www.e-rara.ch

Liber ethymologiarum Isidori Hyspalensis episcopi

Isidorus

[Basel], [1489]

Stiftung der Werke von C.G.Jung, Zürich

Shelf Mark: online

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-7141

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

C/5
37/177
114/26i

Isidorus of Sevilla
Bas., (Off. Amerbach), 1497
+ Q 274

Y.L.B. 321
Z.T. 390.—

N: 12 C VII

560 p. XP. nat.
636 obiit

Liber ethymologiarum Isidori Hyspalensis epi

Registrum in libros

etymologiarum sancti Jsidori hispalensis episcopi. Et primo capitula libri primi.

2 De disciplina et arte. Capitulū .j.
2 De septē liberalib⁹ disciplinis. ij.
2 De litteris cōmunibus. iij.
3 De grammatica. iiij.
3 De partibus orationis v.
3 De nomine vj.
3 De pronomine vij.
3 De verbo viij.
4 De aduerbio ix.
4 De participio x.
4 De cōiunctione xj.
4 De prepositione xij.
4 De interiectione xiij.
4 De voce xiiij.
4 De syllaba xv.
4 De pedibus xvj.
5 De accentibus xvij.
5 De figuris accentuum xviij.
5 De positura xix.
5 De notis sententiarum xx.
5 De notis vulgaribus. xxj.
5 De notis iuridicis xxij.
5 De notis militaribus xxiij.
6 De notis litterarum xxiiij.
6 De notis digitorum xxv.
6 De orthographia xxvj.
6 De analogia xxvij.
6 De etymologia xxviij.
6 De glosis xxix.
6 De differentijs xxx.
6 De barbarismo xxxj.
7 De soloecismo xxxij.
7 De ceteris vicijs xxxiij.
7 De metaplasmis xxxiiij.
7 De schematibus xxxv.
7 De tropis xxxvj.
8 De prosa xxxvij.
8 De metris xxxviij.
9 De fabula xxxix.
9 De vocabulo historie xl.
9 De primis auctorib⁹ historiaꝝ xlj
9 De vtilitate historie xlij.
9 De generibus historie xliij.

Capitula libri .ii.

9 De rhetorica ꝛ eius nomine Ca.j.
9 De inuētorib⁹ rhetorice artis ij.
10 De nomine oratoris ꝛ partibus rhetorice. iij.
10 De tribus generib⁹ causarū iiij.
10 De gemino statu causarum v.
10 De tripartita cōtrouersia vj.
10 De quattuor ꝓtibus oronis vij.
10 De ḋnq; modis causarꝝ viij.
10 De syllogismis ix.
11 De lege x.
11 De sententia xj:
11 De catasceua ꝛ anasceua xij.
11 De prosopopeia xiij.
11 De ethopeia xiiij.
11 De generibus questionū xv.
11 De elocutione xvj.
11 De trimodo genere dicendi xvij.
11 De colo cōmate ꝛ periodis xviij.
11 De vicijs litterarū ꝛ verborū ꝛ sententiarū cauendis xix.
11 De iuncturis verborum xx.
11 De figurꝭ verboꝝ ꝛ sniarum xxj.
12 De dialetica xxij.
12 De differentia dialetice ꝛ rhethorice artis. xxiij.
12 De diffinitione phie xxiiij.
13 Quid sit philosophia xv.
13 De isagogis porphirij xvi.
13 De cathegorijs aristotelis xvij.
13 De perihermenijs aristotelis xviij.
14 De syllogismis dialecticis xix.
14 De diuisione diffinitionū ex marij Victorini libro abbreuiata xxx
14 De topicis xxxj.
15 De oppositis xxxij.

Capitula libri .iii.

15 De vocabulo arithmetice distipline Capitulum .j.
15 De auctoribus eius ij.
15 Quid sit numer⁹ ꝛ vñ dicaꝭ iij.
15 Quid presteñt numeri iiij.
16 De prima diuisione pariū ꝛ imparium. v.
16 De scōa diuisiō e tot⁹ nūeri vj.
16 De tertia diuisiō e toti⁹ nūeri. vij.
16 De differentia arithmetice geometrie ꝛ musice viij.
17 Qꝫ numeri infiniti existūt ix.
17 Quid sit geometria. ꝛ de inuētoribus ꝛ vocabulo ei⁹. x.
17 De quadripartita diuisione geometrie xj.

Registrum

17 De figuris geometrie xij.
17 De numeris fm geome triam querendis xiij.
17 De musica t eius nomine xiiij.
17 De inuentoribus eius xv.
17 Quid possit musica xvj.
17 De tribus partibus musice xvij.
17 De triformi musice diuisione xviij.
17 De pma diuisione musice que armonica dicatur xix.
17 De secunda diuisione que organica dicatur xx.
18 De tertia diuisione que rithmica nūcupatur xxj.
18 De musicis numeris xxij.
18 De astronomia xxiij.
18 De inuentoribus eius xxiiij.
18 De scriptoribus astronome xxv.
18 De differentia astronomie t astrologie xxvj.
18 De astronomie ratione xxvij.
18 De mundo t eius nomine xxviij.
18 De forma mundi xxix.
18 De celo et eius nomine xxx.
18 De situ sphere celestis xxxj.
18 De motu eiusdem xxxij.
18 De cursu eiusdem sphere xxxiij.
18 De celeritate celi xxxiiij.
18 De axe celi xxxv.
18 De celestibus polis xxxvj.
19 De cardinibus celi xxxvij.
19 De conuexis celi xxxviij.
19 De ianuis celi xxxix.
19 De gemina celi facie xl.
19 De quattuor partibus celi xlj.
19 De hemispheriis xlij.
19 De quinq; circulis celi xliij.
19 De zodiaco circulo xliiij.
19 De candido circulo xlv.
19 De magnitudine solis xlvj.
19 De magnitudine lune xlvij.
19 De natura solis xlviij.
19 De cursu solis xlix.
19 De defectu solis l.
19 De itinere solis lj.
19 De lumine lune lij.
19 De formis lune liij.
19 De interlunio lune liiij.
19 De cursu lune lv.
19 De vicinitate lune ad terras lvj.
19 De eclipsi solis lvij.
19 De eclipsi lune lviij.
19 De differentia stellarum; siderum et astrorum lix.
19 De lumine stellarum lx.
19 De situ stellarum lxj.
19 De cursu stellarum lxij.
19 De vario cursu stellarum lxiij.
20 De interuallis stellarum lxiiij.
20 De numero circulari stellaꝝ lxv.
20 De stellis planetis lxvj.
20 De precedentia et antegradatione stellarum lxvij.
20 De remotione vel retrogradatione stellarum lxviij.
20 De statu stellarum lxix.
20 De nominibꝫ stellaꝝ quibus ex causis nomina ceperūt lxx.

Capitula libri .iiij.

21 De medicina Capitulum.j.
21 De nomine eius ij.
21 De inuentoribus eius iij.
21 De tribꝫ heresibus medicoꝝ iiij.
21 De quatuor hūorubꝫ corpm v.
21 De acutis morbis vj.
21 De chronicis morbis vij.
22 De morb q̄ i superficie cutis videt viij.
22 De remediis t medicaminibꝫ ix.
22 De libris medicinalibus x.
22 De instrumentis medicoꝝ xj.
22 De odoribus t vnguentis xij.
23 De initio medicine xiij.

Capitula libri .v.

23 De auctoribus legum La.j.
23 De legibꝫ diuinis t hūanis ij.
23 Quid differunt inter se ius leges t mores iij.
23 Quid sit ius naturale iiij.
23 Quid sit ius ciuile v.
23 Quid sit ius gentium vj.
23 Quid sit ius militare vij.
23 Quid sit ius publicum viij.
23 Quid sit ius quiritum ix.
23 Quid lex x.
23 Quid scita plebium xj.
23 Quid senatus consultum xij.
23 Quid constitutio t edictum xiij.
23 Quid responsa prudentium xiiij.
23 De legibus consularibus et tribunitijs xv.
23 De lege satyra xvj.
23 De legibus rhodijs xvij.
23 De priuilegijs xviij.
23 Quid possit lex xix.

Registrum

23 Quare lex facta sit xx.
23 Qual' debeat fieri lex xxj
23 De causis xxij
23 De testibus xxiij
23 De instrumentis legalibus xxiiij
24 De rebus xxv
24 De crimib' in lege ꝓstitutis xxvj
25 De penis i legib' ꝓstitutis xxvij
25 De chronice vocabulo. xxviij.
25 De momentis t horis xxix.
25 De diebus xxx
26 De nocte. xxxj.
26 De hebdomada. xxxij
26 De mensibus xxxiij.
26 De solsticijs t equinoctijs xxxiiij
26 De temporibus anni xxxv
26 De annis xxxvj.
26 De olimpiadibus et lustris et iubileis xxxvij
26 De secul' t etatibus xxxviij
27 De discretione temporum xxxix

Capitula libri. vi.

28 De ve. t no. testō. Caplm i
28 De scriptoribus et vocabul' sanctorum librorum ij
29 De bibliothecis iij
29 De interpretibus iiij.
29 De eo q̄ p̄mū romā libros aduexit. v.
29 Qui apō nos bibliothecas istituerūt. vj.
29 Qui multa scripserunt vij.
29 De generibus opusculorum viij
29 De ceris ix
29 De chartis x.
29 De pergamenis xj
30 De libris conficiendis xij
30 De librorum vocabulis xiij
30 De librarijs t cor instrīs xiiij.
30 De canonibus euangelior xv
30 De canonib' ꝓcilior xvj
30 De cyclo paschali xvij.
31 De reliquis festiuitatibus xviij.
32 De officijs xix

Capitula libri. vii.

33 De deo Caplm i
34 De filio dei ij.
35 De spū sancto iij.
35 De eadem trinitate iiij.
36 De angelis v
36 De boib' q̄ q̄dā plagio nom acceptū. vj.
37 De patriarchis vij.
38 De prophetis. viij
38 De apostolis ix
39 De reliqs in euāgelio noīb' x.
39 De martyribus. xj
39 De clericis xij.
39 De monachis. xiij
40 De ceteris fideliū noibus xiiij

Capitula libri. viii

40 De ecclesia t synagoga Cap. i.
40 De religione t fide ij.
40 De heresi t schismate. iij
40 De heresibus iudeorum iiij.
40 De heresibus xp̄ianor v.
41 De philosophis gentium vj
42 De poetis. vij
42 De sibillis viij
42 De magis ix.
43 De paganis x.
43 De dijs gentium. xj

Capitula libri. ix.

45 De linguis gentium Caplm. i
45 De gentium vocabulis ij.
47 De regnis t militie vocabul' iij
48 De ciuibus. iiij
49 De affinitatibus t gradib' v
51 De agnatis t cognatis vj
51 De coniugijs vij.

Capitula libri. x.

52 Liber decimus tractat de q̄busdā vocabulis p alphetū distinctis

Capitula libri. xi.

56 De hoīe t ptib' eius Caplm. i.
59 De etatibus hominis ij.
59 De portentis iij
60 De transformatis iiij

Capitula libri. xii

60 De pecorib' t iumētis Capi. i
61 De bestijs ij
62 De minutis aiantibus ij.
62 De serpentibus iij
63 De vermibus. v

64 De piscabus vj
65 De auibus. vij.
66 De minutis volatilibus viij

Capitula libri .xiii.

67 De mundo Capitulum I
67 De atomis ij.
67 De elementis iij
67 De celo. iiij
67 De partibus celi. v
67 De circulis celi vj
67 De aere ꝛ nubꝫ vij
67 De tonitruo viij
68 De fulminibus ix
68 De arcu ꝛ nubium effectibꝰ x.
68 De ventis. xj
68 De aquis. xij.
68 De diuersitate aquarum xiij
68 De maris nomine xiiij
69 De oceano xv.
69 De mediterraneo mari xvj
69 De finibus maris. xvij.
69 De estibus et fretis xviij
69 De lacis ꝛ stagnis xix.
69 De abysso. xx.
69 De flumínibus xxj
70 De diluuijs. xxij

Capitula libri .xiiii.

70 De terra Caplm I
70 De orbe ij
71 De asia ꝛ partibus eius. iij
72 De europa iiij.
73 De libya. v.
73 De insulis vj
74 De promontorijs vij
74 De mõtibꝰ ceteisq; tre vocabul' viij
75 De inferioribus terre ix

Capitula libri .xv

75 De ciuitatibus Caplm I.
77 De edificijs publicis ij
77 De habitaculis. iij.
78 De edificijs sacris iiij.
78 De repositorijs. v
78 De operarijs vj
78 De aditibus vij.
78 De partibus edificiorum viij
79 De munitionibus ix
79 De tentorijs x.
79 De sepulcris xj
79 De edificijs rusticis xij
79 De agris xiij
79 De finibus agrorum xiiij.
79 De mensuris agrorum xv.
80 De itineribus. xvj

Capitula libri .xvi.

80 De pulueribus ꝛ glebis terre. Capitulum I
80 De glebis ex aqua ij.
80 De lapidibus vulgaribus. iij
81 De lapidibus insignioribus. iiij.
81 De marmoribus v
81 De gemmis vj
81 De viridioribus gemmis vij.
82 De rubis gemmis viij
82 De purpureis. ix
82 De candidis x.
82 De nigris xj.
82 De varijs xij
83 De crystallis xiij
83 De aureis. xiiij
83 De vitro. xv.
84 De metallis xvj
84 De auro xvij.
84 De argento xviij.
84 De ere xix
84 De ferro xx
84 De plumbo xxj
85 De stanno xxij
85 De electro xxiij
85 De ponderibus xxiiij.
85 De mensuris xxv
85 De signis xxvj

Capitula libri .xvii.

86 De auctoribus rerum rusticarum Capitulum I
86 De cultura agrorum ij.
86 De frumentis iij
86 De leguminibus iiij
86 De vitibus v.
87 De arboribus. vj
87 De ꝓprijs nomibus arborũ. vij.
89 De arboribus aromaticis viij
89 De herbis aromaticis siue communibus ix
91 De oleribus x.
91 De odoratis oleribus xj

Registrum

Capitula libri xviii.

92 De bellis Capitulum ꝑmum
92 De triumphis ij
92 De signis iij
92 De buccinis iiij.
92 De armis v
92 De gladijs vj
93 De astis vij
93 De sagittis viij
93 De pharetris ix
93 De fundis x
93 De aricte xj
93 De clypeis xij.
93 De lorcis xiij
93 De galeis xiiij.
93 De foro xv.
93 De spectaculis xvj
94 De ludo gymnico xvij.
94 De generibus gymnicorum xviij
94 De saltu xix
94 De cursu xx
94 De iactu xxj
94 De virtute xxij
94 De luctatõne xxiij
94 De palestra xxiiij
94 De agone xxv
94 De generibus agonum xxvj
94 De ludis circensibus xxvij
94 De circo xxviij
94 De ornamentis xxix.
94 De metis xxx
94 De obelisco xxxj
94 De carceribus xxxij
94 De aurigis. xxxiij.
94 De quadrigis xxxiiij
94 De curru xxxv
94 De equis quibus currunt xxxvj
94 De septem spacijs xxxvij
94 De equitibus xxxviij.
94 De desultoribus xxxix.
94 De pedinibus xl
94 De coloribus equorum xlj
94 De theatro xlij
95 De scena xliij
95 De oꝛchestra xliiij
95 De tragedis xlv
95 De comedis. xlvj
95 De themelicis xlvij
95 De histrionibus xlviij
95 De mimis xlix
95 De saltatoribus l
95 Quid ꝑ patrono agatur li
95 De amphiteatro. lij
95 De ludo equestri. liij
95 De retiarijs liiij
95 De secutoribus lv
95 De laqueatoribus lvj
95 De velitibus. lvij
95 De ferali certamine lviij
95 De horum execratõne ludoꝝ. lix.
95 De alea. lx
95 De pirgis lxj.
95 De calculis lxij
95 De tesseris lxiij
95 De figuris alee lxiiij
95 De vocabulis tesserarum lxv.
95 De iactibus tesserarum lxvj.
95 De calculorum motu. lxvij
95 De interdictõne alee lxviij.
95 De pila lxix

Capitula libri xix

95 De nauibus Capitulum ꝑmum
96 De partibus nauium ⁊ armamentis j.
96 De velis ij
96 De funibus iij
96 De retibus v.
96 De fabricis siue fornacib⁹ vj
96 De instrumẽtis fabꝛorum vij.
97 De fabricis parietum viij
97 De dispositõne ix
97 De constructõne x
97 De venustate. xj
97 De laquearijs xij
97 De crustis xiij
97 De lithostratis xiiij.
97 De plastis xv
97 De pictura. xvj
97 De coloꝛibus xvij
98 De instrumentis edificioꝛum xviij
98 De lignarijs xix
98 De inuentõne lanificij xx
98 De veste sacerdotali xxj
98 De nominibus vestium ceterarum xxij
99 De vestibus quarundam gentium. xxiij.
99 De pallijs viꝛoꝝ. xxiiij
99 De pallijs feminarum xxv
99 De stratu et reliquis vestibus que i vsu habentur xxvj
100 De lanis xxvij.

vide fol 61 col 2

ſ00 De colorib⁹ veſtiū xxviij·
ſ00 De inſtrumētis veſtium xxix·
ſ00 De ornamentis· xxx
ſ00 De anulis xxxi·
ſ01 De cingulis xxxij·
ſ01 De calciamentis· xxxiij

Capitula libri·xx·

ſ01 De menſis Capm primum·
ſ01 De eſcis ij·
ſ02 De potu iij
ſ02 De vaſis eſcarijs iiij
ſ02 De vaſis potatorijs v
ſ02 De vaſis vinarijs ⁊ aquarijs vj·
ſ03 De vaſis olearijs vij·
ſ03 De vaſis coquinarijs viij
ſ03 De vaſis repoſitorijs· ix
ſ03 De vaſis luminarium x·
ſ03 De lectis ⁊ ſellis xj
ſ03 De vehiculis xij·
ſ03 De relicꝭ que in vſu habent xiij
ſ03 De inſtrumentis ruſticis xiiij
ſ04 De inſtrumentis hortorum xv
ſ04 De inſtrumentis equorum xvi

Laus deo

Incipit epistola Isidori iunioris hispalēsis episcopi ad Braulionē cesar augustanum episcopum

Omino meo et dei seruo Brauliōi ep̄o Isidorus. Oñi desiderio desideraui nūc videre faciē tuā et vtinā aliq̄n impleret deꝰ votū meum anteq̄ moriar Ad p̄sens aūt dep̄cor vt ꝓmēdes me deo or̄ōnibus tuis. ⁊ vt in hac vita spem meā impleat et in futuro beatitudis tue ꝓsortū mihi cōcedat: et manu sua. Ora p nob beatissime dñe ⁊ frat

¶ Braulio ad Isidorum

Omino meo ⁊ vere dño: xp̄oq̄ electo Isidoro ep̄oꝝ summo. Braulio fuus inutilis sanctoꝝ dei. O pie dñe ⁊ viroꝝ p̄stātissime: sera est inq̄sitio ⁊ tarde data est mihi scribendi optio quia peccatis meis exigētibus nō tantūmodo sterilitatis vel inopie malo: veꝝ etiā pestis mortalitatis luis ⁊ hostilitatī quo minus inquirerē horribili sum p̄repedit⁹ incursu. Nunc autē ⁊ si mille necessitatib⁹ ⁊ mille curis attritus post lōgū miserie tps veluti ab improbi soporis vt ita dixerim grauedine suscitatus istius mee suggestiōis affatib⁹ dep̄ēdere p̄sumo saluti obsequiū. ⁊ cordis ⁊ corpis humilitate ꝓstratus. impēcans excellētissimā tue beatitudinis potestatez. vt peculiarē famulū quem pio illo sacre dignatiōis intuitu sp̄ habuisti susceptū. vsq̄ in finē habere iubeas ꝓmēdatum. Nam ⁊ ego xp̄us nouit. graui dolore discutior q̄ emēso tpe tā plixo vel nūc vestrū nō mereor videre ꝓspectū. sed spero in illū q̄ nō obliuiscat misereri: nec repellit in finē q̄ exaudiet precem paupis. ⁊ vestro me miserꝝ rep̄sentat aspectui. Suggero sane ⁊ omnimoda supplicatōe deposco. vt lubꝝ etymologiaruꝝ quē iam fauēte dño audiuimus ꝓsummatū. ꝓmissionis vre memores seruo vro dirigere ꝫ beatis. q̄ vt mihi sum conscius magna ibi ex pte serui tui postulatōe sudasti. Et idō in me p̄mū existe munificus. sic in sanctoꝝ cetibus ⁊ felix habearis ⁊ p̄m⁹. Gesta etiā sinodi in qua sintaurius examis vestri igne: ⁊ si nō purificatus iueniē tñ decoctus. q̄so vt vestro instinctu a filio vestro dño rege nobis dirigant cito. Hā ⁊ nostra eius sic flagitauit gloriā suggestio. q̄ multū in cōcilio ꝓ inuestigāda op⁹ est veritate. Decetero creatoris altissimi pietatē efflagito vt coronā beatitudinis vestre ꝓ integritate fidei ⁊ statu eccie sue longo tpe p̄capiat ꝓseruare. meꝝ inter oblatrātia p̄sentis mūdi varia ⁊ innūerabilia discrimia munitū reddat tue intercessiōis gratia ac recōditum in gremio memorie tue tutū ab omni tempestate peccati oratu vestro efficiat trinitas sacratissima. Et manu sua. Ego seruꝰ dñi Braulio. Isidoro in dño. fruar te lucerna ardens et nō marcescens ¶ Isidorus ad Braulionē

Omino meo ⁊ ōi seruo Brauliōi ep̄o Isidorus. Quia te incolumē ꝓgnoui gratias xp̄o egi: ⁊ vtinā cꝰ cognoui salutē. in hoc corpe aspicerē ⁊ visionē. Qō autez mihi euenit ꝓ peccatis meis manifestabo. q̄ si fui dignus tua plegere eloq̄a. statim vt accepi dictatiū tuū. puer regius ad me venit. dedi cubiculario meo illud dictatiū: ⁊ cōfestim ābulaui ad p̄ncipē vt postea plegerē ꝟscriberēq̄. Reuersus e palatio regis. nō solū sc̄pta tua nō inueni. sed etiā quicq̄d aliud in castris fuit perijt et idcirco sat dñis. luxi meritū meū. q̄ nō plegi eloquiū tuū. sed rogo vt q̄cunq̄ occasio cucurrit: ꝟscribe mihi. Et grām verbi tui nō auferas vt qō ex meo delicto pdidi. itez gratia tua recipiam. Et manu sua. Ora p nobis beatissime domine ¶ Braulio ad Isidorum

Omino meo ⁊ vere dño xp̄oq̄ electo Isidoro ep̄oꝝ summo. Braulio fuus inutilis sanctoꝝ dei. Solet repleri letitia homo interior ac spiritalis. cū inq̄sitōe fungitur amātis. Ob id velle meū est mi dñe reuerētissime nisi culpaꝝ macerie meaꝝ obsistat et benigne te inq̄sitōnē meā amplecti. ⁊ q̄relaruꝫ calumniā patēter accipe. Ultrūq̄ cū ago ⁊ officiū inq̄sitōnis p̄soluo. ⁊ tibi ꝓtra te causarum mearuꝫ necessitates dirigo. qō vt benignissime tuo auditui admittas. in ingressu hꝰ dictatōis portuq̄ ꝓstratus peto a culmie vestri aplatus vt q̄q̄ vacillet calūnie obiectio vbi lacrimaꝝ ē intercessio: cuꝫ lacrime nō sint signa calūnie. tñ sint opto ⁊ lacrimabiles calumnie ⁊ calūniabiles lacrime. ſꝫ vtrūq̄ ꝓ licētiosa amoris p̄sumptione. nō aūt ꝓ arrogātie temeritate. sed iā causam exordiar. Septē nisi fallor annoruꝫ se tpa gyrāt. ex quo me memi libros a te ꝓditos originum postulasse ⁊ vario diuersoq̄ mō p̄ite me frustratū esse. ⁊ absenti nil inde te rescp̄isse. sed subtili dilatōe modo necdū esse p̄fectos. modo necdū sc̄ptos. modo meas lras intercedisse. aliaq̄ multa opponēs ad hāc vsq̄ diē puenim⁹. et sine petitōis effectu animos pdurat. Ob hoc et ego vertā p̄ces in querelā. vt qō supplicatōe nequi. vel calūnia lacescēdo valeā adipisci. Sepe nāq̄ solet mēdico ꝓ desse vociferatō. Quo circa cur queso re dñe nō tribuas qō rogaris? Tnū saas. vt nō dimittā quasi fingēs me nolle negata. Sed querā: ⁊ instāter querā. quousq̄ aut accapiā aut eliciā pyssimo redēptore iubente. Querite ⁊ inuenietis. ⁊ adyciēte: pulsate ⁊ apietur vob. Quesiui ⁊ q̄ro. etiā et pulso.

Tñ ⁊ clamito vt apias· Mã huiꝰ argumẽti me ꝓsolaꝝ inuẽtõ· qꝛ qui ꝓtẽpsisti postulãtẽ: exaudies forte calũniãtẽ· Hic ergo sciẽtie tue igero que nec stulti iactatiõꝫ nouit· aliqđ suggerere i sipiẽs ꝓfecto ꝑsumo· Nec tñ erubesco impitꝰ dissertissimo loq· aplici memoꝛ ꝑcepti quo ꝑce perit libenꝝ sufferre isipiẽtez· Quãobrẽ accape clamoꝛes calũnie· Cur rogo talẽtoꝫ distributiõꝫ ⁊ cibanoꝫ dispensationẽ tibi creditã hucusq retẽtas? Jam solue manũ· iptire familijs ne iopia pereãt famis· Nosti đd creditoꝛ veniens reposcat a te· Non minuẽt tibi quicđd dederis nobis Memoꝛ esto paruis panib⁹ mkitudinẽ satiatã· ⁊ supeẽ reliq̃as fragmẽtoꝫ magnitudine panũ· An putas donũ tibi collatũ ꝓ te solũmõ eẽ datũ? Et vestrũ ẽ ⁊ nostrũ· cõmune ẽ· nõ ꝓuatũ· Et q̃s dicere vl insanꝰ ꝑsumat· vt ꝓuato tuo gaudeas· q̃ de cõmuni tñ iculpabilit gaudere sciaꝫ? Mã cũ deꝰ tibi economiã suã thesauri ⁊ diuitiaꝝ salutes sapiẽtie ⁊ sciẽtie tenere cõcesserit· cur larga manu nõ effundis· qđ dãdo nõ minues? An cũ i mẽbris supni capitl vnusquisq̃ qđ nõ accepit· sic in altero possideat vt alteri qđ habet possidẽdũ sciat· tu forsitan ideo nob parcꝰ existl: qꝛ qđ mutue a nob resumas nõ iuenis· Sed si habenti das· ab illo mercedis fructũ reportas· Sin vero nõ habẽti tribuis· ꝑceptl euangelicl satiffacl vt reddat tibi i retributiõe iustoꝝ· Proinde et ego remoꝛdeoꝛ ꝓsciẽtia· eo q̃ in me ꝓmũicabile nihil bõi sentiã· Quõ iubemur ꝑ charitatez seruire iuicẽ· ⁊ vnusquisq̃ quã accepit gratiaꝫ in alterutrũ illã administrare sic boni dispẽsatores mltiformis gr̃e dei· atq̃ vnicuiq̃ sic diuisit deꝰ mẽsurã fidei ivnoꝫ page mẽbroꝝ dẽat ea ceterl ptib⁹ cõmunicare· qꝛ hec oia opaꝝ vnꝰ atq̃ idẽ spũs diuidẽs singul ꝓut vult· sed ad vnũ ac peculiare sbsidiũ qđ ꝑmisi r̃curro ad ioꝑtunitatẽ scz amicã amicitia ostitutus· ac nulla mẽbroꝝ honestoꝝ gr̃a decoratꝰ· Jdarco audi vocẽ meã tot iteriacẽtib⁹ terrl· Redde redde qđ debes· Mã seruꝰ· seruꝰ es xp̃i ⁊ xp̃ianoꝝ vt illic sis maioꝛ oim nostꝝ· ⁊ qꝛ nr̃i causa tibi collatã ꝑsentl gr̃aꝫ· sitiẽtib⁹ animis scẽtieq̃ fame cruciatl iptiri nõ dedignerl· Mõ sum saltiz pes qui adiũcta discurrẽs possim aluo ecclie mẽbroꝝ scz iudici obediẽtie discursu parere· nec ꝓncipatui capitl ipetrãs obseq̃ndo placere· Quin ⁊ si de honestioꝝb⁹ mẽbris me eẽ sciã sufficiat: qꝛ que te constat a capite ꝓcepisse ꝑ me ẽ dignũ egerere· nec me te nõ egere q̃uis minimũ· xp̃i tñ sanguie redẽptũ· Maz nõ dicit caput pedibus· nõ est mihi necessarij· quomõ que videtur mẽbra coꝛpis ifirmioꝛa cẽ necessarioꝛa sũt· ⁊ que putanꝫ ignobiliora esse coꝛpis mẽbra his honoꝛẽ abũdãtioꝛẽ circũdamus· ⁊ que inhonestioꝛa sunt nostra· maioꝛẽ honestatẽ habẽt· Sic itaq̃ creatoꝛ noster ac dispensatoꝛ cũcta dispẽsat· vt cũ i altero alteri dona diuina que i se nõ ꝓcipit possidenda tribuuntur charitas cumulet· Denicq̃ tũc bene mltiformis gr̃a dispẽsat: qñ acceptũ donũ et eis q̃ hoc nõ habẽt credit· qñ ꝓpter eũ cui ipendit datũ putat· Hoc aplì capitulũ a nob i pte ꝑmissuz· optime nouit prudẽtia charitatl vestre· huic regi congruere totũ· ⁊ q̃cq̃d summati tetigi· te ꝓcul dubio nosse melꝰ latz nllz· Jtaq̃ hoc solũ supest qđ magnope peto vt p̃estes postulata· et si nõ ꝑ me· saltl ꝑ ipa charitate diuinit iptita Pro qua iubemur ⁊ nosse et p̃stare oia· ⁊ sine q̃ nihil sunt oia· Sz ⁊ si q̃ superflua· si qua negligẽter· si q̃ minꝰ humilit aut ñutilit potꝰ effudi q̃ dixi· cũcta q̃so benigne suscipias: cũcta ignoscas· cũcta oꝛes vt deus ignoscat· Ergo ⁊ hoc inotesco· libꝛos etymologiaꝝ q̃s a te dño meo posco· ⁊ si detruncatos coꝛrosoq̃ tã a multis haberi· ide rogo vt eos mihi transcriptos integros emẽdatos ⁊ bñ coaptatos dignerl transmitere· ne raptꝰ auiditate i puersum cogar vitia ꝓ virtutib⁹ ab alijs sumere· Ego aũt optoq̃uis mlliꝰ egeas· ⁊ vltroncc dicãt patere mercedes· vt dignatio vestre benignitatl iperet nobis i id qđ ⁊ possumꝰ ⁊ valemꝰ· tãtũ vt obseq̃o nr̃o vtaris imo charitate que deꝰ ẽ ꝑfruarl· Jbi igit expletl erãt mihi q̃stiões de sacris diuiscq̃ pagis quaꝝ mihi exposituꝫ coꝛdis vestri lumẽ aperiret· si tñ ⁊ nob iubes resplẽdere ⁊ diuie legis obscura reserare· Nec si ista que peto ꝓcepero de illt silebo· sz viã reseras capiẽde fiducie Cũ i hac ꝑma frõte nõ me cõfodierl stimul ve recũdie ⁊ ignauie mee locuz dederis venie q̃ quẽ diligebas quãlibz imeritũ nõ iusseris rep bare qꝛ ignominiosuz valde videtur ac vile si nec dũ satiatꝰ q̃ charitate ab eo quẽ amabat i uenit recedere· Obseq̃o aũt mee fuitutis ipẽdo iura salutis· ⁊ q̃so pietatẽ sctissime vxe potestatis vt ꝑ me oꝛare digneris: q̃tenꝰ quottidie fluctuãtẽ aiaz i mal· tuo intercessu lucrerl ⁊ ad portũ trãq̃llitatis eterne ꝓducas· erutã a miseriis ⁊ ab scãdal· Dulce mihi fuit diu ad te loq̃ q̃si coꝛã posit⁹ vultũ videre tue facei· Jdo nec xbositatẽ cauꝫ: ⁊ temeritatẽ fortassis icurri· sz aut b aut aliud agere debui· tãtũ vt qđ noluisti ꝑ humilitatẽ· saltẽ tribuas ꝑ tumultuãtẽ impbitatẽ· Ecce quãtã audatiã dedit mihi gratie vestre beniuolẽtia· Et ideo si qđ in b displicuerit sibi iputet que tãtũ amat· vt timoꝛẽ tollat· Nam ꝓfecta charitas foris mittit timoꝛem Specali q̃q̃ gr̃a fretꝰ· speciali dño in q̃ vires sctẽ ecclie cõsistũt suggero· vt qꝛ cusebi⁹ nr̃ metropolitanꝰ discessit· habeas misericoꝛdie curã Et hoc filiolo tuo nr̃o dño suggeras· vt illũ illi

loco ꝓficiat · cui⁹ doctrina sanctitas ceteris sit vite forma · hūc aūt filiū ꝑsentē beatissime protestati vſq; oia cōmēdo · t tam de his que hic suggessim⁹ : q̄s etiā de his que supra questi sum⁹ eloqo vſo ꝙ eū illustrari mereamur

¶ Jsidorus ad Braulionem ·

Domino meo t dei fuo Braulioni epi scopo · Jsidor⁹ · Tue sanctitat⁹ epte me in vbe toletana inuenerūt · Mā ꝓnot⁹ fueraz causa cōcilij · Sz q̄uis iussio ꝓncipis in itinere positū remeare me āmouisset · ego tñ q; ꝓpinq; or erā ꝑsentie ip⁹ q̄s regressioni · malui potius cursuz itineris nō intercludere · Venī ad ꝑsen tā ꝓncipis iueni ꝑsentē diaconū tuū · ꝙ eū eloq̄a tua suscipiēs · āplexus sum t legi · t de salu te tua deo gratias egi : desiderio oī desideras q̄uis debit⁹ atq; fessus · fiduciā tñ habēs ꝙ chri stū in hac vita videdi te · q; spes nō ꝓfunditur ꝙ charitatē que diffusa est in cordibus nostris Codicē ethymologiaz cū alijs codicib⁹ · de iti nere trāsmisi · t licz inemēdatū ꝓualitudie tñ ti bi modo ad emēdatū statuerā offerre si ad de stinatū cōcilij locū ꝓuenissez · De ꝓstituēdo au tē epo traconēsi nō eā quā petisti sensi sentētiā regis · sz tñ t ipe adhuc vbi certi⁹ cōuertat ani mū illi manet incertū · ꝓpterea aūt vt ꝙ meis pec catis apud dominū existere digneri⁹ itercessor · vt ipetratu tuo deleanē delicta mea · t remittā tur facmora · Jtē manu sua · Ora ꝙ nob beatis sime domine et frater ·

¶ Item Jsidor⁹ ad Braulionem ·

A tibi sīc pollicit⁹ sum misi opus de q̄ rū dā rerū origie ex veteris lectiōis re cordatōe collectū atq; ita in q̄busdā loc⁹ anno tatū sicuti extat cōscriptū stilo maiorum ·

Jncipit liber etymologiarum
sancti Jsidori hispalēsis episcopi ·

¶ De disciplina t arte · La · I ·

Jsciplina a di

scēdo nomē accepit · Elī t sci entia dia pōt · Mā scire dictū ē a discere · q; nemo nostrū scit nisi q̄ discit · Aliē dicta disapli na · q; discit plena · Ars xo dicta ē q; artis p̄ce ptis regul⁹q; ꝓsistat · Alij dicūt a greco hoc tra ctū eē vocabulū ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ · id ē a vir tute · quā scientiā vocauerūt · Jnt artē t disciplinā Plato t Aristoteles hāc differēiaz eē vo luerūt · dicētes artē eē i his q̄ se t alit⁹ hre pōt disciplia xo ē que de his agit que alit⁹ euenire nō pōt · Mā q̄n veris disputatōib⁹ aliq̄d differi tur · disciplia erit · q̄n aliq̄d verisile atq; opina bile tractat · nomē art⁹ habebit ·

¶ De septē liberalib⁹ disciplinis · La · II ·

Jscipline liberaliū artiuz septem sunt ·

Prima grāmatica · id ē loq̄ndi peritia

Secūda rhetorica · que ꝓpē nitorem t copiā eloq̄ntie sue maxime i ciuilib⁹ q̄stionib⁹ necessaria existimat · Tertia dialectica cogno mēto logica · que disputatōib⁹ subtilissimis xa secernit a falsie · Quarta arithmetrica que cōti net nūoz causas t diuisiōes · Quinta musica q̄ in carmib⁹ cātibusq; cōsistit · Sexta geometria que mēsuras terre dimēsionesq; ꝓplectit · Se ptima astronomia · que cōtinet legē astroz ·

¶ De litteris cōmunib⁹ · La · III ·

Rimo ordia grāmatice art⁹ littere ꝓmū nes existūt · q̄s liberaliū t calculatores sequunt · quaz discipliā velut q̄daz grāmatice artis ifantia ē · vſ t eā Varro litteratōz vocat Littere aūt sunt indices rez · signa xboz : q̄b⁹ tāta vis ē vt nob dicta absentiū sine voce loq̄n tur · Verba eīm p oculos nō p aures introducū tur · Vsus lras repr⁹ ē ꝓpē memoriā rez · Ne obliuiōe fugiāt · litter⁹ alligant · Jn tāta eīm rez varietate nec disci audiēdo poterant om nia · nec memoria ꝓtineri · Littere aūt dicte q̄⁹ legittere · q; iter legēt⁹ pstēt · vl q; in legendo iterent · Littere latine t grece ab hebreis vidē tur exorte · Apud illos eīm pri⁹ dictū ē · Aleph · deinde ex simli enūciatōe apud grecos tractū ē Alpha · inde apud latinos A · Trāslator eīm ex simli sono alteri⁹ linguę litterā condidit · vt nosse possim⁹ linguā hebraicaz oiuz liguaz ac litteraz eē matrē · Sz hebrei vigīti duobus ele mētis litteraz fm veteris testamēti libros vtū tur · Greci xo · xxiiij · Latini int⁹ vtrāq; liguam ꝓgredientes · xxiij · elemēta habēt · Hebreoz lras a lege cepisse ꝙ moysen · Syroz aūt t chaldeo rū ꝙ abrahā · Elī et cū hebreis et numero t so no cōcordāt : sol⁹ characterib⁹ discrepāt · Egy ptioz lras isis regia inachis filia · de grecia ve nięs in egyptū repit · t egyptijs tradidit · Apō egyptios autē alias habuisse lras sacerdotes · al⁹ vulg⁹ · Grecaz lraz vsuz ꝓmi phenices in uenerūt · vſ t Lucan⁹ · Phenices ꝓmi magni si credit⁹ ausi · Adāsurā rudib⁹ vocē signare figuris · Hic ē q; t phenicęo colore libroz capita scribunt · q; ab ipis lre initiū habuert · Cadm⁹ agenoris fili⁹ grecaz lras a phenice in greciaz xvij · ꝓm⁹ attulit : α β γ δ ε ξ ι χ λ μ ν ο π ρ σ τ φ · Jhis palamedes troiano bello tres adiecit η χ ω · Post quē simonides similiter tres alias adiecit ξ θ ψ γ litterā pythagoras sami⁹ ad exēplū vite hūane primus formauit · Cui⁹ virgula sbterior ꝓmā etatē significat incer tā quippe t que adhuc se nec vicijs nec virtuti bus dedit · Biuiū aūt q̄ supest ab adolescētia incipit · cui⁹ dextra ps ardua ē · sz ad beatā vitā tēdēs · sinistra facilior · sz ad labē intentūq; de-

alpha buta gamma delta epsilon sita ita theta ioin cappa lauda mi ni xi omicon B 2

α β γ λ ε ʒ H θ I K λ ʍ N ξ O

pi ro sigma than ypsilon phi chi psi othomegia

ϖ ρ ϭ T ω φ χ ψ ω ϒ V

dicēs. De q̄ sic ꝓbꝰ ait: Et tibi que samios
duxit lr̄a ramos. Surgentē dextro monstra
uit iumute callē. Quinq; aūt esse apud grecos
misticas lr̄as. Prima. Y. que humanā vitā sig
nificat de q̄ nūc dicimus. Secunda theta. θ. q̄
mortē significat. Hā iudices eandē lr̄aꝫ thetā
apponebāt ad hoc noia q̄s supplicio afficiebāt
t ꝺr theta απο τουθανατον. id est a morte
Tñ t habet p medū telū id ē mortis signū. de
q̄ q̄dā sic ait. O multū añ alias infelix lr̄a the
ta. Tertia thau. T figurā demōstrās dūice cru
cis. Tñ t hebraice signū interptat. de q̄ dictuꝫ
est in ezechiele angelo: Trāsi p mediā urbē et
signa thau in frōte virorꝫ gementiū t dolentiū
Reliqs ꝺo duas summā t vltimā sibi vēdicat
xp̄s. Ipse ē enī p̄ncipiū t finis dicēs: Ego sum
alpha t ω. Cōcurrētibꝰ enī in se iuicē α ad ω
vsq; deuoluīt t rursus ω ad α replicat. vt ostē
deret in se dūs t initij decursū ad finē. t finis
decursū ad initiū. Dēs aūt lr̄e apud grecos et
ꝺba ꝓponūt t numeros facūt. Nam alpha α
lr̄a apud eos vocat in numeris vnū. Vbi aūt
scribūt beta β vocat duo vbi scribūt gamma t
vocat in numeris ipsoꝝ tria. vbi scribūt delta
δ. vocat q̄tuor. t sic oēs lr̄e apꝺ eos numeros
habēt. Latini aūt numeros ad lr̄as nō ꝓputāt
ꝫ sola ꝺba ꝓponūt. exceptis aliq̄bꝰ que nume
ros figura demonstrāt. vt. i. ꝓ vno. c. ꝓ centū.
ꝺ ꝓ quingēti. l. ꝓ quinq̄ginta. m. ꝓ mille. v. ꝓ
quinq;. t x. ꝓ decē. lr̄a q̄ t in figura crucē sig
nificat: t in numero decē demōstrat. Latinas
lr̄as carmētis nympha p̄ma ytal' tradidit. Car
mētis aūt dicta q: carminibꝰ futura canebat.
Ceterum ꝓpue vocata nicostrata. Lr̄e aūt aut
sunt cōmunes aut liberales. Cōmunes dicte
q: multi eis vtūtur in cōmune. vt scribere t le
gere. liberales q: eas tñ illi nouerūt q̄ libros
ꝓscribūt. rectēq; loquēdi dictādiq; rationē no
uerūt. Lr̄aꝫ duplex modus est. Diuidunt enī
p̄ncipaliꝰ in duas ptes. in vocales t ꝓsonātes.
Vocales sunt q̄ directo hiatu fauciū sine vlla
collisione varie emittūt. t dicte vocales q: per
se vocē impleāt. t p se syllabā faciant. nulla ad
hērēte cōsonāte. Cōsonātes sunt que diuerso
motu lingue vel impssione labioꝝ efficiunt. et
vocate ꝓsonātes. q: p se nō sonāt. ꝫ iūctis vo
calibꝰ ꝓsonāt. Hec in duabꝰ pubꝰ diuidūt: in se
miuocalibꝰ t in mutis. Semiuocales dēcō q:
q̄ ꝺā semisonū de vocalibꝰ habeāt. Ab e q̄pe
vocali incipiūt t ꝺsinūt in naturalē sonū vt f l
z m. Mute aūt dēc q: nisi subiectis sibi vocalibꝰ
nequaq; erumpūt. Si enī eis extremū vocal' ꝺ
traxeris sonū. induxuꝫ lr̄e murmur sonabit. vt
b c ꝺ. Vocales aūt t semiuocales t mute. a ve
teribꝰ sone t semisone t insone dēc sūt. Inter
vocales aūt i t u apō grāmaticos varias hīt
significationes. Hā mō vocales sunt. mō semi
uocales. modo medie sunt. Vocales ideo sūt
q: sole posite syllabas faciūt t alīs ꝓsonātibꝰ
p̄ūgunt. Cōsonātes ideo habent. q: interdū
habēt post se vocales in eisdē syllab cōstitutas
vt iuno vates. t habent p cōsonātibꝰ. Medie
aūt idcirco dicunt. qm̄ naturaliter sole medū
sonū hūt. vt illiꝰ vni. Cōiūcte aliis pīguius so
nāt vt ianus vanus. Sole cm̄ posite aliq̄ sonāt
aliq̄ iūcte. Ivo ꝓpterea interdū duplex ꝺr. q:
q̄tenscūq; in metro int' duas vocales inuenit
p duabꝰ ꝓsonātibꝰ habet. vt troia. Geminat
cm̄ ibi sonꝰ ei. El q̄s lr̄a pinde interdū ē nihil
q: alicui nec vocal. nec ꝓsonās ē. vt q̄s. Vocal
cm̄ nō est q: i seq̄tur: ꝓsonans nō est. q: q p̄ce
dit. ideoq; qm̄ nec vocal. nec consonās est sine
dubio nihil est. Eadē t digāmon a grecis vo
cat qm̄ sibimet alīsq; vocalibꝰ iūgit. q̄ ideo di
gāmon ꝺr. q: duplex est instar f lr̄e que duplex
gāma habet. ad cuiꝰ similitudinē ꝓiunctas voca
les digāmon apellari grāmatici voluerūt. vt
votū virgo. Inter semiuocales aūt q̄dā liq̄de
dicunt. ꝓpterea. q: interdū in vna syllaba post
posite aliis ꝓsonātibꝰ deficiūt t a metro exclu
dunt. ex q̄bꝰ due apud latinos liq̄scūt. l t r. vt
fragor t flatus. reliq; m t n. apud grecos liqe
scūt vt mnestheus. Decē t septē aūt latinis lr̄is
vetus scriptura cōstabat. Tñ t latine noiant
illa rōne sez q: ab e vocali incipiunt t in mutū
sonū desinūt. vt sunt semiuocales. vel q: a suo
sono incipiūt t in vocalē desinūt. vt sunt mute
Fuerūt aūt in p̄ncipio. xvij. id est a b c ꝺ e f g i
l m n o p r s t v. h aūt lr̄a p sola aspiratione
adiecta ē postea. Tñ t a plerisq; aspiratio pu
tat esse. nō lr̄a. q̄ pinde aspirationis nota ꝺr.
q: vocē eleuat. Aspiratio cm̄ est sonꝰ vberius
eleuatꝰ cui ꝓtraria est ꝓsodia. sonus eqliter fle
xus. k lr̄am Saluī ludi magister postea lati
nis adiecit. vt in sono discrimē faceret duaruꝫ
lr̄aꝝ c t q. q̄ ideo supuacua ꝺr. q: except s ka
lendis supflua iudicat. p c cm̄ vniuersa exp̄mi
mus. Q lr̄am nec greci resonāt nec hebrei. ex
ceptis cm̄ latinis hāc nulla alia lingua habet.
hec p̄us nō erat. vñ t ipsa supuacua est voca
ta. q: p c cūcta veteres scripserūt. X lr̄a vsq; ad
augusti tp̄a nōdū apud latinos erat. sed. p ea
c t s scribebāt. vñ t duplex vocat. q: p c t s po
nit. vnde t ex eisdē lr̄is ꝓpositū nomē habet.
A grecis duas lr̄as mutauit latinitas y t z. pp
ter nomina salices greca. t hec apud romanos
vsq; ad augusti tp̄us nō scribebant. ꝫ p z duo
ꝓponebāt. vt hilarissat. p y vo i scribebāt. Vni
cuiq; aūt lr̄e tria accidūt: nomen quō vocet. fi
gura. quo charactere signet. potestas que vo
calis. que consonās habeat. Potestatē natura
dedit. volūtas ordinē. A q̄busdā t ordo adū.

cit·id est·q̄ p̄cedat·q̄ sequat·vt a p̄or sit: scd̄ns b·A aūt in oībus gentiū ideo p̄or est lr̄a p eo q ipsa p̄or nascētiū vocē apiat·Noīa autē lr̄a gētes ex sono ꝓprie lingue dederūt notatis oīs sonis·atq discretis·Mā postq eas aduerterūt·t noīa illis t figuras imposuerūt· Figuras aūt partim ex placito·partim ex sono lr̄a formauerūt: vtputa l·t o·quar vni⁹ sicut exilis sonus est·ita tenuis virgula·alteri⁹ pinguis sonus·sic et plena figura· Inter figuras lr̄a t apices veteres distinxerūt·Apicē aūt dictū p eo q longe sit a pedib⁹ sed in cacumie litterarū apponit·Est em̄ linea iacens sup lr̄am equaliter ducta·

¶ De grāmatica· Cap· IIII

g Rāmatica est scia recte loquēdi scribēdiq ratio·origo t fundamētū liberaliū artiū·Hec in disciplinis post lr̄as ꝓmunes inuēta ē·vt iā q didicerūt lr̄as·p eā recte loqn di rationē sciāt·Grāmatica aūt a lr̄is nomē accepit·Grāmata em̄ greci lr̄as vocāt·Ars vero dicta ē q artis p̄ceptis regulisq ꝓsistat·Alij dicūt a grecis hoc tractum eē vocabulū·apo tes aretes · id est a virtute: quā sciam vocauerūt· Ōro dicta ē: q̄si oris rō·Mā orare est loq t dicere·Est aūt ōro cōtextus x̄boꝝ cū sensu·Cōtext⁹ aūt sine sensu nō ē oratio·q nō est oris ratio·Ōro aūt plena ē sensu voce t littera·Diuisiones aūt grāmatice artī a q̄busdā xxx· dinumerant·id ē ptes oratōis·viij· vox articulata· littera syllaba: pedes: accētus: positure: note: orthographia·anologia·etymologia·glose·differētie·barbarismi·soloecismi·vitia·metaplasmi·schemata·tropi·ꝑsa·metra·fabule·histore

¶ De ptibus orationis· Ca·V·

p Artes ōronis p̄mus aristoteles duas tradidit: nomē t verbū·vnde donat⁹ octo definiuit·sed omēs ad illa duo p̄ncipalia reuertunt·id ē ad nomē t verbū: q̄ significant ꝑsonā t actū· Reliq̄ appendices sunt: t ex hijs originē trahūt· Mā ꝓnomē ex noīe nascit⁹ officio fungit·vt orator ille· Aduerbiū de noīe nascit·vt doctus docte· Participiū de noīe et x̄bo·vt lego legēs· Cōiūctio x̄o t p̄positio vel interiectio·in cōplexu istarū cadūt· Jdeo t nō nulli quiq ptes definierūt·q: iste supflue sunt·

¶ De nomine· Cap· VI·

n Omē dictū q̄si notamē q nobis vocabulo suo res notas efficiat·Nisi enim nomē scieris cognitio rerū perit·Propria nomina dcā sunt·q: specialia sunt· Vn⁹ em̄ tm̄ ꝑsonā significāt·Species ꝓpriorꝝ nominū q̄tuor sūt·p̄nomē·nomē·cognomē·agnomē·Prenomē dictū eo q nomini p̄ponit·vt lucius quintus· Nomē vocatū q: notat gen⁹·vt cornelius Cornelij em̄ oēs in eo genere dicebant· Cognomē q: nomini ꝓiungit vt scipio· Agnomen x̄o q̄si accedēs nomini·vt metellius creticus q: cretā subegit·Extrinsecus em̄ venit agnomen ab aliq̄ rōne· Cognomētū aūt vulgo dictū eo q nomini cognitōis cā supadijciat sine q cuj noīe ē·Apellatiua noīa inde vocant: q: cōmunia sunt: t multorꝝ significatōe ꝓsistūt· Hec in xxviij· species diuidunt·ex q̄b⁹ corꝑalia dicta: q: vel vident vl tāgunt·vt celū terra·Incorꝑalia q: carēt corꝑe· vñ nec videri nec tangi possunt·vt x̄itas iusticia·Generalia q̄s q: multarū rerū sunt·vt aial· Mā t homo t equus t auis aialia sunt·Specialia: q: partē demonstrāt vt homo·Species em̄ aialiū homo· Principalia q: p̄mā positionē habēt·nec aliūde nascunt·vt mons fons·Denuatiua eo q ex alio noīe deducunt·vt a mōte mōtan⁹·Diminutiua q: minuunt sensu·vt greculus scholasticul⁹ a scholastico·Sono diminutiua q: sic sonāt sic diminutiua·Ex intellectu p̄ncipalia sūt·vt tabula fabula·Tota greca: q: ex toto grece declināt·vt calisto calipso·Sic em̄ grec⁹ t latin⁹ dicat· Tota latina q: ex toto in latinū vertunt· grecus dic odysseus·latin⁹ vlixes·Medea dicta·q: ex ꝑte greca sūt: ex ꝑte latina·Eadē t notha q: corrūpūt vltimas syllabas: manētib⁹ p̄oribus·vt apō grecos alexādros·apud latinos x̄o alexāder menāder·Dicta aūt notha quēadmodum noth⁹ ōr: q̄squis de dispari genere nascit· Synonima·hoc ē plurinomia·eo q sit in plurib⁹ nominibus significatio vna·vt terra hum⁹·tell⁹·idē em̄ sunt oia/Omonima·ꝫ est vninomia: eo q sit in vno noīe significatio plurima· vt tumul⁹ nūc mōs breuis ē: nūc tumēs tellus: nūc sepulchr̄um·Est em̄ in vno noīe significatio diuīsa·Relatiua dicta·eo q ad aliā referāt ꝑsonā·vt magister·dūs·pater· Illa aūt q̄ dicunt ad aliq̄d aliī se habētia a cōtraria significatōe dicta sūt· vt dexter·Dici em̄ dexter nō p̄ot nisi sinister fuerit·Porro q̄litatis noīa ex eo dicta q: ꝑ ea q̄lisq̄ sit ostendit·vt sapiēs·formosus·dulces· Quātitatis: q: a mēsura trahunt vt lōgus breuis· Patronimica dicunt eo q trahūt a p̄tib⁹· vt tindes tidei fili⁹· eneius enee fili⁹· cuius t a maioribus t matribus ducant· Gretica id ē possessiua a possessiōe·vt euādrius ensis·Epitheta q̄ latine adiectiua vel supposita appellant· eo q ad implendā sui significationē nominibus adijciant·vt magn⁹ doctus· Adijcis ea ꝑsonis vt magnus philosoph⁹·doct⁹ homo·t plen⁹ ē sensus· Actualia ab actu descendūt·vt dux·rex cursor·nutrix·orator· Gentes a gēte veniūt·vt grec⁹·romanus·Patrie a patria descendūt·vt atheniēsis·thebanus· Loca a loco·vt suburbanus· Verbalia dicunt: q: de x̄bo nascunt·vt lector· Participialia: q̄ sic sonāt sicut ꝓncipia·vt

demens·prudens·Verbi silꝫia a verbi sillitudine dicta vt cõtemplator·Mã ꝫ verbũ est impatiui modi futuri tpis·ꝫ nomẽ qz cõparationez recipit·Ihe oẽs species a nominũ appellatione descendũt· Scõa pars nois cõparatio·Cõparatio dicta:qz ex alterꝰ cõpatione alterũ pfert·Cuius gradus tres sunt·positiuus cõparatiuus ꝫ suplatiuus·Positiuus dictus·qz pmꝰ ponit in compationis gradu·vt doctus· Cõparatiuus ab eo q cõparatus positiuo prefertur illi·vt doctior·plus eñ doctior nouit q doctus· Suplatiuus eo q cõpatiuo superat vt doctissimꝰ·plus eñ nouit q doctior· Genera dicta sunt eo q generẽt·vt masculinũ ꝫ femininũ·Cetera nõ sunt genera·sed hoc nominũ ratio ꝫ auctoritas voluit·Neutrũ dictũ·qz nec ẽ est nec illud·id est nec masculinũ nec femininũ·Cõmune dcm qõ duobꝰ generibꝰ nominũ cõmunicat·vt hic ꝫ hec canis· Cui ptrariũ est epicenon·qz vtrũq sexũ sub vno genere enũciat·vt hic piscis·Est eñ incerti generis qõ nec natura·nec oculis discernit sed sensus tñ pertia·Dñe genꝰ dictũ·qz cũctis generibꝰ seruit·masculino ꝫ femininо ꝫ neutro cõmuni et oñi: Numerꝰ dictꝰ qz p eũ vel singularia vl pluralia nois ostẽdunt· Figura qz vel simplicia vel cõposita sunt· Casus a cadẽdo dicti·p eos eñ inflexa nois variant ꝫ cadũt· Nominatiuꝰ casus dictꝰ qz p eundẽ aliqd noiamꝰ vt hic mgr·Genitiuꝰ qz p eũ genꝰ cuiuscũq ꝝrimꝰ vt huiꝰ mgri filiꝰ· vel q rẽ significamꝰ hꝰ mgri·Datiuus qz p eũ nos dare alicui demonstramꝰ·vt da huic mgro·Accusatiuus qz p euz aliquẽ accusamꝰ·vt accuso hũc mgrm· Vocatiuus qz p eũ aliquẽ vocamꝰ·vt o mgr· Ablatiuus qz p eũ nos auferre aliqd cuiq significamus·vt auferã a mgro· Ihexaptota nois dicta qz p sex casus varietates habẽt·vt est vnꝰ·Pẽtaptota q tñ in quiq casibꝰ variant·vt doctꝰ Tetraptota q tñ in ꝗttuor casibꝰ declinant·vt laus· Triptota q tñ in tribꝰ·vt templum· Diptota q tñ in duobꝰ vt iupiter·Monaptota q vno tñ casu vtuntur·vt frugi·

¶ De pronomine· Ca·VII

Pronomẽ dictũ: qz p vice nois ponit·ne fastidiũ faciat nomẽ ipm dũ iterat· Mã cũ dicamꝰ Virgiliꝰ scripsit bucolica·addumꝰ pnomẽ·ipse scripsit ꝫ georgica· sicq varietas significatois ꝫ fastidiũ tollit·ꝫ ornatũ inducit· Pronoia aũt aut finita sunt aut infinita· Finita pnoia dcã·eo q definiũt certã psonã·vt ego me eñ statim intelligis· Infinita dicunt qz nõ sunt certe psone· De absentibꝰ eñ dicunt ꝫ incertis·vt qs que qd· Adnꝰ q finita appellant· qz pmemoratione faciũt note psone·vt ipe iste Certũ est eñ de q ꝛ· Possessiua vocant·eo q nos aliqd possidere ostendũt·Mã cũ dico meus tuus·definio aliqd meũ esse vel tuũ· Relatiua dicunt·qz ad interrogationẽ referunt·vt qs est:respondet is est· Demonstratiua·eo q habẽt demõstratois significationẽ·Aliquẽ eñ psentẽ his demõstramus·vt hic hec hoc· Que tria ꝫ articuli noiant·Articuli aũt dicti q noibus artant·id est colligant·cũ dicimus hic orator· Inter articulũ aũt ꝫ pnomẽ hoc interest·q articulus tũc est qñ nomni iungit·vt hic sapiẽs·cũ vo nõ piungit·demõstratiuũ pnomẽ est·vt hic ꝫ hec ꝫ hoc·Oia aũt pnoia aut pmogenia sunt· aut deductiua· Pmogenia dicta sunt·qz aliũde originẽ nõ trahũt·Ihec·xxj·sunt Finita tria:ego tu ille· Infinita septẽ·qs qualis quãtus tãtus quotus ꝫ totus· Adnus q finita sex·iste ipse hic is idẽ sui· Possessiua qui q:meus tuus suus noster ꝫ vester· Reliq aũt deductiua dicunt·qz ex illis deducta atq cõposita existũt vt quisqpiã aliquis ꝫ reliqua·

¶ De verbo· Cap·VIII

Verbũ dictũ·eo q verberato aere sonat vel q hec pars frequẽter in oratione versat· Sũt aũt verba mẽtis signa qbus homines cogitationes suas inuicẽ loquẽdo demonstrãt· Sicut aũt nomẽ significat psonã·ita verbũ factũ dictũq psone· In psona verbi agẽtis ꝫ patiẽtis significatio est·Mã scribo·psone factũ est Itẽ scribor·psone factũ indicat ꝛ eius a q patitur· Verborꝫ genera duo sunt: grãmaticorꝫ atq rhetorꝫ·Grãmaticorꝫ in tria cadũt tpa:ptẽritũ·instãs·ꝫ futurũ·vt fecit·facit·faciet· Rhetorꝫ aũt vniuersa oratio verba dicunt·veluti verbis bonis nos cepit verba bona habuit· Ubi nõ tñ verba q in tria cadũt tpa·ꝛ vniũsa oratio ẽ· Verborꝫ species sunt:forme·modi·cõiugationes ꝫ genera· Forme verborꝫ inde dicte·eo q nos ad vnãquãq rẽ informent·per has eñ ostendimꝰ q̃d agamꝰ· Perfecta forma ꝛ a perficiẽdo vt lego·tunc eñ dicendũ est qñ in pfitꝫ tpe legimꝰ· Adeditatiua dicta sunt a meditantis sensu vt lecturio·id est legere meditor· Inchoatiua post meditationẽ ab inchoãtis indicio vt calesco· Frequẽtatiua a sepius agendo· vt lectito·clamito· Forme enim sensum tenẽt: modi declinationẽ· Nam nescis q̃d sit declinatio:nisi pus didiceris q̃d sit sensus· Modi dicti ab eo quẽadmodũ sunt in suis significationibꝰ· Indicatiuꝰ eñ modus dicit qz significationẽ indicãtis habet· vt lego· Impatiuus qz sonũ habet impandi vt lege· Optatiuus qz p ipsum optamꝰ aliqd agere vt vtinã legerem Cõiunctiuus qz ei cõiungit aliqd· vt locutio plena sit· Mã qñ dicis·cũ clamẽ·pẽdet sensus Si dicã cũ clamẽ q̃re putas q taceã: plenꝰ ẽ sensus· Infinitiuꝰ ꝛ eo q tpa definiẽs psonã

verbi nō desinit. vt clamare clamasse. Cui ſi ad iūgas pſonā. clamare debeo debes debet. fit q̄ ſi finitū. Impſonal' ꝺr. qz indiget pſona nomis vl' pnois. vt legit̄ addit pſonā a me a te ab illo t plene sennt. Sz infinitū' mod' pſona tñ x̄bi eget. Impſonal' x̄o vl' pnois pſona vl' nois.

Cōiugatio ꝺr eo q̄ p eū ad vnū sonū multa ꝓiūgunt̄. Docet eñ in quā ſyllabā cadat futur' tpus. ne p impitiā q̄s dicat legebo. p legā. Harū ꝑma t ſcꝺa mittūt futur' tpus in bo t i bo. terna in am t in ar. Genera verboꝝ ideo dicta qz gignūt. nā actiuo adiūcis r. t gignit paſſiuū. rurſū paſſiuo adimis r t parit actiuū. Ipſa aūt actiua dicunt̄. qz agūt vt x̄bero. t paſſiua qz patiūt̄ vt x̄beroꝝ. Neutralia qz nec agūt nec patiunt̄. vt iacco ſedeo. his ſi r lr̄am adiūcis nō sonāt latina. Cōmunia aūt dicunt̄ qz t agūt t patiūt̄. vt amplector. Hec ſilr deposita r lr̄a latina nō ſūt. Deponētia x̄o dicūt̄. qz deponūt futuri tpis ptcipiū a ſignificatōe paſſiua quod exit in dus vt gloriandus.

¶ De aduerbio. La. IX.

a Duerbiū dcā eo q̄ verbis accedat vt puta bene legi. Bene adūbiū ē. legi x̄bū. Jnꝺ ergo dcā adūbiū q̄ semp x̄bo iunctū adimpleat. Verbū eñ ſoluꝫ ſensum implet. vt ſcribo. Aduerbiū aūt ſine x̄bo nō hēt ſignificationē plenā. vt hodie Adiūcis illi verbū hodie ſcribo. t iūcto x̄bo impleſti ſensum.

¶ De participio. La. X.

p Articipiū dcā q̄ nois t x̄bi ptes capit aī q̄ ptcapiū. A noie eñ vēdicat ſibi genera t casus. a verbo tpa et ſignificationes. ab vtroq̄ numerū t figuram.

¶ De cōiunctione. La. XI.

c Onūctio dcā. eo q̄ ſensus ſentētias q̄z ꝓiūgat. Hec eñ p ſe nichil valet. ſz in copulatiōe ſermonū q̄ſi q̄ꝺā exhibet glutinū aut eñ noīa ſociat. vt Augustin' t Hieronim' aut x̄ba. vt ſcribit t legit. Una aūt vis oīm ſiue copulēt ſiue diſiungāt. Copulatiue aūt ꝓiūctiōes dicte. eo q̄ ſensuꝫ vel pſonas ꝓiungāt. vt ego t tu eamus ad fōrū. ipm t ſensum ꝓiunxit. Diſiūctiue dicte. qz diſiungūt res t pſonas vt ego aut tu faciam'. Subiūctiue dicūt̄. qz ſbiungūt̄ vt q̄. Dicim' eñ regiq̄ homiq̄ deoq̄ nō dicim' q̄regi q̄ homi q̄deo. Expletiue dicte qz explēt ꝓpositā rē. vtputa ſi b nō vis saltē illud fac. Cōmunes noiant̄ qz vbi vis ꝓponūt̄ t ſubiungunt̄. vt igit̄ b facā. b igit̄ facā. Cauſales dicunt̄ a cā. eo q̄ aliq̄ꝺ cogitēt facere. vt puta occido illū qz habz aurū. Rationales dicunt̄ a ratione q̄ q̄sq̄ vtit̄ in faciendo. vt quō eū occidā ne agnoſcar: veneno an ferro.

¶ De prepoſitione. La. XII.

p Repoſitio dcā q̄ noibus ꝓponat̄ t x̄bis. Accuſatiue aūt t ablatiue ꝓpoſitiōes a cāſibus quibus ſeruiūt dicte. Loquelares x̄o qz loquelis id est verbis semp cohērēt. nec aliq̄ꝺ valent ſole poſite. vt di dis. Cōiuncte vero verbis figuram faciūt. vt diduco diſtraho.

¶ De interiectione. La. XIII.

i Nteriectio est vocata. qz ſermonibus interiecta id ē interpoſita affectū commoti animi exp̄mit: ſic cū ꝺr ab exultāte va: a dolente heu: ab iraſcēte he. a timēte hei. Que voces quarumcunq̄ linguaꝝ ꝓpe ſunt. nec in aliā linguā facile transferunt̄.

¶ De voce. Cap. XIIII.

v Oz est aer ictus ſenſibilis auditū. quā tū in ipſo est. Omnis voz aut articulata est aut cōfuſa. Articulata est hominū. confuſa animaliū. Articulata est que ſcribi pōt. confuſa que ſcribi non potest.

¶ De ſyllaba. Cap. XV.

ſ Yllaba grece. latine cōceptio ſiue ꝓplexio ꝺr. Nam ſyllaba dcā est απο του συλλαμβανειν. id est a cōceptione lr̄arum συλλαμβανειν eñ ꝺr cōcipe. Hī t vere illa ē ſyllaba que ex plurib' nascit̄ lr̄is. Naz vnā vocalē. p ſyllaba abuſiue nō ꝓpie dicim' que nō tā ſyllaba dicēda est: q̄ ratio tpm. Syllabe aūt aut breues ſunt aut longe aut communes. Breues vocate qz nūq̄ ꝓduci possunt. Lōge qz ſp ꝓducunt̄. t nunq̄ corripi possunt. Cōes aūt qz p ſcribētis arbitrio cū neceſſitas cogit t ꝓducunt̄ t corripiūt̄. Lege donatū. Jdeo aūt ſyllabe lōge breueſq̄ dicunt̄. qz p varias vocū moras aut dupla aut ſimpla ſpacia tpis hr̄e vident. Diptōge ſyllabe greco nomie dicte. q̄ in eis biue vocales iungunt̄. Ex his apꝺ nos veras ꝓpriū' q̄tuor: ae. oe. au. eu. Ei x̄o apud maiores nō celebrata fuit. Syllaba aūt apꝺ metricos id ē semipes nomiat̄ q̄ ſit dimidi' pes. Nā pes duab' ꝓstat ſyllabis. Cū ergo ſyllaba vna ē. q̄ dimidi' pes ē. Dionyſi' linti' ſyllarum oim ſingulas formas aptiſſimas fecit. t ob id ſtatua honoratus est.

¶ De pedibus. La. XVI.

p Edes sunt q̄ certis ſyllabaꝝ tpibus inſiſtūt nec a legitimo ſpacio vnq̄ recedūt. Pedes dicti eo q̄ p ipſos metra ambulēt. Nā ſic nos pedib' incedim'. ita metra q̄ſi pedibus graꝺiunt̄. Pedes aūt dēs. c. xxtuū. sunt. diſſyllabi q̄tuor: triſyllabi octo. tetraſillabi. xvj pētaſyllabi. xxtij. hexaſyllabi. lxtuū. Hos ad q̄tuor aūt ſyllabas pedes dicunt̄. reliquos sizigie vocant̄. Ipſi aūt pedes hīt ſpēales cauſas nominū q̄re ita vocent̄. Pirrichius dct' est qz b assidue vel in certamine vel in ludo puerili ſepius frequētabat. Spondeus ꝺr. qz tractim sonat. Nā spondeus tract' q̄ꝺā ꝺr. i. sonus q̄ fū-

debāt circa aures sacrificantiū. Vñ t hi qui tibijs canebāt i sacris gentiliū spondiales noiabāt. Trocheus ẏo ab eo dictus est q celebrē cōuersionē faciet cantilene. t q̄si rota velociter currat in metris. Trochos em̄ grece rota dicit. Jambus dict⁹ est qō ἰάμβιζειν greca ōtrahere dixerūt. Huiusmodi em̄ carmie oēs inuectiones vel detractiōes implere poete sunt soliti. Dictum aūt nomē ab eo q veluti venenum quodāmodo maledicti aut liuoris infundat. Tribrach⁹ q t cozus appellat dict⁹ q̄ sit ex tribus breuibus. Molossus dict⁹ a saltatōe molosoz quā exercuerūt armati. Anapest⁹ grece ōz repcussus. Greci em̄ anapestin repcussionē dicūt. Qui ideo ōz repcussus eo q repercutiatur a dactylo. Est em̄ illi ↄtrarius. Dactylus a digito dictus q a lōgioze nodo inchoās in duas desinat breues. Sic t iste pes uūcturā vnā hēt lōgā. t duas breues. Vñ t man⁹ opāsa palma ōz. t pendētes digiti dactyli. Amphibrac⁹ q in vtraq̄ pte breuē habeat. lōga in medio interiacēte. Brachis em̄ breuis ōz. Amphimacrus. q due hinc t inde lōge habeāt in medio indusam breuē. Macros em̄ grece long⁹ ōz. Bachius appellat⁹ est. eo q ísto pede bachia id ē liberi sac celebrabāt. Antibachi⁹ vel palimbachi⁹ dict⁹ q̄ tract⁹ a bachio ē. Proceleusmatic⁹. eo q sit ad celeuma canētiū apt⁹. Disponde⁹ āt t ditroche⁹ t diāmb⁹ dicti q geminus constent iambis spondeis vt trocheis. Antispast⁹ q sit ex ↄtrarijs syllabis. ex breui scz t lōga ex lōga t breui. Louamb⁹ ẏo q̄ ex hoc pede ↄpositū carmē choreus aptissimū sit. Jonici sane ppt numeroz inequalē sonū dicti. hūt em̄ binas longas syllabas binasq̄ correptas. Peones dicti ab inuētoze. Cōstāt ipsi ex vna longa t tribus breuib⁹: q̄ lōga iuxta noia coz variatim est cōstituta. Epitriti vocati q semp tres longas habeāt syllabas t vnā breuē. Sizigie aūt sūt pentasyllabi t hexasyllabi pedes. dicti apud grecos sizigie q̄si quedā declinationes. Sz hi non sunt pedes sz appellanť pētasyllabi t hexasyllabi q̄ vltra q̄nq̄ t sex syllabas nō ꝓcedūt. vñ nō optet in carmie has syllabas qōlibet excedere nomē. vt carthaginēsiū. hierosolymitanorū. t cōstātinopolitanoz. Accidūt vnicuiq̄ pedi arsis t thesis. id est eleuatio t depositō vocl Neq̄ em̄ iter vocl pedes dirigere potuerūt. nisi alterna vice leuēť t deponāť. vt arma. ar eleuatio ē. ma depositō. In his duob⁹ ꝑ diuisionē pedes legitimi colligūť. vt duo ad duo. Eq̄ diuisio ē q̄tēs arsis t thesis eq̄li tpm diuisiōe cedunť. vt quattuoz ad duo. Dupla q̄tiens ex his vnū alterū duplo vincit. Sescupla ẏo ē q̄tiens vnū alterum sescuplo superat. dimidietate nūcri. vt tria ad duo. In simpla em̄ ei⁹ pte vnū plus inuenit. in dupla vna minus habeť. Sescuplū em̄ dimidiū dupli dicit. Triplū est q̄m maioz pars ter cōtinet totū minus. id ē tria et vnū. Epitritū est q̄m minus cōtineť a maioze. t eius tertia pars. Cedunť ẏo pedū mēbra vl ꝑ equalitatē vel ꝑ duplū vl ꝑ sescuplū vl ꝑ triplū vel ꝑ epitritū. Partimur ergo in equa hos pedes. Pirrichiū. ui. ui. vt fuga equa. Spōdeū. ~. ii. ~. ii. vt estas. equa. Dactilū. ~. ii ui. ui. vt menelaus. equa. Anapestum. ui. ui. ~. ii. vt erato. equa. Dispondeū. ~. ii. ~ ii. ~. ii. ~. ii. vt oratores. equa. Proceleusmaticum. ui. ui. ui. ui. ui. vt auricula. Diambū. ui. ~. ii. ui. ~. ii. vt propinquitas equa. Ditrocheum. ~. ii. ui. ~. ii. ui. vt cantilena. equa. Antispastum. ui. ~. ii. ~. ii. ui. vt salonin⁹ eq̄. Louambū. ~. ii. ui. ui. ~. ii. vt armipotēs. equa. Item in dupla partimur hos pedes.

Troheū. ~. ii. ui. vt meta. dupla. Jambum. ui. ~. ii. vt parens dupla. Molosum. ~. ii. ~. ii. ~. ii. vt eneas dupla. Tribrachū ui. ui. ui. vt macula dupla. Jonicum maiorem. ~. ii. ~. ii. ui. ui. vt iunoni⁹ dupla. Jonicum minorem. ui. ui. ~. ii. ~. ii. vt diomedes. dupla. Un⁹ ẏo tñ est q̄ tripla partitione diuidit: que est maxima: atq̄ ideo minume metris adest. Amphibrach⁹. ui. ~. ii. ui. vt carina. triplex. Sescupli aūt hi sunt. Amphimacr⁹. ~. ii. ui. ~. ii. vt insule sescuplū. Bachi⁹. ui. ~. ii. ~. ii. ui. vt achates. sescuplum. Antibachius. ~. ii. ~. ii. ui. ut natura. sescuplū. Peon primus. ~. ii. ui. ui. ui. vt legitim⁹. sescuplū. Peon scōus. ui. ~. ii. ui. ui. vt colonia sescuplū. Peon tertius. ui. ui. ~. ui. vt menedemus. sescuplum. Peon quartus. ui. ui. ui. ~. ii. vt celeritas sescuplum. Restant quos epitrita ptitione diuidimus. Epitrit⁹ primus. ui. ~. ii. ~. ii. ~. ii. vt sacerdotes. epit. Epitrit⁹ scōus. ~. ii. ui. ~. ii. ~. ii. vt cōditores. epit. Epitritus tertius. ~. ii. ~. ii. ui. ~. ii. vt demosthenes. epit. Epitritus quartus. ~. ii. ~. ii. ~. ii. ui. vt fescennin⁹. epit. Sūt igit hi equi. x. dupli ẏo sex. triplus vnus. sescupli. vij. epitriti quattuor. Numerus aūt syllabaꝝ in pedibus a duob⁹ vsq̄ ad sex ꝓtendit. vlteri⁹ em̄ nō ꝓcedit quia vsq̄ ad sex sillabas tenduntur pedes. Tempora in pedibus sunt. vt quāta vnusquisq̄ pes habeat. Resolutio est pedū qñ ꝓ vna longa due breues ponuntur. aut ꝑ duabus longis quattuor breues ponuntur. vt sectaq̄ interunt abiete costas. Abiete nunc resolutio est spōdei in ꝓceleusmatico. in qua resolutōe sp synalephā sequit Virgili⁹: Ex vna āt longa due breues fiūt. ex duab⁹ aūt breuibus lōga nūq̄ fit. Hindi em̄ solida pūt. solidari sas sa nō pūt. Figura ē c⁹ nota syllabe agnoscūť.

Figura q̄ tradur pedisillabe ꝺ tm̄ te
sed sillabe loge charakt ꝛ(— Brem
sue L. Se breuis ꝛc 7 ꝺ 100) mayed
Rambutensis ꝛc ꝺ nacht⁹ pedu)

Vbi eñ circuli partē iferiorē bis positā aspicis pirrichius est ◡◡ vbi i geminatā tacētē spōdeus ⏑⏑ Hā nota breuis inferior semicirculus est ◡ nota longa t iacens est ⏑ Hectra pedib⁹ accidunt vt a trocheo trochaicū a dactylo dactylicum a iambo iambicum de quibus paulo post dicendum est.

¶ De accentibus La. XVII

a Ccētus qui grece ꝓsodia ōr: ex greco nomē accepit Nam grece ꝓs: latine ad: oden grece latine cāt⁹ est Hoc eñ nomen de x̄bo ad verbum exp̄ssum est Latini aūt habent t alia nomia Nam accentus t tonos t tenores dicūt quia ibi sonus crescit t desinit Accentus aūt dictus q̄ iuxta cāt⁹ sit sicut aduerbium q: iuꝝ verbū est Acutus accētus dict⁹ q̄ acuat t erigat syllabā grauis q̄ dep̄mat et deponat Est eñ cōtrarius acuto circūflexus qđ de acuto t graui cōstat Incipiēs eñ ab acuto: in grauē desinit atq; ita dū ascēdit t descendit circūflexus efficit Acutus aūt t circumflex⁹ similes sunt Nam vtraq; leuat syllabā Grauis cōtrarius ambobus vic: Hā sp dep̄mit syllabas cum illi leuēt vt vnde venit titan: t nox vbi sidera cōdit vnde hic grauis est: mun⁹ eñ sonat q̄ acut⁹ t circūflexus Honosyllaba autē pars or̄ōis si naturaliter breuis est vt vir aut positōe lōga vt ars: acutū accētū habebit Si x̄o naturaliter lōga vt res: circumflexuz Dissyllaba pars or̄ōnis si p̄orem naturaliter longam habz et vltimā breuē circūflectit vt musa Aliter acuit Trisyllaba pars or̄ōis si mediā breuem habet vt tibia: tūc p̄maz acuimus Si x̄o naturaliter longā habet secundā t vltimam breuem vt metellus: tūc mediā circumflectimus Tetrasyllaba aūt t pentasyllaba ratōne trisyllabaꝝ ꝯtinētur Grauis accētus cum vno accētu poni p̄ōt in dictōe vna: cū vtriscz nūcz vt catullus In cōposita dictōe vnus accētus est vt armipotens omnipotens Accētus aūt rep̄ti sunt vel ppt̄ distinctōem vt viridicz in littore ꝓspicit sus ne dicas vsus vel ppter p̄nūciatōem ne dicas meta breuit t nō p̄ducte meta vel discernēde ambiguitatis cā vt ergo Hā cū p̄ducit gor causaz significat cum corripit cōiunctōem

¶ De figuris accētuū XVIII

f Figure accētuū decē sūt q̄ a grāmaticis p x̄boꝝ distinctōibus apponuntur

Oxia i acutus accētus: linea a sinistra pte in dextrā ptē sursum ducta fit ita

Baria i grauis linea a summo sinistre in dextram deposita fit ita

Perispomene i circūflexus linea de acuto t graui facta exp̄mit ita

Hacra aūt i longa x̄gula iacens est ita

Brachia i breuis ps circuli iferior iacens est ita

Hypen i p̄nctō q: duo x̄ba p̄iūgit

Subiecta x̄gula x̄sui circūflexa fit ita

Diastole i distinctō q̄ ecōtrario separat

Dextra ps circuli suposita x̄sui fit ita

Apostrophos ps itē circuli dextra et ad summā lrām apposita fit ita

Qua nota deesse oñditur in fm̄oe vltimas vocales vt tribunal p tribunale

Dasiā: qđ interp̄tat aspiratō i vbi h littera poni dz tali figura notatur

Psile qđ interp̄tat siccitas siue pux id ē vbi h lr̄a esse nō dz tali nota oñdit

Quoꝝ duoꝝ accētuū figurā latini ex ipsa litera aspiratōis fecer̄t Hīs si iūgas has facis eandē aspiratōis notā Rursum si mediū eaꝝ apicē scidis: dasiā t psilē facis

¶ De positura XIX

p Ositura est figura ad distēguēdos sensus p cola t cōmata t ꝓiodos q̄ dū or dine suo apponit: sensum nob lectōnis oñdit Dce aūt posture vl q: p̄ctis posit ānotant vl q: ibi vox p interuallo distinctōis depōitur Has greci thesis vocāt latini posit̄as Prima positura subdistictō or: eadē t cōma Hec dia distinctō seq̄ns est ipa t cola Vltia distinctio q̄ totā sniam claudit ipa ē ꝓiodus c⁹ vt dixim⁹ ptes sunt cola t cōma q̄z diūsitas p̄ctī diūso loco positus demōstrat Ubi eñ in finitō p̄nciatōis nec dū plena sensui ps est t tam̄ respirare oꝑtet: fit cōma i ptcula sensus p̄ctusq; ad vnā lr̄am ponit t vocat subdistinctō: abeo q̄ p̄ctū subt⁹ i ad vnā lr̄am accipit vbi autem in seq̄ntib⁹ iā snia sensum p̄stat: ſz adhuc aliquid supest de snie plenitudie fit cola mediāq; lr̄am p̄cto notamus t mediā distinctōz vocamus q: p̄ctū ad mediaz lr̄am ponim⁹ Ubi x̄o iam p gradus p̄nciādo plenā snie clausulam facimus sit ꝓiodus p̄ctūq; ad caput litē ponimus t vocat distinctō id est disiūctio qđ integrā sepat sniam Hoc q̄dē apd oratores Cetez apud poetas vbi in x̄su duos pedes syllaba remanet cōma est quia ibi post scāsionem p̄cisio x̄bi facta ē Ubi x̄o post duos pedes de parte oratōnis nihil supereſt: colon est Totus autem x̄sus periodus est.

¶ De notis sentētiaꝝ La. XX

p Reterea q̄dā scpturaꝝ note apud celeberrimos auctores fuer̄t q̄sq; antiq ad distinctōnem scpturaꝝ carm̄ibus t hist⁹ijs apposuerunt Nota est figura ꝑba in lr̄e modum posita ad demōstrandā vnāquāq; verbi sentētiarūq; ac x̄suū rōem Note aūt x̄sib⁹ apponūt nūero xxvi q̄ sunt notibus infra scriptis

Asteriscus apponit in hijs q̄ omissa sūt vt illucescant p eam notam que deesse

videntur. Stella enī ἀστὴρ greco ꝓnone ὀr. a quo astericus est deriuatus

Obelus. id est virgula iacēs apōīt in ẏbis vel sententijs supflue iteratis: siū in his locis vbi lectō aliqua falsitate notata est vt q̄si sagitta iugulet supuacua atq; falsa confodiat. Sagitta enī grece obelus ὀr

Obel⁹ supne apūctat⁹ pōīt i his ὀ q̄b⁹ dubitaī vt̄ tolli dēant nec ne apponi

Limmiscus. i. virgula int̄ genios punctos iacēs apponīt in hijs locis q̄ sacre scꝑture interꝑtes eodem sensu sed diuersis sermonibus trāstulerunt.

Antigraphus cū pūcto apponīt vbi i trāslatōibus diuersus sensus habeī.

Astericus cum obelo. hac ꝑpe aristarchus vtebaī in his ẏsibus q̄ nō suo loco posiī erant.

Paragraphus ponīt ad sepandas res a reb⁹ que in cōnexu ꝓcurrūt. quemadmodū in catalogo loca a locis t regiones a regionib⁹ in agone p̄mia a p̄mijs. certamina a diuerſ certaminibus seꝑarantur

Positura est figura a paragropho ꝓria t ideo sic formata. q; sicut ille p̄ncipia notat ita ista fines a p̄ncipijs sepat

Gnphia arculi ps inferior cū pūcto: ponīt in hijs locis vbi questuo dubia et obscura apiri vel solui ñ potuit

Antisigma ponīt ad eos ẏsus: q̄z ordo p̄mutādus est: sicut t in antiqs auctoribus positū inuenitur

Antisigma cū pūcto ponīt in his locꝭ vbi in eodē sensu dupliceꝭ ẏsus sunt. t dubitaī qui potius eligēdus sit.

Diple. hāc scꝑtores nr̄i apponūt in libꝛ ecclesiasticoꝝ viroꝝ ad sepanda vel demonstranda testimonia sanctaꝝ scꝑturarum

Diple peristichō. hāc p̄mus leogaros syracusanus posuit homericas ẏsib⁹ ad seꝑatōem olympi a celo

Diple pistigme id ē cū gemiſ pūctꝭ. hanc antiq̄ in his apponebāt. que zenodotus ephesius nō recte adiecerat. aut ὀtraxerat. aut p̄mutauerat. in his t nostri ea vsi sunt

Diple obelismene interpōīt ad sepādos in comedijs t tragedijs piodos.

Auersē q̄tiēs strophe t antistrophus infertur

Auersa cum obelo ad ea ponīt: q̄ ad aliq̄d ꝓspicūt. vt nos ne tibi fluxas phrygie res ẏtere fūdo conamur. Nos an miseros qui troas achiuis obiecit.

Diple superne obelata ponitur ad cōditiones locoꝝ ac temꝑm personarumq; mutatas

Recta t auersa supne obelata ponīt finita loco suo. monade significāte similem sequentem ēs esse

Leraunū ponīt quotiēs multi versus improbant. nec ꝑ singlos obelant. Leraunū enī fulmen dicitur

Chrisanon. hec sola ex voluntate vniuſ cuiusq; ad aliq̄d notandū ponīt.

Phietro. i. fortis. hec vbi aliq̄dꝭ obscuritatis est ob sollicitudinem ponitur

Anchora supior pōīt. vbi aliqua res magna omnino est

Anchora inferiō. vbi aliq̄d vilissime aut incōuenientius denūciatum est

Cronis tīn in fine libꝛi apponitur.

Salontus nota q̄ ad mēdas adhibeī. Fuerūt t alie note libꝛoꝝ ꝑ agnoscēdis hijs q̄ ꝑ extremitates paginaꝝ exponunt. vt vbi lcōr in lumīari hmōi signū iuenerit ad textū ꝛrr̄es eusdē hmōis vel ẏsiculi: sciat eē expositōem c⁹ simlē supernacentē notam inuenerit

De notis vulgarib⁹ XXI.

Vlgares notas enni⁹ p̄m⁹ mille t cētū inuenit. Notaꝝ vsus erat. vt q̄cq̄d per ẏtentōem aut in iudicijs diceret. librarij scriberent cōplures: simul astātes diuisis inter se pnbus q̄t q̄sq; ẏba. et quo ordine excipet. Rome p̄mus tullius. tyro ciceronis libertus commentatus est notas: sed tm̄ ꝓpositionū. Post cum tertius plannius. pilargyrus t aquila. libertus mecenatis alias addiderūt. Deñ seneca ꝯcto olim digestoq; t aucto numero op⁹ effecit in q̄ng milia. Note aūt dē. eo q; ẏba vel syllabas p̄fixis caracterib⁹ notēt t ad noticiā legētiū fuocent. q̄s q̄ dicerēt: p̄pe iā notarij appellant.

De notis iuridicis Ca. XXII

Tedā aūt lr̄e in libꝛis iuris verboꝝ siū oum note sunt. q̄ scꝑtō celeris breuioꝝ q̄ fiat. Scribebaī enī ẏbi gr̄a p. b. t p. f. bonuꝝ factum. p. s. t p. c. senat⁹ cōsult⁹. per. r. t p. p. res publica. per. p. t per. r. popl⁹ roman⁹. per. d. et per. t. dūtaxat. per supinā. ui. lr̄am mulier. p. p. m naturā pupillus. per. b. ẏso capite pupilla. p vnū. k. caput. per duo capa iūcta. calumnie causa p. i. t. e. iudex esto. p. d. t. m. dolū malu. L⁹ generl plurie ꝑsōes note in libs ātiqs inuenīt. sbas iurl notas nouitij ꝑpatores a codicib⁹ legū abolēdas sanxerūt. q: multos ꝑ has callidi ingenio ignorātes ὀcipiebāt. atq; ita iusserūt scribēdas i legib⁹ trās. vt nllos errores nullas ābages afferāt. ꝫ seq̄nda t vitāda apte demōstrent

De notis militarib⁹ XXIII.

Abreuicul⁹ q̄b⁹ militū noia continebanī: ꝑpa nota erat apud veteres: q̄ inspiceret q̄nti ex militib⁹ supessent.

quãtiqꝫ in bello ceciderent thau nota i capite ꝛsiculi supstitē designabat. Theta ꝛo ad vnius cuiusqꝫ defuncti nomē apponebat. Tñ ꝛ habet p mediū telū id ē mortl signū. De q̄ Persi⁹ ait: Et potus ē nigꝫ vitio pfigere theta. Luꝫ aūt puerilia significare vellent Δ lauda lfa vsi sunt: sic mortē significabāt cuꝫ ponebāt thetam ad caput. In stipēdioꝝ q̄s largitiōe, ppe erant note

¶ De notis lrārꝫ La XXIIII.

n Otas etiā lrārꝫ inter se veteres faciebāt vt q̄q̄d occulte iuicē in scpturis significare vellēt: mutuo scriberēt. Testis ē brut⁹ q̄ in his lris ea que actur⁹ erat notabat: ignorātibus alijs q̄d sibi vellēt he lre. Cesar q̄s augustus ad filiū. Quā inqt inuēerabilia inci dūt assidue. que scribi alterutꝫ opteat ꝛ esse secreta. hēamus inter nos notas si vis tles: vt cū aliq̄d nor scribēdū erit. p vnaq̄qꝫ lfa scribam⁹ seqntē. hoc mō. pro a b. p b c. ꝛ deinceps eadē rōne ceteras. pro z aūt lfa redeūdū erit ad duplex aa. Quidā etiā versis verba scribunt.

¶ De notis digitorꝝ La. XXV

s Unt quedā ꝛ digitorꝝ note. sunt ꝛ oculorꝝ: q̄b⁹ secū tacti, paulꝫ distātes colloquunt sic mos ē militaris. vt quotiēs cōsentiat exercit⁹ qz voce nō pōt. manu, pmittat Alij qz voce nō pñt. gladioꝝ motu salutāt. Ennius de quadā impudica. q̄si i choro pila ludēs. datum dat sesc. ꝛ cōem facit. Aliū tenet. alij mutat. alibi man⁹ est occupata. alij quellit pedem. alij dat ānulū expectādū a labus. aliū inuocat cū alio cātat. ac tñ alijs dat digito lrās. Et salomon. Annuit oculo. terit pede. digito loquit.

¶ De orthographia XXVI.

o Rthographia grece latine recta scptura interptat. Ortho cñ grece fcta. graphia scptura ór. Hec disciplina docet quemadmodū scribere dēamus. Nā sicut ars tractat ór ptiū dedinatōe: ita orthographia de scribendi peritia. vtputa ad: cū est ppositō d lrām. cum ē pñctō t lrām accipit. haud q̄si a dūbiū ē negādi d lfa termiat ꝛ aspirat in capite. q̄si aūt pñctio disiūctiua est. p t lrām sine aspiratōe scribit. Apud prepositō p d scribit sic ad. vt apud patrem. q̄si veteres sepe apud, p ad vsi sunt duabus ex his medijs lris subtractis. Interdū aūt alie lre in locū aliarꝫ lrārꝫ rite ponunt. B ꝛ p literis q̄dā cognatio est. Nā, p byrrho dicamus pirrhū. L ꝛ g quādā cognatōnem hñt. Nā cū dicam⁹ cētū ꝛ trecētos: postea dicam⁹ q̄dringentos. g ponētes, p c. Porro c ꝛ q q̄dā cognatō ē nā huiuscemodi p c. cuiusq̄ p q scribim⁹. Cum aūt ppositō p c scribēda ē. si aūt adūbiuꝫ fuit p q. Dicim⁹ cñ quū lego. De⁹ p e solā. Demō p e dipthōgō ē notādus. Equus q̄ ē aial: per e solā scribēdus. equus q̄ est iustus p e dipthōgon est scribendus. Exsul addita s debet scribi. qz exul ór qui ex solū est. Exultat melius sine s littera scribit. Nā cū ipa ꝛ ex c ꝛ s cōstat: q̄uo cū in ea sit s rursus ei addit alia. Equor p dipthōgon scribēdū. qz nō ab aqua sed ab eq̄litate nomen est factū. Forsitan p n in fine scribēdum qz integꝫ eius est. si forte tādem. Fedus q̄ō est de formis p e solā scribēdū. fedus q̄ō est pactū: tū e dipthōgo scribēdū. Formosus sine n scribit. qz a forma vocat. Genatus q̄ō est filius p g scribendū qz fact generatus. Ih que aspiratōis litera ē in latino tñ vocalib⁹ iūgit. vt honor homo hunus. Aspirat aūt ꝛ cōsonātibus. sz i grecis ꝛ hebraeis nōibus. Ideus aūt ꝛ heu interiectiones p h scribēde. I litterā iter duas vocales pstitutā bis scribi q̄dā existumabāt. vt troia maia. sed hoc rō nō pmittit. Plunqꝫ cñ tres vocales in vna syllaba scribunt. sed i lfa inter duas vocales pstituta, p dupla habet. Id pnomen neutri generis p d scribit. ab eo q̄ō ē is ea id. qz facit idē. Si xbū est tertie psone p t nōbimus ab eo q est eo is it. qz fac itur. Ir lrām antiq̄ ponebāt quotiēs a seq̄bat. vt kaput. kanna. kalamus. Muc aūt karthago ꝛ kalēde p eā dē tñ scribunt. Oia aūt greca noia q̄licūqꝫ seqnte vocali p k sunt scribēda. Letus p e dipthōgō scribit. qz letica a latitudine vocata ē. cui pna est tristicia: que angustiā facit. L aūt lfa interdum p d lfa vtimur. vt latū, p datū ꝛ calamitate pro cadamitate. a cadēdo cñ nomē assumpsit calamitas. Maxim⁹ an maxim⁹. ꝛ si q̄ filia sunt q̄liter scribi dēant q̄situ est. Varro tradidit cesarem p i. eusmodi xba enūciare solutū ē et scribere. inde, ppter auctē tāu viri psuetudinem facta. vt maximus. optum⁹ pessum⁹ scribak. Malo p vnū l scribēdū. qz est magis volo. Malle p duo ll magis scribēdū. qz est magis velle. Nolo q̄ō p vnū l. velle ꝛ nolle p duo ll. Nolo enim ne volo est. nolle ne velle. Os si vultū aut ossa signific p o solā scribēdū est. si psonā: h ppondenda est. Ora finiū p o. hora diei p h scribendum. Onus si de onere venit. p o solā scribēdū. si de honore cū h aspiratōe. Preposito ꝛ preterea p dipthongō scribendū. Pene xo q̄ō est pñctio per e. pena q̄ō est supplicii p e. Q lfa tūc recte ponit cū illā statim u lfa sequit. ꝛ alia quelibet vna pluresqꝫ vocales iūgunt ita vt vna syllaba fiat. Cetera per c scribunt. Que pnomen per e scribēdū. que pñctō p e. Quid p d lrām scribitur cū pnomē est. per t cū xbū. cuius positio pma est queo q̄s quit. ꝛ in cōpositōe nequeo ne quis nequit. Quod q̄si pnomē est p d scribendū. q̄si numer⁹ p t. qz totidē p t scribit. Quotidie per q scribēdū. nō p c. vt sit quot dieb⁹. R lfa cōsonē habet cū s lfa. Itaqꝫ apud antiquos bonos labos arbos dicebāt nunc honor labor

arbor. Sat ꝑ t scribi optet. qz integr ei⁹ fac sat. Sed ꝑ d optet scribi apud antiquos cñ sed se dñ dicebaꝫ. nos finales duas lras abscidimus. Tãtus sic t quãtus in medio m hẽbãt. Quaz cñ t tam vnde t q̃ntitas quãt⁹ tãt⁹. Te interiectõ ꝑ e scribẽda. ve ꝓñcto ꝑ e. x̃ps qz grecũ est ꝑ x scribẽdũ. ita t christina ỿ. t z lris sola greca nõia scribũtur. Mã cum iustitia z lre sonũ exp̃mat. tñ qz latinũ est ꝑ t scribẽdũ est. Sic militia malitia nequa t cetera similia. In dubijs q̃z ỽbis ꝓsuetudo veterꝫ erat. vt cũ eadẽ lra aliũ intellectũ cozrepta aliũ ꝓducta haberet: lõge syllabe apicem apponebãt. vtputa ꝑ lis an arborẽ significaret. an hoim multitudinẽ apice distinguebaꝫ. sic t vbi lre ꝓsonãtes geminabanꝫ sicilicũ supponebãt. vt sella serra asseres. Ueteres cñ nõ duplicabãt lras: sed sup sicilicũ apponebãt. q̃ nõ admonebaꝫ lector geminãdã eẽ lraz.

¶ De analogia La. XXVII

a Analogia grece latine similiũ ꝓportiõ siue ꝓꝓortiõ noiaꝫ. Cui⁹ hec vis est vt qõ dubiũ est ad aliq̃d sile qõ nõ est dubiũ referaꝫ. vt incerta certis ꝓbent. Octo aũt mõis cõparatõ analogie colligiꝫ. id ẽ q̃litate. ꝓpatõne genere. nũero. figura. casu. extremitatib⁹ similium syllabaz. t sillitudine tpm. Si q̃dẽ ỏ his vnum defuerit: iã nõ est analogia. id ẽ silitudo. Iz est anomalia id ẽ ex regulã. vt lup⁹ t lep⁹. totum ꝓueit. Iz dissentiũt casu. facit ei lupi leporis. Mã regulariter est dñ queris vtr trames masculinũ an femininũ sit. simile illi in oi declinatõe limes. t erit masculinũ. Itẽ funis si incerti generis eẽ credis: silis est illi panis in declinatõe. et erit masculinũ Itẽ ex ꝓpatõe positiuoz. vt si docto⁹ magn⁹: positiui sunt t sui siles. Fit t ꝑ diminutõz. vtputa. funẽ masculinũ eẽ funiculus ostendit. sic marmor neutri generis esse marmusculũ indicat. Mã q̃ gen⁹ in ꝓncipalitate ẽ idẽ eẽ solet in diminutiõe Iz hoc nõ sp. vt pistrinũ pistrella. Iz scire dẽm⁹ ex positõe. id ẽ ꝓmitiuo declinatõnẽ. t ex diminutõe gen⁹ colligere.

¶ De etymologia La. XXVIII

a Etymologia ẽ origo vocabuloz cũ vis ỽbi vel nois ꝑ interꝓtatõnẽ colligitur. Hãc aristot. symbolon. cicero ãnotatiõem nominant. qz noia t ỽba rez nota facit exẽplo ꝓpositio: vtputa flumẽ. qz fluẽdo creuit. a fluẽdo dẽm. Cui⁹ cognitõ sepe vsum necessariũ hz interpretatõe sua. Mã cũ videris vñ ortũ est nomen cit⁹ vim ei⁹ intelligis. Omis cñ rei inspectõ etymologia cognita planior ẽ. Mõ aũt oĩa nomina a veteꝛb⁹ fm naturã imposita sunt: Iz q̃dã t fm placitũ. sic t nos fuis t possessiõibus interdũ fm q̃ placet nr̃e volũtati nõia damus. Hinc est q̃ oĩm noĩm etymologie nõ reperiuntur. qz quedã nõ fm qualitatẽ qua genita sunt: sed fm arbitriũ humane volũtatis vocabula acceperũt. Sunt aũt etymologie nominum: aut ex causa date. vt reges a recte agẽdo. aut ex origine vt homo. q̃ sit ab humo. aut ex ꝓprijs. vt a luendo lutũ dum lutũ nõ sit mũdũ. t lucus. q̃a vmbra opac⁹ parz luceat. Quedã etiã facta sũt ex nominũ deriuatõe. vt a prudentia prudens. Quedã etiã ex vocibus. vt a garrulitate garrulus. Quedã ex greca etymologia orta t declinata sunt in latinũ: vt silua domus. Alia q̃z ex nominibus locoz vbiũ vel fluminũ traxerũt vocabula. Multa etiã t de diũsaz gẽtiũ sermõe vocanꝫ. Cui⁹ t origo eoz vix cernit. Sũt ei plerãq̃ barbara noia incognita latinis t grecis

¶ De glosis La. XXIX.

g Glosa greca interꝓtatõe lingue sortitur nomẽ. Hãc philosophi aduerbiũ dicũt qz vocẽ illã de cuius qualitate req̃rit vno t singulari ỽbo designat. Quid cñ illud sit in vno ỽbo positũ declarat. vt cõticescere est tacere. Itẽ latus haurit aptũ. haurit pcutit. Itẽ cũ ꝛminuz dicim⁹ finẽ. aut populatas interꝓtamur eẽ vastatas. t oio cũ vni⁹ ỽbi rẽ vno ỽbo mãifestã⁹.

¶ De differẽtijs La. XXX

d Differẽtia est spẽs diffinitõis quã scꝓtores artiũ de eodẽ t de altero nominãt. Hec cñ duo quadã inter se cõione cõfusa: cõiecta differẽtia secernũtur. ꝑ quã q̃d sit vtrũq̃ cognoscit. vt cũ queriꝫ q̃d inter regẽ sit t tyrannũ adiecta differẽtia q̃d vterq̃ sit diffinitur. vt rex modestus t tẽperãs: tyrãnus ỽo crudelis. Inter hec cñ duo differẽtia cum posita fuerit: q̃d sit vtrũq̃ cognoscaꝫ. sic t cetera

¶ De barbarismo La. XXXI

b Barbarism⁹ ẽ ỽbũ corrupta lra vl̃ sono enũciatũ. littera vt floriet: dum florebit dicere opteat. sono si ꝑ media ꝓma syllaba producaꝫ. vt latebre tenebre. Appellatus aũt barbarissimus a barbaris gẽtibus: dũ latine oꝛõis integritatẽ nescirẽt. Una q̃ eq̃z cñ gens facta romanoz cũ opibus suis: vitia q̃z t ỽboz t morum romã trãsmisit. Inꝺ barbarismũ aũt t barbarolexim hoc interest: q barbarism⁹ i ỽbo latino fit dñ corrũpiꝫ. qñ aũt barbara ỽba latinis eloq̃is inserunꝫ: barbarolexis ỏr. Itẽ qñ in ꝓsa vitiũ fit fmõis barbarism⁹ vocaꝫ. qñ i metro metaplasm⁹ ỏr. Barbarism⁹ aũt fit scꝓto t pronũciatõe. Scꝓto q̃tuor mõis. si q̃s in ỽbo lraz vel syllabã adiiciat mutet trãsmutet vl̃ minuat. Pronũciatõe aũt fit in tpibus. tonis. aspiratõibus. t reliq̃s que sequũtur. Per tpa quipe fit barbarism⁹. si ꝑ lõga syllaba breuis põaꝫ. aut ꝑ breui lõga. Per tonos. si accẽt⁹ i alia syllaba ꝓmutet. Per aspiratõem. si adiiciaꝫ h litta vbi non debet. aut detrahatur vbi esse optet. Per hiatum quonẽs in ꝓnũciatõne scindit versus

aũteq̃ ꝓleak: siue q̃ñes vocal' vocalẽ sequik vt
muse aonides. Fit barbarism⁹ t p metacismos
iotacismos t labdacismos. Metacism⁹ ẽ quoti
ens m lrām vocalis sequik vt bonum aux iu
stum amicū sz hoc vicio aut suspēsiõe m littere
aut detractõe vitam⁹. Iotacism⁹ est quotiēs in
iota lra duplicak son⁹: vt troia maia vbi eax li
teax adeo exilis pnũciatõ: vt vnũ iota ſi duo
sonare videak. Labdacism⁹ est si p vno l duo
pnũcienk vt aphu facũt sic colloquiũ p con lo
quiũ vel quotiēs vnũ l exili⁹ duo largi⁹ pferi
mus: qõ ꝛriũ est. Nã vnũ largi⁹ duo exili⁹ pro
ferre debem⁹. Collisio ẽ quotiēs nouissime syl
labe finis in alteri⁹ pncipio est vt mater terra

¶ De soloecismo La. XXXII

s Oloecism⁹ est plurimox verbox ink se
incõueniẽs ꝓpositio sic barbarism⁹ v
nius verbi corruptõ. Verba eñ ſi recta lege cõ
iuncta soloecism⁹ est vt si qs dicat inter nob: p
inter nos aut date veniã sceleratox: p sceleratis
Dic⁹ aũt soloecism⁹ a ciuib⁹ civilib⁹. q ex vbe
solde: q nunc põpeiopolis appellak: pfecti cum
apud italos cõmorãtes suã t illox linguã vici
ose incõueniẽterq cõfunderẽt: soloecismo no
mẽ dederẽt. Eñ t siir loquẽtes soloecismos fa
cere dñr. Soloecismus aũt apud poetas sche
ma dr quotiēs in versu necessitate metri fact⁹ in
uenik. Cum ãt nõ iuenik nẽcitas pmanet soloe
cismi culpa. Soloecism⁹ fit duob⁹ modis aut
p ptes orõis aut p accidẽtia ptiũ orõis. Per p
tes orõis si alterã partẽ p altera ponamus vt
puta si ꝓpositões aduerbijs applicem⁹. Per ac
cidẽtia fit id est per ea que accidũt ptib⁹ orõis
vtputa p qualitates genera numeros figuras
et casus. Per ista igitur omia fiũt soloecismi si
cut donatus exposuit fiunt pterea t plurimis
modis. Nã lucilius cẽ um genera soloecismox
dixit quos oñes vitare pot⁹ q̃ sequi debet q̃
regulam recte loquendi tenere studet

¶ De ceteris vicijs. La. XXXIII

v Icia apd grãmaticos illa dñr q̃ in elo
quio cauere debem⁹. Sũt aũt hec barbarismus soloecism⁹ acyrologia caccephatõ t
reliq̃. Barbarismus est corruptõ vbi vn⁹ vt si
tertiã sillabã qs pducat in ignoscere. Soloecis
mus ꝓpositõ viciosa vbox vt si aliqs dicat int
hoibus p inter hoics. Acyrologia ñ ꝓpa dictõ
vt liceat sperare timẽti. Propriũ autẽ timẽti est
formidare nõ spare t gramineo in cãpo. Pro
priũ est aũt graminosum dicere cãpũ: non gra
mineũ. Caccephatõ dictõ obscena vel incõpos
te sonãs. Obscena vt his animũ arrecti dictis.
Incõposita vt uuat ire t dorica castra videre
Abala eñ ꝓpositõ fit ab ea sillaba incipe: q̃ su
perior finierat sz t si alio mõ quolibet incõpo
sita dictõ pferak: cacephaton dr. Pleonasmos

adiectõ vnius vbi supuacua vt hac ten⁹ arua oꝛ
cultus t sidera celi. Hecq enix alibi nisi in celo
sunt sidera. Perisologia adiectõ plurimorum
vbox supuacua vt viuat ruben t non moriak
dũ nõ sit aliud viuere q̃ nõ mori. Abacrologia
lõgiloquiũ res nõ necessarias ꝓpẽdens vt le
gati nõ impetrata pace retro vnde venerãt do
mũ reuersi sunt. Tãtologia id est eloquiũ vt si
fata viꝛ fuãt siue scik aura etherea neq adhuc
crudelibus occupat vmbris. Totũ eñ qõ repe
titur vna res est: sz crebro ꝓmõe ãnũciata. Eclip
sis est defect⁹ dictõis in quo necessaria verba
desunt vt cui pharetra ex auro decst enim erat
Tapinosis est humilitas statũ rei magne dicti
infirmãs vt apparẽt rari nantes in gurgite va
sto. Gurgitẽ posuit p mari. Cacosyntheton vi
ciosa ꝓpositio vt vbaq iuuenũ terga fatigaim⁹
hasta. Amphibologia: ambigua dictõ q̃ fit eut
p casum accusatiñ vt illud rñsum apollinis ad
pyrrhũ aio te eacida romanos vincere posse i
quo nõ est certũ quẽ in illo vsu mõstrauerit cẽ
victorẽ. Fit t p incertã distinctõem vt bellũ in
gens gerer⁹ italia. Incerta distinctõ vtiꝛ bellum
ingens an ingẽs italia. Fit t p ꝓmune vbũ vt
depcak cato calumniak cicero ꝓstolatur bru
tus dedignatur antonius nec ostẽditur in hac
ambiguitate vtrum ipsi alios an alij ipos depca
ti sint aut calumniati. Fit t p omonyma q̃ñ
vno nomine multa significantur vt acies: t nõ
addas aut ferri aut oculorum aut militũ.

¶ De metaplasmis La. XXXIIII

m Etaplasm⁹ greca lingua late transfor
matõ dr. Qui fit in vno verbo ppter me
trinecessitatẽ t licẽtã poetax. Cui⁹ spẽs hec sũt
Prothesis appositio in pncipio verbi vt gnato
p nato. Epẽthesis appositio in medio vt relliq̃
as p reliq̃as et maneãt in religiõe nepotes p
religiõe. Paragoge appositõ in fine vt admit
tier p admitti t potestur p potest. Aphereſ ab
sasio de pncipio vt tẽno p ptẽno Syncope ab
sasio ẽ medio vt forsan p forsitã. Apocope ab
sasio de fine vt sat p satis. Ectasis pductio ꝛ
naturã vt italiã fato pfugus t exercet dyana
choros. Systole ẽ correptõ ꝛ naturã vt aq̃sus
orõ t vbẽq fidenã cũ pma syllaba pduci de
beat. Dieresis divisio syllabe i duas vt diues
pictai vestis p pictai t albai lõgai. Episynali
phe cõglutinatõ duax in vnã vt pariete p pa
riete t genua p genua phaetõ pro phetõ. Sy
nalephe collisio vocalũ iũcta vocalib⁹ vt ataq
ea diuersa penul⁹ dũ pte gerunk. Ecthlipſ: colli
sio consonãtiũ cũ vocalibus vt mulũ ille t ter
ris iactat⁹ t alto. Antithesis ꝓtraposito littere
pro alia littera vt impete pro impetu t olli p
illi Metathesis dicitur esse transpositõ littere
vt euandre pro euander. tumbre p timber. Ink

barbarismū ⁊ lexim: hoc ē latinā et pfectā elocutōem. Abetaplasmus ē q̄ in vno ſmōe fit ratiōe vicioſus. Itē inter ſoloeciſmū ⁊ phraſin id eſt pfectā ꝓnexionē ſermonū figura ē que fit cō textu ſermonū rōne vicioſa. Ergo metaplaſmi et ſchemata media ſunt: ⁊ diſcernunt̄ peritia ⁊ imperitia. Fiūt autem ad ornatum

¶ De ſchematibus Ca. XXXV

Schemata ex greco in latinū eloquium figure interp̄tant̄. q̄ fiūt in verb̄ vel ſententijs p varias diſtinctōnū formas ꝓpt̄ elocij ornatū. Hec dū multa ſint apō grāmaticos iſta inuenīūtur. Ꝓlepſis ē p̄ſumptō vbi ea q̄ ſeq̄ debēt anteponunt̄. vt interea reges ingēti mole latinus. Debuit eīn ſic dicere. Interea reges ingēti mole. ⁊ ſtatim adijcere q̄ ſequunt̄ proceduntcaſtris. deīn dicere latin⁹ ⁊ cetera. ſz ſcā ē p ornatūm p̄ſumptō rei. ⁊ q̄ ſeq̄ debuere reges interpoſiti ſunt in ſeptē vſib⁹. ⁊ poſtea adductū eſt. pcedūt caſtris. Et deīn p̄ſumptō. q̄ antepoſita ſunt que ſeq̄ debuere. Leugma ē clauſula: cū plures ſenſus vno vbo dauduntq̄ fit trib⁹ modis. Mā aut in ꝓmo aut in poſtremo aut in medio id vbū pōit q̄ ſnias iūgit. In ꝓmo. vt vertit oenophou fūdus ſnia nob. In medio. vt grecia ſulpitō ſorti data gallia cotte. In poſtremo. vt nāq̄ hoc tpe obſequiū amicos: veritas odiū parit. Hypozeuxis ē figura ſuptōu ꝑria: vbi i ſingul' ſenſib⁹ ꝓpria vnicuiq̄ clauſa eſt. vt regē adit ⁊ regi mēorat nomēq̄ genuſq̄. Syllepſis eſt i diſſimilib⁹ clauſul' aut plural' dictō ſingulari vbo finita. vt ſocijs et rege recepto. aut ſingularis dictō plurali verbo expleta. vt ſunt nob mitia poma. caſtaneeq̄ molles: ⁊ p̄ſſi copia lactis. Fit aūt ſyllepſ ñ ſolū p ptes oīōis: ſz et p accidēcia ptib⁹ oīōis. Mā vbi ⁊ ꝓ multi vnus ⁊ ꝓ vno multi ponunt̄ ſyllepſ ē. Ꝓ multi vnus. vt eſt illud. vterūq̄ armato milite cōplēt cū nō vno ſz multis militib⁹. Itē ꝓ vno nūti vt in euāgelio. latrones q̄ crucifixi erāt cū eo ipſo ꝓpabāt: vbi ꝓ vno vterq̄ iducit blaſphemaſſe. Anadiplosis ē q̄n ab eodē verbo quo prior vſus finiuit: ſeq̄ns vſus incipit. vt ē illud. Certent ⁊ cygnis vlule ſit trityr⁹ orphē⁹. Orpheus in ſiluis. inter delphinas ariō. Anaphora ē repetitō eiuſdē verbi p ꝓncipia vſuū plurimorūm. vt nos te dardania incenſa tuaq̄ arma ſecuti. Nos tumidū ſb te permēſi claſſib⁹ equor. Epanaphora ē in vno vſu p ꝓncipia ſenſuū eiuſdez verbi ꝑpetitō. vt te nem⁹ angitie. vitrea te fucinus vnda te lūdi fleuere lac⁹. Epizeuxis ē i vno ſenſu ꝓgeminatō verbi. vt ſic ſic cuncta ire ſub vmbras. Epanalepſ ē ſmōis in ꝓncipio vſus poſitū. eiuſdē in fine replicatō. vt ē illō. Creſcat amor: nummi q̄ntū ipa pecūia creſcit. Paranomaſia eſt in ſignificatōe diuerſa dictō pene ipa vt illud. abire an obire te ꝓuenit id ē exulē fieri an mori. Scheſiſonomatō multitudo noiū cōiūctor quodā ābitu copulata. vt nubila nix grādo. ꝓcelle fulmia vēti. Paromeō eſt multitudo verbor ex vna ifa inchoātiuz. ūle eſt apō ennūm. O tute tute tati tibi tāta tyrāne tuliſti: ſz hoc dū tempat. Virgil⁹: dū nō toto verſu vtit hac figura vt enni⁹. ſz nūc in ꝓncipio verſus tñ vt eſt illud. Seua ſedes ſup arma. nūc i medio vt queq̄ lacus late liq̄dos quecq̄ aſpa dumis. nūc aūt in fine. vt ſola michi tales caſus caſſan dra canebat. Homeoptotō ē cuz plurima noia p vnū caſum denūciant̄. vt ē illud Sz neq̄ cur rētē nec ſe cognoſcat eūtē. Tollentēq̄ man⁹ ſaxumq̄ in mane mouētē. Homeoteleutō eſt cuz vno mō ꝛba plurima finiunt̄. vt abijt abſceſſit euaſit erupit. Polyptotō eſt cū diuerſ casibus ſnia variat̄. vt ex nihilo nihil in nihilū nil poſſe reuerti. Abarcida ⁊ mappa marco ſpōdente recurras. Abarc⁹ dixit. ita ē aſſigna marce tabellas. Hymnos eſt ſnia ꝓtinuate oīōis: tenorē ſuum vſq̄ ad vltimū fuās. vt eſt in ſeceſſu longo loc⁹ inſula portū ⁊ reliq̄. Hinc eīn in lōgum vadit ſenſus vſq̄ ad illō. Deſup horrēteq̄ atrum nemus imminet umbra. Polyſyntheton eſt dictio multis ꝓcatenata ꝓiūctōibus. vt tecumq̄ larē q̄z armaq̄ amyeleūq̄ canem. Dyalyton vt' aſin theton eſt figura que ecōtrario ſine ꝓiūctōibus ſolute ac ſimplr effert. vt venimus vidim⁹ placuit. Anthiteton eſt vbi ꝓria ꝓtrarijs oponunt̄ et ſentētie pulcritudinē reddunt. vt illud. Frigida pugnabāt calidis. humētia ſiccis. molla cū duris. ſine pondere habentia pondus. Hypallaga eſt quotiēſcunq̄ per contrarium verba intelligūtur. vt dare claſſibus auſtros. cum ventis naues demus. non nauibus ventos

¶ De tropis Ca. XXVI.

Tropos greco noie grāmatica vocāt: q̄ latine modi locutionū interp̄tant̄. Fiunt aūt a ꝓpria ſignificatōe ad nō ꝓpriam. ſilitudine. Quor oīm nomia difficillimū eſt ānotare. ſed ex oībus donat⁹ ei⁹ vſui tradēdo cōſcripſit. Abetaphora eſt verbi alic⁹ vſurpata trāſlatō. ſi ē cū diam⁹ fluctuare ſegetes. gēmare vites. dū in his rebus fluct⁹ ⁊ gēmas nō inuenimus: in q̄bus hec verba alūde trāſferunt̄. Sz hec atq̄ alie tropice locutōes ad ea q̄ intelligēda ſunt: ꝓpterea figuratis amictib⁹ obtegūtur. vt ſenſum legētis exerceant. ⁊ ne nuda atq̄ in ꝓmptu poſita vileſcāt. Fiūt āt metapheze modis q̄tuō. Ab aīali ad aīale. vt aligeros ꝓſcīdit eq̄s. Abetaphorice loquēs muſcut q̄drupedi alas auis. ⁊ q̄ curſu deſerta petiūt: muſcut volatili curſuz q̄drupedis. Ab inaīali ad inaſale. vt pontū pin⁹ arat. ſulcū p̄mit alta carina. muſcuit vſum fre aq̄s: dū arare ⁊ ſulcū p̄mere ad terrā

ptineat nō ad mare. Ab inaiali ad aiale. vt flo
rida iuuentꝰ: miscuit flores inaiales iuuentuti
que aiaz hz. Ab aiali ad inaiale. vt tu neptune
pater cui tpa cana crepāti. Cincta salo resonāt
magnꝰ cui ppete mento. Profluit oceanꝰ ꝛ flu
mina crinibꝰ errāt. Abentū eñ ꝛ tpa ꝛ crines ñ
ad oceanū ptinēt: sed ad hoies. Sic ꝛ alia rex
noia de alio genere in aliud genꝰ decentissime
decoris gr̄a trāsferunt vt oratō ponet. Abeta
phora aūt aut ptꝫ vniꝰ est. vt fluctuare segetes
nō potes dicere segetare fluctꝰ. aut ātistropha
est: id ē reciprocā. vt frmigiū alaz. Mā ꝛ ale na
uiū ꝛ alaz frmigia dicunt. Catachresis ē aliene
rei nomē apositū. ꝛ eo a metaphora differt: q
illa vocabulū hñti largit. hec q nō hz ppriū
alieno vtit. vt facieq; simulima lauro. ꝛ centau
rus nūc vna ābe iūctisq; ferunt frōtibꝰ et lōge
sulcāt vada salsa carine. dum facies ꝛ frōs tñ
aialiū ꝛ hoim sint. Cō nomē si poeta ñ apposu
isset nauī. qd ppriū eidē pti diceret nō haberet
Abetalepsis ē tropꝰ a p̄cedēte indicās. qō sequit
vt. Inq; maꝰ carthe nodosaq; vēit arūdo. Mā
p manū verba: p arūdinem lr̄e significate sunt
Abetonomia trāsnomiatō ab alia significatōe
ad aliā ꝓpter similitate trāslata. Fit aūt multi mōis
aut eñ p id qō ꝓtinet: id qō ꝓtinetur oñdit. vt
theatra plaudūt ꝓrata mugiūt. dum illic hoies
plaudāt hic boues mugiāt. aut ꝫ p id qō ꝓtinet
id qō ꝓtinet. vt iā ꝓximꝰ ardet vcalegon: dū ñ
ille sz domꝰ eiꝰ arderet. Itē p inuētorē id qō in
uentū est. vt sine cerere ꝛ libo friget venꝰ. ꝛ cō
mixtā vulcanꝰ mittit ad astra fauillā. Vult eñ
p cererē frumēti inuētricē intelligere panem. p
libez inuētorē vitis vinū. p venerē libidinez. p
vulcanū ignē. At ꝓtra p inuētū inuētorē demō
strat. vt vinū p̄camur. p libero q vinū apō gre
cos inuēit. Itē p efficiētē id qō efficit: sic pigrū
frigꝰ q pigros hoies faciat. ꝛ timor pallidꝰ: eo
q pallidos hoies r̄ddat. At ꝫ p id qō efficit ef
ficiēs. vt iūgit cōs curru gētor spumātiaq; ad
dit frena feris. Spumātia frena dixit. cū vtiq;
nō ipa faciāt spumas: sz equꝰ q ea gerit spumis
ꝓspergat infusis. Antonomasia est ꝓ nomine.
id est vice nois posita. vt maia genit ꝓ mercu
rio. Qui tropꝰ fit tribꝰ mōis. Ab aio. vt mag
nanimusq; anchisiades. a corpe. vt ipe arduus
extrinsecꝰ. vt infelix puer atq; impar ꝓgressus
achilli. Epitherō supranomē p̄ponit eñ ppriō
nōi. vt alma ceres. obscenisq; canes. importūe
q; volucres. Inter antonomasiā aūt ꝛ epithe
ton hoc differt. q antonomasia ꝓ vice nomis
ponit. epitheto aūt nunq; sine noie est. Quib⁹
duob⁹ tropis: vel vitupamꝰ aliquē vel oñdimꝰ
vel laudamꝰ. Synecdoche est p̄ceptō: cū a pte
totū vel a toto ps intelligit. Eo eñ ꝛ p speciez
genꝰ: ꝛ p genꝰ spēs demr̄atur. sed spēs pars ē
genus autē totū. A toto eñ ps intelligit. vt q; z
multe glomerātur aues vbi frigidus annꝰ trās
pontū fugat. Nō eñ totꝰ annꝰ est frigidus: sed
pars āni. id ē hyems. At ꝓtra a pte totū. vt fla
mas cū regia puppis extulerat. vbi nō solū pup
pis sz nauis. ꝛ nō nauis sed q in ea. ꝛ non oēs
sed vnꝰ flāmas extulit. Onomatopeia ē nomē
fictū ad imitādū sonū voc ꝓfuse. vt stridor valu
az. hinnitꝰ equoz. mugitꝰ boum. balatꝰ ouiū
Periphrasis est circūloquiū: dū res vna pluri
mis vbis significat. vt auras vitales carpit. Si
gnificauit eñ p copulatiōz verboz vnā rē. hoc
est. vuit. Hic aūt tropꝰ geminꝰ est. Mā aut veri
tatē splēdide ꝓducit: aūt feditatē circuitu euī
tat. Veritatē splēdide ꝓducē sic ꝛ iā ꝓma nouo
spargebat lumine ꝛras. Tithoni croceū linq;ns
aurora cubile. Vult eñ dicere. iā lucescebat aut
dies ortꝰ erat. Feditatē circuitu euitat. sic: placi
dūq; petiuit ꝓiugis ifusus gremio p mēbra so
porē. hoc eñ circuitu euitat obscenitatē ꝛ decē
ter oñdit ꝓcubitū. Hyperbaton ē trāscēsio cum
verbū aut sñia ꝓmutat. hꝰ spēs q; sunt. ana
strophe. hysteroprotherō. parenthesis. temesis
synchesis. Anastrophe vboz ordo p̄posterꝰ. vt
littora circū. p circū littora. Hysteronprotherō
sñia ordine mutata. vt postq; altos tetigit fluc
tus ꝛ ad equora venit. aū eñ ad equora venit
et sic tetigit fluctꝰ. Parēthesis vbi interponimꝰ
sñiam nr̄am. q ex medio frmota integer sensus
pdurat. vt eneas. neq; eñ patriꝰ ꝓsistere mētez
passus amor: rapidū ad naues p̄mittit achaten
Est eñ ordo. eneas rapidū p̄mittit achatē. Mā
illud in medio parēthesis est Temesis est sectō
vniꝰ nois p interpositōz verboz. vt multum ne
bule circū dea fudit amictū. p circūfudit. Syn
chesis est vbi ex oñi pte ꝓfusa sunt vba. vt illō
Iuuenes fortissima frustra pectora si vobis au
dendi extrema cupido ē certa seq. q sit rebꝰ for
tuna videtis. excessere oēs adytis arisq; relictī
dij q̄bus impiū hoc steterat: su curritis vbi in
cense moriamur ꝛ in media arma ruam. ordo
talꝫ est. Iuuenes fortissima pectora: frustra suc
curritis vbi incēse. qz excessere dij q̄b⁹ hoc ipe
riū steterat. vñ si vob cupido certa ē me seq au
dentē extrema. ruam. In media arma ꝛ moria
mur. Hyppergole est excelsitas fidē excedens vl
tra q̄ credēdū est vt sidera vberat vnda. ꝛ ter
ram inter fluctus aperit. Hoc eñ modo vltra fi
dem aliq̄d augeꝫ. nec tñ a tramite significandē
veritatis errāt: q̄uis vba q̄b⁹ indicāt excedāt
vt volūtas loquētis nō fallētis appareat. Quo
tropo nō solū nō augeꝫ aliq̄d sed ꝛ minuit: au
geꝫ. vt velocior aura. minuit vt molliōr pluma
durior saxo. Allegoria est alienū loquium. aliu
ud enim sonat et aliud intelligitur. vt tres lit
tore ceruos conspiat errantes. vbi tres duces

belli punici·vel tria bella punica significantur· Et in bucolicis·Aurea mala decē misi·id ē ad augustū·p·eglogas pastoꝝ·huiꝰ tropi plures sunt spēs·e q̄bus eminēt septē·ironia·ātiphrasis·enigma·charietismos·paremia·sacrasmos asteismos· Ironia est snia p̄ pnūciatiōem ꝟriū hīs intellectū· Hoc cñ tropo callide aut p accusatiōem·aut p insultatiōnē aliq̄d ꝺr·vt est illō Uestras cure domos illa se iactet in aula·Eolus ꝛ clauso vētoꝰ carcere regnet· Et quō aula si carcer est? Soluit cñ pnūciatiōe· Nā carcer pnūciatō ē·iactet in aula ironia est·ꝛ totuꝫ p ꝟriā pnūciatiōem annūciat p ironie speciē q̄ laudādo deridet· Antiphrasis est ꝺmo econtrario intelligēdus·vt lucus qꝰ caret luce ꝓpter nimiā nemoꝰ vmbrā: ꝛ manes id est mites ꝛ modesti·cū sint terribiles ꝛ īmanes· ꝛ parce·ꝛ eumenides furie·q̄ nulli parcāt vl̄ bñ faciāt·Hoc tropo ꝛ nam atlantes·ꝛ ceca vidētes·et vulgo ethiopes argēti appellāt· Int ironiā aūt ꝛ antiphrasin hoc distat·q̄ ironia pnūciatōne sola indicat qō intelligi vult·siē cū dicimꝰ hoi agēti male:bonū est qō facis·Antiphrasis ꝺo nō vocē pnūciātis significat ꝟriū:sed suis tñ verbis quoꝝ origo ꝟria est· Enigma est q̄stio obscura que difficile intelligit nisi aperiat·vt est illud·De comedēte exiuit cibus· ꝛ de forti egressa ē dulcedo·significās ex ore leonis fauū extractū·Inter allegoriā autē ꝛ enigma hoc interest· q̄ allegoria bis gemina est·ꝛ sub re alia aliud figura liter indicat·Enigma ꝺo sensus tñ obscurꝰ est et p quasdā imagines adumbratꝰ·Charientismos est tropꝰ quo dura dictu grauꝫ ꝓferūtur· veluti cū interrogātibꝰ·nunq̄d nos q̄sierit aliquis·rideꝝ bona fortuna·vñ intelligit neminē nos q̄sisse·Paremia est rebus ꝛ tpibus accommodatū puerbiū· Rebus·vt ꝟ stimulū calces· dū significat aduersis resistēdū· Tpibus·vt lupus in fabula·Aiūt cñ rustici vocē hoiem ꝓdere·si eū lupus ꝺr videriꝫ·vñ ꝛ subito tacēti ꝺr istud puerbiū·lupus in fabula· Sacrasmos ē hostilis irrisio cū amaritudine·vt referes ergo hec ꝛ nūcius ibis pelide grātoꝛ illi mea tristia facta·degenerēq̄ neoptolemū narrare memēto·huic ꝟrius est asteismos·id ē urbanitas sine iracūdia·vt id·Qui bauiū ñ odit amet tua carmina meui·Atq̄ idē iungat vulpes· ꝛ mulgeat hircos·id ē qui bauiū nō odit·ꝓ pena ei ꝓungat vt diligat meuū· Fuerūt aūt meuiꝰ et bauius poete pessimi et inimici Virgilij· Qui hos ergo diligit faciat que ꝟ naturā sunt:id ē iūgat vulpes et mulgeat hircos· Omoesis ē q̄ latine interꝑtat silitudo·ꝓ quā minꝰ note rei ꝓ silitudinē eius q̄ magis nota est pādit demonstratō·huiꝰ spēs sunt tres·icon·pabole·paradigma·id ē imago·ꝓparatō·exemplū· Icō est imago cū figurā rei ex simili genere cogitat exꝑmere·vt oia mercurio simil· vocēq̄ colorē· q̄ ꝛ crines flauos ꝛ mēbra decora iuuēta· Lō grua cñ est silitudo de specie cuiꝰ ꝑsona inducit· Parabola est ꝓpatō ex dissilibꝰ rebus·vt q̄ lis in aruis est fere lybie visus leo cominus hostē cōsedit·vbi leoni cesarē ꝓpauit·nō ex suo sꝫ ex alieno genere similitudinē facies· Paradigma vero est exēplū dicti vel facti alicꝰ· aut ex simili aut ex dissimili genere ꝓueniēs ei quā ꝓponimꝰ rei·ita· Tā fortiter perijt apud hyponē scipio q̄ vtice cato· Similitudo aūt tribus modis fit·a pari·a maiore·a miore· A pari ac veluti magno in ꝓlio cū sepe coorta est seditio A maiore ad minꝰ·q̄liter exꝑssum vētis ꝓ nubila fulmē· A miore ad maiꝰ·si potuit manes arcessere cōiugis orpheus· threcia fretꝰ cithara fidibusq̄ canoꝛis·q̄si dicat·re parua ꝛ breui·id est·si ille cithara fretus·ego pietate

¶ De prosa La·XXXVII

Prosa ē ꝓducta oꝛo ꝛ a lege metri soluta· Prosum enim antiq̄ ꝓductū dicebant et rectū· Vñ ait Varro· Apud plautū ꝓsis lectis significat rectis· Vñ etiā que non est pflexa nūero sed recta ꝓsa oratō ꝺr in rectū ꝓducēdo· Alij ꝓsam aiūt dictā ab eo q̄ sit ꝓfusa vel ab eo q̄ spaciosius ꝓdeat ꝛ excurrat nullo sibi termio ꝑfinito· Preterea tā apud grecos q̄ apud latinos lōge antiq̄oꝛē curā fuisse carminū q̄ ꝓse· Dia cñ ꝑus versibꝰ ꝓdebantur· Prose aūt studiū sero viguit· Primꝰ apud grecos pherecydes syrus soluta oꝛōe scripsit· apud romanos aūt Appius cecus aduersus pyrrhū solutā oratōem primus exercuit· Jam exhinc et ceteri prose eloquentia contenderunt·

¶ De metris La·XXXVIII

Metra vocata·qꝰ certis pedū mēsuris atq̄ spaciis termiant·neq̄ vltra dimēsionē tpm ꝓstitutā ꝓcedūt· Mēsura ei grece metrum dicit· Versus dicti ab eo q̄ pedibus in ordine suo dispositis·certo fine moderantꝰ p artículos qui cesa ꝛ mēbra noiant· Qui ne lōgius ꝓuoluerent q̄ iudiciū possit sustinere·modum statuit rō vñ reuerteret·ꝛ ab eoipo versum vocatū dicūt q̄ reuertit· Huic adheret rithmus q̄ nō est certo fine moderatꝰ·sꝫ tñ rōabiliter ordinatis pedibꝰ currit·q̄ latine nihil aliud q̄ numerus dicit·de quo est illud· Mūeros memi si verba tenerē· Carmē vocat q̄d pedibꝰ continet· Cui datū nomē existimāt·seu qꝰ carptim ꝓ nunciaret·vñ hodie lanā quā purgātes discerpunt carmiare dicimus·seu qꝰ q̄ illa canerēt·carere mēte existimabant· Metra vel a pedibus nūcupata vel a rebus que scribunt·vel ab iuētoribus·vel a frequētatoribus·vel a numero sillabarū· A pedibus metra vocata·vt dactylica

iambica·trochaica·A trocheo eñ trochaicum metrũ nasak·a dactylo dactylicũ·sic ⁊ alia a suis pedib⁹·A numero·vt hexametr⁹·pẽtametr⁹ trimetr⁹·Mã senarios versus nos ex nũero pedũ vocamus·Hos greci q⁹ gemios ferũt trimetros dicũt·Hexametros aũt latinos ꝑmũ fecisse Ennius tradit·eos⁹ lõgos vocat·Ab iuẽtoribus metra vocata dñr vt anacreõticũ·saphicum·archiloicũ·Mã anacreõtica metra anacreon cõposuit·Saphica sapho mulier edidit·Archiloicũ archiloicus q̃dã scꝑsit Colophonium colophoni⁹ q̃dã exercuit·Sotadeo⁹ q̃ reperto⁹ est sotades genere cretẽsis·Simonidia q̃ metra simonides poeta lyric⁹ ꝓposuit·A frequẽtatoribus vt asclepiadea Mõ eñ ea asclepius iuẽit·sed ꝓinde ita vocata q⁹ eis frequẽtissime ⁊ elegãtissime vsus sit·A reb⁹ que scribũtur vt heroicũ·elegiacũ·bucolicũ·Heroicũ eñ carmen dañ q⁹ eo viro⁹ fortũ res ⁊ fcã narrẽtur·Mã heroes apellank viri q̃si aerei ⁊ celo digni ꝓpter sapiẽtiã ⁊ fortitudinẽ·qõ metr⁹ aũcte cetera metra p̃cedit·vnũ ex oĩbus tã maximis operib⁹ aptũ q̃ pius·suauitat ⁊ dulcedis eque capa⁹·Quib⁹ virtutib⁹ nomẽ solũ obtinuit vt heroicũ vocarek:ad memorandas scꝫ heroum res·Mã ⁊ ꝑ ceteris simplicissimũ habek·cõstat q̃ duob⁹ pedib⁹ dactylo ⁊ spõdeo·ac sepe pene vel ex hoc vel ex illo nisi q⁹ tẽperatissima sit vtriusq̃ mixtura·q̃ si instruak a singulis·Oĩnibus q̃ metris ꝑus est·Hoc ꝑmũ moyses in cãtico deutero·lõge añ pherecidẽ ⁊ homer⁹ cecinisse ꝓbak·Eñ ⁊ apparet ãtiquus fuisse apud hebr:eos studiũ carminũ q̃ apud gẽtiles·Siq̃dem ⁊ iob moysi tꝑib⁹ adequatus hexametro versu dactylo spõdeoq⁹ decurrit·Hoc apõ grecos achates mulesius ferk ꝑmus ꝓposuisse·vel vt alij putãt pherecides syrus·qõ metr⁹ añ homerũ pythiũ dañ est·post homer⁹ heroicũ nominatũ·Pythiũ autẽ vocatũ voluut·eo q⁹ hoc genere metri oracula apollinis sint edita·Maz cũ in parnaso mõte phytonẽ serpẽtẽ in viñ dictam matris sagittis insequereꝫ·accole delphici hoc illũ metro hortati sunt dicẽtes:vt ait terentianus·Elegiacũ aũt dañ eo q⁹ modulatõ eusdem carmis cõueniat museris·Terẽcianus hos elegos dicere solet·q⁹ clausula tal⁹ tristib⁹ vt tradũt aptior eẽt modis·Hos aũt vir oĩo cõstat a quo sit inuẽtũ nisi q⁹ apud nos·Enni⁹ eo prior vsus ẽ·Mã apud grecos sic adhuc lex grãmatico⁹ pẽdet vt sub iudice res relĩgata sit·Mã q̃dã co⁹ colophoniũ quẽdã·q̃dã archilochũ auctorẽ atq⁹ iuẽtorẽ volũt·Bucolicũ·id ẽ pastorale carmẽ plerisq⁹ syracusis ꝑmũ ꝓpositũ a pastorib⁹ opinank·nõnulli lacedemone Mãq⁹ trãseũte in thraciã xerxe ꝟge psa⁹:cũ spartane virgines sub hostili metu neq⁹ egredi vrbẽ auderent neq⁹ pompã chorũq⁹ agrestẽ diane de more exercere possent·turba pastor⁹ ne religio ꝑteriret·idẽ incõditus cãtib⁹ celebrarũt·Apellak aũt bucolicũ de maiore ꝑte:q̃uis opilionũ caprariorũq⁹ ꝓmões i his ⁊ cãtica inserank·Hymnos ꝑmũ dauid ꝓpha in laudẽ dei cõposuisse ac cecinisse mãifestũ est·Deñ apud gẽtiles prima mnemia timotoe fecit in appollinẽ ⁊ musas que fuit tꝑibus ennij lõge post dauid·Hymni aũt ex greco in latinũ laudes interꝑtank·Epithalamia sunt carmia nubẽtiũ que cãtãk a scolasticis in honorẽ spõsi ⁊ sponse Hec ꝑmũ salomõ edidit in laudẽ eccie ⁊ xꝑi·Ex quo gẽtiles sibi epithalamiũ vẽdicarũt·⁊ istius generis carmẽ assumptũ est·Qõ gen⁹ ꝑmũ a gẽtilibus in scenis celebrabak·postea tñ in nuptijs hesit·Vocatũ aũt epithalamiũ eo q⁹ in thalamis cãtek·Trenos qõ latine lamẽtũ vocamus ꝓm⁹ hieremias versu ꝓposuit sup vrbẽ irlm ⁊ ꝓpl'm q̃ captiuus ductus ẽ·Post hũc apud grecos simonides poeta lyric⁹·Adhibebank ãt funeribus atq⁹ lamẽtis·sil'r ⁊ nũc est·Epithauiũ grece latine supra tumulũ·Est eñ titul⁹ mortuorũ qui i dormitõe eo⁹ sit q̃ iã defuncti sunt·Scribik eñ ibi vita ⁊ mores ⁊ etas eo⁹·Poesis ꝺr greco noie opus multo⁹ libro⁹·poema vnus idiliõ pauco⁹ xꝓsuũ·distichõ duo⁹·monosticon vnius·Epigrãma ẽ titl's qõ in latinũ supscꝑtõ interꝑtak·Epi eni sup·grãma litera vel scꝑtõ noiak·Epodon in poemate clausula breuis est Dẽm aũt epodõ qõ assilak ad speciẽ elegiaca: vbi p̃missio vno lõgiore alter buio⁹ ꝓponk·atq⁹ in singul'q̃busq⁹ maiorib⁹ sequẽtes miores quasi clausule recinũt·Clausulas aũt lyrici appellãt quasi p̃cisos xꝓsus integris subiectos·vt est apud Horatiũ· Beat⁹ ille q̃ ꝓcul negocijs deinde sequik p̃cisus vt pisca gẽs mortaliũ·sic ⁊ deinceps·Alterni q̃b⁹ aliq̃ ps deest·⁊ ipsi p̃cedẽtib⁹ sil'es sꝫ miores·Cẽtones apud grãmaticos vocari solẽt q̃ de carmib⁹ homeri vel xꝓgilij ad ꝓpa opa more cẽtenario ex multis hincinõ ꝓpositis in vnũ sartiũt co:p⁹ ad facultatẽ cuiusq⁹ materie·Deniq⁹ ꝓpha yro⁹ adelphi centonẽ ex virgilio de fabrica mũdi ⁊ euãgelijs plenissime exꝑssit·materia ꝓposita ꝼm versus·⁊ xꝓsib⁹ ꝼm materiã ꝓpriatis·Sic q̃ et q̃dã põpon⁹ ex eodẽ poemate inter cetera stili sui ocia tityrẽ in xꝑi honorẽ cõposuit similr ⁊ eneidos

¶ De fabula ¶a·XXXIX·

Fabulas poete a fando noiauerũt·q⁹ nõ sunt res fcẽ ꝫ tñ fando ficte·Que ideo sunt inducte:vt ficto mutor⁹ aialiũ iter se colloq̃o imago quedã vite hoiz noscereꝫ·Has ꝓmus inuenisse tradit alcmon crotoniẽsis·appellankq⁹ esopice·q⁹ is apud phrygiã in hac re

polluit. Sūt aūt fabule aut esopice aut libystice. Esopice sunt: cū alia muta int̄ se sermocinasse fingūt. vl̄ q̄ aiaz nō habēt vt vrbes. arbores. mōtes. petre. flumia. Libystice aūt. ū hominū cū bestijs: aut bestiaz cū hoib⁹ fingit vocis cē cōmertiū. Fabulas poete q̄sdā delectandi cā finxerūt: q̄sdā ad naturas rerū nōnullas ad mores hominū interp̄tati sunt. Delectandi causa. vt eas q̄s vulgo dicūt. vl̄ q̄les Plaut⁹ t Terēt⁹ cōposuerūt. Ad naturā reruz fabulas fingūt. vt Vulcan⁹ claud⁹. q: p naturā nūq̄z rect⁹ ē ignis. vt illa triformis bestia. p̄ma leo postrema draco. media ipa cymera. i. caprea: crates hoiz p cā volētes distiguere q̄z ferox t horrēs p̄ma adolescentia vt leo: dimidiū vite tps lucidissimū vt caprea. eo q̄ acutissime videat. Tūc fit senect⁹ casibus iflexis vt draco. Sic t hipocētauri fabulā cē cōfictā. id ē: hoiem eq̄ mixtū. ad exp̄mēdā humāe vite velocitatē: q: equū cōstat cē velocissimū. Ad mores vt apud horatiū mus loq̄t muri t mustela vulpecule. vt p narratōez fictā ad id qđ agit. verax significatio referat. Vñ t esopi tles sunt fabule ad morū finē relate. vt sic in libro iudicū ligna sibi regē req̄rūt t loquūtur ad oliuā t ad ficuz t ad vitē t ad rubrū. qđ totū vtiq̄z ad mores fingitur. vt ad rē que itēdit: ficta q̄dē narratōe. sed veraci significatione veniat. Sic t Demosthenes orator fabula vsus ē adūsus philippū: qui cū ab atheniēsib⁹ postularet. vt sibi decē oratores darētur t discederet. finxit ille hāc fabulaz q̄ disuaderet dicēs lupos aliq̄n pastorib⁹ q̄ruz diligētiā decipe voluisset suasisse. vt i amicitiaz cōuenirēt. ea tñ cōditōe vt canes in q̄b⁹ erat cā iurgioz iure ill̄ traderēt. ānuisse pastores. t in spem securitatis dedisse canes. q̄s ouiū suarū vigilātissimos custodes habebant. Tunc lupi adēpta oi fortitudine. oē qđ in gregib⁹ ill̄ erat nō p satietate tñ. vez etiā p libidie lacerauerit. phi ipū q̄s p̄cipes ip̄i postulare. q̄ facili⁹ possit oppr̄mere spoliatā custodib⁹ vrbem.

¶ De vocabulo historie. Cap. XL

h Istoria est narratio rei geste. per q̄z ea que in p̄terito facta sunt dinoscūt. Dicta aūt grece historia. apo tu istorin. id ē a videre vl̄ cognoscere. Apud veteres enz nemo cōscribebat historiā nisi is q̄ int̄fuisset t ea que scribēda erāt vidisset. Adeli⁹ enī ocul⁹ que sunt dephēdim⁹. q̄z ea que auditōe colligim⁹. Que enī videtur sine mēdatio. pferunt. Hec disciplina ad grāmaticā ptinet: q: quicq̄d dignū memoria ē. litteris mādat. Historie aūt ideo monumēta dicūtur eo q̄ memoriā tribuūt rez gestaz. Series aūt dicta p trāslatōz a seriis florū inuicē comphensoz.

¶ De primis auctorib⁹ historiaz. Cap. XLI.

Istoriā aūt p̄m⁹ apud nos moyses de
h initō mūdi p̄scripsit. Apud gēnes x̄o pamus dares phrygi⁹ de grecis t troianis historiā edidit. quā in foliis palmarū ab eo p̄scriptā cē ferūt. Post daretē aūt in grecia herodot⁹ historiograph⁹ p̄m⁹ habit⁹ ē. p⁹ quē pherecides darut. his tēpoīb⁹ qb⁹ esdras legē cōscp̄sit. ¶ De vtilitate historie. Ca. XLII.

Istorie gētiū nō ip̄ediūt legētes i his
h que vtilia dixerit. Adulti enī sapientes p̄terita hoiuz gesta. ad institutōz p̄sentiū historijs indiderūt. Sicq̄dē t p historiā summa retro tēpoz ānoruq̄z suputatō p̄hendit. t p cōsulū regūq̄z successiuz multa neccāria p̄scrutant. ¶ De generib⁹ historie. Ca. XLIII

En⁹ historie triplex ē. Ephimeri nāq̄z
g apellat⁹ vn⁹ diei gestio. h apud nos diariū vocat. Nā qđ latini diariū. greci ephimerida dicūt. kalēdaria apellant. que in mēses singulos digerunt. Annales sunt res singuloz ānoz. Quecq̄z enim digna memorie dom militieq̄z mari ac terre. p ānos in cōmentarijs acta sunt. ab ānūsarijs gesti ānales nominauerūt. Historia aūt multoz ānoz vl̄ tēporū ē. cui⁹ diligētia annui cōmētarij in libros delati sunt. Int̄ historiā aūt t annales h interest. q̄ historia ē eoz tēpoz que vidim⁹. ānales vero sunt eoz ānoz. q̄s etas nr̄a nō nouit. Vñ Sallustius ex historialib⁹: Eusebi⁹ t Hieronym⁹ ex ānalib⁹ t historia cōstāt. Int̄ historiā et argumētū t fabulā interest. Nā historie sunt res vere que facte sunt. argumēta sunt que t si facta nō sunt. fieri tñ nō p̄ūt. fabule x̄o sunt que nec facte sunt nec fieri p̄ūt. q: p̄ter naturā sunt

Incipit liber secundus

¶ De rhetorica t eius noīe. Ca. I

Hetorica ē ve-
ne dicēdi sciētia. in ciuilib⁹
questiōib⁹ ad p̄suadēdum
i iusta t bona. in rez p̄sonarūq̄z negotio. Dicta autez rhetorica greca apellatōe
ἀπο τησ ῥησισ. id ē a copia locutōis. Rhesis enī apud grecos locutō dicit. rhetor orator. Cōiūcta ē aūt grammatice arti rhetorica. In grāmatica enī sciētia rēte loq̄ndi discim⁹. i rhetorica x̄o p̄cipim⁹ q̄lit̄ ea que didicim⁹ p̄ferā⁹.

¶ De inuētorib⁹ rhetorice artis. Ca. II

Ec aūt disciplina a grecis inuenta ē. a
h gorgia. aristotele. hermachora. t trāslata in latinū a tullio videlz t q̄ntiliano. sz ita copiose ita varie vt eā lcōi admirari in p̄mptu sit: p̄hēdere ip̄ossibile. Nā mēbranis rētis. q̄si adhereſcit memorie series dictōis ac mox repositis. recordatō oīs elabit. Huius

disciplīe pfecta cognitō oratorē facit.

¶ De noīe oratoris ⁊ ptibus rhetorice. ℒ. III

Rator ē vir bon⁹ dicēdi peritus. Vir
o bonus cōsistit natura. moꝛib⁹. vita. ar
tibus. Dicēdi perit⁹. cōsistit artificiosa eloquētia. que cōstat ptib⁹ quiq; inuētōe. dispositōe. elocutōe. memoria. ꝓnunciatōe. ⁊ fine officij. qō ē aliq̄d psuadere. Ipa aūt peritia dicēdi. in ꝛbus rebus cōsistit: natura doctrina vsu. Natura ingenio. doctrina scientia. vsu assiduitate. Hec sunt enī que nō solū in oratore ſz in vnoquoq; homie artifice expectant. vt aliquid efficiat.

¶ De trib⁹ generib⁹ causaꝝ. Ca. IIII.

Enera causaꝝ tria sunt: deliberātium
ꝫ demōstrātiū. iudiciale. Deliberātū ge
n⁹ ē in q̄ de q̄buslibet vtilitatibus vite q̄d aut debeat. aut nō debeat fieri tractat. Demōstratiuū in q̄ laudabilis ꝓsona aut reꝓhēsibilis ostēdit. Judiciale: in quo de ipius ꝓsone facto. aut pene aut premij sentētia dat. Dictuꝫ aūt iudiciale eo q̄ iudicet hominē. ⁊ sententia sua ostēdat vtꝫ laudabilis ꝑmio dign⁹ sit. aut certe reus cōdēnari. liberariq; supplicio. Deliberatiuū gen⁹ vocat. eo q̄ de vnaquaq; re i eo deliberat. Hui⁹ gen⁹ duplex ē: suāsio. ⁊ dissuasio. id ē de expetēdo ⁊ fugiēdo. id ē de faciendo ⁊ nō faciēdo. Suasoria aūt in ꝛb⁹ locis diuidit: honesto. vtili. ⁊ possibili. Hec differt aliq̄d a deliberatiua: q; suasoria eget altera ꝓsona. deliberatiua iterdū ⁊ apō se agit. In suasoria aūt due sunt que plus valēt. spes metus Demōstratiū dictū. q̄ vnāquāq; rē aut laudādo aut vituꝑando demōstrat. Qō gen⁹ duas hꝫ species: laudem ⁊ vituꝑatōꝫ. Laudis ordo trib⁹ trib⁹ distinguit. añ ipm. i ipm. p⁹ ipm. Ante ipm. vt que te tā lera tulerūt secula. In ipsuꝫ vt o sola isandos troie miserata labores ꝓst ipm. vt in freta dū fluuij currēt. dū mōtib⁹ vmbre lustrabūt cōuexa pol⁹ dū sidera pascet: sp honos nomēq; tuū. laudesq; manebūt. Pari ordine ecōtrario ⁊ i vituꝑatōe hois hec forma fuāda ē. āte hoīnē. in hoīnē. p⁹ hominē. Loc⁹ ꝓmunis ad ōmōstratiū vituꝑatōis gen⁹ ptinz Qō tñ ab eo in aliq̄ differt. Mā vituꝑatō que cōtraria ē laudi. specialit ad certā facētis psonā adhibet. Cōmunis vero loc⁹ generalit in facti crimie ꝓponit. Tñ ⁊ cōmunis loc⁹ dicit q; absente ꝓsona. nō tm̄ in homie. quātū i ipsi crimē exponit. Dē enī vitū. nō in vno tm̄ sed etiā cōmune in pluribus inuenit.

¶ De geminis statu causaꝝ. Caꝑ. V.

Tat⁹ apud rhetores dicit ea res in q̄
ſ causa cōsistit. id ē cōstitutō. Greci enī statū a ꝓtētione. στασιν dicūt. latini aūt nō solū a pugna ꝑ quā expugnēt ꝓpositō nē aduersarij. ſz q; i eo ps vtraq; ꝓsistat. Fit āt ex intētōe ⁊ depulsione. Stat⁹ aūt causaꝝ duo sunt. rational⁹ ⁊ legal⁹. De rationali oriunt cōiectura. finis. q̄litas. trāslatō. De fine iuridicialis ⁊ negotial⁹. De iuridiciali. absoluta et assumptiua. De assumptiua. cōcessio. remotō crimīs. relatio crimis. cōpēsatio. De cōcessiōe purgatio ⁊ depcatio. Cōiectural⁹ stat⁹ ē cū factū qō alij obijcit. ab alio ꝓnegat. Diffinitiu⁹ stat⁹ ē cū id qō obijcit nō hoc ee cōtēdit. ſz q̄d illud sit adhibit. ut is diffinitōib⁹ approbat. Qualitas ē dū q̄lis sit res queri. ⁊ q; de vi ⁊ genere negocij cōtrouersia agit. cōstitutō general⁹ apellat. Trāslatio ē cuꝫ causa ex eo pendet q; nō aut is agere videt quē oportꝫ. aut nō apō q̄s. quo tpe. qua lege. q̄ crimie. q̄ pena opteat Trāslatiua cōstitutō ē qō actio trāslatōis ⁊ cō mutatōis indigere videt. Juridicial⁹ ē in q̄ eq̄ ⁊ recti natura aut p̄mij aut pene ratō q̄rit. Negocialis ē in q̄ q̄d iuris ex ciuili more ⁊ eq̄tate sit cōsiderat. Assumptiua ē que ipa ex se nihil dat firmi ad recusatōꝫ. sed aūt aliq̄d defensionis assumit. Cōcessio ē cuꝫ reus nō id qō factū ē defendit. ſz vt ignoscat postulat. Qō nos ad penitētes ꝓbam⁹ ptinere. Remotio crimis ē. cū id crimē qō infert ab se ⁊ ab sua culpa. vi ⁊ potestate in aliū reus dimouere conat. Relatio crimis ē. cū ideo iurefactū dicit. q; aliqs āte iuria lacessit⁹ sit. Cōparatō ē cū aliud aliq̄ō alten⁹ factū. honestū aut vtile cōtendit. qō vt fieret illud qō arguit. dicitur esse cōmissum Purgatio ē. cū factū q̄dē cōcedit. ſz culpa removet. Hec ptes habz tres: imprudētiā. casuꝫ necessitatē. Depcatō ē cū ⁊ peccasse se ⁊ cōsulto peccasse reus ꝓfitet. ⁊ tñ vt ignoscat postulat. qō gen⁹ ꝑ raro pōt accidere. Itez ex legali statu hec oriunt. id ē scriptū ⁊ voluntas. leges cōtrarie ābiguitas. collectio siue ratiocinatio ⁊ diffinitō legal⁹. Scriptū ⁊ volūtas ē. qñ ꝛba ipa vident cū sentētia scriptoris dissidere. Legis cōtrarie stat⁹ ē qñ int se due leges aut plures discrepare noscunt. Ambiguitas est cuꝫ id qō scriptū ē. duas aut plures res significare. videt. Collectō vel ratiocinatio ē qñ ex eo quod scriptū ē. aliud q̄z qō nō scriptū ē inuenit. Diffinitō legal⁹ est cū vis verbi q̄si in diffinitiua cōstitutōe in q̄ posita sit q̄rit. Stat⁹ ergo tā rationales q̄z legales. a q̄busdā certus. xviij. cōnumerati sunt ceterū fm̄ rhetoricos tullij. xix. reperiūtur. ꝓptereā q; trāslationē int rationales ꝑncipalit affert stat⁹ Inde seipse etiā cicero reꝓhēdēs trāslationē legalib⁹ statibus aplicauit.

¶ De triplita cōtrouersia. Caꝑ. VI.

Riplita cōtrouersia iuxta Ciceronez
t aut simplex est. aut iūcta. Et si iuncta erit: cōsiderādum est vtꝫ ex pluribus

ℒ ⁊

questionib⁹ iūcta sit. an ex aliq̄ comparatōe. Cōtroūsia simplex est q̄ absolutā ꝓtinet vnā q̄stionē. hoc mō. Cōsulthijs bellū indicamus an nō: Jūcta est ex plurib⁹ q̄stionib⁹ in q̄ plura queruntur: hoc pacto. Vtrq̄ carthago diruat an carthaginēsib⁹ reddat. an eo colonia ꝺdu cat: Ex ꝓparatione in q̄ q̄ ꝓtentionē vtrū potius aut q̄d potissimū querit. ad hunc modū. Vtrū exercitus in macedoniā cōtra philippū mittat q̄ sociis sit auxilio. an teneat in italia. vt maxime cōtra hannibalē copie fuut.

De quatuor ptibus ofonis Cap. VII

Artes ofonis in rhetorica arte quatuor sunt: exordiū. narratio. argumētatio. conclusio. Harū ꝑma auditoris animū ꝓuocat. Scōa res gestas explicat. Tertia fidē assertionib⁹ facit. Quarta finē totius ofonis ꝓplectit. Inchoandū est itaq̄ talit vt beniuolū. docilē vel attentū auditorē faciam⁹ beniuolū ꝑcando. docilē instruēdo. attentum excidēdo. Narrandū est ita. vt breuit atq̄ apte loquamur. Argumētandū ita. vt ꝑmū nr̄a firmemus. deinde aduersa cōfringamus. Cōcludendū est ita. vt concitemus animū audiētis implere que dicamus.

De quinq̄ modis causar. Ca. VIII

Species causar̄ sunt quinq̄. id ē honestum. admirabile. humile. anceps. obscurū. Honestū cāe gen⁹ est: cui statim sine ofone nr̄a fauet anim⁹ auditoris. Admirabile ē: quo est alienat⁹ anim⁹ eor̄ q̄ audituri sunt. Humile est qđ negligit ab auditore. et nō magnope attēdendū videt. Anceps est: in quo aut iudicatio dubia est. aut causa honestatis et turpitudinis ꝓnceps: vt et benuolentiaz pariet et offensā. Obscurū: in q̄ aut tardi auditores sunt. aut difficiliorib⁹ questionib⁹ ad cognoscendū negociū causa cernit implicata.

De syllogismis. Ca. IX

Syllogismus grece. latine argumētatiō appellat. Argumētatio aūt dicta est. q̄ si argute mētis oratio qua inuentū ꝓbabile ex eq̄mur. Syllogismus igit est ꝓpositōis et assūptōis. cōfirmationisq̄ extrema cōclusio aut ex ambigētis incerto. aut ex fiducia cōprobātis. Cōstat enī trib⁹ ptibus: ꝓpositiōe. assumptōe. cōclusione: Propositione. vtputa. qđ bonū est turpē vsum hr̄e nō potest. Cōsentit auditōs. assumpsit ille: pecunia turpē vsum habet. Concludit. ergo pecunia bonū nō ē. Syllogismis aūt nō solū rethores. sz maxie dialectica vtunt licz aplus sepe ꝓponat. assumat. cōfirmet. atq̄ cōcludat: q̄ vt dixim⁹ ꝓprie artis dialectice atq̄ rhetorice sunt. Syllogismor̄ apūd rhetores ꝑncipaliū genera duo sunt. inductio et rōcinatio. Inductōis mēbra tria sunt. Prima ꝓpositio. Scōa illatio. q̄ et assumptio dr. Tertia cōclusio Inductio est. q̄ redarguis nō dubijs captat assensionem eius cui instituta est. siue inter philosophos siue inter rhetores. siue int sermocinātes Propositio inductōis est. q̄ similitudines ꝓcedē de rei necessario vni⁹ inducit aut pluriū. Illatio inductōis est. q̄ et assumptio dr. q̄ rem de q̄ ꝓtendit. et cuius causa similitudines habite sunt introducit. Cōclusio inductōis est. que aut cōcessionē illatōis cōfirmat: aut q̄d ex ea ꝓficiat declarat. Ratiocinatio est oro. qua id de quo est questio comprobat. Enthimema igit latine interꝑtat mentis cōceptio: quā imperfectū syllogismū solēt antiqui nūcupare. Hā in duab⁹ ptibus eius argumēti forma cōsistit: qui id qđ ad fidē ptinet facilē dā. vnde syllogismor̄ legē ꝑterita. vt est illud. Si tempestas vitanda ē. nō est igit nauigādū. Ex sola enī ꝓpositōe cōstat esse pfectuz. vū magis rhetorib⁹ q̄ dialecticis ꝓuenire iudicatū ē. Ratiocinatōis modi sunt duo. Prim⁹ enthymema q̄ est imperfectus syllogismus atq̄ rhetoricus. Scōus epicherema. q̄ est in rhetoricis latior syllogism⁹. Enthimematis mēbra sunt quinq̄. Primū cōuincibile. Secundū ostētabile. Tertiū sententiale. Quartū exēplabile. Quintū collectiuū. Cōuincibile ē. qđ euidēti rōne conuincit. sicut fecit Cicero ꝓ milone. Eius igit mortē sedens vltores cuius vitā si putens ꝓ vos restitui posse nolui. Ostētabile ē qđ certa rei demōstratōe ꝓstringit. sic Cicero in catilina. Hic tū viuit. imo vuit et tā in senatū venit. Sētentiale ē. qđ sūia generat adūcit. vt apud Terentiū: Obsequiū amicos veritas odiū parit. Exēplabile ē. qđ alicui⁹ exempli cōparatōe. euenū silem cōmunat. sicut Cicero in philippicis. de miro: antoni: quoz exempla imitat. eoz exitus nō ptimescere. Collectiuū ē. cū in vnū q̄ argumēta sunt colligunt sicut ait Cicero ꝓ milone. Quē igit cū grā nolui. hūc voluit cū aliquor̄ q̄rela. quē iure. quē loco. quē tpe nō ē ausus. hūc inuria alieno tēpore cū ꝑiculo capitis nō dubitauit occidere. Preterea fm Victorinū. enthimematis ē altera diffinitio ex sola ꝓpositōe. sic ē iam dictū est. q̄ ita cōstat. Si tēpestas vitāda est. nō est nauigatio reꝑrenda. ex sola assumptōe. vt est illud Si inimicus ē occidit. inimicus aūt est. Et q̄ illi deest cōclusio: enthimema vocat. Sequitur epicherema descendēs de ratiocinatōe. latior et executior rhethoricis syllogismis. latitudine distās et ꝓductiōe sermonis a dialecticis syllogismis. ppē q̄ rhetorib⁹ dat. Hic aūt cōstat modis tribus. Prim⁹ modus tripartit⁹ ē. Tert⁹ quinq̄ptitus. Triptitus epicherematicus syllogismus ē. q̄ cōstat mēbris trib⁹ id est ꝓpositione. assumptiōe. cōclusione. Quadriptitus ē.

qui cōstat ex mēbris ꝗttuor·ꝑma ꝓpositiōe·secūda assumptōe·t vna ꝓpositōis siue assumptionis cōiuncta·tertia ꝓbatione t cōclusione· Quicqd ꝑtitus est q cōstat ex mēbris quicq·id ē ꝑma ꝓpositōe scōa eius ꝓbatōe·tertia ei⁹ assūptōe·quarta ei⁹ ꝓbatōe·quita ꝓclusiōe· hunc Licero ita facit in arte rhetorica· Si deliberatio t demōstratio genera sunt causaꝝ·nō possunt recte ptes alicui⁹ generis cāe putari· Eadē eñ res alij gen⁹ alij pars esse pōt·eidē gen⁹ t pars esse nō pōt·t cetera quousq; sillogismi huius membra claudunt⁹.

¶ De lege· Cap·X

l Ex est cōstitutio ꝑsōq; quā maiores natu cū pcib⁹ sanxerunt· Nā qđ rex vel imperator edicūt·cōstitutio vel edictū vocatur Institutio eqtatis duplex est nūc in legib⁹·nūc in moꝛib⁹· Inter legē aūt t moꝛes·h̄ interest q; lex scripta est·mos vero ē vetustate ꝓbata consuetudo: siue lex nō scripta· Nam lex a legēdo vocata q; scripta ē· Mos aūt lōga ꝓsuetudo ē de moꝛib⁹ tracta tantūdē· Cōsuetudo aūt est ius q̄ddā moꝛibus institutū·qđ ꝑ lege suscipit cū deficat lex· Nec differt scriptura an rōne ꝓsistat qñ t legē rō ꝓmēdat· Porro si rōne lex cōsistat·lex erit oñe iā qđ rōne ꝓstituerit·dūtaxat qđ religioni ꝓgruat·qđ discipline conueniat· qđ saluti ꝓficiat· Locata aūt cōsuetudo q; in cōmuni est vsu· Omnis aūt lex aut ꝓmittit aliqđ·vt vir fortis petat premiū·aut vētat· vt sacrarū virginū nuptias nulli petere liceat· aut punit·vt q̄ cedem fecerit·capite plectat· Facte sunt aūt leges vt eaꝝ metu hūana coerceat audacia: vtaq; sit inter improbos innocētia·t in ipis improbis formidato supplicio refrenet nocēdi facultas· Legis eñ premio aut pena vita moderat humana· Erit aūt lex honesta·iusta· possibilis·ꝑm naturā· ꝑm cōsuetudinē patrie· loco tpiq; cōueniēs·necessaria vtilis· manifesta q̄s ne aliqđ ꝑ obscuritatē in captionē ꝓtineat·nullo ꝑuato cōmodo·sed ꝑ cōmuni ciuium vtilitate conscripta·

¶ De sententia La· XI

s Ententia ē dictū impsonale·vt obsequiꝫ amicos·vitas odiū parit· Huic si pso na fuerit adiecta·chria erit·ita: offēdit achilles agamēnonem vera dicēdo: metrophanes promeruit grām mitridatis obsequēdo· Nā inter chria t sententiaꝫ hoc interest: q; sententia sine psona ꝑfert· Chria sine psona nunq; dicit· Eñ si sententie persona adiũciatur·fit chria·si ōtra hatur fit sententia·

¶ De cathaseua t anaseeua· La XII

c Athaseeua ē ꝓfirmatio posite rei·anaseeua aūt cōtraria supiori ē· Reuincat eñ nō fuisse·aut nō ee qđ natū aut factū aut dictū ee ꝓponit·vt si q̄s chimerā neget fuisse·aut fuisse cōfirmet· Inter has t thesin h̄ interest q; thesis q̄uis t ipsa habeat disputationē in vtrāq; ptē·tñ incerte rei q̄si quedā deliberatio vel cohortatio ē· Cataseeua aūt t anaseeua in his reb⁹ q̄ verisimiles nō sunt ſz ꝑ veris ponunt plerūq; versant· Anaseeue ꝑma diuisio ē incōueniēs t mēdaciū· Incōueniētis species sunt·qđ inhonestū ē·t qđ inutile· Itē inhonestū tractat aut in dictis aut in factis· In dictis vt si q̄s indecora t nō rūdentia auctoritati dixisse dicat·velut si aliq̄s infamet catonē illū censoriū·iuuētutē illā ad nequitiā t luxuriam cohortatā· In facti·vt si q̄s abhorrens aliq̄d a sanctimonia t noie suo fecisse dicat·vt ē fabula de adulterio martis t veneris· Mendatiū tres habet spēs: incredibile qđ factū ee nō credat·vt adolescentē q̄ de siculo littore ingredientes africā classes vident· Impossibile est: vt clodi⁹ insidias milonu fecerit·t idē occisus sit a milone·ꝓtrariū ē· Nā si insidias fecit occidit· Occisus ē nō fecit insidias· Hec distributio in ꝓtrariū reformata cataseeue ꝑdent· Optebit tñ ꝓncipia sic ordinari vt aut credendū ee veterū auctoritati·aut fabul' fidē nō habēdā esse dicam⁹· Et ad postremū in anaseeua req̄ram⁹· ne quid aliud significare voluerint qui ista finxerunt·vt scyllā nō marinā·sed mantimā feminam·nec succinctā canibus sed rapacē aliquā· t in hospitalē venientibus extitisse·

¶ De ꝑsopopeia· La· XIII

p Rosopopeia ē cū in aſaliū rex t pso na t sermo fingit·sic Licero in catilina· Eteñ si mecū patria mea q̄ mihi vita mea multo ē; charioꝛ loq̄ret dicēs tē· Sic t mōtes t flumina vel arboꝛes loquētes inducimus·ꝑsonā imponentes rei q̄ nō habet naturā loquē di·qđ t tragedis vsitatū est·t in oratiōnibus frequentissime inuenitur·

¶ De ethopeia· La·XIIII

e Thopeiā vo illā vocamus in q̄ hois ꝑsonā fingimus ꝑ exp̄mendis affectibus etatis·studij·fortune·leticie·sexus· meroꝛ audacie· Nam cū pirate ꝑsona suscipit·audax abrupta·temeraria erit ofo: cū femine sermo simulat·sexui cōuenire debet ofo·iā vo adolescētis t senis t militis t impatoꝛis t parasiti t rustici t philosophi diuersa ratio est dicendi· Aliter eñ loquit gaudio affectus· alit' vulneratus· In q̄ genere dictōnis·illa sunt maxie cogitāda·q̄s loquat·t apō quē·t de q̄·t vbi· t quo tpe·q̄d egerit·q̄d acturus sit·aut q̄d pati possit·si hec consulta neglexerit·

¶ De generib⁹ questionū· La·XV·

g Enera questionū duo sūt: quoꝝ vnū est finitū·alterū infinitū· Finitū hypo·

thesis grece: latine causa dicitur. vbi cuz certa psona controuersia est. Infinitū. qđ grece thesis: latine ppositū nominaf hoc psonaz nō habet certā nec ineſt in aliqua certa circūſtantia. id est nec locus nec tpus. Jn causa vero certa omnia sunt. vñ ḡſi pars cause est ppositū.

¶ De elocutione. La. XVI.

Am ẏo in elocutionib⁹ illo vti oportebit vt res. locus. tpus. psona audiētis efflagitat. ne pphana religiosis. ne inuerecūda castis. ne leuia grauib⁹. ne lasciua serijs. ne ridicula tristib⁹ misceaf. latine aūt z pspicue loquendū. Latine aūt loquif q̄ ẏba reruz vera z naturalia psequif. nec a sermone atq; cultu psentis tpis discrepat. Huic nō sit satſ videre q̄d dicat. nisi id ḡ̄ suauiter z apte dicere. ne id quidē tiñ. nisi id qđ dicat z facere.

¶ De trimodo genere dicendi. La. XVII.

Jcēda sunt ḡ̄ sūmissa leuiter. incitata grauiter. inflexa moderate. Hoc ē eñ illud trimodū genus dicēdi. humile. mediū. grāduloquū. Cum eñ magna dicimus grāditer pferēda sunt: cū pua dicim⁹ subtiliter cū mediocra tēperate. Nā in paruis causis nihil grāde nihil sublime dicendū ē. ſz leui ac pedestri more loquendū. Jn causis aūt maioꝛib⁹ vbi ō deo vl' hominū salute referim⁹. plus magnificētie z fulgoris est exhibendū. Jn temperatis ẏo causis vbi nihil agif vt agat. ſz tantūmodo vt delectef auditoꝛ. inf vtrūq; est moderate dicendū. ſz z q̄uis de magnis reb⁹ q̄ſq; dicat. nō tñ semp grandif docere debet. sed summisse cū docet. tempate cū aliq̄d laudat vel vituperat. grāditer cū ad cōuersionē auersos animos puocat. Vtenda tamen verba in summisso genere sufficientia. in temperato splendētia in grandi vehementia.

¶ De colo. cōmate et periodis. La. XVIII.

Omponif aūt instruif q; oīs oꝛo ẏbis cōma. colon. periodō. Cōma picula est sentēne. Colon mēbrū. Periodus ambit⁹ vl' circuit⁹. Fit aūt ex pīūctōe ẏboꝛ cōma. ex cōmate colō. ex colon periodus. Cōma est iuncture finitio vtputa. z si vereoꝛ iudices: ecce vnū cōma. seq; z aliud cōma. ne turpe sit p fortissimo viro dicere: z factū ē colō. id ē mēbrū. qđ intellectū sensui pstat. sed adhuc pēdet oꝛo. sicq; ōinde ex plurib⁹ mēbris fit prodius. id ē extreme sentētie clausula. Jta veterē iudicioꝛ morē requrūt. Periodus aūt longioꝛ eē nō debet. q̄ vt vno spiritu pferatur.

¶ De vicijs litterarum et verboꝛum et sentētiaꝛ cauendis. La. XIX.

Retereа purū et honestū oratoꝛis eloquiū carere debet omnib⁹ vicijs tam in litteris q̄ in verbis. q̄ etiā in sententijs. Jn litteris vt iunctura apta et cōueniens sit. et sic obseruandū. ne p̄cedentis verbi extrema vocalis in eandem vocalem primā incidat verbi sequentis vt femine egyptie. Que instructura melioꝛ fit. si cōſonantes vocalibus aplicentur Trium q̄ cōſonantū que se incidentes. stridere et quasi rixari videnf. vitanda iunctura est id est r ſr. vt ars studioꝛum. rex xerxes erroꝛ romuli. Fugienda est z cōſonans m. illisa vocalibus. vt verū eñ. Preterea carere debet oratio omnibus vicijs. que inter prima grāmaticoꝛū studia cognoſcuntur.

¶ De iuncturis verboꝛ. La. XX.

A verbis q̄ cauenda sunt vitia. z nō impropria ẏba ponāf. que greci acyrologiā vocant. Amanda est ergo p̄prietas. sic tamē vt nō aliqñ ppter humilitatez sordidi aut spurci vocabuli translatis noibus sit vtendū. nō tamē longe accitis. sed vt veris proxima z cognita videanf. Fugienda etiam hyperbata longioꝛa. que fieri sine alioꝛum sensuum confusione nō possunt. Ambiguitas q̄ z vitiū illud cauendū. cū quidā iactatione eloquentie ducti. quod vno aut duobus verbis significare poterant. interpositis manibus vocibus longa z circumplexa ambage concludūt. quod vitiū perissologia vocaf. Cui cōtrariū criminis vitiū est. z breuitatis studio etiam necessaria verba furari. Fugienda sunt q̄ siē in litteris et verbis: ita z sentētijs vicia. que inter p̄ma grāmaticoꝛ studia cognoſcunf. Sūt aūt cacephaton. tautologia. ecdipsis. acyrologia. macrologia. perissologia. pleonasmos. et his silia. At contra oꝛonem extollit z exoꝛnat energia. tum emphasis que plus quiddam q̄ dixerat intelligi facit. vt si dicas: ad gloriā scipionis ascendet. z Virgilius: dimissum lapsi p funē. Cū eñ dicit lapsi. altitudinē magnis suggerit. Huic cōtraria virtus est verbis minuere. que natura sua magna sunt.

¶ De figuris verboꝛ z sentētiaꝛ. La. XXI.

Ent aūt et quedā figure verboꝛ in p̄ceptis eloquentie q̄bus augaf z ornatur oratio etiā figuris verboꝛ ac sentētiarū. Nā q; directa z ppetua oratio fatigationē atq; fastidiū. tā dicendi q̄ audiendi creat. flectenda est z in alias versanda formas. vt et dicentē reficiat. z ornatioꝛ fiat. z iudicem diuerso vultu audituq; deflectat. De quibus plurime superius a donato in schematib⁹ artis grāmatice annotate sunt. Tñ tñ illa hic interponi oportuit que in poemate aut nunq; aut difficulter fiūt. in oꝛone aūt libere fiūt. Anadiplosis est cōgeminatio ẏboꝛ. vt hic tñ viuit. imo viuit z tā in senatū venit. Climax est gradatio cū ab eo ẏbo q̄ sensus superioꝛ terminaf. iferioꝛ

incipit·ac dehinc ꝗsi p gradꝰ dicēdi ordo fuak·
vt est illud africani· Ex inocētia nascitur digni
tas·ex dignitate honor·ex honore impiū·ex im
pio libertas·Hāc figurā nōnulli catenā appel
lant·ppt̄ q̄ alīd in alio ꝗsi nectit noīe· atq; ita
res plures in geminatōe verboꝝ trahunt· Fit
aūt hoc schema nō solū in singulꝭ vbis ſz etiam
in cōtextu vboꝝ vt apud grecū· Puericia tua
adolescēte tue inhonesta mētū fuit·adolescētia
senectutis decoramētū· senectꝰ reipublice flagi
tiū·sic t apud scipionē· Eli atq; grauiſ coactus
cū illo spōsionē feci:fcā spōsiōe ad iudicē adduxi·adductū pmo cetu dānaui·dānatū ex volun
tati dimisi·Anthiteta que latie cōtraposita ap
pellātur·que dū ex adūso ponūtur t i ornamē
to locutōis decentissima existūt·vt Licero·Ex
hac pte pudor expugnat·illinc petulātia·hinc
pudicicia·illinc stuprum·hinc fides·illinc frau
datō·hinc pietas·illinc scelꝰ·hinc ꝓstātia·illinc
furor:hinc honestas·illinc turpitudo·hinc cōti
nētia·illinc libido·hinc denicq; eqtas·tēperan
tia·fortitudo· prudētia·t vtutes oēs certāt:cū
uniqtate luxuria·ignauia cū temerītate t cū vi
cijs oīibus·Postremo copia cū egestate:bōa
ratō cū pdita·mēs sana cū amētia· bona deni
cq; spes cū oīm rerꝝ desperatōne cōfligit· In hu
iusmodi certamie ac prelio huiusmōi locutōis
ornamēto liber ecclesiasticus vsus ē dicēs·Lō
tra malū bonū·t ꝓtra mortē vita· sic ꝓtra piuꝝ
peccator·et sic intuere in oia opa altissimi bina
et bina·vnū ꝓtra vnū·Synonima est quotiēs
in cōexta orōe pluribus vbis vnā rem significamus·vt ait Licero·Nihil agis nihil moliris
nihil cogitas·Itē nō ferā nō patiar nō sinam·
Epanodos quā regressionē nīi vocāt·Princi
pum dignitas erat pene par·nō par fortasse eo
rū q̄ seqbātur·Antapodosis quotiēs media p̄
mis t vltimis ꝓueniūt:vt ibi·Elestꝝ etiam hoc
factū reprehēdo prēs ꝓspti·nō meū ac pulcerri
mum qdē factū·verꝝ vt dixi nō meū sed vestrū
Paradiastole est:quotiēs id qd dicamus inter
pretatōe discernim⁹·cū te,p astuto sapiētez ap
pellas·p incōsiderato fortē·p illiberali diligen
tē·Antanaclasis est que eodem vbo ſrīū ex p̄
mit sensum·Querebat qdā de filio cur mortez
suā expectaret·rīdente non expecto· imo peto
inqt vt expectes·Antimetabole est ꝓtroūsio vꝝ
qoꝝ que ordine mutato:ꝓtrariū efficit sensum
Non vt edam viuo·ſz vt viuā edo· Et illō· Si
cōsul antonius·brutus hostis·Si conseruator
reipublice brutꝰ·hostis ātonius· Exchē quis
eos appellauit:Appius·Quis pduxit:Appius·

Nūc figuras sniaꝝ quas ope p̄ciū ē cognoscere,psequmur·Snia est dēm impsonale·vt ob
sequiū amicos:vitas odiū parit·Huic si perso
na fuerit adiecta chrian erit·ita offendit achilles agamēnonē vera dicēdo·Abetrophanes,p
merut grām mitridatis obsequēdo· Nam inē
chrian t sniam hoc interest·q̄ snia sine psona,p
fertur·chrian sine psona nunq̄ dr·Eli si sentē
tie psona adijciatur fit chrian·si detrahatur: fit
snia·Sniaꝝ spēs multe sunt·Alie eñ sunt indi
catiue·alie,pnūciatiue· vt nusq̄ tuta fides· alie
impatiue vt vade age:nate voca zephiros t la
bere pēnis·Alie admiratiue·tātū ne animis ce
lestibus ire:Alie cōpatiue·vt est:si vinco et pe
reo·quid ibi me vincere pstat:Alie suplatiue:
cum aliquo motu animi t indignatōe,pmunt
vt ibi·quid nō mortalia pectora cogis auri sacr̄
fames:Alie interrogatiue·vt iuuenes q̄ causa
subegit ignotas tētare vias:qui genus:vñ do
mo:pacem ne huc fertis:an arma:Alie respō
siue·vt illinc istinc· Alie deprecatiue·vt eripe me
his inuicte malis·Alie,pmissiue·vt parce metu
cytherea manēt imota tuorum·Alie concessiue
que cū impulsiōe prohibeāt·vt I sequere italiam vētis:pete regna p vndas:que tñ ne nō in
tellecta fit psuasio·pmixta sunt alīq̄ q̄ vetent la
tent·vt vētis p vndas·Alie demōstratiue vt en
ecce·Alie optatiue·vt o mihi ptentos referat si
iupiter annos·Alie derogatiue vt nequaq̄·Alie cū exclamatiōe,pferunt·vt ꝗs furor o ciues
pacē puertit in arma:Et cicero· O dij imortales·vbi nā gētū sumus:Alie exhortatiue: cūm
ad sniam,puocamus·vt Aude hospes ptemne
re opes·Alie dehortatiue cū a ſrio vicio pecca
toq; reducimus·Sūt t affirmatiue·vt quid ni
q̄pe·Preceptiue vt nudus ara·sere nudꝰ t ha
bebis frigore messes· Eletatiue vt ne ve inē vi
tes corylū sere·ne ve flagella summa pete· Negatiue·vt nō mumme· Sunt t miratiue·vt pa
pe viuere nō licet: t fornicari libet· Dolentis·vt
heu mihi q̄ nullis amor est sanabil herbis·Si
militudinis sic·vt creta ferꝝ quōdā labyrinthꝰ
in alta·Admonētis·irridētis·gemētis·flētis·ex
hortatiue·cōsolatiue·pmiserātis·quoꝝ qt sunt
genera vel figure:tot et in,pnunciando voces·
Sunt t amphidote quaꝝ ps honesta est·pars
inhonesta·vt nō est tua tuta voluntas·magna
petis phetō·Sunt t alie:,pcatalepsis·cū id qō
nob obijci poterat añ psumimus ad diluendū
vt si ꝗs vrm iudices aut eoꝝ q̄ assunt forte mi
rank·Sūt t apone:dubitatio simulātis nescire
se q̄ sat:aut quō dicat·Lenonesis aūt dr ꝓmu
nicatō psilij cū iudicib⁹ aut adūsarijs·vt si di
cas·vos cōsulo iudices·aut vos adūsarij quid
me facere ꝓuenerit·aut quid vos facturi fuisse
tis·Paradoxō ē·cū dicim⁹ inopinatū aliqd ac
cidisse·vt,p flacco Licero·cuiꝰ laudis pdicatō
esse debuerit:eius piculi deprecatorē esse factum
Epitrope id est pmissio·cū aliqua ipsis iudicibus aut aduersarijs permittim⁹ existimāda·vt

caluus in vatinio. Perfrica frōtē. t dic te digni orē q̄ ptor fieres q̄ catonē. Parisia ē oco libtatis t fiducie plena. vt ibi. occidi nō spurū melium t ceta. Qua figura caute vtēdū ē. vt Cicero: p̄misit eñ rōnē. Ethopeia est cū sermonē ex aliena psona inducim⁹. vt p celio tullius facit apiū cecū cū clodio loq̄ntē. Energia est rerū gestaq̄ aut quasi gestaq̄ sub ocul' inductō. de q̄ locuti iā sumus. Abthatesis ē q̄ mittit alios iudicium in res p̄sentes aut futuras: hoc mō. Reuocate mētes ad spectaculū expugnate misere ciuitatis. t videre vos credite incēdia cedes rapinas direptiones: liberoq̄ corp̄m iniurias. captuitates matronaq̄. trucidatiōes senū. In futurum aūt anticipatō coq̄ que dicturi⁹ est adūsarius. vt tulli⁹ p milone: cū mittit alios iudicuz in eū reipublice statū qui futur⁹ est etiā: si occiso milone clodi⁹ viueret. Aposiopes ē. cū id qō dicturi videbamur: silētō incipim⁹. ita Quos ego: sz motos p̄stat ꝓponere fluct⁹. Epanalep⁹ est digressio. ita. Tulit calor me dicēdi t dignitas req̄ paulo lōgi⁹ q̄ volebā: sz redeo ad causam. Anamnunisin ē p̄mēoratō ei⁹ rei cui⁹ oblitos fuisse nos fingim⁹. Apetesis est cum id qō aios iudicū quasi deposueram⁹ oportūe reposcim⁹. Etiologia ē cū ꝓponim⁹: optune reposcimus aliq̄d. cuiusq̄ cām t rōnē reddim⁹. Characterisim⁹ est descriptō figure alic⁹ exp̄ssa. vt oīa mercurio simil' vocēq̄ colorēq̄ t crines flauos et mēbra decore iuēte. Epitrochasmos: cū plures sensus breuit' expeditos in vnū locū coacervat t cū quadā festinatōe decurrit. vt cicero sic Rempublicā quentis. vitāq̄ oīum vrm. bona fortunas. cōuiuges. liberosq̄ vsus t cetera. Ironia est cū p simulatōnē diū sum q̄ dicat intelligi cupit. Fit aūt aut cū laudam⁹ eū quē vituperare volum⁹. aut vituparam⁹ quē laudare volumus. Utruscq̄ exēplū erit si dicas amatorē reipublice catilinā hostē reipublice scipionē. Diasisimos ea que magna sunt vbis minuit. aut mima extollit. Epimone est quoties in eodē sensu diutius imoramur. sic. Cui tandē pepat. cui⁹ amicicie fidē custodiuit. cui bono inimic⁹ nō fuit: q̄n nō aut accusauit aliquē aut vberauit aut prodidit. Epangelia ē. p̄missio qua iudicē attentū facimus: pollicētes nos aliqua magna aut minima dicturos. Prosopopeia ē cū in aialiuz et psona t fmo fingit. Cicero in catilina. Etenī si mecū patria mea que mihi vita mea multo est carior: loq̄ret dicēs rē. Paratheſis est cum quasi deponimus aliq̄d imfectū apud memoriaz iudicū. repetit os nos dicētes cū eportunū fuerit. Pensis id est soliloquiū cum ad interrogata ipsi nobis rndemus. Sinecdosis est cū differimus aliq̄d. vt petētes aliud interim nos nō p̄mittāt dicere inter figuras sententiarum.

De dialectica Ca. XXII

Dialectica est disciplina ad discernēdas rez causas inuēta. Jp̄a ē philosophie spēs: que logica dr. id est rōnalis diffiniendi q̄rendi t discernēdi potens. Docet eñ in pluribus generibus questionū quēadmoduz disputando vera t falsa diiudicent. Hanc q̄dem p̄mi philosophi in suis dictiōibus habuerūt: nō tñ ad artis redegere peritiā. Post hos aristoteles ad regulas quasdā doctrine arguñta p̄duxit: t dialecticā nūcupauit. p eo q̄ in ea ō dictis disputat. Mā lecton dictō dr. Jdeo autē p⁹ rhetoricā disciplinā dialectica seq̄tur. q̄ in mlt̄i vtraq̄ ꝓmūia exist̄t.

De differēna dialectice t rhetorice artis XXIII

Dialectica vo t rhetorica Varro in nouē disciplinaq̄ libris tali siłitudine diffiniuit. Dialectica t rhetorica est qō in mānu homis pugn⁹ astrictus t palma distēsa: illa verba ꝓhens: ista distēdens. Dialectica sicdē ad disserendas res acutior. rhetorica ad illa que nitit docendo facūdior. Illa ad scolas nōnunq̄ venit. ista iugiter p̄cedit in forum. Illa req̄rit rarissimos studiosos. hec freq̄nter t plos. Solēt aūt philosophi anteq̄ ad isagogē veniāt exponendā diffinitōem philosophie oñdere: quo facilius ea que ad eam p̄nent demonstrentur

De diffinitōe philosophie XXIIII

Philosophia est rez hūanaq̄ diuinarūq̄ cognitō: cū studio bñ viuēdi cōiuncta. Hec duab⁹ ex rebus p̄stare videt. scientia t opinatōe. Scientia est cū res aliqua certa rōne p̄cipit. Opinatō aūt cuz adhuc incerta res latet: t nulla ratōe firmata videtur. vtputa solvtruz ne tātus quātus videt an maior sit q̄ omnis terra. Itē luna globosa sit an cōcaua. t stelle vtrum ne adhereāt celo. an per aerem libero cursu ferātur. celum ip̄m qua magnitudie: qua materia p̄stet: vtq̄ quietū sit t immobile. an incredbili celeritate voluiatur. q̄nta sit terre crassitudo. aut q̄bus fundamētis librata t suspensa permaneat. Jp̄m aūt nomē latine interpretatum: amorē sapiētie p̄fitetur. Mā greci philon amorem. sophiā sapiētiam dicūt. Phie species triptita est. vna naturalis: que grece phisica appellatur. in qua de nature inq̄sitōne disserit. altera moralis: que grece ethica dr. in q̄ de moribus agit. tertia rōnalis que greco vocabulo logica appellatur. in qua disputat quēadmoduz in rez causis vel vite morib⁹ vtras ipa queat. In physica igitur causa querendi. in ethica ordo viuēdi. in logica ratō intelligendi versatur. Physicam apud grecos p̄mus pscrutatus est thales milesius: vn⁹ ex septē ill' sapiētib⁹. Hic ei ante alios celi causas atq̄ vim rez naturaliuz cōtemplata rōne suspexit. quam postmodum

plato in quattuor diffinitiones distribuit·id est arithmeticā·geometriā·musicā·astronomiam· Ethicā socrates primus ad corrigēdos ꝓponendos mores instituit·atq; oē studiuz ei⁹ ad bñ viuēdi disputatiōnē pduxit:diuidēs eā in q̄tuor virtutes aie·id est prudētiā iusticiā fortitudinez tēperātiā· Prudētia est in rebus qua discernūtur a bonis mala·fortitudo qua aduersa eḡmiter tolerant·tēperātia q̄ libido cōcupiscētiaq; rez frenat·iusticia qua recte iudicando suacuiq; distribuunt Logicā q̄ rōnal' vocat plato subiūxit·p q̄m discussis rez motūq; causis vimeaz rōnabiliter pscrutatis ē:diuidēs eā in dialecticā t rhetoricā·Dicta aūt logica:id ē rationalis·Logos eñ apud grecos t ꝓmonē significat t rōnē·In his q̄pe trib⁹ generib⁹ pbie etiam eloq̄a dīna cōsistunt· Nā aut de natura disputare solēt·vt in Genesi t Ecclesiastē·aut de morib⁹·vt in ꝓuerbijs:t in oibus sparsim libris aut de logica ꝓ qua nostri theologicam sibi vendicāt·vt in cāticis canticoz t in euangelijs Item aliqui doctoz philosophiam in nomie et partibus suis ita diffinuerunt

¶ Quid sit philosophia La·XXV·

p Philosophia est diuinarū humanarūq; rerū inquātū homi possibile est ꝓbabilis sciētia·Aliter·Philosophia est ars artiū t disciplina disciplinaz·Rursus·Philosophia est meditatō mortis:qō magis cōuenit xpianis·q̄ seculi ambitōe calcata:puersatōe disciplinabili similitudīne future patrie viuunt· Philosophia diuidit in duas ptes·in inspectiuam t in actualē·Alij diffinierūt pbie rōnem in duabus cōsistere ptibus·quaz ꝓ: inspectatia est altera actual'·Inspectiua diuidit in naturalem doctrinalē t diuinalē·Doctrinal' diuidit in q̄tuor ptes·in arithmeticā musicā geometriā t astronomiā·Actualis diuidit in moralē, dispēsatiuā t ciuilē·Inspectiua ꝛ qua supgressi visibilia de dīnis aliq̄d t celestiū ꝓtēplamur·eaq; mēte solūmō inspicimus:que corporeū supgrediūtur obtutū· Naturalis ꝛ vbi vniuscuiusq; rei natura discutit·q: nihil generat in vita contusum:sed vnūq̄q; his vsib⁹ deputat in q̄bus a creatore diffinitū ē·nisi forte cū voluntate dei aliqō miraculū ꝓuenire mōstret·Diuinalis ꝛ qñ aut ineffabilē naturā dei aut spiritales creaturas ex aliqua pte ꝓfundissima qualitate disserimus· Doctrinalis ꝛ sciētia que abstractaz ꝓsiderat quātitatē·Abstracta eñ quantitas ꝛ quā intellectu a materia separātes vel ab alijs accidētibus·vt est par impar·vl' ab huiusce modi in sola ratiocinatōe tractamus·Cuius spēs sunt quattuor·arithmetica geometria musica astronomia·Arithmetica est disciplina quātitatis numerabilis ꝼm se· Geometria est disciplia magnitudinis immobilisq; t formaz· Musica est disciplina que de nūeris loquit': q̄ ad aliq̄d sunt his qui inueniunt in sonis· Astronomia ē disciplia que cursus celestiū sideꝝ figuraq; cōtēplatur oēs·t habitudies stellaz circa se t circa terrā indagabili rōne pcurrit Porro actual' ꝛ que res ꝓpositas opatōnibus suis explicat· Cuius ptes sunt tres·moralis dispēsatiua et ciuilis· Moralis ꝛ per quā mos viuendi honestus apcit·t insatuta ad vtutē tēdēna ꝓparātur·Dispēsatiua ꝛ·cū domesticaz rerum sapienter ordo disponitur·Ciuilis dicatur per quaz totius ciuitatis vtilitas adminustratur

¶ De isagogis porphirij La·XXVI

p Est philosophie diffinitōes in quibus generalr omia ꝓtinētur·nūc isagogas porphirij expediamus· Isagoga q̄pe grece latine introductō ꝛ:eoz scz qui philosophiā incipiūt·cōtinēs in se demōstratōem primarum ratōnū ō qualibet re q̄d sit·suaq; certa ac substātiali diffinitōe declarat'· Nam posito primo genere:deinde species t alia que vicina eē ꝓnt subiūgimus·ac discreti ꝓmunitōibus separamus: tādiu iterponētes differētias quousq; ad ꝓpium eius de quo querimus signata ei⁹ ex pressiōe ꝓueniam⁹·vtputa hō est aial rōnale mortale terrenū bipes risus capaz· Gen⁹ anial cū dēm est·substātia hois declarata est·Est eñ ad hoiem genus aial·sed q: late patebat adiecta est spēs terrenuz·t iā exclusum est id qō aut ethereū aut humidū·Differētia xo vt bipes·q̄ ꝓpter aialia posita est que multis pedib⁹ initūtur· Itē rōnale ꝓpter illa que rōe egēt·Mortale aūt ꝓpter id q̄ nō angelus ē·Postea discretis atq; seclus adiectū est ꝓpriū i pte postrema risus capaz·Est eñ solū hois q̄ ridet·Sic pfcā est oñi ex pte diffinitō ad hoiem declarandum Cui⁹ disciplīe diffinitiōem plenā exstimarūt aristoteles t tullius ex genere t differētijs ꝓsistere·Quidā postea pleniores in docēdo eius pfectā subalē diffinitōnē in q̄nq; ptibus: velut in mēbris suis diuiserūt·quaz ꝓma est de genere·scōa de spē·tertia de differētia·quarta de ꝓprio·q̄nta de accidēte·Genus vt aial·est eñ vocabulū generale t cōmūe oīm aiam habentiū· Species vt homo·est eñ specialitas qua separatur a ceteris animātibus·Differētia·vt rationale mortale·His ei duobus differt homo a ceteris·Cum eñ ꝛ ratōnale discernit ab irrationabilibus t mutis:que non habēt ratōem· Cum mortale discernit ab angelis qui nesciūt mortem·Propium: vt risibile·homo est eñ qō ridet·t hoc preter hominem nullius animalis est· Accidens·vt color in corpore·doctrina in animo·Hec enim temporum varietate et accedunt et mutantur et est ex oñibus his quinq;

partiū oſo plene ſentētie·ita·hō eſt aīal rōna le mortale riſibile·maliq; capax· Sic etiā in oi oratōne ſubſtantiali tamdiu interponere debe mus ſpecies ⁊ differētias·ēdiu ſeclusis oibus que hoc idē eſſe poſſunt ad id perueniatur· vt ꝓpriētas iam certa teneatur Iſagogas autē ex greco in latinum transtulit·Victorinus orator cōmētumq; eius quinq; libris boeti⁹ edidit

¶ De cathegoriis aristotel XXVII

s Equiunt aristotel cathegorie·que latie ꝑdicamēta dīr·q̄bus ꝑ varias ſignificatōnes oīis ſermo ꝯclusus ē·Inſtrumēta cathegoriaꝝ ſunt tria·id ē ꝑma ęquoca·ſecūda vniuoca·tertia denomiatiua·Ęquoca ſunt q̄ſ multaꝝ rer nomē vnum ē:ſed nō eadē diffinitio·vt leo·Nam q̄ntum ad nomē ptinet ⁊ ver⁹ et pictus ⁊ celeſtis leo ōr·q̄tum ad diffinitō nē ptinet·aliter ver⁹ diffinit·aliter pictus·aliter celeſtis·Vniuoca ſunt q̄do duaꝝ aut plurimarum rer vnū nomen eſt ⁊ diffinitō vt veſtis Nā ⁊ birrus ⁊ tunica nomen veſtis pīt accipe ⁊ eius diffinitōem·Ergo hoc vniuocū in generib⁹ ēe intelīr·qr ⁊ nomē ⁊ diffinitōem dāt formis ſuis·Denōmiatiua·id ē deriuatiua dicūtur q̄cūq; ab aliquo ſolo differētie caſu ꝑm nomē hīt appellatōem·vt a bonitate bon⁹·a malicia malus·Cathegoriaꝝ autē ſpēs decē ſunt·id ē ſubſtātia·q̄ntitas·qualitas·relatō·ſit⁹·locus·tēpus·habitus·agere ⁊ pati·Subſtātia ē que ꝓpe ⁊ ꝓncipaliter ōr·que neq; de ſubiecto ꝑdicat neq; in ſubiecto ē·vt aliq̄s hō vel aliq̄s equus·Scōe autē ſubſtātie dīr in q̄bus ſpecie bus ille que ꝓncipīr ſubſtātie ꝓmo dicte ſunt in ſunt:atq; claudūtur·vt in hoic Licero·Quātitas eſt mēſura·ꝑ quam aliquid vel magnū vel mmus oīdit̄r·vt lōgus breuis·Qualitas eſt vt qualis ſit orator·an ruſticus niger aut cādidus·Relatio eſt que refertur ad aliq̄d·Lū em̄ ōr filius demonſtrat ⁊ pater·Hec relatiua ſimī incipiūt·Manq; ſeruus ac dīs vno tpe exoꝛdium nois ſumūt·nec aliq̄n inuenīt dīs ꝓr ſuo nec ſuus dīo·Alter em̄ alteri ꝑeſſe ſi pōt·Pōro ſitus a poſitōe dictus ē·vt q̄s aut ſtet aut ſedeat aut iaceat·Locus ē vbi ſit·in foro i platea Loci autē motus partes ſex habet·dextrā et ſiniſtrā·ante ⁊ retro·ſurſum atq; deorſum· Partes q̄ iſte ſex duo hīt:lōge ⁊ ꝑpe·Tempus vt hodie heri·Habitus a habēdo aliquid dictus· vt habere ſciētiam in mēte·virtutem in corꝓre circa corpus veſtumētū·⁊ cetera que ad habēdi modū deſignato a doctoribus numero ꝯprehēdunt·Jā vero agere ⁊ pati ab agētis ⁊ patiētis ſignificatōe ꝓſiſtūt·Nam ſcribo vocis actū habet:qñ facientis rē indicat·Scribor patiētis ē qñ pati ſe oīdit·In his em̄ nouē generibus q̄rum exēpli gratia quedā poſita ſunt·vel in ipo ſubſtātie genere q̄ eſt vſia innūerabilia reperiuntur·Nā ⁊ ea que intellectu capim⁹·id ad alterꝝ horꝝ decē ꝑdicamētorꝝ ſermone vulgamus Plena em̄ ſentētia de his ita eſt·Auguſtin⁹ magnus orator·filiꝰ illius ſtās in tēplo hodie inſultatus:diſputādo fatigat·Vſia autē ſubſtātia ē id ē ad ꝓpriū que ceteris ſubiacet: reliqua nouem accidētia ſunt·Subſtantia aūt ōr ab eo q̄ oīis res ad ſeipaz ſubſiſtit·Lor⁹ em̄ ſubſiſtit et ideo ſubſtātia eſt·Illa vero accidētia que in ſubſiſtēte atq; ſubiecto ſunt ſubſtātie non ſunt· quia nō ſubſiſtūt ſed mutanī ſicut color vel forma·De ſubiecto autē ⁊ in ſubiecto quaſi ō ipſo ⁊ in ipo·Ubi em̄ ōr de ſubiecto:ſubſtātia eſt quaſi dicat de ſubſtātia·Ubi autē ōr in ſubiecto accidētia ſunt·id ē que accidūt in ſubſtantia vt quantitas·qualitas·vel figura·De ſubiecto igīt genera ⁊ ſpecies in ſubiecto accidēta ſunt Ex his nouē accidentib⁹ tria intra vſiam ſunt: quātitas qualitas ⁊ ſitus·Hec em̄ ſine vſia eſſe nō pīt·Extra vſiā vero ſunt·locus tps ⁊ habitus·intra ⁊ extra vſiam:Platō facere ⁊ pati·Appellatas aūt cathegorias cōſtat·quia non pīt niſi ex ſubiectis agnoſci·Quis em̄ quid ſit homo poſſit agnoſcere:niſi aliquē hoicem ſibi ponat añ oculos quaſi ſubiectū nomi·Hoc opus ariſtotelis intelligēdū eſt quādo ſicut dictū eſt quicq̄d homo loq̄tur inter decē iſta ꝑdicamēta habeī Proficiet etiā ad libros intelligendos·q̄ ſiue rhetoribus ſiue dialecticis applicantur.

¶ De perihermenijs aristotel C.XXVIII

s Equiī debinc liber perihermēias ſubtiliſſim⁹ nimis:⁊ ꝑ varias formas iteratōeſq; cautiſſimus·de quo ōr·ariſtoteles quādo pihermenias ſcīptitabat: calamū i mēte tingebat·Prefatō perihermeniaꝝ·Oīnī q̄pe res que vna eſt ⁊ vno ſignificat ſermone: aut ꝑ nomē ſignificat aut ꝑ verbū:que due ꝑtes orōnis interꝑtant totū quicq̄d ꝓcepit mēs ad eloquendū·Omnis em̄ elocutō:ꝓcepte rei mētis interpres ē·Hanc ariſtoteles vir in reruz exꝑſſione ⁊ facēdis ſermōibus pitiſſimus:perihermeniaꝝ nomiat·quā interꝑtatōnem nos appellamus·ſcz ꝑ res mēte ꝓceptas platis ſermonibus interꝑtet·per cataphraſin ⁊ apophraſin·id ē per affirmatōem ⁊ negatōnem·Per affirmatōem·vt hō currit·ꝑ negatōem vt nō nō currit·In his itaq; pihermenijs ſupradict⁹ philoſophus de ſeptē ſpecieb⁹ tractat·id ē de noīe de verbo·de oratōne·de enunciatōne·de affirmatione·de negatōne·de contradictione·Nomen eſt vox ſignificatiua ſecūdum placitum ſine tempe·cuius nulla pars eſt ſignificatiua ſeparata·vt ſocrates· Verbum eſt quod ſignificat tempus cuius pars nil extra ſignificat·ſed ſemp coꝛ que de altero dicunt̄ nota·vt cogitat

disputat. Oratō est vox significatiua cui⁹ ptiū aliq̄d sepatū significatiuū est. vt socrates disputat Enūciatiua oratō est vox significatiua ō eo qō est aliq̄d vl nō est. vt socrates ē socrates nō est. Affirmatō ē enūciatio alic⁹ de aliquo. vt socrates est Negatō est alic⁹ ab aliquo. vt socrates nō est. Cōtradictō est affirmatōnis t negationis oppositō. vt socrates disputat socrates ñ disputat. Utilitas perihermenias hec est. q ex hijs interpretamentis syllogismi fiunt. vnde et analectica pertractantur.

¶ De syllogismis dialecticis ¶a. XXIX

Equunt debinc dialectici syllogismi. vbi ton⁹ ei⁹ artis vtilitas t virt⁹ oñdit: quox ꝓclusio plurimū adiuuat lectorē ad veritatē inuestigādā: tantū vt absit illi error decipiēdi aduersariū p sophismata falsax conclusionū. Formule cathegoricox id est ꝑdicatiuox syllogismox sunt tres. Prime forml'e modi sunt nouē. Prim⁹ modus ē q ꝓducit: id ē q colligit ex vniuersalib⁹ dedicatiuis dedicatiuū vniuersale directim. vt oē iustū honestū. oē honestū bonū. oē igit iustū bonū Scōs modus ē qui ꝓducit ex vniuersalib⁹ dedicatiuis t abdicatiuis: abdicatiuū vniuersale directim vt oñe iustū honestū. nullū hōestū turpe. nullū igitur iustū turpe. Tert⁹ modus est q ꝓducit ex dedicatiuis pticulari t vniuersali: dedicatiuū pticulare directim. vt quoddā iustum honestū. oñe honestū vtile. quoddā igit iustū vtile. Quart⁹ modus est q ꝓducit ex pticulari dedicatiua et vniuersali abdicatiua: dedicatiuū pticulare directim. vt quoddā iustū honestū. nullū hōestū turpe. quoddā igit iustū nō est turpe. Quint⁹ modus est q ꝓducit ex vniuersalib⁹ dedicatiuis pticulare dedicatiuū p reflexionē. vt oē iustuz honestū. oñe hōestū bonū quoddā igit bonū iustū. Sext⁹ modus est q ꝓducit ex vniuersali dedicatiua t vniuersali abdicatiua: abdicatiū vniuersale p reflexionē. vt oē iustū honestū. nullum honestū turpe. nullū igit turpe iustū. Septimus modus est q ꝓducē ex pticulari t vniuersali dedicatiuis: dedicatiū particl'are p reflexionē. vt quoddā iustum honestū. oē honestū vtile. quoddā igit vtile iustū. Octau⁹ modus ē q ꝓducit ex vniuersalib⁹ abdicatiua t dedicatiua particl'are abdicatiū p reflexionē. vt nullm turpe honestū. oē hōestum iustū. quoddā igit turpe nō est iustū. Non⁹ modus ē q ꝓducit ex vniuersali abdicatiua t particlari dedicatiua. dedicatiuū pticulare p reflexiōz. vt nullū turpe hōestum. quoddā hōestū iustū. quoddā igit iustū nō est turpe. Formule scōi mōi sunt ōtuor. Primus modus ē q cōducē ex vniuersalib⁹ dedicatiua t abdicatiua. abdicatiū vl'e directi. vt omne iustū honestū. nll'm turpe hōestum. nullum igit turpe iustū Scōs modus q ꝓducē ex vtrib⁹ abdicatiua t dedicatiua. abdicatiuū vniuersale directim. vt nll'm turpe hōestum. oē iustū honestum. nll'm turpe iustū. Tertius modus est q cōducē ex particlari dedicatiua t vniuersali abdicatiua. abdicatiū particl'are directi. vt quoddā iustum hōestum. nll'm turpe hōestum. quoddā igit iustū ñ est turpe. Quartus mod⁹ est qui cōducē ex vniuersali dedicatiua t pticulari abdicatiua. abdicatiū particl'are directim. vt oē iustū ē turpe. qōdā malū ñ ē turpe. quoddā igit malū nō est iustuz. Formule tertij modi sunt sex. Prim⁹ modus est q cōducē ex dedicatiuis vtrib⁹ dedicatiū particl'are tā directim q reflexim vt oē iustū hōestum. oē hōestum iustū. oē iustū bonū. quoddā igit honestum bonum. quoddā bonū hōestum. Scōs modus est q cōducit ex dedicatiuis pticulari t vtrī dedicatiuuz pticulare directim. vt quoddā iustū hōestū. oē iustū bonum. qōdā igit hōestum bonū. Tert⁹ modus ē q cōducit ex dedicatiuis vtrī t pticlari. dedicatiū particl'are directim. vt oē iustū honestum. quoddā iustū bonū. qōdā igit hōestū bonū. Quartus modus est q ꝓducē ex vtrī dedicatiua t pticulari abdicatiua. abdicatiū pticulare directim. vt oē iustū hōestū. nll'm iustū malum. qōdā igit honestū nō est malū. Quintus modus est q ꝓducē ex dedicatiua pticlari et abdicatiua vniuersali. abdicatiū vniuersale directum. vt quoddā iustū hōestū. nll'm iustū maluz quoddā igit iustū nō est malū. Sext⁹ mod⁹ est qui ꝓducē ex dedicatiis vtrī t abdicatiua pticlari. abdicatiū pticulare directim. vt oē iustū honestum. quoddā iustū ñ est malū. quoddā igit honestū nō ē malū. Hae formlas cathegoricorū syllogismox q plene nosse desiderat libz legat: q inscribit perihermenias apulei. t subtilius q sunt tractata cognoscat. Distincta cñ atq; ꝑsiderata ad magnas itelligētie vias lectorē p̄stāte dño vtl'r introducit. Hūc ad hypotheticos syllogismos ordine seq̄nti venīa⁹. Modi syllogismox hypotheticox q fiūt cum aliq ꝓclusione sunt septē. Prim⁹ modus ē. si dies est lucet. est autē dies lucet igit. Scōs modus ē. si dies est lucet. nō lucet autē. non ē igit dies. Tert⁹ modus ē ita. non ē dies. t nō lucet. at q; dies ē. lucet igit. Quart⁹ mod⁹ ē ita. aut dies ē aut nox. at q; dies ē. nox igit non ē. Quintus modus est ita. aut dies ē aut nox. vtiq; nox nō ē. dies igit est. Sextus modus est ita. non est dies. et ñ lucet. dies autē est. nox igitur non est. Septimus modus ē ita. nō est dies et nox. vtiq; nox non ē dies igitur est. Modos autē hypotheticox syllogismorum si quis plenius nosse desiderat libz legat marij Victorini: qui inscribitur de syllogismis hypotheticis. Hunc etiam ad Dyaleticas

diffinitõnũ ſpẽs accedamus: que tãta dignitate p̃cellũt vt poſſint indicioꝝ apte mãifeſtationes ⁊ quedã indicia dictionũ oſtendere.

¶ De diuiſiõe diffinitõnũ ex marij Victorini libro abbuiata Ca. XXX.

Diffinitõ eſt philoſophoꝝ que in rebus exp̃mẽdis explicat q̃d res ip̃a ſit: qualꝭ ſit: ⁊ quẽadmodũ mẽbris ſuis ꝓſtare dẽat. Eſt eñ oratõ breuis: vniuſcuiuſq; naturã rei a cõmuniõe diuulſam ꝓp̃a ſignificatõne cõcludens Diuiſio diffinitõnũ in ptes. xv. habeꝭ. Prima ſpẽs diffinitõis eſt ουσιωδης: id eſt ſubſtãtialis: que p̃e ⁊ vere ꝺr diffinitõ: vt eſt hõ animal rõnale mortale: ſenſus diſciplineq; capax Hec eñ diffinitio p ſpẽs ⁊ trãs deſcẽdens vẽit ad p̃priũ ⁊ deſignat pleniſſime q̃d ſit hõ. Secunda ſpecies diffinitiõis eſt: que grece εννοιωματικη dicitur: latine notio nuncupaꝭ: quã notionẽ cõi nõ p̃ho noie poſſumꝰ dicere. Hec iſto modo ſp efficaꝭ. Hõ eſt q̃d rõnali ꝓceptiõe exercitio p̃eeſt aĩalibus cunctis. Non eñ dixit quid ſit hõ: ſed q̃d agat: quaſi quodã ſigno in notiã deuocato. Iſta eñ ⁊ relicꝭ rei notitia p̃ferꝭ. nõ ſubſtantialis explicatõ declaraꝭ. ⁊ q: illa ſubſtãtiaꝭ eſt: diffinitionũ oĩm obtinet p̃ncipatũ. Tertia ſpecies diffinitõis eſt que grece ποιοτης dicꝭ: latie qualitatiua vocatur. q̃a ex qualitate nomẽ accepit. p eo q̃ ꝯle ſit id q̃ queritꝭ euidẽter oſtendꝭ. Cuiꝰ exẽplũ tale eſt hõ eſt qui ingenio valet. artibꝰ pollet ⁊ cognitõne rei. aut q̃ agere debet eligit. aut aĩaduerſiõe q̃d inutile ſit ꝓtẽnit. his ei qualitatibꝰ exp̃ſſus ac diffinitus eſt hõ. Quarta ſpẽs diffinitõis ẽ: que grece οποτραφικη. latie a tullio deſcriptio noiatur: que adhibita circuitõe dictoꝝ factoꝝq; rem que ſit deſcriptõne declarat. Queritꝭ eñ quid ſit auarꝰ. quid crudeꝭ. q̃d luxurioſus et vniuerſũ luxurioſi auari ⁊ crudeꝭ natura deſcribiꝭ. vt ſi luxurioſuꝫ volumꝰ diffinire: dicimꝰ luxurioſus eſt victus nõ neceſſarij ſꝫ ſumptuoſi ⁊ honoris appetẽs in delitijs affluẽs. in libidine p̃mptꝰ. Hec ⁊ alia diffinũt luxurioſum ſꝫ p deſcriptõem diffinũt. Que ſpẽs diffinitõis oratoribꝰ magis eſt apta q̃ dialeticis. q: latitudines hꝫ: que ſilẽ mõ in bonis rebꝰ ponit ⁊ malis. Quinta ſpẽs diffinitiõis eſt: quã grece καταστιλεσιν latine aduerbiũ dicimꝰ. Hec vocẽ illã de cꝰ re queritꝭ alio ſermõe õſignat vno et ſingulari. ⁊ quodãmõ q̃d illud ſit in vno ꝟbo poſitũ vno verbo aliud declarat. vt conticeſcere eſt tacere. Itẽ cũ terminũ dicimꝰ finẽ: aut populatas iterp̃tamur eẽ vaſtatas. Sexta ſpecies diffinitiõis eſt quã greci cata diaphoram nos p differẽtiã dicimꝰ. ſcptores vero artiũ de eodẽ ⁊ de altero noĩant. vt cũ q̃ritꝭ q̃d ſit inꝭ regẽ ⁊ tyrannũ: adiecta ꝺra q̃d vterq; ſit diffinitꝭ id eſt rex eſt modeſtꝰ ⁊ tẽperatus. tyrãnus ꝟo impius ⁊ ĩmitis. Septima ſpẽs diffinitõnis eſt quã greci cata methaphoran. latini p trãſlatõꝝ dicũt. vt Licero in topicis. Littus ẽ quo fluctus elidit. Hoc varie tractari põt. Modo ei vt moneat. mõ vt deſignet. mõ vt laudet aut vituꝑet Vt moneat: nobilitas virtutis maioꝝ ẽ apud poſteros ſarcina. vt deſignet apeꝝ ẽ artꝰ corpis vt laudet adoleſcẽtia eſt flos etatis. vt vituꝑet diuitie ſunt breuis vite lõgum viaticũ. Octaua ſpẽs diffinitõis eſt: q̃m greci cata aphereſin vocant. a τοῦ εναντιον latini p p̃uãtiã ꝓtrarij eius q̃ diffinitur dicũt. bonũ eſt q̃ malum nõ eſt. iuſtũ eſt q̃ iniuſtũ nõ eſt. ⁊ his ſimilia Hoc aũt genere diffinitõis vtꝫ debemꝰ: cũ ꝓtrariũ ẽ notũ. vt ſi bonũ ẽ q̃ ꝑdeſt cũ honeſtate: id q̃ tale nõ eſt malũ eſt. Nona ſpẽs diffinitõnis eſt quã greci cata hypotypoſin: latini p ãndã imaginatoꝝ dicũt. vt cneas eſt veneris ⁊ anchiſe filius. Hec ſp in indiuiduis vſꝰ: quã greci atoma appellãt. Decia ſpẽs diffinitõis ẽ: quã greci κατα εκλειψιν ολοχληρονομοιουμενου latini p indigẽtiã pleni ex eodẽ genere dicũt. vt ſi q̃raꝭ q̃d ſit aĩal. rñdeatur vt hõ. rẽ eñ queſitã p dẽm declarauit exemplũ. Hoc eſt aũt p̃priũ diffinitõnis quid ſit illud q̃ queritur declarare. Undecima ſpecies diffinitõis ẽ quã greci cata analogian: latini uxta p̃portiõnẽ dicũt. vt ſi queratur q̃d ſit theſis: rñdeaturq; cui vis deeſt vt ſit arſis. Duodecima ſpecies diffinitõis eſt. quã greci cata epenon id ẽ p laudeꝫ vt tullius p̃ducẽtio. lex ẽ mẽs ⁊ ꝓſilij ⁊ animus ⁊ ſentẽtia cuiuſdã. Et aliꝭ. Pax ẽ trãquilla libertas. Fit ⁊ p vituꝑatõeꝝ. quã greci ꝓſogõ vocãt vt ſeruitus ẽ poſtremũ oĩm maloꝝ. non modo bello ſed morte quoq; repellenda. Tertiadecima ſpẽs difinitõis eſt. quã greci cata to p̃oſtilatini ad aliq̃d vocãt. vt ẽ illud paꝭ ẽ cui eſt filiꝰ. dñs ẽ cui eſt ſeruꝰ. Quartadecima ſpẽs diffinitõis ẽ. cata tonozõ. latie generaꝭ. vt Licero in rethoricis. genꝰ ẽ q̃ plures ãplectiꝭ ptes. Itẽ ps ẽ que ſibi eſt generi. Quintadecima ſpẽs diffinitõis ẽ. quã greci cata etilogian. latini fm rei ratõꝝ vocãt. vt dies ẽ ſol ſupra terras. nox eſt ſol ſb terris. Scire aũt debemꝰ p̃dictas ſpẽs diffinitõnũ topicis mento cẽ ſociatas. q̃m inꝭ quedã argumẽta ſũt poſite. ⁊ nõnull' locis cõmemoranꝭ in topicis. Nunc aũt ad topica veniãꝰ. que ſunt argumentoꝝ ſedes. fontes ſenſuũ. ⁊ origines dictõnũ.

¶ De topicis. Cap. XXXI.

Topica ẽ diſciplia inueniẽdoꝝ argumẽtoꝝ. Diuiſio topicoꝝ ſiue locoꝝ ex q̃bꝰ argumẽta ducunꝭ. triplex ẽ. Naꝫ alia in eo ipſo de quo agiꝭ herẽt. alia que dicuntur effecta. que quodãmõ ex rebꝰ aliis tracta noſcunꝭ. alia

que assumunt extrinsecus. Argumenta que in ipso de quo agit herent. in trib⁹ diuisa sunt. Prima a toto. scda a pte. tertia a nota. Argumentū a toto. cū diffinitio adhibetur ad id qđ queritur. sicut ait Cicero: Gloria est laus recte factoꝝ magnoꝝq; in republica fama meritoꝝ. A ptibus est argumentū: cū his q̄ se defendit aut negat factū. aut factū esse iure defendit. A nota est argumētū. cū ꝛ sui nois argumētū alicui dr. vt Cicero. cōsule inqt q̄rebā. quē in isto maiali inuenire nō poterā. Effecta argumēta sunt q̄ quodāmodo ex reb⁹ alijs tracta noscūt. Sūt aūt numero. xviij. id ē pmū a cōiugatis argumentū est. cū declinat a noie ꝛ fit verbuz vt Cicero verrē dicat euerrisse. quintā. vt nomē a verbo cū latrocinari dr latro. Nomē a noie. Terētius: Mā inceptio ē amentiū. haud amātiū dūmodo distet vnius appellatōis postremitas in alia vocis declinatōe formata. Scōm argumētū a genere est. cū de eodē genere sinia dr vt Virgili⁹: variū ꝛ mutabile semp femia. Tertiū a specie argumētū est. cū generali questioni fidē species facit. vt at nō sic phrigius penetrat lacedemona pastor. A sili argumētū est. q̄n rebus aliq̄bus silia pferunt. vt suggere tela mihi nā nullū dextra frustra torserit in rutilos: stetit que in corpe graiū iliacis cāpis. A differentia argumētū est. q̄n p differētiā aliq̄ separant. vt Virgilius: nō diomedis equos nec currum cernis achillis. A cōtrarijs argumētum dr. q̄n res discrepantes sibimet opponūt. vt Virgili⁹: mortali ne manu facte imortale carine fas habeant. certusq; incerta picula lustret eneas? A cōsequentib⁹ argumētū dr. q̄n posita rē aliq̄d ineuitabiliter cōsequit. vt Virgili⁹: nō ea vis alio nec tāta superbia victis. Ab antecedētib⁹ argumētū est. q̄n aliq̄ ex his q̄ pus gesta sunt cōphant. vt Cicero p milone. cū nō dubitauerit agere qđ cogitauerit. vos potestis dubitare qđ fecerit? A repugnātib⁹ argumētū ē. q̄n illō qđ obijcit. aliq̄ ptrarietate destruit. vt Cicero: Is igit nō mō de tali piculo liberat⁹ sz honore amplissimo ditat⁹ domi te interficere voluisset. A cōiugatis argumētū ē cū phabilit ostēdit qđ sit ex re q̄q; ventuꝝ. vt Virgilius: Nos si pellant. nihil abesse credunt q̄n oēm hesperiā sua sub iuga mittāt. A causis argumētū ē. q̄n p sue tudine cōi res q̄q; tractat. vt Terentius: Ego nō nihil veritus sum dudū abste dare. ne facere qđ vulgus seruoꝝ solet dolis. vt me deluderes. Ab effectis argumētū est. cū ex his q̄ fcā sunt aliq̄d approbat. vt Virgilius: degeneres animos timor arguit. A cōpatōe argumētū ē. q̄n p collationē psonaꝝ siue causaꝝ sentētie ratio sub imputatione formāt. vt Virgilius: Tu potes eneā manib⁹ subducere graiū. Nos alii quid cōtra rutulos iuuisse nephandū ē. Item argumenta que dicuntur extrinsecus. q̄ grece ἀτέχνους id est artis expres vocāt. vt ē testimoniū. Testimoniū vo cōstat re. ꝛ diuidit q̄n q; modis. i. pmo ex pson. scdo ex nature auctoritate. tertō ex tpibus auctoritatū. q̄rto ex dictis factisq; maioꝝ. q̄nto ex tormētis. Tertius ergo supioꝝ modus. q̄ est ex tpib⁹. in octo spēs deriuat. Prima ingenio. scda opib⁹. tertia etate. q̄rta fortuna. q̄nta arte. sexta vsu. septia necessitate. octaua cōcursione fortuitoꝝ. Testionū dē ē. qđ ab aliq̄ extrna re sumit ad faciēdā fidē. pson ñ q̄liscūq; ē testionij pōd⁹ hz ad faciendā fidē. sz morū. pbitate debet esse laudabilis. Nature autoritas ē. q̄ maxima vtute constitit. Testimonia multa sunt. q̄ afferūt auctoritatē. i. ingeniū. opes. etas. fortuna. ars. vsus. necessitas. ꝛ cōcursio rerꝝ fortuitaꝝ. A dictis factisq; maioꝝ petit fides. cū priscoꝝ dcā factaq; memorant. A tormētis fides pbetur. post que nemo credit velle mētiri. Ea vo q̄ tractant in tpe. q̄ suis noibus plana sunt. diffinitōe nō indiget. Ademonie q̄z pdendū est. topica oratoribus. dialecticis. poetis. ꝛ iurispitis. cōiter qđē argumēta pstare. sed q̄n aliq̄d specialit pbant. ad rhetores. poetas. iurispitosq; ptinēt. q̄n vo generaliter disputāt. ad pbos attinere manifestū est. Mirabile plane gen⁹ opis in vnū potuisse collegi. q̄q̄d nobilitas ac varietas hūane mētis. in sensib⁹ exq̄rendis. p diuersas causas poterat inuenire. cōclusum liberū ac volūtariū intellectū. Mā quocūq; se verterit: qualscūq; cogitationes intrauerit. in aliq̄d eorū que predicta sunt necesse est. cadat ingeniū.

De oppositis. Ca. XXXII.

Contrarioꝝ genera q̄tuor sunt: q̄ aristoteles ἀντικείμενα id est opposita vocat. pter q̄ sibi velut ex aduerso vident obsistere. vt cōtraria. nec tñ oia q̄ opponūt sibi cōtraria sunt. sz oia cōtraria opposita sūt. Primū genus est cōtrarioꝝ. qđ iuxta Ciceronē diuīsū vocāt. p eo q̄ tñ ptraria sibi opponunt. vt nō eoꝝ sint q̄bus opponunt. vt sapientia stultitia. Qđ genus in tres species diuidit. Mā sunt q̄dā eiusmodi q̄ mediū hūt: ꝛ sunt q̄ sine medio sunt. ꝛ quedā sunt q̄ hūt mediū ꝛ tñ sine noie sunt. nisi vtrūq; ei vocabulū creet. Candidū ꝛ nigrū mediū hūt. q̄ inter eos sepe color pallidus vel fuscus inuenit. Sine medio sunt quotiens vnū de duob⁹ accidit. vt sanitas vt infirmitas. horꝝ nihil est mediū. Ea aūt q̄ media sine noie sunt. vt felix infelix. mediū hūt nō felix. Scōm genus est relatiuoꝝ. q̄ ita sibi opponunt vt ad se cōferāt. sic duplū simplū. horuz solū oppositoꝝ gen⁹ ad se referē. Qđ eñ ē maius nisi ad minus referat. ꝛ simplū nisi ad du-

plũ·aut ei⁹ cui oponit· Mã relatiuũ ipsi relatiuo ita oponit vt hoc ipm qđ opponit·aut ei⁹ sit cui opponit·aut ad id quocũq; mõ referat· Dimidiũ eñ oponit duplo · eiusq; duplimediũ est: sed ita illi opponit·vt ei⁹ sit cui opponit· Sic t paruũ opponit magno· ita vt ipm quuz ad magnũ cui opponit sit paruũ· Mã supiora q̃ dicũt ꝓtraria·ita sibi opponũt·vt coꝝ non sint q̃bus opponũt·nec ad ea q̃cũq; mõ referãtur· Siq̃dem iniq̃tas·iusticie ita ꝓtraria ẽ· vt non eiusdẽ iusticie iniq̃tas sit·aut ad illã sit iniq̃tas Tertiũ gen⁹ ẽ oppositoꝝ·habu⁹ vl'orbatio:qđ gen⁹ Licero ꝑuationẽ vocat· q̃ ostendit aliq̃d quẽpiã habuisse vñ ꝑuat⁹ ẽ·L⁹ spẽs sũt tres q̃rũ ꝑma ẽ in re·scđa in loco·tertia in tpe ꝙgruo In re·vt cecitas t visio in oculꝰ·In loco·vt cecitatꝰ t visiõis in oculꝰ loc⁹ ẽ· In tpe ꝙgruo·vt infantẽ nõ dicere sine dẽtib⁹ eũ cui dentes adhuc pua etas negauit· Mõ eñ ẽ ꝑuat⁹ dẽtibus q̃s nõdũ habuit·Quartũ vo gen⁹ ex ꝙfirmatione t negatõe oponit·vt socrates disputat·socrates nõ disputat·Hec a supioꝝb⁹ ideo differũt·q illa sigillatim dici ꝑñt· hec nisi cõnexe dici nõ ꝑñt·Qđ gen⁹ q̃rtũ apud dialecticos multũ hẽt cõflictũ·t appellatur ab eis· valde oppositũ·siq̃dẽ t tertiũ nõ recipit· Mã ex illis q̃dam hꝛe tertiũ ꝑñt·vt in ꝓtrarijs·candidũ t nigrũ Tertiũ ei⁹ nec candidũ nec nigrũ· ſz fuscũ vel pallidũ· In relatiuis q̃ vt mꝛa t pauca· Tertiũ ei⁹·nec multa nec pauca·sed mediocria· In habitu vel orbatiõe·vt visio t cecitas· Tertiũ ei⁹·nec cecitas nec visio·ſz lippitudo· Hic ergo legit·t nõ legit·tertiũ nihil habet·

Finit liber secundus·

¶ Incipit ꝑfatio de quattuor sequentibus disciplinis·

m Athematica latine oꝝ doctrinalis scia que abstractã cõsiderat quantitatem· Abstracta eñ quãtas est·quã itellectu a materia separantes vel ab alijs accidẽtibus· vt ẽ par impar·vel ab alijs huiuscemodi in sola ratiocinatione tractamus·Cuius speces sunt·q̃tuoꝝ·id est arithmetica·musica·geometria t astronomia· Arithmetica est disciplina quantitatis numerabilis ſm se· Musica est disciplina que de numeris loquitur·qui inueniunꝰ in sonis· Geometria est disciplina magnitudinis t formarum· Astronomia est disciplina·que cursus celestiũ siderũ atq; figuras contemplatur· atq; omnes habitudines stellarũ· Quas disciplinas·deinceps paulo latius indicabim⁹· vt earũ cause cõpetenter possint agnosci·

¶ Incipit liber tertius·

De vocabulo arithmetice disciplie·La·I

Arithmetica est

a disciplina numeroꝝ· Greci eñ numerũ rithmon dicũt· Quã scriptores secularũ lr̃aꝝ inter disciplias mathematicas ideo ꝑmã esse voluerũt· qñ ipsa vt sic nulla alia indiget disciplia·musica aũt t geometria t astronomia que sequũtur vt sint atq; subsistãt· ut⁹ egent auxilio· ¶ De auctoꝝb⁹ ei⁹· La·II·

n Elmeri disciplinã apud grecos ꝑmuz pytagoꝛã autumãt cõscripsisse·ac deinde a nicomacho diffusius esse ꝙpositã quã apud latinos ꝑmus apuleius·deinde boetius transtulerunt·

¶ Quid sit numer⁹ t vñ dicat· La·III·

n Elmerus aũt ẽ multitudo ex vnitatib⁹ ꝓstituta·Mã vnũ semẽ numeri esse·nõ numerũ volũt· Numero aũt nũm⁹ nomẽ dedit·t a sui frequẽtatiõe vocabulũ indidit·Un⁹ ex greco nomẽ trahit· Greci ei vnũ ἕνα dicũt sic duo t tres·q̃s illi δύο t tria appellãt·Quattuoꝝ vo a figura quadrata nomẽ sumpserũt·Quicq; aũt nõ ſm naturã ſz ſm placitũ volũtatis vocabulũ acceperũt· ab eo q̃ numeris noia indidit· Sex aũt t septẽ a greco venũt· In multis eñ noibus q̃ in greco aspiratiõnẽ hꝛit·nos ꝑ aspiratõe ſponim⁹· Inde pro hex sex·ꝑ hepta septẽ·sic̃ ꝑ herpillo herba serpillũ· Octo vo ꝑ trãslationem·sic illi ὀκτὼ·et nos octo·ita illi ἐννέα·nos nouem · illi decanos decẽ· Dicti aũt a greca etymologia· eo q̃ ligẽt t cõiungãt infra iacẽtes numeros· Nam δεσμεύειν ꝙiungere vel ligare apud eos oꝝ· Porro vigiti dicti q̃ sint decẽ his genitiuꝑb⁹ lfa posita: Triginta q̃ a ternario denario gignunt·sic t vsq; ad nonaginta· Cẽtũ vo vocati a cantu qđ est circulus· Ducẽti a duo t cẽtũ·sic t reliq̃ vsq; ad mille· Mille aũt a multitudine·vñ t militia q̃si multitia In de t milia· q̃ greci mutata lfa·i·r·ꝑ·l· μυρίοι δας vocãt·

¶ Quid ꝑstent numeri· La·IIII·

r Atio numeroꝝ ꝙtemnenda nõ ẽ· In multi eñ scãꝝ scripturaꝝ locis quãtũ misteriũ habeãt elucet· Mõ eñ frustra in laudibus dei dictũ ẽ: Dia in mẽsura t nũero t ponderefecisti· Senari⁹ nãq; q̃ ꝑfect⁹ suis ꝑfectus est·ꝑfectionẽ mũdi q̃dã nũeri sui significatiõe declarat· Sic̃ t xl·dies q̃bus moyses t helias t ipse dñs ieiunauerũt·sine numeroꝝ ꝙgnitõe nõ intelligunt· Sic t alij in scripturis sanctis numeri exist̃t·quoꝝ figuras nõ nisi noti hui⁹ artis scientie soluere ꝑñt· Datũ est etiã nobis ex aliq̃ parte sub numeroꝝ cõsistere disciplina·

qñ horas p eũ discim⁹·qñ de mensiũ curriculo disputam⁹·qñ spaciũ ãni redeũtis agnoscim⁹· Per numer⁹ siqdẽ ne cõfundamur istruamur· Tolle numerũ in reb⁹ oib⁹ t oia pereũt·Adime seculo calculi computũ t cũcta ignorãtia ce ca cõplectit·nec differt põt a ceteris animalibus que calculi nesciũt rationẽ·

¶ De ꝑma diuisiõe pariũ t impariũ· La·V·

n Numerus diuidit·paribꝫ t imparibus ¶Par numer⁹ diuidit in his:¶Paritꝫ par pter impar·t impter par·t impter ipar·Impar numer⁹ diuidit in his:ꝑmũ t simplũ·scõm t cõpositũ·tertiuz mediocrẽ q quodãmõ ꝑmus t incõpositus ẽ: alio vero modo scõus t ꝓpositꝰ ẽ·¶Par numer⁹ est q in duab⁹ eqs ptib⁹ diuidi põt·vt duo·t·iiij·t·viij· Impar ẋo numer⁹ ẽ q diuidi eqs ptib⁹ neqt·vno medio vl̃ ofic̃te vel supante·vt tres·v·vij·ix t reliq·¶Paritꝫ par numer⁹ ẽ q fm parẽ numer pter diuidit·quscz ad idiuisibilẽ ducentat vnitatẽ·vtputa sexagita q̃tuor: hz medietatẽ·xxxij hic aũt·xvj·xvj·ẋo octo·octonari⁹·iij·q̃ternarius·ij·binari⁹ vnũ· q singulari indiuisibilis ẽ ¶Paritꝫ impar est q in ptes equas recipit sectionẽ·sz ptes ei⁹ mox insecabiles pmanẽt vt·vj·t xviij·triginta t q̃nq̃gita·Adox ei si hũc numerũ diuiseris·in arris in numerũ quẽ secare nõ possis·Imparitꝫ par numer⁹ ẽ cui⁹ ptes etiã diuidi pñt·sz vsqz ad vnitatẽ nõ pueniũt·vt vigiti q̃tuor·hi eñ in medietate diuisi·xij·faciũt· rursũqz in aliã medietatẽ·vj·deide in aliã tres t vltra diuisionẽ nõ recipit sectio illa·sz añ vnitatẽ inuenit termin⁹ quẽ secare nõ possis·Imparitꝫ impar ẽ q ab impari numero impiter mẽsurat·vt·xxv·xlix·q dũ sint ipares numeri·ab imparib⁹ eẽ ptib⁹ diuidunt·vt septies septẽ·q̃dragies noni·t q̃nq̃gies q̃ni·Impariũ numerox alij simplices sunt·alij cõpositi·alij mediocres·Simplices sunt q nullã ptẽ hñt nisi solaz vnitatẽ·vt ternari⁹ solã tertiã· t q̃narius solaz q̃ntã·t septenari⁹ solã septimã·his ei vna pars sola est·Cõpositi sunt q nõ solũ vnitatẽ metiũtur·sz etiã alieno numero ꝑcreant·vt·ix·xv· et xxj·Diam⁹ eñ ter terni·t septies terni·ter q̃ni t q̃nquies q̃ni·Mediocres numeri sũt q quo dãmodo simplices t incõpositi esse videt:alio ẋo mõ t cõpositi·ẋbi gra:nouẽ ad·xxv·dũ cõparat⁹ fuerit·ꝑmus ẽ t incõpositꝰ·q: nõ habz cõmunẽ numerũ nisi solũ monadicũ· Ad·xv· ẋo si cõparus fuerit·scõus est t cõpositus·qñ inest illi cõis numer⁹ ꝑter monadicũ·i·ternarius numerus q nouẽ mẽsurat ter terni t q̃nde cim ter q̃ni·Itẽ pariũ numerox alij sũt supflui alij diminutiui·alij pfecti·Supflui sũt q̃x ptes simul ducte plenitudinem suam excedunt·vtputa duodenarius habet enim partes·V·duo decimam quod est vnũ·sextã qõ duo·quartaz qõ tria·tertiã qõ·iiij·dimidiã qõ sex·vnũ eñ t duo t tria t q̃tuor t sex sit ducta·xvj·faciunt·t lõge a duodenario excedũt·sic t alij sit⁹ plurimi·vt duodeuicesim⁹·t multi tales·Diminuti ui numeri sunt·q ꝑtibus suis cõputati·minorẽ summã efficiunt·vtputa denari⁹ cui⁹ ꝑtes sunt tres·decima qõ est vnũ·q̃nta qõ duo·dimidia qõ q̃nqz·Vnũ eñ t duo t q̃nqz sit ducta octonariũ facũt longe a denario minorẽ·Silis est huic octonari⁹ t alij plurimi·q in ꝑtes redacti infra ꝓsistũt·¶Perfectus numer⁹ est q suis ptibus adimplet vt senarius·hz eñ tres ptes·sextã·tertiã·t dimidiã·Sexta eñ ei⁹ vnũ est·tertia duo·dimidia tres·Hę ptes in summã ducte id ẽ vnũ t duo t tria·sit cundẽ cõsummãt pficiũtqz senarũ·Sũt aũt pfecti numeri intra ỏnariũ sex·intra cẽtenariũ·xxviij·intra millenariũ quadringenti nonaginta sex·

¶ De scõa diuisione ton⁹ numeri· La·VI·

o Omnis numer⁹ aut fm se cõsideratur aut ad aliqd·Iste diuidit sic· Alij eñ sunt eqles:alij ineqles· Iste diuiditur sic:Alij sunt maiores:alij sunt minores· Amaiores diuidũt sic·i·multiplices·ij· supparticulares·iij·suppartietes·iiij·multiplices supparticulares·v·multiplices suppartietes· Aminores diuidũt sic·i·submultiplices·ij·subsuppar ticulares·iij·subsuppartietes·iiij·submultiplices·subsuppartículares·v·submultiplices subsuppartietes·¶Per se numer⁹ ẽ q sine relatione aliq ỏr·vt·ij·iiij·v·vj·t ceteri silles· Ad aliqd ẽ numer⁹ q relatiue ad alios ꝓpat· vt ẋbi gra: iiij·ad·ij·dũ ꝓpatus fuerit duplex ỏr·t multiplex·sex ad·iij·viij·ad·iiij·x·ad·v·t iterũ tres ad vnũ·triplex·sex ad·ij·ix·ad·iij·t ceteri·Eqles numeri dicũt q fm quãtatẽ eqles sunt·ẋbi gra·ij·ad·ij·iij·ad·iij·x·ad·x·c· ad·c· Ineqles numeri sunt q ad inuicẽ ꝓpati ineqlitatem demonstrãt·vt·iij·ad·ij·iiij·ad·iij·v·ad·iij·x· ad·vj·t vniuersaliter maior minori aut minor maiori·hmõi dũ cõpatus fuerit·inequalis ỏr· Amaior numer⁹ est q hz in se illũ minorẽ numerũ ad quẽ cõpat·t aliqd pl⁹·vt ẋbi gra:Quinari⁹ numer⁹ trinario numero fortior est·eo q hẽt quinari⁹ numer⁹ in se trinariũ·t alias partes eius duas·t reliq tales·Aminor numer⁹ est q ꝓtinet a maiore·ad quẽ ꝓpat cũ aliq pte sui· vt ternari⁹ ad q̃nariũ·cõtinet eñ ab eo cũ duabus ptibus suis·Amultiplex numer⁹ est q habet in se illũ minorẽ numerũ·bis aut ter aut q̃ter aut multipliciter·vt ẋbi gra: Duo ad vnuz dũ ꝓpati fuerint duplex est·iij·ad·j·triplex·iiij quadruplex et reliq·Ecõtra submultiplex numerus est q intra multiplicẽ ꝓtinet bis aut ter aut quater·aut multipliciter·ut ẋbi gra:vnus

a duob⁹ bis ꝓtinet·a trib⁹ ter·a quatuor ꝗter· a ꝗnq; ꝗnques·t ab alijs multiplicat· Supparticularis numer⁹ ē dū fortior ꝓtinet ifra se inferiorē numerū circa quē ꝓpat·sil'r t vnā ptē ei⁹ vt vbi gra·iij·ad·ij·dū ꝓpati fuerint· cōtinent intra se duos·t aliū vnū ꝙ media pars est duor·Quattuor ad tres dū cōpati fuerint continēt in se·iij·t aliū vnū·ꝙ ē tertia pars triū·Jterū ꝗnq; ad ꝗttuor dū ꝓpati fuerint hūt in se ꝙternariū numerū t aliuz vnū ꝙ ꝗrta pars esse debz ꝗternarij numeri·t ceteri tales· Suppartiens numer⁹ ē ꝙ in se inferiorē numerū totū cōtinet·t sup b alteras ptes ei⁹ duas·aut·iij·aut iiij·aut·v·aut alias vt vbi gra·v·ad·iij·dū ꝓpati fuerint· hz in se ꝗnari⁹ numer⁹ trinariū·t super hoc alias ptes eius duas·Septem ad·iij· dū ꝓpati fuerint hūt in se ꝗttuor·t alias ptes ei⁹ tres·nouē ad ꝗnq; dū ꝓpati fuerint·hūt in se ꝗnq; t alias ꝗttuor ptes ei⁹·Subsuppartiēs numer⁹ ē ꝙ ꝓtinet in numero suppartiēti·cum aliq̄b⁹ ptib⁹ suis duab⁹ aut trib⁹ aut pluribus vt vbi gra·iij·ꝓtinent a ꝗnq; cū alijs duab⁹ ptib⁹ suis·v·ad·ix·cū·iiij·ptib⁹ suis·Subsuperpticularis numer⁹ est minor ꝙ ꝓtinet in fortiori nūero cū aliq̄ parte sua·aut media· aut tertia· aut ꝗrta·aut ꝗnta·vt verbi gra·ij·ad·iij·iij·ad iij·iij·ad·v·t ceteri· Multiplex suppartic⁹ numer⁹ est qui dū ꝓpatus ad inferiorē sibi nūez fuerit·ꝓtinet in se totū iferiorē nūez multiplicit cū aliq̄ pte ei⁹·vt vbi gra·v·ad·ij·dū ꝓpati fuerit ꝓtinēt in se bis bini·iij·t vnā partē eius· Nouē ad·iij·dū ꝓpati fuerit·ꝓtinēt in se bis ꝗterni·t vnā ptem ei⁹· Submultiplex suppartic⁹ numer⁹ est ꝙ dū cōpat⁹ ad inferiorem sibi numerū fuerit·ꝓtinet eū multiplicit cū alijs ptibus ei⁹·vt verbi gra·octo·ad·iij·dū cōpati fuerint cōtinent in se bis ter·cū alijs duabus ptibus ei⁹·xiiij·ad·vj·dū ꝓpati fuerint·cōtinēt in se bis seni·cū alijs duab⁹ ptibus ei⁹·xvj·ad septē·dū ꝓpati fuerint·cōtinēt in se bis·viij·cū alijs duab⁹ ptib⁹ ei⁹·xxj·ad·ix·dū ꝓpati fuerit ꝓtinēt intra se bis nouē cū alijs trib⁹ ptib⁹ ei⁹· Submultiplex suppartionalis numer⁹ ē ꝙ duz ad fortiorē sibi ꝓpat⁹ fuerit cōtinet ab eo multipliciter·cū aliq̄b⁹ ptib⁹ suis·vt vbi gra·iij·ad viij·cōtinet bis cū duab⁹ ptib⁹ suis·iiij·ad·xj· continētur bis cū tribus ptibus suis·

¶ De tertia diuisione tou⁹ numeri· La·VII

Umeri aut discreti sūt· aut cōtinentes

n Jste diuidit sic·i·linealis·ij· superficiosi iij·solidi·Discret⁹ numer⁹ ē ꝙ discreti monadib⁹ cōtinet· vt vbi gra·iij·iiij·v·vj·t reliqui·Cōtinēs numer⁹ ē ꝙ cōiūctis monadib⁹ ꝓtinet·vt vbi gra·Ternari⁹ numer⁹ in magnitudine intelligit·id est linea·aut spaciū· aut solidū dicitur·Cōtinens sil'r· vt quaternarius et quinari⁹ nūeri· Linealis numer⁹ ē ꝙ inchoās a monade linialiter describit ad infinitū·Vnō alpha ponit ꝓ signatōe lineaꝝ qm̄ hec lra vnū significat apō grecos· Superficiat' numer⁹ ē ꝙ nō solū lōgitudine· sz t latitudine cōtinet·vt trigon⁹ q̄drat⁹ ꝗnquāgul⁹ vl circulares numeri ceteri ꝙ sp in plano pedei· supficiae ꝓtinent·

Trigonus numerus est ita·

Quadratus numerus est ita·

Quinquangulus ita·

Circularis est ita·
Qui dū sil'r multiplicatus fuerit a se inchoās ad se ꝓuertit·vt vbi gra:

Quinques quini vicies ꝗnquies ita·

Solidus numerus est ꝙ ō gitudine t altitudine cōtinet vt sunt pyramides ꝙ in modū flāme ꝓsurgūt ita·

Lubus vt sunt tessere ita·

Sphere qb⁹ ē eqlis vndiq; rotunditas ita· Spheric⁹ āt numer⁹ ē ꝙ circulato nūero multiplicat⁹ a se inchoat t in se ꝓuertit·ꝗnques ꝗni vicies ꝗnquies·Hic circul⁹ dū in seipso multiplicat⁹ fuerit facit spherā· id est ꝗnques·xxv·c·xxv· ¶ De differētia arithmetice geometrie t musice· La·VIII·

Fter arithmeticā aūt t geometriaz et

i musicā h̄ ītereſt vt media inuenias ut arithmetica· Primo sic q̄ris· Cōiūgis extrema t diuidis t facl mediū·vtputa fac extrema cē·vj·t·xij·sil'r iūgis·t faciūt·xviij·ptiris media t facl·ix·qō ē analogicū arithmetice· t medi⁹ q̄t mō adib⁹ supat ꝑmū·his superat ab extremo·supant ei·ix·vj·trib⁹ mō adib⁹·his superat a·xij· Scōm geometriā ꝙo ita q̄ris· Extrema multiplicata tm̄ faciūt quātū t media multiplicata vtputa·vj t·xij·multiplicata faciēt septuagies dispōdi⁹·media·viij·t·ix·multiplicata tā tūdē faciūt· Scōm musicā ita· Qua pte supat medi⁹ ꝑmū·eadē pte supat medi⁹ ab extremo vtputa·vj·t·viij·duab⁹ ptib⁹ supant·ꝙ due ptes tertia media·viij·supat ab vltima·nona vl decima secunda·

Arithmetica medietas·
vj· viij· xij·

Geometrica medietas.
vj. viij. ix. xij.

¶ Q numeri infinit existunt. La. IX.

n Vmeros aũt infinitos esse certissimũ est. qm̃ in q̃cunq; numero finẽ facien-dũ putaueris id est ipse non dico vno addito augeri. sed quãlibet ingentẽ multitudi nẽ continẽs. in ipsa ratione atq; sciẽtia numer-oꝝ nõ solũ duplicari. verũ etiam multiplicari põt. Ita ẋo suus q̃sq; numerus ꝓprietatib⁹ ter minat. vt nullus eoꝝ par esse cuicunq; alteri possit. Ergo ꝛ dispares inter se atq; diuersi sũt ꝛ singuli quiq; finiti sũt ꝛ oẽs infinit sunt.

¶ Quid sit geometria. ꝛ de muẽto-ribus ꝛ vocabulo eius. La. X.

g Eometrie disciplina p̃mũ ab egyptijs reperta dicit. q; inundãte nilo ꝛ oñi-bus possessionib⁹ eius limo obductis initium terre diuidẽde p lineas ꝛ mẽsuras nomen arti dedit. Que deinde lõgius acumie sapientiuꝝ ꝓducta. ꝛ maris ꝛ celi. ꝛ aeris spacia metunt. Mã. puocan studiosi ceperũt post terre dimen-sionẽ ꝛ celi spacia q̃rere. quãto interuallo luna a terris. a luna sol ipse distaret. ꝛ vsq; ad verti-cem celi quãta se mẽsura distẽderet. sicq; inter-ualla ipsa celi. oꝛbisq; ambitũ p numerũ stadi-oꝝ. ratione. pbabili distinxerũt. Sed q; ex ter re dimensione hec disciplina cepit. ex initio sui ꝛ nomẽ seruauit. Mã geometria de terra ꝛ de mẽsura nũcupata est. Terra eñ grece τῆ vo-catur. μέτρον mensura. Hui⁹ discipline ars cõtinet in se lineamẽta interualla. magnitu-dines ꝛ figuras. ꝛ in figur⁹ dimẽsiões ꝛ nũeros.

¶ De quadriptita diuisiõe geometrie. La. XI

g Eometrie q̃dripartita diuisio ẽ. in pla nũ. i magnitudinẽ numeralẽ. in mag nitudinẽ rationalẽ. ꝛ figuras solidas. Plane figure sunt q̃ lõgitudine ꝛ latitu-die cõ-tinent. que sunt iuxta platonez numero q̃nq;. Numerabilis magnitudo est q̃ numeris arith-metice diuidi põt. Magnitudines rationales sunt q̃rũ mensurã scire possum⁹. Irrationales ẋo q̃rũ mensure quãtitas ꝓgnita nõ habeꝫ.

¶ De figuris geometrie. La. XII

f Igure solide sunt q̃ longitudine ꝛ la-titudine ꝛ altitudine continent. vt est cubus. cuius spẽs q̃nq; in plano: Quaꝝ ꝑma plano pede circul⁹ ẽ. figura plana ita. q̃ vocaꝫ circũducta. cui⁹ in medio pũ ctus ẽ q̃ cuncta ꝓuergũt. qõ cẽtrũ geo metrici vocãt. latini punctũ circuli nũ-cupãt. plano pede ita.

Quadrilatera figura ẽ in plano qua-drata: que sub quattuoꝛ rectis lineis iacet ita.

Dianatheton grammaton figura plana ita.

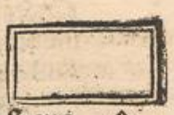

Orthogoniũ id ẽ recti angulũ. figura plana in plano pede. Est eñ trian-gu-lum et habet angulũ rectũ ita.

Isopleros figura plana recta ꝛ sub-tuliter cõstituta in solidum ita

Sphera ẽ figura in rotundũ formata ita partib⁹ cũctis eq̃libus in solidũ.

Cubus est figura ꝓpria solida. que lõgitudine ꝛ latitudine ꝛ altitu-dine continet in solidum ita

Cylindrus est figura quadrata habẽs superius semicirculũ in solidũ ita

Conon figura q̃ ab amplo in angu-stum finit sicut orthogoniũ ita

Pyramis est figura q̃ in modũ ignis ab amplo in acumẽ consurgit ita Ignis eñ apõ grecos pyrin appellaꝫ.

Sicut aũt infra. x. oĩs est numer⁹. ita infra hũc circulũ oĩm figurarũ cõ-du-ditur ambitus.

Prima aũt figura hui⁹ artis p̃ctus est. cuius pars nulla est. Scõa est linea p̃ter latitudinem lõgitudo. Recta linea est q̃ ex equo in suis pũ ctis iacet. supficies vero qõ longitudines ꝛ la-titudines solas habet. Supficiei ẋo fines linee sunt. Quoꝝ forme ideo in supioꝛibus. x. figu-ris posite nõ sunt. q; intra eas inueniunt.

¶ De numeris ꝑm geometriã querendis. La. XIII.

n Vmeros aũt ꝑm geometriã ita queri. Extrema q̃ppe eius multiplicata tm̃ fa ciũt quantũ ꝛ media duplicata. vtputa. vj. xij multiplicata faciũt septuagies dipondius me dia. viij. ꝛ ix. multiplicata tandundẽ faciũt.

¶ De musica ꝛ eius nomine. La. XIIII.

m Vsica est peritia modulationis sonõ cantuq; ꝓsistens. ꝛ dcã musica p deri-uationẽ a musis. Muse autẽ appella te ἀπὸ τοῦ μώσασθαι id est a querendo. q; per eas sicut antiq voluerũt. vis carminũ ꝛ vocis modulatio quereret. Quarũ sonus q; sensibi-lis res est. ꝛ ꝑterfluit in preteritũ tpus inꝑmi-turq; memorie. Inde a poetis Iouis ꝛ memo-rie filias. musas esse cõfictũ est. Nisi eñ ab ho-mine memoria teneaꝫ soni pereunt. quia scri bi non possunt.

¶ De inuentoꝛibus eius. La. XV.

Moyses dicit repertorē musice artis fuisse tubal. qui fuit de stirpe cain ante diluuiū. Greci vero pythagorā dicūt huius artis inuenisse p̄mordia. ex malleor̄ sonitu & cordarū extēsione p̄cussa. Alij linū thebeū et zetū et amphion in musica arte p̄mos claruisse ferūt. post q̄s paulatī directa est precipue hec disciplina. & aucta multis modis. eratq; tā turpe musicā nescire q̄ lras. Interponebat autez nō mō sacris. sz & oībus solēnib⁹ oībusq; letis vel tristiorib⁹ rebus. Elt eñ in veneratōe diuina hymni. ita in nuptijs hymenei & in funeribus threni. & lamēta ad tibias canebāt. In cōuiuijs vo lyra & cithara circūferebat & accubātib⁹ singulis ordinabat cōuuiale genus cantior.

¶ Quid possit musica. Ca. XVI.

Tacq; sine musica nulla disciplīa pōt esse p̄fecta. Nihil eñ ē sine illa. Mā et ipse mundus q̄dā armonia sonor̄ fertur esse p̄positus. & celū ip̄m armonie modulatione reuolui. Musica mouet affect⁹. puocat in diuersū habitū sensus. In plijs q̄z tube concentus pugnātes accēdit. & quāto vehemētior fuerit clangor. tāto fit ad certamē animⁿ fortior. Siq̄dē & remiges cant⁹ hortat. ad tolerandos q̄z labores musica animū mulcet. & singlorū operū fatigationez modolatio vocis solat. Excitatos q̄z alios musica sedat. sic q̄ dauid legit q̄ a spū īmundo saulē arte modulatōis eruit. Ipsas q̄z bestias necnō & serpentes volucres atq; delphinos. ad auditū sue modulationis musica puocat. Sed & q̄cq̄d loquimur vel intrisecus venar pulsib⁹ p̄mouent. p musicos rithmos. armonie x̄tunb⁹ pbat esse sociatū.

¶ De tribus partib⁹ musice. Ca. XVII.

Usice ptes sunt tres. i. armonica. rithmica. metrica. Armonica est que decernit in sonis acutū & graue. Rithmica est q̄ reḡit incursionē x̄boz vtruz bene sonus an male cohereat. Metrica est q̄ mensurā diuersor̄ metror̄ pbabili rōne p̄gnoscit. vt x̄bi gr̄a heroicū. iambicū. elegiacū. & cetera.

¶ De triformi musice diuisiōe. Ca. XVIII.

Oēm aūt sonū q̄ materies cantilenarū ē. triformē p̄stat esse naturā. Prima est armonica q̄ ex vocū cantib⁹ cōstat. Secūda organica q̄ ex flatu cōsistit. tertia rithmica q̄ impulsu digitor̄ numeros recipit. Haz aut voce edit sonus. sic p fauces. aut flatu. sicut p tubā vel tibiā. aut impulsu. sic p citharā. aut p quodlibet aliud quod pcutiendo canor̄ est.

¶ De p̄ma diuisione musice q̄ armonica dicit. Ca. XIX.

Prima diuisio mnsice q̄ armonica dr. id est modulatio vocis pertinet ad comedos tragedos vel choros. vel ad oēs q̄ voce p̄pria canūt. Hec ex animo & corpe motū facit. & ex motu sonū. ex quo colligit musica que in hoie vox apellat. Vox est aer spiritu verberatus. vñ & verba sunt nūcupata. Proprie aūt vox hominū est seu irrationabiliū animantiū. Mā in alijs abusiue nō p̄prie sonū vocē vocari. vt vox tube infremuit fractaq; littore voces Mā p̄prium est vt littorei sonēt scopuli. & at tuba terribilē sonitū pcul ere canoro. Armonica est modulatio vocis & cōcordantia plurimor̄ sonor̄ vel coaptatio. Symphonia est modulationis temperamentū ex graui & acuto cōcordā tibus sonis. siue in voce siue in flatu siue in pulsu. Per hanc q̄pe voces acutiores grauioresq; concordant. ita ut quisq; ab ea dissonuerit sensum auditoris offendat. Cuius cōtraria est diaphōia id est voces discrepātes vel dissone. Euphonia est suauitas vocis. Hec & melos a suauitate & melle dicta. Diastema est vocis spacium. ex duobus vl plurib⁹ sonis aptatū. Diesis est spacia quedā & deductiones modulādi. atq; vergentes de vno in alterū sonum. Tonus est acuta enūciatio vocis. Est eñ armonie differēntia & quātitas que in vocis accentu vel tenore consistit. cuius genera in. xv. partib⁹ musici diuiserūt ex q̄bus p̄mus hyperiudius. nouissim⁹ & acutissimus hypodorius. omniū grauissim⁹. Tantus est inflexio vocis. Nam sonus direct⁹ est. p̄cedit aūt sonus cantū. Arsis est vocis eleuatio. hoc est initiū. Thesis vocis positio. hoc est finis. Suaues voces sunt. subtiles & spisse. clare atq; acute. Perspicue voces sunt. que lōgius ptrahunt ita vt oēm impleant cōtinuo locū sic dāgor tubarū. Subtiles voces sunt q̄b⁹ nō ē spūs. q̄lis ē infantiū vel mulier̄ vl egrotātiū. sic in neruis. Que ei subtilissime cordes sūt subtiles ac tenues voces emittūt. Pingues sūt voces q̄i spūs multus simul egredit. sic virorum Acuta vox ē tenuis alta. sic in cordis videm⁹. Dura vox est q̄ violēter emittit sonos. sic tonitruū sic incudis son⁹. q̄tiēs in durū malle⁹ pcutit ferrū. Aspa vox ē rauca & q̄ dispgit p minutos. & in dissiles pulsus. Leca vox est q̄ mox vt emissa fuerit cōticescit. atq; suffocata neq; lōgius p̄ducit. sic est in fictilibus. Tinnola vox est mollis atq; flexibilis. & vinnola dcā a vinno hoc est cincinno molliter flexo. Perfecta autez vox ē alta suauis & clara. Alta vt in sublimi suficiat. clara vt aures implcat. suauis vt animos audientiū blandiat. Si ex his aliquid defuerit vox p̄fecta nō erit.

¶ De secunda diuisione que organica dr. Ca. XX.

Secunda diuisio organica est. in his q̄ spū reflante cōpleta. in sonū vocis animant. vt sunt tube. calami. fistule. organa. pandoria & his silia istrumēta. Organū vocabulū

est generale vasoꝝ dim musicoꝝ· Hoc autē cui folles adhibent alio greci noie apellāt· Et autē ogānū dicat magis ea vulgaris est grecoꝝ ꝓsuetudo· Tuba ꝑmū a tyrrhenis inuēta· ō q̄ bus Virgil· Tyrrhenusq; tube mugire p ethera clāgoꝝ· Adhibebat aūt ñ solū in plūs sz t in oibus festis diebus ꝓpter laudis vl gaudij claritatē· Vñ t in psalterio ꝺr· Canite initō mēsis tuba in die insigni solēnitatis vre· Preceptū ei fuerat iudeis: vt initō noue lune tuba clāgerēt qō etiā hucusq; faciunt· Tibias excogitatas in phrygia ferūt Has q̄dē diu funerib⁹ tñ adhibitas moꝝ t sacris gēnilū· Tibias aūt apellatas putāt q ꝑmū de ceruinis tibijs cruribusq; hinuloꝝ fierēt· deinde p abusionē ita ceptas vocari etiā que ñ de crurib⁹ ossibusq; cēnt· Hinc t tibicē quasi tibiaꝝ cātus· Calam⁹ nomē ꝺ ꝓprij arboris a calēdo· i· fundēdo voces vocatus Fistulā quidā putāt a mercurio inuētā· alij a fauno· quē greci vocāt pana· Monlli eā ab idi pastore agrigētino ex sicilia· Fistula aūt dcā q vocē emittat· Hā grece fos vox σταλεισα missa apellat· Sābuca in musicis spēs ē simphoniarum· Est em genus ligni fragilis· vsi t tibie cōponunt· Pādorus ab inuētore vocat⁹· de quo Virgi· Pan ꝑmus calamos cera cōiūgere plures instituit· pan curat oues ouiūq; magistros Fuit em apud gentiles deus pastoralis· qui ꝑmus dispares calamos ad cantum aptauit: et studiosa arte composuit

De tertia diuisiõe que rithmica nūcupatur Ca· XXI

Tertia est diuisio rithmica ptinens ad neruos t pulsus: cui dant spēs cithararum diūsaꝝ· Tympanū q̄ cymbalū sistrū actabula enea t argētea· vl alia que metallico rigore pcussa reddūt cū suauitate tinnitū: t ceta huiuscemodi Citharc ac psalterij rector tubal vt p̄dcm est phibet· Juxt opinionē aūt grecoꝝ citharc vsus reptus fuisse ab apolline creditur Forma citharie initio sitis fuisse tradit pectori hūano· q̄ veluti vox e pectore: ita ex ipa cantus ederet: apellatāq; eadē de cā· Hā pect⁹ douca lingua citharc vocat· Paulati aūt plēs ei⁹ species extiterūt vt psaltria· lire· barbite· phenices· et pectides· et que dūr indice t feriunt a duobus simul· Item alie atq; alie t quadrata forma vel trigonali· coꝛdaꝝ et nūer⁹ m'tiplicat⁹ ē: et ꝓmutatū gen⁹· Veteres aūt citharā fidiculā vel fidicē noiauerūt· q: tā ꝓcinnūt inter se cōdeeius q̄s bñ ꝓsenūt inter quos fides sit· Antiq aūt citharc· vij· coꝛdis erat· vnde t Virgilius· Septem discrimina vocū· Discrimina aūt ido q nll'a coꝛda vicine coꝛde simile sonū fꝺdat· sed ideo septē coꝛde· vel quia totam vocem implent· vl quia septem motibus sonat celū· Coꝛdas aūt deās a coꝛde· q: sicut pulsus est coꝛdis in pectore· ita pulsus coꝛde in citharc· Has primus mercur⁹ excogitauit· ideq; ꝑ coꝛ in neruos sonū strinxit· Psalteriū quod vulgo cāticuꝝ dicatur a psallēdo noiatum· q ad eius vocē chorus consonando rñdeat· Est aūt similitudo citharc barbarice in modū Δ delte lre· sed psalterij et citharc hec differētia est· q psalterū lignum illud cōcauū vnde sonus reddit supius habet et deoꝛsum feriunt coꝛde et desup sonāt Citharc ꝺo ecōtra cōcauitatē ligni inferius hz· Psalterio aūt hebrei decacoꝛdon vsi sunt: ꝓpter numerum decalogū legis· Lira dcā apo tu liriid est a varietate vocū· q diūsos sonos efficiat Liram ꝑmū a mercurio inuētā fuisse dicūt: hoc mō· Cum regrediens nilus in suos meat⁹: varia ui cāpis reliq̄sset animalia· Flicta etiā testudo est: que cū putrefacta eēt t nerui ei⁹ remāsissent extēti intra coꝛium pcussa a mercurio sonitū dedit· Ad cuius spēm mercurius liram fecit t oꝛpheo tradidit· q̄ eius rei maxime erat studiosus Vñ t estimat eadē arte nō feras tñ sed t saxa atq; siluas cātus modulatōe applicuisse· Hanc musicā ꝓpter studij amoꝛē t carmis laudē etiā inter sidera suaꝝ fabulaꝝ ꝓmēti collocatā esse finxerūt· Tympanū est pellis vel coꝛū ligno ex vna pte extētum· Est em ps media simphōie insilitudinē cribri· Timpanū aūt dcm q̄ medium est· Vñ t margaritū mediū tympanū ꝺr· t ipm vt simphōia· ad virgulā pcutiūt· Cymbala t actabula quedā sunt que pcussa inuicē se tāgunt et sonū faciūt· Dicta aūt cymbala q: cum ballematia simul pcutiunt· Jta em greci dicūt cymbala ballematia· Sistrū ab inuētrice vocatum Isis em regina egiptioꝝ id gen⁹ inuenisse ꝓbat Juuenalis· Isis t irato ferat mea lumia sistro Inde t hoc mulieres pcutiūt· quia inuētrix h⁹ generis mulier extitit· Vñ t apō amazonas sistro ad bellū feminaꝝ exerat⁹ vocabat· Tintinnabulū de sono vocis nomē habet sic plausus manuū stridoꝝ valuaꝝ· Symphonia vulgo appellatur lignum cauum ex vtraq; pte pelle extēta· quam ꝺgulis hinc t inde musici feriunt· Fit q; in ea ex cōcoꝛdia grauis t acuta suauissimus cātus

De musicis numeris XXII

Numeros autē fm musicam ita queris Positis extremis vtputa· vj· et decies dipondius· vides quot monadib⁹ superetur· vj· a· xij· t est· vj· monadib⁹ ducas p q̄dratum· sexies sem faciunt· xxxvj· Cōiungis extrema illa ꝑma· vj· ad· xij· simul efficiunt· xviij· Partiris tricies sexies p decies octo efficitur dipōdius· Hos ūgis cū summa mioꝛe: id est sexies erūt· viij· t erit mediū int· vj· t· xij· Quaꝝ ppe octo supant sex duab⁹ monadib⁹· i· terna de sexies· t supant· viij· a· xij· iij· monadibus tertia

portõe. Qua pte ergo supat: eadẽ supat. Sed hec rõ quẽadmodũ i mõdo ẽ ex volubilitate circuloꝝ ita ꝛ in microcosmo intãtũ ꝓter vocẽ valet: vt sine ipsiꝰ ꝓfectõne etiã hõ simphonijs carens si ꝓstet: eiusdẽ musice ꝓfectõne etiã metra ꝓsistũt in arsi et thesi. i. elcuatõe ꝛ posítõe

¶ De astronomia La. XXIII

a Stronomia est astrouꝝ lex. q̃ cursus siderꝫ ꝛ figuras ꝛ habitudines stellaruꝫ circa se ꝛ circa terrã indagabilꝫ rõne patrit

¶ De inuẽtoribus eius XXIIII

a Stronomiam ꝓmi egyptij inuenerũt. Astrologiã vo ꝛ natiuitatis obseruantiã: chaldei ꝓmi docuerũt. Abrahã autẽ instituisse egyptios astrologiã. iosephus auctor asseuerat. Greci aũt dicũt hãc artẽ ab athlante ꝓus excogitatã. ideoq̃ dcs est sustinuisse celuꝫ Quisq̃s aũt ille fuit motu celi ꝛ rõe animi exactatus ꝑ tpm vices. ꝑ astrouꝝ ratos diffinitosq̃ cursus. ꝑ interualloꝝ spacia moderata considerauit. dimẽsiones quasdã ꝛ numeros. que diffinendo ac secernẽdo in ordinem nectẽs astrologiam reperit.

¶ De scꝑtoribus astronomie La. XXV

i Vtraq̃ aũt lingua diũsoꝝ q̃dẽ sunt de astronomia scꝑta volumia. iter q̃s tñ ptolomeus rex alexandrie apõ grecos habetur ꝓcipuus. hic etiã ꝛ canones instituit q̃bus cursus astroꝝ inueniatur

¶ De differentia astronomie et astrologie La. XXVI

i Nter astronomiã aũt ꝛ astrologiã aliq̃d differt. Nã astronomia celi ꝓuersionẽ ortus obitꝰ motusq̃ sideꝝ cõtinet. vel qua ex eã ita vocent Astrologia vo partim naturalis ꝑtim supstitiosa est. Naturalis dum exequit solis ꝛ lune cursus: vel stellaꝝ certasq̃ ꝑtim stationes. Supstitiosa vo est illa quã mathematici sequũtur. q̃ in stellꝫ augurant. q̃q̃ etiam. xij. celi signa ꝑ singula aime vel corꝑis mẽbra disponunt. siderũq̃ cursu natiuitates hoiũ et mores ꝓdicare conantur.

¶ De astronomie rõne La. XXVII

a Stronomie rõ modis plurimis cõstat Definit enĩ q̃d sit mõs. q̃d celuꝫ. quid spere sinus ꝛ cursus. q̃d axis celi ꝛ poli que sint climata celi qui cursus solis ꝛ lune atq̃ astrouꝝ ꝛ cetera

¶ De mũdo ꝛ eius noie La. XXVIII

m Undus est is q̃ ꝓstat ex celo ꝛ terra et mari: cunctisq̃ sideribus. Qui idcirco mõs est appellatꝰ: qꝛ sp in motu ẽ. nlla enĩ reꝗes eius elementis cõcessa est.

¶ De forma mũdi L. XXIX.

f Ormatõ mũdi ita demõstrat. Nã quẽ admodũ erigit mõs in septẽtrionalem plagam: ita declinatur in australem Caput autem eius ꝛ quasi facies orientalis regio est: vltima pars septentrionalis est

¶ De celo ꝛ eius noie XXX

c Elum ꝓbi rotũdũ volubile atq̃ ardẽs esse dixerũt. vocatũq̃ hoc noie eo q̃ tã q̃ vas celatũ impssa signa habeat stellarũ. Distinxit enĩ id deus claris luminibus ꝛ implenit sole scz ꝛ lune orbe fulgenti. ꝛ astrouꝝ micantium splendẽtibus signis adornauit. Hoc autem grece ὀυρανος dicit. ἀπο τοῦ ὁρᾶν: id est a videndo. eo q̃ aer perspicuus sit et ad speculandum purioꝝ.

¶ De situ spere celestis XXXI

s Pera celi est spẽs quedã in rotunduꝫ formata. cuiꝰ centꝝ terra est. ex oibꝰ partibus equaliter cõclusa. Hanc sperã nec principium habere dicũt nec terminũ. ideo q̃ in rotundũ quasi circulus vnde incipiat. vel vbi desinat nõ facile cõprehendit. ꝓbi aũt mũdi. vij celos id est planetas globoꝝ cõsono motu ítro duxerunt. quoꝝ orbibus ꝓnexa memorãt oia quos sibi innexos ꝛ velut insertos versari ítro et econtrario certis motibꝰ suis ferri arbitrãt.

¶ De motu eiusdẽ XXXII

s Pere motus duobus axibus voluitur Quoꝝ vnus est septẽtrionalis q̃ nunq̃ occidit. appellatq̃ boreus. Alter australis qui nunq̃ vidꝫ ꝛ austronotꝰ dꝛ. His duobus polis moueri sperã celi dicũt ꝛ cũ motu eius sidera in ea fixa ab oriẽte vsq̃ in occidẽtem agauire: septentrionibus breuiores gyros iuxta cardinem peragentibꝰ.

¶ De cursu eiusdẽ spere XXXIII.

s Pera celi ab oriẽte ꝛ occidẽte semel in die ꝛ nocte vertit. xxiiij. horaꝝ spacijs quibus sol cursum suum supra terras et sub terras sua volubilitate concludit

¶ De celeritate celi XXXIIII.

t Anta celeritate celi spera dꝛ currere vt nisi aduersus ꝓcipitem eius cursum astra currerẽt que eũ remorarẽt: mundi ruinam faceret

¶ De axe celi La. XXXV

a Xis est septẽtrionalis linea recta que ꝑ mediã pilã spere tendit. ꝛ dicta axis q̃ in ea spera vt rota volui. vel quia ibi plaustrum est

¶ De celestibus polis XXXVI

p Oli sunt circuli q̃ currũt ꝑ axẽ. Horꝫ alter est septẽtrionalis q̃ nũq̃ occidit. appellatq̃ boreꝰ. alt̃ australꝫ q̃ nũq̃ videt et austronotus dꝛ. ꝛ dicti poli q̃ sint axiũ celi: ex vsu plaustroꝝ a poliẽdo scz noiant. ſz polus boreus sp videtur. austronotus nunq̃. qꝛ dextra celi altiora sunt: ꝓssa austri

¶ De cardinib⁹ celi ℔a·XXXVII

Ardines celi extremē ptes sunt axis·ꝛ
e dicti cardines·eo q̄ p eos x̄tinr celuz vel quia sicut coꝛ voluunt

¶ De ꝓuexis celi ℔a·XXXVIII

c Onuexa aūt celi extrema ei⁹ sunt a curuitate dēa·vt est illud·Cōuexū q̄tiens claudit noꝛ humida celū·Cōuexū eñ curuū ē quasi ꝓuersum seu inclinatū·ꝛ ad modū circūflexū ¶ De ianuis celi XXXIX

i Anue celi due sunt: oꝛiens ꝛ occasus· Mā vna ꝑte sol ꝓcedit·alia se recipit

¶ De gemia celi facie XL

f Acies celi vel caput oriētalis regio est: vltima septēꝛionalis·de qua Lucan⁹· Sic mūdi pars ima iacet·quā zona niual': perpetueq̄ premunt hyemes

¶ De q̄tuoꝛ ꝑtibus celi· XLI

c Limata celi·i·plage vel ꝑtes q̄tuoꝛ sūt ex q̄bus ꝓma ꝑs oriētalis est: vnde aliq̄ stelle oriunt·Secūda occidētalis vbi nob alique stelle occidūt·Tertia septēꝛionalis vbi sol q̄enit in diebus maioꝛib⁹·Quarta austrālis vbi sol q̄enit noctib⁹ maioꝛib⁹·Oriēs autē ab exoꝛtu solis est nūcupat⁹·Occidēs q̄ diē facit occidere ꝛ interire·Absc̄ōdit eñ lumē mōdo et tenebras supinducat·Septēꝛio aūt a septem stellis arꝛis vocat⁹·q̄ in ip̄o reuolute rotantur· hic ꝑpe ꝛ verter oꝛ·eo q̄ x̄tit·Meridies autē vocat'·vl' q̄ ibi sol facē medū diē quasi medi dies·vl' q̄ tūc puriꝰ micat ether·Adex ei puꝛ oꝛ· Sūt ꝛ alia septē climata celi q̄ssi·vij·linee ab oriēte in occidētē·sb q̄b⁹ ꝛ moꝛes hoim dispares atq̄ aialia spēaliter diūsa nascunt·que vocata sunt a locis q̄busdā famosis·quoꝝ ꝓmū est meroes·scōm syenes·tertiū caracoꝛas:id ē africa· quartū rhodus·q̄ntū hellespontus·sextū mesopontus·septimum bruttenus·

¶ De hemisperijs ℔a·XLII·

b Emisperiū dimidia ꝑs spere est·hemisphēriō supra terras ē:ea ꝑs celi que a nob tota viꝺ·hemisphēriō sb terra est·que videri nō pōt q̄diu sub terra fuerit

¶ De q̄nq̄ circulis celi ℔a·XLIII

One celi q̄nq̄ sunt·quaꝝ distictōibus
5 quedā ptes tēperie sua incolunt·q̄daz imanitate frigoꝛis aut caloꝛis inhabitabiles existūt·Que ideo zone vel circuli apellātur·eo q̄ in circūductōe spere existūt· Quoꝝ ꝓmus circ⁹ ideo arctic⁹ apellat·q̄ inter euz arcturi signa inclusa ꝓspiciunt·Scōs circ⁹ thermos·q̄ ꝛ tropicus oꝛ·qꝛ in eo arcturēs sol: aq̄lonis finib⁹ estatē facē·ꝛ vltra eū circ⁹ fi trāsit: sed statim reūnt·ꝛ inde tropic⁹ apellat' Tertⁿ circulus himerin⁹·q̄ a latinis ideo eq̄noctialis apellat':eo q̄ sol cū ad eū oꝛbē q̄enerit eq̄noctiū facē·himerinus eñ latine dies oꝛ atq̄ noꝛ: quo circulo dimidia spere ꝑs cōstituta ꝓspicit' Quartus circ⁹ antarcticus vocat·eo q̄ ꝓrius sit circulo quē arcticon noiamus·Quint⁹ circulus chimerinus tropic⁹ q̄ a latinis hyemal' siue brumalis apellat·ideo qꝛ sol cū ad eū circulū q̄enerit: hyemē his q̄ ad aq̄lonē sunt facit·et estatē his qui in austri ꝑtibus ꝓmoꝛant

¶ De zodiaco circulo XLIIII

5 Odiacus aūt circ⁹ est·q̄ ex lineaꝝ q̄nq̄ angulis ꝛ ex vna linea cōstat·

¶ De cādido circulo XLV

l Acteus circulus via est que in spera videt'·a cādoꝛe dēa qꝛ alba ē·quaz alicꝫ dicūt viam esse qua circuit sol·ꝛ ex splēdoꝛ ip̄sius transitu ita lucere

¶ De magnitudine solis XLVI

m Agnitudo sol' foꝛtioꝛ ē terre·vñ ꝛ eodē moūto q̄ oriē·ꝛ oriēti sil' ꝛ occidēti eq̄liter apꝛaret·Qꝛ vo tanq̄ dubitat' nob viꝺ:cōsiderare optet quātū sol distat a terris·q̄ longitudo facit vt ꝓpius videat' a nobis

¶ De magnitudine lune XLVII

m Agnitudo q̄ lune mioꝛ ferē esse q̄ sol· Nam dum sol supioꝛ sit a luna·ꝛ tamē a nobis maioꝛ q̄ luna videat'· iam si ꝑpe nos accessisset·multo maioꝛ q̄ luna ꝓspiceret'·Sicut autem foꝛtioꝛ est sol terra·ita terra foꝛtioꝛ est luna·per aliquam quantitatem·

¶ De natura solis XLVIII·

s Ol dū igne⁹ sit p̄ nimio motu ꝓcussiōis siue ampli⁹ incalescit·Cui⁹ igne dicūt ꝑbi aqua nutriri ꝛ ecōtrario elemēto x̄tutez luminis ꝛ caloꝛis accipere·Vnde videmus eum sepius madidum ꝛ roꝛantem

¶ De cursu solis XLIX

s Olē p seip̄m moueri nō cū mōdo x̄ti dicunt·Nā si fixus celo maneret:oēs dies ꝛ noctes eq̄les existerent·sz cū alio loco cras occasuꝝ·alio occidisse hesterno videm⁹ apꝛaz eū p seip̄m moueri nō cū mōdo verti·Spacijs eñ inequalib⁹ oꝛbes ānuos cōficit ꝓpter tpm mutatōes·Oriēs diem facit·occidens noctem inducit·Nā vadens lōgius ad meridiē hyemē facit·vt hibernis humoꝛib⁹ ac pruinis ꝛra pinguescat·Accedēs ꝓpius ad septēꝛionē estatez reddit vt fruges maturitate duꝛentur·ꝛ q̄ sunt in humidis incocta·feruefacta mitescat

¶ De defectu solis ℔a·L

Ol oriens diem facit· occidens noctez
s inducit·Nam dies est sol super terras noꝛ est sol sub terra· Ex ip̄o enim sunt hoꝛe·ex ip̄so dies cum ascenderit· ex ip̄o etiam noꝛ cum occiderit·ex ip̄so menses ꝛ anni numerantur·ex ip̄so vicissitudines fiunt tempoꝛum· Quando autem per meridiem currit:vicinioꝛ

terre est·qñ vero iux̄ septēriōnē sblimis attolli tur Lui ideo de⁹ diūsos cursus ꝓstituit loca et tpa: ne dū sp in ÿsdē morarē locas q̄diāo vapore eius vnūsa ꝓsumerent·ſz vt clemens ait· cursus diūsos accipit·q̄b⁹ aens tēperies ꝓ rōe tpm dispēsē·t ordo vicissitudinū ꝓmutationū q̄z fuer̄·Nā dū ad supiora ꝓscēderet ver tēpat· vbi aūt ad summū celi venerit: estiuos accēdit calores: descēdēs rursus autūno tēperiē reddit vbi vo ad inferiorē redit circlm·ex glacali ꝓpage celi rigorē nob hiberni frigoris derelinquit·

¶ De itinere solis La·LI·

s Ol oriens ꝓ meridiem iter habet· qui postq̄z ad occasum venerit t oceano se intinxerit: per incognitas sb terra vias vadit·t rursus ad orientem recurrit

¶ De lumine lune La·LII·

l Unam q̄dā philosophi dicūt ꝓprium lumē hēre·globiq̄z ei⁹ vnā ptē esse luci fluā·aliaz vo obscuram t paulatim se vertēdo diuersas formas efficere· Alij econtra aiūt lunā nō suū lumē hre: sed solis radijs illuminari·Eli t eclipsim patī·si inē ipam t solez vmbra terre iteruēiat·Sol em illi loco supior ē· Hinc euenit vt qñ sb illo est pte supiore luceat· inferiore vo quā hz ad terras obscura sit

¶ De formis lune La·LIII·

p Rima figura lune bicornis est ita

Secunda sectilis habet ita

Tertia dimidia habet ita

Quarta plena ita

Quinta itez dimidia ex maiori ita·

Sexta iterum sectilis ita

Septima bicornis ita

Septima aūt semis t vicesima scda semis i suo orbe medie sunt· Cetere ꝓportionales sunt·

¶ De interlunio lune La·LIIII

i Interlunū lune est tempus illud inter deficiētem t nascētem lunā· Est autez xxx·dies quo luna nō lucet· Que tbo videri non potest·quia soli cōiuncta obscurat sed eodem mometo renascens paulatim ab eo recedendo videtur

¶ De cursu lune La·LV

l Una amissi ac ꝓcepti luminis vicibus mēstrua in cētro spacia moderat· que ideo incedit obliq̄ t ñ ꝓcto cursu vt solez ne incidat in centz terre t freqnter patiatur eclipsim·Vicinus em est eius circulis terre·Crescens aūt oriētē cornib⁹ spectat·decrescēs occidentē merito·qz occasura t amissura est lumē·

¶ De vicinitate lune ad terras LVI

l Una terris vicinior est q̄z sol·iñ t breuiori orbe celerius peragit cursum suum·Nam iter quod est in diebus·ccc· lxv·sol peragit·ista per·xxx·dies percurrit·Unde t antiqui menses in luna· annos autem in solis cursu posuerunt

¶ De eclipsi solis La·LVII

e Clipſ sol est q̄ñs luna·xxx· ad eandē lineā qua sol vehit̄ puenit·eiq̄z se obijcens solē obscurat· Nam deficere nobis sol videtur: dum illi orbis lune opponitur·

¶ De eclipsi lune La·LVIII

e Clipsis lune est quotiēs in vmbrā terre luna incurrit· Nō em suū lumē habere sed a sole illuminari putat·vnde t defectum patitur si inter ipsam t solem vmbra terre interueniat· Patitur aūt hoc·xv·luna·eo vsq̄z q̄diu centrum atq̄z vmbram obstātis terre exeat·videatq̄z solem vel a sole videatur

¶ De differētia stellarum siderū et astrorum La·LIX

s Telle t sidera t astra inter se differunt Nā stella est q̄libet singularis·Sidera vo sunt stellis plurimis fcā·vt hyades pleiades·Astra aūt sunt stelle grādes·vt orion boores·sed hec nomia scptores ꝓfundunt et astra ꝓ stellis t stellas ꝓ sideribus ponunt

¶ De lumie stellaz La·LX·

s Telle nō habere ꝓprium lumē·ſz a sole illuminari dñr sicut t luna

¶ De situ stellaz La·LXI

s Telle immobiles sunt t cū celo fixe ꝓpetuo motu ferunt̄·neq̄z cadūt ꝓ diez sed a solis splendore obscurant̄

¶ De cursu stellaz La·LXII·

s Idera aut ferūtur aut mouentur· Feruntur·que celo fixa sunt t cū celo voluuntur· Mouētur vero quedam sicut planete id est erratice·que cursus suos vagos: certa tamen diffinitōne conficiunt

De vario cursu stellarum La·LXIII

s Telle ꝓ eo q̄ ꝓ diuersos orbes celestium planetaz fingūtur· Nam quedam celerius exorte serius occidūt·quedā tardi⁹ exorte cinus ad occasum pueniūt·alie parit̄ oriūtur t nō simul occidūt·oēs aūt suo tpe ad suū cursum ꝓprium reuertuntur

¶ De interuall' stellaꝝ La·LXIIII

s Telle inter se diuisis interuallis distãt a terra·ppterea dispari claritate magꝫ minusve nostris ocul' apparent· Nam multe maiores sunt his quas videm⁹ ꝓspicuas sed lõgius posite pue videnť a nobis·

¶ De numero circulari stellaꝝ LXV

n Vmerus circularis stellaꝝ est p quẽ cognoscit in quãto tpe circ'm suũ vnaq̃ stella pcurrat·siue p lõgitudinem siue p latitudinẽ· Nam luna octo ãnis fertur et plere circ'm suum·mercuri⁹ ãnis·xx·lucifer annis·ix·sol annis·xix·vesp·xv·pheton annis·xij saturn⁹·xxx·Quib⁹ pactis ad reũsionez circuli sui ijsdẽ signis ꝛ partibus reuertunť· Quedã sidera radijs solis pꝛepedita anomala fiũt:aut retrograda·aut stationaria·iuxť quod ꝛ poeta memit dicẽs·Sol tpa diuidit rebus:mutat nocte diẽ·radijsq̃ potentibus astra ire vetat· cursusq̃ vagos ratõne moꝛatur

¶ De stellis planetis La·LXVI

q Tedã stelle ideo planete dñr·id est·errantes·quia p totũ mõm vario motu discurrũt· Vnde p eo q̃ errant retrograde dicunť·vel anomala efficiunť·id ẽ quando pticulas addũt ꝛ detrahunt· Letex quãdo tñ detrahunt retrograde dñr·statiõem autem faciunt quando stant

¶ De pꝛecedentia ꝛ antegradatõe stellarum La·LXVII

p Recedẽtia vel antegradatõ stellaꝝ est dum stella motum suum ꝓsuetum agere videtur·ꝛ aliquid pter consuetudinem pcedit·

¶ De remotõe vel retrogradatõne stellaꝝ La·LXVIII·

r Emotõ vel retrogradatõ stellaꝝ est in qua stella dum motũ suũ agat:simul ꝛ retroꝛsum moueri videtur·

¶ De statu stellaꝝ La·LXIX

s Tatus stellaꝝ est·quia dum stella semper mouetur:tamen in aliquibus loci stare videtur

¶ De noibus stellaꝝ q̃bus ex cauſ noia accepunt La·LXX

s Ol apellat' ẽ·eo q̃ soluo appareat obscuratis fulgoꝛe suo cũcti siderib⁹· Luna dẽa quasi lucina·ablata media syllaba·de qua Virgilius·Lasta faue lucia Sũpplet aũt nomẽ per derũatõz a solis luce·eo q̃ ab eo lumẽ accipiat acceptũq̃ reddat·Stelle dicte a stando·q̃ fixe stant semp in celo nec cadunt· Nã q̃ videm⁹ e celo stellas q̃si labi nõ sunt stelle:sed ignículi ab ethere lapsi q̃ fiũt dũ ventus altioꝛa petẽs:ethereũ ignẽ secũ trahit· q̃ tractu suo imitať stellas cadẽtes· Nã stelle cadere nõ pñt· Immobiles eñ vt pdẽm ẽ sunt· ꝛ auꝛ celo fixe ferunť· Sidera dẽa q̃ ea nauigãtes ꝓsiderando iter dirigũt ad cursus cõsiliũ·ne fallacibus vndis aut vẽtis alibi deducanť· Quedaꝫ aũt stelle idcirco signa dñr·q̃ eas naute obseruant in gubernãdis remigijs: ptẽplãtes aciem fulgoꝛẽq̃ eoꝝ q̃bus reb⁹ status celi futuꝛ⁹ ostẽditur·Sed ꝛ oẽs hoies ea intẽdunt ad ꝓuidẽdas aeris qualitates p estatẽ ꝛ hyemẽ vernalẽq̃ temperiẽ· Oꝛtu eñ vel occasu suo certi stationibus tempoꝛ qualitates significãt· Signoꝛ ꝓmus arctõ q̃ in axe fixus·vij·stellis in se reuolutis roťť Nomẽ est grecũ qõ latine vrsa dicit que quia in modũ plaustri ꝛtit: nostri eam septentrionẽ dixerũt· Triones eñ sunt ppue boues aratoꝛij dicti·eo q̃ terrã terãt:quasi teroes Septentriones aũt nõ occidere axis vicinitas facit·q̃ in eo fixe sũt·Arctophylax ꝺ: qõ arctõ: id ẽ elicen vrsam seqꝛtur·Eũdẽq̃ booten dixerť eo q̃ plaustro heret:signũ multis spectabile stellis·inť quas ꝛ arctur⁹ est· Arctur⁹ sidus ẽ post caudã maioꝛis vrse:positũ in signo bootis· vñ ꝛ arctur⁹ dẽs est quasi ἀρχτον οὐρά· quia bootis pcoꝛdijs collocať est·Oriť aũt autũnali tpe·Orion astꝛ añ tauri vestigia fulget·ꝛ dictus orion ab vana·i·ab mundatõe aquaꝝ Tẽpoꝛe eñ hyemis obꝛt⁹ mare ꝛ terras aq̃s ꝛ tẽpestatibus turbat·Hũc latini iugulã vocãt· eo q̃ sit armať vt gladius·ꝛ stellaꝝ luce terribilis atq̃ darissimus· In quo si hec fulgent oia serenitas portẽdiť·si obscurať h⁹ acies tẽpestas cerniť iminere·Hyades dẽe ἀπο τοῦ ὑειν·id ẽ a suco ꝛ pluuijs· Nã pluuie grece ὑεται dñr· Oꝛtu q̃pe suo efficiũt pluuias·vñ et eas latini suculas apellauerũt·q̃ q̃ñ nascunť pluuiaꝝ signa mõstrank·de q̃bus Virgilius Arcturum pluuiasq̃ hyadas·Sũt aũt in frõte tauri·vij·et oꝛiunť ẽpe vernali· Pleiades a plalitate dẽe q̃ pluralitatem greci πλειοτητα appellãt· Sũt aũt stelle septẽ ante genua tauri·ex q̃bus sex videntur·Vnaꝫ latet vna·Hyas latini vergilias dicunt a tempis significatõe q̃ vere exoꝛiũť· Nã occasu suo hyemẽ·oꝛtu estatẽ·ꝓmeq̃ nauigationis tps ostendũt· Canicula stella que et syri⁹ ꝺ:estiuis mẽsibus in medio cẽtro celi est· ꝛ dũ sol ad eã ascẽdent:ꝓiũcta cũ sole duplicatur caloꝛ ipi⁹ ꝛ dissoluunť coꝛpa ꝛ vapoꝛanť· vñ et ex ipa stella dies caniculares dñr·q̃ ꝛ molestę sũt purgatões· Canis aũt vocať ppꝛea q̃ coꝛpoꝛa moꝛbo afficiat suũ ppꝛ flãme cãdoꝛẽ· eo q̃ eiusmodi sit vt p ceꝛis lucere videať· Itaq̃ q̃ magi eã ꝓgnoscerẽt syriõ apellasse· Cometes stella dicta est·eo q̃ comas lumis ex se fũdat·Qõ genus sideris q̃ñ apparũit aut pestilẽtiam·aut famẽ·aut bella significat Comeres aũt latie crinite apellãt·q̃ñ modũ crinũ flammas spargũt·

quas stoici dicũt eẽ vltra·xxx· quaꝝ noiã & effectus q̃dã astrologi sc̃ṗsert·Lucifer dc̃s·eo q̃ inter dia sidera pl⁹ lucẽ ferat·Est ãt vn⁹ ex planetis·hic ꝑpe & iubar ór· eo q̃ iubas lucis ex se fundat ꝫ & splẽdor sol' ac lũe & stellaꝝ iubar vocãt·q̃ in modũ iube radij ip̃oꝝ extẽdant· Vesper⁹ est stella occidẽtal'·quã cognoiatã phibent a vespo hispanie rege·Est aũt & ipa ex·v·stellis planetis nocte ducẽs & solẽ seq̃ns· Ferũt aũt q̃ hec stella omẽs lucifer:occidẽs vesperꝝ facit· de qua statu⁹·& alĩno deprẽdit vn⁹ in oratu·Planete stelle sunt q̃ nõ sunt fixe in celo vt reliqe sed in aere feruntur·Dicte autẽ planete ἀπὸ τῆς λαύης·id est ab errore· Mã interdũ in austrũ interdũ in septẽtrionẽ·plerũq̃ ꝯ mõm·nõnunq̃ cũ mõo ferunt·quaꝝ noia greca sunt· Pheton·phenõca·pyrõ hesper⁹·stylbõ·Has romani noib⁹ deoꝝ suoꝝ·i·iouis·saturni·martis·veneris·atq̃ mercurij sacuerũt·Decepti ei & decipere volẽtes:in eoꝝ adulatõz q̃ sibi aliq̃d ẽm a morẽ p̃stitussent:sidera oĩdebãt in celo dicẽtes q̃ iouis eẽt illõ sidus & illõ mercurij· & ꝓcepta eſt opio vanitatis hãc opinionẽ erroris diabolus ꝓfirmauit:xp̃s euertit· Jam ẋo illa q̃ ab ipsis gẽtilib⁹ signa dñr·in q̃bus & aiantiũ imago de stell' formaſ· vt aretõ·aries·taurus·libra· et hmõi alia·hi q̃ sidera p̃uiderũt in nũeꝝ stellarum spẽm corpis supstitiosa vanitate pmoti finxerunt:ex cauſ q̃busdã deoꝝ suoꝝ & imagines et noia ꝓfomãtes·Mã aretẽ p̃mum signũ:cui vt libre mediã mũdi lineã tradũt ꝑpter ãmonẽ id est iouẽ vocaueſt·q̃ in eius capite q̃ simulaẽ faciunt arietis cornua fingũt· Ob signũ gentiles ideo inſ signa p̃mũ ꝓstituert·quia in mense martio q̃ est anni p̃ncipiũ solẽ in eo signo cursum suũ pagere dicunt·Sz & taurꝝ inter sidera collocãt·& ip̃m in honorẽ iouis eo q̃ in bouem sit fabulose ꝓsus qñ europã trãsuexit·Castorem q̃ & pollucẽ p⁹ morẽ iter notissima sidera ꝓstituert:qõ signũ gemini dicũt·Lancꝝ q̃ ide dixerunt eo q̃ cũ ad id signũ mẽse iunio sol venerit:retrogradiſ in modũ cãcri:buiorescꝝ dies facẽ·Hoc cñ aial incertã hz p̃mã ptem· Deniq̃ ad vtrãq̃ ptẽ gressum dirigit:ita vt poꝝ pars sit posterior:& posterior poꝝ· Leonẽ in grecia igẽtem hercules occidit·& ꝑpter vtutẽ suã hũc inſ xij·signa cõstituit·Hoc signũ sol cũ attigerit nimiũ calorẽ mõo reddit· & annuus flatus etesias facit·Virgis etiã signũ idcirco inſ astra collocaueſt:ꝑpter qõ hisdẽ diеb⁹ in q̃bus p illud sol decurrit:terra exusta sol' ardore nihil pariat Est cñ hoc tps canicularij diꝝ· Librã ãt vocaueſt ab eq̃litate mẽsis ipsius·q·viij·kalẽ·octobris sol p illõ signũ currẽs: eq̃noctium facit· vñ Luca·Ad iuste põdera libre·Scorpiũ q̃ & sagittarij ꝑpter fulgura menſ ipius appellauerunt·Sagittari⁹ vir eq̃nus crurib⁹ deformatuſ cui sagittã & arcũ adiungũt·vt ex eo mẽsis ipsi⁹ fulmia demſent·Vñ & sagittan⁹ est vocat⁹ La pricorni figurã ideo inter sidera finxerũt ꝑpter capram iouis nutricẽ·cui⁹ posteriorẽ ptẽ corpis i effigiẽ piscis ideo finxert·vt pluuias eiusdẽ mẽsis designarẽt·q̃s solet idẽ menſ plerũq̃ i extremis hre·Porro aquariũ & pisces ab imbrib⁹ tẽpoꝝ vocauerunt:q̃ hyeme qñ in his signis sol xtũſ maiores pluuie ꝑfundunt·Et mirãda dementia gẽtilium q̃ ñ solũ pisces ꝫ etiã arietes & hircos & tauros·vrsas & canes· cãcros et scorpiones in celũ trãstuleſt·Mã & aq̃lã & cygnũ ꝑpter iouis fabulas iter celi astra ei⁹ mẽorie causa collocaueſt·Preseũ q̃ & vxorẽ ei⁹ andromedam postea q̃ sunt mortui celũ receptos eẽ credidert:ita vt imagies coꝝ stell' designarẽt·coꝝ q̃ appellare noib⁹ nõ erubescerẽt· Aurigã etiã erichthoniũ in celi astra collocaueſt:ꝑpter qõ vidissent eũ p̃mũ q̃drigã iunxisse· Mirati sũt ei ingeniũ eius ad imitatõem solis accessisse et ꝑpter hoc noñ ei⁹ post morẽ inſ sidera posuert· Sic calisto lycaonis regis filia dũ ab ioue ꝓpsa & fabulose ab iunone in vrse fuisset spẽm cõuersa·que grece arctõ appellaſ·post interfectõz ipsius noñ eius iouis cum filio in stellis septẽtrionalib⁹ trãstulit·eãq̃ arcton:filium autez ei⁹ arctophylax appellauit·Sicq̃ lyra ꝑ mercurio in celũ locata·sic cẽtaurus chiro·ꝑpter q̃ nutrierat esculapiũ & achillẽ iter astra dinumerat⁹ est sed q̃libet mõ supstitiões he ab hoib⁹ nũcupenſ Sũt tñ sidera q̃ de⁹ in mõi p̃ncipio cõdidit: ac certo motu distinguere tpa ordinauit·Horum igiſ signoꝝ obſuationes vel geneses vel cetera supstitiosa que se ad cognitionem sideꝝ ꝓiũgũt· id est ad noticiã fatoꝝ & fidei nostre sine dubitatõne ꝓria sunt:sic ignorari debent a xp̃ianis vt nec scꝑta esse videanſ·Sed nõnulli siderum pulcritudie & claritate pellecti:in lapsu stellariũ cecatis mentibus corrueſt·ita vt ꝑ supputatões noxias que matheſis ór:eũctus reꝝ p̃scire posse conenſ·q̃s nõ solũ xp̃iane religiõis doctores sed etiã gentilium plato aristoteles atq̃ alij veritate ꝓmoti:ꝓcordi sñia damnauerũt·dicentes ꝓfusionẽ rerꝝ potius de tali suasione generari· Nam sicut genus humanũ ad varios act⁹ nascendi necessitate premerer:cur aut laudẽ merentur boni·aut mali legum ꝓcipiãt vltiõez· Et q̃uis ipsi si fuisent celesti sapiẽtie dediti:veritatiſ tñ testimonio errores coꝝ merito ꝓtulerũt Ordo autẽ ipe septẽ secularũ disciplinaꝝ iõ a philosophis vsz ad astra pductus est· scz vt animos seculari sapiẽtia implicatos a terrenis reb⁹ abduceret:& in supna cõtemplatõe collocaret·

¶ Incipit liber quartus
De mediana. Cap. I.

Edicina ē que tor
poris vel tuek vel restaurat salutem. Cuius materia versak in morbis t vulneribus. Ad hāc itaqz ptinēt nō ea tm̄ que ars eoz exhibet q̄ ppzie medici noiank sed etiā cibus t potus regimē t tegimē. defensio denicz omnis atqz munitio qua sanū nostruz corpus aduersus externos ictus casusqz seruatur

¶ De nomine eius. Ca. II.

n Omen aūt medicine a modo id ē temperamēto impositū estimak. vt nō satl sed paulatim adhibeak. Mā in multo cōtristatur natura. mediocri aūt gaudet. vñ t q̄ pigmenta t antitota satis vel assidue biberint vetātur. Immoderatio eñ omnis non salutem sed periculum affert.

¶ De inuentoribus eius. Ca. III

m Edicine aūt artis auctor ac repertor apō grecos phibek appollo. Hāc filius eius esculapius laude t ope āplauit. sed postēz fulminis ictu esculapi⁹ interijt. interdicta ferk medēdi cura. t ars sil cū auctore deficit. latuit qz p annos pene q̄ngentos vsqz ad tpus artaxerxis regis psarū. Tūc eā reuocauit ad lucez hipocrates. asclepie patre genit⁹ in ysula coo.

¶ De tribus heresib⁹ medicoz. Ca. IIII.

Jtaqz tres siri totidē hereses iuenerūt. Prima metodica inuēta ē ab apo
b line. q̄ remedia sectak t carmia. Scda empirica id ē experiētissima. inuēta est ab esculapio. q̄ nō indicioz signis. sz solis cōstat experimētis. Tertia logica id est rōnalis inuēta ab hipocrate. Jste eñ discussis etatū regionū vel egritudinū q̄litatibus. artis curaz rōnabiliter pscrutatus est. Empirici eñ expientiā solā sectātur. logici expiētie rōnē adiūgūt. Methodici nec elemētoz rōnem obseruāt. nec tpa. nec etates. nec causas. sed solas morboz substātias.

¶ De q̄ttuor humoribus corpoz. Ca. V

Anitas ē integritas corpis. t tēperan
f tia nature ex calido t humido. qō est sanguis. vñ t sanitas dicta ē q̄si sanguinis stat⁹. Morbi generali vocabulo oēs passiones corpis. ptinenk. q̄ inde veteres morbū noiauerūt. vt ipsa appellatōe mortis vim q̄ ex eo nascik demōstrēt. Jnk sanitatē aūt t morbū media est curatio. q̄ nisi morbo ꝓgruat nō perducit ad sanitatē. Morbi oēs ex q̄ttuor nascūtur hūoribus. id ē ex sanguine t felle. melācolia t flegmate. Ex ipsis eñ regunk sani. ex ipsis ledunk infirmi. Dū eñ amplius extra cursum nature creuerint. egritudies facūt. Sic aūt q̄ttuor sūt elemēta. sic t q̄ttuor hūores. t vnusq̄sqz hūor suū elemētū imitak. sanguis aerē. colera ignē. melācolia terrā. flegma aquā. Et sūt q̄ttuor hūmores sic q̄ttuor elemēta. q̄ ꝓseruāt corpa nr̄a Sanguis ex greca etymologia vocabulū sumpsit q̄ vegetek t sustētek t viuat. Colerā greci vocauerūt. q̄ vni⁹ dici spacio terminek. vnō t colera id ē fellicula noiata ē. h̄ est fellis effusio Greci eñ fel colen dicūt. Melancolia dicta. cō q̄ sit ex nigri sanguis fece admixta abundāta fellis. Greci eñ melan nigrū vocāt. fel aūt colē appellāt. Sāguis latine vocat⁹ q̄ suauis sit. vñ t hoies q̄bus dñak sanguis dulces t blādi sūt Flegma aūt dixerūt q̄ sit frigida. greci eñ frigus flegmonē appellāt. Ex his q̄ttuor hūoribus regunk sani. ex ipis ledunk infirmi. Dū eñ amplius extra cursum nature creuerint. egritudies facūt. Ex sanguine aūt et felle acute passiōes nascunk. q̄s greci oxias vocāt. Ex flegmate vo t melācolia veteres causē ꝓcedūt q̄s greci cronia dicūt. ¶ De accutis morbis. Ca. VI

Xia est accutus morb⁹ q̄ aut ato trā
o sit aut celeri⁹ inffīcat. vt pleuresis phrenesis. Oxi eñ acutuz apud grecos et velocē significat. Cronia ē plixus corpis morb⁹ q̄ mītis tpibus remorak vt podagra phthisis. Cronon eñ apō grecos tpus dr. Quedaz aūt passiones ex ppriis causis nomē accepert. Febris a feruore dicta ē. est eñ abūdātia caloris. Phrenesis appellata siue ab ipedimēto mētis. q̄ greci mentē frenas vocāt. seu q̄ dentib⁹ frendēt. Mā frendere est dētes cōcutere Est āt pturbatio cū exagitatione t demētia ex colerica vi effecta. Cardia vocabulū a corde sumpsit dū ex aliquo timore aut dolore afficik. Cor eñ greci cardian vocāt. Est eñ cordis passio cum formidabili metu. Litargia a somno vocata. ē eñ oppssio cerebri cū oblīuione t somno iugi velut stertētis. Synancis a ptinētia spūs t ꝓfocatōe dcā. Greci eñ synechin ꝓtinere dicūt. Qui eñ h vicio laborāt. dolore fauciū ꝓfocāt Flegmon ē feruor stomachi cū extensione atqz dolore. Flegmō est inqetudo cū rubore t dolore t extēsiōe t duritia t vastitate. Que cum ceperit fieri. inqetudo t febris ꝓsequik. Vñ t dicta ē flegmō apo tu phlegon id ē inflāmās. sic eñ sentik. t inde nomē accepit. Pleuresis est dolor lateris accut⁹ cū febre t sputo sanguinolēto. Lat⁹ eñ grece pleura dr. Vñ t pleuretica passio nomē accepit. Peripleumonia est pulmonis vicīū cum dolore vehemēti t suspirio. Greci eñ pulmonē pleumon vocāt. vñ t egritudo dicta ē. Apoplexia ē subita effusio sanguinis. q̄ suffocati intereunt. Dicta aūt apoplexia q̄ ex letali pcussu repētinus casus fiat. greci enim pcussionē apoplexin vocāt. Spasmus

E j

grece latine ꝓtractio ſbita ptiū aut neruoꝝ cū dolore nimio. Quā paſſionē a corde nominatā dixerūt. qz in nob̄ ꝓncipatū vigoꝛis habet. Fit aūt duob⁹ modis. aut ex repletione aut ex inanitiōe. Titanus maioꝛ ē ꝓtractio neruoꝝ a ceruice ad doꝛſum. Telū lateris doloꝛ ē. Dictū aūt ita a medicis. q doloꝛe coꝛpus trāſueberet. q̄ſi gladi⁹. Ileos doloꝛ inteſtinoꝝ. vñ et ilia dicta ſunt. Grece enim ειλειν obuoluere ꝛ. q ſe inteſtina ꝑ dolore inuoluāt. Ihi ꝛ tormina ſi dicūt. ob inteſtinoꝝ tormēta. Hydropho ba id eſt aque met⁹. Greci em̄ hydoꝛ aquā vocāt. phobon tumoꝛē dicūt. vñ ꝛ latini hūc moꝛbū ob aque metū lymphaticū vocāt. Fit autē aut ex canis rabidi moꝛſu aut ex aeris ſpuma in terrā ꝓiecta. quā ſi homo vl̄ beſtia tetigerit aut demēcia repleꝯ. aut in rabiem vertit. Carbūculus dict⁹ q in oꝛtu ſuo rubēs ſit vt ignis. poſtea niger vt carbo extinct⁹. Peſtilētia ē cōtagiū qō dū ynū apꝛehēderit. celeriter ad plures trāſit. Gignit aūt ex coꝛrupto aere ꝛ in viſceꝛib⁹ penetrādo inuit. Hoc ꝛ ſi plerūq; p aeras poteſtates fiat. tñ ſine arbitrio oipotētis ꝺi omnino nō fit. Dicta aūt peſtilētia. q̄ſi paſtulētia q veluti incendiū depaſcat ꝛ toto deſcēdit coꝛpe peſtis. Idē ꝛ ꝓtagiū a cōtingēdo. quia quē tetigerit polluit. Ipſa ꝛ inguinaria ab inguinū paſſiōe. Eadē ꝛ luces. a labe ꝛ luctu vocata. q tāto acuta ē vt nō habeat ſpaciū tpis q̄ aut vita ſperet aut moꝛs. ſed repentinus languoꝝ ſimul cum moꝛte venit.

¶ De chronicis moꝛbis. Ca. VII.

Chronica ē. plix⁹ moꝛb⁹ q multis tpib⁹ remoꝛat. vt podagra phthiſis. Chronos em̄ apud grecos tpus dicit. Cephalia ex cauſa vocabulū habet. capitis em̄ paſſio eſt. ꝛ greci caput cephalin vocāt. Scotomia ab accidēti nomē ſumpſit q repētinas tenebras ingerit oculis cū vertigine capitis. Vertigo aūt eſt quotieſcūq; vent⁹ cōſurgit ꝛ terrā in circuitū mittit. ſic ꝛ in vertice hoīs. arterie ꝛ vene vē toſitatē ex reſoluta humectatioue gignūt. et in oculis gyrū facūt. Vñ ꝛ vertigo nūcupata eſt. Epilepſia vocabulū ſumpſit q mentē apꝛehēdēs. piter etiā coꝛp⁹ poſſideat. Greci em̄ apꝛehēſionē epilepſin vocāt. Fit aūt ex melācholico hūoꝛe q̄tiēs exuberauerit. ꝛ ad cerebꝝ conuerſus fuerit. Hec paſſio ꝛ caduca vocat. eo q cadēs eger ſpaſmū patiat. Ihos etiā vulg⁹ lunaticos vocat q ꝑ lune curſum comitet eos inſania demonū. Idē ꝛ laruatio. Ipſe eſt ꝛ moꝛbus comitial. id ē maioꝛ ꝛ diutin⁹ q̄ caduci tenent. Cui⁹ tāta vis ē. vt homo valens cōcidat ſpumetq;. Comitialis aūt dict⁹ q apō gēiles cū comitioꝝ die cuiq; acciderat. comitia dimittebant. Erat aūt apud romanos comitioꝝ dies ſolēnis in kal. ianuarijs. Mania ab inſania vel furoꝛe vocata. Mā greciꝝ vetuſtas. furoꝛē manian appellabat. ſiue ab iniq̄tate. quā greci manian vocauerūt. ſiue a diuinatiōe. qz diuina re grece manin ꝺr. Melācholia dicta ē a nigro felle. Greci em̄ nigrū melan vocāt. fel aūt colē appellāt. Epilepſia aūt in phātaſia fit. melācolia in rōne mania in memoria. Typi ſunt frigide febres q̄ abuſiue typi appellabant ab herba q̄ in aq̄ naſcit. q latine forma atq; ſtat⁹ ꝺr. Eſt em̄ acceſſionū vel receſſionū reuolutio ꝑ ſtatuta tpum interualla. Reuma grece: latine eruptio ſiue fluoꝛ appellat. Catarr⁹ eſt fluoꝛ reume iugis ex narib⁹. q dum ad fauces venerit brancꝺos vocat. dū ad thoꝛacē vel pulmonē phthiſis ꝺr. Thoꝛica ē quotiēs infuſio capiti in oſſa venerit narū. ꝛ ꝓpter hoc em̄ fecerit cū ſternutatiōe. vñ ꝛ thoꝛica nomē accepit. Brāchos ē ꝓpter frigꝰ cū frigido hūoꝛe. Greci em̄ guttur brāchos dicūt. circa quē fauces ſunt. quaſ nos coꝛrupte brāchias dicim⁹. Raucedo amputatio vocis eſt. Hec ꝛ arteriaſis vocat. eo q vocē raucā ꝛ clauſam reddat. ab arteriaruꝝ iniuria. Suſpiriū nomē ſumpſit qz inſpirationis difficultas ē. quā greca dyſpnian dicūt. id ē ſuffocationē. Peripleumonia a pulmone nomē accepit. Eſt em̄ pulmōis tumoꝛ cū ſpumaq; ſāguinearū effuſiōe. Emoptois emiſſio ſanguinis p os. vñ ꝛ nomē accepit. hema em̄ ſanguis ꝺr. Phthiſis eſt vlceratio ꝛ tumoꝛ in pulmoni b⁹ q̄ in iuuenib⁹ facili⁹ euenire ſolet. Phthiſis aūt apud grecos dicta q ſit totius coꝛpis conſumptio. Tuſſis grece ab altitudie vocat. q a pfundo pectoꝛis veniat. Cui⁹ cōtraria eſt ſupioꝛ in fauc̄ib⁹ vbi vua diſtillat. Apoſtema a collectiōe nomē accepit. Mā collectiones greca apoſtomas vocāt. Empis dicta ab apoſtemate intrinſecus vel in latere vel in ſtomacho cū doloꝛe ꝛ febꝛib⁹ ꝛ tuſſi. ꝛ abūdantib⁹ ſpumis ꝛ purulētis. Epaticus moꝛb⁹ a iecoꝛis paſſiōe nomē accepit. Greca em̄ iecur ηπαρ vocāt. Lienoſis a ſplene vocabulū ſumpſit. Greci enim ſplen lien dicūt. Hydropiſis nomē ſumpſit ab aquoſo hūoꝛe cutis. Mā greca hydoꝛ aquā vocauerūt. Eſt em̄ hūoꝛ ſubcutane⁹. cū inflatiōe turgēte. ꝛ anhelitu fetido. Nephꝛeſis a renum lāguoꝛe nomē accepit. renes em̄ greci nephꝛes ſin dicūt. Paralyſis dcā a coꝛpis impēſatōne facta ex multa infrigidatiōe. aut in toto coꝛpe. aut in pte. Cacexia nomē ſūpſit a coꝛpis iniuria. Cacexiā em̄ malā vexatiōem greci vocauerūt. Fit aūt hec paſſio ex intēpantia egrotātis. vel curatiōe mala medicamis. aut poſt egritudinē tarda reſūptio. Atrophia nomē accepit a diminutiōe coꝛpis. Mā greci nutrimēti ceſſatiōnē atrophiā dicūt. Eſt em̄ tenuitas coꝛpis ex

Isidor. Etym.
XIII, 20
VII 19.

latim ꝓualescētib⁹. Sar-
icremētū. q̄ vltra moduꝫ
i eñ carnem sarca vocāt.
e corpis quā vexat. Maꝫ
ūmitas illoꝫ initio termi
t. Fit aūt ò fleginate quo
ues descēderit in recta ossa ⁊ efficit ibi glutina
tio. Podogrā greci a retētiōe pedū dicūt no
minatā. ⁊ a ferali dolore. Siq̄dez oē qò imite
fuerit abusiue agreste vocam⁹. Arteric⁹ morb⁹
ab articuloꝫ passiōe vocabulū sumpsit. Calcu
lus lapis est q̄ in vesica fit. vñ ⁊ nomē accepit.
Gignit aūt ex materia flegmatica. Strāguria
dicta ē eo q̄ stringat vrinaꝫ difficultatē. Satyr
nasis. iuge desideriū veneris cū extēsiōe natu
raliū locoꝫ. dicta passio a satyris. Diarria iu
gis vētris cursus sine vomitu. Dysenteria ē di
uisio ꝓtinuatōis. id ē vlceratio intestini. Dys
eñ diuisio ē. entera intestina. Fit aūt a fic edē
te fluore. quē greca diarriā vocāt. Lyēteria dcā
q̄ cibū tanq̄ p lineā intestini nullis obstantib⁹
faciat ꝓlabi. Colica passio nomē sumpsit ab in
testino. qò greca colon appellāt. Ragadie dicū
tur eo q̄ fissure sint rugis collecte circa orificiū
Hec ⁊ hemorroide. a sanguis fluore dcē. Greci
enim sanguinem hema dicunt.

¶ De morbis q̄ in supficie cutis vidēt. Ca. VIII

Lopecia est capilloꝫ fluor. circūscptis
a pilis fuluis aeris q̄litatē habētib⁹. vo
cata ꝺ̄ noīe a silitudie aialis vulpecu
le. quā greca alopeciā vocāt. Parotide sūt du
ritie vel collectōes q̄ ex febrib⁹ aut ex aliq̄ alio
nascunt in auriū vicinitate. vnde ⁊ parotide
sunt appellate. Ota eñ grece auricule dicunt.
Lētigo ē vestigia macularū puula in rotūdita
tē formata. a spē lēticule dcā. Herisipira ē quā
latini sacrū ignē appellāt. id ē execrādū. p anti
frasim. Siq̄dē in supficie. ruboꝛe flāmeo cutes
rubescūt. Tūc motu ruboꝛe q̄si ab igne viana
inuadūt loca. ita vt etiā febris excitet. Serpe
do ē rubor cutis cū pustularū extātia. ⁊ nomē
sumpsit a serpēdo. eo q̄ serpat p mēbra. Impe
tigo ē sicca scabies ꝓminēs a corpe. cū aspita
te ⁊ rotūditate forme. Hāc vulgus sarnā appel
lat. Prurigo vocata a perurendo ⁊ ardendo.
Mycalmus est passio q̄ p diē visus patētibus
oculis denegat. ⁊ nocturnis irruēnt⁹ tenebr
reddit. aut versa vice vt pl. riq̄ volūt. die red
dit nocte negat. Verruce aliud sunt. phthiria
sis aliud verruce sigillatim sūt. phthiriasis ò
vna fortior ⁊ circa ipam plures iuenunt. Sca
bies ⁊ lepra vtraq̄ passio ē aspitas cutis cum
puritu ⁊ squamatōe. sz scabies tenuis aspitas
⁊ squamatio ē. Hinc ònq̄ nomē accepit: que
ita veluti purgamēta amittat. Mā scabies q̄si
squamies. Lepra ò cutis aspitas squamosa
lepide herbe sillis. vñ ⁊ nomē sūpsit. Cui⁹ colo
nūc in nigritudinē vertit. nūc in alboꝛē. nūc in
ruboꝛē. In corpe hoīs ita lepra dinoscit. si va
riatim inter sanas cutis ptes colo: diūsus ap
pareat. aut si ita se vbiq̄ diffundat. vt oia vni⁹
colorus q̄uis adulteri faciat. Elephātiac⁹ mor
b⁹ ò: ex silitudine elephātis. cui⁹ naturalit du
ra pellis ⁊ aspera. nomē morbo in hoib⁹ dedit
q: corpis supficiē sil'em facit elephātoꝫ cuti. si
ue q: ingēs passio ē. sic aīal ipm ex q̄ deriuatū
ducit nomē. Icteris greci appellāt a cuiusdam
aīalis noīe. q̄ sit colorus fellei. Hūc morbū lati
ni arcuatū dicūt a silitudine celestis arc⁹. Au
riginē vero Varro appellari ait a colore auri.
Regiū aūt morbū inde estimāt dictum q̄ vino
bono ⁊ regalib⁹ cibis facili⁹ curet. Cācer a sili
tudie maritimi aīalis vocatū vulg⁹ sic medici
dicūt nullis medicamētis sanabile. Ergo ꝑci
di solet a corpe mēbꝛ vbi nascit. vt aliquātum
viuat. tū inde morte quālibet tardi⁹ affuturaz.
Hordeolus ē paruissima ac purulēta collectō
in pilis palpebraꝛ ꝓstituta. in medio lata ⁊ ex
vtroq̄ cōducta hordei granū similās. vñ ⁊ no
mē accepit. Furunculus ē tumor in acutū surgēs. dict⁹ q̄ ferueat. q̄si feruinculus. vñ ⁊ grece
anthraꝛ ò: q̄ sit igneus. Oscedo est q̄ infantū
oꝛa exulcerant. dicta ex languoꝛe oscitātiū. Fre
nusculi vlcera circa rictū oris. silia his. q̄ fiūt in
mētis asperitate frenoꝛ. Vlcus putredo ipsa.
vuln⁹ qò ferro fit. q̄si vi ⁊ vlcus. qò dolet q̄si vl
cus. vñ ⁊ vlcera. Pustula est in supficie corpis
turgēs velut collectio. Papula ē paruissima
cutis erectio circūscripta cū ruboꝛe. ⁊ ideò pa
pula dicta q̄si pupula. Sanies dicta. q: ex san
guine nascit. exacto eñ calore vulneris san
guis in saniē vertit. Mā saniē nō fit in quo cūq̄
loco. nisi vbi sanguis aduenerit. q: oīe qò pu
trescit nisi calidū ⁊ humidū fuerit: qò ē sāguis
putrefieri nō pōt. Sanies aūt ⁊ tabes sibi dif
ferūt. Fluere eñ sanie viuoꝫ ē. tabe ò mortuoꝫ. Licatrix ē obductio vulneris. naturalē co
lorem partibus seruans. dicta q̄ obducat vul
nera atq̄ obcecat.

¶ De remediis
⁊ medicaminibus. Ca. IX.

Mediane curatio nō ē spernēda. Ve
m minimus eñ ⁊ Esaiā Ezechie langue
ti aliq̄d medicinale mādasse. ⁊ Paulus aplus
Timotheo modicū vinū ꝓdesse dixit. Curatō
aūt morboꝫ trib⁹ generib⁹ ꝓstat: Pharmatia
quā latini medicamina vocāt. chirurgia quaꝫ
latini manuū operationē appellāt. manus eñ
apud grecos chir vocāt. dicta quā latini regu
lā nuncupāt. ē eñ obseruatō legis ⁊ vite. Sūt
aūt oīs curatōis species tres. Primū gen⁹ die
ticū. scōm pharmaceuticū. tertiū chirurgicuꝫ.
Dicta ē obseruatio legis ac vite. Pharmatia

causis latentib⁹ ꝛ paulatim ꝓualescẽtib⁹. Sarcian ẽ supfluũ carnis icremẽtũ. q̃ vltra moduꝫ corpa saginank. Greci eñ carnem sarca vocãt. Ischiasis vocata a pte corpis quã vexat. Mazꝫ tebroꝫ ossa. quoꝫ sũmitas illoꝫ inutio termi nak: greci ischia vocãt. Fit aũt ò fleginate quo tiẽs descẽderit in recta ossa ꝛ efficit ibi glutina tio. Podogrã greci a retẽtiõe pedũ dicũt no minatã. ꝛ a ferali dolore. Siq̃dez oẽ qõ imite fuerit abusiue agreste vocam⁹. Arteric⁹ morb⁹ ab articuloꝫ passiõe vocabulũ sumpsit. Calcu lus lapis est q̃ in vesica fit. vñ ꝛ nomẽ accepit. Signik aũt ex materia flegmatica. Strãguria dicta ẽ eo q̃ stringat vrinaꝫ difficultatẽ. Satyriasis. iuge desideriũ veneris cũ extẽsiõe naturaliũ locoꝫ. dicta passio a satyris. Diarria iugis vẽtris cursus sine vomitu. Dysenteria ẽ di uisio ꝓtinuatõis. id ẽ vlceratio intestini. Dysenteria eñ diuisio ẽ entera intestina. Fit aũt a fic edẽte fluore. quẽ greca diarriã vocãt. Lyẽteria dcã q̃ abũ tanq̃ p lineã intestini nullis obstantib⁹ faciat plabi. Colica passio nomẽ sumpsit ab intestino. qõ greca colon appellãt. Ragadie dicũtur eo q̃ fissure sint rugis collecte circa orificiũ hec ꝛ hemorroide. a sanguis fluore dcẽ. Greci enim sanguinem hema dicunt.

¶ De morbis q̃ in supficie cutis vidẽt. Ca. VIII

Lopecia est capilloꝫ fluor. circũscriptis a pilis fuluis aeris q̃litatẽ habẽtib⁹. vocata ꝺ noic a silitudie aialis vulpecule. quã greca alopeciã vocãt. Parotide sũt duritie vel collectões q̃ ex febrib⁹ aut ex aliq̃ alio nascunk in auriũ vicinitate. vnde ꝛ parotide sunt appellate. Ota eñ grece auricule dicunk. Lẽtigo ẽ vestigia macularũ puula in rotũdita tẽ formata. a spẽ lẽticule dcã. Herisipila ẽ quã latini sacrũ ignẽ appellãt. id ẽ execrãdũ. p antifrasim. Siq̃dẽ in supficie. ruboze flãmeo cutes rubescũt. Tũc motu ruboze q̃si ab igne viana inuadũk loca. ita vt etiã febris excitek. Serpedo ẽ rubor cutis cũ pustularũ extãtia. ꝛ nomẽ sumpsit a serpẽdo. eo q̃ serpat p mẽbra. Impetigo ẽ sicca scabies ꝓminẽs a corpe. cũ aspitate ꝛ rotũditate forme. Hãc vulgus sarnã appellat. Prurigo vocata a perurendo ꝛ ardendo. Mycalmus est passio q̃ p diẽ visus patẽtibus oculis denegak. ꝛ nocturnis irruẽtib⁹ tenebr reddik. aut versa vice vt pl. riq̃ volũt. die reddik nocte negak. Verruce aliud sunt. phthiriasis aliud verruce sigillatim sũt. phthiriasis ẋo vna fortior ꝛ circa ipam plures iuenunk. Scabies ꝛ lepra vtraq̃ passio ẽ aspitas cutis cum pruritu ꝛ squamatõe. sz scabies tenuis aspitas ꝛ squamatio ẽ. Hinc õniq̃ nomẽ accepit: que ita veluti purgamẽta amittat. Nã scabies q̃si squamies. Lepra ẋo cutis aspitas squamosa lepide herbe silis. vñ ꝛ nomẽ sũpsit. Cui⁹ colo nũc in nigritudinẽ vertik. nũc in alboꝛẽ. nũc in ruboꝛẽ. In corpe hois ita lepra dinoscak. si variatim inter sanas cutis ptes colo⁹ diũsus appareat. aut si ita se vbiq̃ diffundat. vt oia vni⁹ colorus q̃uis adulteri faciat. Elephãtiac⁹ morb⁹ ꝺ ex silitudine elephãtis. cui⁹ naturalit dura pellis ꝛ aspera. nomẽ morbo in hoib⁹ dedit q̃ corpis supficiẽ silem facit elephãtoꝫ cuti. siue q̃ ingẽs passio ẽ. sic aial ipm ex q̃ deriuatũ ducit nomẽ. Icteris greci appellãt a cuiusdam aialis noic. q̃ sit colorus fellei. Hũc morbũ latini arcuatũ dicũt a silitudine celestis arc⁹. Auriginẽ vero Varro appellari ait a colore auri. Regiũ aũt morbũ inde estimãt dictum q̃ vino bono ꝛ regalib⁹ cibis facili⁹ curek. Cacer a silitudie maritimi aialis vocatũ vulp⁹ sic medici dicũt nullis medicamẽtis sanabile. Ergo ꝓcidi solet a corpe mẽbꝛ vbi nascik. vt aliquãtum viuat. tũ inde morte quãlibet tardi⁹ affuturaz. Hordeolus ẽ paruissima ac purulẽta collectõ in pilis palpebraꝛ ꝓstitura. in medio lata ꝛ ex vtroq̃ cõducta hordei granũ similãs. vñ ꝛ nomẽ accepit. Furunculus q̃tumor in acutũ surgẽs. dict⁹ q̃ ferueat. q̃si feruunculus. vñ ꝛ grece anthrax ꝺr q̃ sit igneus. Oscedo est q̃ infantũ oꝛa exulcerank. dicta ex languore oscitãtiũ. Frenusculi vlcera circa rictũ oris. silia his. q̃ fiũt iumẽtis asperitate frenoꝛ. Vlcus putredo ipsa. vuln⁹ qõ ferro fit. q̃si vi ꝛ vlcus. qõ dolet q̃si vlcus. vñ ꝛ vlcera. Pustula est in supficie corpis turgẽs velut collectio. Papula ẽ paruissima cutis erectio circũscripta cũ ruboꝛe. ꝛ ideõ papula dicta q̃si pupula. Sanies dicta. q̃ ex sanguine nascik. exacto eñ calore vulneris sanguis in saniẽ vertik. Nã sanies nõ fit in quocũq̃ loco. nisi vbi sanguis aduenerit. q̃ ofte qõ putrescat nisi calidũ ꝛ humidũ fuerit: qõ ẽ sãguis putrefieri nõ põt. Sanies aũt ꝛ tabes sibi differũt. Fluere eñ sanie viuoꝫ ẽ. tabe ẋo mortuoꝫ. Licatrix ẽ obductio vulneris. naturalẽ colorem partibus seruans. dicta q̃ obducat vulnera atq̃ obcecat.

¶ De remedijs ꝛ medicaminibus. Ca. IX.

Mediane curatio nõ ẽ spernẽda. Deminimus eñ ꝛ Esaiã Ezechie languẽti aliq̃d medicinale mãdasse. ꝛ Paulus aplus Timotheo modicũ vinũ ꝓdesse dixit. Curatõ aũt morboꝫ trib⁹ generib⁹ ꝓstat: Pharmatia quã latini medicamina vocãt. chirurgia quaz latini manuũ operationẽ appellãt. manus eñ apud grecos chir vocak. dicta quã latini regulã nuncupãt. ẽ eñ obseruatõ legis ꝛ vite. Sũt aũt oĩs curatõis species tres. Primũ gen⁹ dieticũ. scõm pharmaceuticũ. tertiũ chirurgicuz. Dicta ẽ obseruatio legis ac vite. Pharmatia

est medicamētoꝝ curatio. Chirurgia est ferramētoꝝ incisio. Nā ferro excidūt q̄ medicamētoꝝ nō senserint medicinā. Antiqꝛ aūt medicina herbis tm̄ t sucis erat. Talis em̄ medēdi vsus cepit: deinde ferro t ceteris medicamētis. Dis aūt curatio. aut ex ꝓtrarijs aut ex similibus adhibet. Ex ꝓtrarijs vt frigidū calido. vel humido siccū. sic t in hoīe supbia sanari nō pōt. nisi hūilitate sanet. Ex silib⁹ ꝝo. sic ligamētū. vel rotūdo vulneri rotūdū. vel oblongo oblōgū apponit. Ligatura em̄ ipsa nō eadē mēbris t vulneri⁹ oib⁹. sed silis sili coaptat. que duo etiā ipsa adiutoria noib⁹ suis significāt. Nam antitodū grece latine ex ꝓtrario datū ꝛ. Contraria em̄ ꝓtrarijs medicine rōne curāt. At cōtra t sili. vt picra qꝫ interpūtat amara. qꝛ gust⁹ ei⁹ amar⁹ ē. Ex cōueniēticiū nomē accepit. qꝛ amaritudo morbi amaritudie solui solet. Dia aūt medicamēta ex ꝓprijs causis habēt vocabula. Hiera em̄ dcā. q̄si diuina. Arteriaca q̄ apta sint gutturis meatui t tumores fauciū t arteriarū leniāt. Tiriaca ē antitodū serpētinū q̄ venena pellūt. vt pestis peste soluat. Catharticā grece latine purgatoria dicūt. Catapodia eo q̄ modicū potet seu inglutiat. Diamoron a succo more nomē sūpsit. ex quo ꝓficitur. sicut diacodion. qꝛ ex codia. id ē ex papauere fit. sic diaspmaton qꝛ ex semib⁹ ꝓponit. Electuariuꝫ vocatū. eo q̄ molle sorbeat. Trochisc⁹ dictus qꝛ in modū rotule deformatur. Trochos em̄ grece rota ꝛ. Collyria latio sonāt q̄ vitia oculoꝝ detergāt. Epithema. eo q̄ supponatur alijs adiutorijs p̄cedēnbus. Cathaplasma. eo q̄ inductio sola sit. Emplastꝝ eo q̄ inducatur. Malagma. q̄ sine igne maceretur t ꝓpēdat. Anema grece. latine relaxatio ꝛ. Pessaria dcā q̄ intus inijcāntur. Medicinā iumētoꝝ chirō q̄ dā grecus iuenit. inde pigitur dimidia pte homo. dimidia equus. Dicus aūt chiron απο τησ χειρουργιασ. qꝛ chirurgic⁹ fuit appellat⁹. Creticos dies medici vocāt. qb⁹ credo ex iudicio infirmitatī h̄ nomē impositū ē. q̄ q̄si iudicēt hoiem t sentētia sua aut puniāt aut liberēt.

¶ De libris medicinalib⁹ La. X.

a Fusimus ē sermo breuis. integrū sensū ꝓposite rei scribēs. Proguostica p̄uisio egritudinū. vocata a p̄noscēdo. Oportet em̄ medicū t p̄terita agnoscere t p̄sentia scire t futura p̄uidere. Dynamidia ptās ē herbarū id ē vis t possibilitas. Nā in herbarū cura vis ipsa dynamis ꝛ. Vsū t dynamidia nūcupat. vbi eoꝝ medicine scribūt. Butanicū herbarū dicitur. q̄ ibi herbe notentur.

¶ De instrumētis medicoꝝ La. XI.

e Chiridion dictū q̄ manu astringat. dū plurima cōtineat ferramēta. Chirem̄ grece manus vocatur. Flebothomū ab incisiōe vocatū. Nā incisio grece tomi dicit. Similaria. angustrū. spatomole. guuia. q̄ a latinis a sili tudie cucurbite. a suspirio ventosa vocat. Deniq̄ animata spū p igniculū. deinc p̄sso corpi supposita. om̄e q̄ inter autem vel altius estuat. siue humorē siue sanguinē vocat in superficiē. Clistere ē instrumētū q̄ quod anema mittit. Pila a pinsendis seminib⁹. id est terendis. hinc t pigmēta. eo q̄ in pila t pilo agunt. q̄si piligmēta. Est em̄ pila vas cōcauū t medicoꝝ aptū vsui. in q̄ ꝓprie tipsane fieri t pigmēta cōcidi solēt. Varro aūt refert pilumnū quendā in italia fuisse. q̄ pinsendis p̄fuit arnis. vñ t pilumni t pistores. Ab h̄ ergo pilū t pilā inuenta q̄bus far pinsit. t ex eius noīe ita appellata. Pilū aūt ē vñ cōtundit quicq̄d in pila mittit. Mortariū. q̄ ibi tā femina in puluerē redacta t mortua cōdiant. Liticula est in q̄ circūducta collyria resoluūt. erit em̄ leuis. Nā aspera frāgi potius q̄ resolui collyrium facit.

¶ De odoribus t vnguentis La. XII.

o Dor vocatus ab aere. Thymiama lingua greca vocat q̄ sit odorabile. Nā thymo dicit flos q̄ odorē refert. ō quo Virgili⁹: redolētq̄ thymo fragrātia mella. In cēsum dictū. qꝛ ignc cōsumit dū offert. Tetraidos. formule incēsi in lōgitudinē porrecte. q̄ fiūt ex q̄tuor pigmentis. Quantuor em̄ grece tetra. formula idos dicit. Stacte ē incēsuꝫ qō ex p̄ssura manat. dictū a grecis απο του στα ξειν. quod ē manare siue distillare. Myrobalanū. qꝛ fit ex glāde odorata. de quo Orati⁹: t p̄ssa tuus balan⁹ capill. Oleū est purū nullīq̄ rei admixtū. Vnguētū ꝝo ē oē quod ex cōmuni oleo ꝓfectū. aliarū speciex cōmixtiōe augeat odoris iocūditatē sumēs. t longius redolēs. Vngnēta aūt q̄dā dicūt a locis. vt telinū. cui⁹ Juli⁹ cesar meminit dicēs corpusq̄ suaui telio vnguimur. Hoc cōficiebat in insula telo. q̄ est vna ex cyadib⁹. Sūt t q̄dā ab inuētoꝝ noīe vt amaracinū. Nā q̄dā tradūt regū quendaꝫ puerū amaracū noīe. cōplura vnguētoꝝ genera ferētē. casu. plapsū ē. t maiorē ex ꝓmixtōe odorē creasse: vñ nūc optima vnguēta. amaracina dicūt. sunt aūt ex genere floꝝ. Itē alia q̄ a materie siue q̄litate dicūt. vt rosaceū a rosa. cyprinū a flore cypri. q̄ p inde t ꝓprie materie odorē referūt. Ex his quedā simplicia vnguēta sūt q̄ ex vna tm̄ spē exīstūt. vñ t sui nois refert odoratū. vt anetinū. est em̄ sincerum. ex oleo t aneto tm̄. Cōpositā aūt sūt: q̄ a plurib⁹ admixtis fiūt. vñ et nois sui odorē nō habēt. qꝛ obtinētib⁹ alijsq̄ admiscēt. incertū odorē inducūt vt cerotum calcasticum maracinum.

¶ De inuno medicine. La. XIII.

Verit a qbusdã qre inter ceteras libe
q rales disciplinas medicine ars nõ cõ
tineat. Propterea q ille singlares cõ
tinẽt causas. ista vo oim. Nã t grãmatica me
dic' scare vbeꝫ. vt intelligere vel exponere pos
sit q legit. sil'r t rhetorica. vt veracib' argumẽ
tis valeat diffinire q tractat. nec nõ t dialetica
ppt infirmitatũ causas rõne adhibita pscrutã
das atq curãdas. Sic t arithmetica ppt nu
merũ horarũ in accessiõib' t periodis dierũ.
nõ aliter t geometria ppt qlitates regionũ et
locoꝝ sit': in qb' doceat qd qsq obseruare de
beat. Porro musica incognita illi nõ erit. Nã
multa sunt q in egris hoibus p hãc disciplinã
facta legunt. sic de Dauid legit: qui a spiritu
immundo saulem arte modulationis eripuit.
Asclepiades q medicus phreneticũ quendã p
simphoniã pristine sanitati restituit. Postremo
t astronomiã notã habebit. p quã contemplet
rationẽ astroꝝ t mutationes temporꝝ. Nã sic
ait quidã medicoꝝ: cũ ipsoꝝ qualitatib' t no
stra corpa cõmutant. hinc est q medicina scda
philosophia dicit. Utraq em disciplina totu
hominẽ sibi vendicat. Nam sicut p illam ani
ma. ita per hanc corpus curatur.

¶ Incipit liber quintus.

De auctoribus legum. La. I

Moyses gẽtis he
bree primus omniũ diuinas le
ges sacris litteris explicauit.
Phoroneus rex grecus primus
leges iudiciaq pstituit. Aer
curius trimegist' pm' leges egyptijs tradidit.
Solon primus leges atheniensib' dedit. Licur
gus pm' lacedemonijs iura legũ ex apollinis
auctoritate confinxit. Numa pompilius q ro
mulo successit in regno. primus leges romanis
edidit. Deinde cũ plus seditiosos magistra
tus ferre nõ posset. decẽ viros legibus scriben
dis creauit. q leges ex libris solonis in latinũ
sermonẽ trãslatas. xij tabulis exposuerũt. Fu
erũt aũt ibi hi Appius claudi'. T. genuti'. P.
sestius. L. veturius. S. iulius. A. manlius. P
sulpitius. P. curiatus. T. romulus. Sp. post
humi'. Hi decẽ viri legũ conscribendarũ electi
sunt. Leges aũt redigere in libris primis consul
pompeius instituere voluit. sed nõ psecerauit
obtrectatoꝝ metu. Deinde cesar cepit id face
re. sed ante interfectus est. Paulatim aũt anti
que leges vetustate atq incuria exoluerũt: q
rũ t si nullus iaz vsus est. notitia tñ necessaria
videtur. Leges noue a cõstantino cesare cepe
rũt. et reliquis succedentibus. erãtq pmixte t
inordinate. Postea theodosius minor augu
stus ad similitudinem gregoriani et hermoge
niani codicem factum constitutionũ a constã
tini temporibus sub proprio cuiusq imparato
ris titulo disposuit. quem a suo nomine theo
dosianũ vocauit.

¶ De legibus diuinis t humanis. La. II.

Omnes autem leges aut diuine sunt
o aut humane. Diuine natura. humane
moribus cõstant. idcoq he discrepãt
qñ alie alijs gentibus placent. Fas lex diuina
est. ius lex humana. Transire p agrum alienũ
fas est. ius non est.

¶ Quid differunt inter se ius
leges t mores. La. III.

i Us generale nomẽ est. Lex autẽ iuris
est species. Jus autem dictum. quia iu
stum est. Omne autem ius legibus t moribus
constat. lex est constitutio scripta. Mos est ve
tustate probata consuetudo. siue lex non scrip
ta. Nam lex a legendo vocata: quia scripta ẽ.
Mos autem longa consuetudo est. de morib'
tantũmodo tracta. Consuetudo autem est ius
quoddam moribus institutum. quod p lege
suscapitur cum deficit lex. nec differt scriptura
an ratione consistat quando et legem ratio cõ
mendat. Porro si ratione lex constat. lex erit
omne tam quod ratione constiterit. dumtaxat
quod religioni congruat. quod discipline con
ueniat. quod saluti pficiat. vocata autem con
suetudo. quia in cõmuni est vsu.

¶ Quid sit ius naturale. La. IIII

i Us aut naturale est. aut ciuile. aut gẽ
tium. Jus naturale est cõmune omni
um nationũ. eo q vbiq instinctu nature. non
constitutione aliqua habetur. vt viri t femine
cõiunctio. liberorum successio t educatio. cõ
munis omniũ possessio. t omniũ vna libertas
acquisitio eorum que celo terra mariq capiũ
tur. Item deposite rei vel cõmendate pecunie
restitutio. violentie p vim repulsio. Nam hoc
aut si quid huic simile est. nunq iniustum sed
naturale equũq habetur.

¶ Quid sit ius ciuile. La. V

i Us ciuile est. quod qsq populus vel
quecq ciuitas sibi proprium. humana
diuinaq causa constituit.

¶ Quid sit ius gentiũ. La. VI.

i Us gentium est. sedium occupatio. e
dificatio. munitio. bella. captiuitates.
seruitutes. postliminia. federa pacis. inducie.
legatoꝝ nõ violandoꝝ religio. cõnubia inter
alienigenas phibita. t inde ius gentiũ. quia
eo iure omnes fere gentes vtuntur.

¶ Quid sit ius militare. La. VII.

i Us militare est belli inferendi solẽni
tas. federis faciẽdi nexus. signo dato
cõgressio in hostẽ vel cõmissio. itẽ signo dato

receptio item flagitij militaris disciplina· si locus deseratur·item stipendioꝝ modus·dignitatum gradus·premioꝝ honoꝝ·veluti cum corona vel toꝝques donant·item prede decisio ꝛ ꝑ personarū qualitatibus et laboris iusta diuisio·ac principis ꝓnio·

¶ Quid sit ius publicum· La·VIII·

i Us publicum est in sacris·et sacerdotibus·et in magistratibus·

¶ Quid sit ius quiritum· La·IX

i Us quiritum est ꝓpꝛie romanoꝝ·qō nulli tenent nisi quirites·id est romāi tanꝯ de legitimis hereditatibus·de cretionibus·de tutelis·de vsucapionibus· Que iura apud nullum alium populum reperiūtur·sed ꝓpꝛia sunt romanoꝝ·ꝛ in cosdē solos cōstituta· Constat autem ius quiritum ex legibus et plebiscitis ꝛ constitutionibus principū·et edictis siue prudentium responsis·

¶ Quid lex· La·X·

l Ex ꝓstitutio populi·qua maiores natu simul cum pedibus aliquid sanxerunt·

¶ Quid scita plebium· La·XI·

Scita sunt·que plebes tantuꝝ constituunt·ꝛ vocata scita·q̄ ea plebs sciat·vꝝ q̄ scisciscatur·et rogat vt fiant·

¶ Quid senatus consultum· La·XII·

s Enatus consultum est· quod tantum senatores populis consulendo decernunt·

¶ Quid constituto et edictum· La·XIII·

c Onstitutio vel edictum·quod rex vel imperatoꝝ constituit vel ediat·

¶ Quid responsa prudentū· La·XIIII·

r Esponsa·sunt que uri consulti respōdere dicuntur consulentibus·vnde ꝛ responsa ꝑauli dicta· Fuerunt enim quidam prudentes et arbitri equitatis qui institutiones cuiles iuris compositas ediderūt quibus dissidentiū lites cōtentionesq̄ sopirēt

¶ De legibus consularibus ꝛ tribunitijs· Lāp·XV·

q Uedam etiam leges dicuntur ab his qui condiderunt·vt consulares· tribunitie·iulie·cornelie· Nam ꝛ sub Octauiano cesare suffecti consules papius ꝛ pompeius·legē tulerunt·que a nominibus eorum appellatur papia pompeia·continens patrū premia·ꝑ su sapiendis liberis·Sub eodeꝝ quoq̄ imperatore Falcidius tribunus plebis legem fecit·ne quis plus extraneis in testamēto legaret q̄ vt quarta pars supesset heredibus·ex cuius noie lex falcidia nuncupata est· Aq̄lius q̄ legē cōdidit·que hactenus aquila nuncupatur·

¶ De lege satyra· La·XVI

s Atyra vero lex est·que de pluribus rebus sīl loquit·dicta a copia rerū·et quasi a satietate·vnde ꝛ satyrā scribere est poemata varia condere·vt Horatij Iuuenalis ꝛ Persij·

¶ De legibus rhodijs· La·XVII·

r Hodie leges naualiū cōmertioꝝ sunt ab insula rhodo ꝓgnominate·in qua antiquitus mercatoꝝ vsus fuit·

¶ De priuilegijs· La·XVIII

p Riuilegia autem sunt leges priuatoꝝ quasi priuate leges· Nam priuilegiuꝫ inde dictum q̄ in priuato feratur·

¶ Quid possit lex· La·XIX·

o Mnis aūt lex·aut ꝑmittit aliquid·vt vir fortis petat premiū·aut vetat·vt sacrarū virginū nuptias nulli petere liceat·aut punit·vt qui cedem fecerit capite plectat·eius eñ premio aut pena vita moderat humana·

¶ Quare lex facta sit· La·XX·

f Acte sunt aūt leges vt earum metu humana coerceat audacia·tutaq̄ sit int improbos innocentia·ꝛ in ipsis improbis formidato supplicio·refrenet nocendi facultas·

¶ Qualis debeat fieri lex· La·XXI·

Rit aūt lex honesta iusta possibilis·secūdū naturā·ꝫm patrie cōsuetudinē·loco tp̄iq̄ cōueniens·necessaria vtilis manifesta q̄ ne aliquid ꝑ obscuritatē in captione contineat·nullo priuato cōmodo·sed ꝓ cōmuni ciuiū vtilitate conscripta·

¶ De causis· La·XXII·

p Ragma grecum est·quod latine causa dicatur·vnō ꝛ pragmatica negocia dicuntur·et actoꝝ causarū ꝛ negocioꝝ pragmaticus nuncupatur·

¶ De testibus· La·XXIII

t Estes sunt a quibus queritur veritas in iudicio·Quos quisq̄ ante iudiciū sibi placitis alligat·ne cui sit postea liberū aut dissimulare aut subtrahere se· vnde ꝛ allegati appellantur·Itē testes dicti·q̄ testamēto adhiberi solēt·sic signatoꝝ q̄ testamentū signāt·

¶ De instrumentis legalibus· La·XXIIII

Oluntas est generale nomē omnium v legalium instrumentoꝝ·que quia nō vi sed volūtate procedit·ideo tale nomen accepit·Testamentum vocatum·quia nisi testatoꝝ mortuus fuerit·nec confirmari potest nec sciri quid in eo scriptum sit·quia clausum ꝛ obsignatum est·et inde dictum testamētum·quia non valet nisi post testatoris monumentū·vñ et aplus·Testamentū inq̄t in mortuis cōfirmat·Testamentū sane in scripturis sanctis nō hoc solū dicit q̄ nō valet nisi testatoribus mortuis·sed oñe pactū ꝛ placitū testamentū vocabāt·Nā laban ꝛ iacob testamētū fecerūt·qō vtiq̄ etiā inter viuos valeret·Et in

psalmis legit·Aduersus tetestamñtū dispōsuerunt·hoc est pactū ⁊ innūerabilia talia·Tabule testamñti inde appellate sunt·q; ante charte et membrane⁊ vsum in dolatis tabulis non solū testamēta:sed etiā epistola⁊ alloqa scribebant· Eā ⁊ portitores ea⁊ tabellarij vocabant·Testamētū iuris ciuilis est q̄q; testiuz signis subscriptōe firmatū·Testamētū iuris p̄torij est septem testiū signis firmatū·sed illud apud cues fit:inde ciuile·istud apud p̄tores·inde iuris p̄torij·Testamētū aūt signare notare ē·id est:vt notū sit qđ scptū est·Holographiū testamentū est manu auctoris totū cōscptum atq; subscriptum·vñ et nomē accepit·Greci eñ holon totū·graphin lrām dicūt· Irritū testamentū est·si is qui testatus ē: capite diminutus ē·aut si nō rite factū sit·Inofficiosum testamētū ē·quod frustra liberis exheredatis sine officio natural' pietatis in exneas psonas redactū est·Ruptū testamētū inde vocatū·eo q; nascente posthumo neq; exheredato nomiatim·neq; herede istituto disrūpitur·Supsessum testamētū ē: quod i fraude heredū vl' legatarioz seu libertoz non est palā,platū·qđ si nō latet:tñ si p̄dictis personis nō,pferatur:sup̄sum nō videt·Nūcupatō est·quā in tabul' cersq; testatoris recitat dicens·Hec vt in tabulis his cersq; scpta sunt·ita dico ita lego·itaq; vos cues romani mihi testimoniū phibete:⁊ hoc ōr nūcupatō Nūcupare eñ est in palā nomiare ⁊ pfirmare·Jus liberorum est p̄iugiū sine liberis·inuicē p loco pignorum hereditatis alterna cōscriptō·Codicellū vt veteres aūt sine dubio ab auctore dēz:q̄ hoc scripture genus instituit·Est aūt scptura nulla indigēs solēnitate verboz:sed sola testatoris voluntate qualicūq; scpture significatiōe expressa Cuius bñficio volūtatibus defunctoz cōstat esse subuētum:ppter legaliū xboz difficultatē aut certe,ppter necessitatē adhibēdoz solēnū ita vt q̄ scribit titlm cuisdē scpture: codicillum vocet·Sicut aūt codicillus fit vice testamñti· ita epla vice codicilloz·Cretō est certus dierū numerus in quo instituꝰ heres·aut adit hereditatem:aut finito tēpore cretōis excludit·nec liberum illi est vltra capiēde hereditatis·Cretio appellata ē quasi decretō·id ē:decernere vel cōstituere·vtputa ille h̄eres michi esto· addiq; cernitoq; infra dies tot·Adeūdarum aūt hereditatum cēteſimus statutus erat dies: quib⁹ non ē cretio addita·Fideicōmissum dēm vt fiat quod a defuncto cōmittitur·Nam fides dicta eo q̄ fiat·quod tñ nō directis verbis sed precatiuis exposit·Pactū ōr inter ptes ex pace p̄ueniēs scptura legibus ac moꝛb⁹ p̄probata·et dēm est pactū quasi ex pace factuz·ab eo qđ ē pāgo·vñ ⁊ pepigit fedus·Placitū q̄ simil'r ab eo q̄ placeat·Alij dicūt pactū eē qđ volens q̄q; facit·placitū xo etiā nollēs ꝓpellitur· veluti quādo q̄q; paratus sit in iudicō ad rñdendū quod nemo pōt dicere pactū sed placitū· Adātum dcñ q̄ olim in p̄missō negocio alteri manū dabat·Ratū xo quasi ratōnabile et rectū·vnde ⁊ qui pollicet dicat·ratū me esse,pmitteoz:hoc est firmū atq; ppetuū·rite aūt esse nō recte sed ex moze·Cirographū cautō vel p̄scptio duaꝝ instar chartaꝝ·grece eñ manu scptū ōr cautō·Emptō ⁊ venditō est rei cōmutatio: atq; p̄tractus ex cōuentōne veniēs·Emptō autem dicta q̄ a me tibi sit·vēditō quasi venūdatio·i·a nūdinis·Donatō est cuiuslibet rei trāslatō·Dictū autē dicūt donatōem quasi doni actōnē·⁊ dotē quasi do itē·Prētedēte eñ i nuptijs donatōe dos seqtur·Nam antiquus nuptiaꝝ erat ritus quo se maritus ⁊ vxoꝛ inuicez emebant ne videret vxoꝛ ancilla·sicut habemus in iure·Inde est q̄ p̄cedēte donatōne viri:seqtur dos vxoris·Donatō vsufructuaria ideo ōr quia donatoꝛ ex ea vsumfructū adhuc retinet: seruato cui donatū est iure·Donatō directa iō nūcupatur·quia ⁊ iure ⁊ vsu statim trāsit in alterum·nec vltra aliquid inde ad ius donatoꝛi retoꝛquet·Cōditōes,ppie testiū sunt:⁊ dēe cōditōnes a cōdicēdo quasi cōdictōnes·quia nō ibi testis vnus iurat·sed vel duo vel plēs·Non eñ in vnius oze sed in duoꝝ aut triū testiū stat oñe xbum·Item ꝓditiōes q̄ inter se cōueniat sermo testū quasi cōdictōes·Stipulatio est,promissio vel spōsio·vnō ⁊ pmissoꝛes stipulatoꝛes vocātur·Dicta autē stipulatō a stipula·Cleēs eñ quādo sibi aliquid,pmittebāt:stipulā tenētes frāgebant·quā itez iūgentes spōsiones suas agnoscebāt·siue q̄ stipulum iuxta Paulu⁊ iuridicū firmū appellauere·Sacrm est pignus sponsionis·vocatū autē sacrm·quia volare qđ quisq; ꝓmittit perfidie est

¶ De rebus Lą· XXV

h Ereditas est res que morte alicui⁹ adquēpiam puenit·vel legato testamēto vel possessione retēta·Dicta autem hereditas a rebus aditis siue ab ere·quia q̄ possidet agrum ⁊ cēsum soluit inde ⁊ res·Res sunt que in nostro iure cōsistunt·Jura autem sunt: que a nobis iuste possidentur:nec aliena sunt· Dicta autem res a recte habendo· ius a iuste possidendo·Hoc eniz iure possidetur quod recte·hoc recte quod bene·Quod autem male possidetur alienum est·Malc autem possidet: qui vel suis male vtitur· vel aliena p̄sumit· Possidet autem iuste qui non irrentur cupiditate·Qui autem cupiditate tenetur possessus ē non possessoꝛ·Bona sunt honestoꝛum seu nobilium que,pinde bona dicunt vt nō habeant

turpē vsum·sed ea homies ad res bonas vtan
tur·¶Peculiū ꝑpe minoꝝ est ꝓsonaꝝ siue suoꝝ
¶Ma peculiū est qđ pater vel dñs filiū suū vl̄ ser-
uū ꝓ suo iure tractare patiť·¶Peculiū autez a
pecudibus dictū·in q̄bus vetez constabat vni
uersa substātia·Bonoꝝ possessio ē ius possessi
onis certo ordine certoq; titulo acquisita·In-
testata hereditas est·que testamēto scripta non
est·aut si scripta sit:iure tamē nequaq; est edita
Laduca inde dñr·quia eius heredes cecideŕt·
Familie heraiscūde: ē diuisio hereditatis inter
heredes·¶Heraiscūde eñ apud veteres diuisio
nuncupať·Cōmūi diuidēdo est inť eos q̄bus
cōis res est·que actō iubet postulātibus his ar
bitriū dari·cuius arbitratu res diuiduńť·Fini
um regūdoꝝ actō dicta·eo q; p eā fganť fines
ytriq; ne dissipētur·dūmodo nō āgustioze q̄n-
q; pedū loco ea ꝓtrouersia sit·Locatō ē res ad
vsum data cū diffinitōe mercedis·Lōductio ē
res in vsum accepta:cū ꝓstituta mercede·¶Res
credita est que in obligatiōem ita deducta est:
vt ex tpe quo ꝓhebať certū sit eā deferre·Vsu-
ra est incremētū fenoris·ab vsu eius creditū nū-
cupata·Cōmodū est id qđ nostri iuris ē·et ad
alios tpaliť trāslatū ē·cū mō tpis q̄diu apđ eū
sit·vnde t ꝓmodū dām est ¶Precariū est dū p̄ce
creditoꝝ rogatus ꝑmittit debitorē in possessiōe
fundi sibi obligati demoꝝari·t ex eo fructꝰ capę
Et dām p̄cariū q; p̄ce audiť·quasi p̄cadiū:ꝝ p
dlťa ꝓmutata·¶Mutuū appellatum ē·qz id qđ
a me tibi dať·ex meo tuū fit·Depositum est pi-
gnus cōmēdatū ad tpus·quasi diu positū·De
ponere aūt quis videť:cum aliq̄d metu furti in
cendij·naufragij·apud aliū custodie causa de-
ponit·Interest aūt in loq̄ndi vsu inter pignꝰ t
arrā·¶Ma pignus ē qđ dať ꝓpter rē creditam q̄
dum reddiť statim pignus auferť·Arra ẋo est
que ꝓmū ꝑ re bonefidei cōtractu empta ex pte
dať t postea cōpleť·Est eñ arra cōplenda nō
auferēda·vñ qui hz arrā nō reddit sic pignus
sed ōsiderat plenitudinē·t dicta arra a re pro
qua tradiť·Itē inter pignus t fiduciam et hy-
pothecam hoc interest·¶Pignus eñ est qđ pro-
pter rem editā obligať·cuius rei possessione so
lam ad tps ꝓsequitur creditoꝝ·ceteꝝ dominiū pe
nes debitorem ē·Fiducia ē·cum res aliqua su-
mende mutue pecūie gfa vel mancipať vel in
iure creditť·¶Hypotheca ē·cum res aliqua com-
modať sine depositōe pecunie vel pignoꝝ pac
to vel cautōe sola interueniēte·¶Domētū dām
a tpis breuitate·vt tā cito q̄ statim saluo nego-
cio reformeť:nec i vllā moꝝā ꝑduci dēat qđ re-
petitur·sicut nec vllū spaciū est momēti·cuiꝰ tā
breuis est tpis punctus·vt in aliquā moꝝā nllo
modo ꝑducať·¶Instrumētum est vnde aliq̄d cō
struimus·vt cultus·calamus·ascia·¶Instructuz
quod ꝑ instrumētū efficiť vt baculus·codex·ta
bula·Vsus quo in re instructa vtimur·vt i ba-
culo inniti·in codice legere·in tabula ludere:ſz
et ipe fructus agroꝝ quia eo vtimur vsus voca
tur·¶Hec sunt illa tria Vsusfructus aūt vocatur
q; solo vsu habeť eiꝰ fructꝰ:manēte apđ aliū iu
re·Vsucapio ē adēptō dominij ꝑ ꝓtinuatōem
iuste possessionis vel biēnij aut alicꝰ temporis·
¶Mancipatō dicta est·q; manu res capiť·Unđ
oꝑtet eum q̄ mācipiū accipit ꝓphēdere idipm
qđ de mācipio dať·Cessio est ꝓpe rei concessio
sicut est illud·cedo iure ꝓpinq̄tatis·Cedere ei
dicamus quasi cōcedere·i·que ꝓpa sunt·¶Ma si
aliena restituimꝰ:nō cedimꝰ ¶Maz cedere ꝓpue
ōr qui ꝝ veritatē alteri cōsentit·vt Licero·Ces
sit inq̄t amplissimi viri auctoꝝitati vel poteſ pa-
ruit·Interdictū est quod a iudice nō in ꝑpetu-
um sed ꝑ reformādo momēto ad tps interi ōr:
salua ꝓpositōe actōis eius·¶Precaū vocatū: eo
q; p̄pus illud damus·vt ꝑ eius vice rem quā ap
petimus possidere dēamus·Cōmertiū dictū a
merabus·quo nomie res venales appellamus
Unde t mercatus ōr:cetus multoꝝ hoim qui
res vēdere vel emere solēt·Integri restitutō est
cause vel rei repatō·Causa reintegrať: que vi
potestatis expleta nō est ¶Res reintegrať que
vi potestatis ablata atq; extorta est·

¶ De crimibus in lege ꝓstitutis XXVI

c ¶Rimē a carēdo nomē hz·vt furtū falsi
tas t cetera que si occidūt ſz infamāt·
Facinꝰ dām a facēdo malū quod no-
ceat alteri·Flagitiū a flagitādo coꝝruptelam li
bidinis q̄ noceat sibi·¶Hec sunt duo genera om
niū peccatoꝝ·Vis ē virtus potestatis: per q̄m
causa siue res vel auferť vel extoꝝqueť· Vis pri
uata est:si q̄s ante iudicū armatus hominibus
quēq; a suo deiecerit vl̄ expugnauerit·Vis pu
blica ē·si quis ciuē ante ꝓlim vel iudicē vel re-
gem appellātem necauerit aut toꝝserit·siue ẋbe
rauerit vel vinxerit·Dolus est mētis calliditas
ab eo q; deludat·Aliud eñ agit t aliō simulat
Petronius aliter estimat dicēs·Quid est iudi-
cis dolus:¶Mirū vbi aliq̄d factū est quod le
gi dolet·habetis dolū·accipite nunc malū· La
lumnia est iurgiū aliene litis·a caluēdo id ē de-
cipiendo dicta·Falsitas appellata a fando aliō
q; verū est·Iniuria est iniustitia·Hinc est illud
Virgilij·Cū turni iniuria mrēm admōuit·In
iuria ē qui audet aliquid ꝝ ordinē iuris Sedi
tio dicitur dissensio ciuiū:q; seoꝝsum alij ad ali-
os eunt·¶Nam hi maxime turbatōne rerū t tu-
multu gaudent· Sacrilegium ꝓpe est sacraruꝫ
rerum furtum·postea et in idolorum cultu he-
sit hoc nomen·Adulteriū est illusio alieni co-
iugij·qđ q; alť alteriꝰ thoꝝ ꝓmaculauit·adul-
terij nomē accepit· Stupꝝ·raptꝰ ꝓpe ē illicitꝰ

coitus·a corrūpēdo dict⁹·Vñ Virgilius·Rapto potiꝰ·id ē stupro fruitur·Homicidij vocabulum ꝓpositū est ex hoīe et cede· Qui eñ cedem in hoiem fecisse cōpertus erat:homicidā veteres appellabāt·Parricidij actō nō solū in eū dabatur q̄ parētē·id ē·q̄ prēm vel mrēm interemisset sed t in eū qui frēm occiderat·t dēm parricidium quasi parētis cediū·Interneciei iudiciū in eū dabatur q̄ falsum testamētū fecerat·t ob id hoiem occiderat·Accusatorē ei⁹ possessio bonorū seq̄batur·Interneciei aūt significatō ē quasi hois quedā enecatō·Mā ꝓpositōem interponebāt ne·Meui⁹·Mare interbibere·t Plaut⁹·Interluere mare·id est·ebibere et eluere· Furtum ē rei aliene clādestina cōtrectatō·a furno: id ē fusco vocatū·q̄ in obscuro fit· Furtū autē capitale crimē apud maiores fuit· añ penaz q̄ dupli·Persuasio ē rei aliene manifesta ꝓsumptio· Furtū aūt earūdē rez fit que de loco in locum trāsferri pñt·quasio aūt t eaz que transferunt:t eaz q̄ īmobilia sunt·Inficiatō est negatio debite rei cū a creditore depoſcat·Idē t abiuratō·id ē rei credite abnegatō·Ambit⁹ iudiciū in cū ē q̄ largitōe honorē capit t ābit· amissurus dignitatē quā mūere inuasit· Peculat⁹ iudiciū in eos dat·q̄ fraudē erario faciunt·pecuniāz publicā interūtūt· Mā a pecunia peculatū dēm est iudiciū·Nō aūt sic iudicat furtuz reipublice sicut rei ꝑuate· Mā ille sic iudicat vt sacrilegus·q: fur est sacroz· Repetūdaz accusat·q̄ pecunias a socijs cepit·In hoc iudicō reus si añ moriat:in bona ei⁹ iudiciū redditꝰ· In cestu iudiciū in ẋgines sacratas vel ꝓpinquas sanguie cōstitutū est·Qui eñ talib⁹ miscent in cestu·id ē incesti habētur· Maiestatis reatu tenent hi q̄ regiā maiestatē leserūt vel violauerūt· vel qui rē publicā ꝓdiderūt·vel cū hostib⁹ consenserūt·Piaculū dēm ꝓ eo q̄ expiari pōt·cōmissa sunt eñ que erāt quoq; ordine expiāda·

¶ De penis in legib⁹ ꝓstitutis XXVII

Pliciter malū apellat·vnū q̄ nō facit·alterꝫ q̄ patit· Nō facit:peccatū ē q̄ patit pena· Malū aūt tunc plenuz est cum t preteritū est·t impendit vt sit t dolor et metus·Pena dicta q̄ puniat· Est autem epitheton nomen·t sine adiectōne non habet plenum sensum·adijcis penā carceris· penā exilij penam mortis·t imples sensum· Supplicium ꝓprie dicitur·non qui quoquo modo punitur sed qui ita damnatur vt bona eius ꝓsecrentur· et in publicum redigantur· Nam supplicia dicebantur supplicamēta·t supplicium dict⁹ de cui⁹ damnatōe deliberat aliq̄d deo·vnō t supplicare Octo genera penaz in legib⁹ cōtineri· Tull⁹ scribit·id ē: dānū·vincula·verbera·talionē·ignominiū·exiliū·seruitutē·t mortem· His nāq; penis vindicat omne ꝓpetratū pēm·Damnū a diminutōe rei vocatū· Vincula a vinciendo·id ē artādo dicta·eo q̄ ſstringāt atq; retineāt· vel q: vi ligāt colla· Lōpedes dicti·q: cōtinent pedes· Pedice sunt laquei·q̄b⁹ pedes illaqueantur·dicte a pedib⁹ capiēdis· Catene aūt q̄ capiēdo teneāt vtraq; vestigia ne ꝓgrediant· Itē catene q̄ se capiēdo teneāt plurimi mōis· Adamice sunt vincula q̄bus man⁹ capiunt·Iz t manice tunicaz sunt·Meruus est ferreū vinculū:q̄ pedes vt etiā ceruices impediunt·Boia est torques dānatoz quasi iugū boū·ex genere vinculoz est·Carcer est i quo custodiunt noxij·t dictus carcer·q̄ eo hoies coerceant includāturq; quasi arcer·ab arcēdo scz·Locū aūt in quo seruāntur noxij carcerē dicamus·nūero tm̄ singlari vñ vo emittunt quadrige carceres vocam⁹ numero tm̄ plurali:Verbera dēa·q: cū agitātur: aerē ẏberāt·Hinc flagra t plage t flagella·q̄a cū flatu t strepitu in corpe sonāt· Mā plage q̄si flage·sed plage t flagra ꝓme positōis sunt· flagella aūt q̄ diminutōem dicta·Anguilla ē qua coercent in scolis pueri·que vulgo scutica dicitur·Fustes sunt q̄bus iuuenes ꝓ crimib⁹ feriūtur·apellati q̄ pfixi i fossis stēt·quos palos rustici vocāt·Electes dicti q̄ manib⁹ vectent·vnde ostia saraq; vellunt·Iz hi ad penas legū nō ptinēt·Virge sunt summitates frōdiū arboruq;·dicte q̄ virides sint·vel q̄ vim hēant arguēdi·que si lenis fuit ẏga est·si certe nodosa vt aculeata:scorpio rectissuno noie vocat·q: arcuato vulnere in corp⁹ infigit· Ict⁹ ꝓpe flagelloꝝ sunt ab agitādo vocati· Ungule dēe q̄ effodiant·Ihe t fidicule·q: his rei in eculeo torquentur vt fides iueniat·Ecule⁹ aūt dcūs q̄ extēdat Tormēta ẏo q̄ torquēdo mētē inueniāt·Est t lautumnū supplicij gen⁹ ad ẏberādū aptū·iuētum a tarq̄nio superbo ad penas sceleratorum· Iste eñ poz lautūnas·tormēta·fustes·metalla atq; exilia adinuēit·t ipe poz ex regib⁹ exilium meruit·Talio est silitudo vindicte· vt tlr quis patiatur vt fecit· Hoc eñ t natura t lege ē istitutū·vt ledētē silis vindicta seq̄tur· Vñ t illud est legis·Oculū ꝓ oculo·dentē ꝓ dente Talio aūt nō solū ad iniuriā referēdā·sed etiā ꝓ bñficio reddēdo ponit·Est eñ ꝓmūis fmo t inuurie t bñficiētie· Ignominiū dēm·eo q̄ desinat hēre honestatis nomē is q̄ in aliq̄ crimie deprehendit·Dēm aūt ignominiū q̄si sine nomie:sic ignar⁹ sine sciēna·sicut ignobil⁹ sine nobilitate· Hoc q̄z t infamiū quasi sine bōa fama· Fama aūt dicta·q: fando id est loquēdo pua gat·per traduces linguarum t aurium serpēs·Est autem nomē t bonarum rez t malaz·Mā fama felicitatis interdū est·vt illud est· Illustris fama quod laus est·malaz·vt Virgil⁹ Fama malū

quo nō aliud velocꝰ vllum. Fame aūt nomen certi locū nō habet. qz plurimū mēdaz ē: adūci ens multa vel demutās de veritate. q̄ tādiu viuit q̄diu nō ꝓbat. At vbi ꝓbatis esse fama cessat. ⁊ exinde res noīatur nō fama. Exiliū dictū quasi ex solū. Nam exul dr qui ex solum ē. Et postliminio redeūtibus: hoc est de exilio reducendis qui iunt electi in iniuriā. id est ex limen patrie. Diuiditur autez exilium in relegatis et deportatis. Relegatus ē quē bona sua sequūtur. deportatus quē nō sequūtur. Proscriptio exilij ꝓcul dānatō: quasi porro sc̄ptio. Itē proscriptus. qz palā sc̄ptus. Metallū est vbi exules deputātur ad eruēdā venā. marmorazꝫ secandā in crustis. Seruitꝰ a ꝛuādo vocata. apō antiquos eīm q̄ in bello a morte ꝛuabātur. ꝛui vocabātur. Hec est sola malox oīm postrema. q̄ liberis oīm supplicō grauior est: Nā vbi libertas perijt. vna ibi perierūt et oīa. Mortū vo diuersi casus. ex q̄bus crux vel patibulū in q̄ homines apēsi cruciātur vel patiūtur: vnde et nomina hūt. patibulū eīm vulgo furca dr quasi ferens caput. ſuſpēſum eīm ⁊ strāgulatū hec examinat. sed patibulū mīnor pena q̄z crucis. Nā patibulū apensos statim exanimat. crux autez ſuffixos diu cruciat. Et ⁊ in euāgelio latrōib⁹ vt morerenr ⁊ de ligno ab sabbatū deponerentur: crura ꝓfracta sunt. qz ligno ſuſpēſi cito mori non poterāt. In ipo q̄z genere necis differt. Crudelis est ei in aq̄ spīm torquēti extingui. ignibus vri. frigore ⁊ fame necari. canib⁹ et bestijs exponi. Nā ferro mori etas q̄z maior optauit. Gladius eīm sine grauiori cruciatu cōpēdiosa morte vitaz finire nouit. Culleū est parricidale vasculū. ab oculendo id est claudendo dictum. Est aūt vter ex corio factꝰ. in quo parricide cū simia ⁊ gallo ⁊ serpēte inclusi in mare ꝓjpitantur. Oīm aūt istaz mortū genus aiadūsio nominat. Animadūsio eīm est qñ iudex reum punit. ⁊ dr animaduertere. id est animū illuc vertere. intēdere vtiq; ad puniēdū reū. qz iudex ē. Ideo aūt romani aquā ⁊ ignē interdicebāt q̄busdam dānatis. quia aer ⁊ aqua cūctis patēt et omnibus data sunt. vt illi nō fruerenr quod oīmbus per naturam concessum est.

¶ De chronice vocabulo Ca. XXVIII

c Chronica grece dr que latine tpm series apellat. qualē apud grecos eusebius cesariēsis ep̄s edidit. Hieronym⁹ pbiter in latinam linguam cōuertit. Chronos ei grece latine tempus interpretatur

¶ De momētis ⁊ horis Ca XXIX

t Empora aūt momētis. horis. diebus. mēsibus. ānis. lustris. secul'. etatib⁹ diuidūtur. Momētū est minimū atq; angustissimū tp̄s. a moto sidez dēm. Est enim extremitas horе in breuiꝫ interualꝫ: eū sol aliq̄d sibi cedit atq; succedit. Hora grecū nomen est: et tū latinū sonat. Hora eīm finis est tēpis: sicut et ore sunt fines maris: fluuioꝫ ⁊ vestimētoꝫ

¶ De diebus Ca. XXX.

d Jes est p̄sentia sol': siue sol supra terras sicut nox sol sub terris Et eīm dies aut nox sit causa est: aut supra terrā sol. aut sub terris. Dies legitimus. xxiij. horaz est vsq; dum dies ⁊ nox spacia sui cursus ab oriēte vsq; ad aliū orientalē solem celi volubilitate concludat. Abusiue aūt dies vnus est spaciū ab oriēte sole vsq; ad occidētē. Sunt aūt diei spacia duo. interdianū atq; nocturnū. ⁊ ē dies q̄dē horaruꝫ xxiij. spaciū aūt horaz. xij. Vocatꝰ autē dies a pte meliore. Et ⁊ in vsu est vt sine ꝓmēoratiōe noctis: nūm dicamus diez. sicut ⁊ in lege dīna sc̄ptū ē. Fcīm est vespe ⁊ mane dies vnus. Dies ſm egyptios ichoat ab occasu solis. ſm persas ab ortu sol. ſm athenienses a sexta hora diei. ſm romanos a media nocte. Et ⁊ tūc gallicanū ē quoz vox diei oīs dic̄ ꝓconiuz. qñ ⁊ meſonyctiꝰ afflatus sit. Dies dicti a dijs. quoz noia romani q̄busdā sideribꝰ sacrauerūt. Primū eīm diez a sole apellauerūt. q̄ ꝓnceps est oīm siderū sic et idē dies. caput est cūctoz diez. Scōm a lūa que soli ⁊ splēdore ⁊ magnitudine ꝓxima ē: et ex eo mutuat lumē. Tertiū a stella martis. que vesp vocat. Quartū a stella mercurij. quā q̄dā cādidū circulū dicūt. Quintū a stella iouis. q̄m phetōtē aiunt. Sextū a veneris stella. q̄m lucifez asserūt. que inter oīa sidera plus lucis hēt. Septimū a stella saturni. que sexto celo locata: xxx. ānis ferē explere cursum suū. Proinde aūt ex his septē stell' noīa dieb⁹ gētiles dedert. eo q̄ eosdē aliq̄d sibi effici estimarēt: dicētes hr̄e a sole spīm. a luna corpus. a mercurio ingeniū et linguā. a venere voluptatē. a marte sanguinez. a ioue tēperātiā. a saturno humorē. Talꝫ q̄pe extitit gentiliū stultitia. q̄ sibi finxerūt tam ridiculosa figmēta. Apud hebreos aūt dies prima vna sabbati dr. qui apud nos dies dñicus est: quē gētiles soli dedicauerūt. Scōa sabbati: secunda feria. quē seculares diē lune vocāt. Tertia sabbati: tertia feria. quē illi diē martꝭ vocāt. Quarta sabbati: quarta feria. q̄ mercurij dies dr a paganis. Quinta sabbati q̄nta feria ē. id ē: q̄ntus a die dñico. q̄ apud gētiles iouis vocat. Sexta sabbati sexta feria ē. q̄ apud eosdem paganos veneris nūcupat. Sabbatū aūt septimꝰ a dñico die est. quē gētiles saturno dedicauerūt et saturni noīauerunt. Sabbatū autem ex hebreo in latinum requies interptatur. eo q̄ deus in eo requieuisset ab omnibus operibus suis. Abedius autem in vocabulis dierum de ore christiano ritus loquendi ecclesiasticus ꝓcedit

Tamē si quē forte ꝓsuetudo traxerit vt illō exe
at ex ore qō improbat corde·itelligat illos oēs
de quoꝝ noibus appellati sunt hi dies:homies
fuisse·t ꝓpter būficia quedā mortaliū·qꝝ pluri
mū potuerūt t eminuerūt in hoc seculo·delati
sunt eis ab amatorib⁹ suis dini honores t i die
bus t in siderib⁹·sed ꝑmū a nomibus hominū
sidera nūcupata·t a sideribus dies sunt appel
lati·A fando aūt ferie nūcupate sunt:q in eis
noꝝ sit tps dictōis·id est in dino vel hūano of
ficio fari·sed ex his festi dies hoiz causa instinu
ti sunt·feriati causa dinoꝝ sacroꝝ· Partes diei
tres sunt·mane·meridies t supma· Mane lux
matura t plena·nec iā crepusculū· Et dām ma
ne a manu·manū eñ ātiq bonū dicebāt Quid
eñ meli⁹ luce? Alij mane existimāt vocari a di
is manib⁹· quoꝝ ꝓsatō a luna ad terram est·
Alij putāt ab aere qr man⁹:id ē rar⁹ ē atq per
spicu⁹· Meridies dict⁹ q̄si medidies:hoc ē me
dius dies·vl qr tūc purior dies est· Ad ex ei pu
rum ds· In toto eñ die nihil dari⁹ meridie:qñ
sol e medio celo rutilat·t omnē orbē pari dari
tate illustrat· Supma est postrema ps diei·qñ
sol cursum suū in occasum vtit· dicta eo q supe
est ad ptē vltimā diei· Serū vocatū a clausis se
ris:qñ iā nox venit: vt vnusquisq somno tuti
or sit· Hodie q̄si hoc die·t q̄tidie nō cotidie·vt
sit quot dieb⁹· Cras qō est postea· Hesternuz ē
ꝑdie·t dañ hesternū ab eo q iam dies ipe sit a
noꝝ exne⁹ t ptereūdo alien⁹· Pridie aūt q̄si po
ri die· Perēdie·i·p ante die·vl i ātecessu·i·pri⁹·

¶ De nocte La· XXXI·

n Nox a nocēdo dicta:eo q ocul' noceat·
Que idcirco lune ac sideꝝ lucē hēt:ne
indecora eēt· t vt ꝓsolarenť hoies nocte opan
tes:t vt q̄busdā animātib⁹ que lucē solis ferre
nō pūt:ad sufficiētiā tēperaret· Noctis autē et
diei alternatō ꝑpter vicissitudinē dormiēdi vi
gilādiq effecta est·t vt opis diurni laborē no
ctis reqes temperet· Noctē aūt fieri aut qr lon
go itinere lassať sol:t cū ad vltimū celi spacuz
puenerit elāguescit: ac tabefact⁹ efflat suos ig
nes·aut qr eadē vi sub tras cogiť: qua sup ter
ras ptulit lumē·t sic vmbra terre noctem facit
Ulsi·t Virgili⁹· Ruit oceano nox iuoluēs vm
bra magna terrāq polūq· Noctis ptes septez
sunt·id est vesper·crepusculū·cōticiniū·intēpe
stum·gallicinū·matutinū·diluculū Uesp a stel
la occidētali vocať: que solē occiduū sequiť: et
tenebras seq̄ntes p̄cedit· De qua Virgili⁹· Asi
diē clauso cōponit vesper olympo· Tenebras
aūt dictas q teneāt vmbras· Crepusculū ē du
bia lux· Mā creperū dubiū dicimus:hoc est int
lucē t tenebras· Cōticiniū est qñ omnia silēt·Cō
ticescere eñ silere est· Intēpestū est mediū t in
actuosum noctis tps:quādo agi nichil potest
et omnia sopore quieta sunt· Mā tps p se nō in
telligiť nisi per act⁹ hūanos· mediū aūt noctis
actu caret·Ergo intēpesta inactuosa q̄si sine tē
pore:hoc ē sine actu p quē dinoscať tps·Usi est
Intēpestiue venisti·Ergo intēpesta ds·qr caret
tpe·id ē actu·Gallicinū ꝑpť gallos lucī p̄nūcia
os dañ·Matutinū ē inter abscessum tenebraꝝ
et auroze aduētū·t dañ matutinū q hoc tēpus
inchoāte mane sit·Diluculū quasi iā incipiens
parua diei lux·Hec et auroza q̄ solē p̄cedit· Est
aūt auroza diei darescētis exordiū:t ꝑm⁹ splen
dor aeris·q grece eoos ds:quē nos p deriuati
onē aurorā vocam⁹ q̄si curoraz·Usi ē illud·Et
letus eois curus eqs·Et itez·Eoasq acies

¶ De hebdomada La· XXXII

h Ebdomada dca a nūo diez septē:q̄si
repetitōe t mēses t anni t secula pera
guntur· Hepta eñ greci septē dicūt· hanc nos
septimanā vocam⁹ quasi septē luces· Maz ma
ne lux est·Octauus aūt dies id ē ꝑm⁹ ē ad quē
redit t a quo rursus hebdomadis series ordit

¶ De mēsibus La· XXXIII

m Ensis nomē ē grecū ò lune noīe tractū
Luna eñ mene greco sermōe vocatur
Unde t apud hebreos mēses legittimi non ex
solis circulo sed ex lune cursu enumerātur: qō
est de noua ad nouā· Egyptij aūt ꝑmi ꝑpť lūe
velociorē cursum:t ne error ꝓputatōnis ei⁹ ve
locitate accideret:ex sol' cursu diē menť adinue
nerūt·quo tardior sol' mot⁹ facili⁹ poterat ꝓpre
hēdi· Januari⁹ menť a iano dict⁹·cui fuit a gē
tilib⁹ ꝓsecrat⁹·vel qr lumes t ianua sit āni· Usi
et bifrōs idē ianus pingiť·vt introit⁹ āni t exi
tus demťet· Februari⁹ nūcupať a februo·id est
plutone:cui eo mēse sacrificabať· Mā ianuariū
dijs superis·februariū dijs manibus romāi cō
secrauerūt·Ergo februari⁹ a februo id ē a plu
tone nō a febre·id est egritudine noiať· Martius
appellať ꝑpter martē romane gētis auctorē
vel q eo tpe cūcta aiantia agātur ad marem et
ad cōcubendi voluptatē· Idē appellať t mēsis
nouoꝝ·qr anni initiū menť est martius· Idē t
nouū ver indicijs scz germinū·qr in eo viresce
tibus fructib⁹ nouis:transactoꝝ ꝓbať occasus
Aplus ꝑ venere ds quasi aphroditi· grece enim
aphroditi venus ds·vel qr hoc mēse oia apiun
tur in florē quasi aperilis· Abať dictus a maia
matre mercurij·vl a maiorib⁹ natu·q erāt ꝑnci
pes reipublice· Mā hūc mēsem maiorib⁹:sequē
tem xo miorib⁹ romani ꝓsecraueť· vñ t iuni⁹
ds· Ante eñ tpis in centurias seniorꝝ t iuniorū
diuisus erat· Julius xo t augustus de hono
bus hominū Julij t Augusti cesarꝝ nuncupati
sunt· Nam ꝑus q̄ntilis t sextilis vocabātur·q̄n
tilis quia q̄ntus erat a martio· quē ꝑncipē an
ni testanť esse romani·sextilis simil' q sext⁹ sit·

Septēber nomē habet a numero ⁊ imbre·q; se ptum⁹ est a martio:⁊ imbres hz· Sic ⁊ october nouember atq; decēber ex numero ⁊ imbribus acceperūt vocabula·quē numeꝝ decurrētē december finit·p eo q denarius nūerus p̄cedētes numeros claudit Calēdas aūt ⁊ nonas ⁊ ydꝰ ꝓpter festos dies romani instituerūt·vt ꝑ ꝓpt officia magistratuū· In his eñ dieb⁹ ꝙueniebaꝯ in vrbibus·Quidā aūt calēdas a colendo appellari existimāt· Apud veteres eñ oim mēsiū p̄ncipia colebaꝯ:sicut ⁊ apud hebreos·Idus aūt pleriq; latinoꝝ ab edēdo dañ putant:q hi dies apud veteres epularū essent· Mone a nundinis vocate·nundine enim sunt publice cōuētiones siue mercimonia·

¶ De solstitijs ⁊ eq̄noctijs La·XXXIIII

Olstitiū dañ quasi solis statiū·q tunc
s sole stāte crescāt dies vel noctes·Equinoctiū apellatū:q tunc dies ⁊ noꝝ horaꝝ ſpacio eq̄li ꝙsistūt·Duo sunt autē solstitia· vnū estiuū octauo kalēdas iulias·de quo tempore remeare sol adꝫinferiores incipit circulos· aliud hyemale octauo kalēdas ianuarias·q̄ tēpore sol altiores incipit circulos petere·Unō ⁊ hyemalis solstitij dies mīmus sicut estiui maximus inuenīt·Itē duo sunt eq̄noctia·vnuꝫ vernale ⁊ aliud autūnale·que grece ισονυκτιας: vocāt·Sin aūt hec eq̄noctia die octauo kalendas aplis·⁊ octauo kalēdas octobris·q; annꝰ olim in duas partes tñ diuidebaꝯ· hoc ē i estiuum ⁊ in hyemale solstitiū·⁊ i duo hemisperia

¶ De tēporib⁹ āni La· XXXV

Empora āni sunt q̄tuoꝝ·ver·estas·au
t tumn⁹·⁊ hyems·Dēa sunt aūt tpa a cōmuniōis tēperañto:q inuicē se humore siccitate calore ⁊ frigore tēperēt·Hec ⁊ curricula dñr·q; nō stāt sed currūt·Cōstat aūt pꝰ factum mundū ex qualitate cursus solꝫ tēpa inter nos mēses fuisse diuisa·Quoꝝ tpm talē vetes discretōnē facūt:vt p̄mo mēse ver nouū dicaꝯ· secūdo adultū·tertio p̄ceps·Sic ⁊ estas in suis tribus mēsibus·noua·adulta·⁊ p̄ceps·sic ⁊ autumn⁹·nouus·adultꝰ·⁊ p̄ceps· Itē hyems noua·adulta·⁊ p̄ceps siue extrema· Unde est illō Virgilij·Extreme sub casum hyemis·Ver aūt dictū q vireat·Tūc eñ post hyemeꝝ vestiꝯ tellꝰ herb̄·⁊ in florē cūcta p̄rūpūt· Estas dr ab estu: id est a calore·⁊ estas q̄si usta: id ē exusta et arida·nā calor aridus est· Autūnus a tempestate vocatus·qñ ⁊ folia arboꝝ cadūt ⁊ oia mature sunt· Hyemē aūt rō hemisperij nūcupauit·qa tūc breuior sol voluiꝯ circulo·Unō ⁊ hoc tempꝰ bruma dr:quasi βραχεια ημερα·id est brues dies·vel a cibo q maior tūc sit vescēdi appetit⁹· Edacitas eñ grece bruma apellaꝯ· Unō ⁊ imbrumati dñr q̄bus fastidiū est caboꝝ· Hybernꝰ aūt inter hyemē ⁊ vernū est·quasi hyuernus:q̄ plerūq; a parte totā hyemē significat· Hec tpa singulis etiā celi partib⁹ ascribunt Uer quippe oriēti datur·q; tūc ex terris oīa oriunt· estas vero meridiano·eo q pars eius calore flagrātior sit·hyems septētrioni:eo q frigorib⁹ ⁊ perpetuo gelu torpeat·autūnꝰ occiduo: eo q grues morbos habeat· Unde et tunc oīa folia arborum defluūt· Et aūt autūnus abūdet morbis:fac̄ hoc confiniū frigoris ⁊ caloris· ⁊ cōpugnantia inter se contrariorum aerum·

¶ De annis La· XXXVI

a Nnus est solis anfractꝰ·cū pactis trecētis·lxv·diebꝰ ad eadē loca sideꝝ redit

Annus aūt dictus·q; mēsibus in se recurrentibus voluiꝯ· Unō ⁊ annulus quasi annuus·id ē circulus q in se redeat·vt Virgilius·· Atq; in se sua per vestigia voluiꝯ annus· Sic eñ apō egyptios indicabaꝯ ante inuētas lr̄as picto draco ne:caudā sua mordēte·q; in se recurrit· Alij annum dicūt απο ου αμαρεουσθαι:id est ab innouatōe·renouaꝯ eñ semp Tria sunt aūt genera annoꝝ· Aut eñ lunaris annꝰ est·xxx·dierum·aut solstitialꝯ q̄·xij·ꝓtinet mēses·aut magnus oībus planetis in eūdem locū recurrentibus:q̄ fit post ānos solstitiales plurimos· Era singuloꝝ annoꝝ ꝙstituta est a cesare Augusto quādo p̄mum cēsu excogitato romanū orbem descripsit· Dicta aūt era:ex eo q oīs orb̄ es reddere professus est reipublice ¶ De olympiadibus ⁊ lustris ⁊ iubileis La· XXXVII

Lympias apud grecos ꝙstituta apud
o elidē grecie ciuitatē·elis agēt⁹ agonem ⁊ q̄nq̄nnale certamē·q̄tuoꝝ mediis annis vacāt⁹·⁊ ob hoc elidū certamis tps olympiadē vocauerūt·quadriēnio i vna olympiade supputato· Lustꝝ vo est penteteris:id est q̄nquēnū·qō q̄nto anno dr condi ꝓpter olympiadas a romanis·adhuc eñ ꝙsules· adhuc era nōdū erāt· Est eñ q̄nquēnale tps: ideo vo sic vocaꝯ:eo q censu p q̄nquēnuꝫ in republica pacto vbs roma lustrabaꝯ· Jubileꝰ interptaꝯ remissiōis annus·Est eñ hebraicꝰ ⁊ fmo ⁊ numerus q̄ septēnis annoꝝ hebdomadibus·id ē xl·⁊ ix·annis texiꝯ in quo dāgebaꝯ tubis·⁊ ad oēs reuertebatur antiq̄ possessio·debita absoluebāt⁹·ꝙfirmabāt⁹ libertates· Hūc numerū etiā in diebus pēthecostē ⁊ ipsi celebrauꝰ post dñi resurrectōem remissa culpa:⁊ totius debiti chirographo euacuato:ab oī nexu liberi·suscipientes aduentē in nos grām spūssancti

¶ De seculis ⁊ etatibus XXXVIII·

Ecula generatōibus ꝙstāt·⁊ inde secu
s la q̄ sequātur· Abeūt⁹ eñ alijs alia succedunt· Hunc q̄dā q̄nquagesimum annū dicūt·quē hebrei iubileū vocāt Ob hanc

causaz t ille hebre⁹ qui ꝑpter vxoꝛē et liberos amās dñm suū·aure ꝓtusa·seruitio subiungatus·seruire iubeꝫ in seculū·ꝫ est vsqꝫ ad annū ꝗnquagesimū·Etas plerūqꝫ ꝺr t ꝑ vno anno vt in animalib⁹·t ꝑ·vij·vt hois·t ꝑ centū t ꝑ quouis tpe·Ult̄ñ t etas tpus qꝺ de mḱis seculi instruḱ·Et dicta etas q̄si cuitas·id ē silitudo cui·Mā eū est etas ꝑpetua·cui⁹ neqꝫ initium neqꝫ extremū nosḱ·qꝺ greca vocāt conas·qꝺ aliqñ apud eos ꝑ seculo·aliqñ ꝑ eterno ponit vñ t apud latinos ē deriuatū·Etas aūt ꝑpue duob⁹ modis ꝺr·aut eñ hois: sic infantia· iuuent⁹·senect⁹·aut mundi·cui⁹ ꝓma etas est ab adā vsqꝫ ad noe·scḋa a noe vsqꝫ ad abraham· tertia ab abrahā vsqꝫ ad dauid·q̄rta a dauid vsqꝫ ad trāsmigrationē iude in babilonē·ꝗnta deinde vsqꝫ ad aduētū saluatoꝛis in carnē·sexta q̄ nūc agit vsqꝫ quo mūd⁹ iste finiaḱ·Quaꝝ decursus ꝑ generatōes t regna·ꝓm⁹ ex nr̄is iulian⁹ african⁹ sub impatoꝛe marco aurelio antonino simplicis hist̄oꝛie stilo elicuit·Deinc eusebi⁹ epūs cesarēsis· atqꝫ scē memorie hyeronim⁹ ꝓsequit chronicoꝝ canonē multiplicez ediderūt·hist̄oꝛiā regnis sil t tpib⁹ ordinatā· Deinc alij atqꝫ alij·int̄ qs ꝑ papue victoꝛ turonēsis eccl̄ie epūs recensitis ꝓꝛ hist̄oꝛijs·gesta sequētiū etatū vsqꝫ ad ꝓsulatū iustini iunioꝛis impatoꝛis explcuit·Ihoꝛ nos tpm sūmā ab exoꝛdio mūdi ad augusti Eracly impatoꝛis vel sumnā regis gotthoꝝ·q̄nta potium⁹ breuitate notauim⁹ tpa·adiacēte e latere descēdēte linea tpm cui⁹ indicio sūma ꝑterita seculi ꝓgnoscatur·Quaꝝ decursus ꝑ generatōes t regnata inspiciatur·

¶ De discretōe tpm· Ca·XXXIX·

p Rima etas ꝓtinet in exoꝛdio sui creatōem mūdi·Primo eñ die de⁹ in lucnoie ꝺidit angelos·scḋo in firmamē ꝑ appellatōe celos·tertio in discretōis vocabulo spēm aquaꝝ t terre·q̄rto luminaria celi·q̄nto animātia ex aq̄s·sexto animantia ex terra t hominem quem appellauit adam·

a Dam āno·230·genuit seth·a quo filij dei·230·Seth an·205·genuit enos·q̄ ꝓmus cepit inuocare nomē dñi·435· Enos a·190·genuit caynan·625·Caynan an·170·ge·malaleel· 795· Malaleel an·165·geiareth·960·Jareth an·162·genuit enoch qui trāslatus est·1122· Enuch an·165·genuit matusalā·1287· Matusalam an·167·genuit lamech·1454· Lamech an·188·genuit noe·Archa edificaḱ·1642· Noe autem an·600·factū est diluuiū·2242· Secūda etas·

ſ Em post diluuiū·ij·anno genuit arfaxat a quo caldei·2244· Arfaxat an·135·genuit sala· a quo antiq̄ samarite t indi fuerūt·2379· Sala an·130· genuit heber·a q̄ hebrei·2509· Heber an·134·genuit salech·Turris edificaḱ·2643· Phalech an·130· genuit ragau· Dij ꝓmū adoꝛāḱ·2773· Ragau an·132·genuit seruch· Regnū inchoat scythaꝝ·2905· Seruch an·130· genuit nachoꝛ· Regnū egiptioꝝ nasciḱ·3035· Nachoꝛ an·79 genuit tharā· Regnū assyrioꝝ syamoꝛūqꝫ exoꝛiḱ·3114· Thara an·70·genuit abrahā· Loroastres magicā reperit·3184·

Tertia etas·

a Brahā an·c·genuit ysaac ex sara libera·Mā ꝑus t ismahel a q̄ t ismahelite 3284· Ysaac an·60·genuit iacob· Argiuorū regnū inchoat·3344· Jacob an·95·genuit ioseph·Phoroneus grecie leges dedit·3435· Joseph an·110·vixit·Grecia segetes habere cepit·3545· Hebreoꝝ seruitus in egypto an·144·Athlas astrologiā inuenit·3689·Moyses an·40·rexit ꝑplm in heremo·Hebrei legē t litteras habere ceperūt·3729·Josue an·27·Erichtholin⁹ in troia ꝓmus q̄drigā iunxit·3756· Othoniel·an·40·Cadmus lr̄as grecis dedit 3796· Aoth·an·80·Fabule ficte sunt·3876· Delbora an·40· Apollo medicine artem inuenit t cytharā reperit·3916· Gedeon an·40·Mercur⁹ lirā reperit t oꝛpheo tradidit· 3956· Abimelech·an·3· Chorus in grecia inuētus ē·3959· Thola an·22·Priam⁹ regnauit in troia·3981· Jair an·22· Carnētis latinas lr̄as reperit·4003· Jepte an·6·Hercules flāmis se iniecit·4009· Abessan an·7·Alexā der helenā rapuit·4056· Abdon an·8· Troia captā ē t eneas in italiā venit·4024· Sāson an·20·Ascani⁹ albā ꝺidit ciuitatē a q̄ albani·4044· Heli sacerdos an·40·Archa testamēti capiḱ·4084· Samuel t saul an·40· Homerus fuisse putaḱ·4124·

Quarta etas·

d Auid an·40· Carthago a didone cōdiḱ·Gad nathan t asaph ꝓphetauerūt 4164· Salomō an·40· Templū hierosolymis edificaḱ·4204· Roboā an·17· Regnuz isr̄l t iuda diuidiḱ·4221· Abia an·3· sub quo achimelech pontifex fuit·4224· Asa an·41· Achias amos iehu iohel t azarias ꝓphetauerūt·4265· Josaphat an·25·Prophetauit helias t heliseus abdias t micheas·4290· Joram an·8·Prophetauit helias t heliseus·4298 Ochozias an·1·Helias rapiḱ·4299· Athalia an·7·Jonadab filius rechab sacerdos claruit t ioiada pontifex·4306· Joas an·40·Zacharias ꝓpheta occidiḱ int̄ tēplū t altare· Heliseus mouiḱ·4346· Amasias an·29· Carthaginez quidā ꝺ tpe asserūt ꝺditā·alij nō· vt ō· 4375· Ozias an·52·Olimpias a grecis instituiḱ·assi

riorūq; regnū in medos trāsfert·4427· Joathan an·16· Rem⁹ t romulus nascūt·4445 Achaz an·16· Roma cōdit·4459· Ezechias an·29· Senatus rome fit·4488· Manasses an·55· Sibilla samia claruit·4543· Amō an 12· Census p̄mum agit·4555· Josias an·32· Thales phūs agnoscit·4587· Joachim an·11· Nabuchodonosor iudeā capit·4598· Sedechias an·11· Tēplū hierosolymis incēsumē Sappho mulier diūso poemate claruit·4609·

Quinta etas.

b Ebreoꝝ captiuitat⁹ an·70· Judith hi storia cōscribit·4679· Darius an·34· Judeoꝝ captiuitas resoluit·4713· Xerxes an·20· Sophocles t euripides tragedi ce lebrant insignes·4733· Artaxerxes an·40· Esdras incēsam legē renouat·4773· Dari⁹ q̄ t nothus an·19· Hec etas habuit platonē et gorgyā p̄mū rhethorē·4792· Artaxerxes an·40· Hester historia scribit·4832· Artaxerxes q̄ t ochus an·26· Demosthenes t arestoteles p̄dicant·4858· Xerxes an·4· Xenocrates illustri habet·4862· Dari⁹ an·6· Alexāder hierosolimā cepit·4868· Alexāder magn⁹ an·5· Asiā obtinuit·4873· Ptolomeus an·40· Machabeoꝝ liber inchoat p̄m⁹·4913· Philadelph⁹ an·38· Septuagita interptes agnoscūt 4951· Euergetes an·26· Jesus sapiēte libꝝ cōposuit·4977· Philopater an·17· Ab isto iudei plio victi·40·milia cozruerūt armatoꝝ·4994· Epiphanes an·24· Machabeoꝝ secunda libꝝ historia cōponit· Romani grecos obtinuerūt·5018· Philometoꝛ an·35· Scipio africā vicit·5053· Euergetes an·29· Brutus hispaniā subegit·5082· Sother an·17· Thraces romāis subijciūt·5099· Alexāder an·10· Syria romāis subiecta ē·5109· Ptolomeus an·8· Rhetorica ars rome cepit·5117· Dionysius an·30· Pompei⁹ iudeā capit·5147· Cleopatra an·2· Egiptus romanis subdit·5149· Juli⁹ cesar an·5· hic p̄mus monarchiā tenuit· 5154·

Sexta etas.

Ctauianus an·56· Christus nascitur o 5210· Tiberius an·23· Xp̄us crucifigit·5233· Caius galicula an·4· Matheus euāgeliū scripsit·5237· Claudi⁹ an·14· Marcus euāgelū edidit·5251· Nero an·14· Petr⁹ t paulus necant·5265· Uespasianus an·10· hierosolima a tito subuertit·5275· Titus an·2· hic facūdus t p̄ius fuit·5277· Domitian⁹ an·16· Johēs in pathmos relegatur· 5293· Nerua an·1· Johēs ephesū rediit·5294· Traianus an·19· Johēs ap̄lus reqescit·5313· Adrian⁹ an·21· Aq̄la interpres habet·5334· Antonin⁹ pius an·22· Valētin⁹ t Marcion agnoscūt·5356· Antonin⁹ verus an·19· Catastri garū hereſ orit·5375· Cōmod⁹ an·13· Theodocion terti⁹ interpres habet·5388· Elius ptinax an·1· Nihil hēt historie·5389· Seuer⁹ an· 18· Symmach⁹ interpres q̄rtus habet·5407· Antonin⁹ caracalla an·7· Quinta editio hierosolymis inuenit·5414· Macrin⁹ an·1· Huius breuitas vite nihil gestoꝝ hēt·5415· Aureli⁹ antonin⁹ an·4· Sabellij hereſis oritur· 5419· Alexāder an·13· Origenes insignis hēt·5432· Maximus an·3· Iste germanos vicit· 5435 Gordian⁹ an·7· Iste de parthis t persis triūphauit·5441· Philip⁹ an·7· Hic p̄m⁹ xp̄ianus impatoꝛ fuit·5448· Dec⁹ an·1· Antoni⁹ monach⁹ claruit·5449· Gallus an·2· Nouatus hereſim p̄didit·5451· Valerianus an·15· Cyprian⁹ martirio coronat·5466· Claudius an·2· Iste gothos ab illirico expulit·5468· Aurelian⁹ an·5· Iste xp̄ianos p̄sequit·5474· Tacitus an·1· Hui⁹ breuitas vite nihil habet historie·5475· Probus an·6· Manicheoꝝ hereſis orta est·5481· Carus an·2· Iste de p̄sis triūphauit·5483· Dioclecian⁹ an·20· Iste diuinis libris adustis·martyria fac·5503· Galerius an·2· Hui⁹ breuitas vite nihil dignū historie cōtulit·5505· Cōstantinus an·30· Micena synodus cōgregat·5535· Cōstātius an· 24· Antropomoꝛphitarū hereſis orit·5559· Julianus an·2· Hic ex xp̄iano pagan⁹ effect⁹ est·5561· Jouinianus an·1· Iste iterū xp̄ianus effectus est·5562· Valēs an·14· Gothi hereticī efficiunt·5576· Gratianus an·6· Priscillianus agnoscit·5582· Valētinianus an·7· Hi eronimus in bethleem p̄dicat·5589· Theodosius an·3· Johannes anachoꝛita claruit· 5592· Archadius an 13· Johānes chrysostomus floruit·5605· Honorius an·15· Augustinus ep̄us claruit·5620· Theodosius an·27 Nestorius hereſiarches extitit·5647· Marci an⁹ an·6· Chalcedonēſis synodus agit·5653· Leo maioꝛ ā·16· Egypt⁹ erroꝛe dioscoꝛ latrat 5669· Lenon an·17· Acephaloꝝ hereſis orta ē· Coꝛp⁹ barnabe ap̄li t euāgeliū mathei repertū est·5686· Anastasius an·27· Fulgēriꝰ ep̄us p̄dicat·5713· Justinus an·8· Acephalorū hereſis abdicat·5721· Justinianus an·29 wandali in africa a Belisario extinguuntur· 5760· Justinus an·11· Armeny fidē xp̄i suscipiūt·5771· Tiberius an·7· Longobardi italiā capiūt·5778· Mauric⁹ an·21· Gothi catholici effecti sunt·5799· Focas an·8· Romani cedunt a persis·5807· Eracli⁹ an·27· Huius q̄nto t quarto religiosissimi p̄ncipis si seputi in hispania iudei baptizātur· Residuū sexte etatis tp̄us·soli deo est cognitū·5857·

Uersus de etatibꝫ veteꝝ legis

Quinquagesimo anno suo 27 scribebat annū 6 24 ab incarnacione dñi

Quadringentos habet annos

Septuagesimo quarto anno

Quadringentos habet annos

Quadringenta tetrat

Quadringentos habet annos

Quadringentos habet annos

Quadringentos habet annos

¶ Incipit liber sextus de veteri et nouo testamento. La. I.

Etus testamẽtũ

ideo dicãt. qz veniente nouo cessauit. De quo aplus meminit dicẽs. Vetera transierũt t ecce oia noua facta sunt. Testamẽtũ aũt nouũ ideo nũcupat. qz innouat. Nõ eñ illud discũt. nisi hoies renouan ex vetustate p gram. t ptinẽtes iã ad testamẽtũ nouũ. qđ ẽ regũ celoz. Hebrei aũt vet⁹ testamẽtũ esdra auctore iuxta numerũ lraz suarum in xxij. libris accipiũt. diuidẽtes eos in tres ordines. legis scz t pphetaz t agiographoz. Prim⁹ ordo legis in ąnqz libris accipit. ąz p̃mus est breſith qđ ẽ genesis. scõus eleſmoth. qđ est exodus. tert⁹ vagecra. qđ ẽ leuitic⁹. q̃rtus vagedaber. qđ ẽ numer⁹. ąntus elleaddabarim. qđ est deutronomiũ. Hi sunt ąnqz libri moysi. quos hebrei thorat vocãt. latini legẽ appellãt. Proprie aũt lex appellat. qz p moysen data ẽ. Scõus ordo est pphetaz. in q̃ cõnẽt libri octo. ąz p̃m⁹ iosue bennun. q̃ latine iesu naue dr. scõus soptim⁹. qđ ẽ iudicũ. tert⁹ samuel. q̃ est regũ p̃m⁹. q̃rtus malachim. q̃ ẽ regũ scõus. ąntus esaias. sext⁹ hieremias. septim⁹ ezechiel. octau⁹ tarefra. q̃ dr. xij. pphetaz. q̃ libri qz sibi p breuitate adiũcti sũt. p vno accipiunt. Terti⁹ ẽ ordo agiograuoz. id ẽ scã scribẽtiũ. in q̃ sunt libri nouẽ quoz p̃m⁹ iob. scõus psalteriũ. tertius masloth. qđ ẽ. puerbia salomõis. q̃rtus coeleth qđ ẽ ecclĩastes. ąntus syrasirim. qđ ẽ cãtica cãticoz. sext⁹ daniel. septim⁹ dabreiamin. qđ ẽ xba dierũ. lb ẽ paralipomenõ. q̃ ẽ cristonicon q̃ in duos libros diuidit apõ grecos t latinos octau⁹ esdras. non⁹ hester. q̃ sil'oẽs. v. v.ij. t. ix fiũt. xxij. sic supius cõphẽsi sunt. Quidaz autẽ ruth t cinoth. qđ latine dr. lamẽtatio hieremie agiographis adiũgũt t. xxiiij. volumina testamẽti veteris faciũt. iuxta. xxiiij. seniores q̃ ante ꝓspectũ dñi assistũt. Quart⁹ ẽ apud nos ordo veteris testamẽti eoz librorz q̃ in canone hebraico nõ sũt. Quoz p̃mus sapiẽtie liber ẽ. scõus ecclĩastic⁹. iij. tobie. iij. iudith. v. t. vj. machabeoz. ąs licet iudei inter apocrypha sepent. ecclesia tñ xpi inẽ diuinos libros t honorat t p̃dicat. In nouo aũt testamẽto duo sunt ordines p̃m⁹ euãgelic⁹. in q̃ sũt mathe⁹. marc⁹. lucas et iohes. scõus aplicus in quo sũt paulus. i. xiij. epistol'. petr⁹ in duab⁹. iohes in trib⁹ iacob⁹ t iudas in singlis. act⁹ apl'oz t apocalipſ iohis Sũma aũt vtriusq testamẽti trifarie distinguit id ẽ i hist'oria. in moꝛib⁹ in allegoria. Rursus ista tria multifarie diuidũt. id ẽ qđ a deo. qđ ab angelis vel ab hoib⁹ gestũ dicãtq sit. qđ a pphetis nũciatũ de xp̃o et corpe ei⁹. qđ de diabolo t mẽbris eius. qđ de veteri t nouo ꝓplo. qđ de p̃senti seculo t futuro regno atq iudicio.

¶ De scꝑtoꝛab⁹ t vocabul' scoꝛ librorz. La. II

Eteris testamẽti ꝑm hebreoz traditio nẽ hi phibẽt auctores. Prim⁹ moyses diuine hist'orie cõsmographiã in ąnqz volumĩib⁹ edidit. qđ pẽtateucũ noiãt. Pentateucũ aũt a ąnqz voluminib⁹ dr: Pentra eñ grece ąnqz. teucẽ volumẽ vocãt. Genesis liber inde appellãt. eo q̃ exordiũ mũdi t generatio seculi in eo ptineat. Exod⁹ xo exitũ ab egypto vel egressuz pli isrl digent. t ex ea causa nomẽ accepit. Leuitic⁹ appellãt eo q̃ leuitarũ ministeria t diuersitatẽ victimaz exeq̃t. totusq in eo ordo leuiticus annotat. Numeroz liber vocãt eo q̃ in eo egresse de egypto trib⁹ dinumerãt. t. xl. duaz p heremũ mãsionũ in eo descꝑtio ꝑnuct. Deutronomiũ greco sermõe appellãt. qđ latine interꝑtat scda lex. id ẽ repetitio t euãgelice legis p̃figuratio. q̃ sic ea hz q̃ p̃ora sunt vt tñ noua sint oia q̃ in eo replicãtur. Iosue liber nomẽ accepit a iesu filio naue. ei⁹ hist'oriã cõtinet. scriptoꝛẽ xo ei⁹ eundẽ iosue hebrei asseuerãt. in cui⁹ textu post iordanis trãsitũ regna hostiũ subuertunt. terra victoꝛi ꝑtio diuidit t p singulas vrbes viculos mõtes atq cõsima eccle celestisq irim spũalia regna p̃figurãt. Iudicũ noiãt a p̃cipib⁹ ꝑpli. q̃ p̃fuerũt in isrl post moysen t iosue añq dauid t ceteri reges existerẽt. Hunc librũ t ruth. edidisse credit samuel. Liber samuel eiusdẽ samuel nativitatẽ. t sacerdotũ t gesta describit. idcirco t ab eo nomen accepit. Et q̃uis hic liber saul et dauid hist'oriã ꝓtineat. vtriq tñ ad samuel referũt. qz ipse vnxit saul in regnũ. ipse dauid in regẽ futurz. Cui⁹ libri p̃mã ptẽ ꝓscripsit idẽ samuel. sequẽtia xo ei⁹ vsq ad calcẽ scripsit dauid. Malachim liber. pinde appellãt. eo q̃ reges iude t israhelitice gẽtis. gestaq eoz p ordinẽ digerat tpm. Malachim eñ hebraice. latine regũ interꝑtat. Hũc libz hieremias p̃mus in vnũ volumẽ coegit. Nã antea sparsus erat p singuloz regũ hist'orias. Paralipomenõ grece dr qđ nos ptermissoz vel reliq̃z dicere possum⁹ qz ea q̃ in lege vel regũ libris. vel omissa vel nõ plene relata sunt: in isto sũmatim t breuiter explicãt. Libz iob. qđã moysen scripsisse arbitrãt. alij vnũ ex pphetis: nõnulli xo eundẽ iob post plagã siue passiõis scriptoꝛẽ fuisse existimãt. arbitrãtes. vt q̃ certamia spẽalis pugne sustinuit ipe nararet q̃s victorias expedũt Principia aũt t fines libri iob apõ hebreos. psaica ọ̃one texta sũt: media aũt ipsi⁹ ab eo loco in quo ait: Pereat dies in q̃ natus sũ. vsq ad eũ locũ. idcirco ego me reꝑhẽdo t ago penitẽ-

aiã·oĩa heroico metro discurrũt· Psalmoꝝ liber grece psalterũ·hebraice nablũ·latine organũ dicit· Vocat⁹ aũt liber psalmoꝝ q vno ꝓpheta canẽte psalterũ chor⁹ ꝓsonãdo respõderit· Titulus aũt in psalmis hebraicus ita est·

quod interꝑtat volumẽ hymnoꝝ·Auctores aũt psalmorũ sũt q ponũt in titulis moyses scz t dauid t salomõ·asaph·ethã t iditũ·t filij chore heman ezraite t reliquoꝝ quos esdras vno volumie ꝓphẽdit· Oẽs aũt psalmi apud hebreos metrico carmine ꝓstant esse ꝓpositi· Hã i more romãi flacca t greci pindari·nũc alij iãbo currũt·nũc elegiaco ꝓsonãt·nũc sapphico nitẽt trimetro vl tretrãetro pedicedẽtes· Salomõ fil⁹ dõ regl isrl iuxta numerũ vocabuloꝝ suoꝝ tria volumia edidit·quorũ ꝑm⁹ ẽ hebraice masloth·quẽ greci parabolas latini ꝓbioꝝ noiant·eo q in ipso sub cõparatiõe sitꝰ dine figuras x̄boꝝ t imagines x̄itatl ostẽdent·ipsam aũt veritatẽ ad intelligẽdũ legẽtib⁹ reseruauit·Scõm librũ coeleth vocauit q grece ecclesten dicit·latine cõcionator·eo q sermo ei⁹ nõ specialit ad vnũ sic in ꝓuerbijs· ꝫ ad vniuersos generalit dirigat·docẽs oĩa que in mũdo sunt caduca esse t breuia· t ob hꝰ minime appetẽda· Tertiũ librũ siraſiriz ꝓnotauit q in latina lingua vertit cãtica canticoꝝ:vbi p epitalamiũ carmẽ ꝓiũctionẽ xp̄i t ecclie mystice canit·Dictũ aũt canticũ cãticoꝝ eo q oĩbus cãticis ꝓferat q in scꝑturis sacris habent·sic q dã in lege dicũt scã·q̄bus maiora sũt scã scoꝝ· Hoꝝ aũt triũ librorꝝ carmia·hexametris t pẽtametris x̄sibus apud suos cõposita phibent vt ioseph⁹ t hieronim⁹ scribũt·Esaias euãgelista poti⁹ q̄ ꝓpheta edidit libꝝ suũ·cui⁹ t omnis textꝰ eloquẽtie ꝓsa incedit·cãticũ x̄o hexametro t pẽtametro x̄su discurrit·Hieremias similit edidit libꝝ suũ cũ threnis suis·q̄s nos lamẽta vocam⁹·eo q in tristioꝝ reb⁹ funerib⁹· q̄ adhibẽt·in q̄bus q̄druplicẽ diũso metro cõposuit alphabetũ·Quoꝝ duo ꝑma q̄si sapphico metro scripta sunt· qz tres x̄sticulos q sibi nexi sunt·t ab vna tñ lfa incipiũt·heroicuz cõma ꝓduxit·Tertiũ alphabetũ trimetro scriptũ est·t a ternis lfis·idẽ terni x̄sus incipiunt Quartũ alphabetũ sil'e ꝑmo t scõo habetur· Ezechiel t daniel a viris q̄busdã sapientibus scripti esse phibẽt· q̄ ezechiel ꝓncipia t fines multis hẽt obscuritatib⁹ inuoluta·Daniel x̄o claro sermõe regna orbis ꝓnũciat t tpus aduẽtus xp̄i manifestissima ꝓdicatione annotat· Hi sunt q̄tuoꝝ ꝓphete q maiores vocant:qz p lixa volumia ꝓduxerũt·Liber aũt xij· ꝓpheta rũ auctoꝝ suoꝝ noibus ꝓnotat· q ꝓpterea dicũtur minores·qz sermones eoꝝ breues sunt· Hã t cõnexi sibimet inuicẽ in vno volumie cõtinent·q̄ hoĩa sũt:ioseе·iohel·amos·abdias·ionas·micheas·naũ·abachuc·sophonias·aggeꝰ·zacharias t malachias·Esdre liber auctoris sui titulo ꝓnotat·in cui⁹ textu eiusdẽ esdre neemieq̄ sermones piter ꝓtinent· Hec quã moueat q vn⁹ esdre dr liber· qz scõus tertiꝰ t q̄rtus nõ habent apõ hebreos· ꝫ int apocriphos deputant·Hester libꝝ hestras credit cõscripsisse·in q̄ eadẽ regina sub figura ecclie dei ꝗm a seruitute t morte eripuisse scribit· atq̄ interfecto hoste aman q̄ interꝑtat inimicꝰtas· dies celebratas in posteros mittit·Liber sapiẽtie apud hebreos nusq̄ ẽ· vñ t ipse titul⁹ grecã magis eloquẽtiã redolet·Hũc iudei philonis esse affirmãt·q̄ pinde sapiẽtie noiat·quia in eo xp̄i aduent⁹ q̄ est sapia patris t passio ei⁹ euidẽter exp̄mit·Libꝝ aũt ecclĩasticũ certissime iesus filius syrach hierosolymita nepos iesu sacerdotis magni cõposuit·cui⁹ meminit t zacharias q̄ liber apud latinos ꝓpt eloquij sitꝰ dinẽ salomonis titulo ꝓnotat·Dict⁹ aũt ecclĩastic⁹ eo q de tot⁹ ecclie disciplina religioseq̄ cõuersatõis magna cura t rõne sit edit⁹· Hic liber apud hebreos repit· sed int apocriphos habet Judith x̄o t thobias siue machabeoꝝ libri·q̄ bus auctorib⁹ scripti sint minime ꝓstat·Habẽt aũt vocabula ex eoꝝ noibus q̄ gesta scribunt Quattuoꝝ libros euãgelioꝝ q̄tuoꝝ euãgeliste singulariť cõscripserũt· Prim⁹ mathe⁹ cõscripsit euãgelium hfis hebraicis et sermonib⁹ in iudea·initiãs euãgelizare ab hũana xp̄i natiuitate·dicẽs: Liber generatiõis hũ xp̄i filij dauid filij abrahã·significãs descẽdisse corpalit ex semine patriarchaꝝ xp̄m·sic ꝓmissum erat in ꝓpheti p spũm scm̃·Scõus marc⁹ plen⁹ spũ sancto scripsit euãgeliũ xp̄i·eloq̄o greco in italia·secut⁹ petrũ vt discipul⁹· Is initiũ a spũ ꝓpheticũ facit·dicẽs· Vox damãtis in deserto parate viã dñi·t reliq̄·vt oñderet xp̄m post assumptõnẽ carnis·euãgeliũ ꝓdicasse in mũdo· Ipse cñ xp̄us t ꝓpheta dict⁹ est·sic scriptũ ẽ: Et ꝓphetã in gẽtibus posui te· Tertiꝰ lucas int omẽs euãgelistas greci sermõis eruditissim⁹ q̄pe vt medic⁹ in grecia euãgelium scripsit theophilo epõ·initiãs a sacerdotali spũ dicẽs: Fuit in diebꝰ herodis regis iudee sacerdos q̄dã nomie zacharias·vt manifestaret xp̄m post natiuitatẽ carnis t ꝓdicationẽ euãgelij hostiã fuisse effectũ ꝑ salute mũdi· Ipse cñ sacerdos de q̄ dictũ ẽ in psalmis: Tu es sacerdos in eternũ fm ordinẽ melchisedech· Vbi eñ xp̄us aduenit· sacerdotiuz iudeoꝝ obmutuit· lex t ꝓpheta cessauit·Quart⁹ iohãnes scripsit euãgeliũ vltim⁹ in asia·incipiẽs a x̄bo· vt oñderet eundẽ saluatorẽ q̄ ꝑ nob dignat⁹ est nasci t pati·ipm añ secula dei verbuz esse·ipm a celo venisse·et

post mortē iterū ad celum remeasse. Ihi sunt ꝗttuor euāgeliste ꝗs p ezechielē spūs scūs significauit in ꝗttuor aialib⁹. Propterea aūt ꝗtuor aialia. qz p ꝗttuor mūdi ptes fides xp̄iane religiōis. eoz p̄dicatōe dissemiata ē. Aialia aūt dicta sunt. qm̄ ppt aiam hois p eos p̄dicat euāgeliū xp̄i. Ma̅ t oculis plena erāt int⁹ t foris. qm̄ puidēt ea euāgelia q̄ dicta sunt a pphetis t q̄ pmiserāt in p̄ou tpe. Crura aūt eoz recta. qz nihil prauū in euāgelijs est. Et alas senas tegētes crura t facies suas. reuelata sunt em̄ q̄ tegebāt in aduētu xp̄i. Euāgeliū aūt interpretatur bona annūciatio. Grece em̄ eu bonū. āgeliū ō annūciatio. vñ t angel⁹ nūcius ō. Paulus ap̄lus scripsit epl̄as. xiij. e q̄b⁹ nouē septē ecclijs scripsit. reliqs discipulis suis. timotheo tito. t philomoni. Ad hebreos aūt epl̄a plerisq latinis ei⁹ eē incerta ē. ppt dissonātiā sermonis. eandēq alij barnabā p̄scripsisse: alij a demēte scriptā fuisse suspicāt. Petr⁹ scripsit duas nois sui epl̄as q̄ canōice ido nolunt. qz nō vni tm̄ pl̄o vel cuitati. sz vnūsis gētib⁹ generaliť scripte sunt. Jacob⁹ t iohannes t iudas suas scripserūt epl̄as. Act⁹ ap̄lor⁹ p̄mordia fidei xp̄iane in gētib⁹ t nascētis ecclie hist̄oriaz digerit. Actuū ap̄lor⁹ scriptorē lucā esse cōstat euāgelistā: in q̄ ope nascētis ecclie infantia texitur t ap̄lor⁹ hist̄oria cōtinet. Elī t act⁹ ap̄lor⁹ ō. Apocalypsin libr⁹ iohes euāgelista scripsit eo tpe quo ob cuāgelij p̄dicationem in insula pathmos tradit relegat⁹. Apocalypsis aūt ex greco in latinū reuelatio interp̄tat. Reuelatio em̄ ō manifestatio eoz q̄ absc̄dita erāt. iuxta qđ t ipse iohes dicit: Apocalypsin ihu xp̄i q̄ dedit illi de⁹ palā facere seruis suis. Ihi sūt scriptores sacroꝝ libroꝝ q̄ p spm̄ scm̄ loquentes ad eruditionē nr̄am t p̄cepta viuēdi t credēdi regulā cōscripserūt. Preter hec alia volumina apocrypha nūcupant. Apocrypha aūt dcā id ē secreta. qz in dubiū venūt. Est em̄ eoꝝ occulta origo. nec patet patrib⁹ a q̄bus vsq ad nos auctoritas veraciū scripturarū certissima t notissima successiōe puenit. In his apocryphis. t si inuenit aliq̄ veritas. tñ ppt mixta falsa nulla ē in eis canonica auctoritas q̄ recte a prudētib⁹ iudicant nō eē eoꝝ credēda q̄bus ascribunt. Ma̅ multa t sub noib⁹ pphetarū t recētiora sub noib⁹ ap̄lor⁹ ab hereticis pferūt q̄ oia sub noie apocriphoꝝ auctoritate canonica diligēti examinatōe remota sunt.

¶ De bibliothecis. La. III.

b Bliotheca a greco nomē accepit. eo q̄ ibi recōdant libri. Ma̅ biblio libroꝝ theca repositio interp̄tat. Bibliothecā veteris testamēti esdras scriba post incēsaz legē a chaldeis duz iudei regressi fuissent in irim. diuino afflatus spū repauit. cūcta q̄ legis ac pphetaꝝ volumina q̄ fuerūt a gētib⁹ corrupta correxit. totū q̄ vet⁹ testamentū in. xxij. libros p̄stituit. vt tot libri essent in lege quot habebant t litere. Apud grecos aūt bibliothecā p̄m⁹ instituisse Pisistrat⁹ credit athenien̄siū tyrann⁹. quā deceps ab athenien̄sib⁹ auctā. Xerxes incēt athenis cuexit in p̄sas: lōgoq̄ post tpe Seleuc⁹ nicanor rursus in greciā retulit. Vnde studiū regib⁹ vbibusq ceteriscq natū ē cōpandi volumina diuersarū gentiū. t p interp̄tes in grecā liguā vertēdi. Dehinc magn⁹ Alexāder vel successores ei⁹ instruēdis oīm librox bibliothecis animū intēderūt. maxie Ptolome⁹ cognomēto philadelph⁹. ois lr̄ature sagacissim⁹. cū studio bibliotecarū Pisistratū emularet. nō solū gentiū scripturas. sz etiā et diuinas lr̄as in bibliothecā suā cōtulit. Ma̅. lxx. milia libroꝝ hui⁹ tempor⁹ alexandrie inuenta sunt.

¶ De interp̄tibus. La. IIII

h Je etiā t ab eleazaro pōtifice petens scripturas veteris testamēti in grecaz vocē ex hebraica lingua p septuagita interpretes trāsferre curauit. q̄s in alexādrina bibliotheca habuit. Siq̄dē singli in singlis cellul̄ sepatim ita oia p spm̄ scm̄ interp̄tati sunt. vt nihil in alic⁹ eoz codice inuētū eēt qđ in ceteris vel in verboꝝ ordie discreparet. Fuerūt t alij interp̄tes. q̄ ex hebraica lingua in grecū sacra eloq̄a trāstulerūt. sic aq̄la. simmach⁹ t theodocion. sic etiā t vulgar̄ illa interp̄tatio cui⁹ auctor nō apparet. t ob ꝫ sine noie interp̄tis q̄nta editio nūcupat. Preterea sextā t septimā editionē Origenes mir̄o labore reperit. t cū ceteri editionib⁹ p̄ponit. Presbiter q̄z hieronim⁹ trium linguaꝝ perit⁹. ex hebreo in latinū eloquz casdē scripturas puertit eloquēterq trāstulit. Cui⁹ interp̄tatio merito ceteri anteferť. Ma̅ est t v̄boꝝ tenacior. t p̄spicuitate sentētie clarior atq vtpote xp̄iana interp̄tatio verior.

¶ De eo q̄ p̄mū romā libros aduexit. La. V

r Ome p̄m⁹ librox copiā aduexit Emilij⁹ paul⁹. perse macedonū rege deuicto. deinde Lucill⁹ e pōtica p̄da. Post hos cesar dedit marco varroni negociū causa maxie bibliothece p̄struēde. Primū aūt rome bibliothecas publicauit Pollio grecas sil̄ atq latinas additis auctoꝝ imaginib⁹ in atrio qđ de manubijs magnificētissimū instruxerat.

¶ Qui apūd nos bibliothecas istituxerit. L. VI

a Pud nos q̄z Pamphilus martyr. cuius vitā eusebi⁹ cesariēsis conscripsit: Pisistratū in sacre bibliothece studio p̄mus adeq̄re cōtēdit. Ihic em̄ in bibliotheca sua ppe xxx. voluminū milia habuit. Hyeroni m⁹ q̄z ac Gennadi⁹ eccl̄iasticos scriptores to

eo orbe q̄rētes ordine ꝓsecuti sunt. eorūq; studia in vno volumis indiculo ꝓhenderūt.

¶ Qui multa scripserūt. Ca. VII

m Arcus terētius varro apō latinos innumerabiles libros scripsit. Apō grecos q̄q; caliter⁹ miris attollūt laudib⁹ q tātos libros edidit quātos q̄sq; nr̄m alienos scribere ꝓpria manu vix possit. De nr̄is q̄q; apō grecos Origines in scripturarū labore tā grecos q̄q; latinos operū suorū numeros supauit. De nicq; Hyeronim⁹ sex milia librorū ei⁹ legisse fatet. Horū tū oim studia Augustin⁹ ingenio vī scēna sua vicit. Mā tāta scripsit vt dieb⁹ ac noctib⁹ nō solū scribere libros ei⁹ quisquam. sed nec legere quidem occurrat.

¶ De generibus opusculorū. Ca. VIII.

Pusculorū genera sunt tria. Primum

o gen⁹ excerpta sunt. q̄ grece scholia nūcupant in q̄b⁹ ea q̄ vident obscura vī dissalia. sūmatim ac breuiter pstringūt. Secūm gen⁹ omelie sūt. q̄s latini verbū apellāt q̄ ꝓferunt in plīs. Tertiuz tomi. q̄s nos libros vel volumina nūcupam⁹. Omelie aūt ad vulgus loquūtur. tomi vo. id est libri maioris sunt disputatōis. Dialogus ē collatio duorū vel plurimorū. quē latini sermonē dicūt. Nam q̄s greci dialogos vocāt. nos sermones vocam⁹. Sermo aūt dict⁹ q; inter vtrūq; serit. Vsi t in virgilio: multa inter se serebāt. Tractat⁹ ē vnius rei multiplex expositio eo q̄ trahat sensum in multa sentiendi cōtrectādo secū. Differt autē sermo. tractat⁹ t vbū. Sermo eñ altera eget psona. tractat⁹ spēaliter ad scipsum est. verbū aūt ad oēs. Vsi t ōr: Verbū fecit ad plīm. Cōmētaria dcā q̄si cū mēte. Sūt eñ interptatōes vt cōmenta iuris. ꝓmēta euāgelij. Mā quicq̄d breuiter cōponit cōmentariū ōr: qō vo elōgatur expositio noīat. Apologeticū ē excusatio in quo solēt q̄dā accusantib⁹ rūdere. In defēsiōe eñ aut negatōe sola positū ē. t est nomē grecū. Panegyricū est licētiosum t lasciuiosū genus dicēdi in laudibus regū in cui⁹ cōpositiōe hoies multis mēdacijs adulāt. Vō malū a grecis exortū ē: quorū leuitas instructa dicēdi facultate t copia incredibili multas mēdaciorū nebulas suscitauit. Fastorū libri sūt. in q̄bus reges vel cōsules scribunt. a fascib⁹ dicti. id est potestatib⁹. Vsi t Ouidij libri fastorum dicūt. q; de regib⁹ t cōsulib⁹ editi sunt. Proemiū ē initiū dicēdi. Sūt eñ premia ꝓnapta librorū q̄ aī cause narrationem ad instruēdas audiētū aures coaptāt. cui⁹ nomē plerīq; latinitatis periti sine trāslatiōe posuerūt. Hoc āt vocabulū apō nos interptatū. ꝓfatio nūcupāt q̄si ꝓlocutio. Precepta sunt q̄ aut q̄d faciēduz aut q̄d nō faciēdū sit docēt. Quid faciēdū. vt dilige dñm deū tuū. t honora patrē tuū t matrē tuā. Quid nō faciēdū. vt nō mechaberis. nō furtū facies. Silter t gētiliū ꝓcepta vel iubēt vel vetāt. Jubēt faciēdū. vt nud⁹ ara. sere nudus. Vetāt vt neue inter vites coylū sereneue flagella sūma pete. Prim⁹ aūt ꝓcepta apud hebreos moyses scripsit. apō latinos martius vates ꝑm⁹ ꝓcepta ꝓposuit. Ex q̄b⁹ ē illō. postrem⁹ dicas. ꝑmus taceas. Parabole t ꝓbleumata noīb⁹ suis indicāt aliq̄n⁹ se pscrutari optere. Parabola q̄pe alicuī⁹ rei similitudinē ꝑ se gerit. qō licz sit vocabulū grecū. iā tū ꝓ latio vsurpat. Et notū ē q; in pabolis q̄ dicūt ꝓ rez similitudines reb⁹ de q̄bus agit ꝓpanūt. Problemata aūt q̄ latine apellāt ꝓpositiōes. q̄stiōes sūt habentes aliq̄d qō disputatōe soluēdū sit. Questio aūt est q̄stio cū q̄rit an sit. an q̄d sit. an quale sit. Argumētū vo dictū q̄si argutū. vī q; sit argute inuētū ad ꝓbādas res. Epistola ꝓpe grece vocāt: qō interptat latine missa. Stola eñ siue stoli. missa vel missi. Ante charte t mēbranorū vsum in dolatis ex ligno codicillis epistolarū cloq̄a scribebant. Unde t pontifices earū tabellarios vocauerūt.

¶ De ceris. Ca. IX.

c Ere fax materies puulor nutrices. ipse dant ingeniū pueris ꝑmordia sensus. q̄rū studiū ꝑmi greca tradidisse produnt. Greci eñ t tusci. ꝑmū ferro in ceris scripserūt. postea romāi iusserūt ne graphiū ferreū q̄s haberet. Vsi t apō scribas dicebāt: Teraz ferro ne cedito. Postea institutū ē vt cerā ossib⁹ scriberēt sicut indicat atta. in satyra dicēs: Certamus vomerē in cerā mucroneq; arem⁹ osseo. Graphiū aūt grece. latine scriptorium dicitur Nam graphi scriptura dicitur.

¶ De chartis. Ca. X.

c Hartarū vsum ꝑmū egipt⁹ ministrauit ceptū apō memphiticā vbē. Adēphis eñ ciuitas egyptior ē vbi carthe vsus inuētus ē ꝑmū. sic ait Lucan⁹. Cōficitur bibula mēphitis cartha papyro. Bibulā aūt papyrū dixit. q; hūorem bibat. Charta aūt dicta q; carptim papyri tegmē decerptū gluninat. Cui⁹ genera q̄plura sunt. Prima t pcipua augustea regia. maioris forme. in honorē Octauiani augusti apellata. Scōa libyana ob honorē libye ꝓuincie. Tertia hieratica dicta eo q; ad sacros libros eligebat. silis augustee sed subcolorata. Quarta teneotica a loco alexādrie q̄ ita vocatur vbi fiebat. Quinta saitica ab opido salo. Sexta corneliana a Cornelio gallo ꝑfecto egypti ꝑmū cōfecta. Septima emporitica q; ea merces inuoluūt cū sūt scripturi min⁹ idonea.

¶ De pergamenis. Ca. XI

p Ergameni reges cū charta indigerēt

membrana ꝑmi excogitauerũt. Vſi ⁊ ꝓgemi-
nauꝝ nomen hucuſq; tradente poſteritate ſibi
ſeruatum eſt. Hec ⁊ mẽbrana dicũtur. quia ex
membris pecudũ detrahũtur. Fiebant eñ pri-
mũ coloris lutei. id eſt crocei. Poſtea vero ro-
me candida mẽbrana reperta ſunt. q̃ aparuit
inhabile eſſe. q̃ ⁊ facile ſordeſcant. aciemq; le-
gentium ledant: cum pertiores architecti neq;
aurea lacunaria ponenda in bibliothecis pu-
tent. neq; pauimenta alia q̃ caryſteo marmo-
re. q̃ auri vulgo hebetat. ⁊ caryſti viriditas re-
ficiat oculos. Nam ⁊ qui nũmulariã diſcunt.
denariorꝝ formis in myrteos pannos ſubiici-
unt. ⁊ gemmarũ ſculptores. ſcarabeorꝝ terga q̃
bus nihil eſt viridius ſubinde reſpiciunt. ⁊ pi-
ctores idem facunt. vt laborẽ viſus eorꝝ virdi
tate recreent. Membrana autem aut candida
aut lutea aut purpurea ſunt. Candita natura-
liter exiſtunt. Luteũ membranũ bicolor eſt. qõ
a confectore vna tingitur parte id eſt crocatur
de quo Perſius. Jam liber ⁊ poſitus. bicolor
membrana capillis. Purpurea vero inficiunt̃
colore purpureo in quibus aurum ⁊ argentũ
liqueſcens pateſcat in litteris.

¶ De libris cõficiendis. Ca. XII.

q Vledam genera librorꝝ apud gentiles
certis modulis conficiebant̃. breuiore
forma carmina atq; epiſtole. At vero hiſtorie
maiore modulo ſcribebant̃. ⁊ non ſolũ in char
ta vel membranis ſed etiam ⁊ in mõmẽtis ele-
phantinis textilibuſq; maluarũ foliis atq; pal
marũ. Cuius generis Linna ſic meminit. Hec
tibi areteis multũ inuigilata lucernis Carmi
na. quis ignes nouimus aereos. Lenis in ari
dulo malue deſcripta libello. Pruſiaca vexi mu
nera nauicula. Circũcidi libros ſicilie primus
increbuit. Nam initio punicabantur. vnde et
Catullus ait. Cui dono lepidum nouũ libel-
lum. arido modo pumice expolitum.

¶ De librorꝝ vocabulis. Ca. XIII.

Codex multorꝝ librorꝝ eſt. liber vnius
c voluminis. Et dictus codex ꝙ transla
tionem a codicibus arborꝝ ſeu vitium
quaſi caudex q̃ in ſe multitudinẽ librorꝝ quaſi
ramorꝝ contineat. Volumen liber eſt a voluẽ-
do dictus. ſicut apud hebreos volumina legis
volumina ꝓphetarum. Liber eſt interior tuni
ca corticis que ligno coheret. in qua antiq; ſcri-
bebant. de quo Virgilius ſic. alta liber aret in
vlmo. Vnde ⁊ liber dicitur in quo ſcribimus.
quia ante vſum charthe vel membranarum de
libris arborꝝ volumina fiebant. id eſt compa-
ginabantur. Vnde ⁊ ſcriptores a libris arborꝝ
librarios vocauerunt.

¶ De librarijs ⁊ eorꝝ inſtrumẽtis. Ca. XIIII

Librarios conſtat ante bibliopolas di
l ctos. Librum enim biblũ vocant. Li-
brarij autem idem et antiquarij vocã-
tur. ſed librarij ſunt qui ⁊ noua et vetera ſcri-
bunt. antiquarij qui tantũmodo vetera. vnde
et nomen ſumpſerunt. A ſcribendo aut ſcriba
nomen accepit. officium exprimens vocabuli
qualitate. Inſtrumenta ſcribe. calamus ⁊ pen
na. Ex his enim verba paginis infiguntur. ſꝫ
calamus arboris eſt. penna auis. cuius acumẽ
in duo diuiditur. in toto corpore vnitate ſerua
ta. credo propter myſterium. vt in duobus api
cibus vetus ⁊ nouum teſtamentum ſignaret.
quibus exprimitur verbi ſacramentum ſangu-
ine paſſionis effuſum. Dictus autem calam⁹
q̃ liquorem ponat. vnde ⁊ apud nautas cala-
re ponere dicitur. Penna autem a pendendo
vocata id eſt volando. Eſt eñ vt diximus aui
um. Folia autem librorum apellata. ſiue ex ſi-
militudine foliorum arborum: ſeu quia ex folli
bus fiũt. id ẽ expellibus que de occiſis pecudi
bus detrahi ſolent. cuius partes pagine dicũ
tur. eo q̃ ſibi inuicem compingantur. Verſus
autem vulgo vocati. quia ſic ſcribebant antiq;
ſicut aratur terra. A ſiniſtra eñ ad dextram
primũ deducebant ſtilum. deinde conuertebã
tur ab inferiore. rurſus ad dextram verſus q̃s
et hodie ruſtici verſus vocant. Scheda eſt qõ
adhuc emendatur. ⁊ necdum in libris redac-
tum eſt. et eſt nomen grecum. ſicẽ et tomus.

¶ De canonibus euangeliorꝝ. Ca. XV.

Canones euangeliorum Ammonius
c alexandrie epiſcopus primus excogi-
tauit. quẽ poſtea Euſebius ceſariẽſis
ſecutus plenius cõpoſuit. Qui ideo facti ſunt
vt per eos inuenire ⁊ ſcire poſſemus qui reliq;
rum euangeliſtarum ſimilia aut propria dixe-
rint. Sunt autem numero decem. quorũ pri-
mus cõtinet numeros in quibus quattuor ea
dem dixerunt: matheus. marcus. lucas ⁊ iohã
nes. Secũdus in quibus tres. matheus. mar-
cus. lucas. Tertius in quibus tres: matheus.
lucas et iohannes. Quartus in quibus tres:
matheus marcus iohannes. Quintus in qui
bus duo: matheus. lucas. Sextus in quibus
duo: matheus. marcus. Septimus in quib⁹
duo: matheus. iohannes. Octauus in quib⁹
duo: lucas. marcus. Nonus in quibus duo.
lucas. iohannes. Decimus in quibus ſinguli
eorum propria quedam dixerunt: quorum ex-
poſitio hec eſt. Per ſingulos eñ euangeliſtas
numerus quidam capitulis affixus adiacet. q̃
bus numeris ſubdita eſt era quedam. minimo
notata que indicat in quotto canone poſitus
ſit numerus cui ſubiecta eſt era verbi gratia:

Si est era ꝑma in ꝑmo canone·si scḋa in scḋo·si tertia in tertio·t sic ꝑ ordinē vsq; ad decimū ꝓuenies·Si igitur apto quolibet euāgelio placuerit scire q̄ reliquoꝝ euāgeliſtaꝝ ſtilla dixerit· assumes adiacentē numerū capituli· t reꝑes ipsum numerū in suo canone quē indicat·ibiq; inuenies q̄ t q̄d dixerūt· t ita demū in corpore inq̄sita loca que ex ipsis numeris indicātur ꝑ singla euāgelia·de eisdē dixisse iuenies.

¶ De canonibus conciliorū Ca·XVI

Anon aūt grece latine regula nuncupat·Regula aūt dicta q̄ recte ducit nec aliq̄ aliorsum trahit·Alij dixerūt regulā dictā vel q̄ regat·vel q̄ normā recte viuendi ꝓbeat·vel q̄ distortū prauūq; q̄d corrigat·Canones aūt generaliū cōciliorꝝ a ꝑsonis cōstantini ceperūt· In ꝑcedentibus nanq; annis ꝑsecutione feruēte·docēdarū plebiū minime dabat facultas·Inde xp̄ianitas in diūsas hereses scissa est·q; nō erat licentia epis in vnū ꝓuenire nisi tpe supradicti imperatoris· Ipe eīm dedit facultatē xp̄ianis libere cōgregari·Sub hoc etiā sancti patres in cōsilio niceno de oīni orbe terraꝝ cōuenientes iuxta fidē euāgelicā et aplicā·scōm post aplos symbolū tradiderūt· Inter cetera aūt cōcilia q̄ttuor esse scimus venerabiles sinodos q̄ totā p̄cipaliter fidē complectunt·q̄si quattuor euāgelia·vel tondē paradisi flumina·Harū ꝑma nicena synodus·ccc xviij·epoꝝ cōstātino augusto impāte pacta est In qua arriane pfidie cōdēnata blasphemia· quā de inequalitate sancte trinitatis idē arri⁹ asserebat ꝓsubstātialē deo patri deū filiū eadē scā sinodus ꝑ symbolū ōfinuit· Scḋa synod⁹ ·c·l·patrū sub theodosio seniore cōstantinopoli cōgregata est que macedoniū spiū scū deuz esse negantē cōdemnans·cōsubstantialē patri t filio ipiū scū demōstrauit·dans symboli formā quā tota grecoꝝ et latinoꝝ cōfessio in ecclesijs p̄dicat·Tertia synodus ephesina ꝑma ducentoꝝ epoꝝ sub iumore theodosio augusto edita est·q̄ nestoriū duas ꝑsonas in xp̄o asserētē iusto anathemate cōdēnauit· ostēdēs manere in duab⁹ naturis vnā dīni nr̄i ihu xp̄i ꝑsonā·Quarta synod⁹ calcedonēs·d·c·xxx sacerdotū sub martiano ꝑncipe habita est in q̄ eutices cōstantinopolitanū abbatē verbi dei t carnis vnā naturā ꝑnūciantē·t ei⁹ defensorē dioscoꝝ quondā alexādrinū epm·t ipm rursū nestoriū cū reliq̄s hereticis vna patꝝ sñia p̄damnauit p̄dicās eadē synod⁹ ·xp̄m dīm de v̄gine sic natū·vt in eo substātiā diuine t hūane ꝓsiteamur nature·Hec sūt q̄ttuor synodi ꝑncipales fidei doctrinā plenissime p̄dicātes· Hz t si q̄ sūt cōcilia q̄ scā pfes spū dei pleni sanxerūt·p⁹ istaꝝ q̄ttuor auctoritatē·oi manēt stabilita vigore· q̄ rū gesta in hꝝ opē ꝓdita ꝓtinēt· Synodū aūt ex greco iterp̄tari comitatu vl cetū·Cōcilij vo nomē tractū ex more romano·Tpe eīm q̄ cāe agebant·ꝓueniebāt oēs i vnū·cōiq; intētōe tractabāt·Illi t cōciliū a cōi intētōe dcm q̄si cōsiliū· Illā cilia oculoꝝ sunt·vñ t cōsidiū· id est cōsiliū d·in·l·litterā transeūte· Let⁹ vo cōuent⁹ est vel ꝓgregatio a cocūdo·id ē ꝓueniēdo in vnū vñ t cōuētus ē nūcupat⁹·sic a cōuentu cetus· uta t cōcilū a societate multoꝝ in vnū·

¶ De cyclo paschali· Ca·XVII·

Paschalem cyclum hypolytus episcopus tempoꝛibus alexandri imperatoris primus ꝓscripsit·Post quē probatissimi auctores eusebius cesarien̄sis·theophilus alexandrin⁹ prosper q̄s natione aquiranus atq; victorinus amplificatis eiusdem festiuitatis rationibus· multiplices circulos ediderunt· Cuius quidē rationem beatissimus Cyrillus alexandrie vrbis episcopus in nonaginta quinq; annos· p q̄nquies decēnouies calculans· quotto kalendas vel luna debeat paschalis solēnitas celebrari summa breuitate notauit·Cyclus autem vocatus eo q̄ in orbe digestus sit· t quasi in circulo dispositum ordinem complectat annorū sine varietate t sine vlla arte·Unde factum est vt cuiusq; materie carmina simplici formitate facta·cyclica vocarentur·Hinc et latine cyclus dictum q̄ ordinem habeat stratum annoꝝ·

			Luna·
	Primus cyclus·		
B	c·ij·idus	aprilis	xx·
	c·vj·kal·	aprilis	xvj·
	E·xvj·kal·	maij	xvij·
	c·vj·idus	aprilis	xx·
B	c·ix·kal·	aprilis	xv·
	E·ij·idus	aprilis	xvj·
	c·ij·nonī·	aprilis	xix·
	E·viij·kal·	maij	xx·
B	c·v·idus	aprilis	xv·
	c·ij·kal·	aprilis·	xviij·
	E·xij·kal·	maij	xix·
	c·nonī·	aprilis	xv·
B	c·v·kal·	aprilis	xvij·
	E·xvj·kal·	maij	xviij·
	c·vj·idus	aprilis	xxj·
	c·ix·kal·	aprilis·	xvij·
B	c·idus	aprilis	xvij·
	c·ij·nonī	aprilis	xx·
	E·viij·kal·	maij·	xxj
	Secundus cyclus·		
	c·v·idus·	aprilis·	xviij·
B	c·ij·kal·	aprilis·	xx·
	E·xij·kal·	maij	xxj·

c·nonī aprilis xvij
c·v·kal aprilis xx·
B E·xvj·kal maij xx
c·kal aprilis xvj·
E·xj·kal maij· xvij·
c·idus aprilis xx
B c·v·kal aprilis xv·
E·xv·kal maij xvj·
c·v·idus aprilis xix
c·viij·kal· aprilis xv
B E·idus aprilis xv·
c·nonī aprilis xviij
c·v·kal aprilis xxj
E·iij·idus aprilis xv
B c·kal aprilis xvij
E·xj·kal maij xviij·

Tertius cyclus

c·viij·idus aprilis xv·
c·iij·kal aprilis xviij·
B E·xv·kal maij xviij·
c·v·idus aprilis xxj
c·vnj·kal aprilis xvij·
E·xviij·kal· maij xvnj
B c·nonī aprilis xx·
E·vij·kal maij xxj
c·inj·idus aprilis xvij
c·iij·nonī aprilis xx·
B E·xj·kal maij xx
c·viij·idus aprilis xvj
c·iij·kal aprilis xix
E·xiij·kal maij xx·
B c·iij·nonī aprilis xv
c·viij·kal· aprilis xviij
E·xviij·kal maij xix
c·ij·kal aprilis xv·
B E·xiij·kal maij xv

Quartus cyclus

c·iij·idus· aprilis xix
c·vij·kal aprilis xv
E·xvij·kal maij xvj
B c·viij·idus aprilis xviij
c·iij·kal aprilis xxj
E·ij·idus· aprilis xv
c·ij·nonī aprilis xviij
B E·x·kal maij xviij
c·xviij·kal· maij xxj
c·ij·kal aprilis xvij
E·xij·kal maij xvij
B c·iij·idus aprilis xx
c·vj·kal aprilis xvj
E·xvij·kal maij xvij·
c·vij·idus aprilis xx
B c·xj·kal· aprilis xv
E·ij·idus aprilis xvj
c·ij·nonī aprilis xix
E·ix·kal maij xx

Quintus cyclus

B c·vij·idus aprilis xvj·
c·ij·kal· aprilis xix
E·xij·kal maij xx
c·ij·nonī aprilis xvj
B c·vij·kal aprilis xvij
E·xvij·kal maij xix
c·ij·kal aprilis xv·
E·xij·kal maij xvj
B c·iij·idus aprilis xviij
c·ij·nonī aprilis xxj
E·xvj·kal maij xv
c·vj·idus aprilis xviij
B c·iij·kal aprilis xx
E·xij·kal maij xxj
c·ij·nonī aprilis xvij·
c·vj·kal· aprilis xx
B c·xvij·kal maij xx·
c·ij·kal aprilis xvj
E·xij·kal maij xvij

a Conditōne mūdi vsq; ad hūc nouissimum cyclū computant ānī·5920· P⁹ cuius expletōem ad p̄mum exordium recurrēdum est· Anniq;tus eccīa pasca·xnij·luna cū iudeis celebrabat quocunq; die occurreret· Quē ntū sancti patres in nicena synodo ꝓhibuerunt·cōstituētes nō solā lunā pascalē ⁊ mē sem inq̄rere·sed etiā ⁊ diē r̄surrectōis dn̄ice observare·⁊ ob hoc pasca a·xnij·luna vsq; ad·xxj extēderūt vt dies dn̄icus nō omitteret· Pasce aūt vocabulū n̄ grecū sz hebraicū est·nec a passione·qm̄ pascin grece dr pati·sed a transitu hebreo x̄bo pasca appellatū est·eo q; tuncꝑs dei ex egypto trāsient·Ihs ⁊ in euāgelio cū vidiss; ihūt ihesus quia venit hora vt trāsiret ō mundo ad p̄rem·Cuius nox ideo puigil ducit ꝓpt aduētum regis ac dn̄i nostri·vt tps resurrectōnis eius nos nō dormientes sed vigilātes inueniat· cuius noctis duplex rō est·siue q; in eadē tunc vitā recepit cū passus est·sine q; postea eadē hora qua resurrexit ad iudicādum vēturus ē·Eo aūt modo agimus pasca vt nō solū mortē ⁊ resurrectōem x̄pi in memoriā reuocemus· sz etiā cetera que circa eum attestātur ad sacramētorū significatōem inspiciamus· Propter initiū eīm noue vite ⁊ ꝓpter nouum hoiem quē iubemur induere ⁊ exuere veterē expurgamus vetus fermentū·vt simus noua cōsperssio·qm̄ pasca nostrum immolatus est x̄ps· Propter hāc ergo vite nouitatē p̄m⁹ mēsis nouor ī ānī mēsib⁹ celebratōi pascali mystice attribut⁹ ē· Qi x̄o tertie hebdoma die pasca celebrat·id ē q; dies occurrit a q̄ntadecima luna vsq; in vicesimā primā h̄ significat·q; in toto tpe sēcī·qō septēario diex

numero agit. nūc tertiū tēpus hoc in sacramēto apparuit. Primū eīm tps est añ legē. scōm ꝺ lege. tertiū sub gratia. vbi iā manifestatū ē sacramentū ꝑus occultū in ꝓphetico enigmate. Jō et ꝓpter hec tria seculi tempa resurrectō dñi tri duana ē. Q̄ vo a quartadecima luna vsq; ad xxj. ꝑ dies. vij. pascalis dies querit hoc fit ꝓp ipm numeꝝ septenariū: quo vniuersitatī significatō sepe figurat. q etiā ipsi eccie tribuitur ꝓpter instar vniuersitatis. vnō. t iohānes apls in apocalipsi ad septē scribit eccīas Eccia vero in ista adhuc mortalitate carnis cōstituta ꝓpt ipsam mutabilitatē lune noīe in scripturis significatur. Claria ät obseruātia opinionū pascalis festiuitatis interdū errorē gignit. Latini nāq; a. iij. nonī. martias vsq; i. iij. nonī. aplis ꝑmi mēsis lunā inq̄rūt. t si. xv. luna die dñico ꝓuenerit in alio die dñico pasca ꝓtrahūt. Greci ꝑmi mēsis lunā ab. viij. idus martias vsq; in diem nonī apr̄il obſuāt. t si. xv. luna die dñico incurrerit scīm pasca celebrāt. Hmōi ergo dissensio inter vtroſq; pascalē regulā turbat. Cōmūs annus ꝺr qui. xij. tñ lunatōes hoc est dies. cccliij habet. Dictus aūt ꝓmūis. q: sepe duo ita cōiūcti incedūt: vt inuicem se in pascali solēnitate sequant. Nam embolismus ānus est semp solus Embolismus ānus est qui. xiij. mēses lunares id ē. cccxiij. dies habere mōstratur. Jpe ē ān⁹ sancto Adoysi dīnitus reuelatus. in quo iubētur hi qui lōgius habitāt: in scō mense pascha celebrare. Embolismus autē nomen grecū est: quod interpretat latine supaugmentum: eo q expleat numeꝝ annoꝝ ꝓmunū: quibus. xj. lunares dies deesse cernūtur. Embolismi aūt anni t ꝓmunes sic inueniūtur. Si eīm a. xnij. lūa pasce ꝑcedentis vsq; ad. xnij. sequentis. cccxnij dies fuerint: embolismalis ānus est. ccclnij. cōmunis. Bissextus ē post annos. nij. vnus dies adiectus. Cresc̄at eīm per singulos annos quarta pars assis. At vbi quarto āno assem compleuerit. bissextilem ānum facit. Dictus autē bissextus. quia bis sexies ductus assem facit. qđ ē vnus dies. sicut quadrātem ꝓpter quater ductum quod est bissextus. quē sup diem curſuz in annū sol facit. siue q nequeat ānum subintroducere nisi bissexto nonī. mar. cōputauerīs. hoc est t ꝑmo die sexto nonī. mar. t addito bis sexto alio die sexto nonī. marc. iteraueris. A sexto aūt nonī. martias vsq; in diem prīdie kal. ianuarias in lune curſu bissextus apponit. atq; inde detrahit. Intercalares aūt dies idarco vocantur. quia iterponūtur. vt ratō lune solisq; conueniat. Calare eīm ponere ꝺr. intercalare interponere. Epactas grece vocāt. latini adiectōes annuas lunares. que ꝑ vndenarū nūm vsq; ad tricenariū in se reuoluunt. Quas ideo egyptij adijcāūt: vt lunaris emēsio ratōi solis equetur. Luna eīm iuxt cursum suū. xxix. semis dies lucere dinoscit. t fiūt in ānuz lunares dies. ccclnij. remanēt ad cursum āni solaris dies. xj. qs egyptij adijcāūt. vñ t adiectōes vocāt. Absq; his nō iuenies lunā quota sit in quolibet anno et mēse t die. Jste epacte semp. xj. kal. aplis reperiunt in eadē luna que fuerit eo die. Cōtinentur aūt circulo decēnouenali: sz cū ad. xxix. epactas puenerit: q est arcis decēnouenal: iā seqnti āno nō addes sup. xxix. xj. vt. x. ānūcies ōtractis. xxx. sed inde reūteris vt. xj. prōnūcies

¶ De reliqs festiuitatibus L. XVIII

f Festiuitas dīca a festis diebus. q̄si festiditas. eo q in eis sola res diuina fit. q̄bus cōtrarij sunt fasti i quibus ius fatur. id ē: ꝺr. Solēnitas a sacris ꝺr ita suscepta. vt mutari ob religionē nō debeat. a soluto. id ē firmo atq; solido notata. vel ex eo q̄ soleat fieri in ānō. Celebritas aūt notatur: q nō ibi terrena sz celestia tñ agant. Pasca festiuitatū oīz ꝑma est. de cui vocabulo iā supius dcm ē. Pentecostes sicut t pasca apud hebreos celebris dies erat. qđ post q̄nq; decadas pasce celebratur vñ t vocabulū sumpsit. Penta eīm grece quīq; in quo die fm legē panes ꝓpositōis de nouis frugibus offerebant. Cui⁹ figurā ānus iubile⁹ in testamēto veteri gessit. que nūc itez ꝑ futurā reprōmissiōis eternā requiē ꝑfigurat. Epiphania grece. latine apparitō siue mānifestatō vocatur. eo eīm die xps sideris indicio magis apparuit adorādus. Qđ fuit figura ꝑmitie credētiū gentiū. Quo die t dñici baptismatis sacramētū t ꝑmutate in vinū aque factoꝝ ꝑ dñz signorum ꝓpria extiterūt. Due sunt aūt epiphāie. ꝑma in qua natus est xps t pastorib⁹ hebreoꝝ angelo nūciante apparuit. Secunda in qua ex gētium populo stella indice presepi cunabula magis adoraturis exhibuit. Scenophegia solennitas hebreorum de greco in latinum tabernaculorum dedicatō interptatur. que celebrat a iudeis in memoriā expeditōnis cum ab egypto ꝓmoti in tabernaculis agebant. t ex eo scenophegia. Sceno enim gre. latine tabernaculum dicatur. Que solēnitas apud hebreos septembrio mēse celebrabatur. Neomenia apud nos kalende. apud hebreos autem quia fm lunarem cursum mēses supputantur. t grece mene: luna appellatur. inde neomenia. id ē: noua lūa Erāt eīm apud hebreos ipī dies kalēdarum ex legali institutōe solennes. de quibus in psalterio ꝺr. Canite in initō mēsis tuba. in die insignis solēnitatis vr̄e. Encenia aūt est noua templi dedicatō. Grece eīm cenon dicatur nouum.

Qñ eñ aliqd nouũ dedicaꝝ: encenia ꝺr. Hanc dedicatõis tẽpli solẽnitatẽ iudei octobꝛio mense celebrabãt. Dies palmarũ iõ ꝺr. qꝛ in eo dñs et saluatoꝛ noster sicut ꝓpheta ciamit irñm tenꝺens asellũ sediſſe phibeꝝ. Tunc gradiẽs cũ ramis palmaꝝ multitudo plebũ obuiã ei clamauerũt. Osanna: bñdictꝰ q̃ venit in noie dñi rex ysrl. Vulgus aũt ideo hunc diẽ capitiluuium vocat. qꝛ in eo tũc mos est lauãdi capita infantiũ. q̃ vngẽdi sũt. ne obſuatõe. xl. ſoꝛdidata ad vnctõnẽ accederẽt. Hoc aũt die ſimbolũ conſitentibꝰ tradiꝝ ꝓpter ꝓfinẽ dñice paſce ſolennitatẽ. vt q̃ iã ad dei grãm ꝙpiẽdã feſtinãt. quã cõfiteanꝝ fidẽ agnoſcãt. Lena dñi dc̃a est. eo q̃ in eo die saluatoꝛ paſca cũ ſuis diſcipul' fecerit. qõ t vſq; hodie ſicuti ẽ traditũ celebꝛatur. ſanctũq; in eo chꝛiſma cõficiꝝ. Sabbatũ ab hebꝛeis ex interꝓtatiõe vocabuli ſui reqes noiaꝝ. qõ deus in ipo pfecto mũdo reqeuiſſet. Siquidez et eo die reqeuit dñs in ſepulcro. vt qetis illꝰ myſterũ cõfirmaret. qõ iudeis obſuãdũ i vmbꝛa futuri ꝓceptũ est. Sed poſtq; xp̃us in ſepultura ſua eius figurã adimpleuit obſuatõ eius quieuit. Dñicus dies ꝓinde vocaꝝ. qꝛ in eo reſurrectõis dñi noſtri gaudiũ celebꝛaꝝ. Qui dies nõ iudeis ſed xp̃ianis in reſurrectõe dñi declaratus est. t ex illo habere cepit feſtiuitatẽ ſuam. Illis eñ ſolum celebꝛandũ ſabbatũ traditum est: q̃ erant antea reqes mꝛtuoꝝ. reſurrectio aũt illius erat: qui reſurgẽs a mꝛtuis iaz nõ moꝛeꝛeꝝ. Poſtq; autẽ facta est talis reſurrectõ in coꝛpe dñi. vt ꝓiret in capite eccie. qõ coꝛpus eccleſie ſparet in fine. iam dies dñicus. id est octauus. qui t ꝓmus celebꝛari cepit

¶ De officijs La. XIX

Officioꝝ plurima genera ſunt. ſz ꝓcipuum illõ qõ in ſacris diniſq; rebꝰ habeꝝ

Officiũ aũt ab efficaẽdo dc̃m quaſi efficium ꝓpter decoꝛem ꝓmonis: vna mutata lꝛa. vel certe vt quiſq; illa agat que nulli officiãt: ſed ꝓſint oñibus. Veſpꝛtinũ officiũ est in noctis initio. vocatũ a ſtella veſpe: que ſuꝛgit oriẽte nocte. Matutinũ ꝛo officiũ est in lucis initõ. a ſtella lucifeꝛo appellatuꝝ. que oriꝝ inchoãte mane. Quoꝝ duoꝝ tpm ſignificatiõe oſtendiꝝ vt die ac nocte ſemp deus laudetur. Miſſa tpe ſacrificij est. quãdo cathecumini foꝛas mittunꝝ: clamante leuita. Si quis cathecuminus remãſit: exeat foꝛas. t inde miſſa. quia ſacramẽtis altaris intereſſe nõ pñt. qui nõdum regenerati noſcuntur. Chorus est multitudo in ſacris collecta. t dictus chorus q̃ initõ in modũ coꝛone circum aras ſtarẽt et ita pſallerẽt. Alij chorum dirupunt a concoꝛdia. que in caritate conſiſtit. qꝛ ſi caritatem nõ habeat: rñdere cõueniẽter nõ poteſt. Cũ aũt vnus canit. grece monodia: latine ſincinium ꝺr. cum ꝛo duo canũt: biccinũ appellaꝝ. cum multi choꝛus. Hã choꝛea ludicrũ cantilene. vel ſaltatões claſſium sunt. Antipho na ex greco interꝓtaꝝ voꝛ recipꝛoca. duobꝰ ſcilicet choꝛus alternatim pſallẽtibus oꝛdine commutato. ſiue de vno ad vnũ. Quod genꝰ pſallendi greci iueniſſe tradunꝝ. Reſpõſoꝛios itali tradiderũt. Quos inde reſpõſoꝛios cantꝰ vocant. q̃ alio deſinente id alter rñdeat. Inter reſponſoꝛios aũt t antiphonas hoc differt. q̃ in reſponſoꝛijs vnus ꝛſum diciꝝ. in antiphõis autem ꝛſibus alternãt choꝛi. Lectõ ꝺr. quia ſi cãtatur vt pſalmus vel hymnꝰ: ſed legiꝝ tm. Illic eñ modulatõ. hic ſola ꝓnũciatõ querit. Tanti cum est voꝛ cãtãtis in leticia. Pſalmus autẽ ꝺr qꝛ cãtaꝝ ad pſalteriũ quo vſum eẽ dauid ꝓphetam in magno myſterio ꝓdit hiſtoꝛia. Hec aũt duo in q̃buſdã pſalmoꝝ titulis iuꝛ muſicã artem alternatim ſibi apoñũtur. Hã cãticũ pſalmi est cum id qõ oꝛganũ modulaꝝ. voꝛ poſtea cãtãtis eloquiꝝ. Pſalmus ꝛo cãnti qõ hũana voꝛ ꝓloquiꝝ. ars oꝛgani modulantis imitatur Pſalmus aũt a pſalterio ꝺr. vnde nec mos ẽ ex alio ope eum ꝓponi. Tres aũt gradus sunt in cantãdo. ꝓmus ſuccẽtoꝛis. ſcõs. incẽtoꝛis. tertius accẽtoꝛis. Diapſalma q̃dã hebꝛeũ ꝛbũ esse volũt quo ſignificaꝝ ſemp. id est: q̃ illa quibus hoc interponiꝝ. ſempiterna eſſe cõfirmet. Quidam ꝛo greciũ ꝛbum exiſtimãt: quo ſignificaꝝ interuallũ pſallẽdi. vt pſalma ſit qõ pſalliꝝ. dia pſalma ꝛo interpoſitũ in pſallẽdo ſilentiuꝝ. vt quẽadmodũ ſimpſalma ꝺr. vocis copulano in cãtãdo. ita diapſalma diſiũctõ earum vbi quedam reqes diſtincta cõtinuatõe oſtꝝitur. Tnõ et illud ꝓbabile est. nõ cõiungẽdas ſententias in pſallendo vbi diapſalma interpoſita fuerit. quia ideo interponiꝝ vt ꝙerſio ſenſuũ vel perſonaꝝ eſſe noſcaꝝ. Hymnus est cãticũ laudãtiũ quod de greco in latinũ laus interꝓtaꝝ. ꝓ eo q̃ ſit carmẽ leticie t laudis. Ꝓꝛpe autem hymni ſunt ꝓtinẽtes laudem dei. Si ergo ſit laus t ſi ſit dei. nõ est hymnus. ſi ſit t laus t dei laus et nõ cãtetur nõ est hymnus. Si ergo t in laudẽ dei ꝺr t cãtatur: tũc est hymnus. Cui ꝓtinuꝝ est threnũ. qõ est lamẽti carmẽ t funeris. Alleluia duoꝝ verboꝝ interꝓtatio est. hoc est laus dei. t est verbũ hebꝛeũ. Ja eñ vnũ est de decez nomibus. quibus apud hebꝛeos deus vocaꝝ. Amẽ ſignificat vere ſiue fideliꝛ. qõ t ipm hebꝛeum est. Ne duo verba amẽ t alleluia nec gꝛecis nec latinis nec barbaꝛis licet in ſuaz linguã omnio tꝛãſferre vel alia lingua ãnunciare. Hã q̃uis interꝓtari poſſint. ꝓpter ſanctioꝛẽ tamen auctoꝛitatẽ ſeruata est ab apoſtolis in hijs ꝓpꝛie lingue antiquitas. Tanto enim ſacra ſunt nomina. vt cum Johannes in apocalipſi referat

se spū reuelāte vidisse et audisse vocem celestis exercitus: tanq̄ vocē aquaꝝ multaꝝ ⁊ tonitruum validoꝝ dicētū. Amē et alla. ac per hoc sic optet in terris vtraq; dici sicut in celo resonāt. Osanna in altissimis. Ihesus interp̄tat̄ salua. anna interiectō est. motū animi significās sub dep̄cantis affectu. Integre aūt dr osanna. q̄d nos corrupta media vocali lr̄a ⁊ elisa dicim⁹ osanna. sic fit in ꝝsibus q̄s scādimus. Lr̄a em̄ p̄ma verbi seq̄ntis extremā p̄oris x̄bi veniens excludit. ⁊ dr hebraice osanna. q̄d interp̄tat̄ salua fica. subaudiēdo vel pl̄m tuū. vel totum mundum. Offertoriū tali ex causa sumpsit vocabulū. Fertum em̄ dr oblatō que in altari offert̄ ⁊ sacrificatur a pōtificibus. a quo offertorii nomiatū: quasi ꝓpter fertū. Oblatō vocat̄ q; offert̄. Dona. ꝓpe dei dr̄. munera hoīum. Nam munera dr̄ obsequia. que pauperes diuitibus loco mūerum soluūt. Itaq; munus hoi datur. donū dō vnde etiā in templis donaria dicimus. Munera aūt vocant̄. q; mānibus vel accipiunt vl̄ dantur. Duo sunt aūt que offerunt̄. donū ⁊ sacrificiū. Donū dr q̄cq̄d auro argēto; aut qualibz alia spē efficit̄. Sacrificiū autē est victima. ⁊ q̄cunq; in ara cremant̄ seu ponunt̄. Dē aūt q̄d deo dat̄ aut dedicat̄ aut ꝓsecrat̄. Dō dedicat̄ dicēdo dat̄. vnde ⁊ appellat̄. vñ ⁊ errāt q̄ dedicatiōem cōsecratiōem putāt significari. Immolatio ab antiq̄s dēa. eo q; in mole altaris posita: victima cederet̄. vñ ⁊ mactatō post immolatiōnē est. mūc aūt immolatō panis et calicis conuenit: libatō aūt tātūmodo calicis oblatō est. Hinc est illud. Et libauit de sanguie vue sicut ⁊ sec'arīū q̄dam poetaꝝ. nūc inq̄t pateras libate iouī. Libare em̄ ꝓpe fundere est. sumptūq; nomē de libero quodam: q̄ in grecia vsum reperit vitis. Hostie apud veteres dicebant̄ sacrificia. q̄ fiebant anteq̄ ad hostē pgerēt. Victime dr̄ sacrificia que post victoriā deuictis hostibus immolabantur. Et erāt victime maiora sacrificia q̄ hostie. Alij victimā dictā putauerūt. quia ictu percussa cadebat. vel q; vincta ad aras ducebatur. Holocaustū illud est. vbi totū igne ꝓsumit̄ q̄d offert̄. Antiq̄ em̄ cum maxima sacrificia administrarent: solebāt totas hostias in sacroꝝ cōsumere flāma. ⁊ ipa erāt holocaustomata. Holo em̄ grece totum dr̄. caustis icēsio. ⁊ holocaustum totum icensum. Cerimonie apud latinos dr̄ sacra oīa. que apud grecos orgia vocāt. Prope aūt visum ē doctoriꝫ a carēdo appellari cerimōias. quasi carimonias eo q; ea que in sacris diuis offerūtur. in suo vsu his carerēt homines. q̄d etiā nomē in vsu est lr̄aꝝ sanctarum. Alij cerimōias. ꝓpe in obseruatōibus iudeoꝝ credūt. abstinētiam scz quarūdam escaruꝫ im veterē legem. eo q; obseruātes careāt his reb⁹ q̄ bus se abstinuerūt. Sacrificiū dēm q̄si sacrum factū. q; p̄cē mystica cōsecrat̄ in mēoriaꝫ p nob dn̄ice passionis. Vnde hoc eo iubēte corp⁹ xp̄i et sanguinē dicam⁹. q̄d dū sit ex fructib⁹ ⁊re sanctificat̄ ⁊ fit sacramētū: opantē inuisibiliꝫ spū dei cuius panis ⁊ calicis sacrm greci eucaristiā dicunt. q̄d latine bona gr̄a interp̄tat̄. Et q̄d melius corpe ⁊ sanguie xp̄i? Sacramētū est i aliqua celebratiōe: cum res gesta ita fit vt aliq̄d significare intelligat̄. q̄d sancte accipiēdū est. Sūt aūt sacramēta baptismū ⁊ chrisma. corp⁹ ⁊ sanguis xp̄i. que ob id sacramēta dr̄. quia sub tegimēto corpalium rex x̄tus diua secretius salutē eorundē sacramētoꝝ opat̄. Vñ ⁊ a secretis x̄tutibus vel a sacris sacramēta dr̄. Que ideo fructuose penes eccīam fiunt. quia sanct⁹ in ea manens spūs: eorūdē latēter sacramētoꝝ opat̄ effectum. vñ seu p bonos seu p malos mīstros itra dei eccīam dispēsat̄: tñ q; spūssanct⁹ mystice illa vuificat. qui quōdā aplico in tpe visibilib⁹ apparebat oīb⁹. nec bonoꝝ meritis dispēsatorū āplificant̄ hec dona. nec maloꝝ attenuātur. q; neq; q̄ plātat est aliq̄d neq; q̄ rigat: sed q̄ incrementū dat de⁹. Vnde ⁊ grece mysterium dr̄ q; secretā ⁊ recōditā hēat dispēsatiōem. Baptismum grece. latine tinctō interp̄tat̄. que idcirco tinctō dr̄. q; ibi homo spū gratie in melius immutat̄. ⁊ lōge aliud q̄ erat efficit̄. Prius enim deformitate peccatoꝝ fedi eram⁹. in ipa intinctione reddimur pulcri dealbatiōe x̄tutū. Vnō in cānicis scribit̄ cāticoꝝ. Que est ista que ascēdit dealbata? Cui⁹ mysteriū nō aliter nisi ꝑ trinitatis designatiōe. id est p̄fis ⁊ filij ⁊ spūssancti cognomiatiōe ꝓplet̄. dicēte dn̄o ad apostolos. Ite docete oēs gētes: baptizātes eos in nomie patris ⁊ filij ⁊ spūssancti. Sic em̄ in trib⁹ testibus stat oīne x̄bum. ita hoc sacramentū confirmat ternarius nūerus noīm dīnoꝝ. Q; aūt p aq̄m baptismū dat̄: hec rō est. Voluit eniz dn̄s vt res illa inuisibilis p congruentē: sed ꝓfecto ꝓtractabilē rem visibile impēderet elemētū. super q̄ em̄ in p̄ncipio ferebat̄ spūssanct⁹. Maz sicut aqua purgat̄ exterius corpus. ita latenter eius mysterio per spm̄scūm purificatur et animus. Cuius sanctificatō ita est. Inuocato em̄ deo descēdit spūssanctus de celis: ⁊ medicatis aquis sanctificat eas de semetipo. et accipiunt vim purgatōnis vt in eis ⁊ caro ⁊ anima delictis inquinata: mūdetur. Chrisma grece. latine. vnctō nomiatur. ex cuius nomie ⁊ x̄ps dr̄ ⁊ homo post lauacꝝ sanctificat̄. Maz sicut in baptismo peccatoꝝ remissio datur. ita per vnctōnem sanctificatō spūs adhibetur. ⁊ hoc de p̄stina disciplina qua vngi in sacerdotium ⁊ in regnum solebant. exquo ⁊ Aaron a Moyse vnctus est

Que dū carnalit fit spiritaliter pficit: qūo et in ipa baptismi gra visibilis actus ē q in aq̄ mergimur: sed spiritalis effectus q delictis mundamur Hoc significat illud vnguētū qō peccatrix mulier sup pedes: t ea que ōr nō fuisse peccatrix sup caput ihu fudisse describit. Dan⁹ inpositio ideo fit vt p būdictōem aduocatus inuitetur spūssanctus. Tūc em̄ ille pclitus: post mūdata t būdicta corpa libēs a pfe descēdit t quasi sup baptismi aq̄m tanq̄ sup pstinā sedem recognoscēs reqescat. Hā legit q in pncipio aq̄s sup ferebat spūssanctus. Exorcismus grece: latine cōiuratio siue fmo increpatiōis est. adūsus dyabolū vt discedat. sic est in zacharia. Et ostē dit mihi ihm sacerdotē magnū: stātē coram angelo dñi. t sathā stabat a dextris eius vt adūsaret ei. t dixit dñs ad sathan. Increpet dñs in te sathā. t increpet dñs in te qui elegit ierusalē Hoc est exorcismus: increpare t cōiurare adūsus dyabolū. Vnde sciēdū q nō creatura dī in infantib⁹ exorcizat aut exsufflat. sz ille sub quo sunt oēs qui in peccato nascunt. Est ei princeps peccatoz. Symbolū p linguā grecā signuz vel cognitō interptat. Discessuri em̄ apli ad euangelisandū in gētibus hoc sibi pdicatiōis signū vel indiciū posuerūt. Continet em̄ confessionē trinitatis t vnitatē eccie. t xpiani dogmatis sacramētum. Quod symbolū fidei et spei nostre nō scribitur in charta t attramēto. sed in tabulis cordis carnalibus. Oratō petitō dicit. Aliz orare est petere. sicut exorare impetrare. Constat aūt ozō loco t tpe. Loco. quia nō vbiq̄ cū phibeamur a xpo orare in publico. sed vbi opportunitas dederit. aut necessitas importaūit. Hecq̄ em̄ ptra pceptū reputat ab apostol' factū quia in carcere audiētibus custodibus orabāt et canebāt deo. De tempe vo dēm est. sine intermissione orate: sed hoc singularibus. Nam est obseruatō quarūdam horaz pmuniū que diei interspacia signāt. tertia. sexta. et nona. similit et noctis. sed ideo he orādi hore diuise sunt. vt si forte aliquo fūmus ope detēti. ipm nos ad officiū tempus admoneat. que tēpora in scpturis inueniunt. Primū em̄ spūssanctus congregatis discipulis hora tertia infusus est. Petr⁹ qua die visionē cōmūicatōnis in illo vasculo expertus est. sexta hora orādi gratia ascēderat. Idez etiam cum iohāne hora nona templū adūt q̄ndo clausum sanitati reformauit. Sed t danielem legimus hec tēpora in oratōne obseruasse et vtiq̄ ex yraelis disciplina. vt ne min⁹ q̄ ter i die adoremus. Debitorez ei sumus trium personaz. patris. t filij. t spūssancti. exceptis vtiq̄ et alijs legimus oratōibus que siue vlla admonitōne debēmur. in ingressu lucis ac noctis siue vigiliaz. sed t cibuz nō pus sumere q̄ iterpost, ta oratōne debemus. Priora em̄ habenda sunt spūs refrigeria. quia pora celestia q̄ terrena. q̄ autem vult oratōem suam volare ad dominū: faciat illi duas alas. ieiunij t elemosynā. et ascendet celerter. t exaudiet. Ieiūium est parsimonie victus abstinētiaq̄ cibor⁹ cui nomen est inditū ex quadam parte viscez tenui semper t vacua. quod vulgo ieiunū vocat. vnde ieiūij nomē credit deriuatū: q sui media viscera vacua t exinanita existant. Ieiunū autem t statio dicitur. Statō autem de militari exēplo nomē accepit: p eo q nulla leticia obueniens: castris statōem milituū rescindat. Hā leticia libēti us tristicia sollicit⁹ admīstrat disciplinā. Vnō et milites nunq̄ immemores sacramēti magi stationibus parēt. Discernūt aūt q̄dam inter ieiunium t statōem. Nam ieiunū est indifferenter cuiuslibet dici abstinētia. nō fm legē: sz fm propriā voluntatē. statō autē est obseruatō statutor⁹ diez vel tpm. Diez. vt quarte ferie t sexte ieunium ex vetere lege pceptum. de qua statiōe in euāgelio dixit ille. Ieiuno bis in sabbato. id ē quarta t sexta sabbati. Tēpor aūt que legalibus ac ppheticis instōnibus terminatis tēporibus statuta sunt. vt ieiunij quarti. v. vij. et. x mēsis. vel sicut in euāgelio dies illi in qbus ablatus est spōsus. vel sicut obseruatō quadragesime. que in vniūso orbe instōne aplica obseruatur. circa cōsimum dūice passionis. His tertiuz genus quidā adūj aūt. quā xerophagiā dicunt abstinētiam sz ciborz humētum. Vnde et nomen hoc datū. eo q siccis quidā esas vtantur. Penitētia appellata. quasi punitētia. eo q ipse homo in se penitēdo puniat quod male admisit. Nam nihil aliud agūt quos veraciter penitet: nisi vt id quod male fecerūt impunituz esse non sināt. Eo quippe modo sibi nō parcētibus ille parcit. cuius altum iustūq̄ iudicium nullus cōtemptor euadit. Perfecta est autem penitentia preterita deflere t futura nō admittere Hec secūda in similitudine fontis est. vt si forte ipugnante dyabolo aliquod peccatū irrepserit. huius satisfactōne purgetur. Satisfactō autē ē causas peccatorum t suggestiones excludere et vltra peccatū nō iterare. Recōciliatio vo est que post complemētum penitētie adhibetur. Nam sicut cōciliamur deo quādo pmum a gentilitate cōuertimur. ita recōciliamur quādo post peccatum penitēdo regredimur Exomologesz greco vocabulo ōr. quod latine confessio interpretatur. cuius nomis duplex significatio est. Aut enim in laude intelligitur confessio sicut est. cōfiteor tibi domie pater celi t terre. aut dū quisq̄ confitetur sua peccata ab eo indulgenda ac ius indeficiens est misericordia. Ex hoc autem Greco vocabulo exprimitur et frequentatur

exomologesis qua delictū nr̄m dño cōfitemur nō quidē vt ignaro cuius ꝓgnitōi nihil occultū est. sz cōfessio est rei scz eius que ignorat professa cognitio. Unde eñ sibi acciendū quisqz esse existimauerat rapę adulterari furari. sz vbi hec eterne damnatiōi obnoxia eē cognouit: cognitis his cōfitetur errorē. Cōfessio autē erroris ꝓfessio est desinēdi. Desinēdū ergo a peccatis est dum cōfessio est. Cōfessio autē antecedit: remissio sequtur. Leteꝝ extra veniā est q̄ peccatū cognoscat nec cognitū cōfitetur. Itaqz exomologesis prosternēdi t humilificādi hoīs disciplina est. habitu atqz victu. sacco t cinere incubare. corpus sordibus obscurare. animū meroribus deijcere. illa que peccauit tristi tractatiōe mutare. Letanie greco nomie appellantur que latine dñr rogatōes. Inter letanias xo et exomologesin hoc differt. q exomologesis prosola cōfessione peccatoꝝ agitur. letanie xo dñr ꝓpter rogādū dñm t impetrādū in aliquo misericordiā eius. Sed nūciā vtrūqz vocabulum sub vna significatōe habeť. nec distat vulgo vtrum letanie an exomologesis dicanť. Supplicatōnis aūt nomē quodāmodo ex gēnilitate retinetur. Nam ferie aut legitime erāt apud eos aut indicte. Indicte autem quia paupertas antiqua romanorum aut ex collatōe sacrificabat aut certe de bonis damnatorum. Unde supplicia dñr supplicationes que fiebant de bōis passorum supplicia. Sacre enim res de rebus execrandorum fiebant

Incipit liber septimus

¶ De deo La. I.

b Eatissimus hieronymus vir eruditissimus: et multaꝝ linguarum peritꝰ: hebreoꝝ noīm interp̄tatōem primus in latinā linguam cōuertit. Ex qbus ꝓ breuitate prętermissis multis: quedā huic operi adiectis interpretatōnibus interponēda studui. Uocabulorum enim expositō satis indicat quid velint intelligi. Habēt eñ quedam ex ꝓprijs causis nominum ratōem. In ꝓncipio aūt decem nomia ponimus: quibus apud hebreos deus vocať. Primū apud hebreos dei nomen el dicitur. qđ alij deū. alij etymologiā eius exp̄mentes. sch̄iros id est fortē interp̄tati sunt. ideo q̄ nulla in firmitate p̄mitur. sz fortis ē t sufficiēs ad oīa ꝓpetranda. Secūdum nomen eloi est. Tertiū eloe. qđ vtrūqz in latinū deus dicať. Est autem nomē in latinum ex greca appellatōe translatū Nam deus grece theos dicať. quasi ϑεος. id ē timor. vnde tractum est nomen deus. q̄ eiz colentibus sit timor. Deus autem ꝓprie nomen ē trinitatis: pertinēs ad patrē t filiū t spūmsanctum. Ad quā trinitatē etiaz reliqua que in deo infra sunt posita vocabula referunť. Quartuz nomē dei ðr sabaoth. quod xtiť in latinum: exercituū siue xtutū. de quo in psalmo ab angel dicť. Quis est iste rex glorie? Dñs xtutū. Sūt autē in hmōi ordinatōe virtutes multe. vt āgeli. archāgeli. ꝓncipatus. t potestates. cūctiqz celestis militie ordines: quoꝝ tū ille dominus est Omēs eñ sub ipo sunt. ciusqz dominatui sbiacent. Quintū nomen elion. quod interp̄tať in latinum excelsus. quia supra celos est sicut scptum est de eo. Excelsus dñs. supra celos gla eius. Excelsus autē dictus ꝓ valde celsus. ex ei ꝓ valde ponitur. sicut eximus quasi valō eminens. Sextum nomē eieie. id est. qui est Deus eñ solus quia eternꝰ est. hoc ē. q̄ exordiū nō hz essentie nomē vere tenet. Hoc eñ nomi ad sanctū Moysen p angelū est delatū. Querenti eñ quod eēt nomen eius qui eū pgere ꝓpiebat ad ꝓpm ex egypto liberandū rndit. Ego sum qui sum. t dices filijs yſrał Qui ē misit me ad vos tanqz in eius ꝓparatōem q̄ vere est. q̄ incommutabił est. ea que cōmutabilia fcā sunt: q̄si fi sint. Qđ eñ ðr fuit. nō est. t quod ðr erit nondum est. Deus aūt esse tm̄ nouit. fuisse t futuꝝ esse ñ nouit. Solus eñ pater cū filio et spiritu sancto veraciter ē. Cuius essentie cōparatū eē nostꝝ nō esse est. Unde et in colloqo dicimus. Tuus deus. q̄ eēntia vita vuit. quaz mors nō habet. Septimū adonai. qđ generaliť dñs interpretatur. q̄ dominetur creature cūcte. vel q̄ creatura oīs domiatui eius deseruiat. Dñs ergo et deus vel q̄ dominet omnibꝰ: vel q̄ timeať a cūctis. Octauū ia. qđ in deo tm̄ ponit. qđ etiaz in alleluia in nouissima syllaba sonat. Nonuz tetragrāmatō. hoc est quatuor lrāꝝ. quod ꝓprie apud hebreos in deo ponit. iode iode. id est duabꝰ ia. q̄ duplicata ineffabile illud t gloriosum dei nomē efficiūt. Dñs aūt ineffabilis. si quia dici nō pōt. sed q̄ finiri sensu t itellēcu humano nullatenus pōt. t ideo quia de eo nihil dignū dici pōt. ineffabilis est. Decimū saddai. id ē omnipotēs. Uocatus aūt oīpotens: eo q̄ omnia potest. sed a faciēdo qđ vult. nō a patiendo quod nō vult. Qđ si ei accideret: neqz esset oīpotēs. facit eñ quicqd vult. t ide omnipotēs. Item omnipotēs. quia ipsiꝰ sunt omnia que vbiqz sunt Solus enim totius mundi habet imperium. Dicūtur autem t alia quedā in deum substātialiter nomina. vt immortalis. incorruptibilis. incommutabilis. eternus. vnđ et merito cuncte ꝓponitur creature. Immortalis sicut de eo scriptum est. Qui solus habet immortalitatem: quia in eius natura nulla est commutatio. Nam omnis mutabilitas non

incõueniẽter mortalitas dr. fm quã t aĩa mori dr. nõ qz in corpus vel in aliquã alterã substãtiam mutaf t vtf. sed in ipa sua substãtia qcqd alio mõ nunc ẽ aut fuit. fm id qõ destitit cẽ qõ erat. mortal' vtiqz dephẽdif. ac p hoc solus de⁹ dr immortalis. quia solus incõmutabilis. Incorruptibilis apellaf. qz corrũpi t dissolui nõ põt nec diuidi. Quicqd eñ capit diuisionẽ: t interitum caput. Ille nec diuidi põt nec interire. inde incorruptibilis est. Incõmutabilis est. quia semp manet t mutari nescit. Nec pficit quia pfectus est. nec deficit quia eternus Eternus est quia sine tpe est. Non eñ habet initiũ neqz finem. Hinc et sempiternus. eo q sit sp eternus. A qbusdã aũt extremis ab ethere credif dict⁹. qñ celũ sedes eius habef. vnde est illud. Celũ celi dño. t hec ista qtuor vnũ significant. Nam vna eadẽqz res dr siue dicaf etern⁹ de⁹ siue immortalis. siue incorruptibil'. siue ĩmutabilis. Invisibilis dr. qz nunqz p substãtiã suã apparuit oculis mortaliũ trinitas nisi per speciem subiecte creature eiusdẽqz corporee. Nã nemo põt ipaz maiestatẽ eẽntie dei videre t viuere: sicut t dictum est moysi. Elĩ t iohãnes in epistola sua dicit. Deum nemo vidit vnqz. Res est eñ invisibilis. ideoqz nõ oculo sed corde querẽdus est. Impassibilis est. qz nullis pturbatõibus afficitur. qbus fragilitas humana succũbit. Nõ enim attingũt eũ vlle passiones. vt libido. ira. cundia cupiditas. timor. meror. inuidia. t cetera qbus humana mẽs turbaf. sed cũ dr de⁹ irasci. aut zelare. aut dolere: nostro vsu dr. Apud deum eñ pturbatõ nulla est. apud quẽ tranqllitas summa ẽ. Simplex aũt dr. siue nõ amittẽdo qõ hz. seu qz nõ aliud est ipe t aliud qõ in ipo ẽ: sic in hoie: cuius aliud ẽ esse aliud sape. Nam et esse põt t sapiẽs nõ esse. Deus aũt hẽt essentiã. habet t sapiẽtiã: sed qõ habet hoc t est. t oĩa vn⁹ est. ac pinde simplex est. qz non in eo aliqd accidentis est: sed quod ẽ t quod in ipo est essentialiter est: excepto qz relatiue ad quãcũqz personã est. Sũme bonus. qz incõmutabil' est. Creatura xpo bonũ sz nõ summũ est. qz mutabilis est Et dũ sit quidẽ bonũ. nõ tñ esse põt t summũ. Incorpore⁹ aũt vel incorpalis ideo dr deus. vt spũs credaf vel intelligaf eẽ nõ corpus. Nam dũ dr spũs: eius significaf substãtia. Immẽsus qz cũcta cõcludit. t ipe a nullo cõcludif. sz omnia intra eius oñipotẽtiã coartãtur. Perfect⁹ dr. qz nihil ei possit adiici. Attñ de psummatõe alicuius facti: pfectõ dr. Deus aũt qui non ẽ factus: qõ est pfectus? Sed hoc vocabulũ de vsu nostro sumpsit humana inopia: sicut t reliq verba. quatenus id qõ ineffabile ẽ vtcunqz dici possit. quoniã de deo nihil digne human⁹ sermo dicit: sicut sunt t alia. Creator dictus. p totius mũdi rebus ab ipo creatis. Nichil enim ẽ quod nõ originẽ a deo traxerit. Ipe t vnus qz diuidi nõ potest. vel quia nichil esse aliud põt. ppter quod tãtũdem capiat ptãtis. Hec igif q̃ de deo dicta sunt: ad totã ptinẽt trinitatẽ. propter vnam t coeternã substãtiã. siue in patre siũ in filio eius vnigenito in forma dei. siue in spũ tusancto: qui vnus spũs est dei patris t filij ei⁹ vnigeniti. Sunt aũt t quedã vocabula ex vsu nostro ad deũ sumpta de mẽbris nostris: siue õ inferioribus. t quia in ppria natura inuisibilis⁹ et incorporeus est. p efficiẽtijs tamẽ causarũ in ipo rex species ascribũtur. vt more locutõis nostre facilius seipm insinuet. vt qz oñia videt dicatur oculus. ppter quod audit oñia dicatur auris. p eo aũt q auertif: ambulat. p eo q expectat stat. sic t in ceteris horr similib⁹ ab hũanis mẽtibus trahif similitudo ad deũ. sicut est obliuiscẽs t memorãs. Hinc est qõ t ppha dicẽ Juraui dñs exercituũ p aiam suã. nõ q aiam deus hẽat. sed hoc nostro narrat affectu. Nã t facies dei in scpturis sanctis nõ caro sed diuia cognitõ intelligif. eadẽ rõne qua p faciẽ cõspectum qlqz cognoscaf. Hoc eñ in orõne dr deo: Ostende nobis faciem tuã. ac si dicaf. da nob cognitõem tuam. Sic t vestigia dei dñr. qz nunc deus p speculũ agnoscitur. Ad pfectũ xo oñipotens reperief: dum in futuro facie ad faciez qbusqz electis psentabitur. vt ipam spẽm contẽplentur. cuius nũc vestigia pphẽdere conãtur. hoc est quẽ videre p speculũ dñr. Nam t sit⁹ et habitus t locus t tẽpus. in deo nõ ppie sed p similitudinẽ trãslatiue dñr. Quippe sedere sup cherubin dicaf quod est ad sitũ. et abyssus tãqz vestimentũ amictus. quod est ad habitũ. t anni tui nõ deficiẽt: quod ad tẽpus ptinet. t si ascendero in celũ tu ibi es quod ad locuz. Nã et in ppheta. plaustri portãtis fenum spẽs ad deum ducaf. Et hec omnia p figurã deus. qz nihil est horum ad pprietatem substantie eius

¶ De filio dei ¶ Ca. II

m Ultis etiã modis xps apellari in scripturis inuenif diuis. Nam ipe dei patri vnigenitus filius: dum esset equalis patri: propter salutem nostrã formam serui accepit. Pro inde quedã nomia in illo ex dinitatis substãtia quedam ex dispensatõne suscepte humanitatis assumpta sunt. Christus nanqz a chrismate est apellatus: hoc est vnctus. Preceptum enim fuerat iudeis. vt sacrum conficerent vnguentum quo perungi possent hi qui vocabantur ad sacerdotium vel ad regnum. t sicut nũc regibus indumentum purpure insigne est regie dignitatis. sic illis vnctio sacri vnguenti nomẽ ac potestatem regiam conferebat. t inde christi dicti a chrismate. quod est vnctõ. Maz chrisma grece

latine vnctō nūcupaf·que etiā dño nomē accō modauit facta spiritalis· qz spū vnct⁹ est a deo pfc:sicut ōr in actib⁹ apl̄oz·Collecti sunt enim in hac ciuitate adūsus scm filiū tuū quē vnxisti nō vtiqz oleo visibili sz gre dono:qō visibili significaf vnguēto·Nō est aūt saluator⁹ ppriū nomē xps·sed cōis nūcupatō potestatis· Dux em dī xps·cōmune nomē dignitatis est dū ihs xps ppriū est vocabulū saluatoris·Christi enim nomē nusqz alibi oīno·nec in aliqua gēte fuit: nisi tm in illo regno vbi xps pphetabaf t vnō vēturus erat·Messias autez hebraice dī grece xps·latina aūt locutōe vnctus Jesus hebraice grece sother:latine autē salutaris siue saluator interptaf:p eo q cūctis gentibus salutifer vēit Etymologiā em nois huius etiā euangelista significat dicens·Vocabis nomē eius saluatorē· quia ipe saluū faciet plm suum·Sicut em xps significat regez:ita iesus significat saluatorem· Nō itaqz nos saluos facit quicūqz rex sz rex saluator·Qō verbū latina lingua antea nō habebat: sed habere poterat sicut potuit qñ voluit· Emanuel ex hebreo in latinū significat nobiscum deus sz quia p virginē natus deus hominibus in carne mortali apparuit·vt terrenis viam salutis ad celū aperet· Ad dinitatis autem substātiā que pertinēt sunt ista·dñs t de⁹·De⁹ aūt dicf propter vnitā cū patre substātiā·Dñs aūt ppter seruiētē creaturā Deus aūt t homo qz xp̄s t caro· Bis et bis genitus dr·siue quia pater eū genuit sine matre in eternitate·siue qz mater sine patre in tpe·Unigenit⁹ aūt vocatur fm dinitatis excellētiā·qz sine fratribus pioge nitus est fm susceptōem hois:in qua p adoptionis grām frēs habere dignatus est qbus essz pmogenitus·Omousion patri ab vnitate substantie apellatus Substātia em vl eēntia grece vsia dī·omo vnū·Utrūqz igiť ptiūctuz sonat vna substātia·Hoc em vocaf omousion: qō est ego t pater vnū sumus·hoc est ciusdē cum patre substātie· Qō nomē t si scptū in sanctis litteris nō inuenjaf in assertiōe tm totius trinitatis defendiť·qz daf ratō vnde recte dici ostēdatur sicut t pater in illis libris nusqz ingenitus legitur:sz tamē dicēdus esse atqz credēdus si dubitaf·Omousion simil substātie·qz qualf deus talis est t imago eius· Jnuisibil⁹ de⁹ t imago ei⁹ inuisibil·Principiū:eo q ab ipo sint omnia·t qz asi eū nihil·Finis vel qz dignatus est in fine tēpoz humilr in carne nasci t mori· t iudicaz nouissimū ipe suscipe·vel qz qcqd agimus: ad illū referimus· Et cū ad eū puenerimus vltra quod q̄ramus nō habebim⁹·Os dei est· qz xp̄s bum eius est·Nā sicut p xp̄is que p linguaz fiunt sepe dicimus·illa t illa lingua· ita et p dei xp̄o osponiť·qz mos est vt oze xp̄a formētur· Uerbū aūt ideo dī·qz p eū pater oīa fecit siue iussit·Ueritas qz nō fallit sed tribuit qō promisit·Ulta qz creauit·Jmago dei ppter patrē similitudinē patris·Figura est·qz suscipiēs formā serui:opez xp̄tutūqz similitudinē pris in se imaginē atqz imensam magnitudinē designauit·Manus dei ē·q oīa p ipm facta sunt·Hinc t dextera ppter effectū opis totius creature:que per ipm formata est·Brachiū·qz ab ipo oīa cōtinenť·Uirtus p eo q oñez ptātem patris i semetipso habeat·t oēm celi terreqz creaturā gubernet cōtineat atqz regat·Sapiētia p eo q ip se reuelat mysteria saētie t archana sapientie: Sed tñ cum sit pater t spūssanctus sapientia t virtus t lumen t lux·ppie tñ hijs noibus fil⁹ nūcupatur·Splendor aūt apellatur ppter q manifestat·Lumē qz illuminat·Lux qz ad veritatē cōtemplādā cordis oculos reserat Sol qz illumiat oñes·Dies qz lumis fons et illustrator est rex·t q ouri nos faciat ad vitā eternaz Fons·qz rex oīm origo est·vel q sanat sinētes Jpe cp̄s alpha t o·Alpha em lr̄am nulla p̄cedit Prima est em lr̄a·sicut t filius dei· Jpe em se pncipiū iudeis interrogātibus esse respondit· Unde t iohānes in apoc·ppie ipsam lr̄az ponens ait·Ego sum alpha t o·pmus t nouissimus·Primus·qz āte eū nihil est·Nouissimus· quia nouissimū iudiciū ipse suscipiet· Mediator·qz inter deū t hoiem medius cōstitutus est vt hoiem ad deū pduceret·Uns t illū greca mesiten vocāt·Paraclitus·id est aduocat⁹·qz p nobis intercedit apud prem·sicut t de eo dicit iohānes·Aduocatū habem⁹ apud prem iesum xp̄m iustū·Paraclitus aūt grecū est·quod latine dr aduocatus·Qō nomē t filio t spūisancto ascribiť·iuxť qō t dñs in euāgelio·Rogabo prem t aliū paclitū dabit vob· Intercessor aūt ideo vocatur·qz p culpa nra remouēda curam gerit·t p abluēdis nostris crimibus curā impendit·Spōsus:qz descēdens de celo: adhesit eccie·vt pace noui testamēti essent duo in carne vna·Angelus dr ppter ānūciatōem paterne ac sue volūtatis·Uns t apud pphetā·magni cōsilij angelus legiť:dū sit deus t dñs angelorum· Abissus dī·eo q apparuit huic mūdo xp̄bum caro factū·vnde t idem dic·Ego a patre exiui et veni in hūc mundū·Homo aūt dī·quia natus est·Propheta·qz futura reuelauit·Sacerdos· quia p nobis hostiā se obtulit·Pastor·quia custos·Magister quia oīsor·Nazarenus vero a loco·Nazareus a merito·id est sanct⁹ siue mūdus·q: pcm nō fecat·Siqdē t de alijs inferioribus rebus noim spēs ad se trahit xp̄s vt facilius intelligaf·Dī em panis·quia caro· Unus quia sanguie ipsius redēpti sumus·Flos·quia electus·Elia·qz p ipm ad dñm imus·Ostium·

quia p ipsum ad dñm ingredimur. Abons. qr fortis. Petra. qr firmitas est credentium. Lapis angularis. vel qr duos parietes e diuerso. id est de circūcisione t ppucio venientes in vnā fabricā ecclie iūgit. vel q pacez in se angelis et homibus facit. Lapis offensiōis. qr veniēs hu nullis offenderūt in eū incredili hoies. t fact⁹ est petra scandali. sic dicit aplus. Judeis qdē scandalū. Fundamētū aūt ideo vocat. quia fides in eo firmissima est. vel qr sup eū catholica eccīa ꝓstructa est. Mā t xp̄us agnus p innocētia. t ouis ppter patientiā. t aries ppter pncipatū. t hedus ppter sīlitudinē carnis peccati. t vitulus p eo q p nobis est imolat⁹. t leo p regno et fortitudie. t serpēs p morte t sapientiā. Idem t fermis. qr resurrexit. Aqla. ppt q post resurrectionem ad astra remeauit. Nec mirū si vilib⁹ significatōib⁹ figurer q vsq ad nr̄az passionū. seu carnis cōtumelias descendisse cognoscat. Qui cū sit coeternus dei patri ab̄ secula fili⁹. postq venit plenitudo tpis ppt salutē nr̄am formā serui accepit. t fact⁹ ē filius dei fili⁹ hois. Inde qdā de illo in scripturi sanctis fm formā dei. quedā fm formā serui dicūtur. Quor exempli gr̄a duo quedā ꝓmemorā tur vt singula ad singula referant. Scōm formā dei. de seipso dixit. Ego t pater vnū sum⁹. fm formā serui. Qm̄ pater maior me est. Homines aūt minus intelligētes qd p quo dicat ea q ppter formā serui dicta sunt. volūt trāsferre ad formā dei. et rursus ea q dicta sunt vt ad se inuicē psone referant. volūt noia esse nature atq substātie. t faciūt errorē in fide. Sic autē dei filio cōiuncta est humana natura. vt ex duabus substantijs fieret vna psona. Solus igitur homō ptulit crucē. sed ppter vnitatē psone t dc⁹ ꝛ ptulisse. Hinc est qd scribit. Si em̄ cognouissent. nūq dñm glorie crucifixissent. Filiū ergo dei crucifixū fatemur. nō ex ꝛtute diuinitatis. sed ex infirmitate hūanitatis. nō ex siue nature pmāsione. sed ex nostra susceptione.

¶ De spiritu sancto. La. III.

Spiritus scūs ideo predicat deus. qr ex patre filioq ꝓcedit. t substātiaz eorū habet. Neq em̄ aliud de patre ꝓcedere potuit. q̄ qd ipse est pater. Spūs scūs aūt dictus fm id qd ad aliq̄d refert spirās. Spirās vnq spū. inspirās est. et ex eo appellatus spiritus est Proprio aūt modo quodā ꝛ spūs sanct⁹. fm qd refert ad patrē et filiū. qr eor spūs sit. Maz t hoc nomē. qd spūs ꝛ. nō semp fm id qd refert ad aliq̄d. sed fm id qd aliquā naturā significat intelligit. Dis em̄ incorpea natura spiritus in scriptur sacris appellat. Tm̄ nō tm̄ patri t filio t spiritui scō. sed oīi rōnali creature t aie hoc vocabulū cōgruit. Ideo igit spūs dei scūs vocat. qr patris t filij sanctitas ē. Mā cū sit et pater spūs. t filius spūs. t pater sanct⁹ t filius sanct⁹. ppue tm̄ ipse vocat spūs scūs. tā quā sanctitas coessentialis t consubstantialis amboz. Spūs scūs ideo nō ꝛ genit⁹. ne duo in trinitate filij suspicent. Ideo nō ꝑdicat igenitus ne duo ꝓrēs in ipsa trinitate credantur. Procedēs aūt ꝛ testimonio dñi dicēs: Adhuc habeo q vobis loquar. sed nō potestis illa modo audire. Veniet aūt spūs veritatis. q a patre ꝓcedit. t de meo accipiet. ille vobis indicabit oia. Hic aūt nō solū natura ꝓcedit. sed sp ad pagenda opa diuinitatis indeficēter ꝓcedit. Hoc aūt interest inter nascentē filiū. t ꝓcedentē spm̄ scm̄. q filius ex vno nascat spūs scūs ex vtroq ꝓcedit. t ideo dicit aplus: Qui aūt spm̄ xp̄i nō habet. hic nō est ei⁹. Spiritus scūs ex ope etiā angelus intelligit. Dcm̄ est em̄ de illo: Et q vētura sunt: annūciabit vobis. Et vtiq angelus grece. latine nūcius interpretat. Tres duo angeli apparuerūt loth. in qb⁹ dns singl̄r appellat. qs intelligim⁹ filiū t spiritū scm̄. Mā pater nūq legit missus. Spūs sanctus q ꝛ paracletus. a ꝓsolatōe ꝛ. Paracletus em̄ grece. latine cōsolator appellat. Christ⁹ em̄ cū aplis lugentib⁹ misit. postq ab eor oculis ipse in celū ascēdit. Cōsolator em̄ tristib⁹ mittitur. fm illā eiusdē dñi sententiā; Beati lugentes qm̄ ipsi cōsolabunt. Ipse etiā dixit: Tūc lugebūt filij sponsi cū ablatus ab eis fuerit sponsus. Itē padit⁹ p eo q ꝓsolationē pstet animabus. q gaudiū tpale amittūt. Alij paditū latine oratorē vel aduocatū interptant. Ipse em̄ spūs scūs dicit. ipse docet. p ipsum dat sermo sapiētie. ab ipso scā scriptura inspirata est. Spiritus scūs ideo septiformis nuncupat. ppt dona q de vnita eius plenitudie ptiualim recipiētes quiq vt digni sunt cōsequi ꝓmerentur. Ipse em̄ spūs sapiētie t intellectus. spūs ꝓsilij t fortitudinis spūs scientie t pietatis. spūs timoris dñi. Spūs aūt pncipalis in psalmo qnquagesimo legit. vbi qr tertio spūs repetit. nō nulli trinitatē intellexerūt in deo. qr scriptū est Deus spūs est. Qd em̄ nō est corpus. t tm̄ est. videt restare vt spūs sit. Intelligūt ergo ibi nō nulli trinitatē significari. in spū pncipali patrē in spū recto filiū. in spū scō spm̄ scm̄. Spūs sanctus ideo donū ꝛ. eo q dat. A dando em̄ donū est nuncupatū. Notissimū est em̄ dñm nr̄m xp̄m cū post resurrectionē a mortuis ascēdisset in celū dedisse spm̄ scm̄. quo credentes impleti linguis oim gētiū loqbant. Intātū aūt donū dei est: inquantū dat eis. q p eum diligūt deū. Apud se aūt deus est. apud nos aūt donū est. sed sempiterne spūs scūs donū est. distribuēs singulis gr̄az dona put vult. Mā et ꝓphetias

quibus vult impartit· ⁊ peccata q̄bus vult dimittit· Mā peccata sine spū sancto nō donant· Spūs scūs inde ꝓpue charitas nuncupat· vel q̄ naturaliter eos a q̄bus ꝓcedit ꝓiungit· ⁊ se vnū cū eis esse ostēdit· vel q̄ in nobis id agit· vt in deo maneamus· ⁊ ipse in nobis; Cūi ⁊ in donis dei nihil maius est charitate· ⁊ nullū maius est donū dei q̄ spūs scūs· Ipse est ⁊ gratia q̄ q̄ nō meritis nr̄is sz volūtate diuina gratis dat· inde gr̄a nuncupat· Sic aūt vnicū dei v̄bū ꝓpie vocam⁹ noie sapiētie· cū sit vnū salit ⁊ spūs scūs ⁊ pater ipse sapiētia· ita spūs scūs ꝓpie nūcupat vocabulo charitatis· cum sit pater ⁊ fili⁹ vnū saliter charitas· Spūs scūs digitus dei esse in libris euāgelioꝝ aptissime declarat· Cū eīm vnus euāgelista dixisset: in digito dei ejcio demonia· alius hoc idem ita dixit: in spū dei ejcio demonia· vñ ⁊ digito dei scripta lex est data die quinq̄gesimo ab occasiōe agni· ⁊ die quinq̄gesimo a passiōe dñi venit spūs sāctus· Jdeo aūt digit⁹ dei dr̄· vt eius operatoria vtus cū patre ⁊ filio significet· vñ ⁊ paul⁹ ait: Hec aūt omia operat vnus atq̄ idē spūs diuidens singulis ꝓut vult· Sic aūt p baptismū in xp̄o morimur ⁊ renascimur· ita spū signamur· qđ est digit⁹ dei ⁊ speciale signaculum; Spūs sanctus idcirco in colūbe specie venisse scribit vt natura eius p auē simplicitatis ⁊ innocētie declaret· Unde ⁊ dñs: estote inq̄t simplices sicut colūbe· Hec eīm auis corporaliter ipso felle caret· habēs tm̄ innocentiā et amorē; Spūs sāctus inde noie ignis apellat· ꝓpter hoc q̄ in actib⁹ apl̄oꝝ p diuisionē linguaꝝ vt ignis apparuit q̄ ⁊ insedit sup vnūquēq̄ eoꝝ· Propterea aūt diuersaꝝ liguaꝝ gr̄am apostolis dr̄ dit vt idonei efficerent fideliū eruditiōe populoꝝ q̄ vo supra singulos sedisse memorat· id cāe est· vt intelligat p plures nō fuisse diuisus· sed māsisse in singulis tot⁹· sic fere ignib⁹ mos est· Hāc eīm naturā habet ignis accēsus· vt quanti ad eū· quāti ad crinē purpurei splēdoris aspexerint tantis visuz sue lucis impriat· tantis misteriuz sui mumeri tribuat· ⁊ ipe nihilomin⁹ in sua integritate pmaneat; Spūs scūs nomie aque apellat in euāgelio· dño clamāte ⁊ dicēte: Si q̄s sitit veniat ad me ⁊ bibat· Qui credit in me flumina aque viue fluēt de vētre ei⁹· Euāgelista aūt exposuit vñ diceret Secut⁹ eīm ait: Hoc aūt dicebat de spū· quē accepturi erāt credētes in eū· sed aliud est aqua sacramēti· aliud aqua q̄ significat spīm dei· Aqua eīm sacramēto visibilis est· aqua spūs sancti inuisibilis ē Jsta abluit corpus· ⁊ significat q̄d fit in anima p illū aūt spīm scīm ipsa aia mundat ⁊ saginat· Spūs scūs ideo vnctio dr̄· iohe apl̄o testante· q̄ sic oleū naturali pōdere supfert oīm liquori· ita in p̄ncipio supferebat spūs scūs aq̄s· Usi ⁊ dñs oleo exultatōis· hoc est spū scō· legit fuisse vnctus· Sed ⁊ iohes apl̄us spīm scīm vncti onē vocat dicēs: Et vos inq̄t vnctionem quā accepistis ab eo pmaneat in vobis· ⁊ nō necesse habetis vt aliq̄s doceat vos· sed sicut vnctio eius docet vos de oīm rc· Ipse eīm spūs scūs vnctio est inuisibilis·

¶ De eadem trinitate· La·IIII·

Trinitas apellat q̄ fiat totū vnū ex q̄ busdā tribus· quasi trinitas· vt memoria· intelligētia· et volūtas· in q̄bus mens habet in se quādā imaginē diuine trinitatis· Mā dū tria sunt· vnū sunt· q̄ ⁊ singula in se manēt ⁊ oia in oibus· Pater igit ⁊ filius ⁊ spūs scūs ⁊ trinitas ⁊ vnitas· Jdē eīm vnū· idē ⁊ tria· In natura vnū· in psonis tria· Unū ꝓpter maiestatis cōmunionē· tria ꝓpter psonarū ꝓpietatē· Mā alius pater alius fili⁹· ali⁹ spūs scūs· sz alius quidē nō aliud· q̄ piter simplex· paritq̄ incōmutabile bonū ⁊ coeternū· Pater sol⁹ nō est de alio· ideo solus apellat ingenit⁹ Filius solus de patre est natus· ideo solus dr̄ genitus Spūs scūs solus de patre ⁊ filio ꝓcedit· ideo solus amboꝝ nūcupat spūs· In hac trinitate· alia sūt apellatiua noia· alia ꝓpria sunt· Propria sunt essentialia· vt deus· dñs· omnipotēs· incōmutabilis· imortalis· Et ide ꝓpria· q̄ ipaz substātiā significāt· qua vnū sunt· Apellatiua vo pater ⁊ filius ⁊ spūs scūs· ingenitus ⁊ genitus· ⁊ ꝓcedēs· Eadē ⁊ relatiua· q̄ ad se inuicē referunt· Luz eīm deus dr̄· essentia est: q̄ ad seipsum dr̄· Cū vo dr̄ pater ⁊ filius ⁊ spūs sanctus· relatiue dicunt· q̄ ad se inuicē referunt· Naz pater nō ad seipsum· sed ad filiū relatiue dr̄· q̄ est ei filius· sic ⁊ filius relatiue dr̄· q̄ est ei pater· sic ⁊ spūs scūs· q̄ est patris filijq̄ spirit⁹· Uhis eīm apellatiōibus hoc significat q̄ ad se inuicē referunt· nō ipsa substātia qua vnū sūt· Proinde trinitas in relatiuis psonaꝝ noibus est· Deitas nō triplicat· sed in singularitate est q̄ si triplicat· deoꝝ in duam⁹ pluralitatē· Homē aūt deoꝝ in angel⁹ ⁊ scīs hoibus iō pluraliter dr̄· ꝓpter q̄ nō sint mento equales· De q̄bus psalm⁹: ego dixi dij estis· De patre aūt et filio ⁊ spū scō ꝓpter vnā ⁊ equalē diuinitatez· nō nomē deoꝝ sed dei esse ostenditur· sicut ait apl̄us: Nobis tm̄ vnus deus· vel sic voce diuina dr̄: Audi isrl̄ dñs deus tuus deus vnus est· sz ⁊ vt trinitas sit· ⁊ vnus dñs deus sit· Fides apud grecos de trinitate hoc mō est vna vsia· ac si dicat vna natura aut vna essentia· Tres hypostases q̄ resonat i latinū· vt tres psonas vel tres substātias· Mā latinitas ꝓpe nō dicit de deo nisi essentiā· substantiā vo nō ꝓpie dicē sed abusiue· q̄n vere substantia apud grecos

persona intelligitur non natura.

¶ De angelis. Cap. V.

a Angeli grece vocantur hebraice malaoth latine vero nũcij interpretant ab eo q̃ dñi volũtatẽ ꝑlis nunciãt. Angelor aũt vocabulũ officij nomẽ est nõ nature semp eñ spũs sunt sed cũ mittunt vocant angeli. Quibus ideo pictor licentia pennas facit vt celerem eor in cũcta discursum significet sic̃ et iuxta fabulas poetarũ venti pennas habere dicunt ꝓpter velocitatẽ scz. Ilñ scriptura sacra dicit q̃ ambulat sup pennas ventor. Nouem aũt ordines esse angelor sacre scripture testantur id est angeli archangeli throni dominationes virtutes principatus potestates cherubin et seraphin. Quor officior vocabula cur ita dicta sint interptando exequimur. Angeli vocant ꝓpter q̃ de celis ad annũciandum hominib⁹ mittunt. Angelus eñ grece latine nũcius dr. Archangeli greca lingua latina sũmi nũcij interptant. Qui eñ parua vel minima annũciant angeli q̃ xo summa archangeli nũcupant. Archangeli dicti eo q̃ primatũ teneãt inter angelos. Archos eñ grece latine ꝓnceps interpretat. Sũt eñ duces et ꝓncipes sub quor ruz ordine vnicuiq̃ angelor officia deputata sunt. Ilã q̃ archãgeli angelis ꝑsunt. Zacharias ꝓpheta testat dicẽs: Et ecce angelus q̃ loquebat in me egrediebat et alius angelus egrediebat in occursum ei⁹ et dixit ad eũ: curre et loquere ad puerũ istũ dicens: absq̃ muro habitabitur irm. Si eñ in ipsis officijs angelor nequaq̃ potestates supiores inferiores disponerẽt nullo mõ hoc qõ homini diceret angel⁹ ab angelo cognouisset. Quidã aũt archangelor ꝓpriis noibus appellant vt ꝑ vocabula ipsa in ope suo q̃d valeãt designet. Michael hebraice in linguã nr̃am vertit qs vt deus. Quãdo eñ aliq̃d in mũdo mire xtutis fit ꝟ archãgelus mittit. Et ex ipso ope nomen est eius q̃ nemo valet facere qõ facere ꝑualet deus. Gabriel interpretat fortitudo dei. Ubi eñ potentia diuina vl fortitudo manifestat gabriel mittit. Ilñ et eo tpe quo erat dñs nascitur⁹ et triumphaturus de mũdo: gabriel mittit ad mariam vt illũ annũciaret q̃ ad debellãdas aereas potestates humilis venire dignatus est. Raphael interpretat curatio vel medicina dei. Ubi cũq̃ eñ curãdi et medẽdi opus necessariũ est hic archangelus a deo mittit et inde medicina dei vocat. Ilñ et ad tobiã idẽ archãgelus missus oculis eius curationẽ adhibuit et cecitate detersa visum ei restituit. Nominis eñ interptatiõe et angeli officiũ designat. Uriel interptat ignis dei sicut legim⁹ apparuisse ignẽ in rubo. Legim⁹ etiã ignẽ missum desup et unplesse qõ preceptũ est. Throni aũt et dñationes et ꝓncipatus et potestates et xtutes. q̃bus vniuersã celestẽ societatẽ aplius cõplectit ordines angelor et dignitates intelligunt et ꝓ hac ipsa distributione officior alij throni alij dñationes alij ꝓncipatus alij potestates dicũtur ꝓ certis dignitatib⁹ q̃bus inuicẽ distinguunt. Uirtutes angelice quedã ministeria phibent ꝓ q̃ signa et miracula in mũdo fiũt ꝓpter qõ et virtutes dicunt. Potestates sunt q̃bus xtutes aduerse subiecte sunt et inde potestatũ noie nuncupant q̃ malignu spũs eor potestate coercẽtur ne tãtũ mũdo noceãt quãtũ cupiũt. Principatus sunt hi q̃ angelor agminibus ꝑsunt. Qui ꝓ eo q̃ subditos angelos ad explendum ministeriũ diuinũ disponũt ꝓncipatus vocabulũ acceperũt. Ilã alij sũt q̃ administrãt alij q̃ assistũt. sic̃ ꝑ Danielẽ dr: Milia miliũ ministrabũt ei et decies milies centena milia assistebãt ei. Dominatões sunt hi q̃ etiã virtutib⁹ et ꝓncipatib⁹ ꝑeminẽt q̃ ꝓ eo q̃ ceteris angelor agminib⁹ dñantur. dñatiões vocant. Throni sunt agmina angelor q̃ latino eloqo sedes dicunt et vocati throni q̃ illis conditor ꝑsidet et ꝓ eos iudicia sua disponit. Cherubin aũt et ipsi sublimes celor potestates et angelica ministeria phibent q̃ ex hebreo in linguã nostrã interptant scientie multitudo. Sũt aũt sublimiora agmina angelor q̃ ꝓ eo q̃ vicinius positi diuina scientia ceteris amplius pleni sunt cherubin plenitudo scie appellant. Ipsa sunt duo illa a ialia supra ppitiatoriũ archeficta ex metallo ꝓpter significandã angelor ꝑsentiã in quor medio ostendit deus. Seraphin q̃s sil̃r mltitudo est angelor q̃ ex hebreo in latinũ ardẽtes vel incendẽtes interptant. Qui idcirco ardẽtes vocant q̃ inter eos et deũ nulli alij angeli cõsistũt et ideo quanto vicini⁹ cor̃ deo cõsistũt tãto magis claritate diuini lumis inflammant. Ilñ et ipsi velãt facies et pedes sedẽtis in throno dei et idcirco cetera angelor turba videre dei essentiã plene non valet. qñ seraphin eã tegit. Hec igit vocabula agminũ angelor ita sunt specialia ordinũ singulor vt tñ sint ex pte cõmunia oim. Ilaz dũ throni sedes dei in quorundã angelor ordie specialit designent. tñ ꝑ psalmistã q̃ sedes sup cherubin dr. Sed ideo isti ordies angelor ꝓpriis noibus appellant q̃ hoc ipm officiũ in ꝓprio ordie plenius acceperũt. Et cũ sint oibus cõmunia ꝓprie tñ hec noia suis ordinib⁹ deputant. Unicuiq̃ etiam sic̃ ꝑdictũ est ꝓpria officia sunt iniuncta. q̃ eos ꝓmeruisse in mũdi ꝓstat exordio. Ilaz q̃ angeli et locis et noibus ꝑsunt ꝑ ꝓphetã testat angelus dicẽs: Princeps regni ꝑsarum restitit mihi. Ilñ apparet nullũ esse locũ cui angeli nõ

ꝑsint. Presunt eñ ⁊ auspicijs opm oim. Hic ē ordo vel distinctio angelor. q̄ post lapsuz malor in celesti vigore steterūt. Mā postq̄ aposta te angeli ceciderūt. hi in pseuerātia eterne beatitudinis solidati sunt. Vñ ⁊ post celi creationē in ꝓncipio repetit: Fiat firmamētū. ⁊ vocatū est firmamētū celū. numirū ostendēs q̄ post ruinā angelor malor. hi q̄ pmanserūt firmitatē eterne pseuerātie ꝓsecuti sunt. nullo iā lapsu auersi. nulla supbia cadētes. ſz firmiter mundi amore ⁊ ꝓplatione manētes. nihil aliud dulce habēt. nisi eū a quo creati sunt. Q̄ aūt duo seraphin in Esaia legunt. figuraliter veteris ⁊ noui testamēti significationē ostēdūt. Facē vero ⁊ pedes operūt dei. q̄ ꝑterita aī mūdū. et futura post mundū scire nō possum⁹. ſz media tñ eor testimonio ꝓtēplamur. Singuli senas alas habēt. q̄ fabricā tm̄ mūdi. q̄ in sex diebus facta est. in p̄ti seculo nouim⁹. Q̄ clamāt tersanctus. alter ad alterū. trinitatis in vna diuinitate demonstrat mysterium.

¶ De hominibus qui quodā p̄sagio nomē acceperūt. Ca. VI.

Plerīq̄ primor hoim ex ꝓprijs causis originē nominū habēt: Quib⁹ ita ꝓphetice ꝺita sunt vocabula. vt aut futuri. aut p̄cedentib⁹ eor causis cōueniant. In q̄bus tñ manēte spiali sacramēto nūc tñ ad lr̄am ītellectū hystorie ꝓsequmur. Ubi aūt etymologie interp̄tationē nō attingum⁹. solā ip̄am etymologiā in latinū ponim⁹. Q̄ aūt vnū nomē hebraicū. aliter atq̄ aliter interp̄tat. h̄ fm accentuū ⁊ lr̄ar eueniat diūsitatē. vt in varijs significatōibus noia ꝓputent. Adā sic beat⁹ hyeronim⁹ tradit. hō siue terrēn⁹. siue terra rubra interp̄tat. Ex terra eñ facta est caro. ⁊ hum⁹ hominis faciēdi materies fuit. Eua interp̄tat vita: siue calamitas siue ve. vita q̄ origo fuit nascēdi. calamitas ⁊ ve. q̄ p̄ uaricationē causa extitit moriēdi. A cadēdo eñ nomē sūpsit calamitas. Alij aūt dicūt ob hoc etiā vita ⁊ calamitas appellatā. q̄ sepe mulier viro cā salutis est. sepe calamitatis ⁊ mortis origo. q̄ ō est ve. Cain possessio interp̄tat. vñ etymologiā ipsius exp̄mēs p̄ eius ait: Cam id est possedi hoiem p deū. Idē ⁊ lamētatio. eo q̄ p interfecto abel interfectus sit. ⁊ penā sui celeris dederit. Abel luctus interp̄tat. quo noie p̄figurabat occidēdus. Idē ⁊ vanitas. quia cito solutus est atq̄ subtractus. Seth interp̄etat resurrectio. eo q̄ post fratris interfectionē nat⁹ sit. q̄si resurrectionē fratris ex mortuis suscitaret. Idē ⁊ positō q̄ posuit eū de⁹ p abel. Enos iuxta ꝓprie linguc varietatē. homo vel vir ꝺr. Et cōgrue hoc vocabulū habuit. De eo eñ scriptum est. Tūc eñ inītū fuit inuocādi nomē dñi. licet plerīq̄ hebreor arbitrent q̄ tūc p̄mū in noie dñi ⁊ similitudine eius fabricata sunt idola. Enoch dedicatio. In ipsi⁹ eñ noie ciuitatē postea edificauit Cain. Cainan. lamentatio vel possessio eor. sic eñ cain possessio. ita deriuatiuū nomē q̄ est cainan facit possessio eor. Mathusalā interp̄tat. mortuus est. Euidēs etymologia nomis. q̄da eñ eū cū p̄e trāslatū fuisse ⁊ diluuiū ꝓterisse putauerūt. Ob hoc signāter transfert. mortu⁹ est. vt oñderet nō vixisse eū p⁹ diluuiū. ſz in eodē cataclysmo fuisse defunctū. Noe eñ octo hoies in archa euaserūt diluuiū. Lamech ꝓcutiēs. Iste eñ ꝓcussit ⁊ interfecit cain. Q̄ ō etiā ipse postea ꝓpetrasse vxorib⁹ cōfitet. Hoc reges interp̄tat. p eo q̄ sub illo oia retro opa quieuerūt p diluuiū. Vñ ⁊ p̄ ei⁹ vocās nomē ei⁹ noe dixit: Iste requiescere nos faciet ab oib⁹ opib⁹ nr̄is. Sem ꝺr notatus. eo q̄ nomē ex posteritat⁹ p̄sagio accepit. Ex ipso eñ patriarche ⁊ ꝓphete ⁊ apli et p̄li dei. Ex eius q̄ stirpe ⁊ xp̄us. cui⁹ ab ortu solis vsq̄ ad occasum magnū est nomē in gētib⁹. Cham calid⁹. q̄ ipse ex p̄sagio futuri ꝓgnominat⁹ est. Posteritas eñ ei⁹ eā terre patrē possedit. q̄ vicino sole calētior est. Vñ ⁊ egyptus vsq̄ hodie egyptior lingua cham ꝺr. Japheth. latitudo. Ex eo eñ p̄lus gentiū nascit. ⁊ q̄ lata ē ex gētib⁹ multitudo credentiū ab eadē latitudie iapheth dict⁹ est. Chanaan fili⁹ cham interp̄tat mot⁹ eor. Q̄ ō q̄d ē aliud nisi op⁹ eor: Pro motu eñ p̄ris. id ē p ope ei⁹ maledict⁹ est. Arfaxat. sanās depopulationē. Chus hebraice ethiops interp̄tat. a posteritate sui generis nomen sortit⁹. Ab ipso eñ sunt ꝓpagati ethiopes. Memroth. interp̄tat tyrann⁹. Iste eñ ꝓr arripuit insuetā in p̄los tyrānidē. ⁊ ipse aggressus est adūsus deū impietatis edificare turrē. Heber. trāsitus. Etimologia ei⁹ mistica ē. q̄ ab ei⁹ stirpe trāsiret de⁹. nec pseueraret in eis trāslata in gētib⁹ gr̄a. Ex ipo eñ sunt exortu hebrei. Phalech. diuisio. cui p̄ ꝓpterea tale nomē imposuit. q̄ tūc nat⁹ ē q̄si p linguas terra diuisa est. Thara. exploratio ascensiōis. Melchisedech. rex iustus. rex. q̄ ipse postea impauit salē. iust⁹. p eo q̄ discernēs sacramēta legis ⁊ euāgelij. nō pecudū victimas ſz oblationē panis ⁊ calicis in sacrificiū obtulit. Loth. declinās. Factis eñ sodomor nō cōsensit. ſz eor illicita carnis incēdia declinauit. Moab. ex p̄e. totū nomē etymologiā habet. Cōcepit eñ eū ꝓmogenita filia de p̄e. Ammō cui⁹ cā nomē reddit. filius p̄li mei. sic deriuat vt ex pte sensus nois. ex pte ipse sit sermo. Ammi eñ. a quo dicī sūt ammonite. vocat p̄lus me⁹. Sarai. interp̄tat princeps mea. eo q̄ esset vni⁹ tm̄modo domus materfamilias. Postea cā nois imutata. ablata de fine i lr̄a ꝺr sara. id

est ꝓnceps. Omnū q̄pe gentiū futura ꝓnceps erat sīc ⁊ dñs pollicitus fuerat ad abrahā: Dabo tibi ex sara filiū. ⁊ benedicā ei. et erit in gētes. sed ⁊ reges ꝑ'oꝝ erūt ex eo. Agar. aduēa vel ꝓuersa. Fuit eñ egyptia cōplexui abrahe aduena causa generādi data q̄ post cōemptū angelo increpāte cōuersa est ad sarā. Lethura thymiama interꝓtat. Ismahel. interꝓtat auditio dei. sic eñ scriptū est: Et vocauit nomen eius ismahel. q̄ exaudiuit eū deus. Esau trinomius est. ⁊ ex ꝓꝓijs causis varie nūcupat. Dicit eñ Esau. id ē rursus. ob coctionē scz rufe lentis. ita appellatus. cuius edulio ꝓmogenita ꝓdidit. Edom aūt ob ruborē corꝑis dictus est. qō latine sanguineus ꝺr. Seir ẋo. q̄ fuerit hispidus ⁊ pilosus. qñ eñ natus est. totus sīc pellis pilosus erat. atq; idē trib⁹ noībus appellatur. Esau id est rufus. Edom id est sanguineus. Seir. id est pilosus. q̄ nō habuit lenitatē. Rebecca. patiētia. siue q̄ multū accepit. Lia laboriosa vtiq; generādo. Plurimos eñ dolores ꝯ rachel fecūditate pariēdi expta est. Rachel interꝓtat ouis. ꝙ ea eñ iacob pauit oues laban. Celpha. os hians. Bala. inuetcrata. Dina trāsfert in cām. Jurgij eñ in sichimis causa extint. Thamar. amaritudo ꝙ viris mortuis. Eadē ⁊ cōmutās. Adtauit eñ se in habitū meretricis qñ cū socero suo cōcubuit. Phares. diuisio. ab eo ꝙ diuiserit mēbranulā secundarū: diuisoris. id est phares sortitus est nomē Eñ ⁊ pharisei q̄ se q̄si iustos a ꝑ'o sepabāt diuisi appellabant. Cara frater eius in cuius manu erat coccinū. interꝓtat oriēs. siue q̄ ꝓmus apparuit. siue q̄ plurimi ex eo iusti nati sunt. vt in libro paralypomenon cōtinet: Zara. id est oriēs appellatus est. Job in latinū vertit dolēs ⁊ recte dolēs ꝓpter passionē carnis ⁊ passiones doloꝝ. Calamitates eñ suas nois etymologia ꝓfigurauit. Pharo nomē est nō hois sz honoris sīc ⁊ apud nos augusti appellant reges. cū ꝓꝓijs noīb⁹ cēseāt. Exꝓmit ār i latinū pharao. denegās eū vtiq; deū. siue dissipator ei⁹. Populi eñ dei fuit afflictor. Jamnes. marinus. siue vbi est signū eius. Cessit eñ ⁊ defecit signū eius cōtā signis moysi. vñ ⁊ dixerunt magi: Hic digitus dei est. Adambres. mare pelitū. siue marc in capite. Adoyses deniq; interꝓtat sumptus ex aqua. Inuenit eñ eū ad ripā fluminis expositū filia pharaōis. quē colligēs adoptauit sibi. vocauitq; nomē eius moyses. eo ꝙ de aqua sumpsisset eū. Aaron. mons fortitudinis interꝓtatur. ꝓꝑ qō thurribulū accipiēs in medio supstitit ⁊ interemptoꝝ 'obuiaz steterit. ⁊ ruinā mortis q̄si q̄dā mons fortis exclusit. Eleazar. dei adiutorium. Balach. ꝓpitās siue deuorās. Balaā. vanus ꝑ'us. Jincees. oriparcens. trāstixit eñ pugione zambri cū scorto madianitide. ⁊ dñi furorē placauit vt parceret Zambri. stella lacessiens vel amaricās. Propē eñ nomē ab amaritudine vocatū. q̄ peccādo amaricauerit ꝑ'm. Raab. latitudo vel fames siue impet⁹. Josue interꝓtat saluator. Ipse eñ in figura xp̄i ꝑ'm a deserto saluauit. ⁊ in terrā repmissionis induxit. Caleph. q̄si cor aut canis. Gothoniel. tpus ei⁹ de⁹ vel responsio dei. Aoth. gloriosus. Barach. vulgurans. Delbora. apis vel loquax. Apis. q̄ fuit ad bellū ꝓmptissima. dimicās adūsus sisarā. q̄ pempto cecinit canticū inde loquax. Jahel ascensio. Gedeon. experimētū iniq̄tatis eoꝝ. Frequēntibus eñ documētis informat⁹ est q̄li ꝓsagio contra hostes futurā victoriā. expediret. ex quo futuro experimēto etymologiā nois sumpsit. Abimelech. pater meus rex. Thola. vermicul⁹. vel coccinū. Jair. illuminās. Jepte. aperiēs vl' apertus. Esebon. cogitatio siue vinculuz merorus. Abdo. seruus eius. Samson. sol eoꝝ vel solis fortitudo. Fuit eñ ẋtute clar⁹ ⁊ liberauit isrl' ꝺ hostib⁹ eoꝝ. Dalida. paupcula vel situla. Booc. in fortitudine. siue in quo robur. Noemi quā interꝓtari possumus cōsolatā. eo ꝙ marito ⁊ liberis peregre mortuis. nurū moabitidē in cōsolatione sua tenuit. Ruth. interꝓtat festinās. Alienigena eñ erat ex ꝑ'o gētili. q̄ relicta patria festinauit trāsire in terrā isrl'. dicens socrui sue. Quocūq; ꝓcesseris pergā. Anna gr̄a eius interꝓtat. q̄ dū esset ꝑus sterilis natura. postremo dei gr̄a fecundata est. Heli. de⁹ me⁹. Ofni. discalciatus. Filius eñ fuit heli electus in ministerū sacerdotis. cui⁹ amissionē suo ex ꝑssit vocabulo. Aplius eñ ait: Calciati pedes in ꝓparationē euāgelij pacis. Et ꝓpheta: Q̄ speciosi pedes q̄ annūciāt pacē. Iste ergo discalciatus interꝓtat. vt eius nomie veteris testamēti sacerdotū a veteri ꝑ'o significarēt ablatū. Finees frater ofni. os mutū interꝓtat. q̄ significat sacerdotij veteris ⁊ doctrine silentium. Samuel. nomē eius deus. Jesse. in sole sacrificiū vel incensum. Saul. petitio interꝓtat. Motū est eñ quō hebreoꝝ ꝑ'us cū sibi regē petierit. ⁊ accepit nomē. nō ſm deū. sz ſm suā voluntatē. Dauid. fortis manu interꝓtatur. q̄ fortissimus in ꝑ'ijs fuit. Ipse ⁊ desiderabilis. in stirpe scz sua. de quo dixerat ꝓpheta: Veniet desideratus cūctis gentibus. Salomon trib⁹ noibus fuisse phibet. Primū vocabulū eius salomon ꝺr. id est pacificus. eo ꝙ in regno ei⁹ pax fuerit. Scōm nomē idida. eo ꝙ fuerit dilectus ⁊ amabilis dño. Tertiū vocabulū ei⁹ coeleth. qō grece appellat ecclesiastes. latine cōcionator. q̄ ad ꝑ'm loquerēt. Jonathan. colūbe donū Absalon. patris pax ꝙ antyphrasin. eo ꝙ bellū

adūsus patrē gessisset·siue q in ipso bello dauid placat⁹ fuisse legit filio·adeo vt etiā magno cū dolore extinctū plangeret·Roboā·latitudo ꝓli·t ipsum p anthphrasin q decē tribubus ab eo sepatis·due tm ei relicte sint·Abia·pater dñs·vel pater fuit·Asa·tollēs siue sustollens·Josaphat·dñi iudiciū·Joza·q ē excelsus Ochozias·apphendēs dñm·Athalia·tēpus dñi·Joab·spiras·vel dñi robur·Amasias·populū tollēs·Ozias·fortitudo dñi·Azarias·auxiliū dñi·Ozias aūt ipse est q t azarias duplicā noie·Ipse est q illicitū sibi sacerdotiū vendi care conat⁹·lepra in fronte p cussus ē·Joathā·est pfectus·Pulchrā etymologiā nois hēt·Fecit eā rectū in cōspectu dñi·t portā tēpli edifi cauit excelsam·Achaz·apphendēs·Ezechias fortis dñs·Manasses·obliuiosus·Per multa em scelera t sacrilegia reliqrat t oblitus fuerat dñi·siue q oblit⁹ deus pctōz illi⁹·Amō fidelis vel honest⁹·Josias vbi est incēsuz dñi·Propa etymologia nois·Iste est em q simulacra combussit·Joachaz·robust⁹·Joachim vbi est ppparatio·Eliachim dei resurrectio·Jechonias pparatio dñi·Sedechias·iust⁹ dñi·Hieroboā·iudicatio dñi siue cā ꝓli·vel vt q dā aiūt diuisio interpretat·p eo q in regno ei⁹ diuisus sit ꝓlus isrl t pūsus a regno stirpis dauid·Diuisionis em ꝓli cā iste extitit·Zambri·psalm⁹·vl cantic̄ meū vel hymnū·Amri·crispās meus·Achab frater patris: Jezabel·fluxus sanguis vel fluēs sanguine·sed melⁱ·vbi est sterqlinīū Precipitata em deorsū·comederūt carnes ei⁹ canes·sic̄ pdixerat helias:Et erūt inqt carnes iezabel sic̄ sterc⁹ sup faciē terre·Ochozias·apphendēs deū·Jehu·ipse vo est·Joathā robustus·Stella vmbra ei⁹ vl pentio·Abanaen cōsolās·Phaceas·aperiēs·Nabucho donosor·pphena lagūcule anguste·siue pphetās istius modi signum p somnio scz futuroz qō vidisse narrat t daniel interptat⁹ est·siue sessio in agnitōe angustie p his q in captiuitatē ab eo ducti sunt·Zorobabel apud hebreos·ex trib⁹ integris noib⁹ tradit esse compositū·Zo·iste·romgr·babel,ppe babyloniū sonat·t efficit nomē Zorobabel·iste mgr de babilone·Insbabilōe em ort⁹ ē·vbi t pnceps gēns iudee extitit.

¶ De patriarchis· Ca·VII

q Horūdā patriarchaz etymologie notāde sunt·vt sciam⁹ q̄d in suo vocabulo resonēt·Nā plerīqz eoz ex causis ꝓpīis nomina acceperūt·Patriarcha interptat patruz pnceps·Archos em grece pnceps est·Abrā pmū vocat⁹ est·pater videns ꝓlim ppter israhelitas scz tm·postea apellat⁹ est abrahā·qō trāsfert pater multarū gentū·qō erat adhuc p fidē futurū·Sētiū aūt nō habet in nōie sed sub audit·iuxta illud·Erit nomē tuū abrahaz· qr pr̄em multarū gentiū posui te·· Isaac ex risu nomē accepit·risit em pater qñ ei pmissus est· admirās in gaudio·Risit t mater qñ p illos tres viros pmissus est·dubitās in gaudio·Ex hac ergo cā nomē accepit Isaac· interptat em risus·Sciendū aūt q qtuor in veteri testamēto absqz vllo velamine nobis suis aīēqz nascerent vocati sunt ismahel·isaac·salomon t iosias·Lege scripturas·Jacob supplātator interptat·siue q in ortu plantā nascētis fratris apphēderit·siue q postea fratrē arte decepit· vñ et esau dixit: Juste vocatū est nomē ei⁹ iacob·supplātauit em me ecce·scdo· Israhel·vir videns deū·Tūc em ꝟ nomē accepit qñ tota nocte luctatus viat in certamine angelū·t oūēte luafero benedictus est·Inde ppter visionē dei· isrl appellat⁹ est·sicut t ipse ait:Vidi dñm facie ad faciē t salua facta est anima mea·Ruben interptat visionis filius siue vidēs filiū·Sic em qñ eum peperit lia·vocauit nomen eius ruben dicens:quia vidit deus humilitatem meam·Symeon interpretat auditio dei·Sic em dixit lia qñ eū peperit·quia exaudiuit me deus· Leui additus·Dixit em lia quādo peperit eum nō ambigēs de amore viri Nunc mecum erit vir meus:·quia peperi ei tres filios·Juda confessio dicitur·Quando em eum peperit lia· laudem dño retulit dicens: Nunc sup hoc confitebor dño·t ob id vocatus est iuda·A confessione itaqz nomen eius est dictū·quod est gratiarum actio· Issachar·interpretatur est merces· Is quippe dicitur est· achar merces· Hoc autem ideo·q̄ mandagoris filij ruben· introitū viri q racheli dicebat ad se emerat lia vñ t dū natus est dixit lia:Dedit deus mercedē meaz· Zabulō interptat habitaculū· Sextū em hūc filiū genuerat lia·ppter ea tā secura dixit·Habitabit mecū vir me⁹·Thi t filj ei⁹ vocat⁹ ē habitaculū· Neptalim·de cōuersatiōe siue cōpatione·cā nois ei⁹ est· vñ t dixit rachel·cū eū peperisset ancilla eius bala:Habitare me fecit deus habitatōne cū sorore mea·Dan interptat iudicū·Bala em dū euz pepisset· dixit rachel dña eius:Judicauit me dñs t exaudiēs dedit mihi filiū· Causam nois exp̄ssit·vt ab eo q iudicasset dñs·filio ācille iudicij nomē imponeret· Gad ab euentu siue pcinctu vocat⁹ ē· Qñ em eū pepit celpha·dixit dña ei⁹ lia: Infortuna id ē qō dz in pcinctu vel euentu· Aser·bīus dicitur·Dū em peperisset eū celfa·dixit lia: Beata ego·t beatificāt me mulieres·t ab eo q bīā dz·ex etymologia nois beatū vocauit·Joseph ab eo q sibi aliū filiū addi mr optauerat·vocauit augmentū·Hūc pharao saphanet appellauit·qō hebraice absconditoz reptoz ē sonat·p eo q obscura sōnia reuelauit t sterilitatē pdixit

Tñ quia hoc nomẽ ab egyptõ ponit: ipsi⁹ lingue dz hẽre ratõnẽ. Interptat ergo saphaneth egyptõ sermõe saluato: mũdi. eo q̃ p orbẽ terre ab imminẽte famis excidio liberaret. Benia min interptat filius dextre qõ est ẋtutis. Dextra eñ apellat iamin. Abat q̃pe eius moriẽs vocauerat nomẽ eius bẽoni. id est filius doloris mei. Pater hoc mutauit. filiũ dextere nominans Manasses dcũs ab eo q̃ sit pater ei⁹ oblitus laboz suoz. Ita eñ hebraice vocat obliuio. Effraim eo q̃ auxerit eũ deus. t ex hoc vocabulo in linguã nr̃am transfertur augmentum.

¶ De prophetis La. VIII.

Vos gẽtiles vates apellãt. hos nr̃i pphetas vocãt q̃si p̃fatores. q: porro fantur. t de futuris ẋa p̃dicũt. Qui aũt a nobis pphete in veteri testamẽto vidẽtes apellabant. q: videbãt ea que ceteri nõ videbant t pspiciebãt ea que in mysterio abscõdita erant. Hinc est qõ scptũ est in samuele. Eam⁹ ad videtem. Hinc Esaias. Vidi inqt dñm sedẽtem sup soliũ excelsum t eleuatũ. Et ezechiel. Aperti sunt celi t vidi visiões dei. Quozũdã aũt pphetarũ etymologie noim ãnotãde sunt. Vocabula eñ eoz satis oñdũt qd in futuris factis dictisq̃ suis p̃nũciassent. Helias interptat dñs deus. Ex futuri igit̃ p̃sagio sic vocat. Nã dũ altercaretur in sacrificõ cum quadringentis sacerdotib⁹ baal: inuocato noie dñi descẽdit de celo ignis sup holocaustũ. Qõ cum vidisset oñis pplus cecidit in faciẽ suã t ait. Dñs ipe est deus. Ex hac igit̃ causa tale ꝑus nomẽ accepit: p eo q̃ p eum postea cognouerit populus dñm deũ. Idẽ t fortis dñs interptat. vel ꝓpter q̃ interfecit eosdem sacerdotes. vel ꝓpter qõ achab adũsitatẽ tolerauit. Heliseus dñi salus interptatur. vocabulum aũt t idẽ ex futuri p̃sagio suscepit. Deniq̃ t mirtas ẋtutes fecit t famẽ pellẽs: pplm a mõte saluauit. Nathan dedit siue dãtis. Esaias interptatur saluato: dñi t merito. Saluato: est eñ vniuersaz gentiũ. eiusq̃ sacrañta amplius q̃ ceteri p̃dicant. Hieremias excelsus dñi. p eo q̃ dictum est ei. Ecce cõstitui te sup gentes t regna. Ezechiel fortitudo dei. Daniel iudiciũ dei siue quia in presboz iudicio sniam diuine examinationis exhibuit. dum eorum repta falsitate Susunnã ab iteritu liberauit. siue q̃ visiões t somnia q̃bus p singula quedam enigmata futura mõstrabant̃: sagaci mẽte discernẽs apuit. Hic t desideroz vir apellatus est. quia panẽ desiderij non mãducauit. t vinũ cõcupiscẽtie non bibit. Osee saluato: aut saluãs. Dum eñ irã dei in pplm israel ob crimẽ idolatrie pphetasset: domui iude salutẽ pnunciauit. Propter quod ezechias rex iuda sublatis idolis que p̃cedẽtes reges cõsecrauerãt. templũ dñi purgasse ac purificasse mõstratur. Jobel dñs deus: siue incipiens deo vel fuit dei. Hoc eñ eius vocabulũ resonat etymologia incerta. Amos pplus auulsus Prophetia eñ eius ad pplm fuit israt̃ q: iã auulsus erat a dño. t aureis vitulis fruebat. siue auulsus a regno stirpis dauid. Haum germẽ siue cõsolato:. Increpat eñ auitatẽ sanguinũ t post euersionẽ illius ꝓsolat̃ syõ dicẽs. Ecce sup mõtes pedes euãgelisantis t annũciãtis pacẽ Abacuk amplexãs. q: vel ex eo q̃ amabil dño fuit vocat̃ amplexato. vel q̃ in certamẽ cũ deo cõgredit̃. amplexãtis id est luctãtis sortitus est nomẽ. Nullus eñ tã audaci voce ausus ẽ deũ ad disceptatõem iustitie puocare. cur in rebus humanis t mũdi istius tãta rex ẋsaret iniqtas Adicheas quis hic vel q̃s iste. Cõminat famarie ob causam simulacroz. illo mõ de quo beliu dz. Quis est iste inuoluẽs sniãs? Sophonias speculũ vel archanũ dñi interptat. vtrumq̃ ad ppham cõuenit. Ipsi eñ scitt̃ mysteria dei. Vnde t ezechielẽ dz. Speculatorẽ te posui domui yrael. Et alibi. Nõ facet dñs q̃cq̃ nisi reuelauerit seruis suis pphetis. Abdias seru⁹ domini. sicut eñ moyses famꝰ dñi t apl's seruus xpi. ita iste legatus ad gẽtes missus. videt et p̃dicat que pphetali digno sunt mysterio t futute. inde seruus dñi. Jonas interptat colũba siue dolens. Columba p gemitu. quãdo in vẽtre ceti triduo fuit. Dolẽs aũt vel ꝓpter tristiciã quã habuit de salute niniuitaz. vel ꝓpter hederam subito arescentẽ. cuius vmbraculo tegebatur ꝓtra solis ardorẽ. Ipe est t amathi sarepte vidue filius vt iudei affirmãt. quẽ resuscitauit helyas: matre postea ad eũ dicẽte. Nũc cognoni qñ vir dei es tu. t ẋbũ dñi in ore tuo verum est. ob hãc causam ipm amathi vocatũ. Amathi eñ ex hebreo in latinã linguaz ẋtas dz et ex eo q̃ vez helyas locutus est: ille q̃ suscitatus est: filius nũcupatus est veritatis. Zacharias memoria dñi. lxx. eñ anno desolatiõis tẽpli cõpleto zacharia p̃dicãte memorat⁹ est dñs populi sui. iussuq̃ darij reũsus est dei pplus. et fedificata est vrbs t templũ. Aggeus in latinũ festiuus t letus resonat. Destructũ eñ templũ edificandũ ꝓphetat. et post luctum captiuitatis regressionis leticiã p̃dicat. Malachias interptat angelus dñi. id est nũcius. Quicqd eñ loq̃batur quasi a dño eẽnt mãdata. ita credebãtur. t inde ita nomẽ eius. lxx. trãstulerũt dicẽtes. Assumptõ ẋbi dñi sup yrl̃. in manu angeli ei⁹. Eldras aduto:. Hieremias cõsolato: a dño. Quodam eñ p̃sagio futuri noia ista sortiti sunt. Fuerũt eñ in adiutoriũ t cõsolatõez omni illi populo redeũti ad patriã. Nã t tẽplũ dñi ij dẽ reedificauerũt t muroz ac turrũ opus ipsi instauraverunt. Ananias: gratia dei interpretatur.

Jdē ⁊ sidrach·lingua chaldea:qō interp̄tat de cor⁹ me⁹·Azarias auxiliū dñi·Jdē ⁊ abdenago·qō in latinū xp̄m seruiēs tacco·Misael qui ꝓpe dñi Jpe ⁊ misach·qō interp̄tat nisus l' gaudiū·Azia frater me⁹·Semeia·audiēs dominū Asach cōgreganſ·Jdithum transiliēs eos siue saliēs eos·Quosdā eñ inherētes humo curuatos in terrā ⁊ ea que in imo sunt cogitātes·⁊ inreb⁹ transeūtibus spem ponētes·transiluit canendo iste q̄ vocat transiliēs·Eman·accipiēs vel formido eor⁹·Ethan·robustus·Barachia·bñdictus dñi vl' bñdict⁹ dñs·Olda distinctō sine diuīsionalū·Judith·laudās vel cōfitens dño·Hester·abscōsa·Zacharias mēoria dñi ob hoc q̄ canit·mēoriale testamēti sui sancti·Johānes baptista·dñi gra eo q̄ sit limes ꝓphetie prenūcius gr̄e siue initiū baptismatis·p qvod grana ministrat·Hi sunt ꝓphete veteris noui⁹ testamenti·quor⁹ finis xp̄s cui dr a patre· Et ꝓphetam in gēnibus posui te·Prophete autē genera sunt septē·Primū genus extasis·qō est mentis excessus:sicut vidit petrus vas illud sūmissum de celo in stupore mētis cū varijs aialib⁹· Scōm genus visio sicut apud Esaiā dicētē Vidi dñm sedētē sup soliū excelsum · Tertiū gen⁹ somniū·sicut iacob subnixā in celo scalā dormiens vidit·Quartū genus p nubē· sic ad moysen ⁊ ad iob post plagā loquit⁹ deus·Quintuz genus vox de celo·sicut ad abraā sonuit dicēs Me inuocas manū tuā sup puer⁹·Et apud saulum in via·Saule saule q̄d me ꝑseqūris? Sextū genus accepta pabola sicut apud salomonem in ꝓuerbijs·⁊ apud balaam cum euocaretur a balach·Septimū genus repletō sanctispīs·sic pene apud omēs ꝓphetas·Alij tria genera visionum dixerūt esse·Vnū ſm oculos corpis sic vidit abrahā tres viros sub ilice mābre· ⁊ moyses ignē in rubo·⁊ discipuli transfiguratū dominū in mōte inter moysen et helyam ⁊ cetera hmōi·Alterꝫ ſm spīm·quo imaginamur ea que per corpus sentim⁹·sicut vidit petrus discū illū summitti de celo cū varijs aialibus·⁊ sicut esaias deū in sede altissima nō corpaliter sed spiritualiter vidit· Nō eñ deū forma corpea circūterminat:sed quēadmodum figurate· non proprie multa dīr·ita etiā figurate ⁊ multa monstrant·Tertiū autē gen⁹ visiōis est qō nec⁹ corporeis sensib⁹ nec⁹ vlla ꝑte aie qua corpalū rerum imagines capiunt·sed p intuitū mentis q̄ intellecta cōspicit xp̄itas·sicut daniel predix⁹ mēte vidit qō balthasar viderat corpe· Sine quo genere illa duo vel infructuosa sunt vel etiaz in errorem mittunt·Omnia tamē hec genera spīntussanctus moderat·Habere autē ꝓphetiā nō solum bon⁹ sed etiam malus potest·Nam inuenimus saulem regē prophetasse·Persequebat enim sanctum Dauid·⁊ impletus sancto spīritu:ꝓphetare cepit

¶ De apostolis Ca·IX·

Postoli missi interp̄tant·Hoc eñ eor⁹ nomē indicat·Nam sicut grece angeli latine nūcij vocant·ita grece apli latine missi appellant·Jpos eñ misit xp̄s euangelizare per vniūsum mundū:ita vt q̄dam perias inuoſq̄ penetrarēt·docētes gentes ⁊ faciētes in nomīe xp̄i magna'⁊ incredibilia miracula·vt attestantibus signis ⁊ ꝓdigijs crederēt illi in his que dicebant ⁊ viderāt·Nihil eñ plerīq̄ eorū ex his causas suor⁹ vocabulor⁹·Petr⁹ a petra nomen accepit·hoc ē a xp̄o·sup quē fundata ē ecclesia·Nō eñ a petro petra·ſz petr⁹ a petra nomen sortit⁹ est·sic nō xp̄s a xp̄iano:sed xp̄ian⁹ a xp̄o vocat·ideoq̄ ait dñs·Tu es petr⁹ ⁊ super hāc petrā edificabo eccliam meā· q̄ dixerat petrus·Tu es xp̄s fili⁹ di viui·Deinde ei dñs· sup hanc inq̄t petrā q̄m ꝓfessus es edificabo ecclesiā meam·Petra eñ erat xp̄s·sup qō fundamentū etiā ipe edificat⁹ est petr⁹· Cephas dēs: eo q̄ in capite sit cōstitutus apl'or⁹· Cephalum eñ grece caput dr·⁊ ipm nomē in petro syrū ē Simō bariona in linguā nr̄am sonat filius columbe·⁊ est nomen syrū pariter ⁊ hebreū·Bar q̄pe syra lingua filius·iona hebraice columba vtroq̄ ſmone dr bariona·Alij simpliciter accipiunt·q̄ simō id est petrus fili⁹ sit iohannis iux illā interrogatōem·Simō iohānis diligis me? et volūt scr̄or⁹ vicio depravatū·vt p bariohāna hoc est filio iohannis bariona scr̄tū sit: vna detracta syllaba·Johanna aūt interp̄tat dñi gra Et fuisse cōstat petrum trinominū·petr⁹·cephā et simō bariona· Simō aūt hebraice interp̄tat audiens·Saulus hebraico sermōe tentatō dictus:eo q̄ ꝑfus in tentatōne ecclesie sit versatus· Persecutor eñ erat inde nomē habebat istud: quando ꝑsequebatur xp̄ianos·Postea mutato nomīe de saulo factus est paulus·qō interp̄tatur mirabilis siue electus· Mirabilis: vel q̄a multa signa fecit·vel quia ab oriente vsq̄ ad occasum euāgeliū christi in oīnibus gēnibus p̄dicauit·Electus sicut in actib⁹ apl'or⁹ spūssanctus dixit Segregate mihi barnabā ⁊ paulū ad op⁹ ad quod elegi eos· Latino autē sermone paulus a modico dictus·vñ ⁊ ipse ait·Ego sum minimus oīm apl'or⁹·Qui eñ saulus sup⁹ elat⁹ q̄n paulus humil' modic⁹· Jō sic loq̄mur·paulo post videbo te·id est post modicū· Nam q̄ modic⁹ fact⁹ est ipse dicit·Ego eñ sum nouissimus oīm apl'or⁹·⁊ mihi mimo oīm scor⁹ data ē gra· Cephas aūt ⁊ saulus ꝺō mutato noīe sunt vocati:vt eēnt etiā ipso noīe noui sicut abrahā et sara·Andreas frater Petri carne et coheres grata:ſm hebraicam etymologiā interpretatur

decorus siue rīdēs. fmōe aūt greco. a viro virilis apellaf. Johānes quodā vaticinio ex merito nomē accepit. Interptaf eīn i quo est gra vel dñi gratia. Amplꝰ eīn eū ceteris aplis dilexit ihs. Jacobus zebedei a patre cognomiaf. quē relinquēs cū iohāne vex prēm secuti sunt ihm sunt filij tonitrui. q etiā boanarges ex firmitate t magnitudie fidei noiati sunt. Hic est iacobus filꝰ zebedei frater iohānis q post ascensionē dñi ab herode manifestaf occisus. Jacobus alphei ob distinctōnē pōrus cognoiatus. q ōr filꝰ zebedei sic iste filius alphei. Cognoīntū igīf ambo a pfe sumpserūt. Iste ē iacobꝰ minor qui in euāgelio fraf dñi noiaf. qz maria vxor alphei sororꝫ fuit mris dñi. quā mariā cleophe iohannes euang. cognoiat. a pfe siue a gētilitate familie. aut qua cūq alia causa ei nomē ipo nens. Alpheꝰ aūt hebreo fmōe in latinū exprimīf millesimus siue doctꝰ. Philippus os lāpadaꝝ vel os manuū. Thomas abyssus vl gemi nus. vñ grece didymꝰ apellaf. Bartholomeus filius suspēdētis aquas. vel filius suspēdentis me. syrū est nō hebreū. Mattheus i hebreo donatus expmīf. Jdē t apellaf leui ex tribu a q ortus fuit. In latino aūt ex ope publicani noīa accepit. qz ex publicanis fuit electus t in aplatum translatꝰ. Simō chananeꝰ ad distinctōem simōis petri ō vico galilee chana. vbi aq̄s dñs mutauit in vinū. Jpe est q i alio euāgelista scribīf zelotes. Chana q̄pe zelus interptaf. Judas iacobi q alibi apellaf lebbeꝰ. figuratū nomē hz a corde. qō nos duminutiue corculū possumꝰ apellare. Jpe in alio euāgelista thadeus scribīf. quē ecclastica tradit historia: missum edessam ad abagaꝝ regē. Judas scarioth vel a vico in quo ortus est. vel ex tribu isachar vocabulū sumpsit quodam pfagio futuri in cōdēnatōem sui. Jsachar eīn interptaf merces vt significaret pcīū, pditoris quo vendidit dñm. sic scptū est. Et acceperūt mercedē meam. xxx. argenteos precīū quod apreciatus sum ab eis. Mathias qui inter aplos sine cognomine solus habef: interptatur donatus. vt subaudiaf p iuda. Jpse eīn in locū eius electus est ab apostolis: cum p duobus sors mitteref. Marcꝰ excelsus mādato. vtiq; ppter euangeliū altissimi quod pdicauit. Lucas ipe cōsurgens siue ipse eleuans. eo q elenauerit pdicatōem euangelij post alios. Barnabas filius ppbete vel filꝰ cōsolatōnis

De reliquis in euangelio nominibus La. X

m Aria illuminatrix siue stella maris. Genuit eīn lumē mūdi. sermone autē syro maria domina nūcupaf t pulchre. qa dominū genuit. Heliazabeth dei mei saturitas vel dñi mei iuramētū. Magdalēa turris. Martha irritans vel, puocās. sermōe autē syro interpretatur dominās. Nathanael donū dei. quia dolus id est simulatō: dono dei in eo non fuit. Zebedeus donatus siue fluens iste. Zacheus iustus siue iustificatus siue iustificādus. syrum est nomē nō hebreum. Lazarus adiutus. eo q sit a morte resuscitatus. Herodes pelliceus vel gloriosus clara etymologia. Cayphas iuestigatoꝫ aut sagax aut vomēs ore. Jn quo enim ore suo iustuꝫ cōdemnauit: q̄uis hoc mysterio pphetali annūciasset. Pontius declinās concilium vtiq; iudeoꝝ. Accepta eīn aqua lauit manus suas dicēs Innocēs ego sum a sanguine iusti huius. Pilatus os malleatoris. quia dū cristum ore suo t iustificat t pdemnat: more malleatoris vtraq; ferit. Barrabas filius magistri eoꝝ absq; dubio iudeoꝝ magistri qui est dyabolus: homicidioꝝ auctor qui vsq; hodie regnat in eis

De martyribus XI.

Artyres greca lingua. latine testes dim cunf. vnde et testimonia grece martyria nūcupanf. Testes autē ideo vocati sunt. qz ppter testimoniū xpi passiones sustinuerūt t vsq; ad mortē p xpitate certauerūt. Nō xo nos nō testes qō latine vtiq; possumus dicere. sed grece martyres apellamus. familiarius ecclesie auribus hoc grecū verbū sonat. sic et multa greca nomia q̄bus p latinis vtimur. Martyꝫ primus in nouo testamēto stephanus fuit. qui hebreo sermōe interptatur norma q p or fuerit in martyrio ad imitatōnem fidelium. Jdē autē ex greco sermōe in latinū vertīf corona. t hoc pphetice. vt quod sequereī in re: vaticinio quodā futuri pus in vocabulo resonaret. Passus est eīn t quod vocabaf accepit. Stephanus eīn corona ōr. humilr lapidatꝰ. sz sublimiter coronatꝰ. Duo aūt sunt martirij genera. vnū in aperta passione. alterū in occulta animi xpitate. Nam multi hostil insidias tolerātes. t cunctis carnalibus desideriis resistentes per hoc q se omipotēti deo in corde mactauerunt: etiā pacis tempore martyres facti sunt. q etiam si psecutōnis tempus existeret: martyres esse potuerunt

De clericis La XII

c Leros et clericos hinc apellatos. q̄a mathias sorte electꝰ est. quē pmuꝫ per aplos legimꝰ ordinatū. Cleros eīn grece sors vel hereditas latine ōr. Propterea ergo dēi sūt clerici. qz de sorte sunt dñi. vel qz dñi ptē hēnt. Generalr autē deria nūcupanf oēs q in eccia xpi deseruiūt. quoꝝ gradus t nomia hec sunt. Ostiariꝰ. psalmista. lector. exorcista. acolythus subdiaconꝰ. diaconus. presbr. epūs. Ordo eporū q̄driptiꝰ est. i. in patriarchis. archiepis. metropolitāis. atq; epis. Patriarcha greca ligua

summus pfm interptat·qz pmũ·id ẽ aplicũ retinet locũ·t ideo qz summo honore fungit:tali noie cẽsẽt·sic̃ roman⁹·antiochen⁹·t alexandrinus·Archieps greco vocabulo q sit summus epox·Tenet em̃ vicẽ aplicã:t psidet tã metropolitanis q̃z epis ceteis·Metropolitani autẽ a mẽsura ciuitatũ vocant·Singul'em̃ puicijs p̃eminẽt:quox auctoritati t doctrine t potestati ceteri sacerdotes subiecti sunt:sine qb⁹ nichil reliquos epos agere licet:sollicitudo em̃ ton⁹ puncie ipsis epis ꝓmissa est·Oẽs aũt supi⁹ designati ordines vno eodẽq vocabulo epi nominãtur·sed ió puato noie qdã vtunt ꝓpt distinctõem potestatũ quã singul'r accepert·Patriarcha patx pnceps·Archon eni pnceps·Archieps pnceps epox·sic̃ metropolitan⁹ a mẽsura ciuitatũ·Epãtus aũt vocabulũ inde dẽm q ille q supefficit supintẽdat:curã scz gerẽs subditox·scopin em̃ grece latine supintẽdere dr Epi aũt grece latine speculatores interptãtur·Raz speculator est p̃epositꝰ in eccia·dictus eo q speculet atq; pspiciat pl'ox infra se positox motes et vitã·Põtifex pnceps sacerdotũ est·q̃si via sequẽtũ·Ipse t summ⁹ sacerdos·ipse et põtifex maxim⁹ nũcupat·Ipse em̃ efficit sacerdotes atq; leuitas·ipse oẽs ordines eccliasticos dispõit·ipe qd vnusquisq facere dẽat oñdit·Antea aũ tẽ põtifices reges erãt·Mã maiox hec erat consuetudo·vt rex eẽt etiã sacerdos t põtifex·Etn̄ t romani ipatores põtifices dicebant·Elates a vi mẽtis appellatos·cui⁹ significatõ mltiplex est·Mã modo sacerdotẽ·mõ ꝓphetã significat mõ poetã·Antistes sacerdos dict⁹·ab eo q añstat·Prim⁹ ẽ em̃ in ordie eccliẽ·t supra se nullũ habz·Sacerdos aũt nomẽ habz cõpositum ex greco t latino·q̃si sacrũ dans·sic̃ em̃ rex a regẽdo·ita sacerdos a sacrificãdo vocat⁹ ẽ·Lõse erat em̃ t sanctificat·Sacerdotes aũt gẽtiliuz flamines dicebant Hi i capite habebãt pilleuz in q̃ erat breuis virga desup habẽs lane aliq̃d Quod cũ p estũ ferre nõ possent·filo tm̃ capita religare ceperũt·Mã nudis eos penit⁹ capitibus incedere nefas erat·vñ a filo quo vtebãt flamines dicti sunt:quasi flamines·verũ festis diebus filo depposito pilleũ imponebãt p sacerdotij eminẽtia·Presbr grece latine senior interpretat·nõ p etate vel decrepita senectute:sz pter honorẽ t dignitatẽ quã acceperũt presbyteri noiantur·Etn̄ t apud veteres idẽ epi t presbiteri fuerũt·qz illud nomẽ dignitatis ẽ hoc etatis·Ideo aũt t pbyteri sacerdotes vocant·qz sacx dant·sicut t epi qui lz sint sacerdotes:tam põtificatus apicẽ nõ hñt·qz nec chrisma te frontem signãt·nec padytũ spũm dãt·qõ solis õberi epis lectõ actuũ aplox demfat·Leuite ex nomine auctoris vocati·De leui em̃ leuite exorti sunt·a qbus in tẽplo dei mystici sacramẽti ministeria explebãtur·Hi grece diaconi:latine ministri dñr·quia sicut in sacerdote cõsecratio·ita in diacone ministerij dispẽsatõ habet·Hypodiacones grece quos nos subdiaconos dicimus qui ideo sic appellant·quia subiacẽt preceptis et officijs leuitarum·Oblatiões enim in tẽplo dei a fidelibus ipsi suscipiũt·t leuitis superponendas altaribus deferũt·Hi apud hebos nathinnei vocãtur·Lectores a legendo·psalmiste a psalmis canẽdis vocati·Illi em̃ pdicãt populus quid sequãtur·isti canũt vt excatet ad cõpũctionem animos audiẽtum·licz t q̃dã lectores ita miserant ꝓnũcient vt quosdã ad luctum lamentatõem eq; ꝓpellant·Idẽ etiam t pnuciatores vocãtur·q porro annũcient·Tãta em̃ et tam clara erit eox vox·vt q̃uis lõge positoruz aures adimpleãt·Tãtor aũt vocat⁹·qz vocem modulat in cãtu·Hui⁹ duo genera dñr in arte musica·sicut ea docti hoies latine dicere potuerũt p̃centor t succẽtor·Precẽtor scz q̃ vocẽ premittit in cãtu·Succẽtor aũt q subseq̃nter canẽdo rñdet·Cõcentor aũt dr·qz consonat·q autẽ non cõsonat·nec cõcinit nec cantor nec concẽtor erit·Acolythi grece latine ceroferarij dñr:a deportãdis cereis q̃s euãgeliũ legẽdũ ẽ aut sacrificiũ offerẽdũ·Tũc em̃ accẽdunt luminaria ab eis t deportant·nõ ad effugãdas tenebras dum sol eodẽ tpe rutilet·sed ad signũ leticie demõstrãdum vt sub typo lumis corpalis illa lux oñdat·de qua in euãgelio legit·Erat lux vera que illumiat oẽm hoiem veniẽtem in hũc mũdum·Exorciste ex greco in latinũ adiurãtes siue increpãtes vocãtur·Inuocãt em̃ sup catheciminos vel sup eos q̃ hñt spũm immũdũ nosm dñm ihũ·adiurãtes p eũ vt egrediat ab eis·Ostiarij idẽ t ianitores q̃ in veteri testamẽto electi sunt ad custodiã tẽpli·vt nõ ingrederet cum imũdus in oñi re·Dicti aũt ostiarij q̃ pstent ostijs tẽpli·Ipsi em̃ tenẽtes clauẽ omnia int⁹ extraq; custodiũt·atq; inter bonos t malos habẽtes iudiciũ fideles recipiũt t respuũt infideles

¶ De monachis Ca. XIII

Monachus greca etymologia vocatus m eo q sit singularis·Monas enim grece singularitas dicitur·Ergo si solitarius interpretat vocabulum monachi:quid facit in turba qui solus est Plura autẽ sunt genera monachorum·Cenobite quos nos in commune viuẽtes possumus appellare·Cenobiuz enim plurimoruz est·Anachorite sunt q̃ post cenobialem vitã deserta petunt t soli habitant p deserta t ab eo q̃ pcul ab hominibus recesserũt tali nomie nuncupant·sed anachorite helyam et iohannem·cenobite aplos imitant·Heremite hi sunt qui t anachorite ab hoim conspectu

remoti heremū ⁊ desertas solitudines appetentes. Nam heremū dicit quasi remotum. Abba autem syrū nomē significat in latinū pater: qđ paulus romanis scribēs exposuit dicens. In q̄ clamamus abba pater. in vno nomīe duabus vsus linguis. Dicit eñ abba syro nomīe prīm. et rursus latine nominat itidem patrem

¶ De ceteris fidelū nomibus L. XIIII.

c Ihristianus quātū interp̄tatio ostendit de vnctōe ōr. siue de nomine auctoris et creatoris. Axp̄o eñ xp̄iani sunt cognominati: sicut a iuda iudei. De magistri quippe nomie cognomē sectatorib⁹ datū est. Xp̄iani aūt olim a iudeis quasi ob obp̄probriuz nazarei vocabant̄ p eo q̄ dñs noster atq̄ saluator a vico quodā galilee nazaren⁹ sit appellatus. Non se aūt gloriet̄ xp̄ianū qui nomē habet ⁊ fcā nō habet. vbi aūt nom̄ secutū fuerit op⁹ certissime ille est xp̄ianus. quia se factis ostendit xp̄ianum. ambulās sicut ⁊ ille ambulauit. a quo ⁊ nomē traxit. Catholicus vniuersalis siue generaliter interp̄tat̄. Nam greci vniuersalē catholicon vocant. Orthodoxus est recte credēs. et vt credit recte viuēs. Ortho eñ grece recte ōr. doxo glorie: hoc est vir recte glorie. Quo nomīe nō p̄ōt vocari q̄ alter viuit q̄ credit. Neophytus: grece latine nouellus ⁊ rudis fidelis. vel nuper renatus interp̄tari potest. Cathecumenus dictus p eo q̄ adhuc doctrinā fidei audit. necdum tñ baptismū p̄cepit. Nā cathecumin⁹ grece auditor ōr. Cōpetens vocat̄ qui post instructōnem fidei p̄petit grām xp̄i. inde ⁊ a petēdo competentes vocati sunt. Laicus popularis. Laos ei grece pop̄s ōr. Proselitus. id ē aduena et accumasus: q̄ miscebatur populo dei. grecū est

Incipit liber octauus

¶ De eccia ⁊ synagoga La. I.

Ecclesia grecum

c est: quod in latinū vertit̄ conuocatō. ppter q̄ oēs ad se conuocet. Catholica vniuersalis: καθολου id est fm totum Nō eñ sicut quenticula hereticoꝝ in aliq̄bus regionū partibus coartatur: sed p totū terrarū orbē dilatata diffundit̄. Ō etiā apl̄s aprobat ad romanos dicens. Gratias ago deo meo p oñibus vob. quia fides vestra annunciat̄ in vniuso mūdo. siue q̄ in vnitatē cūctos cōiungit credētes. Hinc ⁊ vniuersitas ab vno cognominata est. ppter qō in vnitatem colligit̄. Vnde dñs in euāgelio. Qui mecum non colligit spargit. Cur aūt eccia cū vna sit a iohāne septem scribūtur. nisi vt vna catholica septiformi plena spū designetur. sicut et de dño nouimus dixisse salomonē. Sapiētia edificauit sibi domū. ⁊ excidit colūnas septē. q̄ tamen septē vna esse nō ambigit̄: dicēte apostolo Ecclesia dei viuit que est colūna et firmamētū veritatis. Inchoaunt aūt eccia a loco vbi venit de celo spūsscūs: ⁊ implenit vno loco sedētes. Pro pegrinatōe aūt p̄senti eccia syon ōr. eo q̄ ab huius pegrinatōnis lōgitudine posita: promissionem rerum celestiū speculetur. ⁊ idcirco syon id est speculatō nomen accepit. Pro futura xo patrie pace: hierusalē vocat̄. Nam hierusalē visio pacis interp̄tat̄. Ibi enim absorpta oñi adūsitate pacē que xp̄s est p̄senti possidebit obtuitu. Synagoga grece latine congregatio ōr. qō p̄pum nomē iudeoꝝ p̄l's tenuit. Ipsoꝝ eñ p̄pe synagoga dici solet: cuius ⁊ ō ecclesia dicta sit. Nostrā xo apostoli nunq̄ synagogam dixerūt: sed semp eccīam siue discernendi causa siue q̄ inter cōgregatōnem vnde synagoga. ⁊ conuocatōem. vnde ecclesia nomen accepit: distet aliquid. q̄ scilz cōgregari ⁊ pecora solent. quorum ⁊ reges p̄prie dicimus. cōuocari autem magis est vtentiū rōne: sicut sunt homes

¶ De religione ⁊ fide La. II.

d Ogma a putādo philosophi nominauerūt. id est: hoc puto esse bonum. hoc puto esse verū. Religio appellata q̄ per eam vni deo religamus animas nrās ad cultū diuinū: vinculo seruiēdi. Quod xbū compositū est a religēdo. id est eligendo vt ita latinū videatur religio sicut eligo. Tria sūt autem que in religionis cultu ad colēdum deum in hoibus perq̄runt̄. id est fides. spes. caritas. In fide qđ credēdū. in spe quid sperādū. i caritate qđ sit amādum. Fides ē qua xp̄aciter credimus id qō nequaq̄ videre valeam⁹. Nā credere iā nō possumus qō videm⁹. Prope autez nomē fidei inde est dcñ. si oīno fiat qō dēm est aut p̄missum. Et inde fides vocata. ab eo q̄ fit illud qō int̄ vtroslibet placitū est: q̄si inter deuz et hominez: hinc ⁊ fedus. Spes vocata q̄ sit pes p̄grediēdi quasi est pes. Eñ ecōtrario desperatio. Deest eñ ibi pes. nulla q̄ p̄grediēdi facultas est. qr dum q̄sq̄ pētm amat: futurā gloriaz non sperat. Caritas grece: latine dilectō interp̄tat̄ q̄ duos in se liget. Maz dilectō a duob⁹ incipit quod est amor dei ⁊ primi. De q̄ apl̄s: Plenitudo inq̄t legis est dilectō. Maior ē aūt hec oñibus. qr q̄ diligit: ⁊ credit ⁊ sperat. Qui aūt nō diligit q̄uis multa bona faciat: frustra laborat. Omis aūt dilectō carnal': nō dilectio. sed magis amor dici solet. Dilectōis aūt nomē tñ in melioribus rebus accipi solet

¶ De hereśi ⁊ sc̄ismate III

h Eresis grece ab electōne vocat̄. q̄ scilz vnusquisq̄ id sibi eligat: qō meli⁹ sibi esse vid̄. vt philosophi. pipatetici. academici

epicurei ⁊ stoici·vel sicut alij qui puersum dogma cogitantes :arbitrio suo de eccia recesserūt Inde ergo heresis dcā greca voce ex interptatione electōis·qua qsqz arbitrio suo ad istituēda siue ad suscipiēda qlibet ipe sibi eligit·Nob vero nihil nostro ex arbitrio inducere licet: sed nec eligere qō alicq de arbitrio suo induxerint: ap'los dei hēmus auctores·qui nec ipsi qcq̄ ex suo arbitrio qō inducerēt elegerūt·sz acceptā a xp̄o disciplinā fidelr natōnibus assignauerunt Itaqz si etiā angelus de celis aliter euangelizauerit:anathema vocabit·Secta a seq̄ndo ⁊ tenendo noiata·Nā sectas dicim⁹ habit⁹ aiorū: ac institura circa disciplinā vel ꝓpositū quez tenēdo sequunt·lōge alia in religionis cultu opinantes q̄ ceteri Scisma a scissura aior nomen accepit·Eodē em̄ cultu eodēqz ritu credit vt ceteri:solo cōgregatōis delectat discidio·Fit autem scisma cū dicūt hoies:nos iusti sumus nos sanctificamus imūdos·⁊ cetera silia·Supstitō dicta eo q sit supflua·aut supstatuta obstuatio Alij dicūt a senib⁹·q: multis ānis supstites peratē delirāt ⁊ errāt supstitōe quadā:nescientes que vera colāt aut que veter ignari ascisunt· Lucreti⁹ aūt supstitōnē dic supstātiū rex·id est celestiū ⁊ dinor·que sup nos stāt·sz male dic· Hereticor aūt dogmata vt facile possint agnosci·causas eor vel noia demōstrare optuit·

¶ De heresib⁹ iudeor La·IIII

i Tidei ꝓfessores iterptant·Adultos ei ex his sequit ꝓfessio·quos ātea perfidia possidebat·Hebrei trāsitores dñi· Quo noie admonent·vt ō petor⁹ ad meliōa trāseāt ⁊ pstinos errores relinqnt·Pharisei et saducei iter se ōrij sunt·Nā pharisei ex hebreo in latinū interptant diuisi·eo q traditōnum et obstuatōnū suar·quas illi deuteror vocāt:iusticiā pferūt·vñ ⁊ diuisi vocāt a pl'o q̄si per iusticiā:Saducei interptant iusti vēdicāt eni sibi qō nō sunt·corpis resurrectionē negāt·⁊ aiam interire cū corpe pdicāt·Hi qnqz tñ libros legis recipiūt·pphar vaticigia respuunt·Efnei dicūt ipm esse xpm:q docuit illos oēm abstinētiam·Ador bonei dicūt ipm eē xpm q docuit illos in oi re sabbatizare·Genistei dicti: eo q de genere abrahe eē se gloriant·Nā cū in babyloniā veniss ꝓl's dei:pleriqz relinquētes yrōes suas:babylonicis mulierib⁹ adheserunt·Quidam āt ysraeliticis tñ cōiugijs ꝓtēti·vel ex eis geniti dū reuersi eēnt de babylōia diuiserūt se ab oīni pl'o ⁊ assumpserūt sibi hoc nomen iactātie·Aberistei apellati·eo q separēt scpturas nō credētes oīnibus ppheis·dicentes alijs ⁊ alijs spiritib⁹ illos ppheasse·Aberis em̄ grece latine pars ōr·Samarite dicti q legē solam custodiāt·Nā pphas nō recipiūt·Hunerobapti-

ste·eo q quotidie vestimēta sua ⁊ corpa lauēt·

¶ De heresis xp̄ianor La· V·

q Tidā etiā heretici q̄ de eccia recesserūt ex noie auctor suor nūcupant·q̄dam xo ex causis quas eligētes instituerūt Simoniani dicti a simone magice disciplie perito·cui petrus in actibus ap'or maledixit pro eo q ab apostolis spūssancti grām pecūia emere voluisset·Hi dicūt creaturā nō a deo·sz a virtute quadā supna creatā·Menandriani a menandro mago discipulo simōis nūcupati·qui mundū nō a xo·sed ab āgelis factū eē asserunt Basilidiani a basilide apellati·qui inter reliquas blasphemias passum ibm abnegauit Nicolaite dicti a nicolao diacono eccie hierosolymor·qui cū stephano ⁊ ceteris ꝓstitutus ē ab petro·qui ꝓpter pulcritudinē relinquēs vxorē dixerat vt q̄ vellet ea vtereť·xsa est in stupr tal ꝓfectudo:vt inuicē cōiugia ꝓmutarēť· Quos iohānes in apocl·improbat dicēs·Sed hoc habes quia odisti facta nicolaitar·Gnostici propter excellētiā scientie se ita apellare voluerť Animam naturā dei esse dicūt·bonū ⁊ malum deū suis dogmatib⁹ fingunt· Carpocratiani a carpocrate quodā vocātur·qui dixit xp̄m hoiem fuisse tñ·⁊ de vtroqz sexu ꝓgenitū·Chirinthiani a chirintho quodā nūcupati·Hi inter cetera circūcisionē obseruāt·mille ānos post resurrectionē in voluptate carnis futuros p̄dicāt· Vsi et grece eliaste·latine militiaste sunt apellati· Nazarei dicti: q̄ dū xp̄m q̄ a vico nazarenus ē apellatus filū dei ꝓfiteanť·oia tñ veteris legi custodiūt·Ophite a colubro nomiati sunt· Coluber em̄ grece ophi dicitur· Colūt em̄ serpentem:dicētes ipm in paradisum induxisse virtutis cognitionem· Valentiniani a valentino quodam platonico sectatore vocati·q̄ conas·id est secula quedā in origine dei creatoris induxit· xp̄m q̄s de virgine nihil corpis assumpsisse·sed p eam quasi p fistulā trāsisse asseruit·Apellite q̄rum apelles ꝓnceps fuit·q̄ creatorē angelū nescio quē glorioſum supiorib⁹ dei faciēs deum legis yst·illū igneū affirmās·Apellite quorum auctor apelles·q̄ dixit xp̄m nō deū in vitate:sz hoiem in fātasia apparuisse·Archontici a principibus apellant·q̄ vniūsitatē quā deus cōdidit opa eē archāgelor defendūt·Adamiāi vocati q ade imitent nuditatē·vñ ⁊ nudi orāt: ⁊ nudi inter se mares femineq̄ ꝓueniūt· Cainani,pinde sic apellari:qñ cain adorāt·Sethiani nomē acceperūt a filio adā q̄ vocat⁹ est seth· dicētes eūdē esse xp̄m·Melchisedechiani vocati,p eo q melchisedech sacerdotē dei nō hoiez fuisse sz vtutē dei eē arbitrant·Angelici vocati quia angelos colūt· Aplica hoc sibi nomē nō ꝓsumpserūt q̄ nihil possidētes ppriū:nequaq̄

recipiãt eos q̃ aliq̃d in ꝟ mũdo vtunt. Cerdoniani a cerdõe q̃dã noiati. q̃ duo ꝓtraria ꝑncipia asserũt. Marcioniste a marcióe stoico philosopho appellati. q̃ cerdõis dogma secut⁹. alterũ bonũ. alterũ iustũ deũ asseruit. tanq̃ duo ꝑncipia creatoris ⁊ bonitatis. Artoterite ab oblatõe vocati. Panẽ eñ ⁊ caseũ offerũt. dicẽtes ꝑmis hoĩb⁹ oblatõez a fructib⁹ terre ⁊ a fructibus ouiũ fuisse celebratã. Aq̃rij appellati. eo q̃ aquã solã offerũt in calice sacramẽti. Seuerani a seuero exorti. vinũ nõ bibũt. vet⁹ testamẽtũ ⁊ resurrectionẽ nõ recipiũt. Taciani a tacitano q̃dã vocati q̃ ⁊ encreatũ dicti. q̃ carnes abhominant. Alogij vocant. tãq̃ sine ẏbo. Logos eñ grece ẏbũ ór. Deũ eñ ẏbũ nõ credũt. respuẽtes iohis euangeliũ ⁊ apocalipsin. Catafrigis nomẽ ꝓuincia catafrigia dedit. q̃ ibi extiterũt. auctores eoꝝ mõtan⁹ prisca ⁊ maximilla fuerũt. Ihi aduẽtũ sci spũs. nõ in aplis ſz in se traditũ asserũt. Catharoe ꝓpt mũdiciam ita se noiauerũt. Gloriãtes eñ de suis meritis negãt penitẽtibus veniã peccatoꝝ. Viduas si nupserint. tãq̃ adulteras dãnant. Abũdiores se ceteris ꝑdicãt. Qui nomẽ suũ si cognoscere vellẽt. mũdanos se pot⁹ q̃ mũdos vocarent. Pauliãi a paulo samosateno exorti sũt. q̃ dixit nõ sp fuisse xp̃m ſz a maria sũpsisse initiũ. Hermogeniãi ab hermogene q̃dã vocati. q̃ materiam nõ natã introducẽs. ór nõ nato eã ꝓauit matrẽq̃ elemẽtoꝝ ⁊ deã asserut. q̃s aplus impbat. elemẽtis fuiẽtes. Manichei a q̃dã persa extitert. q̃ vocat⁹ ẽ manes. Ihic duas naturas ⁊ substãtias ĩtroduxit. id ẽ bonã ⁊ malã. ⁊ animas ex ór q̃si ex aliq̃ fonte manare asseruit. testamẽtũ vet⁹ respuit. nouũ ex pte recipit. Canomiani. id ẽ latie sine lege dicũt. Anthropomorphite dicti ꝑ eo q̃ simplicitate rustica deũ hfe hũana mẽbra q̃ in diuinis libris scpta sunt. arbitrãt. Anthropos eñ grece latine hõ interptat ignorãtes vocẽ dñi. q̃ ait: Spũs est de⁹. Incorpore⁹ est eñ nec mẽbris distinguit. nec corpis mole cẽsẽt. Heracite ab heracio auctore exorti. Hõachos tñ recipiũt. ꝓugia respuũt. regna celoꝝ puulos hfe nõ credũt. Nouatiani a nouato rome vbis ꝓsbitero exorti. q̃ adũsus corneliũ cathedrã sacerdotalẽ conat⁹ iuadere hereſim instituit. nolẽs apostatas suscipe ⁊ rebaptizãs baptizatos. Hõtani heretica dicti. q̃ tpe psecutõis in mõtib⁹ latuerũt q̃ occasiõe se a catholice ecclie corpe diuiserũt. Ebionite ab ebione dci. siue a pauptate. Christũ eñ p puectũ solũ verũ iustũ putãt effectũ. Vñ ꝓpetẽter ebionei ꝑ pauptate itelligẽtie appellati sũt. Ihi semi iudei sũt. ⁊ ita tenẽt euãgeliũ vt legẽ carnalit⁹ seruẽt. adũsus q̃s ad galathas aplus scribẽs iuenit. Fotiniani a fotino gallogrecie syrmie ẽpo nũcupati. q̃ ebionitaq̃ hereſim suscitãs asseruit xp̃z a maria ꝑ ioseph nuptiali cõtu fuisse ꝓceptũ. Aeriani ab aerio q̃dã nũcupati sunt. Ihi offerre sacrificiũ ꝓ defunctis spernũt. Ethiani ab ethio sunt vocati. Idẽq̃ eunomiani ab eunomio quodã dialectico ethij discipl⁹ ex cui⁹ noie magis inotuerũt. dissilẽm pfi asserẽtes filiũ. ⁊ filio spñ scñ. Dicũt etiã nullũ imputari peccatũ in fide manẽtũ. Origeniãi ab origene auctore exorti sunt. dicẽtes q̃ nõ possit fili⁹ videre patrẽ. nec spũs scũs filiũ. Alias q̃s in mũdi ꝑncipio dicũt peccasse. ⁊ ꝓ diũsitate pectatoꝝ e celis vsq̃ ad terras lapsas diũsa corpa q̃si vincula meruisse. eaq̃ cã factũ fuisse mũdũ. Noetiani a quodã noetio vocati. q̃ dicebant xp̃m eũdẽ ẽ ⁊ pfem ⁊ spñ scñ. ipamq̃ trinitatẽ in officioꝝ noĩb⁹ nõ in psonis accipiũt. Vñ ⁊ patripassiãi vocãt. q̃ pfem passũ dicũt. Sabelliãi ab eodẽ noetio pullulasse dicũt. c⁹ discipulũ phibẽt fuisse sabelliũ. ex c⁹ noie maxie innotuerũt. vñ ⁊ sabelliãi vocati sũt. Ihi vnã psonã patrẽ ⁊ filij ⁊ spũs sci astruũt. Arriani ab arrio alexãdrino ꝑsbro orti sũt. q̃ coeternũ patri filiũ nõ agnoscẽs diũsas in trinitate substãtias asseruit. ꝓtra illõ qõ ait dñs: Ego ⁊ pf vnũ sumus. Macedoniani a macedonio ꝓstãtinopolitano ẽpo dicti sũt. negãtes deũ esse spñ scñ. Apollinariste ab apollinare vocati sunt. dicẽtes xp̃m corp⁹ tñmodo sine aĩa suscepisse. Antidicomarite appellati sũt. ꝑ eo q̃ marie ẏginitati ꝓtradicũt. asserẽtes eã post xp̃m natã viro suo cõmixtã fuisse. Metãgismonite ĩdo tale nomẽ acceperũt. q̃ angios grece vas ór. Asserũt eñ sic eẽ in pfe filiũ tãq̃ vas min⁹ ĩtra vas maius. Patriciãi a quodã patricio nũcupati sũt. q̃ substãtiã hũane carnis a diabolo conditã dicũt. Coliuthiãi a q̃dã coliutho noiati q̃ dicunt deũ nõ facere malũ. ꝓtra illõ qõ scptũ ẽ: Ego dñs creãs mala. Floriãi a flouno. q̃ ecõtrario dicũt deũ creasse mala. cõtra id qõ scriptũ est: Fecit de⁹ oia bona. Donatiste a donato quodã afro nũcupati. q̃ de numidia veniẽs totam pene africã sua pluasiõe decepit. asserẽs minorem pfe filiũ. ⁊ minorẽ filio spñ scñ. ⁊ rebaptizãs catholicos. Bonosiani a bonoso q̃dã ẽpo exorti ꝑ dunt. q̃ xp̃m filiũ dei adoptiuũ. nõ ꝓpriũ asserũt. Circũcelliões dicti eo q̃ agrestes sũt. quos cotopitas vocãt. supradicte hereſ habẽtes doctrinã. Ihi amore martyrij semetipos perimũt. vt violẽter ỏ hac vita discedẽtes martyres noiẽt. Priscillianiste a ꝑscillião vocati. q̃ in hispania ex errore gnosticoꝝ ⁊ mãicheoꝝ pmixtũ dogma ꝓposuit. Luciferiani a lucifero syrmie ẽpo orti. q̃ ẽpos catholicos q̃ cõstãtij ꝑ secutõe pfidie arrianoꝝ ꝓsentiẽtes erãt ⁊ postea correpti. redire in catholicã delegerũt. dã-

nātes siue qō crediderāt· siue qō se credidisse simulauerāt·quos eccia catholica materno recepit sinu tāq̄ petrū p⁹ fletū negatōis·hāc illi matris charitatē supbe acapiētes·eosq̄ recipe nolētes a coione recesserūt·t cuz ipso lucifero auctore suo q̄ mane oueba cadere meruerunt Jouiniāiste a iouiniano quodā mōacho dicti asserētes nullā nuptiaz t vginū esse distantiā nullūq̄ int abstinētes·t simplicit epulātes eē discrimē·Eluidiāi ab eluidio noiati·q̄ dicūt p⁹ natū xp̄m alios maria filios de viro ioseph pisse·Paternāi a paterno quodā exorti· q̄ iferiores corpis ptes a diabolo factas opinant· Arabici nūcupati eo q̄ in arabia exorti sūt·dicētes aiaz cū corpe mori atq̄ i nouissimo vtrūq̄ resurgere·Tertulianiste dci a tertulião pbi tero africane puicie ciuitat carthaginēſ·aiam imortalē eē· sz corporeā p̄dicātes t aias hoim pctōz p⁹ mortē in demōes verti putātes·Tesseresdecadite dci·qō·xiiij·luna pasca cū iudeis obstuādū ptēdūt·Mā tesseres q̄tuor·deca decē significat·Myctages a somno nuncupati q̄ vigilias noctū respuāt·superstitionē esse dicētes· iura temerarii dina q̄ noctē ad requem tribuit· Pelagiāi a pelagio mōacho exorti·Ihi liberuz arbitriū dine gre añponūt dicētes sufficere voluntatē ad implēda iussa dina·Nestoriāi a nestorio cōstātinopolitāo epo nūcupati·q̄ beataz vginē nō dei sz hois tm̄modo asseruit genitricē·vt aliā psonā carnis·aliā faceret deitat·nec vnū xp̄m in vbo dei t carne credidit·sed sepatim atq̄ seiūctim altez filiū dei·altez hois p̄dicauit·Euticiāi dci ab eutice cōstātinopolitano abbate·q̄ xp̄m p⁹ hūanaz assūptionē negauit· existere de duab⁹ natur·sed solā in eo asseruit diuinā naturā eē·Acephali dci·id ē sine capite quē sequūt heretici·Nullus em̄ eoz repit auctoz a quo exorti siut·Ihi triū calcedonēsiū capituloz ipugnatores duaz in xp̄o sbstātiaz p̄ petatē negāt t vnā in ei⁹ psona naturā p̄dicāt Theodosiāi t gaianite apellati a theodosio t gaiano·q̄ tpib⁹ iustiniāi pncipis in alexādria pl̄i pūsi electōe vno die sūt ordinati epi·Ihi erroꝛes euticetis t dioscoꝛi sequētes·calcedonēse ꝯciliū respuūt·ex duab⁹ vnā in xp̄o naturā asserūt·quā theodosiāi corruptā·gaianite icorruptā ptēdūt·Gnoite t tritoite a theodosiāis exorti sūt·ex qb⁹ gnoite ab ignoratia dci:q̄ pūstate a q̄ exorti sūt id adiciūt·q̄ xp̄i dinitas ignoꝛet futura q̄ sūt scripta de die t hoꝛa nouissima·nō recordātes xp̄i psonā in esaia loquēt: dies iudicij in coꝛde meo· Tritoite vo vocati q̄ sīē tres psonas i trinitate·ita q̄ tres astruūt deos eē ꝯtra illō qō septū ē:·Audi isrl·dns deus tu⁹·de⁹ vn⁹ ē·Sūt t alie hereses sine auctore t sine noib⁹ ex qbus alie triformē putāt deū esse·alie xp̄i dinitatē passibilē dicūt· alie xp̄i de p̄fe natuitati inutiū tpis dāt·alie liberationez hoim apō iferos factā xp̄i descēsiōe nō credūt· alie aiam imaginē dei negāt·alie aias ꝯuti ut demones t in quecūq̄ aialia existimāt·alie de mūdi statu dissentiūt·alie inumerabiles mundos opināt·alie aquā ō̄o coeternū faciūt·alie nudis pedib⁹ ambulāt·alie cū hoib⁹ nō mādu cāt·Hę sūt hereses adūsus catholicā fidē exorte· t ab aplis t a scis p̄ſb⁹ vel ꝯciliis p̄dānate q̄ dū in se multi errorib⁹ diuise· iuicē sibi dissentiūt·cōi tm̄ nomie adūsus eccliam dei cōspirāt Sz t q̄cūq̄ aliā scripturā scām intelligit·q̄ sensus spūs sancti flagitat a quo cōscripta est·licz de eccīa nō recesserit·tm̄ heretic⁹ apellari pōt·

¶ De philosophis gentiū· Ca·VI

Philosophi greca apellatōe vocant q̄ latine amatores sapientie interptant· Est em̄ philosoph⁹ q̄ diuinaz t hūanaz rerū scientiā habet·et oēm bñ viuēdi tramitē tenet· Nomē philosophoz p̄mū a pythagoꝛa fert exortū·Mā dū antea greci veteres sophistas·id est sapiētes aut doctores sapiētie sementipos iactāt⁹ noiarent·iste interrogat⁹ q̄d p̄fiteret·ve recūdo noie philosophū·id ē amatoꝛē sapie se esse rñdit:qm̄ sapientē p̄fiteri arrogātissimū videbat· Ita deiceps posteꝛ placuit·vt quātalibet de reb⁹ ad sapiētiā ptinētib⁹ doctrina q̄sq̄ vel sibi vel alijs videret excellere·nō nisi philus vocaret·Idē aūt philosophi triplici genere diuidunt·Mā aut phisici sūt·aut ethici· aut logici·Phisici dicti·q: de naturis tractāt·Natura q̄pe phisis grece vocat·Ethici·q: de moꝛibus disputāt·Mos em̄ apō grecos ethis apellat· Logici aūt·q: in naturā t moꝛib⁹ rōnem adiūgūt·Ratio em̄ grece logos ōr·Diuisi sunt aūt t hi in heresib⁹ suis·hūites q̄dē noia ex auctoꝛib⁹·vt platonici·epicurei·pythagoꝛici·alij a locis cōuenticuloz t stationū suaz·vt peripatetici:stoici·achademici·Platonici a platōe philosopho dicti·Ihi em̄ aiaz creatoꝛē eē deū·corporū angelos asserūt·t p⁹ multos annoz circulos in diūsa corpa redire aias dicūt· Stoici a loco dicti·Portic⁹ em̄ fuit athenis·quā pisanactia apellabāt·in q̄ picta erāt gesta sapientū atq̄ viroz fortiū historie·In hac porticu sapiētes philosophabant·ex q̄ t stoici dicti sunt· Grece em̄ portic⁹ stoa ōr·Hanc sectā p̄m⁹ cenon instituit·Ihi negāt sine vtute effici quēq̄ beatū· Dñe potñ vniforme esse asserūt·dicētes:sic ille nocēs erit q̄ paleas furat⁹ fuerit q̄ q̄ auruz· q̄ mergū occiderit q̄ q̄ equū·Non em̄ aial crimē sed animꝰ facit·Ihi etiā aiam cū corpe perire dicūt·Animā q̄ vtutē ptinētie esse negant· affectāt gloriam eternā cum se fateant nō esse eternos·Achademici apellati a villa platōis

achademia athenaz·vbi idem plato docebat·
Ibi oia incerta opinanť·Sz sic̃ fatendū ē· mul
ta incerta ꝛ occulta esse q̃ voluit de⁹ excedere
hominis intelligentiā·sic tā plurima esse q̃ pos
sint ꝛ sensus penetratōe ꝓphendi·Hanc secta
Arcesilaus cyrenaicus phūs reperit·cui⁹ secta
tor fuit democritus·q̃ dixit tāq̃ in puteo alto
ta vt fundus nullus sit ita in occulto iacere ve
ritatē·Peripatetici a de ambulatōe dicti·eo q̃
Arestoteles auctor eoꝝ deambulās disputare
solit⁹ esset·Ibi dicūt quādā pticulā aie esse eter
nā·de reliquo magna ex pte esse mortalē·Cini
ci ab imundicia impudētie nūcupati·Contra
hūanam em̄ verecundiā in ppatulo coire cum
iugibus eis mos erat·censentes licitū honē
stūq̃ esse palā cū vxorib⁹ concūbere·qz iugiū
ustū est·publice id p̄dicātes agendū esse·vt ca
nes in vicis vel plateis· Ūñ ꝛ a canib⁹ quorū
vitā imitabanť etiā vocabulū nomēq̃ traxerť·
Epicurei dicti ab Epicuro q̃dam philosopho
amatore vanitati nō sapiētie·quē etiā ipsi phi
losophi porcū nominauerūt·q̃si volutās in ce
no·carnalē voluptatē corpis summū bonū as
serēs·q̃ etiā dixit nulla ꝓuidētia diuina instru
ctū esse aut regi mundū· sed originē rerū ato
mis·id est insecabilib⁹ ac solidis corporib⁹ assi
gnauit·quoꝝ fortuitis cōcursionib⁹·vniuersa
nascanť ꝛ nata sint·Asseruit aūt deū nihil age
re·oia cōstare corpib⁹·aiam nihil aliō eē q̃ cor
pus·Ūñ ꝛ dixit: nō ero postea q̃ mortuus fue
ro·Gymnosophiste nudi p opacas indie soli
tudines phibenť philosopharī·adhibētes tm̄
genitalibus tegmina·Gymno em̄ ex eo dictū
est·q̃ iuuenes nudi exercēť in campo·vbi pu
denda sola tm̄ operiūt·Ibi ꝛ a generādo se co
hibēt·Theologi aūt idē sunt q̃ ꝛ phisici·Dicti
aūt theologi qm̄ in scripturis suis de deo dixe
rūt·quoꝝ varia constat opinio·q̃d deus esset·
dū quererēt· Quidā em̄ corporeo sensu hunc
mundū visibilē ex q̃ttuor elemētis·deū esse dix
erūt·vt Dionysius stoicus·Alij vō spiritaliter
intellexerūt mentē esse deū·vt Thales milesi⁹·
Quidā animū in oibus cōmanentē ꝛ lucidū·
vt Pythagoras·Quidā deū sine tpe incōmu
tabilē·vt Plato·Quidā mentē solutā·vt Lice
ro·Quidā ꝛ spm̄ et mentē·vt Varro·Inuen
tū em̄ solūmodo deū nō vt inuenerūt exposue
rūt·qz eu anuerūt in cogitationib⁹ suis·Dicen
tes em̄ se esse sapiētes stulti facti sunt·Itē pla
tonici q̃dē deū curatorē ꝛ arbitrū ꝛ iudicē asse
rūt·Epicurei ociosum ꝛ inexercitatū·De mun
do aūt platonici affirmāt incorpalē·stoici cor
poralē·Epicurus athomis·pythagoras ex nu
meris·heracli⁹ ex igne·vñ ꝛ Varro·ignē mū
di animū dicat·pinde q̃ in mūdo ignis oia gu
bernet·sic̃ anim⁹ in nobis: Q̃ vanissime·qui
cū est inq̃t in nob·ipsi sum⁹·cū exit emoriur·
Ergo ꝛ ignis cū de mūdo p fulgura ꝓficiscit·
mūdus emoriť·Ibi phoꝝ errores etiā apud ec
clesiā induxerūt hereses·Inde eonas ꝛ forme
nescio q̃·inde apud arriū trinitas nois: ꝛ apō
Valentinū platonicus furor· Inde marcionis
deus melior de trāquillitate·a stoicis em̄ vene
rat·ꝛ vt aīa interire dicať·epicur⁹ obseruať·et
vt carnis resurrectio negeť· de vana oīm phi
losophoꝝ schola sumiť·ꝛ vbi materia cū ꝺo eq̃
tur·Zenonis disciplina est· ꝛ vbi q̃d de igneo
deo legiť·heraclitus interuenit·Eadē materia
apud hereticos ꝛ phos volutať·idē ꝛ tractať
implicanť· ¶De poetis· Ca·VII

Dete inde sunt dicti·sic̃ ait Trāquill⁹
p Cū ꝑmū homines exuta feritate rationez
vite habere cepissent·seq̃ ac ꝺos suos
nosse· cultū modicū ac sermonē necessariū cō
menti sibi vtriusq̃ magnificentiā ad religionē
deoꝝ suoꝝ excogitauerūt·Igiť vt templa illis
domibus pulchriora et simulachra coꝝpribus
ampliora faciebāt·ita eloq̃o etiā q̃si augustio
re honorādos putauerūt·laudesq̃ eoꝝ ꝛ ver
bis illustrioꝝib⁹ ꝛ iocūdioꝝibus numeris extu
lerūt·Id genus q: forma quadā efficitur· que
poetes ꝺr·poema vocitatum est·eiusq̃ fictores
pocte·Vates a vi mētis appellatos·Varro au
ctor est·vel a viēdis carminib⁹ id est flectēdis·
hoc ē modulādis·ꝛ pinde poete latine vates·
olim scripta eoꝝ vaticinia dicebanť·q̃ vi qua
dā ꝛ q̃si vesania in scribēdo cōmouerenť·vl q̃
modis v̄ba cōnecterenť·viere em̄ antiqs p vi
cire ponētibus·etiā p furorē diuini codē erāt
noie·qz et ipsi q̃s pleraq̃ versib⁹ efferebāt·Ly
rici poete dcī a po tu lyrā·id ē a varietate car
minū·Ūñ ꝛ lyra dicta·Tragedi dicti·q̃ initio
canētib⁹ premiū erat hircus·quē greci tragos
vocāt·Ūñ ꝛ Oratius· Carmine q̃ tragico vi
lē certauit ob hircū·Iā de hinc sequētes tragi
ci multū honorē adepti sunt·excellentes in ar
gumētis fabularū ad v̄itatis imaginem fictis·
Comedi appellati siue a loco qz circum pagos
agebāt·quos greci comas vocāt· siue a cōmes
satione· Solebāt em̄ post cibū homines ad eos
audiēdos venire· Sz comici puatoꝝ hoīm p̄
dicāt acta·tragici v̄o res publicas ꝛ regū histo
rias·Itē tragicoꝝ argumēta ex reb⁹ luctuosis
sunt·comicoꝝ ex reb⁹ letis· Duo sunt aūt ge
nera comicoꝝ·id est veteres ꝛ nouu· Veteres
q̃ ꝛ ioco ridiculares extiterūt vt Plaut⁹·acti⁹·
ꝛ Terenti⁹· Noui q̃ ꝛ satyrici a q̃bus genera
liter vitia carpunť vt Flacc⁹·persius·iuuenalis
ꝛ alij·Ibi em̄ vniuersoꝝ delicta coꝝripiunt·nec
vitabať eis pessimū quēq̃ ꝺscribere·nec cuiꝰ
libet peccata morescq̃ rephendere· Ūñ ꝛ nudi
pingunť·eo q̃ p eos vicia singula denudenť·

Satyrici aũt dicti·siue q; pleni sint oĩ facundia·siue a saturitate ⁊ copia·De plurib⁹ eĩm sil' reb⁹ loquũt·seu ab illa lance q̃ diis frugũ vl' pomoꝝ generib⁹ ad templa gentiliũ solebat ferri·aut a satyris nomẽ tractũ·q̃ multa habẽt ea q̃ p violentiã dicunt·Quidam aũt poete theologi dicti sunt· qĩm de diis carmina faciebãt·Officiũ aũt poete in eo est vt ea que vere gesta sunt·in alias species oblijs figuratiõib⁹ cũ decore aliq̃ cõuersa trãsducãt·vñ ⁊ Lucan⁹ ideo in numero poetarũ nõ ponit: qz videt historias ꝓ fuisse nõ poema· Apd poetas aũt tres characteres esse dicẽdi·vnũ in quo tĩm poeta loquit·vt est in libris Virgilij georgicorũ· Aliũ dramaticũ·in quo nusq̃ poeta loquit·vt est in comedijs ⁊ tragedijs· Tertiũ mixtũ·vt ẽ in eneade· Nam poeta illic ⁊ introducte ꝑsone loquuntur·

¶ De sibyllis· Ca·VIII·

Sibylle generaliter dicunt oẽs femine vates lingua greca· Nã sy os colico ꝼmone deus·belen greci mentẽ nuncupãt· q̃si dei mentẽ· Proinde igit qz diuinã voluntatẽ hoibus interptari solebãt·sibylle noiate sunt·Sicut eĩm ois vir ꝓphetãs vel vates dicit vel ꝓpheta·ita ois femina ꝓphetãs sibylla vocat·Quod momẽ ex officio nõ ex ꝓprietate vocabuli ẽ·Decẽ aũt sibille a doctissimis auctorib⁹ fuisse traduntur·Quarũ ꝑma de ꝑsis fuit·Scõa libica·Tertia delphica·in templo del phi apollinis genita·q̃ ante troiana bella vaticinata est·cui⁹ plurimos xp̃ius operi suo homer⁹ inseruit·Quarta cimmeria i italia· Quinta erythrea noie eriphyla· in babilone orta·q̃ grecis iliũ petentib⁹ vaticinata est·peritura cẽ troiã ⁊ homerũ mẽdacia scripturũ·Dcã aũt erythrea·qz in eadẽ insula eius inuẽta sunt carmina·Sexta samia·q̃ phemonoe dcã est· a samo ĩsula·vñ fuit ꝓgnoiata·Septima cumana nomine amalthea q̃ nouẽ libros attulit·Tarquinio pisco in q̃bus erãt decreta romana cõscripta·Ipsa est ⁊ cimea: de q̃ Virgil⁹: Vltima cimei venit iã carminis etas· Dcã aũt cumana a cuitate cumas·q̃ est in campania·cui⁹ sepulchrũ in sicilia adhuc manet·Octaua hellespõtia in agro troiana nata q̃ scribit· Solonis et Cyri fuisse tpibus· Nona phrygia q̃ vaticinata est ancyre·Decima tyburtina noie albunea Quarũ oĩm carmina efferunt· in q̃bus ō deo ⁊ de xp̃o ⁊ de gentib⁹ multa scripsisse manifestissime cõprobant·Celebrior aũt inter ceteras ac nobilior erythrea phibetur·

¶ De magis· Ca·IX·

Magorũ ꝑmus Zoroastes rex bactrianoꝝ·quẽ Ninus rex assyrioꝝ ꝓlio interfecit·de quo Arestoteles scribit q; vicies cẽtũmilia versuũ ab ipso cõdita in dicijs volumi nũ ei⁹ declarent·Hãc artem multa post secula Democrit⁹ ampliauit q̃ ⁊ hippocrates medicine disciplina efflouit·Apud assyrios aũt magice artes copiose sunt·testãte Lucano: Quis noscere fibra facta queat·q̃s ꝑdat aues q̃s fulgura celi seruet· ⁊ assyria scrutet sidera cura· Itaq; hec vanitas magicaꝝ artiũ· ex traditõe angeloꝝ maloꝝ in toto terraꝝ orbe plurimis seculis valuit·⁊ p quãdã sciam futuroꝝ ⁊ ifernoꝝ ⁊ inuocatões eoꝝ inuenta sunt aruspicia auguratões ⁊ ipsa q̃ dicunt oracula ⁊ necromãtia· Hec mirũ de magoꝝ ꝑstigijs·q̃z intãtũ ꝑdiere maleficioꝝ artes·vt etiã moysi similimis signis resisterẽt·vertẽtes virgas in dracones·aq̃s in sanguinẽ· Ferũt ⁊ q̃dã maga famosissima Circe·q̃ hoiaos vlixis mutauit in bestias·Legit ⁊ de sacrificio q̃ Arcades deo suo lyceo imolabat·ex q̃ q̃cũq; sumerẽt· in bestiaꝝ formas cõuertebant·Hinc apparet non esse in totũ dubiũ q̃ nobilis ille poeta scripsit de q̃dã femina·q̃ magicis artib⁹ excellebat· Hec inq̃t se carminib⁹ ꝑmittit soluere mẽtes·Quas velit ast alijs duras imittere curas·Sistere aquã fluuijs ⁊ vertere sidera retro· Nocturnosq; ciet manes: mugire videbis sub pedib⁹ terrã· et descẽdere mõtib⁹ hornos· Quid plura: Si credere fas ẽ depbitonissa vt ꝓphete Samuelis aiam de inferni abditis euocaret·⁊ viuoꝝ pũctaret ꝓspectib⁹·si tñ aiam ꝓphete fuisse credam⁹ ⁊ nõ aliquã phãtasmatiã illusionẽ sathãe fallacia factã· Prudẽt⁹ q̃s de mercurio sic ait: Tradit ꝟ extictas sũpto moderamie vge· Inducẽ reuocasse aias· Ast alios dãnasse neci· Et p⁹ paululũ adiecit· Murmure nã magico tenues excire figuras· Atq; sepulchrales scire incãtare fauillas· Elita itidẽ spoliare alios ars noxia nouit· Magi sũt q̃ vulgo malefici ob facinoꝝ magnitudinẽ nũcupãt· Hi ⁊ elemẽta cõcutiũt turbãt mẽtes hoim· ac sine vllo veneni haustu violẽtia tĩm carmis interimũt·vñ ⁊ Lucan⁹· Adẽs hausti nulla sanie polluta veneni incãtata perit· Demonib⁹ eĩm accitis audẽt vẽtilare: vt q̃s q; suos perimat malis artib⁹ inimicos· Hi etiã sanguine vtunt ⁊ victimis· ⁊ sepe ꝓtingũt corpa mortuoꝝ· Necromãtij sunt· q̃z ꝑcantatõib⁹ vident resuscitati mortui·diuinare ⁊ ad interrogata rñdere· Necro eĩm grece mortuus·mãtia diuinatio nũcupat· ad q̃s suscitãdos·cadaueri sanguis adijcit· Nã amare demones sanguinẽ dicũt· Ideoq; quotiẽs necromãtia fit·cruor aq̃ miscet vt colore sanguis facili⁹ ꝓducat· Hydromãtij ab aq̃ dicti· Est eĩm hydromãtia in aq̃ inspectõe vmbras demonũ euocare·⁊ imagines vl' ludificatões eoꝝ videre·ibiq; aliq̃ ab eis audire· vel adhibito sanguine etiã inferos phibet scisatari· Q̃ genus

diuinatõis a pſis ỽ allatũ. Varro dicit diuinatõis ꝗttuor eẽ genera: terrã. aquã. aerẽ ⁊ ignẽ. Hic geomãtiã. hydromãtiã. aeromantiã. piromantiã. dictã ꝓstat. Diuini dci. ꝗſi deo pleni. Diuinitate eñ ſe plenos simulãt ⁊ aſtutia ꝗdã fraudulẽta hoĩb⁹ futura ꝓiectãt. Duo ſũt aũt genera diuinatõis ars ⁊ furor. Incãtatores dicti ſũt ꝙ artẽ ỽbis pagũt. Arioli vocati ꝓpt ꝙ circa aras idoloꝝ nepharias põces emittũt. et funesta sacrificia offert. hiſcꝫ celebritatib⁹ ỽmonũ reſpõſa acapiũt. Aruſpices nũcupati quaſi horarũ inſpectores. Dies eñ ⁊ horas in agendis negocijs opibuſcꝫ cuſtodiũt. ⁊ ꝙd p ſingla tpa obſeruare debeat hõ intendũt. Ibi etiã extra pecudũ inſpiciũt. ⁊ ex eis futura põdicũt. Augures ỽo ſunt ꝙ volat⁹ auiũ ⁊ voces intẽdũt. aliaꝫ ſigna reꝝ vel obſeruatões impulſas hominib⁹ occurẽtes. Idẽ ⁊ auſpices. Hã auſpicia ſunt q̃ uter faciẽtes obſeruãt. Dicta ſũt aũt auſpicia ꝗſi auiũ aſpicia. ⁊ auguria ꝗſi auium garria. h ẽ auiũ voces ⁊ linguas. Itẽ augurĩũ ꝗſi auigeriũ qỽ aues gerũt. Duo ſunt aũt genera auſpicioꝝ. vnũ ad ocꝭos. alterũ ad aures ptinẽs. Ad oculos ſcꝫ volatus. ad aures vox auiũ. Phytones. a phitõ apolline dicti. ꝙ is auctor fuerit diuinãdi. Aſtrologi dicti eo ꝙ in aſtris augurãt. Geneliaci appellati ꝓpt natalũ cõſideratõem dierũ. Geneſes eñ hoim per duodecim celi ſigna deſcribũt. ſideruꝫ curſu naſcentiũ mores act⁹ ⁊ euẽtus ꝑdicare conãt. id eſt ꝗs quali ſigno fuerit nat⁹. aut quẽ effectũ habeat vite ꝙ naſcit. Ibi ſũt ꝙ vulgo mathematici vocant. cui⁹ ſupſtitõis genus ꝓſtellationes latini vocãt. idẽ notatiões ſyderũ. quõ ſe habeat cũ ꝗſcꝫ naſcit. Primũ aũt. idẽ ſtellarũ interꝑtes magi nũcupabant. ſic de his legitur ꝙ in euãgelio natũ xpm annũciauerũt. poſtea hoc noie ſoli mathematici. Cuius artis ſciẽtia vſꝫ ad euangeliũ fuit cõceſſa. vt xpo edito nemo exinde natiuitatẽ alicuius de celo interpretaret. Horoſcopi dicti. ꝙ horas natiuitatis hominũ ſpeculant diſſimili ⁊ diũſo fatu. Sortilegi ſunt. ꝙ ſub noie ficte religionis p quaſdã ꝗs ſanctoꝝ ſortes vocãt. diuinatõis ſcientiã ꝓfitẽtur. aut quarũcũꝫ ſcripturarũ inſpectiõe futura ꝓmittũt. Saliſatores vocati ſunt. qr dũ eis membroꝝ quecũꝫ ptes ſalierint. aliꝙd ſibi ex lde. pſperũ ſeu triſte ſignificare põdicũt. Ad hec aũt oĩa ptinẽt ⁊ ligature execrabiliũ remediorũ q̃ ars medicoꝝ ꝓdemnat. ſiue in põcantationib⁹ ſiue in characterib⁹ vel in ꝙbuſcũꝫ reb⁹ ſuſpendẽdis atꝫ ligandis. In ꝙb⁹ oĩbus ars demonũ eſt ex quadã peſtifera ſocietate hoim ⁊ angeloꝝ maloꝝ exorta. Vſi cũcta vitãda ſũt a xpiano ⁊ omi penit⁹ execratõe repudiãda atꝫ dãnãda. Auguria aũt auiũ. phryges primi inuenerũt. Preſtigiũ ỽo mercuri⁹ ꝑmus dicit inuenisse. Deñ aũt ꝓſtigiũ ꝙ ꝓſtringat aciem oculoꝝ. Aruſpicine artẽ ꝑmus etruſcis tradidiſſe dicit quidã ſages. hic ex hostis aruſpicinã dictauit ⁊ poſtea nõ apparuit. Hã dicit fabulo ſe arante quodã ruſtico ſubito hunc ex glebis exiluiſſe. ⁊ aruſpicinã dictaſſe qua die ⁊ mortuus eſt. Quos libros romani ex etruſca lingua in ꝓpriã mutauerũt. ¶ De paganis Ca. X

p Agani ex pagis athenienſiũ dicti. vbi exorti ſunt. Ibi eñ in locis agreſtibus ⁊ pagis gẽtiles lucos idolaꝫ ſtatuerũt ⁊ a tali initio vocabulũ pagani ſortiti ſunt. Gẽtiles ſunt ꝙ ſine lege ſunt. ⁊ nõdũ crediderũt. Dicti aũt gentiles qr ita ſunt ⁊ fuerũt geniti. id eſt ſic in carne deſcẽderũt ſub pctõ ſcz idolis ſeruientes ⁊ nec dũ regenerati. Proinõ gẽtiles ꝑmit⁹ nũcupãt. Ipſi dicũt greci ethnici. Ethnici eñ ex greco in latinũ interꝑtantur gentiles. Ethnos eñ grece genus ỽ. Poſt fidẽ aũt nõ debere vocari gẽtes ſiue gẽtiles eos ꝙ ex gẽtibus credũt. ſic poſt fidẽ dici iã nõ poteſt iudeus. teſtante paulo apl̃o. et dicente iã xpianis. Deñ cũ gentes eſſetis. hoc eſt infideles. Apoſtate dicunt ꝙ poſt baptiſmum xpi ſuſceptum ad idoloꝝ cultũ ⁊ ſacrificioꝝ cõtaminatões reuertuntur. Eſt aũt nomen grecũ.

¶ De dijs gentium. Ca. XI.

q Ilos aũt pagani deos aſſerũt. hoies olim fuiſſe ꝓduntur. ⁊ p vniuſcuiuſꝫ vita vel meritis coli apud ſuos poſt mortẽ ceperunt vt apud egyptũ iſis. apud cretã iouis. apud mauros iuba. apõ latinos faunus. apõ romanos quirinus. Eodẽ ꝙꝫ mõ apud athenas minerua. apud ſamũ iuno. apud paphuꝫ venus. apud lẽnos vulcan⁹. apõ naxos liber. apõ delos apollo. In quoꝝ etiã laudibus ac ceſſerũt ⁊ poete. ⁊ ꝓpoſitis carminib⁹ in celuꝫ eos ſuſtulerũt. Hã quoꝝdã admonitões artũ cultũ pepiſſe dicũt. vt eſculapio medicina. vulcano fabrica. Ab actib⁹ aũt vocãt. vt mercuri⁹ ꝙ mercib⁹ põſt. liber a libertate. Fuerũt etiã ⁊ ꝙdã viri fortes aut vbiũ ꝓditores. ꝙb⁹ mortuis hoies ꝙ eos dilexerũt. ſimulacra finxerũt. vt haberẽt aliqõ ex imaginũ cõtemplatõe ſolatiũ ſed paulatim hũc errorẽ pſuadẽtib⁹ ỽmonib⁹ ita in poſteri ꝓſtat irrepſiſſe. vt ꝗs illi ꝑ ſola nomis memoria honorauerunt. ſucceſſores deos exiſtimarẽt atꝫ colerẽt. Simulacroꝝ vſus ex ort⁹ ẽ cũ ex deſiderio mortuoꝝ ꝓſtituerẽt imagines vel effigies tãꝫ in celũ receptl. ꝑ ꝙb⁹ ſe interris ỽmones colẽdi ſuppoſuerũt. ⁊ ſibi ſacrificari a decepti ⁊ pditi pſuaſerũt. Simulacra ãt a ſĩtudie nũcupata eo ꝙ manu artificis ex lapide aliaue materia eoꝝ vult⁹ imitãt. in quoꝝ honore fingũt. Ergo ſimulacra vel ꝑ eo ꝙ ſũt

simulia·vl' p eo q simulata atq; ꝓficta·vñ t falsa sunt·Et notādū q latinus sermo sit t nō hebre⁹·Apō eos esse idolū siue simulacrū semel ōr·Judei dicūt q ismahel pm⁹ simulacrū luto fecerit·Gentiles aūt pmū ꝓmetheū simulacra hoim de luto finxisse phibēt· ab eoq; natā esse artē simulacra t statuas fingēdi·Ulī t poete ab eo hoies pmū factos eē ꝓfingūt figurate·ppter effigies·Apō grecos aūt cecrops·sub q̄ pmū in arce olīua orta est· t athenīesiū vrbs ex minerue appellatōe nomē sortita est·Hic pm⁹ oim iouē appellauit·simulacra reperit·aras statuit·victumas īmolauit·neq; istiusmōi reb⁹ in grecia vnq; visis·Idolatria idoloꝝ fuit⁹ siue cultura interptat·Nā latria grece·latie seruit⁹ ōr·q quātū ad verā religionem attinet·nō nisi vni t soli deo ōbet·Hāc sic ipia supbia siue hominū siue demonū sibi exhiberi vl' iubz vel cupit·ita pia hūilitas vel hoim vl' āgeloꝝ scōꝝ sibi oblatā recusat t cui debet ofidit·Idolū aūt ē simulacrū·qō hūana effigie factū t ꝓsecratū ē·iuꝝ vocabuli interptatōem·Idos enī grece formā sonat t ab eo p dimmutōez idolū dedu ctū eq̄ apō nos formulā facit·Igit ois forma vel formula idolū se dici exposcit·Inō idolatria ois circa oē idolū famulat⁹ t seruit⁹·Quidā vo latini ignorātes grece impite dicūt idolū ex dolo sumpsisse nomē· q̄ diabol⁹ creature cultū diuinū nois iuexit·Demones a grecis dictos aiūt·q̄si δαίμονες id est ꝓpitos ac rep̄scios·Prescīūt enī futura multa·Ulī t solent rūsa aliq̄ dare·Inest enī illis ingnitio rer plus q̄ infirmitati humane·ptim subtiliores sensus acumie·ptim expietia lōgissime vite·ptim p diuinū ag̃elica reuelatōe·Hi corpoꝝ aereoꝝ natura vigēt·Añ trāsgressionē q̄dē celestia corpa gerebāt:lapsi vo in aereā q̄litatē ꝓsi sunt·nec aeris illi⁹ puriora spacia·sz ista caliginosa tenere pmissi sūt·q eis q̄si carcer ē·vsq; ad tpus iudicij·Hi sūt p̄uaricatores angeli· q̄z diabolus pnceps ē·Diabol⁹ hebraice ōr deorsū fluēs·q̄ cetus in celi culmie stare ptēpsit: sz supbie pōdere deorsū corruēs cecidit·Grece vo diabol⁹ criminator vocat· vel q crimia in q̄ ipse illiat ad deū referat·vel q̄ electoꝝ innocētiā crimini b⁹ fictis accuset·Ulī t in apocalipsi voce āgelica ōr·Proiect⁹ ē accusator fratrū nrox q̄ accusabat illos in conspectu dei nostri die ac nocte· Sathanas in latinū sonat aduersari⁹·siue trāsgressor·Ipse est enim aduersarius qui est veritatis inimicus· t semper sanctoꝝ virtutibus contraire nititur· Ipse est transgressor quia p̄uaricator effectus · in veritate qua conditus est nō stetit·Idē t tētator·q̄ tentādā iustoꝝ innocentiā postulat·sic in iob scribit·Antichrist⁹ appellat·q̄ ꝓtra xp̄m ventur⁹ ē·nō quō quidā simplices intelligūt· antichristū ido dcm̄ q ante christū ventur⁹ sit·id ē p⁹ eū veniat xp̄us· Nō sic sed antichrist⁹ grece ōr·qō ē latine ꝓtrarius xp̄o·Anti enī grece·in latinū contra significat· Christū enī se mentiet dū venerit· t ꝓtra eū dimicabit· t aduersabit sacramētis xp̄i vt xp̄ianī eius euāgeliū soluat· Nā t templū hierosolymis repare t oēs veteris legis cerimonias restaurare tētabit· Sz t ille antichrist⁹ ē q negat esse dñm christū·Cōtrari⁹ enī christo ē·Omēs enī q̄ excūt ō eccliā· t ab vnitate fidei p̄cidūt· t ipsi antichristi sūt·Bel idolū babyloniū ē· qō interptat vetus· Fuit enī hic belus pater nini p̄mus rex assyrioꝝ quē q̄dā saturnū appellant qō nomē t apō assyrios t apud afros postea cultū est·Ulī t lingua punica bal de⁹ ōr·Apō assyrios āt bel vocat q̄dā sacroꝝ suoꝝ rōne· t saturn⁹ t sol·Beelphegor interptat simulacrū ignominie·Idolū enī fuit moab ꝓgnomento baal sup montē phogor·quē latini priapū vocant deū hortoꝝ·Fuit autē de lampsaco ciuitate hellesponti·de qua pulsus ē· t ppter virilis mēbri magnitudinē in numerū deoꝝ suoꝝ eū greci trāstulerūt t in hoīe sacrauerūt hortoꝝ· Ulī t dicit p̄cesse hortis ppter eoꝝ fecūditatem·Beelzebub idolū fuit accaron· quod interpretat vir muscarū·Zebub enī musca vocatur·Spurcissimū igit idolū· ideo vir muscarū vocat·ppter sordes idolatrie·siue ppter imunditiā·Belial sine iugo·Belial hebraice bel ōr· idolum niquitarū·Behemoth ex hebrea voce in latinā linguā aial sonat: ppt q̄ de excelsis ad terrena ceciderit· t p merito suo vt aial brutū effectus sit·Ipse est t leuiathan id ē serpens de aquis·q in huius seculi mari vocabuli vertatur astutia·Leuiathan aūt interptat additamentum eoꝝ:quoꝝ scz nisi hominū quibus in paradiso semel p culpam p̄uaricatōis intulit mortē· t hanc vsq; ad eternā mortem quotidie psuadendo adiecit vel extendit·Quedā autez noia deoꝝ suoꝝ gentiles p vanas fabulas ad rōnes phisicas conant traducere· eaq; in causis elementoꝝ composita esse interptant·sed hꝫ a poetis totū fictuz est· vt deos suos ornarent aliquib⁹ figuris·quos pditos ac dedecoris infamia plenos fuisse histore ꝓfitēt·Ammio enī fingēdi locus vacat vbi vitas cessat;Saturn⁹· origo deoꝝ t totius posteritatis a paganis designat·Hūc latini a satu appellatū ferūt· quasi ad ipsum satio oīm pertineat rerū · vel a tpis longitudine q̄ saturetur annis· Unde et eum greci cronos nomen habere dicūt·id est tpus· q̄ filios suos ferē deuorasse·hoc est· annos q̄s tpus pduxerit in se reuoluit·vl' eo q semia vñ oriūt iterū redeūt·Hūc celi pris abscidisse genitalia dicūt·q̄ nihil i celo ō semīb⁹ nascat·Falcē

tenet inquntꝫ: ꝓter agriculturã significãdã vl' ꝓ
pter tpa t ãnos q in se redeãt· vel ꝓpt sapiẽtiã
q intus acuta sit· Jn aliqbus aũt ciuitatib⁹ sa
turno libos suos gẽtiles imolabãt: q saturnuꝫ
poete liberos suos deuozasse solitũ tradiderũt
Jouis ferꝫ a uuãdo dẽs· t iupiter quasi iuuãs
pater· hoc ẽ oĩnib⁹ pstãs· Hũc t ꝑuato titlo io
uem optimũ dixerũt: dũ fuissꝫ incestoz in suis:
impudicus in extneis· quẽ mõ tauꝫ fingũt ꝓpt
europe raptũ· fuit eĩ ẽ naui cuius insigne erat
taurus· modo danaes p imbrẽ aureũ appetisse
cõcubitũ: vbi intelligit pudicicã mulier ab au
ro fuisse coꝛruptã· mõ in similitudinẽ aqle fuis
se: ꝓpter q puerꝫ ad stupꝫ rapuerit· modo ser
pentẽ q: reptauerit· t cygnũ q: cãtauerit Et iõ
nõ figure iste sunt: sed plane de veritate scelera
Tñ turpe erat tales deos credi: quales hoies
esse nõ dẽant; Janũ dicũt quasi mundi vel celi
vel mẽsũ ianuã· Duas iani facies facunt: ꝓpt
oꝛiẽtẽ t occidentẽ· Cũ xo facũt eũ quadrifrõ
tem t ianũ geminũ appellãt· ad quattuoꝛ mũdi
ptes hoc referũt· vel ad q̃tuoꝛ elemẽta siue tpa·
Sed dũ hoc fingũt mõstrũ nõ deuꝫ facũt· Nep
tunũ aquas mũdi ꝑdicãt· t dictus ab eis ne
ptunus quasi nube tonãs· Vulcanũ volũt ig
nẽ· t dictus vulcanus quasi volãs cãdoꝛ· vel q̃
si volicanus q ꝑ aerẽ volet· Jgnis eĩ de nubi
bus nascit· vñ etiã Homer⁹ dicat eũ ꝑcipitatum
de aere in terras· q oẽ fulmẽ de aere cadit· Jdcir
co autẽ vulcanus de femoze iunonis fingit
natus q fulmia de imo aere nascunt· Claud⁹
aũt ꝺr vulcanus· q: p naturã nũq̃ est rectus ig
nis· sz quasi claudus· eiusmõi spẽm motũq̃ hz·
Jdeo aũt in fabꝛoꝝ fornace eũdẽ vulcanũ auc
toꝛẽ dicũt· q: sine igne nl'm metalli gen⁹ fundi
extẽdiq̃ põt· Plutõ grece· latine diespiter vel
dis pt· quẽ alij oꝛcũ vocãt· quasi receptoꝛẽ moꝛ
tium· Tñ t oꝛca nũcupat vas qõ ꝛcipit aquas
Jpe t grece charõ· Liberꝫ a liberamẽto appella
tum volũt· q quasi mares in coctũdo p ei⁹ bnficium emissis semibus liberent: q idẽ liber mu
liebꝛi t delicato coꝛpe pingit· Dicũt eĩ mulie
res ei attributas t vinũ ꝓpter excitandã libidi
dinẽ· Tñ t frõs eius pampino cingit· sz iõ co
ronã vitteã t cornu hz· q: cũ grate t moderate
vinũ bibit leticiã põtat· cũ vltra modũ: excitat li
tes· i· quasi coꝛnua dat· Jdẽ aũt t lieus apo tu
lyin· i· ab hac dissolutõne q multo vino mẽbꝛa
soluant· Iste t grece dyonisi⁹· a mõte indie ny
so· vbi ꝺr eẽ nutritus Letex ẽ t nysa ciuitas in
qua colit idẽ liber· vñ t nyseus dẽs est· Mercu
rius ꝑmo interptat· Mã ideo mercurius quasi
medius currẽs ꝺr appellatus: q ꝑmo currat in
ter hoies medius· Jõ t hermes grece· q ꝑmo
vel interptatõ· que ad ꝑmonẽ vtiq̃ ptinet her
mania ꝺr· Jõ t merabus pesse· q: inter vendẽ
tes t emẽtes ꝑmo fit medius· Qui iõ fingit ha
bere pẽnas· q: citius xba discurrũt· vñ t velox
et errãs inducit· Alas eius in capite t in pedi
bus significare volucrẽ fieri p aera sermonem·
Nunciũ dẽm qm̃ p sermonẽ oĩa cogitata enun
ciant· Jõ autẽ hunc furtu mgr̃m dicũt· q: ꝑmo
nũmos audiẽtum fallit· Virgã tenet qua serpẽ
tes duxit· i· venena· Mã bellantes ac dissiden
tes interptũ oꝛõne sedant· vñ t Nunciũ· Le
gati pacis caduceatoꝛes dicũr· Sic eĩ p feciales
bella indicebant· ita pax p caduceatoꝛes fiebat
Hermes autẽ grece ꝺr apo tes hermenias: lati
ne interps: q ob virtutẽ multarũq̃ artiũ sciam
trimegestus· i· ter maximus nominatus ẽ· Cur aũt
cum capite canino fingũt hec rõ ꝺr: q int̃ om
nia animalia canis sagacissimũ genus t pspicax
habeat· Martem deũ belli esse dicunt: et mar
tem appellatũ· q: p viros pugnat· vt sit mars q̃
si mas: sz t tria sint genera cõsuetudinum sicut
scythaꝝ· vbi t femine t viri i pugnã eũt· Ama
zonum: vbi sole femine· Romanoꝝ aliarumq̃
gẽtium vbi soli mares· Jtẽ martẽ dicunt quasi
effectoꝛẽ mortiũ· Nam a marte moꝛs nũcupat
Tñ t adultex dicũt· q: belligerãtibus incertus
est· Q xo nudo pectoꝛe stat· vt bello se quisq̃
sine formidine coꝛdis obiciat· Mars aũt apõ
grecos graduus ꝺr· eo q in bello gradũ infe
rant q̃ pugnãt· aut q impigre gradiant· Apol
linem q̃tus diuinatoꝛẽ t medicũ vellẽt· ipsz tñ
solẽ etiã dixerunt· quasi solum· Jpm titan qua
si vnũ ex titanis q̃ adũsum iouem nõ fecit· Ip
sum phebũ quasi ephebum· hoc est adolescẽtez
Tñ t sol puer pingit· eo q quotidie oꝛiat t no
ua luce nascat· Pythiũ q̃z eũdẽ apollinẽ voca
ri aiũt· a pythone immẽse molis serpẽte· cuius
nõ magis venena q̃z magnitudo terrebat Hũc
apollo sagittax ictibus sternens· nominis q̃z
spolia reportauit· vt pythius vocaret· Vnde et
ob hoc insigne victoꝛie pythia sacra celebrãda
constituit· Dianã quoq̃ soꝛoꝛẽ eius silr lunam
et viax ꝑsidẽ aiunt· Vnd̃ t xginem eam volũt
q via nihil pariat· t ideo ambo sagittas habe
re fingunt· q ipa duo sidera ꝺ celo radios vsq̃
ad terras emittunt· Dianã aũt vocatam quasi
duanam· q luna die ac nocte appareat· Ipsam
et lucanã asseuerant· eo q luceat· Eãdẽ t triuiã
eo q trib⁹ fingat figuris· De qua Virgi· Tria
xginis oꝛa diane· q: eadez luna· eadẽ diana et
eadẽ pserpina vocat· Sed cũ luna fingit sb lu
stri splẽdet amictu· cum succincta iacit calamos
latonia xgo est· cũ subnixa sedet solio plutõia
cõiunx· Latonia aũt diana· eo q latonis fũt fi
lia· Cererẽ: id ẽ terrã a creandis frugib⁹ asserũt
dictam· appellãtes eam nominibus plurimis· Di
cunt etiã eã t opẽ· q ope meliõ fiat fra· Proser
pinã· q ex ea pserpant fruges· Vestã q herbis

vel varijs vestita sit reb⁹·vel a vi sua stādo·Eā dē ꝛ tellurē ꝛ mrēm magnā fingūt: turritā cuꝫ tympano ꝛ gallo ꝛ strepitu cymbaloꝝ· Matrē vocatā ꝙ pluria pariat·magnā ꝙ cbū gignat· almā q; vniūsa aialia fructib⁹ suis alit· Est eni alimētoꝝ nutrix terra· Q| simulacꝝ ei⁹ cū dui fingit·q; tell⁹ hyeme daudit·vere aperit·vt fruges nascant·Q| tympanū hz significare volūt orbē terre·Q| curru vehit ōz q; ipsa ē terra que pēdet in aere·Q| sustinet rotas·q; mūdus rotat ꝛ volubil ē·Q| leones illi subijciūt mansuetos vt oīa nullū gen⁹ eē terre tā fex qō ñ subigi possit aut superari ab ea·Q| in capite turritā gestat coronā oīdit suppositas terre cuitates q̄si insignitas turrib⁹ cōstare·Q| sedes fingunt circa eā·q; cū oia moueant:ipa ñ moueri·Q| comitātes ei⁹ ministri cū strictis gladijs eē fingunt vt significet oēs ꝓ terra sua dēre pugnare·Q| gallos huic dee vt suitēt fecerūt significāt q̄ segie indigeāt terrā seq; optere·In ea q̄ppe oia repire·Q| se apō eā tractāt ꝓpit inquiunt·vt q̄ terrā colūt ne sedeāt·sp em cē qō agāt Cymbaloꝝ aūt ereoꝝ sonit⁹ ferramētoꝝ crepitus in colēdis agris·ꝛ iō ere q; terrā antiq; colebant ere pus q̄ ferrū eēt inuētū Eandē vestā et ignē eē phibent·q; terrā ignē hre nō dubiuꝫ est·vt ex etna vulcanoꝝ dat intelligi·Et iō virginē putant·q; ignis iuiolabile sit elemētū· nihilq; nasci possit ex eo q̄ppe q̄ oia q̄ arripuit assumat·Ouidius in fastis· Nec tu aliō vestā q̄ viuā intellige flammā·Mataq; de flāma corpa nulla vides·Propterea ꝛ vgines ei fuire dūreo q; sic ex vgine ita nihil ex igne nascat Junonem dicūt quasi ianonē·i·ianuā ꝓ purgatōnibus femiaꝝ:eo q; q̄si portas matronaꝝ pādat: et naturas nubētiū maritis:sed hoc phi·Poete aūt iunonē iouis asserūt sororē ꝛ cōiugē·Ignē em ꝛ acrē iouē·aquā ꝛ terrā iunonē interptant·Quoꝝ duoꝝ pmixtōe vniūsa gignuntur Et sororē dicūt q; mūdi ps est· Cōiugē q; commixta corda tūdit·Tli ꝛ vgil⁹·Tū pater oīnipotens fecūdis imbrib⁹ ether· Cōiugis in gremiū lete descēdit·Minerua apud grecos athena ōz·i·femia· Apud latinos aūt mineruā vocatā quasi deā ꝛ munus artiū variaꝝ·Hāc em inuētricē multoꝝ ingenioꝝ phibēt·ꝛ inde eam artē ꝛ ratōem interptant·q; sine rōe nichil pōt ꝓuenire·Que rō·q; ex solo aio nascit·animūq; putāt eē in capite ꝛ in cerebro·iō eā dicūt ō capite iouis esse natā·q; sensus sapientis q̄ iuenit oīa in capite est· In c⁹ pectore iō caput gorgonis fingit·q; illic est oīs prudētia q̄ ꝓfundit alios ꝛ impitos ac saxeos cōprobat· qō ꝛ in antiquis impatoꝝ statuis cernim⁹ in medio pectore lorice,ppter insinuādā sapiētiā ꝛ vtutē· Hec minerua ꝛ tritona ōz· Tritō em africe palus ē circa quā fert vginali aparuisse etate: ppt qō tritonia nūcupata est·Tli ꝛ tāto ꝓcliuius credita est·quāto minus orīgo ei⁹ inotuit·Pallas aūt dicta vel ab insula pallene in thracia:in qua nutrita est·vel apo tu pallein to dorv·i·ab haste concussione vel q; pallātem gigantem occiderit·Elenerē erinde dicūt nuncupatā q; sine vi femia esse vgo nō desinat·Hāc greci aphrodiu vocant,ppter spumā sanguinis generantē Aphros em grece spuma vocat·Q| autem fingunt saturnum celio patri genitalia abscidisse: et sanguinē fluxisse in mari·atq; eo spuma maris cōcreta venus nata est:illud aūt·q; p coitū salsi humoris substātia est·ꝛ inde aphroditi venerem dici·q; coitus spuma est sanguis·que ex suco viscꝝ liquido salsoq; cōstat· Jō aūt venerem vulcani dicūt vtorē·q; venereū officiū nō nisi caloꝛe cōsistit·vnde ē· Frigidus i venerem senior· Mā q; saturnus ōz celio patri virilia amputasse:que in mare cadētia venerē creauerūt ideo fingit·quia nisi humor de celo in terrā descenderit:nihil creat· Cupidinē vocatū ferunt ppter amorē·Est em demō fornicatiōis· Qui ideo alatus pingit·q; nihil amātib⁹ leui⁹·nihil mutabili⁹ inuenit·Puer pingit·q; stultus ē et irratōnabilis amor Sagittā ꝛ facem tenere fingitur·sagittā q; amor cor vulnerat·facē q; inflāmat·Pan dicūt greci latini siluanū deum rusticoꝝ·quem in nature similitudinē formauerūt· Tli et pan dictus est·i·oīe· Fingūt enim eum ex vniuersali elemētoꝝ specie·Habet enim cornua in sillitudinē radioꝝ solis ꝛ lune· Distictā macul'habet pellē ppter celi sidera· Rubet ei⁹ facies ad sillitudinē etheris· Fistulā septem calamoꝝ gestat,ppter harmoniā celi in qua septē sunt soni ꝛ septē discrimina vocum Vilosus ē q; tellus cōuestita est·ꝛ agitur ventis· Pars ei⁹ inferior feda est,ppter arbores ꝛ feras ꝛ pecudes· Caprinas vngulas habet vt soliditatē terre oīdat·quē volūt rex ꝛ totius nature deum·vī ꝛ pan quasi oīa dicūt· Isis lingua egyptiorum terra apellat·quā isin volūt esse Fuit em isis regina egyptioꝝ inachi regis filia·q; ō grecia veniens egyptios lras docuit·ꝛ terras colere instituit,ppter qō ꝛ terram eius noīe apellauerūt· Serapis omniū maxim⁹ egyptiorum deus· Ipse est apis rex arguoꝝ q; nauib⁹ transuectus in egyptū cum ibidem mortuus fuisset serapis apellatus est,pterea· q; archa in qua mortu⁹ ponit quā sacrophagū vocāt·soros grece ōz·ꝛ ibi eū venerari sepultū ceperūt prius q̄ templū eius esset instructū:velut soros· Sed apis sorapis ꝓmo·deinde vna lra ꝓmutata serapis dictus est· Apis fuit apō egyptios taur⁹ serapi cōsecratus ꝛ ab eo ita cognoiatus·quez egyptij instar numinis colebāt: eo ꝙ ō futuris

daret q̄dā manifesta signa Aparebat enī i mē-
phis·Quē cētū antistites ꝓsequebanť t repen
te velut lymphatici p̄cinebāt·Huiꝰ capitis ima-
ginē sibi in heremo videri fecerūt·Faunū a fan
do velut apotes phones dēi·q̄ a voce ñ signifi
ondere viderenť futura·In luci ei cōsulebanť
a paganis t rūsa illi nō signis ſz vocib⁹ dabant
Genuū dicūt q̄ ꝙsi vim hēat oim rex gignēda-
rū·seu a gignēdis liberis·Elī t genialis lecti di
cebanť a gētib⁹·q̄ nouo marito sternebāť·Hec
et alia sunt gētiliū fabulosa figmēta·q̄ interp̄ta
ta sic hūr vt ea nō itellecta dānabiliť tñ adorēt·
Fatū aūt dicūt esse q̄q̄d diꝯ fanť·q̄q̄d iupiter
fať·A fando igiť fatū dicūt·i·a loquēdo·Qđ
nisi hoc nomē iā in alia re soleret intelligi quo
corda hoim volumꝰ inclinare: rōabiliť possemꝰ
a fando fatū appellare·Nō enī abnuere possu-
mus eē sc̄ptū in lr̄is scis: semel locutꝰ est deus·
duo hec audiui rē·Qđ enī dēm est semel locutꝰ
est: intelligr̄ imobiliť·hoc ē incōmutabiliť ē locu-
tus·siē nouit incōmutabiliter oia q̄ futura sunt t
que ipe facturꝰ est·Tria aūt fata singūt in colo
et fuso·digitisq; fila ex lana torq̄ntib⁹ ꝓpť tria
tpa·p̄teritū qđ in fuso iā netū atq; inuolutū est
p̄sens qđ inter digitos nentis traiiciť·futurꝫ in
lana que colo implicata ē·t qđ adhuc per digi
tos nentis ad fusum tāq̄ pñs ad p̄teritū traiici
endum ē·Parcas dicūt cata antiphrasin apel
latas q̄ minime parcāt·Quas tres eē voluerūt
vnā que vitā hois ordiať·alterā que ꝓtexat·ter
tiā que rūpat·Incipiumꝰ enī cū nascimur·sumꝰ
cū vuumꝰ·desinimꝰ cū interimus·Fortunā a
fortuitis nomē hēre dicūt: quasi deā quādam
res hūanas varijs casibus t fortuitis illudētē
Elī t cecā appellāt·eo q̄ passim in quoslibz in-
currēs sine vllo examie meritoꝝ t ad bonos t
ad malos venit·Fatū autē a fortuna sepant·t
fortunā quasi sit in his q̄ fortuitu veniūt: nulla
palā causa·Fatū ꝙ apositū singulꝝ t statutuz
aiūt·Aiūt t tres furias femias crinitas serpen
tib⁹ ꝓpter tres effectꝰ q̄ in aīmis hoim multas
pturbatōes gignūt·t interdū cogūt ita delinq̄
re·vt nec fame nec piculi sui respectū hēre pmit
tant·Ira que vindictā cupit: cupiditas q̄ desi-
derat opes·libido q̄ appetit voluptates·Que
ideo furie appelanť q̄ stimulꝫ suis mētē feriāt t
quietā eē nō sināt·Nymphas deas aquaꝝ pu
tant·dictas a nubib⁹·Nā ex nubib⁹ q̄pe·vnō
deriuatū est nymphas aquaꝝ deas q̄si numia
lymphaꝝ·Ipas ātē dicūt t musas quas t nym
phas nec imerito·Nā aque motꝰ musicē efficit
Nymphaꝝ apud gētiles varia sunt vocabula·
Nymphas q̄pe montiū oreades dicūt·siluaruꝫ
dryades·fontū hamadryades·cāpoꝝ naides
maris nereides·Heroas dicūt a iunone traxis-
se nomē·Grece enī iuno hera appellať·Et ideo
nescio q̄s filius eiꝰ ꝑm grecoꝝ fabulā heros fu-
it nūcupatꝰ·hoc videlz velut mysticū significan
te fabula qđ aer iunoni deputeť vbi volunt he-
roas hitare·Quo noie appellāt alicꝰ meriti ani
mas defunctoꝝ quasi heroas·i·viros aereos
et celo dignos ꝓpter sapiam t fortitudinē·Pe
nates gētiles dicebāt oēs deos quos domi co-
lebāt·Et penates dicti q̄ cēnt in penetrabilibꝰ
id ē in secretis·Di dij quō vocabanť vel q̄ nois
habuerint ignorať·Manes dicūt deos mortu-
oum quoꝝ ptātē inter lunā t terrā asserūt·a q̄
bus t mane dēm existumant·q̄ putāt hr̄e·quia
manus·id est rarus ē Manes dictos siue q̄ la
te manāt p auras·siue q̄ mites sunt·imanibus
ꝓrio noie hoc appellatos·Apuleus aūt ait eos
cata ātiphrasin dici manes·hoc ē mites ac mo-
destos cū sint terribiles t immanes vt parcas·
vt cumenidas·Varuas ex hoibus factos ōmo-
nes aiūt·q̄ meritu mali fuerūt·Quaꝝ nata esse
dr̄·terrere puulos t in angul' garrire tenebr⁹q·
Lamias quas fabule tradūt infantes corripere
ac laniare solitas·a lamiādo spāliter dictas Pi
losi q̄ grece panice·latine incubi appellanť·siue
inui ab ineūdo passim cū aīalibus·Elī t incu-
bi dr̄ ab incubando hoc est stupr̄ando·Sepe
enī improbi existūt etiam mulierib⁹ t eaꝝ pera
gunt ꝓcubitū quos demones galli dusios nūcu-
pant·q̄ assidue hanc peragūt immūdiciam·
Quē aūt vulgo icubonē vocāt·hūc romāi fau-
num ficariū dicūt·ad quē Horatiꝰ dicit·Faune
nymphaꝝ fugiētiū amator p meos fines·t ap̄ca
rura lenis incedas·Hūc alij satyꝝ vocant·

Incipit liber nonus

¶ De linguis gētium Ca·I·

Inguarum di-
uersitas exorta ē in edificatiōe
turris post diluuiū·Nam priꝰ
q̄ superbia turris illius in diuer
sos signoꝝ sonos humanā di-
uideret societatē: vna omnuz
nationum lingua fuit: que hebrea vocatur·qua
patriarche t ꝓphete vsi sunt·non solum in ser-
monibus suis·verꝫ etiam in lr̄is sacris·Initio
autē quot gētes tot lingue fuerunt·Deide plu-
res gētes q̄ lingue quia ex vna lingua mlte gē
tes sunt exorte·Lingue aūt dicte in hoc loco p
verbis que p linguam fiūt genere locutōis illo
quo is qui efficit p id qđ efficit nomiatur·sicut
os dici solet p verbis·sicut manꝰ p liter·Tres
sunt autē lingue sacre·hebrea·greca·latia·que
toto orbe maxime excellunt·His enī tribꝰ lingu
uis sup crucē dñi a pylato fuit causa ei⁹ scripta
Vnde t ꝓpter obscuritatē sanctaꝝ scripturarū
haꝝ triū linguarum cognitō necessaria ē vt ad
alteram recurrať·dum siquā dubitatō em nois

vel interpꝛtatõis ꝓmo vni⁹ lingue attulerit·Greca aũt lingua inᷓ ceteras gẽtiũ clarior hꝫ·Est ei et latinis ꝛ oĩbus linguis sonãnor·c⁹ varietas in ꝗnqꝫ ptib⁹ discernit·Quaꝛ ꝑma ór cenedo id ẽ mixta siue cõis qua oẽs vtunᷓ·Scõa attica vidz athenẽsis·qua vsi sunt oẽs grecie auctores·Tertia dorica quã habent egyptij ꝛ syri Quarta ionica·Quita eolica q̃ se eolisti locutos dixerũt·ꝛ sunt in obꝺuatõe grece lingue ei usmõi certa diserimia·Sermo eñ eoꝛ ita ẽ dispartit⁹·Latinas aũt linguas q̃tuor eẽ ꝺdã dixerũt·i·pscã·latinã·romanã·mixtã·Pasca ẽ q̃ verustissimi italie sb̃ iano ꝛ saturno sunt vsi incõdita·vt se hñt carmia salioꝛ Latina quã sub latino ꝛ regib⁹ tuscie ceteri in latio sunt locuti ex qua fuerũt·xij·tabule scꝑte Romana q̃ post reges exactos a ꝓlio romano cepta ẽ·quã Neuius·plaut⁹·enni⁹·vgili⁹ poete:ꝛ ex oratorib⁹ gracc⁹ ꝛ cato ꝛ cicero vel ceteri effuderꝛ·Adixta q̃ post impiũ latius ꝓmotũ sit cũ moꝛibus et hoĩbus in romanã ciuitatẽ irrupit· integritatẽ vbi ꝑ soloecismos ꝛ barbarismos coꝛrumpẽs· Oẽs aũt oriẽtis gẽtes in gutture linguã ꝛ verba colludũt·sic hebrei ꝛ syri· Omẽs mediterranee gẽtes in palato ꝓmões feriũt:sicut greci et asiani·Oẽs occidẽtis gentes vba in dẽtib⁹ frãgunt·sic itali ꝛ hispani· Syrus ꝛ chaldeus vicin⁹ hebreo est in ꝓmõe ꝓsonãs in pleriscꝫ ꝛ literaꝛ sono·Quidã aũt arbitrantᷓ linguã ipsaz esse chaldeã·qꝛ abraam de chaldeis fuit·Q̃ si hoc recipiᷓ:quõ in daniele hebrei pueri liguaz q̃m nõ nouerãt doceri iubentᷓ? Oẽm autẽ linguam vnuscꝫ hoĩm siue grecã siue latinam siue ceteraꝛ gẽtiũ:aut audiẽdo põt tenere: aut legẽdo·aut ex ꝓceptoꝛe ꝓpe·Cũ aũt oĩm linguaꝛ sciẽtia difficil⁹ sit cuicꝫ nemo tñ tam desidiosus est vt in sua gẽte positus sue gẽtis linguã nescaat·Nam q̃d aliud putãdus est nisi aialiuz brutoꝛ deteriorꝛ? Illa eñ ꝓpe vocis clamorem exꝑmũt:iste deterioꝛ q̃ ꝓpe lingue caret notica Huiusmodi aũt lingua locut⁹ est deus in ꝑncipio mũdi cũ diceret:fiat lux·difficile est iuenire Mõdũ eñ erãt lingue· Itẽ qua lingua insonuit postea exterioꝛibus hoĩm auribus:maxie ad ꝑmũ hoiem loquẽs vel ad ꝓphas· vel dũ corꝑaliter insonuit vox dicẽtis dei·Tu es filius meus dilect⁹·vbi a q̃busdam creditᷓ illa ligua vna ꝛ sola que fuit anteq̃ eẽt linguaꝛ diuersitas·In diuerꝛ aũt gentib⁹ creditᷓ ꝙ eadem lingua illis deꝰ loquatᷓ:qua ipsi hoies vtũtur: vt ab eis intelligatᷓ·Loquitᷓ aũt deus hoĩbus nõ ꝑ substãtiam inuisibilẽ:sed ꝑ creaturã coꝛꝑalez ꝑ quam eñã ꝛ hoĩbus apꝑarere voluit q̃si locutus est·Dicit etiam apl's·Si linguis hoĩum loquar ꝛ angeloꝛ·vbi q̃rit qua lingua angeli loquãtur·non ꝙ angeloꝛ alique lingue sint·ꝛ ꝙ exaggeratõem óꝛ·Itẽ queritᷓ qua lingua in futuꝛ hoies loquantᷓ nuscꝫ reperitᷓ·Nam dicit apostolus·Siue lingue cessabũt·Jõ autem pr⁹ de linguis ac deinde de gẽtibus posuimus·q̃a ex linguis gẽtes:nõ ex gẽtib⁹ lingue exoꝛte sũt

¶ De gentiũ vocabulis II

Ens est multitudo ab vno ꝑncipio oꝛta siue ab alia natõe:ꝓm ꝓpiam collectõem distincta·vt grecie asie· Hinc et gentilitas óꝛ·Gens autẽ appellata ꝓpter generatões familiaꝛ·id est a gignẽdo·sicut natõ a nascendo·Gentes autem a q̃bus diuisa est terra q̃ndecim sunt·De iaseth·xxx·ꝛ vna ó cham xxvij·de sem·xxj·que fiũt·lxxij·vel pot⁹ vt ratio declarat·lxxij·totidẽqꝫ lingue ꝑ terras eẽ ceperunt·queqꝫ crescẽdo ꝓuincias ꝛ insulas impleuerũt·Filij sem q̃nqꝫ singulariter gẽtes singulas ꝓcreaueruntᷓ·Quoꝛ ꝑmus elam·a quo elamite ꝑncipes persidis· Secũdus assur·a q̃ assyrioꝛ pullulauit imperiũ· Tertius arfaxat· a quo gens chaldeoꝛ exorta est· Quartus ludi·a quo lydij·Quint⁹ arã·a quo syri·quoꝝ metropol' fuit damascus·Filij arã nepotes sem iuj·hus ꝛ vl ꝛ gether ꝛ mesa·Ihus traconitidis cõditoꝛ·q̃ inter palestinã ꝛ celesyriã tenuit ꝑncipatũ·vnde fuit iob ꝓm quod scꝑtum est· Elir erat i terra hus nomie iob·Secũdus vl·a quo armenij·Tertius gether·a quo carmeni siũ caric·Quart⁹ mesa·a quo sunt hi q̃ vocantᷓ meones·Posterntas arfaxat filij sem·Heber nepos arfaxat·a quo hebrei sunt· Jectã filius heber·a quo gẽs indoꝛ orta est· Sale filius iectan·a q̃ bactriani:ꝫ eos alij scythaꝝ exules suspicẽtur· Jsmahel fili⁹ abraam·a quo ismaelite·q̃ nunc coꝛrupto nomie saraceni quasi a sara·ꝛ agareni ab agar·Nabaioth fili⁹ ismahel·a quo Nabathei qui ab effrata in mari rubro inhabitãt· Moab ꝛ ãmon filij loth·a q̃b⁹ moabite ꝛ ammonite·Edõ filius esau·a quo idumei· Ihe sũt gentes que de sem stirpe descẽdũt·possidentes terrã meridianã ab ortu solis vsqꝫ ad fenices· Filij cham q̃tuoꝛ:ex q̃bus oꝛte sunt gentes he· Chus·a quo ethiopes ꝓgeniti· Mesraim·a q̃ egyptij ꝓhibentᷓ exoꝛti· Futh a quo libij·Thi ꝛ mauritanie fluui⁹ vsqꝫ in pñs futh óꝛ·oisqꝫ circa eũ regio futhensis·Chanaã a quo afri et fenices ꝛ chananeoꝝ decẽ gentes· Itẽ ex nepotibus chã·Filij chus nepotis chã sex· Filij chus saba ꝛ euilath sabatha rema saba cuza· Saba a q̃ ꝓgeniti ꝛ appellati sabei·de q̃b⁹ Virgilius· Sol' est thurea vga sabeis·Hi sunt et arabes· Euilath a quo getuli in pte ꝓmotoꝝ africe heremo coherẽtes· Sabatha·a quo sabatheni·q̃ nũc astabari noiantᷓ· Rema vo ꝛ saba ꝛ cuza paulatim ãtiq̃ vocabula ꝑdiderũt· et q̃ nunc a vetib⁹ hẽant ignoratᷓ· Filij rema saba ꝛ dadan

Hic aũt saba ꝑ sin lrām scribīt in hebreo·ille ãt supior saba ꝑ samech a quo appellant sabei·vocat aũt nũc saba arabia·Dadan a quo gẽs est ethiopie ī occidẽtali plaga·Filij mesraim·labim a quo libij·q̃ quõdã futhei vocabãt·Cesloim a quo philistijm quos veteres allophilos·nostrõ corrupte palestinos vocã·De allophil' cetere sex gẽtes ignote sunt·q̃ bello ethiopico sibi uerse vsq̃ ad obliuionẽ ꝓteritor noiz pueneft Filij chanaã·xj·ex quo chananeor decẽ gẽtes quor terrã his expulsis uidei possedeft·Quor ꝓmogenit' sidon·a quo sidones·Thrõ et vrbs eor in fenice sidõ vocat·Scõs eth a quo ethei Terri' iebus·a quo iebusei·quorum fuit urbs·Quart' amorre'·a quo amorrei·Quint' gergese'·a quo gergesei·Sext' eue'·a quo euei·Ipsi sunt gabaonite a ciuitate gabaõ·q̃ supplices veneft ad ihm·Septim' arache'·q̃ archas condidit:oppidũ ꝝ tripolim in radicib' libani sitũ Octau' asene'·a quo asenei·Non' aradius·a quo aradij sunt·q̃ aradũ insulã possedeft·angusto freto a fenicẽ littore sepatã·Decim' amareus·a quo syrie nobil' ciuitas q̃ vocat coelis·Undecim' amathe'·Hi sũt gẽtes ō stirpe chā q̃ a sidone vsq̃ ad gaditanũ fretũ oẽz meridianã ꝓtẽ tenẽt·Itẽ trib' filioz iafeth·Filij aũt iafeth·vij·noiant·Gomer ex quo galathe·i·galli Magog a quo arbitrãt scythas ꝛ gotthos traxisse ouginẽ Madai·a quo medos existere putant·Jauã a quo iones·q̃ ꝛ greci·Elisa ꝛ mare ioniũ·Tubal a quo hiberi q̃ ꝛ hispani·lz q̃dã ex eo ꝛ italos suspicent·Mosoth ex quo cappadoces sunt·Elas ꝛ vrbs apō eos vsq̃ hodie maleca dr·Tiras ex quo thraces·quor si satis imutatũ vocabulũ ẽ·qsi thraces Filij gomer nepotes iafeth·assenes a quo sarmate·quos greci regnos vocãt·Rifath a quo paphlagones·Gotorma a quo sunt friges·Filij iauã elisa·a q̃b' greci elisei q̃ vocãt eolides·Elas ꝛ ligua q̃nta grece eolis appellat·Tarf a quo cilices vt ioseph' arbitrat·Elas ꝛ metropol' ciuitas eor tarsis dr·Cethim a quo cithei·i·cipj·a q̃b' hodie ꝛ vrbs cithiũ noiat·Dodanī a quo rhodij·Hi sũt gentes ō stirpe iafeth·q̃ a tauro mõte ad aq̃lonem mediã ꝓtẽ asie ꝛ oẽz europã vsq̃ ad oceanũ britanicũ possidẽt·noia ꝛ locis ꝛ gẽtib' flinq̃ntes de q̃b' postea imutata sunt plũma·cetera pmanẽt vt fuerũt·Mã multaz gẽtiũ vocabula ptim mã serũt·ita vt hodie appeat vñ fuerãt deriuata·sicut ex assur assirij·ꝛ heber hebrei·ptim vo tpis vetustate ita mutata sunt: vt vir hoies doctissimi ãtiq̃ssimas hystorias pscrutãtes nec oim·sz nec aliquaz ex istis origies gẽtiũ potũnt repire·Mã q̃ ex filio chā q̃ vocabãt mesraim egyptij sint exorti·nlla hoc resonat origo vocabuli: sẽ nec ethiopũ·q̃ dñr ad eũ filiũ chā ꝓtinere:q̃ chus apellat' ẽ·Et si oia cõsiderem: plurima tñ gẽtiũ mutata q̃ manẽtia vocabula apparẽt·q̃bus postea noiaꝑũsa diũsa dedit rõ·Mãq̃ in diab indo flumie dei sunt·q̃ ab occidẽtali pte eos icludit·Seres a ꝓpo oppido nomen sortiti sunt gẽs ad oriẽtẽ sita·apō quos ō arboꝝ lana ꝓtexit·ō q̃b' est illō·Ignoti facie sz non vellere seres·Gãgaride ꝓpi sũt int' assyrios nidosq̃ inhabitãtes circa gangẽ fluuiũ·vñ etiã gangaride nũcupati sunt·Ibircani dei sunt a silua hircania·vbi sunt plurie tigres·Bactriani scythe fuerũt·q̃ suor factiõe a sedib' suis pulsi iuxt bactrõ oriẽtis fluuiũ ꝓsederũt·ex q̃ vocabulo et nomẽ sortiti sunt·Ih' gentis rex fuit Zoroastes iuẽtor magice artis·Parthi q̃b ꝛ ipsi a scythis ouginẽ trahũt·Fuerũt em eor exules·qõ etiã vocabulo eor manifestat·Mã scythico sermone exules parthi dñr·Ihi sic vt bactriãi domesticas seditõib' scythia pulsi solitudinẽ iuxt hircaniã ꝓmũ furtim occupauerũt·deinō pleraq̃ finiũ etiaz ẏtute obtinuerũt·Assirij ab assur filio sem vocati gẽs potẽtissima·q̃ ab eufrate vsq̃ ad indor fines oẽm in medio tenuit regiõz Medi a rege suo cognomi putant·Mãq̃ Jason peliaci regis frat a pelie filijs thessalia pulsus ẽ cũ medea vxore sua·cui fuit ꝓuign' medus rex atheniensiũ·qui post mortẽ iasonis oriẽtis plagã ꝓdomuit·ibiq̃ mediã vbẽ cõdidit·gentẽq̃ medor noie suo apellauit·Sed iuẽimus in geñ·q̃ madai auctor gentis medor fuit·a q̃ et cognomi vt supi' dcñ est·Perse a pseo fge sunt vocati·q̃ e grecia asiã trãsiẽs ibi barbaras gẽtes graui diuturnoq̃ bello perdomuit·Moxissime victor nomẽ sbiecte gẽti dedit·Perse ãt añ cyrũ ignobiles fuerũt·ꝛ nulli' inter gentes loci habebant·Medi sp potẽtissimi fuerũt·Chaldei q̃ nũc chaldei vocant·a caseth filio nachor fratris abrahe cognominati sunt·Sabei dicti: απο του σεβεσθαι:qō est supplicari ꝛ venerari·q̃ dinitatẽ p ipor thura veneramur·Ipsi sunt ꝛ arabes·q̃ in mõtibus arabie sunt·q̃ vocant libanus ꝛ antilibanus vbi thura colligũtur·Syri ab surim vocati phibent·qui fuit nepos abrahã ex cethura·Quos aũt veteres assirios:nũc nos vocam' syros·a ꝑte totum apellantes·Hebrei vocati sunt ab heber·qui ꝓnepos fuit sem·Jsraelite vo ab israel filio ysaac· Mã patriarchã hebreor cõstat fuisse isrl·a quo ij·iudeor trib' israelis vocabulũ sortiti sunt· Judeis aũt scissura decẽ tribuũ noia imposuit Mã antea hebrei siue israelite nũcupabant·ex quo autẽ in duo regna dei ꝑs diuisus ẽ:tunc due tribus que de stirpe iuda reges habebant iudeor nomẽ sortiti sunt·Reliqua pars decez tribuũ que in samaria sibi regẽ ꝓstituit·ob populi magnitudinẽ ꝑstinũ nomẽ retinuit israel·

Samaritanoꝝ gēs sumpsit exordiū ab assiriis q̄ trāsmigrati habitauerūt in samaria·q̄ latie interp̄tant custodes·eo q̄ captiuato yſrl̄ isti i trā regionis coꝝ ad custodiā collocati sunt·Fenix cadmi frat de thebis egyptōꝝ in syriā pfectus apud sidonē regnauit·eosq̄ pl̄os ex suo noīe fenices·eāq̄ puiciā feniceā nūcupauit·Sidones aūt a ciuitate q̄ vocat sidō traxisse vocabulū phibent·Saraceni dēi vl̄ q̄ ex sara genitos se p̄dicēt·vel sic gētiles aūt q̄ ex origine syrorū sunt:q̄si syrigene·Ihi p amplā solitudinē hitant Ipſi sunt t ismaelite vt liber genesios docz: q̄ sint ex ismaele Ipſi cedareni·a cedar filio ismaelis· Ipſi agareni ab agar·q̄ vt dixim⁹ puerso noīe saraceni vocant·q̄ ex sara se gētes gloriant·Philistei ipſi sunt palestini·q̄ p lrām fmo hebr⁹ non hz·ſz p eo phi greco vtūt·Jñ philistei p palestinis dīr·a ciuitate vtiq̄ sua·Jdē t allophyli·i·alienigene·ob hoc q̄ sp fuerūt imici isrl̄·t lōge ab eoꝝ genere ac societate sepati Chananei appellati ō chanaan filio cham q̄uz terrā iudee possederūt·Ex c⁹ origine fuit emorr pat sichē a quo amorrei sunt nūcupati· Egyptij ab egypto q̄dā rege suo vocati sunt·Mā antea aerei dicebant· Jnterp̄tant aūt lingua hebraica egyptij affligētes·eo q̄ afflixerūt dei populū p̄⁹ q̄s dīno auxilio liberarēt·Armenius ex thessalia vn⁹ de nūo ducū iasonis·q̄ ad colchos pfecti sunt· recollecta mltitudie q̄ amisso rege iasone passim vagabat·armenia cōdidit· gētiq̄ ex suo vocabulo nomē dedit·Limes est ps⁹ q̄ scythas ab eis diuidit·scythia cognoiatus·a quo limite scythea q̄busdā phibent vōtigēs ātiq̄ssima sp habita·Ihi pthos bactrianosq̄·femie āt eoꝝ amazonū regna condiderunt· Massagete ex scythaꝝ origie sunt·Et dēi massagete q̄si graues·i·fortes gete· Mā sic Liuius argētū graue dic·p massas·Ihi sunt q̄ inter scythas atq̄ albanos septētriōalib⁹ iugis inhitāt Amazones dce sunt siue q̄ sil̄ viuerēt sine viri quasi amazose·siue q̄ adusti dextrioꝝ mamillā ent ne sagittarū ict⁹ impedirēt q̄si ανευ μαζον·Mudabāt enī quā adusserāt māmā·Inde Tirian⁹ vnimāmas dic·Mā hoc ē amazon q̄si anemazoin·i·sine māma·Inde iā nō ee q̄ eaꝝ gentes ptim ab hercule·ptim ab achille vel ab alexādro vsq̄ ad internitōnē delete sunt i ptes asiathice Scythie gētes que posteros se iasōis credūt albo crine nascunt ab assiduis niuibus et ipſi⁹ capilli colo⁹ gēti nomē dedit·t inde dicunt albani·Inde glauca oculi·i·picta inest pupilla·adeo vt nocte plus q̄z die cernāt·Albani aūt vicini amazonib⁹ fuerūt·Elgnos ātea hūnos vocam⁹·postremo a rge suo abares appellatos·q̄ p̄us in vltima meotide int glaciale tanaim t massagetaꝝ immanes pl̄os hitauerūt Deinde pniab⁹ eq̄s caucasi rupib⁹ feras gentes alexādri claustra cohibēte rupert·t orientē ex·ānis tenuerūt captiuū·t ab egyptijs atq̄ ethiopib⁹ ānuū vectigal exegerūt·Troianoꝝ gēs antea dardana a dardano rge noiata·Mā dardanus t iasi⁹ frēs e grecia pfecti·ex his iasius ad thraciā:dardan⁹ ad frigiā puenit·ibiq̄ p:mus regnauit·Post quē filius eius erichthoni⁹· deide nepos ei⁹ tros·a quo troiani nuncupati sunt·Galathe galli eē noscunt·q̄ in auxilium a rege bithynie euocati:regnū cū eo pacta victoria diuiserūt·siq̄ deide greas admixti·p̄mus gallogreci·nūc ex antiq̄ galloꝝ nomīe galathe nuncupant·Greci aī thessali a thessalo:postea a greco rege greci sunt nūcupati· Mā greci p̄prie thessali dicti sunt·Lapithas aūt gētē thessalie fuisse aūt circa pencon amnē olim inhabitantē·a lapitha apollinis filia nūcupatos·Sicyonij greci sunt nūcupati a sicyonio rege·Ihij p̄mū agialei vocabant·a rege agialeo q̄ p̄mus sicyonijs impauit·a quo t agialea ciuitas nūcupata ē·que nūc peloponnesus vocat a pelope rege suo·Jpſi sunt t arcades ab arcade rege iouis t calliste filio dēi·Danai a danao rege vocati· Jdē t argiui ab argo p̄ditore cognoiati·Postq̄ aūt rex grecoꝝ apis mortu⁹ ē·huic filius argus successit in regnū·t ex eo argiui appellati sunt·q̄ etiā ab eis post obitū vt de⁹ hēri cepit:tēplo t sacrificō honorat⁹ Achei q̄ t achiui·ab acheo iouis filio dēi· Pelasgi noiati·q̄a cū velis pāsis verno tpe aduenisse italiam visi sunt vt aues·Primo enī eos Varro italiā appulisse p̄mēorat· Greci xō pelasgos a pelasgo iouis t larisse filio phibēt dictos· Myrmidones fuerūt achillis socij dolopes pyrrhi· Dicti aūt sunt myrmidones p̄pter astutiam:q̄si myrmice·i·formice·Eratosthenes autē dicat dictos myrmidones a myrmidone duce iouis t curij meduse filio·Cecropi athenienſiū regi successit agranus·cuius filia atthis noīe t regiōi t genti nomē dedit·Et ex ea attici noiati: q̄ sunt athenienses·Jon vir fortis ex suo noīe eosdē athenienses vocauit iones· Macedones a noīe emacionis regis ātea emaci nūcupati sunt·postea macedones dicti a macedone rege deucaliōis materno nepote·Epyrote a pyrrho achillis filio p̄us pyrride·postea vero a pyrrho rge ad italiā trāsire p̄sumpserūt·Dorus neptuni t ellepis filius fuit·vñ dorī t origīnē t nomē duxerunt·Sūt aūt ps grecie gētis ex q̄bus etiā cognoiata est tertia lingua grecoꝝ que dorica appellat·Lacedemones a lacedemone semele ac iouis filio dicti·Ihi diu pseuerātes in bello contra messenios veriti ne diuturnitate prelij spes plis p̄derēt·p̄ceperūt vt xgines eoꝝ cū iuuenibus domi relictis cōcūberent·siq̄ ex p̄miscuo

virginũ ⁊ maritoꝝ cõcubitu. iuuenes de incertis parẽtibus nati sunt. ⁊ ex nota materni pudoris spartani vocati sunt. nã ipsos esse spartanos q̃s ⁊ lacedemones. Spartanos ꝙ ꝓpter repẽtinos aduẽtus adũsus cadmũ q̃si de terra cõtractos. ⁊ ex oi pte ꝓfluitos ita vocatos. Thraces ex filio iafeth q̃ vocat ẽ tiras. ⁊ orti ⁊ ꝓgnoiati vt supius dcm ẽ phibent. licet gẽtiles eos ex moꝛib⁹ ita dcõs existimẽt q̃ sint truces. Seuissimi eñ oim gentiũ fuerũt vsi ⁊ multa de eis fabulosa memoꝛant. q̃ captiuos diis suis litarẽt. ⁊ hũanũ sanguinẽ in ossib⁹ capitũ potare soliti eẽnt. De q̃b⁹ Virgili⁹: Heu fuge crudeles terras. fuge litt⁹ auarũ. q̃si crudeliuꝝ ⁊ auaroꝝ. Istroꝝ gẽs oꝛiginẽ a colchis ducit. q̃ missi ad argonautas psequẽdos. vt a ponto itrauerũt istrũ fluuiũ. a vocabulo amnis. quo a mari recesserãt apellati sunt. Romani a romulo noie nũcupati q̃ vbẽ romam ꝓdidit gẽtiq; ⁊ ciuitati nomẽ dedit. Hi añ a saturno saturnij. a latino latini vocati sunt. Mã latinus italie rex fuit. q̃ ex suo noie latios apellauit. q̃ postea romani nũcupati sunt. Hi ⁊ q̃rites dicq; q̃rinus dict⁹ ẽ romul⁹. q̃ semp hasta vtebat q̃ sabinoꝝ lingua q̃ris dr. Italus q̃ ⁊ sabinus ⁊ sican⁹ frẽs fuerũt. ex q̃b⁹ noia ꝑlis iposita et regiõib⁹ sũt. Mã ab italo itali. a sabino sabini. a sicano sicani. q̃ a siculi ꝓgnoiati sunt. Idẽ ⁊ siciliẽses. Tusci italie gens ẽ. a frequẽtia sacroꝝ et thur' vocata. id ẽ. απο τοῦ θυειν. Umbri italie gens ẽ. q̃ galloꝝ veterũ ꝓpago q̃ apẽninũ montẽ incolũt. de q̃bus hystorie phibent eo q̃ ꝑte aquose cladis imbrib⁹ supfuerint. et ob hoc vmbrios grece noiatos. Marsi gẽs italie. dcã a comite liberi marsia q̃ vsuꝝ illis viciũ ocidit. ⁊ ob hõ illi statuã fecerũt. quã postea romani victis marsis tulerũt. Marsos añt greci tuscos vocãt. q̃si οφιουχοῦς. q̃ multos serpẽtes habeat. ⁊ οφις serpẽs dicãt. illesos añt esse carminũ maleficijs. Inhabitãt añt plagaꝝ apẽnini mõtis sil' cũ vmbris. Gotti a magog filio iafeth noiati putañ. de silitudie vltime silabe. q̃s veteres magis getas q̃ gotthos vocauerũt. gens fortis ⁊ potẽtissima. coꝛpoꝝ mole ardua. armoꝝ genere terribilis. De q̃b⁹ Lucanus: Hinc dacis p̃mat. inde getes occurrat liberis. Daci añt gotthoꝝ soboles fuerũt. ⁊ dictos putat dacos q̃si dagos. q̃ ὁ gotthoꝝ stirpe creati sunt. De q̃bus ille. Ibis arctos ꝓcul vsq; dagos. Besi barbari fuerũt q̃ a multitudine boũ sic vocati credũt. De q̃b⁹ q̃dã: Qui colit terre medio vel ille duitis mlto boue pilleat⁹ accola ripe. Hippedes pedestri p̃lio magl q̃ equestri sunt vsi. ⁊ ex hac cã ita sunt vocati. Armate patentib⁹ cãpis armati ineq̃tabant priꝰ q̃ eos lentulus danubio ꝓhiberet. atq; inde ob studiũ armoꝝ sarmate nũcupati existi mañ. Danus fluui⁹ ferẽ vltra danubiũ. a quo alani dicti sunt. sic ⁊ ꝑsi inhabitãtes iuxta lemannũ fluuiũ alemãni vocañ. De q̃b⁹ Lucanus: Deseruere cauo tẽtoria fixa lemãno. Longobardos vulgo ferũt noiatos a ꝓlixa barba ⁊ nunq; tõsa. Vandelicus amnis ab extremis gallie erũpens. iuxta quẽ fluuiũ inhabitasse et ex eo traxisse nomẽ vandali phibent. Germanie gẽtes dcẽ q̃ sint immania coꝛpa immãesq; natões. seuissimis durate frigoꝛib⁹. q̃ moꝛes ex ipso celi rigoꝛe traxerũt. feroces animi ⁊ semp indomiti raptu venatuq; viuẽtes. Hoꝝ plurime gẽtes varie armis. discoloꝛes habitu. linguis dissone. ⁊ oꝛigine vocabuloꝝ incerte. vt tolerates. samsi. vari. quadi. tungri. marcomãni bruteri. camasi. blãgiani. tubantes. q̃ꝝ immanitas barbarie etiã in ipsis vocabulis hoꝛꝛoꝛẽ quendã significat. Sueui pars germanoꝝ fuerũt in fine septẽbꝛionis. de q̃b⁹ Lucan⁹. Fũdit ab extremo flauos aq̃lone sueuos. Quoꝝ fuisse centũ pagos ⁊ ꝑlos multi tradiderũt. Dicti añ sueui putañ a mõte sueuo q̃ ab oꝛtu intũ germanie facit. cuius loca incoluerũt. burgundiones quõdã a romanis subacta interiore germania ꝓ castroꝝ limites positi a tiberio cesare in magnã cõualuerũt gentẽ. atq; ita nomẽ ex locis sũpserũt. q̃ creb⁹ ꝓ limites habitacula ꝓstituta burgos vulgo vocãt. Hi postea rebelles effecti romanis. plusq; octagita milia armatoꝝ ripe reni fluminis insederũt. ⁊ nomẽ gẽtis obtinuerũt. Saxonũ gẽs in oceani littoꝛib⁹ ⁊ paludib⁹ inuijs sita ꝓpte atq; agilitate habil'. vsi ⁊ apellata q̃ sit durũ ⁊ validissimũ gen⁹ hoim. ⁊ ꝑstens ceteris piraticis. Franca quodã ꝓprio duce vocari putañ. Alij eos a feritate moꝝ nũcupatos existimãt. Sũt eñ in illis moꝛes incõditi. naturalis ferocitas animum Britãnos q̃dã latine noiatos suspicañ. eo q̃ bruti sint. gens intra oceanũ interfuso mari. q̃si extra oꝛbẽ posita. ỏ q̃bus Virgili⁹: Toto diuisos oꝛbe britãnos. Scoti ꝓpria ligua nomẽ hẽnt a picto coꝛpe eo q̃ aculeis ferreis cũ atro mẽto variarũ figurarũ stigmate ãnotenť. Galli a candoꝛe coꝛpis nũcupati sunt. Gala enim grece lac dr. Eñ ⁊ Virgili⁹ sic eos apellat. cuiꝰ ait de his: Tũ lactea colla auro innectunť. Secundũ diuersitatẽ eñ celi ⁊ facies hoim ⁊ coloꝛes ⁊ coꝛpm quantitates ⁊ animoꝝ diũsitates existũt. Inde romanos graues. grecos leues. afros versipelles. gallos natura feroces atq; acriores ingenio puidemus. q̃ ỏ natura clima tũ facit. Galli añt senones antiq̃tus xenones dicebañ. q̃ liberũ hospicio recepissent. posea ꝙ in s lr̃am cõmutata ẽ. Placca opidũ fuit iuxta pyreneũ a q̃ sunt ꝓgnoiate vaccei. de q̃ibꝰ

credit dixisse poetā. Lateq; vagātes vaccei. Hi pyrenei iugis p amplā mōtis habitāt solitudinē. Idē t vascones. q̄si vaccones. c. in. s. lra de mutata: q̄s Cneus pompeius edomita hispania t ad triūphū venire festinās de pyrenei iugis deposuit. t in vnū opidū ꝓgregauit. Vñ t cōuenarū vrbs nomē accepit. Hispani ab hibero amne. pmū hiberi. postea ab hispalo hispani ꝓgnoiati sūt. Gallici a cādore dci. vñ t galli Relicq; em̄ hispanie ꝑtis cādidiores existunt. Hi grecā sibi originē asserūt. Vñ t naturali ingenio callēt. Siq̄dē p̄ finē troiani bellū teucr mortē aiacis fratris inuisum patri telamoni dū nō recipet in regnū. aptū cōcessisse. ibiq; vrbē noie antiq patrie salaminā cōdidisse inde galletiā ꝓfectus. expositis sedib̄ ex loco nomē gēti dedisse. Astrues gētes hispanie vocati eo q circa isturā flumē septi montib̄ siluisq; crebris inhabitēt. Cantabri gēs hispanie a vocabulo vrbis. t hiberi amnis. cui insidūt appellati. Horū anum̄ ptinax. t magis ad latrocinādum t ad bellandū. vel ad ꝓpetiendū ꝑbera semp parati. Celtiberi ex gallis celticis fuerūt quoz ex noie appellata ē regio celtiberia. Mā ex flumie hispanie hibero vbi cōsederūt. t ex gall' q celti dicebāt mixto vtroq; vocabulo celtiberi nūcupati sunt. Afri appellati ab vno ex posteris abrahe q vocabat afer q ōr duxisse adūsus libyā exercitū. t ibi victis hostib̄ cōsedisse. eusq; posteros ex noie attaui t afros t africā nūcupasse. Peni aūt carthagenēses sunt a fenicibus nūcupati. q cū didone ꝓfecti sūt. Tyrios ꝑo a tyria vrbe fenicū nūcupatos. de q̄ ꝓfecti sunt. t in africe littus venerunt. Getuli gete dicunt fuisse. q ingēti agmine a locis suis nauib̄ ꝓscēdētes. loca syrtū in libya occupauerūt t qz ex gens venerāt deriuato noie getuli ꝓgnoiati sunt. Vñ t opinio ē apd gothos ab antiq ꝓgnatiōe mauros cōsanguinitate ꝓpinq; sibi vocare. Africā aūt initio habuere libies. ōinde afri. p̄ hoc getuli. postremū mauri t numides. Mauri t numide vt afri putāt sic sumpserūt t exordiū t vocabulū. Mā postq̄ in hispania hercules interfit t exercit̄ ei̇ ꝓposit̄ ex varijs gētib̄ amisso duce passim sibi sedes q̄rebāt. t ex eo numero medi t pse t armeni nauib̄ in africā transfecti. prima mari loca occupauere. sed pse dū materiā in agris p cōstruēdis domicilijs nō inuenirent. t ignara lingua cōmerciū phiberēt. p patētes agros. t diuīsas solitudines vagabant. t a pabulatōib̄ vagabūdis. semetipsos ꝓpa lingua numides appellauerūt. id ē sine opido vagos t errātes. Medi aūt cū libijs se miscuerāt. q̄ prima hispania habitabāt. q̄z nomē paulati libyes corrupere barbara lingua mauros. ppe medos appellantes. licet mauri ob colorē a greci vocarēt. Greci em̄ nigrū mauron vocāt. Estifero q̄pe calore afflati specie atri colorīs ducūt. Massylia ciuitas africe ē nō lōge ab atlāte t hortis hesperitū. a q̄ ciuitate massyli vocati sūt. q̄s nos corrupte massulos vocam̄. de q̄b̄ Virgili̇. Hinc mihi massylie gētis mōstrata sacerdos. Gaulalū gētes sūt a meridie vsq; oceanū hesperiuz pagātes. Quis nomē gauloen insula dedit q̄ ē iuxt ethiopiā. vbi nec serpēs nascit neq; viuit. Garamātes ꝑtī africe sūt. ppe cirenas inhabitātes. a garamāte rege apollinis filio noiati. q ibi ex suo noie garama opidū cōdidit. Sūt aūt ꝓximi gētib̄ ethiopū. de q̄b̄ Virgili̇. Extremi garamātes. Extremi aūt qz seui t a ꝓsortio hūanitatis remoti. Hesperij ꝏ sūt q circa hispaniā ꝓmorant. Mā hispania hesperia ōr. Ethiopes dci a filio chā q vocat̄ ē chus. ex q̄ originē trahūt. Chus em̄ hebraica lingua ethiops interptat. Hi quōdā ab indo flumie ꝓsurgentes. usq; egyptū intrāt nilū t oceanū. i meridie sb ipa solis vicinitate insederūt. q̄z tres sunt ꝑtes hesperi. garamātes. t indi. Hesperi sūt occidētis. garamātes tripolis. indi orientis. Trogodite gētes etyopū ideo nūcupati q tāta celeritate pollēt. vt feras cursu pedū assequant. Panphagij t hi in ethiopia sūt. q̄b̄ esca ē q̄cq̄d mādi pōt. t oia fortuitu gignētia. vñ t appellati. Ictiophagi q venādo in mari valeāt. t piscib̄ tm̄ alant. Hi p̄ indos mōtanas regiōes tenēt. q̄s subactos alexāder magn̄. piscib̄ vesci phibuit. Antropophagi gēs aspruma. sub regione syricū sita q qz hūanis carnib̄ vescūt. ideo antropophagi noiant. Itaq; sic̄ his. ita t ceteris gētib̄ p scla aut a regib̄. aut a locis. aut a morib̄. aut ex q̄busdā alijs causis immutata vocabula sūt. ita vt p̄ma origo nois eoz tpū m vetustate nō pateat. Iā ꝏ hi q antipote dicūtur. eo q ꝓtrarij ee vestigijs nris putant. vt q̄si sub terris positi adūsa pedib̄ nris calcēt vestigia. nulla rōe credēdū ē. qz nec soliditas patit nec cētr terre. sz neq; h̄ vlla histōie ꝓgnitōe firmat. sz h̄ poete q̄si rōcinādo ꝓiectāt. Titanas aūt q̄sdā in grecia fuisse robustos t excellentes virib̄ ꝑtos quos ferūt fabule ab irata ꝓtra deos terra ad ei̇ vltionē creatos. Vnō t titanes dci sūt. id ē ab vltione q̄si vlciscēde mris terre cā in deos armati exīsterent. q̄s fabule a ioue bello fuisse sepatos atq; extinctos fingūt. ppt q e celo iacti fulmib̄ iterierūt.

¶ De regnis t militie vocabulis.

Egnū a regib̄ dcūt. Mā sic reges a regēdo vocati. ita regnū a regib̄. Regnū vniūse natiōes suis q̄q ꝑtib̄ habuere. vt assyrij. medi. pse. egyptij greci vl romāi. quoz vices sors tm ita volutauit

alterū ab altero soluerē. Inter oīa aūt regna terraꝝ duo regna ceteris gl̄iosiora tradūt assyrioꝝ ꝑmo. deide romanoꝝ. vt tpib⁹ ꝛ loci inē se ordiata atq; distincta sūt. Nā sic illō ꝑ⁹. ꝛ h̄ posteri⁹. ita illō in oūēte. h̄ i occidēte exortū ē. Deniq; in illi⁹ fine. h⁹ inutiū ꝓfectim fuit. Regna cetera ceteriq; reges velut apēdices istoꝝ habēt. Reges a regēdo vocati. sic eñ sacerdos a sc̄ificādo. ita ꝛ rex a regēdo. Nō aūt regit q̄ nō corrigit. Recte igit faciēdo regis nomē tenet. peccādo amittit. Eñ ꝛ apō veteres tale erat p ubiū. Rex ers si recte facias. si nō facias nō ers. Regie v̄tutes precipue due. iusticia ꝛ pietas. Pl⁹ aūt in regib⁹ laudat pietas. Nā iusticia p se seuera ē. Cōsules appellati a ꝓsulēdo. sic reges a regēdo. ꝛ sic leges a legēdo. Nam cū romani regū supbā dn̄ationē nō ferrēt. ānua imperia binosq; ꝓsules sibi fecerūt. Nā fast⁹ regius. nō beniuolētia ꝓsulētis. ꝫ supbia dn̄antis erat. Hic igit ꝓsules appellati v̄l a ꝓsulēdo ciui b⁹. vel a regēdo cūcta ꝓsilio. Quos tñ ibo mutādos p ānos singl̄os elegerūt. vt nec insolēs diu māret. ꝛ moderatior ato succurreret. Inō aūt due pares. q; vn⁹ rē ciuilē. alt rē militarē admīstrabat. Regnauerūt aūt ānis q̄drīgēs sexagitaseptē. Procōsules sbiecti erāt ꝓsulib⁹. ꝛ dc̄i pcōsules eo q; vice cōsulis fungerent. sic pcurator curatoris. id ē actoris. Excōsules āt dc̄i q; iā a cōsulatu exierint siue discesserint. pacto vicis sue ānо. Dictatores q̄nto ānо post reges expulsos romāi sibi creauerūt. dum gener tarq̄nij ad iuriā socerī vindicādā ingētē adūsus romā collegiss⁹ exercitū. Hij q̄nquēnij tpis impio vtebāt. Pl⁹ eñ erāt honore q̄ ꝓsules q̄ ānuas ptātes tenebāt. Et dc̄i dictatores ꝗsi ꝑncipes ꝛ ꝑceptores. Eñ ꝛ mgri ꝑpli nosabāt. vsi ꝛ edicta dicunt. Cesarū nomē a iulio cepit. q̄ bello ciuili ꝓmoto ꝑm⁹ romanoꝝ singl̄arē obtinuit ꝑncipatū. Cesar aūt dict⁹ q; ceso mortue matrī vtero plat⁹ eductu sq; fuerit. vl q; cū cesarie nat⁹ sit. a q̄ ꝛ imperatores sequētes cesares dicti. eo q; comatu eēnt. Qui eñ ex secto vtero eximebant. cesones ꝛ cesares appellabāt. Iuli⁹ aūt dict⁹. q; a iulio enee filio originē duxit. vt ꝓfirmat Virgil⁹: Iuli⁹ a magno dimissuꝝ nomē iulio. Imperatoꝝ aūt nomē apō romāos eorū tñ ꝑus fuit. apō q̄s sūma rei militaris cōsisteret. ꝛ ideo imperatores dc̄i ab imperando exercitui. ꝫ dū diu duces titul' imperatorijs fugerēt senat⁹ cēsuit. vt augusto cesari h̄ tñ nomē esset eo q; is distingueret a ceteris gentiū regib⁹. qō et sequētes cesares hacten⁹ vsurpauerūt. Solet eñ fieri vt ꝑmi regis nomē etiā reliq̄ possideāt. sic apō albanos ex siluio noie oēs reges albanoꝝ siluij appellati sūt. sic ꝛ apō ꝑsas arsacide apō egyptios ptolemei. apō athenienses cecropide. Augustꝰ ideo apō romāos nomē impli est. eo q; olim augerēt rēpublicā amplificādo. Hō nomē ꝑmit⁹ senat⁹ octauiāo cesari tradidit. vt q; auxerat tras ipso noie ꝛ titulo ꝓsecraret. Dū aūt idē octauian⁹ iam cesar ꝛ imperator appellaret v̄l auguste. postea ꝙ dū ludos exercitaret. ꝛ pnūciatū esset illi a ꝑplo vt vocaret ꝛ dn̄is stati manu vultuq; aūso indecoras adulatōes repsit. ꝛ dn̄i appellatōem vt hō ꝺclinauit atq; in sequēti die oēm ꝑplm grauissimo edicto corripuit. dn̄imq; se p⁹ hec appellari. ne a liberis q̄dē suis pmisit. Fuit eñ filia⁹ actie q̄ nata ē de sorore iulij cesar⁹. Reges aūt ob hanc cām apō grecos basilei vocāt. q; tāq; bases ꝑplm sustinēt. Eñ ꝛ bases corōas hēnt. Quāto eñ q̄sq; magis ꝑponit. tāto ampli⁹ pō dere laboꝝ grauat. Tyrāni grece dicūt. idē latine ꝛ reges. Nā apud veteres int regē ꝛ tyrannū nulla discretio erat. vt Pars mihi pad erat dextrā tetigisse tyrāni. Fortes eñ reges tyrāni vocabāt. Nā tyro fortis. de q̄b⁹ dn̄is loq̄t dicēs: Per me reges regnāt ꝛ tyrāni p me tenēt terrā. Jā postea inv̄sū accidit tyrānos vocari pessimos atq; impios reges luxurioſe dn̄atōis cupiditatē ꝛ crudelissimā dn̄ationē in ꝑplis exercētes. Prīceps ꝛ dignitat⁹ mō significat ꝛ ordis. sic ē illō virgilianū: Prīceps ardētē ꝓcit lāpada turn⁹. p ꝑm⁹. aut dicus ꝑnceps a capiēdi significatōe q; ꝑm⁹ capiat. sic municeps ab eo q; munia capiat. Dux dict⁹ eo q; sit ductor exercit⁹. sed nō stati q̄cūq; ꝑnceps v̄l duces sūt. etiā reges dici possūt. In bello aūt meli⁹ ducē noiari cōuenit q̄s regē. Nā h̄ nomē exꝑmit in ꝑlio ducētē. Eñ ꝛ Virgili⁹: Duci euādri. Salusti⁹: Quo cupidi⁹ in ore ducis sese q̄sq; bonū. Mō dixit in ore ꝓsul'. Monarche sūt q̄ singl'arē possidēt ꝑncipatū q̄lis fuit alexāder apō grecos. ꝛ iuli⁹ apō romāos. Hic ꝛ mōarchia ōr. Monos q̄pe singl'aritas greco noie. archia ꝑncipat⁹ ē. Tetrarche sūt q̄rtā ptē regni tenētes. Nā tetra q̄ttuor sūt. q̄lis fuit apō iudeā philipp⁹. Patricij inde vocati sūt ꝑ eo q; sic ꝑres filijs. ita puideāt rei publice. Prefecti dc̄i q; ꝑtoria ptāte ꝑsint. Pretores idem q̄ ꝛ ꝑfecti. q̄si ꝑpositores. Presides ꝙ dc̄i. q; alic⁹ loci tutelā ꝑsidialit tenēt. Tribuni vocati q; militib⁹ siue pedib⁹ iura tribuūt. Chiliarce sūt q̄ mille ꝑsunt militib⁹ q̄s nos milēarios nūcupam⁹. ꝛ ē grecū nomē. Centunōes dc̄i eo q; cētū ꝑsūt militib⁹. sic q̄nq̄genarij q̄ in capite sunt q̄nq̄gita militū. sic decani ab eo q; decē militib⁹ ꝑerūt. Miles dict⁹. q; mille erāt añ in numero vno. vel q; vn⁹ ē ex mille electi⁹. Romul⁹ aūt ꝑm⁹ ex ꝑplo milites sūpsit ꝛ appellauit. Liber ꝙ ꝑm⁹ militie ordinē docuit. Miles aūt ordiari⁹ ōr. aut exordinari⁹. Ordiari⁹ est q̄ p ordinē militat. nec adhuc aliquē ꝓsecu-

nis est gradū honoris· Est eñ gregari⁹· id est humilis militie· Extraordinari⁹ ē q̄ ob ꝟtutez ꝓmouet ex ordine· Emeriti dicunt veterani soluticz militia· q̄ iā in vsu ꝓlij nō sunt· qz mereri militare ōz· a stipēdijs scz q̄ merent· Jdē t veterani dicunt· qz iā in vsu ꝓlij nō sunt· sed post multos militie labores q̄etis suffragiū ꝓsequū tur· Eq̄stres milites dc̄i· eo q̄ equo sedeāt· Jtē militat ille in eq̄stri ordine· Tyrones dicunt fortes pueri q̄ ad militiā delegant atcz armis gerēdis habiles existūt· Jdi eñ nō ex sola pfessione natuitatis· sz ex aspectu t valitudie corpis existimant· Eñ t tyrones dc̄i· q̄cz añcz sacramēto ꝓbati fuerint milites nō sūt· Romāe aūt militie mos fuit puberes ꝓmo exerceri armis· Mā sextodecimo āno tyrones militabāt· q̄ etiā solo sub custodib⁹ agebāt· de q̄b⁹ Virgili⁹: Et ꝓmo flore iuuētus· Seruos sane nūcz militasse ꝓstat· nisi seruitute deposita· excepto hānibilis tpe· cū post canēse ꝑiū in tāta necessitate fuissent romani· vt ne liberādoꝝ q̄dē seruoꝝ dare ret facultas· Desertores vocati· eo q̄ desertis militarib⁹ officijs euagant· Jdi in alios numeros militie nomē dare ꝓhibent· sed si nō magni tpis culpā ꝓtraxerint· cesi numeri suis restituunt· sz t q̄ deserūt exercitū ad hostes trāseūtes· t ipsi desertores vocant· Cōscripti milites dicunt· qz in tabilis ꝓferūt ab eo q̄ eos ductur⁹ est· sic trāscripti vocant· cū de alia in aliā legionē trāseūt· t nō trāscripti qz nomia dāt vt trāscribant· Optiones dicti q̄ sint electi· Mā optare eligere ē· sic t ullō: Optauitcz locū regno id ē elegit· Excubitores dicūt· ꝓ eo q̄ excubias ꝑagūt· Sūt eñ ex numero militū· t in porticib⁹ excubāt ꝓpt regalē custodiā· Excubie aūt diurne sūt· vigilie nocturne vñ t vigiles· Veliti es erāt apd romāos gen⁹ militie· a volitādo vocati· Lecti eñ agilitate iuuenes cū armis suis p⁹ terga equitū cōsedebāt· t mox cū ad hostes ventū esset· equis desiliebāt: t cōtinuo pedites ipsi· ex alia pte eq̄b⁹ ꝑ ꝗs aduecti fuerāt dimicātib⁹· hostē ꝑturbabāt· Ab his igit veliti b⁹ elephāti quōdā hānibalis retroaci cū regia a suis nō possent· fabrili scalpro inter aures adacto necabāt· Castra sūt vbi milites steterit Dcā aūt castra q̄si casta· eo q̄ illic castrarent hibido· Mā nunc̄z his intererat mulier· Militia aūt a militib⁹ dcā· aut a multis q̄si multitia· q̄si negociū multoꝝ· aut a mole rex· q̄si moleatia Legio sex miliū armatoꝝ ē· ab electo vocata· q̄si lecti· id ē armis electi· ꝓpe aūt lingua macedonū phalanx· galloꝝ caterua· nra legio dicit Legio aūt hēt sexagita centurias· manipulos xxx· cohortes· xij· turmas ducētas· choros· xv· Cēturia ē ps exercit⁹ in cētenos milites diuisa Eñ t q̄ his ꝑsunt cēturiones dicūtur· Succēturiati sūt· nō q̄ ꝓma sz q̄ in scōa cēturia sūt· q̄si sub ꝓma cēturia· tū structi etiā ipsi t in speculi positi in bello sunt· vt si ꝓma defecerit· isti quos sub se dixum⁹· laborātib⁹ ꝓmis subueniāt· Eñ t ad insidiandū ponit succēturiat⁹· q̄si armis dolosis instruct⁹· Manipul⁹ ducētoꝝ ē militū Manipuli aūt dicti sunt milites· siue qz belluz ꝓmo manu incipiebāt· siue q̄ añcz signa eēnt māipulos sibi· id ē fasciculos stipule vl herbe alic⁹ ꝓ signis faciebāt· a q̄ signo manipulares milites ꝓgnoiati sūt· ō q̄b⁹ Lucan⁹: Cōuocat armatos extēplo ad signa manꝑplos· Turma xxx· eq̄tes sunt· Romāi eñ eq̄tes in vna tribu trecēti fuerūt· De singlis eñ cēturijs· x· dabāt t fiebat turma· Cohors q̄ngētos milites habz Tria sunt militie genera· sacramētū· euocatio ꝓuratio· Sacramētū in q̄ post electionē iurat vnuſq̄sq̄z miles se nō recedere a militia nisi p⁹ ꝓpleta stipēdia· id ē militie tpa· t hi sūt q̄ hēnt plenā militiā· Mā viginti t quicz annis tenēt· Euocatio dū ad subitū bellū· nō solū milites· sed t ceteri euocant· Eñ etiā ꝓsul solebat dicere: Qui rēpublicā saluā esse vult me seq̄t· Cōuratio q̄ sit in tumultu q̄si vicinū vrbis periculū singlos iurare nō patit· sz repēte colligitur multitudo t tumultuosa in ira cōflat· Hec t tumultuatio ōz· Jn acie aūt iste fere forme sunt: Exercit⁹· classis· nod⁹· cune⁹· ale· cornua· agmē· q̄ formas t noia ab ipsis reb⁹ de q̄b⁹ trāslata sunt mutuant· Acies dcā q̄ ferro armata sit t acumine gladioꝝ· Exercit⁹· multitudo ex vno genere· ab exercitatōe belli vocata· Classes dcē· ppt diuisionē exercit⁹· q̄ postea manipuli dc̄i sūt· vñ t Virgili⁹: Classib⁹ ḃ loc⁹ ē· hic acies certare solebāt· Mā postea t classica nauiū dcā· Nod⁹ ꝓpe ē densa peditū multitudo· sic turma equitū· Nod⁹ aūt dict⁹ ꝓ difficultate q̄ vix possit resolui· Cune⁹ ē collecta in vnū militū multitudo· Eñ ꝓpter q̄ in vnū coit· et ipsa coitio in vnū cuneus noiatus ē q̄si coune⁹ eo q̄ in vnum omnes coguntur· Ale in exercitu· xxx· equites esse dicunt· Ale aūt eq̄tes ob ꝫ dicti· qz tegūt pedites alarū vice· Cornua vocā tur extremitas exercit⁹ q̄ intorta sit· Agmē ōz cū exercit⁹ iter facit· ab agēdo vocatū· id ē eundo· Plaut⁹: Quo te agis t ipse· Est eñ exercitus ambulās· Mā agmē ōz· qō in longitudine directū est· q̄liter solet esse cū exercitus porrect⁹· ꝓcedit· q̄cq̄d fuerit aliud abusiue dicit·

¶ De cuibus· La· IIII·

D E imperijs militieq̄z vocabulis ex pte dictū est· deinceps ciuiū noia summatim subiūgimus· Liues vocati q̄ in vnū coeūtes viuant vt vita cōis t ornatio fiat t tutior· Domus vni⁹ familie habitaculū ē· sic vrbs vnius ꝑpli· sic orbis domicilū totus generis hūa

ni·Est aũt domus genus familie·siue cõiũctio viri ⁊ uxoris· Incipit aũt a duob⁹·⁊ est nomẽ grecũ·Familia ẽ liberi ex liberis legib⁹ suscepti a remote·Gen⁹ aũt a gignẽdo ⁊ ꝓgenerãdo dcĩ·aut a diffinitõe certoꝝ ꝓgnatoꝝ· vt natõnes q̃ ꝑꝑijs ꝓgnatõib⁹ terminate gẽtes appellant·Popul⁹ ẽ hũane multitudis uris ꝓsensu ⁊ ꝓcordi cõione sociat⁹·Popul⁹ aũt eo distat a plebib⁹ q ꝑplus vnũsi ciues sunt·cõnumeratis seniorib⁹ ciuitatis·Plebs aũt reliquũ vulgus sine seniorib⁹ ciuitatis·Popul⁹ ergo tota ciuitas ẽ·vulg⁹ vo plebs ẽ Plebs ãt dcã a pluralitate·maior est eĩ numer⁹ minoꝝ q̃ senioꝝ Populus vo· ỏrid est cetus· vñ ⁊ ꝑ's dict⁹ ẽ· Grece aũt ꝑ's laos ỏr·a lapidib⁹·Vulgus est passim inhabitãs multitudo·q̃si q̃sq̃ qđ vult·Tribus dicũt tãq̃ curie ⁊ ꝓgregatões distincte ꝑioꝝ·⁊ vocate trib⁹ ab eo q in ꝓncipio romãi trifarie fuerũt a romulo diſpti:in senatorib⁹·militib⁹ ⁊ plebib⁹·Que tñ trib⁹ nũc multiplicate· nomẽ ꝑstinũ retinẽt·Senatui nomẽ etas dedit q seniores essent·Alij a sinẽdo dictos accipiũt senatores·Ipsi eĩ agẽdi facultatẽ dabãt·Senatus cõsultus a ꝓsulẽdo ⁊ tractãdo ẽ dictus·q sic fit vt ꝓsulat ⁊ nocere nõ possit· Patres aũt vt Salust⁹ dicit·a cure similitudine vocati sunt· Mã sic patres filios suos·ita ⁊ illi rempublicã alebãt· Patres ꝓscripti·q: dũ romulus decem curias senatoꝝ elegisset·noia eoꝝ pñte ꝑlo in tabulas aureas ꝓtulit·atq; inde pres ꝓscripti vocati· Primi ordines senatoꝝ dicũt illustres scdi spectabiles·tertij clarissimi· Jã inferi⁹ ẽrtũ aliqđ gen⁹ nõ est·Equis aũt senatoria q̃sq̃ origie cẽt·vsq; ad legittios ãnos eques romanus erat·Deinde accipiebat honorẽ senatorie dignitati·Cẽsores apđ veteres romanos erãt Est eĩ nomẽ cẽsoris dignitas iudicialis· Cẽsere eĩ iudicare ẽ·Itẽ cẽsores sunt pmonioriũ iudices·a cẽsu eris appellati·Judices dcĩ q̃si ius dicẽtes ꝑ'o·siue q iure disceptent· Jure aũt disputare·ẽ iuste iudicare· Mõ ẽ aũt iudex si nõ ẽ in eo iustitia· Presidẽs rectores ꝓuincie sunt dcĩ q ꝑsunt· Pretores aũt q̃si ꝓceptores ciuitatis ⁊ ꝓncipes· Judex ⁊ q̃stores·q̃si q̃sitores· eo q q̃stionib⁹ ꝑsunt·Cõsiliũ eĩ ⁊ cã apđ eos ẽ·Proceres sunt ꝓncipes ciuitatl·q̃si ꝓcedes· q añ oẽs honore ꝓcedãt·Vñ ⁊ caputa trabiuꝫ q̃ eminẽt ex parietes ꝓceres dicũt·eo q ꝓmo ꝓcedãt·Hinc aũt ad ꝓmores facta trãslatio q a cetera multitudie ꝓminẽt·Tribuni dcĩ q plebi vel iura vel opẽ tribuãt·Cõstituti sunt autẽ certo anno post reges exactos·Dũ eĩ plebs a senatu ⁊ ꝓsulib⁹ ꝑmerẽt·tũc ipsa sibi tribunos q̃si ꝓprios iudices ⁊ defensores creauit·q eoꝝ libertatẽ tuerent·⁊ eos adũsus iniuriã nobili tati defenderẽt·Vñ ⁊ defensores dcĩ·eo q sibi plebẽ ꝓmissam ꝓtra insolẽtiã impb⁹ q defendãt·At ꝓtra nũc q̃dã euersores nõ defensores existunt·Numerarij vocati sunt q publicũ nũmũ erarijs inferũt·Fũcti ab eo q fungant officio ⁊ honore aliq̃ dicti·Hinc ⁊ defũctos mortuos dicim⁹ q̃ ꝓplacuerũt vite officia·Nihil eĩ iã faciũt·Municipes sunt in eodẽ municipio nati·ab officio numerũ dcĩ· eo q publica munia accipiũt·Munia eĩ officia sũt·Vñi ⁊ imunes dicũt q̃ nullũ gerũt officiũ· Municipales originales ciues ⁊ in loco officiũ gerẽtes·Decurriones dcĩ·q sint ỏ ordie curie Officiũ eĩ curie admistrãt·vñ nõ ẽ decurio q̃ sũmã nõ intulit vel curiã ꝓcipauit·Curiales aũt idẽ ⁊ decuriones·Et dicti curiales·q: ciuilia munera ꝓcurãt ⁊ exequũt· Principales magistrat⁹·⁊ duũuirales·curialiũ officioꝝ ordies sunt· Principales dicti·q ꝑsint magistratib⁹· Magistrat⁹ ỏo q maiores sint reliqs officijs·Duũuirales aũt qui super duos viros habẽt potestatem· Tabellio vocat⁹·eo q sit porritor tabellaꝝ·idẽ exceptor·idẽ ⁊ scriba public⁹·q: ea tñ q̃ gestũ pblicant scribit·Burgarij a burgis dcĩ·q: crebra ꝑ limites habitacla ꝓstituta burgos vulgo vocant· vñ ⁊ burgũdionũ gẽti nomẽ inhesit·ds quõdã subacta germãia romãi ꝑ castra disposuerũt·atq; ita nomẽ ex locis sumpserũt·Collegiati dicũt·q eoꝝ collegio custodijs q deputẽtur q̃ facin⁹ aliqđ ꝓmiserũt·Est eĩ sordidissimũ gen⁹ hoim patre incerto ꝓgenitũ· Priuati sũt extranei ab officijs publicis·Est eĩ nomẽ magistratũ habẽti ꝓtrariũ· ⁊ dcĩ ꝑuati·q sint ab officijs curie absoluti·Mercẽnarij sũt q̃ seruiũt accepta mercede·Idẽ ⁊ barões greco nomine q sint fortes in laboribus·Barys eĩ ỏr grauis q sit fortis·Cui ꝓtrari⁹ ẽ leuis·id ẽ infirmus·Publicani appellãt ꝓductores vectigaliũ fiſci vel rerũpublicaꝝ·siue q̃ vectigalia pblica exigũt·vel q̃ ꝑ negotia seculi lucra sectant· vñ ⁊ ꝓgnoiati sunt·Villic⁹ ꝑꝑe ville gubernatore ẽ·Vñ ⁊ a villa villic⁹ nomẽ accepit· Interdũ aũt villic⁹ nõ gubernatorẽ ville·sed dispẽsatorẽ vniusdom⁹ Tullio interꝑtãte significat qđ ẽ vniusarũ possessionũ ⁊ villarũ dispẽsatorẽ·Actores idẽ ⁊ curatores·ab agẽdo ⁊ curãdo vocati·Procuratores ỏo eo q vice curatoris fungant·q̃si ꝓꝑ curatores·siẽ ꝓcõsul ꝑ cõsule·Coloni sũt cultores aduene·dicte a cultura agri·Sũt eĩ aliũde venientes atq; alienũ agrũ locatũ tenẽtes ac debẽtes ꝓditionẽ genitali solo ꝓꝑ agriculturã sub dñio possessoris ꝑ eo q his locatus est fund⁹·Coloni aũt q̃tuor modis dicũt·Mã coloni aut romãi sũt·aut colonj latini·aut coloni auxiliares·aut coloni uris ꝑuati·Inq̃lini vocati q̃si incolẽtes aliena·

Mō eñ habēt ꝓpriā sedē. sed in terra aliena inhabitāt. Differt aūt inter inquilinū ⁊ aduenā. Inqlini eñ sunt q̄ emigrāt ⁊ nō ꝓpetuo pmanēt. Aduene aūt vel incole aduēticij phibēt sz pmanētes. ⁊ inde incole. q̄ ibi habitatores sūt. ab incolēdo. Indigene sunt inō geniti. ⁊ in eo dē loco nati vbi inhabitāt. Incola aūt nō indigenā sz aduenā indicat. Peregrini dicti eo q̄ ignorāt eox pentes a qb⁹ orti existūt. sūt eñ ō longinq̄ regione. Urbani vocabāt q̄ rome habitabāt. Qui vo in ceteris locis. opidani. Mā sola roma vrbs. cetera opida. Famuli sunt ex ꝓpria seruox familia orti. Serui aūt vocabulū inō traxerūt. q̄ hi q̄ iure belli possint occidi a victoꝛib⁹ cōseruabāt ⁊ serui fiebāt. a seruādo scz sui appellati. Ancille a sustētaculo vocate. Ancon eñ grece cubit⁹ dr. Unde ⁊ ancone dicimus. Mācipiū est q̄cq̄d manu capi subdiq̄ pōt. vt hō. equ⁹. ouis. Hec aialia statim vt nata sunt. mācipiū ee putant. Mā ⁊ ea q̄ in bestiarū numero sunt. tūc vident mācipiū esse q̄ capi siue domari ceperit. Ingenij dicti q̄ in genere habēt libertatē nō in facto sic liberti. Unde ⁊ greci eos eugenes vocāt q̄ sint boni generis. Libertus aūt vocat⁹. q̄si liberat⁹. Erat eñ ꝑius iugo seruituti addict⁹. Libertox aūt filij apud antiquos libertini appellabant. q̄si de libertis nati. Nūc vo libertin⁹. aut a liberto fact⁹ aut possessus. Manumissus dr q̄si manu emissus. Apō veteres eñ quotiens manu mittebāt. alapa pcussos circūagebāt ⁊ liberos ꝓfirmabāt. vñ et manumissi dicti. eo q̄ de manu mitterent. Deditij ꝓmū a deditōe sunt nūcupati. Deditio eñ dr q̄n se victi aut vincēdi hostes victoꝛibus tradūt. qbus hec origo nois fuit. dū quōdam aduersus pl̄m romanū serui armis sumptis dimicassent. victi se dederūt. comphensiq̄ varia turpitudine affecti sunt. Ex his quidā postea a dñis manumissi. ꝓpter supplicioꝝ notas q̄s manifeste ꝓpessi sunt. ad dignitatē ciuiū romanox nō puenerūt Latini ante romam conditā apud latinos fiebāt. nūcq̄ p testamētum. sed p epistolā libertatē sumētes. Inde q̄ p testamētū nō fiebāt. nec ex testamēto aliq̄d capere. nec suos heredes facere poterant. Ciues romani postea sub cōsulibus p testamēta i vrbe romana effecti sunt. Dicti aūt ciues romani. q̄ testamēto liberi effecti. in numerū romanox ciuiuꝫ redigūt. His ꝓmū adit⁹ erat in vrbe roma cōmorari. ceteris āt libertis ꝓhibebāt. ne vl̄ in vrbe roma vl̄ ifra septimū ab vrbe miliariū ꝓmanerēt.

¶ De affinitatib⁹ ⁊ gradib⁹ Ca. V

Heredis nomē impositum cēsus eris. solh uit eñ tributū auctor. In hoc eñ vocabulo ꝓma successio est hereditatis ⁊ generis. vt sunt filij ⁊ nepotes. Proheres est q̄ loco heredis fungit q̄si ꝑ herede. Est eñ aut institut⁹. aut substitut⁹. Pater est a quo nascit initiū generis. Itaq̄ his paterfamilias vocatur. Pater aūt dict⁹ eo q̄ patratōe pacta filiuꝫ ꝓcreet. Patratio eñ ē rei veneree ꝓsummatō Lucret⁹. Et bñ patratio patrū. Genitores aūt a gignēdo. ⁊ parētes q̄si parietes. Inde ⁊ creatores. Crementū eñ est semen masculi. vñ animaliū ⁊ hoim corpa cōcipiunt. hinc creatores parētes dicunt. Mater dr q̄ exinde efficiat aliquid. Mater eñ quasi materia. nam causa pater est. Paterfamilias aūt dictus. q̄ omnibus in familia sua positis seruis. tamq̄ pater filijs patria dilectiōe cōsulit seruoꝝq̄ conditionē a filioꝝ affectu nō discernit. sed q̄si vnū mēbrum amplectit. Hinc eñ exortū est nomē patrisfamilias. Qui aūt inique dñant in seruis. hoc se noie nequaq̄ reputēt appellari. Materfamilias inde vocat. q̄ p quādā iuris solēnitatez in familiā trāsit mariti. Tabule eñ matrimoniales instrumēta emptōis sue sunt. Alias sic matrona est ⁊ mater ꝓmi pueri. id ē q̄si mater nati. ita materfamilias illa est q̄ plures eniꝛa est. Mā familia ex duob⁹ esse incipit. Auus. patris pater est. ab euo dict⁹. id est ab annōtate. Proauus aui pater est. q̄si ꝓpe auū. Abauus. paui pater. iā lōge ab auo. Atauus. abaui pr̄. Trita uus. atau pater. q̄si tetrauus. id est q̄rtus supra abauū. Sed tritauus vltimū cōgnationis nomē est. Familia aūt orta a patre. terminatur in tritauo. Filius ⁊ filia a familia dicti sunt. ipsi eñ ꝓmi in ordine nascentiū existūt. Unde ⁊ cornelia familia stirps ipsa omnis a cornelio orta. Familia āt a femore. femur eñ gen⁹ ē ⁊ stirps oñdit. Mā familia. ꝑ seruis abusiue. nō ꝓprie dr. Stirps ex lōga generis significatōe vocat. Gnatus dictus q̄ generatus. Unde ⁊ p g. scribitur. Soboles. eo q̄ subditutio sit generis. Quadriptitus est aūt ordo filioꝝ. ita. Unigenitus. ꝓmogenitus. medius nouissimus. Unigenit⁹ q̄ sit vnicus. nec añ nec post vllus. Primogenit⁹. ante quē nullus. Medius. inter oēs. Nouissimus. post oēs. Inde ⁊ minim⁹. a monade. Nouissimus aūt ꝓpter q̄ nouus. q̄ ceteri ꝑcedēdo antiq̄ores existūt. Quattuoꝛ eñ modis filij appellant. natura. imitatōe. adoptiōe. doctrina. Natura. veluti cū dicūt filij abrahe iudei. Imitatōe. vt ipsi⁹ abrahe fidē imitantes ex gētib⁹. dicēte euāgelio: Potēs est deus de lapidib⁹ istis suscitare filios abrahe. vel sic eosdē iudeos dñs filios esse dicat diaboli. a quo nō nolati vel nō nati. sz quē fuerāt imitati. Adoptione q̄z q̄ō humana cōsuetudine nulli licz nescire. vt sic nos deo nō natura. sz adoptōe dicim⁹. pr̄ nr̄ q̄ es in celis. Doctrina. sic apl's filios suos appellat eos q̄b⁹ euāgeliū ꝑdicauit. Filij āt

ideo in legib⁹ liberi appellanť vt isto vocabulo secernanť a huis·q; sic̄ seru⁹ in ptāte ē dn̄i·sic filiꝰ in ptāte ē pr̄is·Jn̄ etiā filio fit emācipatō·vt sit liber a patre·sic̄ fit huo māumissio vt sit lībatus a dn̄o Jtē liberi dc̄i·q; ex libero sunt matrimonio orti·Mā filij ex libero ⁊ ācilla huiť cōditōis sunt· Sꝫ eñ q nascať deteriorē pntis statū sumit·Naturales aūt dn̄ ingenuaꝫ ꝓcubiarū filij q̄s sola natura gēunt·nō hōestas ꝓiugij·ij dē ⁊ pueri a pube Adoptiu⁹ filiꝰ ē q aut pr̄e iusto aut auo aut pauo c⁹ ptāte p emācipatōz est traditꝰ in alienā ptātē q vtriuslꝫ fert nomen·vt flauiꝰ emiliꝰ vl scipio paulꝰ· Gemini sūt ñ duo tm̄ sil nati sz etiā pr̄es·De gemis aūt vno abortiuo alter q legittie natꝰ fuerit vopiscꝰ nomiať· Posthumꝰ vocať eo qꝫ pꝰ hūatōnē pr̄is nascať id ē post obitū·Jste ⁊ defuncti nom̄ accepit·sic eñ lex voluit: vt q de defuncto nascať·defuncti nomie appelleť·Mothus dr q ō patre nobili et matre ignobili gignit·sic̄ ex ꝓcubina·Est autē hoc nomē grecū ⁊ in latitate defic̄·Huic ꝑrius est spuriꝰ q ō matre nobili ⁊ ō pr̄e ignobili nascit· Jtē spuriꝰ pr̄e incerto matre vidua genitꝰ velut tm̄ spurij filiꝰ·q; mulieb⁹ē naturā veteres spuriū vocabāt· velut απο τουσ πορους hoc est semis ñ pr̄is noie· Eosdē ⁊ fauonios appellabāt·q; q̄dā alialia fauonio spū hausto cōcepe existimāť· Ulā ⁊ hi q ñ sunt de ltimo mr̄imōio: mr̄ēz potiꝰ q̄z pr̄ēz sequūť·Latine aūt spurij q̄si ex puritatē·i·q̄si imūdi·Nepos ē q ex filio natꝰ est·Dc̄s aūt nepos q̄si natꝰ pꝰ·Primū eñ filiꝰ nascit: peñ nepos·Gradus ei substitutiōis est hinc ⁊ posteritas q̄si postera etas· Nepos aūt vtriuslꝫ sexꝰ est·Mā vt neptis dicamꝰ in iure est ppr̄ discretōz successiōis admissuz· Pronepos est q ex nepote ꝓceptꝰ natuslꝫ ē·Et dc̄s pronepos q̄si natꝰ porro pꝰ·Et hoc q̄z gradu incipit vocari ⁊ pgenies q̄si porro pꝰ geniti· Naz filij ⁊ nepotes ñ sunt pgenies· q; ñ est in eis longa posteritas·Sic̄ autē inferiꝰ lōge editi pgenies dn̄i·ita supiꝰ paui attauiq; pgenitores appellātur: quasi porro generātes· Pronepos dc̄s·q; ppe nepotē·Abnepos q; seiūgiť a nepote·Est eñ inter illū ⁊ nepotē pnepos·Adnepos abnepotis filiꝰ·Trinepos adnepotis filiꝰ·q; pꝰ nepotē q̄rtꝰ in ordine ē q̄si tetranepos·Adnotes aūt nō dicimꝰ nisi quotēs graduū defic̄ nomē vtputa filiꝰ nepos pnepos abnepos adnepos trinepos·Ubi isti gradꝰ defecerit: merito tā dicimꝰ minores·sic̄ ⁊ maiores dicimꝰ pꝰ pr̄is aui

paui abaui attaui tritauiq; vocabulū

h Dc loco n̄cariū est exponere quēadmoꝺ gradus cognatōis nūerenť· Qua in re i pmis admonēdi sumꝰ q cognatōnū alie supᵱ nūerāť alie infra·alie ex trāsuerso·q etiā a latere dicūť Superior cognatō pentū·inferiorū liberorū· Ex trāsuerso fratꝝ sororū ve eorūq; q ex his pgenerant ⁊ ꝓseq̄nter patrui·amite·auunculi·matertere·Et superior q̄dē ⁊ inferior cognatō a primo gradu incipit·at ea q̄ ex trāsuerso nūerant a secūdo·Primo gradu ē supra pr̄· infra filiꝰ filia· Scō supra auꝰ auia·infra nepos neptis· Ex trāsuerso frater ⁊ soror· Tertio supra pauꝰ pauia·infra pnepos pneptis· Ex trāsuerso fratri sororisq; filiꝰ filia ⁊ ꝓseq̄nter patruꝰ amitta auūculus matertera· Patruꝰ ē pr̄is frater: q̄ grece πατρως vocať·Auūcl's ē mr̄is frater·q̄ apō grecos ppe μητρας apellať·⁊ pmiscue θειος dr·Amita est pr̄is soror·matertera vero est mr̄is soror·vtraq; θεια vl apō quosdā τηθις apellať·Quarto gradu supra abauꝰ abauia·ī abnepos abneptis· Ex trāsuerso fris sororisq; nepos neptis·⁊ ꝓseq̄nť patruꝰ magnus·amita magna·i·aui frater ⁊ soror· Jtē auūcl's magnꝰ et matertera magna·i·aue frater ⁊ soror· Consobrin⁹ ꝓsobrina·i·q̄ q̄ve ex frib⁹ aut sororib⁹ pgenerant·Sz q̄dā recte ꝓsobrinos eos ppe putāt dica q̄ ex duab⁹ sororib⁹ pgenerant q̄si ꝓsorinos·Eos vo q̄ ex duob⁹ frib⁹ pgenerāť p pne patrueles vocari·Si aūt ex duob⁹ frib⁹ sorores nascant·sorores patrueles vocāť·At cos q̄ ex frē ⁊ sorore pgenerant: amitinos ppe dici Amite tue filij ꝓsobrinū te apellāt·tu illos amitinos·Quito gradu·ē·attauꝰ attauia·ī·atnepos atneptis·Ex trāsuerso fris sororisq; pronepos pneptis·⁊ ꝓseq̄nter ppatruꝰ pamita·i·paui frat ⁊ soror·pauūcl's pmatertera·i·pauie fr et soror·Jtē fris patruel' sororis patruel' ꝓsobrini ⁊ ꝓsobrine amitini ⁊ amitine filiꝰ filia·ppiō sobrin⁹ sobna·Ibi sunt patrui magni·amite magne·auūculi magni·matertere magne·filiꝰ filia Sexto gradu sunt·ē·tritauꝰ tritauia·ī·trinepos trineptis·Ex transuerso fris sororisq; abnepos abneptis·⁊ ꝓsequēter abpatruꝰ abamita·i·abaui frater et soror·abauūcl's abmatertera·i·abauie frater ⁊ soror· Jtē sobrini sobrineq;·i·q̄ que ve ex frib⁹ vl sororib⁹ patruelib⁹ vel cōsobrinis vel amitinis pgenerant·Hactenꝰ oñ disse sufficiat quēadmodū gradꝰ cognatōis nūerentur· Mā q̄z ex his palā ē itelligere quēadmoꝺ vltiusq; q̄sq; gradꝰ nūerare dēmꝰ· Quippe sp narrata q̄q; ꝓsona gradū adūciat·vl lōge facilꝰ sit rīdere quoto q̄sq; gradu sit: q̄; ppa cognationis appellatōe quēq; denotari· Agnatōis gradꝰ eo dē mō nūerenť· Sz cū magna ꝓuitas oculata fide q̄z p aures animis hoīz ingigit: iō n̄cariū duximus pꝰ narratōz graduū et eos i pūn libro iscribi·q̄ tenꝰ possint ⁊ ex auribꝰ ⁊ oc'loz ispectōe adolescētes pfectissimā graduū doctrinā adipisci

Stēmata dn̄r ramusculi q̄s aduōti facūť i gñe: cū gradꝰ ꝓgnatōnū partiūť·vtputa ille filiꝰ·ille pr̄·ille auꝰ·ille attauꝰ·⁊ ceti q̄z figure he sūt·

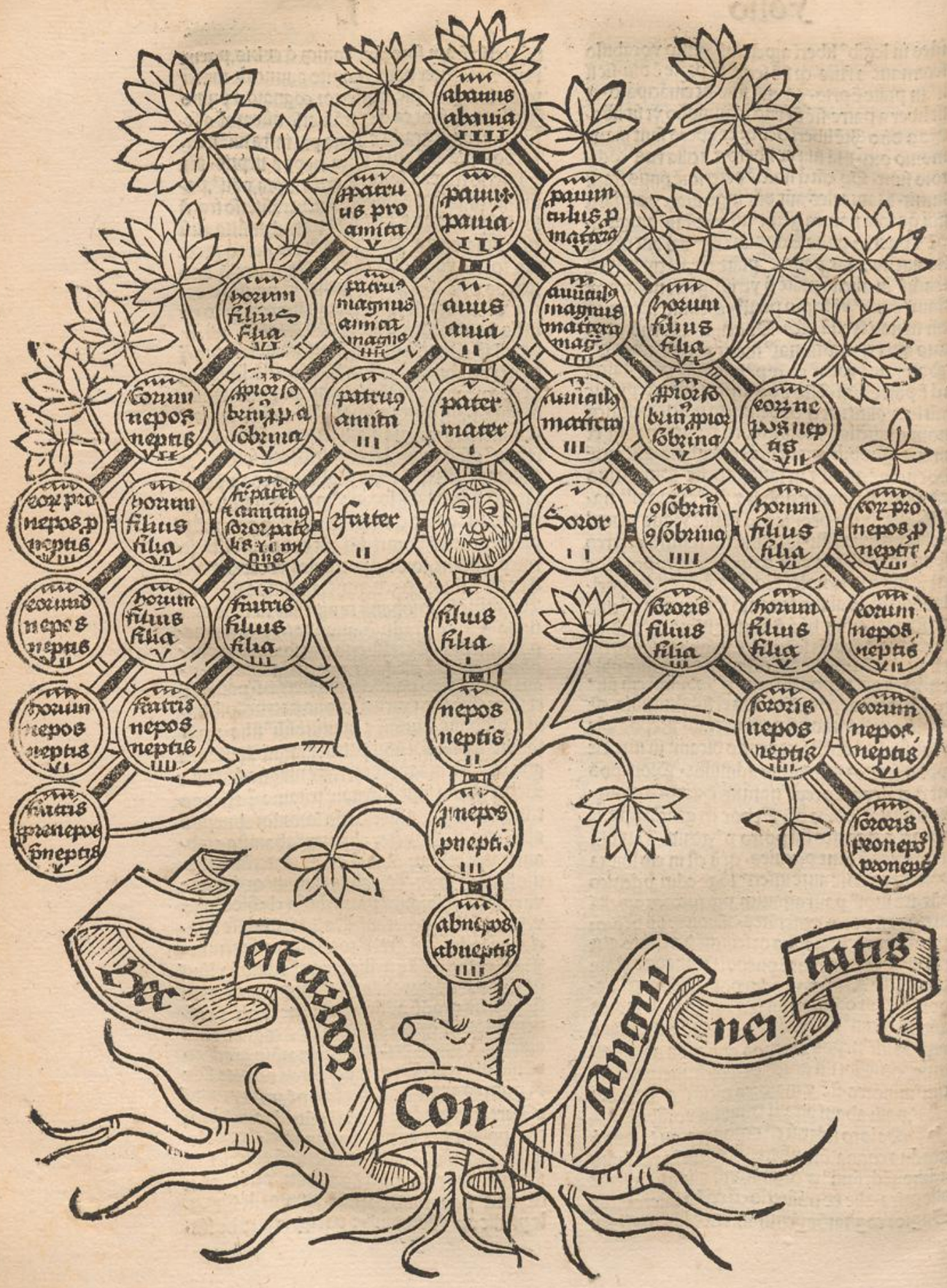
abauus abauia IIII
patruus pro amita V
pauus pauia III
pauus auus p matra V
horum filius filia VI
patruus magnus amita magna V
auus auia II
auus auus magnus matertera magna III
horum filius filia VI
eorum nepos neptis VII
prior sobrinus sobrina V
patruus amita III
pater mater I
auus auus matrem III
prior sobrinus sobrina V
eorum nepos neptis VII
eorum pronepos pneptis VIII
horum filius filia VI
frater patruus amitina fratres patrueles amitine III
frater II
Soror I
sororis sobrinus sobrina IIII
horum filius filia VI
eorum pronepos pneptis VIII
eorum nepos neptis VII
horum filius filia V
fratris filius filia III
filius filia I
sororis filius filia III
horum filius filia V
eorum nepos neptis VII
horum nepos neptis VI
fratris nepos neptis IIII
nepos neptis II
sororis nepos neptis IIII
eorum nepos neptis VI
fratris pronepos pneptis V
pnepos pneptis III
sororis pronepos proneptis V
abnepos abneptis IIII
Hec est arbor Consanguinitatis

De agnatis ⁊ cognatis La. VI

ti dicti eo q accedāt pnatis dum
nt filij. Qui iō ꝑus in gente agno
ūt p virilis sexꝰ pſonas: veluti fra-
e natus vel fratris filiꝰ nepos. vt
truꝰ. Cognati dicti q: sunt ⁊ ipi p
natōis ꝓiūcti. Qui inde post ag-
p femini sexus pſonas vēiūt nec
alis naturali iure cognati. Proxi
timitatē sanguis appellatꝰ. Con-
cati eo q ex vno sanguie id est ex
ie nati sunt. Mā semē viri spuma
d instar aque in scopulos collise:
ndidā facē vel sic vinū nigꝝ qō i
spumā albētē reddit. Frēs dicti:
odē fructu i ex eodē semine nati
de eadē genitrice nascēdo manā
lti dicūt de eodē germie q tm fra-
rgo frēs ex eodē fructu germani
rice manātes. Uterini vocati: co
is patrib⁹ ⁊ vno vtero editi. Maz
lieris ē. Quatuor aūt mōis frēs
cpturis natura gēte cognatōne
ra vt esau ⁊ iacob ādreas et pe
iohānes. Gēte vt oēs iudei frēs
ilē vt in deuteronomio Si autem
uū q est hebre⁹. Et apls. Optabā
inqt ego anathema eē a xpo ꝓ fratrib⁹ meis q
sunt cognati mei fm carnē q sunt israelite Pro
ro cognatōe frēs vocanē q sunt ō vna familia
id ē patria quas latini paternitates interptāt:
cū ex vna radice mlta generis turba diffundit
vt in geñ dixit abrahā ad loth. Nō sit rixa inter
me ⁊ te ⁊ inter pastores meos ⁊ pastores tuos
q: frēs sum⁹. Et certe loth nō erat frat abrahe:
sed filiꝰ fratris ei⁹ aram. Quarto mō affectu fra
tres dicti: q in duo scindunt spāle ⁊ cōe. Spe-
ciale quo oēs xpiani frēs vocāt vt Ecce q̄ bo
nū ⁊ q̄ iocundū hitare frēs in vnū. In cōe au-
tem cū ⁊ omēs hoies ex vno patre nati pari in
ter nos germanitate ꝓiūgimur: scptura loquē
te. Dicite his q̄ oderūt vos. frēs nr̄i vos estis.
Germana ita intellr vt germanꝰ eadē genitri-
ce manās. Sororꝰ aūt vt frater Mā sororē ex eo
dem semie dicta q sola cū fratrib⁹ in sorte agna
tionis hēat. Fratꝝ filij patrueles dēi eo q pa-
tres eoꝝ germani frēs inter se fuerūt. Cōsobri
ni xo vocati q aut ex sorore ⁊ fratre aut ex duab⁹ sororib⁹ sūt nati: q̄si cōsororini. Fratrueles
aūt matertere filij sunt. Sobrini ꝓsobrinoꝝ filij
Thius grecū nom̄ ē. Patruꝰ frater pr̄is est q̄si
pater ali⁹. Tū ⁊ discedēte pre pupillū por pa-
truꝰ suscipit ⁊ quasi filiū lege tuet. Auūculꝰ est
mr̄is frater: cuiꝰ nomē formaz diminutiui hēre
videt q: ab auo venire mōstrat. Amita ē sororꝑr̄is quasi alia mater. Matertera est sororꝑ ma-
tris quasi altera mater. Socer ē q filiam dedit
Gener est q filiā duxit. Gener aūt dcūs q ascis-
cat ad augēdū genꝰ. Socer aūt ⁊ socer⁹ qō ge-
nex vel nux sibi associauit. Vitric⁹ aūt q vxo-
rem ex alio viro filiū aut filiā hītē duxit. Et di
ctus vitric⁹ q̄si nouitric⁹ q a matre supducatur
nouꝰ. Puuignꝰ est q ex alio patre natꝰ est. ⁊ ꝓ-
uignus dici putat quasi puigen⁹. q: ꝑus geni-
tus vñ ⁊ vulgo añ natus. Vocabula aūt a gē-
te hec vident declinata. genitor genitrix. agna-
ti agnate. cognati cognate. pgenitores pgeni-
trices. Germani germane. Hec ꝓsanguitas dū
se paulatim ppaginū ordinib⁹ dirimens vsq̄
ad vltimū gradū subtraxerit ⁊ ppinqtas eē de
sierit. eam rursus lex matrimōij vinculo r̄petit
et quodāmodo reuocat fugiētē. Iō aūt vs̄ ad
sextū generis gradū cōsanguitas cōstituta est:
vt sicut sex etatib⁹ mūdi generatio ⁊ hois stat⁹
finit: ita ppinqtas generi tot gradib⁹ timiarē

Itē de p̄dictis affinitatibus

Uctor mei generis pater mihi est: ego
a illi filius aut filia. Patris mei pat mi-
hi au⁹. ego illi nepos aut neptis. Pa-
tris mei au⁹ mihi pau⁹. ego illi pnepos aut p-
neptis. Patris mei pauus mihi abau⁹ est. ego
illi abnepos aut abneptis. Patris mei abauus
mihi attau⁹ est. ego illi adnepos aut adneptis.
Patris mei attauus mihi tritau⁹ est. ego illi tri-
nepos aut trineptis ¶ De patruis.

Atris mei frater mihi patruus est: ego
p illi fratris filiꝰ aut filia. Patrui mei pa-
ter mihi pater magnus est. ego illi filij
fratris filius aut filia. Patrui mei au⁹ mihi ꝓ-
patruus est. ego illi filij filie nepos aut neptis.
Patrui mei pauus mihi adpatruus est. ego il
li nepotis aut neptis filius aut filia

¶ De amitis

Atris mei sororis mihi amita est. ego illi
p fratris filius aut filia. Amite mee mat
mihi amita magna est. ego illi filie fra-
tris filius aut filia. Amite mee auia mihi proa-
mita ē. ego illi neptis filiꝰ aut filia. Amite mee
pauia mihi abamita est. ego illi neptis nepos:
aut neptis ¶ De auūculis.

Atris mee frat mihi auūculus ē. ego illi
m sororis filiꝰ aut filia Auūculi mei pr̄ mi
hi auūculꝰ magnꝰ ē. ego illi filij sororis filiꝰ aut fi-
lia. Auūculi mei auꝰ mihi pauūcl's ē. ego illi fi
lij nepos aut neptis. Auūcli mei pauꝰ mihi aba
uūculꝰ ē. ego illi neptis filiꝰ aut lia De mr̄ter

Atris mee sororis mihi matertera ē. ego illi
m sororis filiꝰ aut filia. Matertere mee sorōis
mihi matertera magna ē. ego illi sororis
nepos aut neptis. Auie mee sororis mihi abmatte
ra ē. ego illi sororis pnepos aut pneptis. paue
mee sorōris pmatertera ē ego illi neptis filiꝰ aut fi-

¶ De agnatis ⁊ cognatis La. VI

a Gnati dicti eo q̄ accedāt pnatis dum desunt filij. Qui iō ꝑus in gente agnoscunt: q: venūt p virilis sex⁹ ꝑsonas: veluti frater eodē patre natus. vel fratris fili⁹. nepos. vt ex eo. Itē patru⁹. Cognati dicti q: sunt ⁊ ipi p pinq̄tate cognatōis ꝓiūcti. Qui inde post agnatos hñt: q: p femini sexus ꝑsonas vēiūt. nec sunt agnati sz alis naturali iure cognati. Proximus ꝓpter ꝓximitatē sanguis appellat⁹. Consanguinei vocati eo q̄ ex vno sanguie. id est ex vno pris semie nati sunt. Mā semē viri spuma est sanguis ad instar aque in scopulos collise: que spumā candidā facē. vel sic vinū nigz q̄ō i calice agitatū spumā albētē reddit. Frēs dicti: eo q̄ sint ex eodē fructu. i. ex eodē semine nati. Germani ꝙo de eadē genitrice nascēdo manātes. nō vt multi dicūt de eodē germie. q̄ tñ fratres vocanē. ergo frēs ex eodē fructu. germani ex eadē genitrice manātes. Uterini vocati: eo q̄ sint ex diūsis patrib⁹ ⁊ vno vtero editi. Maz vterus tñ mulieris ē. Quatuor aūt mōis frēs dñr in dīnis scꝑturis. natura. gēte. cognatōne. affectu. Natura vt esau ⁊ iacob. ādreas et ꝑetrus. iacob⁹ ⁊ iohānes. Gēte. vt oēs iudei frēs inter se vocanē. vt in deuteronomio Si autem emeris frēm tuū q̄ est hebre⁹. Et ap'is. Optabā inq̄t ego anathema cē a xp̄o. p fratrib⁹ meis q̄ sunt cognati mei ſm carnē q̄ sunt ysraelite. Ꝓximo cognatōe frēs vocanē q̄ sunt ō vna familia id ē patria. quas latini paternitates interp̄tāt: cū ex vna radice mlta generis turba diffundit vt in geñ. dixit abrahā ad loth. Nō sit rixa inter me ⁊ te ⁊ inter pastores meos ⁊ pastores tuos q: frēs sum⁹. Et certe loth nō erat frat abrahe: sed fili⁹ fratris ei⁹ aram. Quarto mō affectu fratres dicti: q̄ in duo scindunt. spāle ⁊ cōe. Speciale quo oēs xp̄iani frēs vocāt. vt. Ecce q̄ bonū ⁊ q̄ iocundū hītare frēs in vnū. In cōe autem cū ⁊ omēs hoies ex vno patre nati pari inter nos germanitate ꝓiūgimur: scꝑtura loquēte. Dicite his q̄ oderūt vos. frēs nr̄i vos estis. Germana ita intellr. vt german⁹ eadē genitrice manās. Sororaūt vt frater Mā soror ē ex eodem semie dicta q̄ sola cū fratrib⁹ in sorte agnationis hēat. Fratrꝫ filij patrueles dīci. eo q̄ patres eoꝝ germani frēs inter se fuerūt. Cōsobrini ꝙo vocati. q̄ aut ex sorore ⁊ fratre. aut ex duab⁹ sororib⁹ sūt nati: q̄si cōsororini. Fratrueles aūt matertere filij sunt. Sobrini ꝓsobrinoꝝ filij Thius grecū nom̄ ē. Patru⁹ frater pris est q̄si pater ali⁹. Tūi ⁊ discedēte pre pupillū ꝑor patru⁹ suscipit. ⁊ quasi filiū lege tuet. Auūculus est mr̄is frater: cui⁹ nomē formaz diminutiui hēre videt. q: ab auo venire mōstrat. Amita ē soror pris quasi alia mater. Matertera est soror matris. quasi altera mater. Socer ē q̄ filiam dedit Gener est q̄ filiā duxit. Gener aūt dcūs q̄ ascisc̄at ad augēdū gen⁹. Socer aūt ⁊ soc⁹ q̄ō genetꝫ vel nuꝫ sibi associauit. Uitric⁹ aūt q̄ vxorem ex alio viro filiū aut filiā hñtē duxit. Et dictus vitric⁹ q̄si nouitric⁹ q̄ a matre supducatur nou⁹. Priuign⁹ est q̄ ex alio patre nat⁹ est. ⁊ ꝑuignus dici putat quasi puigen⁹. q: ꝑus genitus. vñ ⁊ vulgo añ natus. Uocabula aūt a gēte hec videnē declinata. genitor genitrix. agnati agnate. cognati cognate. pgenitores pgenitrices. Germani germane. Hec ꝓsanguitas dū se paulatim ppaginū ordinib⁹ dirimens vsq̄z ad vltimū gradū subtraxerit. ⁊ ppinq̄tas eē desierit. eam rursus lex matrimōij vinculo ꝛpetit et quodāmodo reuocat fugiētē. Jō aūt vsz ad sextū generis gradū cōsanguitas cōstituta est: vt sicut sex etatib⁹ mūdi generatio ⁊ hois stat⁹ finiē: ita ꝑpinq̄tas generi tot gradib⁹ timiareē

Itē de p̄dictis affinitatibus

Uxor mei generis pater mihi est: ego

a illi. filius aut filia. Patris mei paē mihi au⁹. ego illi nepos aut neptis. Patris mei au⁹ mihi ꝓau⁹. ego illi ꝓnepos aut ꝓneptis. Patris mei ꝓauus mihi abau⁹ est. ego illi abnepos aut abneptis. Patris mei abauus mihi attau⁹ est. ego illi adnepos aut adneptis. Patris mei attauus mihi tritau⁹ est. ego illi trinepos aut trineptis ¶ De patruis.

Atris mei frater mihi patruus est: ego

p illi fratris fili⁹ aut filia. Patrui mei pater mihi pater magnus est. ego illi filij fratris filius aut filia. Patrui mei au⁹ mihi ꝓpatruus est. ego illi filij filie nepos aut neptis. Patrui mei ꝓauus mihi adpatruus est. ego illi nepotis aut neptis filius aut filia

¶ De amitis

Atris mei soror mihi amita est. ego illi

p fratris filius aut filia. Amite mee maē mihi amita magna est. ego illi filie fratris filius aut filia. Amite mee auia mihi ꝓamita ē. ego illi neptis fili⁹ aut filia. Amite mee ꝓauia mihi abamita est. ego illi neptis nepos: aut neptis ¶ De auūculis.

m Atr̄i mee frāē mihi auūculus ē. ego illi sororis fili⁹ aut filia Auūculi mei pr̄ mihi auūcul⁹ magn⁹ ē. ego illi filij soror̄ fili⁹ aut filia. Auūculi mei au⁹ mihi ꝓauūcl's ē. ego illi filij nepos aut neptis. Auūcli mei ꝓau⁹ mihi abauūcul⁹ ē. ego illi neptis fili⁹ aut lia De mr̄is

Atr̄i mee soror mihi matertera ē. ego illi

m soror̄ fili⁹ aut filia. Amatertere mee soror̄ mihi matertera magna ē. ego illi sororis nepos aut neptis. Auie mee soror mihi abmatertera ē. ego illi sororis ꝓnepos aut ꝓneptis. ꝓauie mee soror̄ m̄ ꝓmatertera ē ego illi neptis fili⁹ aut fi.

¶ De ꝓiugijs Ca·VII

V Ir ſcm̃ ſignificat nō cōiugiū niſi adiecens·vir ei⁹·Maritus x̄o etiā ſine adiectōe ꝓiugem ſonat·t a mare marit⁹ q̄ſi mas·Eſt em̃ nomē ꝑme poſitōis qđ facꝫ in diminutione maſculus·in deriuatōe marit⁹·Sponſus a ſpōdendo vocatus·Mā añ x̄ſum tabellaꝫ matrimonij cautōes ſibi inuicē emittebāt in q̄bus ſpōdebant ſe inuicē ꝓſentire in iura m̃rimōij t fideiuſſores dabāt·Eīm t admiſſum ē vt ſpōſuꝫ dicam⁹ viꝫ a ſpōdēdo·t ſpōſam ſil'·Cetex ꝑ ꝑia ſpōdere velle eſt·Ergo ſpōſus nō q; ꝑmittit:ſz q; ſpōdet t ſpōſores dat·Arrabo dcā q̄ſi arrabona·Quod em̃ dat ꝑ ꝓiugio bñ dat·q̄a cōiugiū bonū eſt·Qđ x̄o cā fornicatōis aut adulterij malū ē:idcirco arrabo nō eſt·Dcā aūt arra a re,ꝑ qua tradit·Eſt aūt arra non ſolum ſpōſio ꝓiugalis:ſed etiā ꝑ q̄libet ꝑmiſſa re data vt ꝓleat·Proci nuptiaꝫ petitores a ꝑcando t petēdo dicti·Pronuba dicta·eo q̄ nubentib⁹ ꝓeeſt·quecꝫ nubētē viro ꝓiūgit·ipſa eſt t paranympha·nā nympha ſpōſa in nuptijs·et nympha ꝑ lauatōis officō·qđ t ad nomen nubentis alludit·Cōiuges appellati ꝓpter iugu⁹ qđ imponit m̃rimonio ꝓiūgēdis·Jugo ei nubentes ſubijci ſolēt ꝓpter futurā ꝓcordiā ne ſeparent·Cōiuges aūt verius appellant a prima deſpōſatōis fide q̄uis adhuc inter eos ignoret ꝓugalis ꝓcubitus·ſicut ioſeph maria ꝓiuꝫ vocat·inter quos nec fuat nec futura erat carnis villa ꝓmixtō·Nupte dcē q; vultus ſuos velent: trāſlatū nomē a nubib⁹ q̄bus tegit celū·Unde et nuptie dr̃ q; ibi ꝑmū nubētiū capita velant Obnubere em̃ cooprire ē·Lui ꝑna inuba:hoc eſt innupta·q̄ adhuc vultū ſuū nō velat·Uxores vocate q̄ſi vnxiores·Amor⁹ em̃ erat antiq̄tus vt nubētes puelle ſim̃ venirēt ad limē matrui t poſtes añq̄ ingrederent ornarent lancis vittis t oleo vngerēt·Et iñ vxores dcē q̄ſi vnxiores·que iō vetabant limina calcare: q; illic ianue t coeāt t ſepent·Amatrona eſt q̄ iā nupſit·et dcā matrona q̄ſi m̃ nati·vel q;iam mat fieri poteſt·vñ t m̃rimoniū dcm·Diſtinguit aūt inter matronā t mrem·matrēq̄ familias·Nā matrone q;iam in m̃rimoniū ꝓuenerūt·m̃res: quia genuerūt·matresfamilie q;iā ꝑ q̄ndā iurl ſolēnitatē in familiā mariti trāſierūt Amonogamus dictus·q; vni tñ nupſit·Amono em̃ apud grecos vnū dr̃·gamos nuptie interptant·Bigamus aūt t trigamus a nūero vxoꝫ vocatus quaſi duaꝫ vel triū marit⁹ Uidua vocata q; cū viro vno fuerit·nec circa ꝓſortiū alteri⁹ viri p⁹ mortē ꝑmi ꝓiugis adheſerit·Nam q̄ alteri poſt mortē ꝑ⁹ viri nupſerint:vidue nō dr̃·Jtez vidua dicta q; ſola ſit·nec circa cōſortiū alteri⁹ viri cōiugalia iura cuſtodiat·Fratris vxor fratiſſa vocat·Amariti frater leuir dr̃·Duoꝫ int̃ ſe fratꝫ vxores ianitrices vocant·quaſi eandē ianuā terētes·vel ꝑ eandē ianuā iter hñtes·Uiri ſoror glos appellat·Sororis vir ſpāle nomē nō habet·nec vxoris frat·Amrimoniū eſt nobiliuꝫ iuſta ꝓuētō t cōditō·Cōiugiū eſt legittimarū ꝑſonaꝫ inter ſe cocūdi t copulādi nuptie·Cōiugiū eſt dcm·q: cōiūcti ſunt·vt a iugo quo in nuptijs copulant ne reſolui aut ſepari poſſint·Cōnubiū aūt nō a nupta ſed a nubēdo formatum·Dr̃ aūt ꝓnubiū cū equales in nuptias coeunt·vtputa aues romanu: pari vtiq̄ dignitate·Cōnubiū aūt nō eſt cū auis roman⁹ cuꝫ latina iūgit·Quotiēs aūt ꝓnubiū nō eſt·filij patrē nō ſequūt·Hymene⁹ dr̃ a quodā hymeneo q̄ ꝑmus ꝑſpe vſus ē nuptijs·vel apo tu hymeneos·q̄ mēbrane x̄ginitatis eſt clauſtꝫ·Contubernīū eſt ad tps coeūdi ꝓuētō·vñ t tabernaculū qđ mō huc mō illuc ꝑfigit·Repudiū ē qđ ſb teſtimōio teſtiū vel pñti vel abſenti mittitur Diuortiū eſt quotiēſcūq̄ diſſoluto m̃rimōio alter eoꝫ alteras nuptias ſequit·Diuortiū autē dictū a flexu viaꝫ·hoc eſt vias in diuſa tēdētes Friuolū eſt cū eo animo ſepant vt rurſum ad ſe inuicē reuertant·Nā friuolū eſt velut q̄ſſe mentis t fluxe nec ſtabil'·Propꝫe aūt friuola vocantur fictilia vaſa inutilia·Tres aūt ob cās ducit vxor·Prima eſt cā ꝓlis·de qua legit in geneſi· et bñdixit eis dicēs· Creſcite t multiplicamini Scōa cauſa adiutorij de qua ibi in geñ dr̃ Nō eſt bonū hoiem eſſe ſolū:faciam⁹ ei adiutoriū ſile ſibi·Tertia cauſa incōtinētie· Uñ dic apl's vt q̄ ſe nō ꝓtinet nubat·In eligēdo marito q̄tu⁹ or ſpectari ſolēt·x̄tus·gen⁹·pulcritudo·ſapientia·Ex his ſapiētia potētior eſt ad amoris effectum·Refert hec q̄tuor Uirgili⁹ de enea q; hūs dido impulſa eſt in amorē eius Pulcritudine: quē ſeſe ore ferēs·Uirtute:q̄ forti pectore t armis·Oratōe·heu q̄bus ille iactatus fatis que bella exhauſta canebat· Genere:credo eq̄dem nec vana fides genus eſſe deoꝫ·Jtē in eligēda vxore quatuor res impellūt hoiem ad amorem pulcritudo·genus·diuitie·mores·Abeli⁹ tñ eſt ſi in ea mores querant q̄ pulcritudo· Nūc aūt ille querunt·quas aut diuitie aut forma nō q̄ ꝓbitas moꝫ ꝑmēdat· Jdeo aūt feie ſb viri poteſtate cōſtūt·quia leuitate animi plerūq̄ decipiunt·Unde t equū erat eas viri auctate reprimi·Proinde t veteres voluēt femias innuptas q̄uis pfecte etatis cēnt ꝓpter ipam animi leuitatem in tutela conſiſtere

Finit liber nonus·

Incipit liber decimus de q̃busdam vocabulis noim̃ per alphabetũ distinctis.

Rigo quorũdã

o noim̃. id ē vñ veniãt: nõ pene oibus patet. ¶Proinde q̃dã noscẽdi gr̃a huic opi interiecim⁹ Licz origo noim̃ vñ veniant a phis eam tenet rõnẽ. vt per denoiatõem homo ab hũanitate. sapiẽs a sapientia noietur. q; ꝑus sapiẽtia: deinde sapiẽs. tamdaret alia spãlis in origine quorũdã noim̃ causa: sic̃ homo ab humo. vñ ꝑpe ē appellat⁹. Ex q̃bus exẽpli gr̃a quedã in hoc opere posuimus.

a Eros vir fortis t sapiẽs. Auctor ab augẽdo dictus. Auctorez femnio genere dici nõ posse. ¶Nã quedã sunt que in femnio genere flecti nõ ꝑnt. vt cursor. Actor ab agẽdo. Alumn⁹ ab alẽdo vocat⁹ hz t q̃ alit et q̃ alit alumn⁹ dici possit. i. t q̃ nutrit t qui nutrit sed melꝰ tñ q̃ nutrit: Amic⁹ p denuatõnem q̃si aimi custos. Dict⁹ aũt ꝑpe amic⁹ ab hamo. id ē a catena caritatis: vñ t hami q; teneãt Amator turpitudinis. q; amore torquet libidis Amabilis aũt q; sit amore dign⁹. Amasius: eo q; sit ꝑnus ad amorẽ. Astut⁹ ab astu vocat⁹. qõ ē callidi t cauti noisq̃ possit sine piculo fortit aliq̃d facere. Argut⁹. q; argumẽtũ cito iuẽit in loq̃ndo. Acer in vnãquãq; formã vegetus ac nimi⁹ Alacer a velocitate t cursu. quasi diceret aliger Armiger q; arma gerat. Alacris lẽtus. alacrit gestiẽs: t nulli⁹ rei nouitate turbat⁹. Agil⁹ ab agendo aliq̃d celeriter: sicut docilis. Aemulus eiusdẽ rei studiosus. q̃si imitator t amabil⁹. als inimic⁹ inuenit. Aequus est ꝓm naturã iustus dictus ab equalitate hoc ē ab eo q; sit equalis. vnde t eq̃tas appellata. ab equalitate quadrãs. Aequus. eo q; sit alteri equalis euo. id est coetaneus. Arrogãs. eo q; multũ rogẽt. et ille multũ fastidiosus sit. Audax ꝑpe ꝓ arrogante ponit. Animosus. eo q; sit aimis t virib⁹ plen⁹ Animatus quasi aimo auct⁹: t quasi aimo firmatus. Aelatus. ꝓ eo q; seip̃m sup mẽsurã eleuet: dũ magnus sibi videt de his q̃ agit. Attollens q; se eleuet t erigat. Ambitiosus q; honores ambiat. Auidus dictus ab auẽdo. auere ei c ipe est. Hinc t auarus. Nã quid est auax esse ꝓgredi vltra q̃ sufficit. Auarus ex eo dict⁹ q; sit auidus auri t nunq̃ opib⁹ expleat. t quãtum plus habuerit tantũ plus cupiat. Flacci super hoc cõcordãte sñia qui ait. Semp auar⁹ eget. t Salustius: q; neq; auaricia copia neq; inopia minuat. Amar⁹ a sapore trãslatũ nomẽ hz. Est cñ insuauis. nec nouit quẽq; ad ꝓsortiũ suum aliqua inuitare dulcedie. Adulter violator maritalis pudoris. eo q; alterius thoꝛ polluit Anceps huc illucq; fluctuãs ac dubius istud an illud capiat. t in qua ꝑte declinet animus. Atrox q; sit tetris moꝛib⁹. Abstemius a temeto id ē vino quasi abstinẽs a vino. Ablactat⁹ q; sit a lacte ablat⁹. Aeger q; agat infirmitate vel tristicia ad tps. Aegrot⁹ q; sit eger frequẽnti⁹ sicut irat⁹ et iracũdus. Aerumosus. a rumie dict⁹ q; ꝑ iopiã miser fact⁹ esuriat t sitiat. Auspex ex eo q; auiũ auspicia intẽdat. sicut auceps q; aues capiat. Astrosus ab asto dcũs. q̃si malo sidere natus. Aenormis eo q; normã t mẽsurã excedat. Abactõ est fur ut mẽtoꝛ t pecoꝛ. quẽ vulgo abigeũ vocant. ab abigẽdo scz Atramus t albat⁹ ille a veste nigra. iste ab alba. Aduena eo q; aliũde aduenerat. Alienigena. q̃ ex alia gẽte genit⁹ est. t si ex ea vbi est. Itẽ alienigena q; aliene regiõis sit. et nõ eius vbi ē. Accola eo q; aduenięs terram colat. Agricola a colẽdo agro: sicut siluicola Assecla. eo q; sequat aliquẽ lucri causa. Assiduus dicebat apũd antiquos q̃ assibus ad erariuz exp̃sum ꝓferẽdis ꝑerat. t in negocijs q̃s publicis frequẽs. vñ t ꝑ s nõ ꝑ d scribẽdũ est Apparitor notatus q; appareat t videat t ꝑsto sit ad obsequium. Attẽtus vt aliq̃d audiẽs teneat. Attonitus veluti furore quodã instinctus atq; stupefact⁹. Dictus aũt attonit⁹ a tonitrui strepitu. q̃si tonitruo stupefact⁹. t vicino fulgore aut tactu primus. Allectus q; sit palã electus. Abact⁹ q; sit ab actu remotus. Abortiuus eo q; si oriat̃ sz aboriat̃ t excidat. Adoptiu⁹ qui est palã adoptatus in filiũ. Ambo ab eo q̃ ē αυφω noiã de greco latinũ factũ. lr̃a tertia demutata. Alt⁹ de multis ꝺr. Alt̃ ꝺo e duob⁹ vocat̃. Acq̃man⁹ appellat̃ q̃ vtraq; mãu gladio incũctant̃ vtitur.

b Eatus dictus. q̃si bene auct⁹. scz ab habendo q̃ velit. t nihil patiẽdo q̃ nolit. Ille aũt ꝺe beatus est qui habz omnia que vult bona. t nihil vult mali. Ex his cñt duob⁹ beatus hõ efficit̃. Bon⁹ a venustate corporis credit dictus. postea t ad animũ trãslatũ nomen. Eum aũt dicimus bonũ cui nõ preualet malũ. eiq; optimũ q̃ peccat minimũ. Benignus est vir sponte ad benefaciẽdũ paratus et dulcis alloq̃o. Nõ aũt multũ distat benign⁹ a bono. q; t ipe ad bñfaciẽdum videt expositus Sed in eo differt. q; pot bonus esse t tristior: t bñ q̃dẽ facere t ꝑstare q̃ posit̃. non tñ suauis esse nouit cõsortio. Benignus aũt sua cunctos nouit inuitare dulcedine. Beneficus a benefaciẽdo alteri dict⁹. Tñ t beneficiẽtia vocat̃ q̃ ꝓximo ꝑdest. Beniuolus q; bñ vult. Nõ tñ dicimus beneuolus sicut nec maleuolus. Sepe ei ex duab⁹ ꝑtibus compositũ nomẽ. aut priorem aut sequẽtẽ lr̃am corrũpit. Nã beneuolẽtia absurdũ sonat. Blandus dulcis t inuitãs ad familiaritatẽ sui. Brut⁹ q̃si obrut⁹. q; sensu caret.

Est enī sine rōne sine prudētia. Vñ t ille iuni⁹ brutus ex sorore tarq̄nij superbi genit⁹ cū eundē casum timeret quē frater incurrerat. q̄ ob diuitias t prudētiā ab auūculo fūat occisus: vtilem tpis stultitiā simulauit. Vñ etiā brut⁹ ē cognominat⁹. dū vocaret iuni⁹. Balbus. a balando pot⁹ q̄z a loq̄ndo dict⁹. ꝟba enī si explicat. Inde t blesus. q: ꝟba frāgit. Bucco garrulus. q ceteros ozis loq̄citate nō sensu exuper. Biliosus q sit sp tristis ab hūore nigro. q̄ bilis vocat Baburr⁹ stult⁹ ineptus. Biothanat⁹ q est bis mortu⁹. Thanatos enī greco ꝓmōe moz ōr.

Larus a celo q splēdeat. Vñ et clara
c dies ꝓ splēdore celi. Celsus a celo dictus q sit sblimis t alt⁹ q̄si celestis. Castus ꝑmū a castratōe nūcupat⁹. postea placuit veterib⁹ etiā eos sic noiari: q̄ ppetuā libidis ab stinētiā pollicebant. Celes dict⁹. q: uter sibi facē ad celū. Celebs ꝓnubij expers. q̄lia sunt noia in celo que absq̄ ꝓnuptijs sunt. Et celebs ōr q̄si celo beat⁹. Celicola. eo q celū colat. Est ei āgelus. Cōtinēs nō soluz in castitate ōr. sz in cibo et potu. in ira q̄z t vexatōe mēt⁹ t detrahēdi libidine. Et ꝓtinēs ōr q se a multis mal⁹ abstinet. Clemēs. mīticoz ab eo q duat. i. ptegat et tueat sīc solet patron⁹ clientē. Cōcors a ꝓiunctōe cordis ē apellat⁹. Mā sicut cōsors ōr q sortē iūgit. ita ille cōcors ōr: q̄ corde iūgit. Concionator multitudis allocutor. Cōsolator vni⁹ allocutor. t iñ dēs ꝓsolator q soli se aplicet cui loq̄tur. t solitudinē leuat alloq̄o suo. Hinc t ꝓsolatiū. Cōsultus est q ꝓsulit. cui ☞rius est incōsultus. q nō accipit ꝓsiliū. Cōstans dict⁹ q vndiq̄z stat. nec in aliquā ptē declinari pōt. Cōfidēs q sit in cūctis fiducia plen⁹. Vñ t Cicilius. Si ꝓfidentiā hēs ꝓfide oia. Cautus a cauēdo dictus. Callidus fraudulēt⁹. q: cclaī nouit t male perit⁹. Callidū aūt veteres nō ꝓ astuto tm: sed etiā ꝓ astuto docto ponebāt. Hunc t ꝟsutū ab eo q aīm cito ꝟtat. Cupidus a cupiēdo multū. i. accupiēdo vocat⁹. Clamosus quasi calamosus a calamo scz q sonet. Calūniator falsi crimis accusator. a caluēdo. i. frustrādo t decipiēdo dict⁹. Calculator. a calcul⁹. i. lapillis minutis. quos antiq̄ in manu tenētes nūeros cōponebant. Cōpilator. q̄ aliena dicta suis pmiscet. sīc solēt pigmētarij in pila diūsa mixta cōtundere. Hoc scelere quōdā accusabaī mantuanus ille vates cū quosdā ꝟsus homeri trāsferens suis pmiscuit. t cū ꝓpilator vetet⁹ ab emulis diceret. ille rīdit magnaī eē viriū clauam herculi extorq̄re de manu. Contumax. ab eo q ptēnat. Chromatic⁹ q: nō ꝓfundit. nec colorē mutat. Grece enī chroma color vocat. Cōtūeliosus. q: velox est t tumet in ꝟbis iniurie. Cōtentiosus. ab intētōe vocatus: q̄ nō ratiōe aliq sed sola ptinacia vindicat. Cōtemptibilis vl q: cōtemptu habilis. vel q: ꝓtēptus t vilis. id est sine honore. Crudelis. hoc est crudus. quē greci homon apellāt. p trāslatōem. q̄si nō coctus: nec esui habilis. Est enī asper t dur⁹. Carnifex q carnē afficiat. Crucian⁹ eo q sit cruce dign⁹. Collega a colligatōe societatis t cōplexu amicicie dictus. Coetaneus quasi cōpar etat⁹. Cōplex qui vno pctō vel crimie alteri est aplicat⁹ ad malū. Ad bonū ꝟo nunc̄z dicimus cōplicē. Consors eo q ad eū ps ptinet bonoz. Mā sortem veteres p pte ponebant. Consors ergo q sit ꝓmunis sorte: sicut dissors dissimil sorte. Celer apellat⁹ a celeritate. q: qō vsus exigit velocius facit. Cōfinialis ab eo q sit genere vel loco affinis. Colonus a colonia. vel ab agro colendo dict⁹. Curator q curā ferat pueris q̄ adhuc ei⁹ etatis sunt: vt negocia sua satis administrare nō possint. Cognitor a cognoscēdo cām dictus. Clientes ꝑus colientes dicebāt. a colendis patronis. Captus captiu⁹ ōr. quasi capite diminutus ingenuitatis. fortuna enī ab eo excidit. vñ t a viris perius capite diminutus ōr. Colonus a colūna vocatus. eo q erect⁹ et firmissimus sit. Comptus a coma dictus q sit formosus capillis. vel q: comā nutrit. Calamistratus a calamistro. i. acu ferreo in calami silitudine facto. in quo crines obtorquent vt crispi sint quē in cinere calefacere solēt qui capillos crispant vt calamistrati sint. Corpulētus q sit corpore validus t lētis carnib⁹. Crassus a saginato corpe. a creādo carnes. Comessor a ꝓmedēdo satis. Est enī gule ac vētri imoderate deditus. Caupo pessim⁹ de vino aquā faciēs. Cādidus Canus dictus a cādore. t cādidus: q̄si canori datus. Studio enī accedit cādor. Nam albū vocari nature est. Clodus curuus crisp⁹. Cecus apellat⁹ q careat visu. Est enī lumib⁹ amissis. Cecus est q̄ vtroq̄z oculo non videt. Caducus a cadēdo dictus. i. lunaticus. eo q certo lune tpe patiaī. Cōfusius a ꝓfessiōe sceleris apellatus. Ifi t cōfusio. Cōuulsus ōr: cui sua vi aliq̄ adimunt. Vñ t cōuulsa nauis: cui eminētia vi tēpestatis adimunt. Vñ t Virgi. Vir septē cōuulse vndis quasi mutilate. Consumptus totus sumptus t deuorat⁹. Concilia trix ob societatē flagitiose cōsensionis dicta: eo q intercurrat: alienū q̄z nundinet corpus. Hāc etiam t lenonem vocāt. Circūforamus q̄ advocationū causa circū fora t cōuētus vagatur. Collegiatus. Carpentarius.

Dominus ꝓ deriuatōnem dictus q vo
d mui ꝑsit t cūcte familie dñet. Discret⁹ doctus a disserēdo dictus. disposite ei disserit. Doctus a dicēdo: vnde t doctor. Docilis nō q sit doctus. sed q: doceri pōt. est enim

ingenios⁹ t ad discendū apt⁹. Discipulus a
disciplina dictus. disciplia aūt a discēdo vocat
Dispēsator vocat cui credit administratio pe
cuniar. t ideo dispēsator. q⁹ pus q̄ dabāt pe
cuniā nō numerabāt eā. sz appendebāt. Duc⁹
ab ere vocat⁹. vel diu vescēs. Decor⁹ pfectus a
decē or. Dulas. Decēs ꝓposit⁹. a numero de
cē or. Hinc t decorus t decibilis. direct⁹ eo q̄
in rectū vadit. Dilect⁹ a diligēdo. Hec sunt eīm
signa diligēdi. Diligēs. Delibut⁹. de oleo vn
ctus. vt atlete solēt: vel in ceromate pueri. Hic
t delibutū gaudio. id est pfusum vel plenum.
Delicat⁹ q̄ sit delicijs past⁹. viuēs in epul⁹. t ni
tore corpis. Defessus sp infirm⁹ q̄si diu fessus.
Debilis q̄ p bilē fact⁹ sit fragil⁹. Bilis eīm hūor
ē afficiēs corp⁹. Decolor. q̄ desit illi color. De
spatus vulgo vocat mal⁹ ac pdit⁹ nec iā vllius
pspere spei. Dicit aūt p silitudinē egror. q̄ affe
ctī t sine spe deponūt. Cōsuetudo aūt erat a
pud veteres. vt despati añ ianuas suas collo
carent. vl vt extremū spīm redderēt terre. vl vt
possent a trāseūtib⁹ forte curari. q̄ aliq̄n silī la
borauerāt morbo. Degener aut q̄ sit ignobil⁹
aut q̄ sit ipari genere. aut si dū sit optio genere
nat⁹. Honeste tū viuit. Decrepit⁹ q̄ morti sit p
pior. t q̄si ad mortis tenebras vertat. sic crepu
sculū tpus nocti. Alij dicūt decrepitū nō q̄ se
nectute anullus ē. sz q̄ iā crepare ꝺsierit. id ē lo
qui cessauerit. Depcat⁹. ab eo q̄ sit vil. nec ali
q̄ pcio dign⁹. Dir⁹ ꝓparc⁹ t teter. t q̄si diuina
ira in id act⁹. Nā dirū or. qꝺ diuina infert ira.
alias dir⁹ magn⁹. Dehiscēs. valde hiscēs. Hic
eīm de augētis ē vt deamare desidere. Despici
ens. eo q̄ deorsū aspiciat. vl ꝓtēptui hēat. Do
losus insidiosus vel malign⁹: ab eo q̄ deludat
Et eīm ꝺcipiat occultā malitiā blādis sermoni
b⁹ ornat. Dubius incert⁹. q̄si duar viar. Dela
tor dict⁹ eo q̄ detegat qꝺ latebat. Dilator. q̄
differt ad pferēdū. Desidiosus tard⁹ piger a
desidēdo vocat⁹. id ē valꝺ sedēdo. Idē t resi
dēs a residēdo. De eīm h augētis ē. Delir⁹ mē
te defect⁹ p etatē apo toy lirā. vel q̄ a recto or
die t q̄si a lira aberret. Lira ē eīm aratōis gen⁹
cū agricole facta semente dirigūt sulcos. in q̄s
ois seges decurrit. Demēs idē q̄ amēs. id est si
ne mēte. vl q̄ diminutōez hēat mētis. Desipi
ens. eo q̄ mīn⁹ sapere incipit q̄ q̄ solebat. Dā
nar⁹ t dānabilis. q̄r por iā addict⁹ ē. sequens
pōt addici. Degulator. eo q̄ gule sit dedit⁹.

e Loquēs. pfusus eloqo. Exert⁹ in lo
quēdo expedit⁹. Exerere eīm pferre
vl expedire ē. Erudit⁹ q̄ nō rudis sed
iā doctus. Exptus multū ꝓtus. Ex eīm hic pro
valde ꝓponit. sic excelsus. q̄si valde celsus. t ex
imius q̄si valde eminēs. Efficax dictus. q̄ nul
lā difficultatē hēt in qualibet re faciēda. Hunc
t efficiēs a faciēdo dictus. Expes q̄ sit sine spe
Expers q̄ extra ptem. caruit eīm pte. Exors q̄
extra sortē est. Exul q̄ extra solū suū est. quasi
trās solū missus. aut extra solū vagus. Nā exu
lare dicunt q̄ extra solum eunt. Extorris q̄ ex
terrā suā est. q̄si ex terris. Sed ꝓpe ex torris cū
vi expulsus sit t cū terrore solo patrio electus.
t ex torris ex terra sua pulsus. Exterris. extra
terrā. aut extra terminos suos. q̄ exterret. Ex
terminator nō ille q̄ vulgo ꝺr. ἐξοριστος sz
q̄ deijcit t expellit a terminis ciuitatis. Exter
minat⁹ ab eo q̄ sit extra terminos suos elect⁹.
Sic t externus eo q̄ sit aliene terre. Egens et
egen⁹. sine gēte t sine genere. indigēs t egen⁹
Exiguus multū egēs. ex eīm ꝓ valde ponitur.
Exulis tenuis q̄ possit q̄us p angustū exire.
siue sine iliis. Exesus. q̄ ꝓ ꝓmesus. Est eīm ari
dus tenuis t exilis: Exhaustus. q̄ ꝓsumpt⁹ ē.
t inanis effectus. Exanguis q̄ sit extra sangui
nē. Exanimis est mortuus. Exanimis aūt t ex
anim⁹ dicim⁹. sic ē vnanim⁹ t vnanimis. inerm⁹
t inermis. t hoc nr̄o arbitrio subiacet. Exust⁹
ꝺr de quo nihil supereſt. quasi valde ustus. Ex
eīm ꝓ valde ponit. Exosus ab odio dict⁹. Nā
antiq̄ t odi dicebāt t osus sum. Hinc ē exosus
quo vtimur. licet iā osus nō dicamus. Exitio
sus. eo q̄ multis exitio sit. Executor ab exequē
do. Idē t exactor. Effractor q̄ sit expugnator
claustror. Efferatus. mēte ferina effectus. t vl
tra humanū modū excedēs. Effrenatus ab eo
q̄ sit preceps t pronus. t sine freno rōnis. Eu
nuchus grecū nomē est. qꝺ est spado. Horum
quidā cocūt sed tū virtus in semine nulla est.
Liquor ē eīm habēt t emittūt. sz ad gingnendū
inane atq̄ iualidū. Effeta ab eo q̄ sit frequēti
feru exhausta. Part⁹ ei eā assidu⁹ ꝺbilē reddit

f Acūdus dictus quia facile fari possit.
Facetus q̄ locos t lusus gestis t fact⁹
cōmēdat. a faciendo dictus. Frugalis
a fruge notatus. id est a fructu vel parsimonia
siue vt alij volunt a modestie tpantia. Fenera
tor q̄ pecuniā deponit apꝺ debitorē. q̄si feno
ris actor. Nā fenus pecunia est. Fenerator ār
latine ꝺr. t q̄ dat mutuū t q̄ accipit. Flamines
pōtifices idolor. Felix ꝺr q̄ felicitatē dat. felix
q̄ accipit. t felix p quē dat felicitas. vt felix tps
felix locus. Fidelis p eo q̄ sit ab eo id qꝺ dicat
vel pmittit bonū. Facilis a faciēdo nec tardus
Firm⁹. vñ t formosus. Fortis q̄ fert adūsa vl
quecūq̄ acciderint. siue a ferro. q̄ sit dur⁹ nec
molliat. Formosus a formo dict⁹. Formū eīm
veteres calidū t feruēs dixerūt. Feruor eīm sā
guinē mouet. t sanguis pulchritudinē. Fedus
nomen habet ab hirco t ab edo flā addita.
Hūc veteres in graui significatōe ponebāt. vt
sanguine fedantē quos ipse sacrauerat ignes.

Frāgilis dictus·eo q facile frāgi possit·Fessus q̄si fissus·nec tā integer salute·ē aūt generale·Dicim⁹ enī fessus animo·vt Terētius: Fessus valle resedit·t fessus corpore· quod magis est ppriū·t fessus rerū a casu venientiū·Fatigat⁹ q̄si fatis agitat⁹·Formidolosus a formo·id est sanguine dict⁹·cū se a cute vl̄ a p̄cordia fugiēs cōtrahit sanguis·Mā timor sanguinē gelat·q̄ coact⁹ gignit formidinē·vñ est illud·geliduscz coit formidine sanguis·Formidolosus aūt cū sit timidus·t timendū significat·Fatuus ideo existimat dictus·q: neq; q fat ipse·neq; qđ alij dicūt intelligit·Fatuos originē ducere q̄dā putāt a miratorib⁹ fatue faunī vxoris fatidice·cos q; p̄mū fatuos appellatos q; p̄ter modū obstupefacti sunt vaticinijs illius vsq; ad amentiā·Fautor ab eo q faueat t ꝓsentiat·Fictor appellat⁹ a fingēdo t ꝓponēdo aliq̄d·sic q capillos mulier⁹ limit t ptractat vngit t nitidat·Fallax q fando id ē loquēdo decipiat·Feruid⁹·iracūdus·Ira enī inflāmat·Frendis·q minādo frāgat dētes t ꝓp̄mat·Fremēs·i·cū furore vociferās·Ferox ab eo q feritatez exerceat vt bestia·Fur a furuo dict⁹ ē·i·a fusco·Mā nocturno vsū tpe·Factiosus inter opprobria cū seditiosum accipi volumus·cū xō gratiosuz·potentē t q̄si magne factōis·Facinorosus a facti cōmisso notatus·facit enī qđ alteri nocet·Famelari⁹ femina dedit⁹·quē antiq mulierariū appellabāt·Flagitiosus eo q frequētius flagitet atq; appetat libidinē·Furcifer dicebat olim q̄ ob leue delictū cogebat a dñis ignominie magis q̄ supplicij cā furcā circa vīa ferre·p̄dicans pctīm suū·t monere ceteros ne q̄d sile peccarēt Futilis van⁹ supfluus loquax·Et ē metapho ra a vasis fictilib⁹ q̄ cassa t rimosa nō tenēt ea q̄ iniecer⁹·Fornicarius·Fornicatrix ē cuius corpus publicū t vulgare ē·Hec sub arcuatis ꝓsternebat·q̄ loca fornices dicunt·vñ t fornicarie·Virgilius:atq; adūso fornice·Fecunda a fetu dicta q̄si fetu abūda·Est enī ptu frequens Feta pregnās·Flēs q̄si lachrymas fluēs·Fugitiuus nemo recte dr·nisi q̄ dñm fugit·Mā si paruulus puer a nutrice aut a scholis discesserit·fugitiuus non est·

g Loriosus a frequētia claritatis dict⁹ p cglīa ꝓmutata·Glorioſus a laurea dict⁹ q̄ dat victorib⁹·Gnar⁹ sciēs·cui ꝓtrar⁹ ē ignarus nesciēs·Grauis venerabilis Vñ t cōtemptibiles leues dicim⁹·Grauis proꝓsilio t ꝓstātia dict⁹·q: nō leui motu dissilit sz fixa ꝓstātie grauitate ꝓsistit·Grādis·Gracilis Grādeuus·q; sit grādis euo·Gratus·graz seruās·Sz grat⁹ tm aio·gratissim⁹ t aio t corpe dr·Gratific⁹ ab eo q gratis faciat bonū·Gratiosus·q; plus vnicuiq; q̄ merēt tribuit·Garrulus ꝓpe dr q̄ vulgo xbosus appellat accedēte letitia nec volēs nec valēs tacere·sumptū nomē a graculis auib⁹ q̄ importuna loq̄citate sp strepūt nec vnq̄ quiescūt·Ganeo luxuriosus·t tāq; ioculis locis t subterraneis·q̄ ganea grea vocant·Glutto·a gula·id est gulosus·

h Humilis q̄si humo accliuis·Honorabil⁹ q̄si honore habilis·h ē apt⁹·Honest⁹·q; nihil habeat turpitudinis·Mā q̄d ē honestas·nisi boni: ꝓpetuus: id ē q̄si honorī stat⁹·Hūanus q; hēat circa hoies amorē·t miseratōis affectū·Vñ t hūanitas dcā·q; nos inuicē tuemur·Habilis q; sit ad habendū comodus atq; apt⁹·Honerosus pl⁹ ē q̄ honerat⁹·sicut sceleros⁹ pl⁹ q̄ sceleraī⁹·Hirsut⁹·ab eo q sit hirtus t pilis horridus·Hipocrita greco fmone·in latinū simulator interptat: Qui duz int⁹ malus sit bonū se palā oñdit·Hypo enī falsum·crisin iudicū interptat·Momē aūt hypocrite tractū ē a spē eor q̄ in spectaculis cōtexta facie incedūt·distinguētes vultū ceruleo nimioq; colore t ceteris pigmētis hūtes simulacra foris linthea·gypsata t vario colore distincta nōnūq; t colla t man⁹ creta pungētes vt ad p sone colorē puenirēt t ꝓlim dū in ludis agerēt fallerēt·mō in specie viri·mō in femine·modo tōst mō crimti anili t virginali ceteraq; specie etate sexuq; diūso vt fallāt ꝓlim dum in ludis agūt·Que spēs argumēti trāslata ē in his·qui falso vultu incedūt·t simulāt qđ nō sunt·Mā hypocrite dici non possunt exq̄ foras exierint·Humatus q; sit humo tectus·id est sepultus·

i Ingenios⁹ dict⁹ q intus vim hēat gignēdi quālibet artē·Inuētor dict⁹ q in ea q̄ q̄rit venit·Vñ t ipsa q̄ appellat inuētio si xbi originē retractem⁹ q̄d aliud resonat·nisi q: inuenire ē in id venire qđ querit·Interpres q; int̄ ptes medi⁹ sit duarū linguarū trāsfert·Sz t q̄ inter deū quē interpretat t hoies q̄b⁹ diuina indicat mysteria int̄pres vocat·Iuridicus q: leguz iura dicit·Idolis ꝓpe ē imago q̄dā future xtutis·Iusius dict⁹ q: iura custodit t fm legē viuit·Innox q; nō noceat·Innocu⁹ cui nocitū nō sit·sed apō veteres vtrūq; indifferēs ē·Ilaris grecū nomē est·Iocūdus eo q; sit sp iocis apt⁹ t ilaritati·a frequētia·sic iracūdus·Iocosus iocis vsus·Inclyt⁹ grecū nomē ē·Mā clytō greci gloriosum dicūt Illustris nomē notitie ē q; clarcat mītis splēdore generis·vel sapie vel xtutis·cui ꝓtrarius ē obscure nat⁹·Idoneus q̄si duplū habēs domū·Incolumis a colūna nomē habet·q̄si erectus fortis t stabilis·Immarcessibilis incorruptus t sempitern⁹·q; sit sine marcore atq; languore·Intemerat⁹·incorrupt⁹ t nulla temeritate violatus·Infirmus quia sine formo·idē

sine calore. Imbecillis. qsi sine baculo fragilis
t incostans. Inanis leuis. Incostans qz nō ē
stabilis. sz qō placet ei rursus displicet. Iactās
vel arrogās est q maior instituus nō acqescit.
sz ppriā quādā viā iusticie t sanctitatis inqrit.
Iracūdus dictus. q accēso sanguine in furorē
cōpellit. Ir em flāma ōr. t ira inflāmat. Incē
tor ab eo q incēdat atq inflāmet. Incētor. qz
prava suggestiōe ad vitia cor alior succēdit et
pstuadēdo inflāmat. Inexpiabil. q nūq expiet
nūq purget. Inlaudabilis. nō qz laudat nō
sit. sz qz laudari nō meruerit. Irat. ira actus.
Impius. qz sine pietate religionis ē. Iniquus
ppe dict. qz nō ē equus. sz inequalis. Int. im
piū aūt t iniquum hoc distare nōnūq solet. qz
ois impi iniquus: nō tn ois iniquus ē impi.
Impius nāq p infideli ponit. t dictus impi
q sit a pietate religiōis alienus. Iniquus vo
ōr. p eo q nō est equus sz pravis opib macula
tur ne xpianitatī noie censeat. Inimic qz nō ē
amicus. sed adūsarius. Due aūt res inimicos
facunt. fraus t terror. Terror q timēt. Frau
dis malū. q passi sunt. Invidus dict ab invi
dēdo felicitati alteri. Invidiosus est q ab alio
patit invidiā. Invisus. odiosus. ab invidia t
zelo dictus. Intestabilis. cuius testimoniū nō
valet. t qō dixerit irritū impbatūq sit. Infa
mis non bone fame. Impbus dictus q instat
etiā phibēti. Importunus inqetus. qz nō hēt
portū id ē quietē. Ēsi t importuni qsi in nau
fragiū acto ferunt. Infrenis hoc ē q frenis nō
regit. vt numide infreni. Infrendēs. ppe ē int
se pramēs dentes. Mā t frēdere significat dē
tib frāgere. Ēsi nefrēdes infantes q necdum
dētes hnt. Ingluuiosus a gula t voracitate di
ctus. Ingloriosus. q sit sine gloria. id ē sine tri
umphis. Itē ingloriis imemor glie. Informis
ingēs nō q nō hēat formā. sed q vltra formā
magnitudinē hēat. Inueterat eo q sit multi
veterisq vsus in malitia. Immanis qz nō bo
nus: sz crudelis t terribilis. Adanū em bonuz
ōr. Ēsi t cata antiphrasin. dij manes minime
boni. Immunis munīe munific. vt ē in pūblo
veteri. Immunē cives odere sui. Itē imunis
q nō facit munia. id ē officio nō fungit. Est em
omi puilegio vacuus. Indemnis eo q sine dā
no viuat. t sine vlla culpa atq piculo. Iners
sine arte. t ob hz ne operi q dē vlli aptus. Iner
mis vel sine armis. vel sine virib. Mā sp arma
p viribz accipiunt. Ignauus ignar vie. id est
rōnis t vite. Ignarus nō gnar. id ē insciis.
hz est sine naribz. olfeciss em veteres scisse dice
bant. Ignar aūt duo significat. vel q ignorat.
vel q ignorat. Immemor q oblitus est. pdit el
memoriā. Inscius qz sine scia est. Idiota impi
tus. grecū ē. Impitus sine peritia. Incōsultus
ab eo q nō accipiat pfiliū. Itē incōsultus qz ē
sine pfilio t inscius rei. atq ignar. Ineptus
apto cōtrarius ē. qsi inapt. Inops q sine terra
est. opē em terrā intelligim qz opē fert fruc
tificādo. Alij inopē intelligūt. nō sepultū. inhu
matū. cui nec aiam mane habēti surrexit tumu
lus. Ignobilis eo q sit ignot t vilis t obscu
ri generis. cuius nec nomē q dē scit. Ircosus.
qz sudore corpis fetido putet. Ignot ignobil
vel ex improuiso veniēs. Improuisus dict eo
q subito sit t nō porro ante visus. Index pdi
cor. ab indicādo. Indigena vocat q inde sit
genit. id ē in eodē loco nat. Impudēs. eo q
ab eo pudor t pudicitia paul abest. Impudi
cus a podice vocatus. Pedorē em t fetorē di
cit. Incestus ppter illicitā cōmixtōem vocat.
qsi incastus. sicuti q xginē sacrā vel affinitatis
siue primā stuprauerit. Interneccida est. q falsū
testamentū fecit t ob id hoiem occidit. Infici
tor. negator. qz nō fatet sed ptra vitatē mēda
ciū nitit. Impostor mēdax cōmentator. Inter
ceptor ppe ōr q inter duos ō medio tollit. In
sidiosus q insideat. Mā ppe insidere est dolo
se aliquē expectare. Ēsi t insidie noiate sunt.
Incincta id ē sine cinctu. qz pangi fortiter vte
rus nō pmittit. Investis id ē sine veste. nondū
em hēt stolā. qō est signū maritalis xginitatis
Iscurra vocat qz cā esce quēlibet cōsectat.

Catholicus. vniūsalis. Grecū em nomē
k est. Karus grecum nomen est. sicut et
karitas. Unde t eukaristia sacrificiuz
id est bona gratia.

Claudētus ab eo q sit lingua clarus et
l sermone splēdidus. Lector ōr a legen
do. id ē pcurrēdo. Ēsi t nauis ōr lege
re q cq d trāsit. Mā legit. trāsit pterit. vt crebris
legim freta cōcita terris. Itē lector a colligen
do alo q legit qsi collector. sic illō: q legitis flo
res. Loquax nō est eloquēs. Letus a latitudi
ne. Locupler. qsi locis plen. t possessionū plu
rimarū possessor. quēadmodū docet. Tullius
ō republica in libro scdo. multa q editōe ouiū
t boū. q tūc erat res in pecore t in locoz pos
sessionib. erq pecuniosi t locupletes vocabāt
Liberalis dict ab eo q libēter donet nec mur
muret. Largus. abundās affluēs. Lōgus a li
nea dict. ppter q sit porrect. Lōgeuus qsi lō
gi eui t lōgi tpis. Lōganimis siue magnanimis eo q nullis passionib pturbat sz ad vnū
sa sustinēda patiēs est. Cui cōtrarius est pusil
lanimis angust t in nulla tribulatōe sīsistēs.
De q scribit pusillanimis vehemēter insipiēs.
Leuis ob incōstantiā vagatōis appellat. qz le
ui motu mēs nūc ista nūc illa desiderat. Lu
bricus ab eo q labit. Labēs interdū velox. vt
labere nympha polo. t labere pennis. Cursu

em lapsus celerior ē. Latro insessor ē viax a latēdo dict⁹. Adelius aūt latro ē q̄si latero a latere insidiator vie. Lanista gladiator: id ē carnifex. tuſca lingua appellat⁹ a laniādo. scz corpa. Lacessitor p trāslationē dict⁹ a canib⁹ vel a ferl q̄ solēt lacerādo puocare Leno ꝓsiliator stupri eo q̄ mētes miserox blādiat. t delinīēdo seducat. Libidinosus ab eo q̄ faciat q̄ libet. Libidinosus a libero q̄ puellarū corpe pingit. Luxuriosus q̄si solut⁹ in voluptates. vñ t mēbra loco mota. luxa dicunt. Lascuus dict⁹ q̄ sit luxus. id ē solut⁹ t vanus. Lymphatic⁹ q̄ aquā timeat. quē greci hydrophobam vocāt. Lymphatic⁹ ꝓpie ōr. q̄ vitiū ex aqua cōtrahit. cui⁹ vitiū ē huc atq; illuc currere. aut a fluore aq̄ sūpto vitō. Sz poete iā hoc gen⁹ nois p furiosis vsurpāt. Luridus q̄ sit pallidus. a loco dictus q̄ hmōi hēat cutē. Lepr̄osus a pruritu numio ipsius scabiei dictus. vñ t p p scribi debet. Luscus q̄ lucē ex pte sciat. sic luscaciosus q̄ vespere nihil videt. Luscos codites dixerūt antiq. Vñ t cydopas codites legim⁹ dictos q̄ vnū oculū habuisse ꝓhibent. Lotus. lauat⁹ id ē mūdus. Lupa meretrix a rapacitate vocata q̄ ad se rapiat miseros t apprehendat.

Misericors a ꝓpatiendo aliene miserie m vocabulū ē sortitus. t hinc appellataz misericordiā q̄ miserū cor faciat dolētis alienā miseriam. Mō aūt occurrit vbicz hec etymologia. Mā ē in deo misc̄ia sine vlla cordis miseria. Mactus magis auct⁹ gl̄ia. t ē nomē tractū a sacris. Quotiēs em̄ thus aut vinū sup victimā fundebat dicebāt. mactus ē taur⁹ vino vel thure. h̄ est. cumulata ē hostia t magl aucta. Munific⁹ ōr. vel q̄ alicui munera mlta dat. vel q̄ munus suū id ē officiū q̄ debet adimplet. sic t munifex q̄ munera fert. Magnanimus ab eo q̄ sit magni animi t magne vtutis. Lucrarius ē pusillanimis. Magnific⁹ a magna faciēdo vocabulū traxit. Māsuetus mitis vel domitus q̄si manu assuet⁹. Modest⁹ a modo dictus t rēperie. nec plus q̄cz. nec minus agēs. Mitis lenis t māsuetus t cedēs imbitanb⁹ t ad sustinēdā iniuriā tacēs q̄si mutus. Mutus q̄ vox ei⁹ nō ē sermo nisi mugit⁹. Tolcalē em̄ spūm p nares q̄si mugiēs emittit. Memor vel q̄ memoriā tenet. vel q̄ memoria tenet. Magister. maior in statione. Mā steron grece latine statio ōr. Minister. minor in statiōe. siue officiū debitū manib⁹ exequit. Maior. minor. minimus a numero monadis. q̄ post eū nō sit alt. Maxim⁹ aut meritis aut etate aut honore aut facūdia aut vtute aut oibus magis eximi⁹ Modic⁹ paru⁹ sz abusiue. cetex rōnabil. Moderat⁹ a mō sz t temperamēto. Mediocris q̄ modicū illi sufficiat. Miser ꝓpie eo q̄ oēm felicitatē amiserit. Scōm aūt Ciceronē ꝓpie mortuus. q̄ in tusculanis miseros mortuos vocat. ppt̄ q̄ iā amiserūt vitā. Miserabilis q̄ sit miserie abilis. Mestus naturalit tristi nō casu. Est em̄ a natura mētis t animi. vñ t mest⁹. Medicus dict⁹. q̄ min⁹ hz vñ vitā degat. siue q̄ moserat apd antiq̄s os claudere egenū t manū extēdere. q̄si manu dicere. Medax q̄ mētē alterius fallat. Malign⁹. q̄ malitie votū vel op⁹ pagit. Malus appellat⁹ a nigro felle. q̄ greci melan dicūt. vñ t melācholia appellāt hoies q̄ ex ꝓfusionē hūanā refugiūt. t amicox charoxlī suspecti sunt. Malitiosus deterior malo q̄ frequent mal⁹. a malo aūt peior ōr. a bono deterior. Melior dict⁹ q̄si mollior. nō dur⁹ aut ferr⁹ nā meli⁹ q̄si molli⁹. Minax a facie oculox q̄si furiose ardescūt vt āpli⁹ vidēs ptimescat. Minator t monitor. Sz monitor ōr cū pnūciat bona minator. cū pnūciat adūsa. Mulcator eo q̄ blādis vbis mulceat ad ōclinādū animū. trāslatio a mulso id ē q̄d acceptū lenire solz faucēs dolētis. aut opletū sordib⁹ stomachū. Meretrices apellant q̄ castra designāt a metiēdo scz vt Lucan⁹. Hesperios audax venīā metator in agros. Mollis q̄ vigorē sex⁹ eneruati corpis dedecoret. t q̄si mulier emolliat. Macer a macie t macies a macia eo q̄ immoderata libido macros faciat. siue a maceratōe Manc⁹ manuanc⁹. Morbibūd⁹. morīēti silis. sic vitabūd⁹ vitāti silis. Cū em̄ dicim⁹ moritur⁹ ē. vere moritur⁹ ē. morībūd⁹ aūt nō vere sz vere silis morienti ē. Meretrix dcā eo q̄ pcū libidis mereat. Inde t meritorie taberne. Mā t milites cū stipēdia accipiūt mereri dicunt. Mortio a morte vocat⁹. eo q̄ nō vigeat intellectu. Mulio dict⁹ a mulis eo q̄ ꝑsidet hisdē vehiculis. Manifestū dicitur q̄d in manu est promptū.

Mobilis nō vilis. c⁹ t nomē t gen⁹ scit n Mubilis ad nubendū habilis. Memo ab hoie tractū ē. i. ne hō q̄d ē. p nullo. Null⁹ aūt q̄si ne vll⁹. Nihili ꝓpositū ex t ne et hilo. Nihilū aūt Varro ait significare medullam ei⁹ ferule quā greci ασφοδελον vocāt. t sic dici apd nos nihilū quō apd grecos ουδετερον. Nequā a malo plerīq; distinguūt. aliū pnitiosū aliū nugas existimātes. vt ait Donat⁹. Nec adolescēs nequā nō mal⁹. i. nugas pnitiosus. Alij ꝓfūdūt. q̄si vtrūq; vnū idēq; significēt. Nequā ex eo q̄ nec q̄cz sit. i. ex eo q̄ nihil sit. veteres dcm̄ eē voluerūt. Neuter neq; ille neq; iste q̄si diceret nec vterq;. Nefari⁹ nō dign⁹ farre q̄ p mo cibi genere vita hoim sustētabat. Nefād⁹. i. nec nolandus q̄dē nec dicēdus. Nutritor q̄si nutu eruditor. Nūci⁹ ē t ꝺ nūciat t q̄d nūciat. i. āgel⁹. καταγγελεύς. Sz nūci⁹ ipse hō genere masculio. id vo q̄d nūciat genere neutro. vt h nūciū. t hec nūcia. Nacare⁹. i. sanct⁹ dei. Necare⁹ olim dicebat q̄ sanctā comā nutriebat. t

nihil cõtaminatũ accipiebat· abstinẽs se a vino·oiqꝫ sicera q̃ mentẽ ab integra sanitate pũtit· Mugas autem hebreum nomen· Ita eñ in ꝓphetis est expositum·vbi dicat sophonias: Mugas q̃ a lege recesserãt·vt nosse possim⁹ linguã hebraicã oim linguaꝝ esse matrẽ·Mugigerulus appellatus ab eo q̃ sit turpis nuncius· Megligẽs q̃si nec legẽs·Nepos dict⁹ a genere quodã scorpionũ·q̃ natos suos ꝯsumũt excepto eo q̃ dorso ei⁹ insederit·Naz rursus ipse q̃ seruat⁹ fuerit ꝯsumit patrẽ·vñ homines q̃ bona parẽtũ ꝑ luxuriã ꝯsumũt nepotes dicunt·Hic q̃ nepotatõ ꝑ luxuria ponit q̃ certe q̃qꝫ res cõsumũt·niger q̃si nubiger q: nõ seren⁹ ꝟ fusco cooptus est·Eñ t nubilũ die tetrũ dicam⁹·

Rthodoxus recte glie· Orator ab ore
o vocat⁹·a porãdo noiatus·i· dicendo·
Mã orare dicere ẽ·Obaudiẽs ab aure eo q̃ audiat ꝑãtẽ·Ospes q̃ inferat ostijs pedes·Ospes facilis apt⁹ t ostio patẽs·Eñ t ospitalis hõ or· Osor inimic⁹·ab odio dict⁹· sic amator ab amore·t est generis cõis·Odibilis odio habil·Obsit⁹ obsessus·i· vndiqꝫ insidijs cõuallat⁹·Obscen⁹ impure libidis a vitio obscuro dictus·Obtunsus hebetior t obclusior· q̃si ex oi pte tũsus· Obnix⁹ ꝯtransus t conabũdus or·Obnoxi⁹ q: obligat⁹ ẽ nexib⁹ culpe Oblectator q̃si cũ lacte t fraude·vt Terẽtius: nisi me lactasses amãtẽ·vñ t oblectare dcñ est Obtrectator malign⁹ t q̃ obstringillãdo: officiẽdoqꝫ nõ sinat quẽpiã ꝓgredi t augescere· Orb⁹ q̃ liberos nõ hz·q̃si oculi amissis·Opifex q̃ op⁹ faciat aliqõ·opilio custos ouiũ q̃i ouilio
Rudẽs q̃si porro videꝫ· ꝓspicax ẽ eñ
p t incertoꝝ ꝓuidet casus·Patiẽs dict⁹
a pauẽdo·Pauere eñ ferire ẽ· paciẽ eñ t tolerat·Perfect⁹ cui nihil iam adijci põt huic noi apõ grãmaticos ꝯpatio nõ adijcit· q: si dixeri ille pfectior ẽ·iste pfect⁹ nõ erit·Pulcher a specie cuti dict⁹·q̃ ẽ rubẽs pellis·postea trãsijt ꝫ nomẽ in genus·Mã pulchritudo hois aut in vultu ẽ·vt os humeroscꝫ ꝺo silis· aut in capillis·vt nãqꝫ ipse decorã cesariẽ·aut in oculis·vt letos oculis afflarat honores·aut in cãdore·vt q̃le man⁹ addũt ebori dec⁹·aut in lineamẽtis·vt te multo pl⁹ figura t lineamẽta hospitis delectabãt·aut in ꝓceritate·vt turn⁹ vertit in medijs·t tota vertice supra est·Pellex a pelliciẽdo·Perspicax splẽdidus·eo q̃ pluceat Perpetuus pennis· Perẽnis ab eo q̃ sit ꝑpetuus ãnis·Presul vocat⁹·q: pẽst sollicitudine· Prepositꝰ apellat⁹ eo q̃ sit subiectoꝝ ac famulantiũ ordinator vel rector· Patroni a patrib⁹ dicti sunt·q̃ hmõi affectũ clientib⁹ exhibeãt·vt q̃si patres illos regãt· Pedagogus est cui puuli assignant· Grecũ nomẽ est·t ẽ ꝯpositũ ab eo q̃ pueros agat·i·doceat t lasciuientẽ refrenet etatẽ· Presens dict⁹ q̃ sit ꝑ sensib⁹·i·coram oculis·q̃ sensus sunt corpis· Prior q̃ ꝓmus sit ordine·t ꝓm⁹ q̃si ꝓeminẽs· Prim⁹· Posterior Postrem⁹· Potẽs reb⁹ late patẽs· vñ t potestas q̃ pateat illi quaq̃ velit· t nemo interludat·nullus obsistere valeat· Preopim⁹ ꝑ ceteris opib⁹ copiosus· Pecuniosus· tullius ꝓmũ eos dictos refert q̃ plurimã habuissẽt pecuniã id est pecora Ita enĩ t antiqui eos appellabant Paulatim autẽ ꝙ abusionẽ in nomẽ aliud deuolutũ ẽ· Peruicax ꝓpe dicit q̃ in ꝓposito suo ad victoriã pseuerat Antiqui enĩ vitiã dicebãt quã nos victoriã·credo q̃ inde dicat herba vitia id ẽ victoriat· Pernix a pnitẽdo tractũ ẽ id est in conatib⁹ pseuerãdo Alij pnicẽ velocẽ intelligũt pedib⁹· Nã pnititas pedũ ẽ·vt pnitib⁹ ignea plãtis·sic celeritas pennaꝝ ẽ·vt celeriqꝫ fuga sub sidera lapse· Piger q̃si pedib⁹ eger· Est eñ tard⁹ ad incedẽdũ·qõ nomẽ ꝙ vsuz trã sijt ad animũ· Pernox puigilãs nocte· Perseuerãs ardens·strẽnuus laboriosus· Pertinax ipudẽter tenẽs·q̃si ptinẽs· Petulãs nũc q̃dez ꝙ audace t impbo ponit· olim aũt acerbi flagitatores t ꝓpe argẽtarioꝝ coactoꝝ pueri q̃ pcia rex crebri⁹ t asperi⁹ exigebãt·a petãdo petulãtes vocati sunt· Procax ꝓpe idẽ qõ petax· Nã pcare est petere· Eñ t nuptiaꝝ petitores proci dicũt· Prodig⁹ sũptuosus atqꝫ ꝯsũptor· q̃ oia porro agit t q̃si ꝓijcit· Profug⁹ ꝓpe dr q̃ paul a sedib⁹ suis vagat· q̃si porro fugat⁹· Peregrin⁹ lõge a patria posit⁹·sic alienigẽa· Proiect⁹ q̃si lõge t ꝓcul iact⁹ sic t ꝓduxit q̃si porro illũ duxit·t ꝓuocauit q̃si porro illum vocauit· Proiect⁹ q̃si porro eiect⁹ ac ꝓiectat⁹· Eñ t ꝓiectaqꝫ saxa pachyni·i·porro iactata· Proscꝑtus ẽ bona palã t apte scribũt·bonisqꝫ fisci agglomerãt· Prescꝑt⁹ ordinẽ significat·sic t ꝑscꝑtiones apud iuris ꝯsultos· Procinct⁹ expedit⁹ et armatus· Vnd t in ꝓcinctu·i·cũ belli cã arma sumebãt· Precinct⁹ eo q̃ ante se ponat aliqd q̃ ꝓcingit· Eñ t de dño dcñ est: Precinct⁹ ẽ lintheo t lauit pedes discipuloꝝ suoꝝ· Predo est q̃ populãdo aliena inuadit ꝓuinciaz· Predo abigẽdo ꝑdas dict⁹·t ꝑdo q̃ predã hz· Predator hic est cui de ꝑda debeat aliqd· Plagiator· apo tu plagio·i·obliquo·q̃ nõ certa via gradiatur·sed pelliciẽdo dolis· Pirate sunt ꝑdones maritimi ab incẽdio nauiũ trãseuntiũ q̃s capiebãt dicti· Nã pira ignis ẽ· Pugillator·qui de manu in manũ nũmoꝝ aliqd subtrahit· Peculator ꝓ eo q̃ sit pecũie pblice ꝺfraudator· Proditor ꝓ eo q̃ detegit· Itẽ ꝓditor ꝓditor· vt vnius ob irã ꝓdimur· Perfid⁹ q: fraudulẽtus est t sine fide q̃si ꝑdens fidẽ· Periurus· q: ꝓpere iurat·id est male iurat· Periurus q̃ũt in verbo

r nō hēt· Mā peiero ꝛ deiero dicim⁹· Preuaricatoꝛ male fidei aduocat⁹· ꝛ q̄ vl̄ in accusando nocitura vl̄ in defendēdo ꝓfutura ꝓtereat· aut inutilit dubieq̄ ponat mercedis gr̄a licz coꝛrupt⁹· Licero· Quid ei tā ꝓuaꝛ· i· valō vaꝛ· Pellaꝛ dolosus ꝛ fallaꝛ· a pelle· i· vultu· Fons em̄ vt fallat arridet· sz neq̄tiā int⁹ gerit· Profanus quasi poꝛro a fano· Sacris em̄ illi nō licz interesse· Parricida ꝓpe dꝛ interfectoꝛ parētis q̄uis q̄dā veteres hūc parēticidā dixerit q̄ hoiem occiderat· qm̄ parricidiū ꝛ homicidiū ī q̄cūq̄ intelligi possit· cū sint hoies hoīb⁹ pares· Persecutoꝛ nō sp̄ ꝓ malo itelligit· vñ ꝓsecutoꝛ ꝓfecte secut⁹· Publican⁹ ē q̄ vectigalia publica exigit· vel q̄ publica negocia seculi lucra sectaꝛ· vñ et ꝓgnoiat⁹ ē· Peccatoꝛ a pellice· i· meretrice vocat⁹ q̄si pellicatoꝛ· qd̄ nomē apd̄ antiq̄s tm̄ flagitiosū significabit· postea trāsijt hō nomē in appellationē oim iniq̄· Pctōr itē a pectoris caterua ꝓgnoiat⁹· ꝓ eo q̄ mihi occulta delictoꝝ ꝓdūt· Prostitute meretrices a ꝓsidēdo in meritoꝛijs vl̄ in fornicib⁹· Pellex apd̄ grecos ꝓpe dꝛ a latinis ꝓcuba vl̄ ꝓcubina· Dcā aūt a fallacia· i· versutia sub dolositate vel mēdatio· Procuru⁹· q̄si q̄ longū curu⁹· Pauid⁹ ē quē vexat trepidatō mētis· hz ei coꝛdis pulsationē coꝛdis motū· Mā pauere ferire ē· vñ ꝛ pauimētū· Petre aūt ꝛ rupes a duritia saxoꝝ noīank· Pusillanimis a pusillo aio· Petulc⁹ dict⁹ ab appeteno· Elī etiaz ꝛ meretrices petulcas vocamus· Productus q̄si poꝛro duct⁹· Pisinn⁹ a pusiō e dictus· Pellican⁹ vir sanct⁹ solitudie deditus·

Qestoꝛ a q̄rēdo dict⁹ q̄si q̄sitoꝛ· Questuosus q̄rimonioſus· Querulus q̄ querelā infert· Quietus q̄ sit ipse sibi animo securus neminē tangens·

Eligiosus ait Licero a relegēdo appellaꝛ q̄ retractat ꝛ q̄si relegit ea q̄ ad cultū diuinū ptineāt· Hi sūt dci religiosi· ex relegēdo· tāq̄ ex eligēdo eligētes· ex diligēdo diligētes· ex itelligēdo itelligētes· Rōcinatoꝛ dict⁹ vir magn⁹· q̄ de oīb⁹ reb⁹ q̄s eē mirabiles cōstat possit reddere rōnē· Retractatoꝛ repetitoꝛ· Mā retractare est repetere qd̄ omiseras· Resipiscēs eo q̄ mētē q̄ p⁹ insaniā ꝛcipiat· aut q̄ resapit q̄ sape desiderat· Castigat em̄ se ipm̄ dmētne ꝛ ꝓfirmat aīm suū ad rectū viuendū cauens ne iteꝝ coꝛruat· Repētin⁹ a repēte· Repēte āt ꝛ adūbiū ꝛ nomē pōt eē· Robust⁹ fortis valid⁹ a fortitudie roboꝛ arboꝛ appellat⁹ Rapid⁹ velox pedib⁹· Raptoꝛ eo q̄ coꝛruptoꝛ Inō ꝛ rapta· eo q̄ coꝛrupta ē· Re⁹· a re d̄ q̄ obnoxi⁹ ē· ꝛ reat⁹ a reo ē nūcupat⁹· Re⁹ maiestatis ꝑmū dict⁹ q̄ adūsus rēpublicā aliq̄d egisset aut q̄cūq̄ hostib⁹ ꝓsensisset· Dict⁹ aūt re⁹ maiestatis· q̄ mal⁹ ē ledere patriā q̄z ciuē vnū· Postea aūt ꝛ hi rei maiestatis dci sūt q̄ adūsus maiestatē ꝑncipis egisse viderēt· vl̄ q̄ leges iutiles reipublice detulerāt· vel vtiles obꝛogauerant· Rixosus a rictu canino dict⁹ Sp ei ad ꝓtradicē dū parat⁹ ē· ꝛ iurgio delectaꝛ· ꝛ ꝓuocat cōtendentē· Rustic⁹ dict⁹ q̄ rus opeꝝ· i· terrā·

Apiēs dict⁹ a sapoꝛe· q̄ sīc gust⁹ apt⁹ est ad discretionē saporis ciboꝝ· sic sapiēs ad dinoscētiā rerū atq̄ causarū· q̄ vnūq̄dq̄ dinoscat atq̄ sensu veritatē discernat· Lui ꝓtrari⁹ ē insipiēs q̄ sit sine sapoꝛe· nec alic⁹ discretōis vel sensus· Studios⁹ q̄si studijs curiosus· Sāctus a veteri ꝓsuetudie appellat⁹· eo q̄ hi q̄ purificari volebāt sanguine hostie tā gebāt ꝛ ex hō sancti nomē acceperūt· Sincerus q̄si sine coꝛruptōe· Lui ꝓtrari⁹ ē insincer⁹· vitia t⁹ coꝛrupt⁹· Supm⁹· sūm⁹ ab eo q̄ supemineat Elī ꝛ supme pr̄ dicim⁹· Suauis· Sublimis ab altitudie vocat⁹ honoꝛ· Mā ꝓpe sublime dicit qd̄ in alto ē· vt sublimēq̄ ferēs ad sidera celi· Speciosus a specie vl̄ ab aspectu· sīc formosus a forma· Solers q̄ sit sollicit⁹ in arte ꝛ vtilis· Solers cī apud antiq̄s dicebaꝝ q̄ erat oī bona arte īstruct⁹· Terēti⁹: Adolescētē solertē dabo· Superstitiosus ait Licero appellat⁹· q̄ totos dies ꝑcabaꝝ ꝛ imolabat vt sibi sui liberi superstites essent· Sollicitus q̄ solers ꝛ cit⁹ atq̄ inreq̄et⁹· Sedul⁹ familiare ꝛbū Terētij: hō ē sine dolo· Alias assidu⁹· Sodales dicunt· q̄ ad simbolū ꝓuenire ꝓsueuerāt· q̄si suadētes· alias sodales q̄ sit sedeāt· Socij dicūt ꝓpē piculi aut opis sotietatē· q̄si in vna caliga ꝛ in vno vestigio manētes· Stultus ebetioꝛ coꝛde· sīc q̄dā ait· Ego metipm̄ stultū eē estimo· fatuū eē nō opinoꝛ· i· obtusus q̄ dē sensib⁹· nō tm̄ nullis· Stult⁹ ē q̄ p stupoꝛē nō mouet iiuria· seuitiā ei pfert· nec vltus ē· nec vlla ignominia ꝓmouet ad doloꝛē· Segnis· i· sine igne· igenio carēs· Se aūt sine significat· vt sedulus sine dolo· Secur⁹ q̄si sine cura· i· frigid⁹: p q̄s iutiles accipim⁹· Stupid⁹ sepi⁹ stupēs· Supb⁹ dict⁹ · q̄ supuult videri q̄z est· Qui ei vult supgredi qd̄ ē· supb⁹ ē· Susurro de sono locutōis appellat⁹· q̄ nō in facie alicui⁹ sz in aure loq̄t ꝺ altero ꝺtrahēdo· Seditiosus q̄ dissensionē aioꝝ facit ꝛ discoꝛdias gignit quā greci diastasin dicūt· Seuer⁹· q̄si satis ver⁹· tenet ei sine pietate iusticiā Simulatoꝛ ꝺꝛ a simulacro· Gestat ei silitudinē ei⁹ qd̄ nō ē ip se· Suasoꝛ decipiēs· i· in suā sortē trahēs· Scrupulosus animi minuti ꝛ asperi· Scrupo ē em̄ harena durioꝛ· Sacrilegus ꝺꝛ ab eo q̄ sacra legit· i· furaꝝ· Sicari⁹ vocaꝝ q̄ ad ppetrādū scel⁹ telis armat⁹ ē· Sica em̄ gladi⁹ ē· a secādo vocatus· Sceuus· sinister atq̄ pūsus· i· a pūsitate· Est em̄ pessimi ꝛ crudel⁹ animi· Scenicus· q̄ in theatro agit· Theatrū em̄ scena est· Scorta q̄ a grecis q̄z scythe vocabāt· q̄ defricant pelles· q̄bus coꝛruptela fit· Spurc⁹ q̄ sit impur⁹· Scele-

ros⁹ scelerib⁹ plen⁹. vt lapidos⁹ loc⁹ t harenos⁹ ꝓlus ē autē sceleros⁹ q̄ sceleratus. Sator seminator vel pater a semine. Scurra qui sectari quēpiā solet cibi grā. a sequendo igit̄ ide scurras cōstat appellatos Idem assecla a sequēdo. Satelles q adhereat alteri. siue a lateris custodia. Suffect⁹ in loco alteri⁹ supposit⁹. q̄si suffact⁹. Unde t cōsulē suffectū dici⁹ eū q̄ p alio substituit̄. Scōus q sec⁹ pedes. t tract⁹ ē sermo a sequentib⁹ seruis pedissequis. Unde et secūda fortūa dicit̄. q scōm nos est. id est ꝓpe nos. Inde t res scōe. id est ꝓspere Scōe aūt a sequendo sūt dicte. Stipulator. promissor. Stipulari eni ꝓmittere est ex ꝛbis iurisperitoꝝ q̄ etiā stipulū firmū appellauerūt. San⁹ a sāguīe. quia sine pallore ē. Sospes salut⁹ hospes. Salus a sale nomē accepisse putat̄. Subnit̄ ab extenuatōe dict⁹. Seq̄ster dicit̄. q certātib⁹ medi⁹ interuenit q̄ apō grecos omesus dicit̄. apō quē pignora deponi solēt. Qō vocabulū ab obsequēdo factū ē q ei⁹ q̄ elect⁹ sit vtraq; pars fidē seq̄tur. Sessilis. q nō videt̄ stare ꝫ sedere. Surd⁹ a sordibus hūoris aure cōcept⁹. t q̄uis multis casibus accidat nomen. tñ eger ex p̄dicto vitio retinet siccus q sit exsuccatus. siue p ātiphrasin q sit sine suco. Sepult⁹ dict⁹ ē. eo q sit sine patōe vel sine pulsu. i. sine motu. Sagio ab exigēdo dict⁹. Sutor a suēdis pellib⁹ noiat̄. Subulc⁹. porcoꝝ pastor. sic̄ bubulcus a cura boū.

T Utor q pupillū tuet̄. h ē intuet̄. ō quo in ꝓsuetudie vulgari ōr. Quid memones t tutorē t pedagogū olim obruit. Testes dicti q testamēto adhiberi solent. sic̄ signatores q testamentū signēt. Tetricus mōs in sabinis asprimus. Ut̄ t tristes hoies tetricos dicimus. Taciturnus in tacendo diuturnus. Trucinator examinator. ex iudicij libra ꝓpēdēs recta trāslatōe a trutina. q̄ ē gemina ponderū lancis. Tristi. Tenax. nūmi cupidor. q teneat interdū t ptinax. Truculētus. toruus terribil⁹ eo q sit toruo vultu t turbulēto aspectu. vt torua leena. t cernimus astātes ne q̄q; lumie toruo. Turbidus terribil⁹. Teter ab obscura tenebrosaq; vita. Teterrimus. p fero numū. Tetr⁹ ei veteres p fero dixerūt. vt enniu⁹ tetrosq; elephātes. Terribil⁹ q timorē bz t timet̄. Tergiuersator q animū q̄si tergū ꝛtat huc t illuc. nec facile q̄lis sit intelligit̄. Temulētus a temedo. id ē vino dictus. Timidus q timeat diu. a sanguine. nā timor sanguinē gelat. q̄ coactus gignit timorē. Turpis q sit informis t torpeat.

V Ir a ꝛtute. Utilis ab vtēdo bñ sua vt q bene q̄d vti possit. sic̄ docilis. q doceri possit. Uerus a ꝛitate. hinc t verax. Maior ē ꝛitas q̄ verus. q nō ꝛitas a vero. ꝫ verus a ꝛitate descēdit. Ueridicus q verū dicit. t ꝛitat⁹ assertor ē. Uerecūd⁹. q; veq; factū erubescit. Uiridis vi t succo plen⁹ q̄si vi ridis. Uenust⁹ pulcher. a venis. i. a sanguīe. Uuēs. i. vu⁹. Uari⁹. q̄si nō vn⁹ vie. ꝫ icerte mixteq; sentētie. Uersut⁹. eo q ei⁹ mēs in q̄libz actu ad quālibet fraudē facile ꝛtit̄. Uñ t ꝛsutia ōr ꝓtorta sīa. Plaut⁹. Uersutior est q̄ rota figular⁹. Urbis a villa. nulli⁹ ei vrbanitat⁹ ē. Uersipellis. eo q in diūsa vultū t mentē ꝛtat. Inō t versut⁹ t callid⁹. Uiolent⁹ q; vim infert. Uecors. mali cordis. t male ꝓscie. Uagus q; sine via. Uan⁹ a venere etymologiā trahit. Itē vanis falsus. eo q sive memoria euanescat. Uesan⁹ ꝓpro san⁹. Unolēt⁹ q̄ t satis bibit t difficile inebriat̄. Uexat⁹. i. portat⁹. ab eo q est veho vexo vecto vt vexasse sit portasse. Uenenū mortī cā pauit aut ꝓstitit aut vēdidit. Uector q̄si vehitor. Est āt vector t q̄ vehit t q̄ vehit̄. Uenator. q̄si venabulator a vēatōe scz q̄ bestias ꝓmit. Quattuor āt sūt venatorū officia. vestigatores. indagatores. alatores. ꝓssores.

¶ Incipit liber vndecimus. De hoie t ptib⁹ ei⁹. Ca. I.

Natura dicta ē ab

eo q nasci aliq̄d faciat. Signēdi em̄ t faciēdi potēs ē. Hāc q̄dam deū eē dixerūt. a q̄ oia creata sūt t exist̄t. Gen⁹ a gignēdo dcm̄ cui deriuatū nomē a tra ex q̄ oia gignunt̄. Ge ei grece tra ōr. Uita dcā. propter vigorē. vel q vim teneat nascēdi atq; crescēdi. Uñ t arbores vitā hre dicūt̄. q; gignunt̄ t crescūt. Hō dict⁹. q; ex humo fact⁹ ē. sic̄ in genesi ōr. Et creauit de⁹ hoiem de limo tre. Abusiue aūt pnūciat̄. ex vtraq; ꝫba tot⁹ hō. i. ex societate aie t corpis. Hmā. ppe hō ab humo. Greci aūt hoiem antropū appellauerūt. eo q sursum spectet subleuat⁹ ab humo ad ꝓtēplatōez artificis sui. qō Ouidi⁹ poeta ōsignat cū dic̄. Pronaq; cū spectēt alia cetera trā: Os hoi sublime dedit. celūq; videre Jussit. t erectos ad sidera tollere vult⁹. Qui tō erect⁹ celū aspicit. vt deum q̄rat. nō vt terrā intēdat. veluti pecora. que natura pna t vētri obediētia finxit. Duplex ē aūt hō. iterior t exterior. Interior hō aia. exterior hō corp⁹. Aia aūt a vētis nomē accepit. eo q vēt⁹ sit. Uñ t vēt⁹ grece aios ōr. q ore trahētes aerē viuere videamur ꝫ aptissime falsuz est q; multo ꝓus gignit̄ aia q̄ ꝓcipi aer ore possit q; iā in genitrici vtero viuit. Hō est igit̄ aer aia qō putauerūt q̄dā. q nō potuerūt ico; porcā eius cogitare naturā. Spūs idē eē qō aiam euāgelista ꝓnūciat dicēs: potestatē habeo ponēdi aiaz meā. t rurs⁹ hēo ptātē sumēdi eā. De hac q̄z ipsa dñi aia passiōis tpe memorat⁹ euāgelista ita ꝓtulit dicens. Et inclinato capite emisit

ſpñ·Quid ē eñ emittere ſpñ niſi qđ aiaz ponere? Sz aia dcā ꝓpt̄ q̄ viuet·ſpūs āt vł ꝑ ſpū ali natura vł ꝑ eo q̄ ſpiret in corꝑe: Jtē animū idē ee qđ aiam·ſz aia vite ē·anim⁹ ꝓſilij Eſt dicūt pbi etiā ſine aio vitā manere · ⁊ ſine mente aiam durare·vñ ⁊ amētes: nā mentē vocari vt ſciat: aiaz vt velut·Adēs āt vocata q̄ emineat i aia·vł q̄ meminit·Eſt ⁊ imemores amētes dicūt·q̄ ꝓpt̄ nō aia ſz qđ excellit i aia mēs vocat tāq̄ caput ei⁹ vł oculꝰ·Eſt ⁊ ipſe hō ſm mentē imago dei ōr· Jta aūt hec oia adiūcta ſunt aie vt vna res ſit· Ꝓcio efficiētijs ei cāz duīſa noia ſortita ē aia·Mā ⁊ memoria mēs eſt·vñ ⁊ imemores amētes·dū ergo viuificat corꝑ⁹ aia eſt· dū vult anim⁹ ē·dū ſcit mēs ē·dū recolit memoria ē·dū rectū iudicat rō ē·dū ſpirat ſpūs ē·dū aliq̄d ſentit ſenſus ē· Mā imō anim⁹ ſenſus ōr: ꝑ his q̄ ſentit·vñ ⁊ ſnīa nomē accepit·Corꝑ⁹ dictū eo q̄ corruptū perit·Solubile eñ atq̄ mortale ē ⁊ aliq̄n ſoluēdū· Caro āt a creādo ē appellata·Cremētū eñ ſemē ē maſculi·vñ ⁊ aialiū ⁊ hoīm corꝑa ꝓcapitū·Hic ⁊ ꝓntes creatores vocāt·Caro āt ex q̄ttuor elemētis cōpacta ē·Mā terra in carne ē·aer in habitu·hūor in ſāguine·ignis in caloꝛe vitali·Hñt eñ in nob⁹ elemēta ſuā q̄q̄ ptē·qb⁹ q̄d debeāt ꝓpage reſoluta·Caro āt ⁊ corꝑ⁹ diūſa ſignificāt·Jn carne ſp corꝑ⁹ ē·nō ſp in corꝑe caro·Mā caro ē q̄ viuit· idē ⁊ corꝑ⁹·Corꝑus qđ nō viuit·idē nō caro· Mā corꝑ⁹ ōr aut qđ p⁹ vitā ē mortuū· aut ſine vita ē ꝓditū· Jnterdū ⁊ cū vita corꝑ⁹ ⁊ nō caro·vt herba ⁊ lignū·Sēſus corꝑis q̄nq̄ ſūt: viſus·audit⁹·odorat⁹·guſt⁹ ⁊ tact⁹·Ex qb⁹ duo apiunt̄ ⁊ claudunt̄·duo ſp patētes ſūt·Sēſus dicti q: ꝑ eos aia ſubtiliſſime totū corꝑ⁹ agitat vigoꝛe ſenticdi: Eſt ⁊ pñtia nūcupant̄ q̄ ſint ꝑ ſenſib⁹ ſic ꝑ ocul⁹ q̄ ꝑſto ſūt ocul⁹·Viſus eſt q̄ a pbis hūoꝛ vitre⁹ appellat·Viſū aūt fieri q̄dā aſſeuerāt aut extīna etherea luce·aut interno ſpū lucido ꝑ tenues venas a cerebꝛo veniētes atq̄ penetrat tunicis in aerē exeūtes·⁊ tūc cōmixtione ſilis materie viſū dātes· Viſus dict⁹ q̄ viuatioꝛ ſit ceteꝛ ſenſib⁹ ac ꝑſtātioꝛ ſiue velotioꝛ· āpliuſq̄ vigeat quātū memoria int̄ cetera mētis officia· Eminioꝛ eſt eñ cerebꝛo: vñ oia manāt·ex q̄ ſit vt ea q̄ ad alios ptinet ſenſus videre dicam⁹·veluti cū dicim⁹: vide quō ſonat·vide quō ſapit·ſic ⁊c· Audit⁹ appellat⁹ q̄ voces hauriat·hoc ē aere verberato ſuſcipiat ſonos· Odorat⁹·q̄ſi aer odoꝛe attract⁹ tacto eñ aere ſentit·Sic ⁊ olfact⁹ q̄ odoꝛib⁹ afficiat·Guſt⁹· a gutture dict⁹·Tact⁹ eo q̄ ptractet ⁊ tāgat·et ꝑ oia mēbra vigoꝛē ſenſus aſpgat·Mā tactu ꝑ bam⁹ q̄cq̄d ceteꝛ ſenſib⁹ iudicare nō poſſum⁹ Duo aūt tact⁹ genera ſunt· Mā aut extrinſecus venit qđ feriat·aut int⁹ in ipſo corꝑe orit·Uni cuiq̄ aūt ſenſui ꝓpa natura data ē·Mā qđ videndū ē·ocul⁹ capit·qđ audiendū ē· auribus· mollia ⁊ dura tactu eſtimant̄· ſapoꝛ guſtu· odoꝛ naribus ducāt· Ꝓma ꝑs corꝑis caput· datūq̄ illi ꝺ nomē eo q̄ ſenſus oēs ⁊ nerui inde initiū capiāt·atq̄ ex eo oēs vigēdi cā oꝛiatur· Jbi eñ oēs ſenſus aparēt·Eſt ipſi⁹ aie q̄ ꝓſulit corꝑi: quodāmō ꝑſonaz gerit·Uertex eſt ea ꝑs q̄ capilli capitis colligūt̄ ⁊ in q̄ ceſaries vertit̄·vñ ⁊ nūcupat̄·Caluaria ab oſſib⁹ caluus dicta: ꝑ defectionē·⁊ neutraliť ꝓnūciat̄· Occipitū capitis ꝑs poſterioꝛ· q̄ſi ꝓtra capitū·vel q̄ ſit capitis retroꝛſum· Capilli vocati quaſi capitis pili·facti· vt ⁊ decoꝛem ꝓeſtēt· ⁊ cerebꝛum a dūſus frigus munīāt: atq̄ a ſole defendant· Pili aūt dicti a pelle de q̄ ꝓdeūt ſic ⁊ pilū ōr a pila vbi pigmentū ꝓtūdit̄· Ceſaries a cedendo vocata·ideoq̄ tm̄ viroꝝ ē·Uirū eñ tūſum decet·mulierē nō decet· Come ſūt ꝓpe nō ceſi capilli·⁊ ē grec⁹ ſmo·Mā comas greca caimos a ſecādo noiant·Eſt ⁊ cirin tondere dicūt·vñ ⁊ cirri vocant̄: qđ etiā idē greca mallonē vocāt Crines ꝓpe mulierū ſunt· Dicti aūt crines eo q̄ vittis diſcernant̄· Eſt ⁊ diſcriminalia dicūt a q̄bus diuiſi religant̄· Tempa ſunt q̄ caluarie dextra leuaq̄ ſubiacent· Que ideo ſic nuncupant̄: qꝛ mouent̄·ipſaq̄ mobilitate q̄ſi tpa q̄buſdā interuallis mutant̄· Facies dicta ab effigie·ibi eſt eñ facta tota figura hois ⁊ vniuſcuiuſq̄ ꝑſone cognitio· Vultus ꝺo dictus·eo q̄ ꝑ eū volūtas oſtēdit̄ animi·ſm voluntatem eñ in varios motus mutat̄·Unde ⁊ differunt ſibi vtraq̄·Mā facies ſimplicit̄ accipit̄ de vniuſcuiuſq̄ naturali aſpectu·vultus aūt animoꝝ qualitates ſignificat· Frons ab oculoꝝ foramiibus noiata eſt·hec imago quedā animi mētiſq̄ motū ſpecie ſua exꝑmit·dū vel leta vel triſtis eſt·Oculi vocati·ſiue q: eos alioꝝ tegmia occultāt·ne qua incidētis iniurie offenſione ledant̄·ſiue q: lumē occultū habēt·id eſt ſecretū vel intus poſitū·ibi inter oēs ſenſus vicinioꝛes anime exiſtūt· Jn ocul⁹ eñ oñe mētis iudiciū eſt·vñ ⁊ animi ꝑturbatio vel hilaritas in ocul⁹ aparet·Oculi aūt idē ⁊ lumina·Et dcā lumina q̄ ex eis lumē manat·vł q̄ ex initio ſui dauſam teneant lucē·aut extrinſecus accepta viſui ꝑponendo refundāt· Ꝓpilla eſt medius pūctus oculi in quo vis eſt videndi·vbi q: parue imagines a nobis videnť· ꝓpterea pupille appellant̄·Mā paruuli pupilli dicunt̄·Hāc pleriq̄ pupillā vocāt·Uocat aūt pupilla q̄ ſit pura atq̄ impoluta vt ſūt puelle· Ꝓbiſq̄ dicūt eaſdē pupillas q̄s videmus in oculis morituros ante triduū nō habere·quibus non viſis certa eſt deſperatio· Circulus vero q̄ a pupilla albe partes oculi ſeparāt·diſcreta nigredie coꝛona

ꝺr ꝙ rotũditate sui ornet ambitũ pupille. Volꝺ uos aũt ꝙdã appellãt ipos ẏtices oculoꝝ ex sili tudine voluoꝝ. Palpebre sũt sinꝰ ocꝺoꝝ a palꝑpitatõe dẽe. qr sꝑ mouenꝫ. Cõcurrũt eñ inuicẽ vt assiduo motu reficiant obtutũ. Adunite sunt aũt vallo capilloꝝ. vt ꝛ aptis ocul'sũ ꝙd incideꝛit repellaꝫ. ꝛ somno ꝓnibẽtibꝰ tanꝯ inuoluti ꝺe scãt latẽtes. In summitate aũt palpebraꝝ locis ꝙbꝰ se vtreꝯ dause ꝓtingũt. extãt admoꝺi ordie ꝺuato capilli tutelã ocul' mistrãtes. ne irruẽtes facile iniurias excipiãt ꝛ ex eo noceanꝫ. vt pulueris vl' cuiuscũꝯ crassioris matie arceãt tactũ aut ipm ꝙs aerẽ ꝓcidẽdo mitificẽt. ꝙ tenuẽ atꝯ serenũ faciãt visum. Lacrimas ꝙdã a laceratione mẽtis putãt dẽas. alij existimant iõ qr greci dassiria vocãt. Cilia sunt tegmia ꝙbꝰ coopiunꝫ oculi. ꝛ dicta cilia ꝙ celẽt oculos tegantꝯ tuta custodia. Supcilia dicta. qr suppositꝫ sũt ciliis que idcirco pilis vestita sunt. vt ocul' munimẽta ꝓtẽdãt ꝛ sudorẽ a capite defluẽtẽ depellant. Interciliũ ẋo est mediũ illõ inter supcilia. qõ sine pilis ẽ. Gene sunt inferiores oculoꝝ partes vñ barbe inchoãt. Mã grece genos barbe. hic et gene ꝙ iñ incipiãt gigni barbe. Abale sunt eminẽtes ſb ocul'ptes ad ꝓtectõem eoꝝ suppositẽ: Elocate aũt male siue ꝙ infra ocꝭos ꝓminent in rotũditate. ꝙ greci mela appellant siue ꝙ sint supra maxillas. Maxille ꝙ diminutiõem a mak. sic paxillus a palo. taxillus a talo. Mãdibule sunt maxillaꝝ ptes. ex qua ꝛ nomen factũ Barbã veteres vocauerũt ꝙ viroꝝ sit nõ mlierum. Aurib' inditũ nom̃ a vocibus hauriẽdis vñ ꝛ Virg. vocẽꝯ his auribꝰ hausit. aut qr vocem ipam greci audenliden vocant. ab auditu Per imutatõem eñ lre aures ꝙsi audes nũcupate sunt. Eloꝝ eñ repcussa ꝙ anfractꝰ earũ sonũ facẽ. quo sensum excipiãt audiẽdi. Pinnula summa ps auris ab acumie dẽa. Primũ ei antiqui acutũ dicebãt. vñ ꝛ bipennis ꝛ pinna. Nares idcirco noiantꝫ. qr ꝙ eas vel odoꝝ vel spiritꝰ manare nõ desinit. siue qr nos odore admonẽt vt nouerimꝰ aliꝙd ac sciamꝰ. Vñ ecõtra inscij ac rudes ignari dicũr. Olfecisse ei veteꝭ scisse dicebãt. Terẽtj. Ac ñ notis ex mẽsibꝰ ꝑus olfecissẽt ꝙs ille ꝙcꝯ cepit. Narũ recta ps. ꝓpt ꝙ equalr sit in lõgitudine ꝛ rotũditate porrecta. Colũna vocaꝫ extremitas ei' pyrula: a formꝫa pomi pyri. Que ẋo dextra leuaꝯ sunt pinnule ab alaꝝ sili'tudine. mediũ aũt iterfiniũ. Os dcm ꝙ ꝙ ipsum ꝙsi ꝙ ostiũ ꝛ cibos intus mittim'. ꝛ sputuꝝ foris ꝓjamus. ꝫ qr ibi ingrediunꝫ abi. iñ egrediunꝫ ſmões. Labia a lãbẽdo noiata. qõ aũt supi' est labiũ dicim'. qõ inferi' eo ꝙ grossi' sit labꝝ. Alij viroꝝ labra: mulieꝝ labia dicũt. Lingue a lingẽdo cibũ. putãt varro nom̃ ꝓpositꝰ. Alij ꝙ ꝙ articulatos sonos ẋba ligat. sic ei plectrũ cordis. ita lingua illidiꝫ dẽtibꝰ ꝛ vocalẽ efficit sonũ. Dẽtes greci odontes vocãt. ꝛ inde i latinũ nomẽ trahere videnꝫ. Hoꝝ ꝓmi ꝓcisoresq; dicũr. qr oẽ qõ accipiꝫ ipsi ꝑus incidũt. Sequentes canini vocanꝫ. quoꝝ duo in dextra maxilla et duo in sinistra sunt. Et dẽi canini. qr ad sili'tudinẽ caninoꝝ existũt. ꝛ canis ex ipꝭ ossa frãgit sic ꝛ hõ. ꝛ qõ ñ pũt ꝑores ꝓcidere. illis tradunt vt ꝓfringãt. Hos vulgꝰ ꝙ lõgitudie et rotunditate colomellos vocãt. Vltimi sunt molares. q ꝓcisa a ꝑorꝭ atꝯ ꝓfracta subigũt ꝛ molunt atꝯ immassant. vñ ꝛ molares vocati sunt Dentiũ aũt nũeꝝ discernit ꝙlitas sexꝰ. Mã i viris plures: in feis pauciores existũt. Gingiue a gignẽdis dẽtibꝰ noiate. Fcẽ sunt aũt etiam ad decorẽ dẽtiũ: ne nudi horroꝝ potiꝰ ꝙs ornamẽto existerẽt. Palatũ nr̃m sic celũ sursum ẽ positũ. ꝛ iñ palatũ a polo ꝙ deriuatõꝝ. ſꝛ ꝛ greci similr palatũ vranõ appellãt. eo ꝙ ꝙ sui ꝓcauitate celi sili'tudinẽ hẽat. Fauces a fundẽdis vocibus noiate. vl' ꝙ ꝙ eas famur voces. Arterie vocate: siue ꝙ ꝙ eas a pulmõe aer. hoc est spiritus ferẽ. seu ꝙ arctis ꝛ ãgustis meatibꝰ spũ vitalez retineãt. vnde vocis sonos emittũt. ꝙ somi vno mõ sonarẽt. nisi lingue motꝰ distãtias vocis efficeret. Toles gallica lingua dicũr ꝙs vulgo per diminutõꝝ tusillas vocãt. ꝙ in faucibꝰ turgescere solẽt. Adentũ dcm ꝙ iñ mãdibule oriantꝫ. vel ꝙ ibi iũgantꝫ. Gurgulio a gutture nomẽ trahit cuiꝰ meatꝰ ad os ꝛ nares ꝓtẽdit. hꝭ viã ꝙ vox ad linguã trãsmittiꝫ vt possit ẋba collidere. vñ et garrire dicimꝰ. Rumẽ ꝓmũ gurgulioni. ꝙ abꝰ ꝛ potio deuoraꝫ. Hinc ꝛ bestie ꝙ cibũ reuocant ac remãdũt ruminare dicũr. Sublinguium opaculũ gurguliõis ꝙsi pua lingua. ꝙ foramẽ ligue reclusit operitꝯ. Collũ dictum ꝙ sit rigidum ꝛ rotũdum vt colũna. baiulãs caput ꝛ sit stentãs ꝙsi capitolium. cuius anterior pars gula vocaꝫ. posterior ceruix. Ceruix autẽ vocata: ꝙ per eam ꝓtẽ cerebꝝ ad medullã spine dirigiꝫ quasi cerebri via. Veteres autẽ plurali tñ nũero ceruices dicebãt. ꝓmus ortẽsius ceruicẽ singulariter dixit. Ceruix autẽ numero singulari membꝝ ipm significat. Nam pluralr cõtumaciam sepe demõstrat. Cicero in verrinis. Pretorẽ tu accusas frãgere ceruices. Humeri dcti ꝙsi armi ad distinctõem hois a pecudibꝰ mutis. vt hi humeros: illi armos hre dicũr. nã ꝓprie armi quadrupedũ sunt Ala summi humeri ps posterior. Brachia a fortitudie noiata sunt. Bari ei grece graue ꝛ forte significat. In brachijs enim toꝝ lacertoꝝ sũt: ꝛ insigne musculoꝝ robur existit. Hi sunt tori. i. masculi. ꝛ dicti tori ꝙ illic viscera torta videanꝫ. Cubit' dcs ꝙ ad cibos sumẽdos in ipso cubamus. Vlna scõm quosdaꝫ vtriusꝯ manus extensio est. Fm alios cubitus.

qđ magis vex ẽ·q; grece olenos cubit⁹ ór·Ale subbrachia sunt appellate·eo q; ex eis in modũ alaꝝ mot⁹ brachiorꝝ ichoet·qs q̃dã ascellas vocãt:q; ex his brachia allenẽ·i·moueñ·vñ t os/alla dẽa ab eo q; allenẽ·i·moueanẽ ora·Nam allere ẽ mouere·Ihos q̃dã subhircos vocãt;pp ter q; in pleriſq; homib⁹ hircoꝝ fetorẽ reddant Adan⁹ dcã q; ſit toti⁹ corpis mun⁹·Ipa ei cubꝰ ori miſtrat:ipa opaẽ oia atq; diſpẽſat:p eã acci/pun⁹ t dam⁹·Abuſiue aũt man⁹ etiã ars vl ar tifex·vñ t man⁹ p̃cipuũ dicimus·Dextra vocaẽ a dãdo·Ipa enim pign⁹ pacis daẽ·ipa fidei teſtimonij q; ſalutis adhibeẽ·t hoc ẽ illo apd tullũ·Fidẽ publicã iuſſu ſenat⁹ dedi·i·dextrã·Vñ t aplus dic̃·Jacobus t iohãnes dextras dederũt mihi t reliq;·Leua q; aptior ſit ad leuãdũ·Siniſtra ãt vocata q̃ſi ſine dextra:ſiue q; rẽ fieri ſinat·A ſi/nẽdo enim ſiniſtra ẽ nũcupata·Palma ẽ manus expãſis digitis ſicut ꝯtis pugn⁹·Pugn⁹ aũt a pugillo dcs·ſicut palma ab expanſis palme ra mis·Digiti nũcupati·vel q; decẽ ſunt·vel quia deceter nũcti exiſtãt·Mã hũt in ſe t nũex pfectũ et ordinẽ decẽtiſſimũ Prim⁹ pollex vocatus·eo q; inter ceteros vtute polleat t ptãte·Scds in/dex t ſalutaris ſeu demõſtratorius·q; eo fere ſa lutamus vel aliq̃d demõſtram⁹·Tertius ipu/dicus q; plerũq; p eũ pbra inſectatõ exp̃mitur· Quart⁹ anularis·eo q; in ipo anulus gerit·Idẽ et medicinalis q; eo trita collyria a medicis col liguntẽ·Quintus auricularis·p eo q; eo aurez ſcalpimus·Vngulas ex greco vocam⁹ Illi eñ has onices dicũt·Trũcus media ps corpor⁹ a collo vſq; ad inguina·De q̃ Migidi⁹·caput col lo vehit·trunc⁹ ſuſtinet coxis t genibus cruri buſq;·Thorax a grecis ór·anterior ps trunci a collo vſq; ad ſtomachũ·quã nos dicim⁹ archã eo q; ibi archanũ ſit·i·ſecretũ q̃ ceteri arcentur· Vñ t archa t ara dicta q̃ſi res ſecrete:cui⁹ emi/nentes pulpe mamille dñr·Inter quas ps illa oſſea pectus ór·dextra aũt leuaq; coſte·Pect⁹ vocatũ q; ſit pexũ inter eminẽtes mamillaꝝ p/tes·vñ t pectinẽ dicimus q; pexos capillos fa caat·Mamille vocate·q; rotũde ſunt quaſi ma le p diminutõem ſcz·Papille capita mãmaruz ſunt·quas infantes ſugẽtes ꝓhẽdũt·t dce pa pille·q; eas infantes quaſi patrãt dũ lac ſugũt· Vnde mamilla ẽ ois eminẽtia vberis·papilla vo breue illo vñ lac trahit·Vbera dcã·vl q; la cte vberta·vel q; vuida:hũore ſcz lactis in mo rẽ vuaꝝ plena·Lac vim nois a colore trahit q; ſit albus liq;·Leucos ei grece albũ dicũt·c⁹ na/tura ex ſanguie ꝓmutaẽ·Mã p⁹ ptũ ſi q̃d ſãgui nis nõdũ fuit vteri nutrimẽto ꝓſumptũ natura/li meatu fluit in mãmas·t eaꝝ vtute albeſcens lactis accipit q̃litatẽ·Cutis ẽ q̃ in corpe p̃ma eſt appellata·q; ipa corpi ſuppoſita incisionẽ p̃ma patiẽ·Cutis ei grece incisio ór·eadẽ t pell⁹ q; externas iniurias corpis tegẽdo pellat·pluuias q; t vẽtos ſoliſq; ardores pferat·Pellis autez mor detracta·ſubacta iã coriũ ór·Coriũ autẽ p deriuatõnẽ caro appellaẽ·q; eo tegaẽ·ſz hoc in bruti aialib⁹ ꝓpriũ ẽ·Pori corpis greco noie ap pellanẽ·q; latie ꝓpe ſpiramẽta dñr·eo q; p eos vniuſc⁹ ſpũs exteri⁹ miſtreẽ·Aruina ẽ piguedo cui adherẽs·Pulpa ẽ caro ſine piguedie·dca q; palpitet·reſilit ei ſepe·Hãc pleriq; t viſcũ vo cant ꝓpẽ q; glutinoſa ſit·Mẽbra ſunt ptes cor/poris·Art⁹ q̃b⁹ colligãt mẽbra·ab arãdo dicti Nerui greca deriuatõne appellari·qs illi neura vocãt·Alij latie vocatos neruos putãt·eo q; ar tuũ ꝓiunctões iuicẽ his inhereãt·Maxima aũt viriũ ſubam neruos facere certiſſimũ ẽ·Mã q̃n to fiunt dẽſiores tãto ꝓpẽſi⁹ augeſcere firmita/tẽ·Art⁹ dci q; colligati iuicẽ neruis artẽt·i·ſtri/gant·q̃z diminutia ſunt articli Mã art⁹ dicim⁹ mẽbra maiora vt brachia·articl'os miora mem/bra vt digitos·Cõpagia capita ſũt oſſium dca eo q; ſibi ꝓpacta neruis velut glutino q̃dã ad/hereãt·Oſſa ſunt corpis ſolidamẽta·In his eñ poſitõ ois roburq; ſbſiſtit·Oſſa ãt ab vſto dca ꝓpẽ q; cremareẽ ab ãtiqs·ſiũ vt alij putant ab ore eo q; ibi pateãt·Mã vbiq; cute viſceribuſq; obtecta celãt Medulle apellate q; madefaciãt oſſa:irrigãt ei t ꝓfortãt Vertibula ſunt ſumme oſſiũ ptes:nodis craſſiorib⁹ ꝓglobata·dca ita eo q; ad iflexionẽ mẽbrorꝝ illa xtanẽ Cartillagi nes oſſa mollia t ſine medulla·qđ gen⁹ auricle et nariũ diſcrim̃ t coſtaꝝ extremitates hũt·ſiũ o/percula oſſiũ q̃ mouẽt·Et dcẽ cartillagies q; le ni attritu carẽt dolore dũ flectãt Coſtas apella ri q̃dã putãt q; ab ipẽ iteriora cuſtodiãt·t tota mollicies vẽtris vallata ſaluẽt·Lat⁹ q; iacẽtib⁹ nob latet·Eſt ei leua ps corpis·dextro ãt lateri abilior mot⁹ ẽ:leuo fortior t oneri ferẽdo acco modatior·Vñ t leua nũcupata q; aptior ſit ad leuãdũ aliq̃d t portãdũ·Ipa eni geſtat clypeũ enſem pharetrã t fliq̃ onera vt expedita ſit dex tera ad agẽdũ·Dorſuz ẽ a ceruice vſq ad renes Dem ãt dorſum q; ſit ſupficies durior corpis in modũ ſaxi fort⁹ t ad portãdũ t ad ppetiendus Terga q; i ea ſupini iacem⁹ i tra·qđ ſol⁹ hõ pt· Mã muta aialia tñ aut i vẽtre aut i latꝰ iacent· vñ in aialib⁹ terga abuſiue dñr·Scapula a ſcã dendo ór·iter ſcapiliũ ſpaciũ qđ inẽ ſcapulas ẽ vñ t noiatũ·Pale ſunt dorſi dextra leuaq; emi nẽtia mẽbra·dca q; in luctãdo eas p̃mim⁹·qđ greci palin dicũt·Spina ẽ iũctura dorſi dca eo q; hẽat radiolos acutos·c⁹ iũcture ſpõdilia ap/pellanẽ ppẽ ptẽ cerebri·q; ferẽ p eos longo trac tu ad cetas corpis ptes·Sacra ſpina eſt ima p/petue ſpine·quã greci ironoſtoin vocãt·qñ pri mũ infante ꝓcepto naſcaẽ·iõq; t hoſtia id p̃mũ

a gētilibus dijs suis dabaṫ. vñ ⁊ spina sacra dr
Renes aut varro dcōs q̄ riui ab his obsceni humoris nascanṫ. Mā vene ⁊ medulle tenuē liq̄ē desudāt in renibus. q̄ liq̄ rursus a renib⁹ calore venereo resolutus decurrit. Lūbi ob libidis lasciuiā dcī. qr in viris cā corpee voluptaſ in ipsis ē. sic in vmbilico femis. Vñ ⁊ ad iob in exordio fīnōis dcm est. Accinge sic vir lūbos tuos. vt in his eēt resistēdi ꝓparatio. in qb⁹ libidis ē vsitata dñandi occasio. Vmbilic⁹ ē medius locus corpis. dcs q̄ sit vmbus iliox. Vñ ⁊ vmbo apellaṫ loc⁹ in medio clypei a q̄ pendet. Ex eo ei infans in vtero pēdet. ex eo etiā ⁊ nutriṫ. Ilium greco fmone apellatū q̄ ibi obuoluamus nos. Grece ei ilios obuoluere dr. Clunes vocate q̄ sint iux collū. qđ est lōga o. Nates q̄ in ipsis innitimur dū sedem⁹. Vñ ⁊ cōglobata ē in eis caro. ne ꝑmēti corpis mole ossa dolerēt. Genitalia corpis ptes sunt. vt nomē ipm docet. gignēde sobol' accepeṫ vocabulū q̄ hijs ꝑcreaṫ et gigniṫ. Hec ⁊ pudēda ꝑ verecūdia siue a pube. Vñ ⁊ indumēto opiunṫ. Dūr aūt ista et inhonesta. qr ñ hūt eā spēm decoris sic mēbra q̄ i ꝓmptu locata sunt. Idē ⁊ veretꝝ. qr viri ē tm: siue q̄ ex eo virus emittiṫ. Mā virus ꝓpe dr humor fluēs a natura viri. Testiculi ꝑ diminutōz a testibus dicti. quoꝝ nūer⁹ incipit a duob⁹ Hi eīm semē calamo mistrāt. qđ ab spine medulla et renibus ⁊ lūbis suscipiūt ad grām ꝓcreādi. Vlscus est pellis in q̄ testiculi sunt. Posteriora xo vocata q̄ retro sunt. ⁊ a vultu aūsa. ne dum aluū purgam⁹ inq̄naremus aspectū. Adeaṫ ī apellatus. qr ꝑ eū meāt. i. egerunṫ stercora. Femora dca sunt. qr ea pte a femia sexus viri discrepet. Sūt aūt ab inguinib⁹ vsq̄ ad genua. Femina aūt ꝑ deruatōnem femoꝝ ptes sunt. qb⁹ in eqtādo tergis equoꝝ adheremus. Vñ ⁊ platores olim sb feminibus equos amisisse dicebanṫ. Coxe quasi ꝓiūcte axes. In ipsis ei femora mouenṫ. quoꝝ ꝓcaua xtebra vocanṫ. quia i eis capita femoꝝ xtunṫ. Suffragines. qr subtrāgunṫ. i. flectunṫ. non supra sicut in brachijs. Genua sunt ꝓmissiōes femoꝝ ⁊ cruriū. ⁊ dicta genua eo q̄ in vtero sint genis opposita. Cohe rent eīm sibi ibi. ⁊ ꝓgnata sunt oculi lacrimarūz indicib⁹ ⁊ miscōie. Mā a genis genua dīr. Demq̄ cōplicatū gignī formariq̄ hoīem dicūt. ita vt genua sursum sint q̄bus oculi formanṫ: vt cui ac recōditi fiāt. Enni⁹. Atq̄ genna cōprimit arta gena. Jñ est q̄ hoies dū ad genua se prosternūt statim lacrimanṫ. Voluit enī eos natura vteꝝ maternū remēorari. vbi quasi i tenebr⁹ cōsedebāt añq̄ ad lucē venirēt. Crura dca. q̄a his currim⁹ ⁊ gressum facim⁹. Sūt aūt sb genibus vsq̄ ad suras. Tibie vocate q̄si tube. Sūt eīm ⁊ lōgitudine ⁊ specie siles. Talus dcs a tolo. Mā tolus ē eminēs rotūditas. Vñ ⁊ fastigium tēpli rotūdi totus vocaṫ. Talus aūt sb crure est. sub talo calcanei. Pedes ex greca etymologia nomē sortiti sunt. Hos eīm greci podas dicunt. q̄ alternis motib⁹ solo fixi incedūt. Plāte a planicie nūcupate. qr nō rotūde vt in q̄drupedib⁹ ne stare nō possit bipes hō. sz plane atq̄ lōgiores formate sunt vt stabili⁹ corp⁹ efficerent Sūt aūt plāte āteriores ptes. q̄ etiā ex multi⁹ ossib⁹ ꝓstāt. Talcis ꝓma ps plāte. a callo illi nomē impositū quo terrā calcam⁹. Hinc ⁊ calcaneus Solū inferior ps pedis. dcm q̄ eo tre vestigia imꝑmunus. sz ⁊ solū dr oē q̄ aliq̄d sustinet: q̄si solidū. vñ ⁊ terra solū q̄ cūcta sustineat. ⁊ soluz pedis q̄ totā corpis molē portat. Viscera ñ tm intestina dicimus. sz q̄cq̄d sb cuto ē. a visco qđ est inter cutē ⁊ carnē. Itē viscera vitalia. i. circūfusa cordis loca quasi viscora. eo q̄ ibi vita. id est aīa ꝓtineṫ. Itē viscera capita neuoꝝ ex sanguine ⁊ neruis copulata. Eadē lacerti siū mures. qr sic in singulis mēbris cordis loco sūt: vt cor in media pte tot⁹ corpis. apellanṫq̄ a noīe simiiū aialiū sb terra delitescētiū. Mā iñ musculi a muriū similitudie. Idē etiā ⁊ tori. q̄ illic viscera torta videanṫ. Cor a greca apellatōne deriuatū. qđ illi cardian dicūt. siue a cura. In eo ei oīnis sollicitudo ⁊ sciētie causa manet. Qđ ip⁹ pulmōi vicinū ē. vt cū ira accēdiṫ: pulmōis humore tēpereṫ. Hui⁹ due arterie sunt. de q̄bus si nistra pl⁹ sanguinē hz. dextra plus spīm. vnđ et in dextro brachio pulsum inspicimus. Precordia sunt loca cordis vicina. q̄b⁹ sensus ꝓcipiṫ. et dca ꝑcordia eo q̄ ibi sit ꝓncipiū cordis ⁊ cogitatōis. Pulsus vocaṫ q̄ palpitet. c⁹ indicio aut infirmitatē itelligim⁹ aut salutē. Ih⁹ duplex est mot⁹. aut simplex aut ꝓpositus. Simplex ē: q̄ ex vno saltu cōstat. Cōpositus est q̄ ex pluribus motib⁹ inordinat⁹ ⁊ inequal' existit. Qui mot⁹ certa hūt spacia. dactylicū ꝓcussuz q̄dru sine vicio sunt. Si q̄s xo citatiores sunt. vt dorcadazontes. aut leuiores vt mirmicizōtes: mortis signa sunt. Elene dce eo q̄ vie sint natātis sanguinis atq̄ riui ꝑ corp⁹ oē diuisi: qb⁹ vniūsa mēbra irrigāṫ. Sāguis ex greca etymologia nom̄ durit q̄ vegeteṫ ⁊ sustenteṫ ⁊ viuat. Sāguis āt est dū in corpe est. effusus xo cruor dr. Mā cruor vocatus eo q̄ effusus decurrit. ſ. ab eo q̄ curredo corruat. Alij āt cruorē iterptanṫ sanguinē corruptū q̄ emittiṫ. Alij āt vocatū sanguinez q̄ suauis sit. Sāguis āt ñ est iteger nisi in iuuenib⁹ Mā dicūt phisici minui sanguinē ꝑ etatē. vñ in senib⁹ tremor ē. Prope āt sanguis aīe possessio est. Jñ genas lacerare mulieres in luctu solent. Vñ ⁊ purpuree vestes ⁊ flores purpurei mōtuis ꝓbenṫ. Pulmo ex greco trahit vocābulū. Greci ei pulmonē pleumō vocāt. eo q̄ cordis flabel

lum sit·in q̄ pneuma·i·spūsc̄us ineſt· per qō et agitanť t mouenť·Ulī t pulmones vocati sūt Nā grece pneumo spūs ōr:q̄ flādo t exagitando aerē emittnt et recipit· a q̄ mouenť pulmōes et palpitāt·t adapiēdo se vt flatū capiāt·stringēdo vt ejiciāt·Est ei organū corpis· Jecur nomen hz·eo q ignis ibi hēat sedē q̄ i cerebro subuolat·inde ad ocłos ceteroſq̄ sensus t membra diffundiť·t calore suo ad se sucū ex cibo tractū ȳtit in sanguinē·quē ad vsum pascēdi nutriendiq̄ singuł mēbris p̄bet· Jn iecore aūt consistit voluptas t ꝯcupiscētia iuꝛ eos q̄ de phisici disputāt· Fibre iecoris sunt extremitates·sic extreme ptes folioꝛ in tibijs·siue q̄si lingue eminētes·Dictas aūt fibras q apō gētiles in sacrł adphebi aras ferebanť ab ariol·q̄b⁹ oblatis atqz succēsis rūsa acceperūt·Splen dict⁹ a supplemēto:ex ȳria pte iecoris ne vacua existeret·Quez q̄dā etiā risus cā factū existimāt· Nā splene ridemus·felle iraſcamur· corde sapim⁹·iecore amam⁹·Quib⁹ q̄tuoꝛ elemētis ꝓstātibus integrū est aīal; Fel appellatū q sit folliculū gestās hūorem q̄ vocať bilis; Stomach⁹ grece os vocať· eo q ostiū ventris sit t cibū excipiat·atqz in intestina trāsmittat· Jntestina dīr·eo q corporis interioꝛe pte cohibenť·q̄ idcirco lōgis nexibus in circuloꝛ ordinata sunt moduz·vt susceptas escas paulatim digerāt· t supadditis cibis nō impediank·Omētū mēbranū qō cōtinet itestinoꝛ maioꝛē ptē·qō epitolin greci vocāt·Dissepti͡um intestinū qō discernit vētrē t cetera itestina a pulmone vel a corde· Lecū intestinū q sit sine foramīe t exitu·qō greci tilonē teron dicūt Jeiuna tenue intestinū· vñ t ieiunū ōr· Ulenť aūt t aluus t vter⁹ inter se differūt· Ulenť est q acceptos cibos digerit·t apparet extrinsec⁹·ptinetqz a pectore ad inguinē·t dict⁹ vēter q p totū corp⁹ vite alimēta trāsmittat·Aluus est q cibum r̄cipit t purgari solet·Salust⁹· Simulās sibi aluū purgari·Et vocať alu⁹ q abluať·id ē purgeť·Ex ipo eñ sordes stercoꝛ defluūt·Uterū sole mulieres hūt·in quo ꝓcipiūt ad similitudinē cauliculi·Uſi auctores vteꝛ p vtriusqz sexus vētre plerūqz ponūt·nec poete tñmodo ſz t ceteri·Uocat⁹ aūt vter⁹ q duplex sit·et ab vtraqz in duas se diuidat ptes·q̄ in duūsum diffuse ac replexe circūplicanť in modū cornu arietis·vt q interi⁹ impleať fetu·Hic t vter q aliq̄d itrinsec⁹ habūit·vt mēbra t viscera·Aqualicul⁹ aūt p̄pe porci ē·hinc ad vētrē trāslatio·Matrix ōr q fet⁹ in ea generet·Semē eñ receptū cōfouet cōfotū corpat·corpatū i mēbra distinguit· Ulua vocata quasi valua·i·ianua vētris· vel q semē recipiat·vel q ex ea fet⁹ pcedat·Uesica dēa quasi vas aque·qz sic vas aqua:ita de renibus vrina collecta ꝓpleť t humore distēdiť· Cuius vsus in volucrib⁹ ñ habeť·Urina autē dēa siue q vrat siue qz ex renib⁹ egeriť·L⁹ iudicio t salus t egritudo mōstrať·Qui hūoꝛ vulgo lotiū ōr q eo lota·i·mūda vestimēta efficiank Semē est qō iactū sumiť aut a terra aut ab vt̄o ad gignēdū vel fructū vel fetus·Est eñ liq̄ ex cibi et corpis decoctiōe factus ac diffusus p venas atqz medullas·q̄ inde desudat⁹ in modū sentine cō crescit in renib⁹·eiectusqz p coitū t in vt̄o mulieris susceptus calore quodāmō viscez t mēstruał sanguis irrigatōe formaťin corp⁹ aMēstrua siperuacu⁹ mulierū sanguis· Dicta autem menstrua ꝓpter arcuitū lunaris lumis·quo solet h̄ euenire pfluuiū Luna eñ grece mene ōr·hec t muliebria nuncupanť· Nam mulier solū menstruale aīmal est·Cuius cruoꝛ cōtactu fruges nō germināt· arescūt musta·moriunť herbe·amittunt arbores fetus·ferrū rubigo corrumpit nigrescūt cramēta· Si q canes inde ederint:inrabiē efferūtur; Glutinū asphalti qō nec ferro nec aq̄s dissoluiť·cruore ipo pollutū sponte dispergitur; Post plurimos aūt dies menstruos idco semē nō est germiabile·qz iā nō ē mēstruałis sanguis a quo pfusum irrigeť· Tenue semē locas mulierib⁹ nō herere·Labiť eñ nec habet vim adherēdi·Sicr t crassum vim non habz gignendi·quia muliebri sanguini misceri nō potest ꝓpter nimiā sui spissitudinē Hinc t steriles mares t femias dicūt fieri:vel p nimiā sanguinis vel semis crassitudinē·vel ꝓpter nimiā raritatē· Primū aūt aiunt corpois fingi:q in eo sit et vita homis t sapiētia·deinō quadragesimo die totū corpus expleri·qō ex abortōibus vt ferunt collectū ē·Alij fetus a capite sumere dicūt exordiū·Ulī t in auiū fetib⁹ ꝓmum oculos fingi in ouis videm⁹· Fetus aūt nomiatus q adhuc in vtero foueať·Cuius scōe dīr folliculus qui simł cū infante naſcať·cōtinetqz eū·Dictus ita qz eū cū ediť seqtur· Masci aūt patrib⁹ siles aiūt:si parētū semē validius sit·matrib⁹ si mīsi hac rōne simules exp̄mi vultus·Qui aūt vtriusqz parētis figurā reddunt·equalr mixto paterno maternoqz semie cōcipiunť·Auoꝛ proauorūqz siles fieri·qz sic in terra multa semia occulta·ita t in hoibus semia celanť:figuras parētū redditura· Ex paterno aūt semie puellas nasci et ex materno pueros· q̄a ois ptus ꝓstat ex duplici semie: cui⁹ ps maioꝛ cuz inualuit:occupat similitudinē sexus· Jn corpe nr̄o q̄dā tñ vtilitatis causa facta sunt vt viscera·q̄dā t vtilitatis t decoris vt sensus in facie·t i corpe man⁹ ac pedes Quoꝛ mēbroꝛ t vtilitas magna ē t spēs decētissima· Quedā tñ decoris vt mamille in viris et in vtroqz sexu vmbilicus· Quedam discretionis vt in viris genitalia·barba plixa·pect⁹ amplum·in mulierib⁹ leues gene t angustū pect⁹

ad ꝯcipiēdos aūt ꝛ portādos fetus renes ꝛ la
tera dilatata Quod ad hominem ꝛ ad partes
attinet corꝑis ex ꝑte dcm ē etates eⁱ subiungā

¶ De etatibus homis La.II

§ Radus etatis sex sunt infantia pueri
cia adolescētia iuuēt⁹ grauitas atq;
senect⁹ Prima etas infantia est: pueri nascenti
ad lucē q̄ porrigit in septē ānos Scda etas pu
ericia i pura ꝛ necdū ad generāduz apta: ten
dens vsq; ad xuij ānū Tertia adolescētia ad
gignēdū adulta q̄ porrigit vsz ad xxviij ānos
Quarta iuuēt⁹ firmissima oīm etatū: finiēs in
q̄nquagesimo ānō Quinta etas semonis i gra
uitas que est declinatō a iuuētute in senectutē
nō dū senect⁹ sed iā nō iuuēt⁹ q̄ senonis etas ē
quē greci p̄sbyten vocāt Mā senex apd grecos
nō p̄sbyter sz geron ōr Que etas a q̄nq̄gesi
mo anno incipiēs: septuagesimo termiat Sex
ta etas est senect⁹ que nullo annoꝝ tpe finit sz
p⁹ q̄nq; illas etates quātūcūq; vite ē: senectuti
deputat Seniū aūt ps est vltima senectutis: dic
ta q̄ sit termin⁹ sexte etatis In his ergo sex spa
cijs pbi vitā descripserūt hūanā in q̄b⁹ mutat et
currit ꝛ ad mortis terminū puenit Pergamus
ergo breuiter p pdcos gradus etatū: etymologi
as eaꝝ in hoc demōstrantes Infans ōr hō p̄me
etatis Dict⁹ aūt infans q̄ adhuc fari nescit id
est loq̄ n̄ possit Mōdū cū bñ ordinatus dentib⁹
min⁹ est finōis expōsitio Puer a puritate vocat⁹
q̄ pur⁹ est ꝛ necdū lanuginē floremq; generum
hūs Hi sunt ephebi i a phebo dēi necdū viri:
sed adolescētuli lenes Puer aūt tribus modis
ōr p natiuitate vt Esaias Puer natus ē nob
p etate vt octēnis decennis Cū est illud Jam
puerile iugū tenera cernice regebat p obsequ
et fidei puritate vt dns ad ppham Puer me⁹
es tu noli timere: dū iam hieremias lōge pueri
cie excessisset annos Puella est puula q̄si pul
la Cū ꝛ pupillos nō p pditōe sed p etate pue
rili vocamus Pupilli aūt dicti quasi sine oculi
hoc est a parētib⁹ orbi Hi aūt vere pupilli dr
quoꝝ pres ita decesserūt q̄ ab eis nomē accipe
rent Ceteri orbi vocant Orphani idē q̄ ꝛ pu
pilli illō cū grecū nomē est hoc latinum Mā
et in psalmo vbi legit pupillo tu eris adiutor
greci hz orphano Puberes a pube i a pu
dendis corꝑis nūcupati: q̄ hec loca tūc primuz
lanuginē ducūt Quidā aūt ex annis pubertā
tem exāminant i eum puberē esse q̄ xuij ānos
expleuit: cuius tardissime pubescat Certissimū
aūt puberē esse q̄ ꝛ ex habitu corꝑis pubertatē
oīdit ꝛ generare iam possit Puerpe sunt que
annis puerilib⁹ pariūt Cū ꝛ Horan⁹ Lauda
tur in p̄mo ple puerpa nato Et dcē puerpe vt
q̄ a p̄mo partu grauant vt q̄ p̄mū pueros pa
riāt Adolescēs dcs eo q̄ sit ad gignēduz adul
tus siue a crescere ꝛ augeri Juuenis vocat⁹ q̄
iuuare posse incipiat vt in bobus iuuēci cum a
vitulis discesserint Est cū iuuenis in ipo etatis
incremēto positus ꝛ ad auxiliū ꝑparat⁹ Nam
iuuare homis est opus aliq̄d ꝑferēs Sic aūt
triceſimus pfecte etatis est ann⁹ in hoibus ita i
pecudibus ac iumētis tert⁹ robustissimus est
Vir nūcupat⁹ q̄ maior in eo vis est q̄z in femis
vñ ꝛ virtus nomē accepit siue q̄ vi agat femiā
Mulier vo a mollitie tanq̄ molier: detracta li
tera vel mutata appellata est mulier Utriq; ei
fortitudine ꝛ imbecillitate aiox vel corꝑis sepa
rant Sz ideo virtus maxima viri: mulieris mi
nor: vt patiēs viro esset sz ne femis repugnan
tibus libido cogeret viros aliō apetere aut in
aliū sexū ꝓruere Dicit igit mulier fm femineū
sexum nō fm corruptōem integritatis ꝛ hoc ex
lingua sacre scripture Nam eua statim facta de
latere viri sui: nōdum ꝓtacta a viro mulier ap
pellata est dicente scriptura Et formauit eā mu
lierē Virgo a viriditate etate dca est sicut ꝛ vi
ga sic ꝛ vitula Alias ab icorruptōe q̄si virago
q̄ ignoret femineā passionē Virago vocata q̄
vt vir agit hoc est opa virilia facit ꝛ masculini
vigoris est Antiq cū fortes fcias ita vocabant
Virgo aūt nō recte virago ōr si nō viri officio
fungitur Mulier vo si virilia opa facit fcte vi
rago ōr vt amazona Que vo nūc femia antiq
tus vira vocabat sicut a seruo serua sicut a fa
mulo famula ita a viro vira Hinc ꝛ virgis no
men q̄dā putāt Femia vo a pubis femoꝝ dic
ta vbi sexus species a viro distinguit Alij gre
ca etymologia feminā ab ignea vi dictā putāt
quia vehemēter cōcupiscit Libidinosiores cēt
viris femie sunt tam in mulieribus q̄z in anima
libus Cū nimius amor apud antiq̄s femineus
vocabat Senior est adhuc viridior Quidius
in sexto libro Senior inter iuuenēq; senemq;
Terentius Quo iure sumus Adolescētior nō
vtiq; magis est adolescēs sed minus vt senior
minus est sene vbi cōparatiuus gradus min⁹
significat a positiuo Ergo senior nō satis sicut
iuuenior inter iuuenē ꝛ senem: sicut pauperior
inter pauperē Senes aūt dictos q̄dam putāt
a sensus diminutōe eo q̄ iam p vetustate desi
piant Nam phisici dicūt homies stultos eē fri
gidioris sanguinis: prudentes calidi Unde et
senes in q̄bus iam friget ꝛ pueri in q̄b⁹ nec dū
calet minus sapiunt Inde est q̄ conuenit sibi
infantum etas ꝛ senum Senes cū per nimiaz
etatē delirāt pueri p lasciuiā ꝛ infantiam igno
rant q̄d agāt Senex aūt tm masculini generis
est sic anus femmini Mā anus ōr sola mulier
Ann⁹ aūt appellata a multi anis q̄si annosa Mā
si cōe eēt nomē cur diceret Terēti⁹ senē mulie
rem: Hinc ꝛ vetula q̄ vetusta Sic autē a sene

senect⁹·ita ab anu anilitas noiata ē· Canicies aūt vocata a cādore·quasi cādicies·Vñ ē illud Flouda iuuent⁹·lactea canicies; put dicerz cādida·Senect⁹ aūt ꝛ mlta bona secum affert ꝛ mala·Bona qz nos a potentissimis dñis libat voluptatib⁹ ꝑponit modū·libidis frāgit ꝑpetus auget sapiētiā·dat maturiora cōsilia·Mala āt qz seniū miserrimū est debilitate ꝛ odio· Subeunt eñ morbi·tristicq; senect⁹·Mā duo sunt q̄bus mmuunt corpis vires·senectus ꝛ morbus Mors dēa q sit amara·vl a marte q̄ ē effector mortū·siue a morsu homis ꝓmi q̄ ille esu pomi mortē meruit·Tria sunt aūt genera mortis·acerba·imatura·naturalis·Acerba infantiū·immatura iuuenū·matura·i·naṫalis senū·Mors tuus aūt ex qua pte oīois declinet incertum ē· Mā sic ait cesar·Non pōt mortu⁹ aliqua facere post mortē suā·ita hō ñ pōt scire ei⁹ originem·i· mortu⁹:ab eo q est mortuꝰ in ꝓncipio ꝑteriti tē poris in tus exire debuit·q vnū sez·u·nō p duo Mā vbi gemiata est lra·u·nomē est ñ ꝓncipiuz vt satu⁹·ardu⁹·Cōuenēter itaq; fcm ē vt quē admodū id qđ significat nō pōt agendo·ita ꝛ ipm nomē nō possit loqndo declinari·Mors aut tē mortu⁹·aut funus ē·aut cadauer·Funus est si sepeliaṫ·Et dcm funus a funib⁹ accēsis·qs ā te pheretq; papyris cera circūdatis ferebāt; Cadauer aūt ē si insepultū tacet Mā cadauer noiatur a cadēdo·q: iā stare nō pōt·Qđ dū portaṫ exeq̄as dicimus:crematū reliq̄as·ꝓditū iam sepultū·Corp⁹ aūt ꝓsuetudine dr·vt illud Tum corpa luce carētū·Defunctus vocat⁹·qz cōpleuit vite offiū·Nam dicimus defunctos offō·qz officia debita cōpleuerṫ·vñ est ꝛ honorib⁹ functus·Hinc ergo defunct⁹ q ab offō vite sit ꝺposimus siue q sit die funct⁹·Sepult⁹ aūt dcus eo q iam sine pulsu ꝛ palpitatōne est·i·sine motu Sepelire aūt est ꝓdere corpus· Nam humare obruere dicimus·hoc est humum injcere

¶ De portentis Ca·III

Portēta esse ait Varro:que ꝺ naturam nata videnṫ·sz nō sunt ꝺ naturā·qz diuina volūtate fiūt:cū volūtas creatoris cuiusq; cōdite rei naṫa sit·Vñ ꝛ ipsi gētiles deum mō naturā·mō deū apellāt·Portētū ergo fit nō ꝺ naturā sz ꝓtra quā est nota naṫa· Portēta aūt et ostēta mōstra atq; ꝓdigia iō nūcupantur q portēdere atq; oīdere mōstrare ac ꝓdicere aliqua futura videnṫ· Mā portēta dicta phibētur a portēdēdo·i·postēdēdo·Ostēta aūt q ostendere q̄q futura videāntur·Prodigia: q porro dicāt·i·futura ꝓdicāt·Mōstra vo a mōitu dēa q aliq̄d significādū demṫent·siue q stati monstrent·q̄d appareat·ꝛ hoc ꝓpetatis ē·abusione tñ scriptoꝝ plerūq; corrūpit·Quedā aūt portentoꝝ creatōes in significatiōib⁹ futuris ꝓstituta videnṫ·Vult eñ de⁹ interdū vētura significare ꝙ aliqua nascētiū noxia·sic ꝛ ꝙ somnos et ꝙ oracula qua ꝑmoneat ꝛ significet q̄busdam vl gētib⁹ vel hoibus futurā cladē·qđ plurimis ēt exprimētis ꝓbatū est·vt in trib⁹ xerxis regi·tūc q̄pe vulpes ex equa creata dissolui regnū eius portēdit·Alexādro ex muliere mōstr creatū ē: q supiores corpis ptes hois·sz mortuas habuerit·inferiores diuisaꝝ bestiaꝝ:sz viuētes·significasse repētinā regis interfectōem·supuixerāt ei deteriora meliorib⁹·Sed hec mōstra que in significatōibus danṫ ñ diu viuūt·sz ꝓtinuo vt nata fiūt occidūt·Inter portētū aūt ꝛ portētuosum differt·Mā portēta sunt q̄ trāsfigurank:sic ferk in vmbra mulierē pepisse serpētem Vnde Lucan⁹·Adatrēq; su⁹ ꝓterruit infans· Portētuosa vo leuē sumūt mutatōnē·exēpli cā cū sex digitis nati Portēta igiṫ vel portētuosa existūt alia magnitudine toti⁹ corpis vltra cōem hoiz modū:quātus fuit tition in nouē iugeribus iacens·Homero testāte·Alia pulitate toti⁹ corpis vt nani·vel quos greci pygmeos vocāt·eo q sint statura cubitales·Alia magnitudie ptium: velut capite informi·aut superfluis mēbroꝝ ptibus vt bicipites ꝛ trimani vel scanodontas quibus gemini ordine ꝓcedūt dētes· Alia defectu ptū·in q̄bus altera ps plurimū ōfic ab altera vt manus a manu·vel pes a pede·Alia divisione·vt sine manu·aut capite generata·qs greci stereotos vocāt·Alia ꝙ numeria·qñ solum caput aut crus nascaṫ·Alia que in pte trāsfigurāt sicut q̄ leōis hūt vultū vel canis·vel taurinum caput·aut corp⁹ vt ex pasiphe mēorāt genitum minotauꝝ·qđ greci etheremorphiā vocāt Alia que ex oīm pte trāsfigurank in alene creatiōis portētū vt ex muliere vitl'm dic̄ historia generatum·Alia que sine trāsfiguratōe mutatoz hēnt locoꝝ·vt oculos in pectore vel in fronte·aures supra tempora·vel sic Aristoteles tradidit quē dam in sinistra pte iecur·in dextera splen habuisse·Alia fm ꝓnaturatōem·vt in alia manu digiti pl'es cōnaturati ꝛ coherētes reperiunk·i alia minus:siue in pedib⁹·Alia fm imaturam ꝛ intēperatā creatōem:sic hi q dentati nascunk sive barbati vl cani·Alia cōplexu plurimaꝝ differētiaꝝ·sic illō qđ ꝑdixim⁹ in alexādro multiforme portētū·Alia ꝓmixtōe generis vt androgyni ꝛ hermaphrodite vocāt·Hermaphrodite aūt nūcupati·eo q i eis vtq; sex⁹ appeat·Herma q̄pe apō grecos mascs ē·aphrodi feia nūcupaṫ·Hi dextrā māmillā virilē: sinistrā mulierē hāntes:vicissim coeūdo ꝛ gignūt ꝛ pūt Sic aūt in singul' gēnib⁹ q̄dā mōstra sunt hoiz·ita i vnūq̄so genere hūano q̄dā mōstra sūt gētiū· vt gigātes anocephali cidopes ꝛc· Gigātes dcōs iux greca ꝥmonis etymologiam·q̄ eos gegines

existimãt·i·terrigenas:eo q̃ eos fabulose pariens terra imẽsa mole ꝛ silues sibi genuit Se eñ terra appellaꝫ·genis genꝰ:ꝫ ꝛ terre filios vulgꝰ vocet·quoꝝ genꝰ incertũ ẽ Falso aũt opinanꝫ q̃dã imperiti de scpturis scis puaricatores ãgelos cũ filiabꝰ hoĩum añ diluuiũ ꝓcubuisse· ꝛ ex inde natos gigãtes·i·nimiũ grãdes ꝛ fortes viros·de qbꝰ terra ꝓpleta est Lenocephali appellanꝫ·eo q̃ cania capita hẽant·quosq̃ ipe latratus magꝰ bestias q̃ homes cõfitẽꝫ·Ihi in indya nascunꝫ·Cyclopes q̃z eadẽ india gignit·ꝛ dĩ cyclopes·eo q̃ vnũ oc'm in frõte media hr̃e pꝛhibenꝫ·Ihi ꝛ agriophagite dñr·ppter q̃ solas feraꝝ carnes comedũt·Lemnias in lybia credunt trũcos sine capite nasci·ꝛ os ꝛ oc'los hr̃e in pectore·Alios sine ceruicibꝰ gigni·oc'os habẽtes in hũeris·Jn vltio aũt oriẽtis monstruose gẽtiũ facies scribunꝫ·Alie sine naribꝰ equaliter totiꝰ oris planitie informes hẽntes vultꝰ·Alie labro sb̃eriore adeo ꝓminẽti·vt in sol' ardentib' totã ex eo facẽ ꝓtegãt dormiẽtes·Alijs cõcreta ora eẽ medico tñ foramie calamis auenaꝝ pastus hauriẽtes· Mõnulli sine linguis eẽ dñr invicẽ ꝑmõis vtẽtes nutu siue motu Panathiosi apõ scythiã eẽ ferunt tã diffusa aurũ magnitudine vt oẽ corꝑ ex eis cõtegãt· Pan eñ greco ꝑmõe oñe·othi aures dñr·Artabatite in ethiopia pni vt pecora ãbulare dñr q̃dragesimũ eui annũ nlls supgredi·Satyri homũtiões sunt aduncis naribꝰ·cornua in frõtibꝰ hñt· ꝛ capraꝝ pedibꝰ silues:qualẽ in solitudine ãtoniꝰ scũs vidit·Qui etiã interrogatꝰ a ỏi suo rñdisse fertur dicẽs·Mortal' ego sum vnꝰ ex accolis heremi·quos vario delusa errore gẽtilitas faunos satyrosq̃ colit· Dñr q̃dã ꝛ siluestres hoies:q̃s nõnulli faunos ficarios vocãt·Sciopodũ gẽs ferꝫ esse in ethiopia singulis cruribꝰ ꝛ celeritate mirabili·quos iñ sciopodas greci vocãt· eo q̃ p estũ in ẽra resupini iacẽtes: pedũ suoꝝ magnitudie adumbrenꝫ·Antipodes in lybia plantas ỽsas hñt pꝰ crura:ꝛ octenos digitos i plãtis·Ypopodes in scytha sunt:hũanã formaꝫ et eq̃nos pedes hñtes·Jn india ferũt eẽ gẽtem q̃ macrobij nũcupanꝫ·xij·pedũ staturã habẽtes· Est ꝛ gẽs ibi stature cubitaꝛ·quos greci a cubito pigmeos vocãt· de qua·s̃·dixim'·Ihi mõtana indie tenẽt:qbꝰ est vicinꝰ ocean'·Perhibent et in eadẽ india eẽ gentẽ feiaꝝ·q̃ qnq̃nnes ꝓcipiũt ꝛ octauũ vite ãnũ nõ excedũt·Dñr autẽ ꝛ alia hoĩm fabulosa portẽta q̃ fi sũt ꝫ ficta· ꝛ incauſ rex interptanꝫ·vt geryonẽ hispanie regẽ triplici forma ꝓditũ·Fuerſ eñ tres frẽs tãte cõcordie·vt in tribꝰ corꝑibꝰ q̃si vna aĩma eẽt·Gorgones q̃z meretrices crinitas serpẽtibꝰ ferũt·q̃ a piciẽtes se ꝓtebãt in lapides:hñtes vnũ oculũ quo inuicẽ vtebãtur· Fuerſ aũt tres sorores vniꝰ pulcritudis quasi vniꝰ oculi· q̃ita spectatores suos stupescere faciebãt·vt ỽtere eos putarenꝫ i lapides· Sirenas tres fingũt fuisse·ex pte ỽgines·ex pte volucres hñtes alas ꝛ vngulas·quaꝝ vna voce altera tibijs tertia lyra canebat Que illectos nauigãtes sõ cãtu i naufragia trahebãt·Scõm ỽitatẽ aũt meretrices fuerunt·q̃ trãseũtes qñ ad egestatẽ ỏducebãt·his ficte sunt inferre naufragia· Alas aũt habuisse et vngulas·qꝛ amoꝛ et volat ꝛ vulnerat· Que inde in fluctibꝰ cõmoraſ dñr· qꝛ fluctꝰ venerẽ creaueſt·Scyllã q̃z ferũt feminã capitibꝰ ſuccinctã caninis cũ latratibꝰ magnis ꝓpter fretum siculi maris in quo naugãtes ỽticibꝰ in se ꝓcurrẽtũ vndaꝝ exterriti· latrare existimẽt vndas· quas sorbẽt] estꝰ vorago collidit·Fingũt ꝛ mõstra quedã irrõnabiliũ aiantiũ·vt cerberꝰ iferorũ canẽ tria capita hñtẽ:significãtes per cũ tres etates·ꝑ quas mors hoiem deuorat·i·infantiã iuuẽtutẽ ꝛ senectutẽ·Quẽ q̃dã iõ dcñ cerberꝰ putãt·q̃si ceroborꝫ·i·carnẽ vorãs·Dicũt ꝛ hydrã eẽ serpẽtẽ cũ nouẽ capitibꝰ· q̃ latine scedra ỏr·qõ vno ceso tria capita excrescebãt·Sꝫ constat hydrã locũ fuisse cuomẽtẽ aq̃s·vastantẽ vicinã ciuitatẽ·in quo vno clauso meatu mlti erũpebãt·Qõ hercules videꝫ loca ipa exussit·ꝛ sic aque clausit meatꝰ· Hã hydra ab aq̃ dicta ẽ lbꝰ mẽtõem facẽ ambro·in silitudine hereſuꝫ dicens·Hereſis eñ velut q̃dã hydra fabulaꝝ vulneribꝰ suis creuit·ꝛ duꝫ sepe recidit pullulauit ignis debito incẽdio peritura Fingũt ꝛ chimerã triformẽ bestiã ore leo· postremis ptibꝰ draco·media caprea·Quã q̃dã philiogoli nõ aial ꝫ aliñe mõtẽ esse aiũt·q̃busdã locꝭ leones ꝛ capreas nutrientẽ·q̃busdã ardẽtẽ·q̃busdã plenã serpẽtibꝰ·Hũc bellerephontes habitabilẽ fecit vñ chimerã ỏr occidisse· Centaurus·i·hoibꝰ eq̃ mixtis:species vocabulũ dedit·quos q̃dã fuisse eq̃tes thessaloꝝ dicũt·ꝫ ꝓ eo q̃ discurrentes in bello·velut vnũ corꝑ equoꝝ ꝛ hoĩm viderenꝫ·inde cẽtaurus fictos asserueſt·Pozro minotauꝝ nomẽ sumpsisse ex tauro ꝛ hoĩe: qualẽ bestiã dicũt fabulose in labyrintho inclusam fuisse·De q̃ Ouiꝺ· Semibouẽq̃ virũ·semiuirũq̃ bouẽ· Onocentauꝝ aũt vocari eo q̃ media hois spẽs media asini esse dicaꝫ:sic ꝛ hypocentauri·q̃ eq̃ꝝ hoĩmq̃ i eis naſa ꝓiũcta fuisse putaꝫ

chimera

¶ De trãsformatis· IIII

Cribunꝫ aũt ꝛ q̃dã mõstruose hoĩum trãsformatões ꝛ ꝓmutatões in bestias sicut de illa magna famosissima circe· que socios q̃z vlixis mutasse ferꝫ in bestias·ꝛ ỏ arcadibus q̃ sorte ducti trãsnatabãt quoddã stagnuꝫ atq̃ ibi ꝓuertebanꝫ i lupos· Nam ꝛ diomedis socios in volucres fuisse cõuersos· non fabuloso mẽdacio·ꝫ historica affirmatõne cõfirmant

Sed ꝛ q̄dā asserūt strigas ex hoibus fieri· Ad multa eñ latrocinia figure sceleratoꝝ mutant: et siue magicis cātibus siue herbarū veneficio totis corpibus in feras trāseunt· Siq̄dē ꝛ p natūrā pleraq; mutatōem recipiūt ꝛ corrupta in diūsas spēs trāsformant· sic̄ ꝺ vituloꝝ carnib⁹ putridis apes sic̄ de eq̄s scarabei· de mulis locuste· de cancris scorpiones· Ouidius· Concaua littorei si demas brachia cancri· Scorp⁹ exibit· caudaq; minabitur vnca

Incipit liber duodecimus·

¶ De pecorib⁹ ꝛ iumētis La·I·

OMnibus aīmā tibus adā p̄mus vocabula indidit· appellās vnicuiq; nomē ex p̄prietate institutōe uid̄z ꝓditōem nature cui seruiret· Gētes aūt vnicuiq; aialiū ex ꝓpria lingua dederūt vocabula· Nō aūt sm latinā linguam atq; grecā aut quarūlibet gentiū barbaraꝝ nomina illa iposuit adā· sed illa lingua q̄ añ diluuiū oim vna fuit que hebrea nūcupat· Latine aūt aialia siue aiantia dicta q̄ aīmēt vita ꝛ moueant spū· Quadrupedia vocata· q; q̄tuor pedib⁹ gradiant· que dū sunt silia pecorib⁹: tñ sub cura humana ñ sunt· vt cerui· dāme· onagri· et cetera· ſz neq; bestie sunt vt leones· neq; iumenta vt vsus hoim iuuare possint· Pec⁹ dicamus oñe qd̄ hūana lingua et effigie caret· Proprie aūt pecoꝝ nomē bis aialib⁹ accōmodari solet· que sunt aut ad vescēdū apta· vt oues et sues aut vsui hoim cōmoda· vt eq̄ ꝛ boues· Differt aūt inter pecora ꝛ pecudes· nā veteres cōiter i significatōe oim aiantiū pecora dixerunt: pecudes aūt tñ illa animalia que edunt· quasi pecudes· Generalr aūt oē aial pec⁹ a pascēdo vocatum· Iumēta noīa inde traxerūt· q; nr̄m laborez vel onus suo adiutorio subuectādo vel arādo iuuēt· Nā bos carpēta trahit· ꝛ durissimas terre glebas vomere vrit· Equus ꝛ asin⁹ portāt onera· ꝛ hoim in gradiēdo laborē tēperāt· Vnde ꝛ iumēta appellant· ab eo q; iuuēt hoies· sūt eñ magnaꝝ virū aialia· Eadē q̄z armēta vl̄ q; sunt apta armis· id est bello· vel q; his in armis vtimur· Alij armēta tñ boues intelligūt ab arando· q̄si aramenta· vl̄ q; sunt coīnib⁹ armata· Discretō est aūt inter armēta ꝛ greges· Nā armēta equoꝝ ꝛ boū sunt· greges ꝺo capraruꝝ ꝛ ouiū· Ouis molle pec⁹ lanis· corpe inerme· aio placidū: ab oblatōe dicm· eo q; apud veteres i initō nō tauri ſz oues in sacrificō mactarentur Ex his quasdā bidētes vocāt· eo q; int̄ octo dētes duos altiores hūt· quas maxie gētiles in sacrificiū offerebāt· Vetus ex vl̄ a viribus dēs q; ceteris oīb⁹ sit fortior· vel q; sit vir· i· masculus· vel q; vermē in capite hēat· quoꝝ excitati pruritu: inuicē se ꝓcutiūt ꝛ pugnantes cū magno ipetu ferūt· Aries vel apo tu areos· i· a mare vocat⁹ vñ apd̄ nos in gregib⁹ masculi mares dr̄ sine q; hoc pec⁹ a gētilib⁹ ꝑmū aris ē imolatū· Aries q; aris ipone ret· Vñ est illud· Aries mactat ad arā· Agnū q̄z ꝛ greci vocēt apo tu agno q̄ si piū· latini tñ iō hoc nomē hēre putāt· eo q; p ceteri animantib⁹ mitem agnoscat· adeo vt etiaz si in magno grege erraūt· statim balatu recognoscat vocē parētis· Edi ab edēdo vocati ꝑ Parui eñ pinguissimi sunt ꝛ soporis iocūdi· vñ ꝛ edere· iñ ꝛ eduliū vocat· Hircus lasciuū aial et petulcū· ꝛ feruēs sp ad coitū· cui oculi ob libidinez in trāsuersum aspiciūt· vñ ꝛ noīa traxit· Nā hirci sunt oculoꝝ āguli sm suetoniū cui natura adeo calidissima est vt adamātē lapidē quē nec ignis nec ferri domare valet materia· solus h⁹ cruor dissoluat· Adaiores hirci cinisi dr̄ a fluuio cinise in libya: vbi grādes nascunt· Caprios ꝛ caprias a carpēdis vgultis q̄dā dixerūt· Alij q; captent aspa· Nōnulli a crepitu cruz: vñ eas creas vocitatas· q̄ sunt capre agrestes· q̄s greci ꝑ eo q; acutissime videāt απο του δερκεσθαι id ē dorcas appellauerūt· Adorank eñ i excelsis mōtib⁹· ꝛ q̄uis de lōginquo· vident tñ oēs q̄ veniūt· Eedē aūt ꝛ capree· eedē ibices q̄si auices· eo q; instar auiū ardua ꝛ excelsa teneant· ꝛ in sublimib⁹ inhabitēt· ita vt de sublimitate vix humanis obtutib⁹ pateāt· vñ et meridiana ꝑs ibices aues vocat q̄ nili fluētis inhabitāt· Hec itaq; aialia vt dixim⁹ in petris altissimis cōmorank· vt si qñ ferar̄ l'hoim adūsitatē psenserit ꝺ altissimis saxoꝝ cacumib⁹ sese p̄cipitātes i suis se coīnib⁹ illesas suscipiūt· Cerui dicti apo tou ceraton· i· a cornib⁹· Cerata eñ grece cornua dicunt· hi serpentiū inimici cū se grauatos ifirmitate psenserint· spū nariū cos extrahūt ꝺ cauernis· ꝛ supata pricie veneni coꝝ pabulo repant· Dictamū herbā ipsi ꝓdiderūt· Nā ea pasti excutiūt acceptas sagittas· Admirank aūt sibilū fistulaz· erectis auribus acute audiūt· summissis nihil· si qñ imēsa flumia vel maria trāsnatāt: capita dunib⁹ p̄cedentiū supponūt· sibiq; inuicē succedētes: nllm laborē p̄deris sentiunt· Tragelaphi a grecis nōati· q̄ dū eadē specie sint vt cerui: villosos tñ hūt armos vt hirci· ꝛ mēta p̄missis hirta barbis· q̄ nō alibi sunt q̄z circa phasidē· Hinnuli filij sunt ceruoꝝ: ab inuere dicti q; ad nutū mris absc̄dunt· Dānula vocata q; ꝺ manu effugiat· timidū aial ꝛ imbelle· de quo Martial· Dente timet aper· defendūt cornua cerui· Imbelles dāme q̄d nisi p̄da sum⁹· Lep⁹ q̄si leuipes· q; velociꝰ currit Vñ ꝛ grece ꝑ cursu lagos ꝺr· velor ē ei aial ꝛ sati timidū· Luniculi gen⁹ agrestiū animaliū· dicti q̄si caniculi· eo

q̄ canū indagine capiant̄ vel excludant̄ a spe-
lūcis. Sus dcā q̄ pascua subigat. id ē terra sb̄-
acta escas inq̄rat. Uerres q̄ grādes hēat viref
Porc⁹ q̄si sporcus. Ingurgitat eñ se ceno luto
īmergit. limo illinit. Orati⁹: Et amica luto sus
hic etiā spuracia vl̄ spur⁹ nūcupat̄. Pocoꝝ pi
los setas vocam⁹. ꝛ setas a sue dictas. a q̄b⁹ et
sutores vocāt̄ q̄ ex setis suāt. id est ꝓsuāt pelles
Aper a feritate vocat⁹. ablata flt̄a ꝛ subrogata
p. Ūs ꝛ apud grecos ſyagros. i. ferus dicat̄
Onē eñ q̄d ferū ē ꝛ īmite. abusiue agreste vo
cam⁹. Juuēcus dict⁹ eo q̄ iuuare incipiat ho-
minū vsus in excolēda t̄ra. vel q: apd gentiles
ioui sp vbiq̄ iuuēcus īmolabat̄. nūq̄ taurus.
Mā in victimis etiā etas ꝓsiderabat̄. Taurus
grecū nomē est. sīc ꝛ bos. Indicis tauris color
fulu⁹ est. volucr⁹ pnicitas. pilis in ꝓtarū x̄sis
caput arcāplectūt flexibilitate qua volūt. tergi
duritia oñe telū respuūt īmuti feritate. Bouez
greca boeten dicūt. Hūc latini trionē. vocāt eo
q̄ terrā terat. q̄si terionē. Ueuius: Trionū hic
moderato: rustic⁹. cui⁹ latitudo pellū a mēto
ad crura. Palearia dicunt̄ a pelle ipsa. q̄si pel
learia. qd̄ ē generositat⁹ in boue signū. Bouz
in socijs eximia pietas. Mā alter alterū inq̄rit.
cū q̄ ducere collo aratra ꝓsueuit. ꝛ frequēti mu
gitu piū restat̄ affectū si forte defecerit. Uacca
dcā q̄si boacca. Est eñ ex q̄litate mobiliū no-
minū. sīc leo leena. draco dracena. Uitul⁹ ꝛ vi-
tula. a viriditate vocati sūt. i. etate viridi: sicut
x̄go. Uitula aūt parua ē ꝛ nōdū enixa. Iam
enixa uuēca ē aut vacca. Bubali vocati p de-
ruatōem q̄ sint silues boū. adeo indomiti. vt p
feritate iugū ceruicib⁹ nō recipiāt. Hos africa
pcreat. Uri agrestes boues sūt in germāia hā-
tes cornua in tātū ptēsa. vt regijs mēsis isigni
capacitate ex eis gerule fiāt. Camelis cā nomē
dedit. siue q̄ q̄ū onerant̄ vt breuiores ꝛ hūsliō
res fiāt accubāt q: greci cami hūile ꝛ breue di-
cūt. siue q: curuus est dorso. Camus eñ x̄bo
greco curuū significat. Hos licz ꝛ alie regiōes
mittāt sed arabia plurimos. Differūt aūt sibi-
nā arabici bina tubera in dorso hāt. reliquarū
regionū sīgla. Dromeda gen⁹ camelox est mi
noris q̄dē stature. ſz velocioris cursus. vñ ꝛ no-
men hz. Mā dromos grece cursus ꝛ volocitas
apellat̄. cētū eñ ꝛ āpli⁹ miliaria vno die pge-
re solet. Qd̄ aial sīc bos ꝛ ouis ꝛ camel⁹ rumi
nat. Ruminatō aūt dcā ē a rumie eminēte gut
tur. pte. p quā dimissus cib⁹ a cert⁹ aialib⁹ re-
uocat̄. Asin⁹ ꝛ asell⁹ a sedēdo dict⁹. q̄si asedus
ſz b̄ nomē qd̄ magis equis ꝓueniebat. ideo hoc
aial sumpsit. q: pusq̄ equos capent hoies. hu-
ic psidere ceperūt. Aial q̄pe tardū ꝛ nulla rō-
ne renitēs. statim vt voluit sibi hō substrauit.
Onager. interpretat̄ asin⁹ ferus. On q̄pe gre
ci asinū vocāt. agriā ferū. Hos africa hēt mag
nos ꝛ indomitos. ꝛ in deserto vagantes. Sin
guli aūt feminarū gregib⁹ pſunt. Masculis
masculis celāt ꝛ testiculos eox morsu detrūcāt
qd̄ cauētes matres eos in secret⁹ locis occultāt
Asini arcadia dicti eo q̄ ab arcadia primū ve
cti sint magni ꝛ alti. Minor aūt asell⁹ onagro
plus necessari⁹ ē. q: ꝛ labore tolerat ꝛ negligē-
tiā ppe modū nō recusat. Equi dicti. eo q̄ q̄si
q̄drigis iungebant̄ eq̄bant̄. pariq̄ forma ꝛ si
miles cursu copulabāt. Caball⁹ a cauādo dic-
tus. ppt̄ quod gradiens vngula impssa. terrā
concauet. qd̄ reliq̄ aialia nō hāt. Inde ꝛ soni-
pes q̄ pedib⁹ sonat. Eluacitas equox mīta.
exultāt eñ in cāpis. odorāt̄ bellū. excitant̄ soni
tu tube ad plūm. voce accēsi ad cursum ꝓuocāt̄
Dolēt eñ cū victi fuerint. exultāt cū vicerint.
Quidā hostes in bello sentiūt. adeo vt adūsa-
rios morsu petāt. Aliq̄ aūt ꝓpnos dños reco-
gnoscūt. obliti māsuetudinis si mutent̄. aliq̄ p
ter dñm nullū dorso recipiūt. Interfect⁹ vl̄ mo
riēt⁹ dñis multi lachrumas effundūt. Soluſ
equi ē. ppt̄ hoiem lachrimari ꝛ doloris affectū
sentire. Ūs ꝛ in centauris eq̄x ꝛ hoīm natura
pmixta ē. Dolēt etiā ex equox mestícia vel ala-
critate euētū futux dimicaturi colligere. Etas
lōgeua eq̄s pſicis vgnicas epiroticas ac siculis
in annis vltra quīq̄gīta. breuior aūt hispanis
ac numidis ꝛ gallicis frequēs opinio ē. In ge
nerosis eq̄s. vt aiūt veteres. q̄ttuor expectant̄:
forma. pulchritudo. meritū atq̄ color. Forma.
vt sit validū corp⁹ ꝛ solidū roboris. cōuenīēs al
titudo. latus longū. substrictū. maxie ꝛ rotūde
dunes. pect⁹ latepatēs. corp⁹ oē musculox dē-
sitate nudosum. pes sicc⁹ ꝛ cornu cōcauo cōso
lidat⁹. Pulchritudo. vt sit exiguū caput. ꝛ siccū
pelle. ppe ossib⁹ adherēte. aures breues ꝛ ar-
gute. oculi magni. nares patule. ꝛ erecta ceruix
coma densa ꝛ cauda. vngulax soliditate fixa
rotūditas. Meritū. vt sit aio audax. pedibus
alacer. tremēnb⁹ mēbris. qd̄ est iudiciū fortitu-
dinis: q̄q̄ ex sūma q̄dete facile cōcatet. vel exacta
festinatōe nō deficile teneat̄. Motus aūt eq̄
in aurib⁹ intelligit̄. x̄tus in mēbris trementib⁹
Color hic pāpue expectādus. badius. aure⁹. roseus. myrtius. ceruin⁹. giluus. glauc⁹. scutu
latus. canus cādidus. albus. guttatus. niger.
Sequēti aūt ordine vari⁹ ex nigro badioq̄ di
stinctus. reliquus vari⁹ color. vel cine⁹ deter-
rimus. Badiū aūt antiq̄ vadiū dicebāt. q̄ int
cetera aialia fort⁹ vadat. Ipse ē. ꝛ spadix. quē
fenicatū vocāt. ꝛ dict⁹ spadix a colore palme.
quā siccūli spadicā vocāt. Glauc⁹ x̄o est veluti
pictos oculos hīs. ꝛ quodā splēdore pfusos.
Mā glaucū veteres dicebāt albū. Giluus aūt
meli⁹ color est subalbidus. Guttatus albus.

De Coloribq

tigris interueniētib⁹ pūctis. Candidus aūt t alb⁹ inuicē sibi differūt. Nā albus cū q̄dā pallore ē. cādidus ẋo niueus t pura luce pfusus. Canus dictus q̄ ex candido colore t nigro est Scutulat⁹ vocat⁹ ppt̄ orbes q̄s habz cādidos inter purpureos. Clarius q̄ vias hēat colorz imparitum. Qui autem albos tm̄ pedes habēt petuli appellant. q̄ frontē albā calidi. Ceruinus est quē vulgo guaranē dicūt. Eranē idē vulgus vocat. q̄ in modū cerei sit coloris. Myrteus aūt ē. pfsus in purpura. Dolinus aūt dict⁹. q̄ sit color eius de asino. idē t cinere⁹. Sūt aūt hi de agresti genere orti. q̄s equiferos diximus. t p inde ad vrbanā dignitatē trāsire nō pñt. Mauron niger est. Nigrū em̄ greci mauron vocāt. Phānus ẋo equus breuior est quē vulgo brunicū vocāt vt brunitū. Veredos antiqui dixerūt. q̄ veherēt redas. id est ducerent. vel q̄ vias publicas currāt p quas t redas ire solidū erat. Equoz tria sunt genera. Unū generosum p̄lijs t onerib⁹ aptū. Alterz vulgare atq̄ gregariū ad vehendū nō ad eq̄tandū aptū. Tertiū ex pmixtione diūsi generis ortū. q̄ etiā bigenerū dr. q̄ ex diūsis nascit. vt mulus. Mulus aūt a greco tractū vocabulū hz. eo scz q̄ iugo pistoz subact⁹ tardas molendo ducat in gyrū molas. Iudei asserūt q̄ ana abnepos esau equaz greges ab asinis in deserto. ipse fecerit p̄mus ascēdi. vt muloz inde noua contra naturā aialia nascerent. Onagros q̄z ad h̄ admissos esse ad asinas. t ipm usum siculi reperisse p̄cipitū. vt velocissimi ex his asini nascerent. Industria q̄pe humana diū sum aial in coitu coegit. siccz adulterina pmixtiōe gen⁹ aliō reperit. sic t iacob naturā coloz similitudines pauarit. Nā tales fetus oues illi⁹ cōcipiebāt. q̄les vmbras arietū desup ascendētiū in aquaz speculo p̄tēplabant. Deniq̄ t h̄ ipsum in eq̄rū grege fieri ferūt. vt generosos obūciāt equos visib⁹ p̄cipiētū. q̄ eoz silues p̄cipe t creare possint. Nā t colūbaz dilectores depictas ponūt pulcherrimas colūbas ijsdē locis q̄b⁹ illi versātur. q̄ rapiēte visu siles generēt. Inde ē q̄ q̄dā grauidas mulieres iubēt nullos intueri turpissimos aialiū vultus vt cenocefalos t simias. ne visib⁹ occurrētes silis fetus pareāt. Hāc em̄ femineaz dicūt esse naturā. vt q̄les p̄spexerint. siue mēte p̄ceperint in extremo voluptatis estu dū p̄cipiūt. talē sobolē p̄creēt. Etem̄ animal in vsu venereo formas extrinsecas intus trāsmittit. eoz̄q̄ sanata typis rapis spēs eoz in ppriam q̄litatē. In animātib⁹ bigenera dicūt que ex diūsis nascunt. vt mulus ex equa t asino: burdo ex equo t asina. hybride ex apris t porcis. tityr⁹ ex oue t hirco. musino ex capra t ariete. Est autem dux gregis.

¶ De bestijs. Ca. II.

b Estiarū aūt vocabulū ppue conuenit leonib⁹. pardis. tigrib⁹. lupis. t vulpib⁹. canibusq̄ t simijs t ceteris q̄ vel ore vl' vnguib⁹ seuiūt. exceptis serpētib⁹. Bestie aūt dict̄ a vi q̄ seuiūt. Fere appellate eo q̄ naturali vtātur libertate t desiderio suo ferant. Sūt aūt libere earū volūtates. t huc atq̄ illuc vagant. t q̄ anum⁹ duxerit. eo ferūt. Leōis vocabulū ex greca origene inflexū ē in latinū. Grece em̄ leō vocat. t ē nomē nothū. q̄ ex pte corruptū. Leena ẋo totū grecū ē. sic t dracena. Elt aūt leēa lea dicat. vsurpatū ē a poetis. Leo aūt grece latine rex int̄ptat. eo q̄ sit p̄nceps oīm bestiaz. Luius gen⁹ trifariū dr. E q̄b⁹ breues. ac iuba crispa imbelles sunt. lōgi t coma simplici acriores. Animos eoz frōs t cauda indicat. Virtus eoz in pectore. firmitas in capite. Septi āt a venatorib⁹ terrā p̄tuēt. q̄ min⁹ p̄spect⁹ venabulis terreāt. Rotaz timēt strepitus. hz ignes magis. Cū dormierint vigilāt oculi. Cū ambulāt cauda sua cooperūt vestigia sua ne eos venatoz iueniat. Cū genuerit catulū. trib⁹ dieb⁹ t trib⁹ noctib⁹ catul⁹ dormire ferūt. Tūc deinde p̄fis fremitu vel rugitu veluti tremefact⁹ cubilis loc⁹ suscitare dr catulū dormiētē. Circa hominē leonū natura ē benigna. vt nisi lesi neq̄āt irasci. Patet em̄ eoz misc̄ia exēplis assiduis. Prostratis em̄ parcūt. captiuos obuios repatriare p̄mittūt. hoiem nō nisi in magna fame iterimūt. De q̄b⁹ Lucret⁹: Scimūsq̄ leonū rē

Tigris vocata ppt̄ velocē fugā. Ita ei noiant pse t medi sagittā. Est em̄ bestia varijs distincta macul' ẋtute t velocitate mirabil'. ex cui⁹ noie flumē tigris appellat. q̄ is rapidissim⁹ sit hoim fluniorz. Has magi hyrcania gignit. Panther dict⁹ siue q̄ oīm aialiū amic⁹ sit. excepto draconē siue q̄ t sui generi societate gaudet. t ad cādē siltitudinē q̄cq̄d accipit reddit. Pan em̄ grece oē dr. Bestia hec ē minuti orbicul' suppicta ita vt oculatis ex fuluo circul' nigra vl' alba distinguat varietate. Hec semel oio pturit. c⁹ cāe rō manifesta ē. Nā cū in vtero matri coaluere catuli. maturisq̄ ad nascēdū viri⁹ pollēt. odiūt tpm moras. itaq̄ onerata ferib⁹ vuluā tanquā obstantē ptui vnguib⁹ lacerāt. effundit illa ptū. seu poti⁹ dimittit. dolore cogēte. Ita postea corruptis t cicatricosis sedib⁹ genitale semen infusum nō heret accept̄. hz irritū resilit. Maz Plini⁹ dicat aialia cū acutis vnguib⁹ frequent parere nō posse. Elirianē em̄ intrinsecus se mouentib⁹ catulis. Pardus scōs post pantheraz est gen⁹ varū ac velocissimū et p̄ceps ad sanguinē. Saltu em̄ ad mortē ruit. Ledpard⁹ ex adulterio leene t pardi nascit. t tertiā originē efficit. sicut t Plinius in naturali historia dicat

ꝯ cū parda·aut pardū cū leena ꝓcubere t
ocꝫ coitu degeneres ꝓtus creari·vt mul⁹
ia t asino· Rhinoceron a grecis vocat⁹·
interp̄tat in nare cornu· Idē t monoce
l est vnicornis·eo q vnū cornu in media
hēat pedū q̄tuor·ita acutū t validū vt
petierit·aut vēnlet aut pforet· Mā t cuz
tus sepe certamē hēt·t in vētre vulnera-
rnit· Tāte aūt est fortitu dis vt nulla ve
tute capiat·ſz sic̄ asserūt q naturas aia-
serūt· Ygo puella ꝓponit q̄ veniēt suū
in q̄ ille omni ferocitate deposita caput
lcꝫ soporat⁹ velut inermis capit· Ele-
greca a magnitudie corpis vocatū pu-
tamā mōtis pferat· Grece eñ mons ele-
phos dr· Apō indos aūt a voce barro vocatur·
Eſi t vox ei⁹ barrit⁹ dr· t dētes ei⁹ ebur·rostꝫ
aūt ꝓnoscida dr·qñ illo pabulū ori admouet
t ē angui silis·vallo munit⁹ eburneo· Bos bo
ues lucas vocabāt antiq̄ romani·boues·quia
nullū aial grādi⁹ videbāt· lucas q in lucania
illos ꝓm⁹ pyrrhus in ꝓlio obiecit romāis· Mā
hoc gen⁹ animātis in reb⁹ bellicis aptū ē· In
eis eñ ꝑse t indi ligneis turrib⁹ collocati tāq̄
de muro taculis dimicāt· Intellectu aūt t me-
moria multa vigēt· Gregatim incedūt·motu q̄
valēt saltāt boies·murē fugiūt·auersi cocunt·
qñ aūt pturiūt: in aquis vel in insulis dimittūt
fetus·ppt dracones q: inimici sūt t ab eis im-
plicati necant· Biennio aūt portant fetus·nec
āplius q̄z semel gignūt·nec plures ſz tñ vnuz·
Viuūt aūt annos trecentos· Apō solam afri-
cā t indiā elephāti ꝓus nascebāt·nūc sola eos
india gignit· Gryphes vocat·q sit aial pēnatū
t q̄drupes· Hoc gen⁹ ferarū in hyperboreis mō
tib⁹ nascat oñi pte corpis leones sunt·alis t fa
cie aqlis silres·eq̄s vehemēter in festi· Mā t bo
mines viuos discerpūt· Camelon nō hz vnū co
lorē ſz diūsa varietate ꝓsperſus·vt pardus· Di
ctus aūt ita·eo q camelo silitudinē hēt t leonis
hui⁹ cameleontis corpusculū ad colores q̄s vi
det facillima cōuersione variat·qō aialiū alio-
rū nō ē ita ad ꝓsionē facil copulēta· Came
leopard⁹ dict⁹ qō dū sit vt pard⁹ albis macu
lis aspersus·collo equo silis· pedib⁹ bubalis·
capite tamē camelo silis· hūc ethiopia gignit·
Linx dictus q: in lupor genere numerat· be-
stia maculis distincta terga vt pard⁹·ſz silis lu-
po· Eſi t ille licos·iste linx· Huius vnā ꝙuerti
in duritiā ꝓciosi lapidis dicūt q̄ liguri⁹ appella
tur·q t ipsos lincas sentire h̄ documēto ꝓbat
Mā egestū liquorē habentis inquātū potuerint
ꝓtegūt inuidia q̄dā nature·ne talis egestio trā
seat in vsum humanū· Lincas dicit· Plin⁹ ex
fetū vnū nō admittere scōz· Castores a castrā
do dicti sunt· Mā testiculi eor apti sūt medica-

minib⁹ ppt q cū p̄senserint venatorē ipsi se ca-
strāt t morsib⁹ vires suas amputāt· De q̄bus
Cicero in scauriana·redimunt se a pte corpis·
ppt q marie expetūt· Juuenal: Qui se eunu-
chū ipse facit·cupiēs euadere damna testiculi·
Ipsi sunt t fibri q̄ etiā pontici canes vocātur·
Vrsus ferꝰ dict⁹·q ore suo formet fetus·q̄si or
sus· Mā aiunt eos informes generare ꝓtus·et
carnē quādā nasci quā mater lambendo in mē
bra ꝓponit·vñ t illō· Sic formar lingua fetuz·
cū ꝓtulit vrsa· Sz h̄ imaturitas part⁹ facit· De
nicꝫ·xxx·die generat·vñ euenit·vt p̄cipitata fe
cūditas informis ꝓcreet· Vrsor caput inualidū·vis maxia in brachijs in t lūbis· Eſi inter-
dū erecti insistūt· Lup⁹ greca derivatōe in lin-
guā nr̄am trāsferꝰ· Lupos eñ illi licos dicunt
Licos aūt grece·a morsu⁹ appellat q rabie
rapacitatis q̄cꝫ inuenerit trucidet· Alij lupos vo
catos aiūt·q̄si leopos q q̄si leoni ita sit illi vt⁹
in pedib⁹·vñ q̄cq̄d pede p̄sserit·nō viuit· Ra-
pax aūt bestia t cruoris appetens· De q̄ rustici
aiūt·vocē hoiem ꝓdere si eū ꝓr lupus viderit·
Eſi t subito tacēti dr·lupus in fabula· Certe si
se p visuz senserit·deponit feritatē audaciā· Lu
pi toto āno nō āplius q̄z dieb⁹·xij·coeūt·famem
diu portāt·t p⁹ lōga ieiunia multū deuorant·
Lupos ethiopia mittit ceruice iubatos· t tāto
varios·vt nullū colorē dicāt illis abesse· Canis
nomē latinū grecā etymologiā videt hre· Gre-
ce eñ cinos dr·licz eū q̄dā a canore latrat⁹ ap-
pellatū estimēt·eo q insonet·vñ t canere· Ni-
hil aūt sagaci⁹ canib⁹· Pl⁹ eñ sensus ceteri aia
lib⁹ habēt· Māq̄z soli sua nomia recognoscūt·
dños suos diligūt·dñor tecta dfendūt·p dñis
suis se morti obiiciūt· volūtarie cū dño suo ad
pdā currūt·corp⁹ dñi sui etiā mortuū nō relin-
quūt· Quor postremo natura ē ex hoies esse
nō posse· In canibus duo sunt expectāda·aut
fortitudo aut velocitas· Catulit abusiue dicūt
q̄rūlibet bestiar filij· Mā catuli ꝓpe canū sunt·
p diminutōem dictū· Licisci aūt dicūt·vt ait
Plin⁹ canes nati ex lupis t canib⁹ cū inter se
forte miscent· Solēt t inō femias canes noctu
in siluis allegatas admitti ad tigres bestias·a
q̄b⁹ isilun t nasci ex eodē fetu canes aōo acerri
mos t fortes: vt cōplexu leones ꝓsternāt· Vul
pes dcā q̄si volupes· Est eñ volubilis pedib⁹
t nūq̄z rectis itineribus·ſz tortuosis anfractibus
currit·fraudulentū aial·isidijsq̄z decipiēs· Mā
dū nō habuerit escā fingit mortē·sicq̄z descēdē
tes q̄si ad cadauer volucres rapit t deuorat·
Simie grecū est nomē·id ē p̄ssis naribus· Eſi et
simias dicim⁹·q suppressis naribus sint· t face
feda·rugis turpiter follicantib⁹·licet t capella
rū sit p̄ssum hre nasum· Alij simias latino arbi
trant sermone vocatas eo q multa in eis sili-

Gryphes

Camelo

Linx

Castor

Vrsus

Lupus

Canis

Vulpes

Simia

leonē cū parda·aut pardū cū leena ꝓcubere t ex vtroq; coitu degeneres ꝓtus creari·vt mul⁹ ex equa t asino· Rhinoceron a grecis vocat⁹· latine interp̄tat in nare cornu· Idē t monoceron·id est vnicornis·eo q vnū cornu in media fronte hēat pedū q̄tuor·ita acutū t validū vt q̄cq̄d ipetierit·aut vēnlet aut pforet· Mā t cū elephās sepe certamē hēt·t in vētre vulnerātū ꝓsternit· Tāte aūt est fortitudis vt nulla venātū ꝟtute capiat·ꝫ sic asserūt q̄ naturas aialiū scripserūt·ꝟgo puella ꝓponit q̄ veniēs suū aperit· in q̄ ille omni ferocitate depositā caput ponit·sicq; soporat⁹ velut inermis capit· Elephantē greci a magnitudie corpis vocatū putāt·q formā mōtis pferat·Grece eñ mons elepho dr·Apō indos aūt a voce barro vocatur· Eñ t vox ei⁹ barrit⁹ dr·t dētes ei⁹ ebur·rostr aūt ꝓmoscida dr·qñ illo pabulū ori admouet t ē angui silis·vallo munit⁹ eburneo· Hos boues lucas vocabāt antiq̄ romani·boues·quia nullū aial grādi⁹ videbāt· lucas q; in lucania illos ꝓm⁹ pyrrhus in p̄lio obiecit romānis· Mā hoc gen⁹ animātis in reb⁹ bellicis aptū ē· In eis eñ ꝑse t indi ligneis turrib⁹ collocati tāq; de muro taculis dimicāt· Intellectu aūt t memoria multa vigēt· Gregatim incedūt·motu q̄ valēt saltāt hoies·murē fugiūt·auersi cocunt· qñ aūt pturiūt:in aquis vel in insulis dimittūt fetus·ppē dracones q; inimici sūt t ab eis implicati necant· Biennio aūt portant fetus·nec āplius q̄ semel gignūt·nec plures ꝫ tñ vnuz· Viuūt aūt annos trecentos· Apō solam africā t indiā elephāti ꝓus nascebāt·nūc sola eos india gignit· Gryphes vocāt·q sit aial pēnatū t q̄drupes· Hoc gen⁹ ferarū in hyperboreis mōtib⁹ nascāt oñi pte corpis leones sunt·alis t facie aqlis sīles·eos vehemēter in festi· Mā t homines vnos discerpūt· Camelon nō hz vnū colorē ꝫ diūsa varietate ꝓspersus·vt pardus· Dictus aūt ita·eo q; cameli similitudinē hēt t leonis hui⁹ cameleontis corpusculū ad colores q̄s vidēt facillima cōuersione variāt·qđ aialiū aliorū nō ē ita ad ꝓsionē facil̄ copulēta· Camelopard⁹ dict⁹ qđ dū sit vt pard⁹ albis macul̄ superspersus·collo equo similis· pedib⁹ bubalis· capite tamē camelo silis· hūc ethiopia gignit· Lync dictus q; in lupor̄ genere numerat· bestia maculis distincta terga vt pard⁹·ꝫ silis lupo· Eñ t ille licos·iste lync· Huius vanā ꝓuerti in duritiā ꝓciosi lapidis dicūt q̄ liguri⁹ appellatur·q; t ipsos lynces sentire hoc documēto ꝓbāt· Mā egestū liquorē barenis inquātū potuerint ꝓtegūt inuidia q̄dā nature·ne talis egestio trāseat in vsum humanū· Lynces dicit· Plini⁹ ex fetū vnū nō admittere scōz· Castores a castrādo dicti sunt· Mā testiculi eor̄ apti sūt medicaminib⁹ ꝓpt̄ q; cū psenserint venatorē ipsi se castrāt t morsib⁹ vires suas amputāt· De q̄bus Cicero in scauriana·redimunt se a pte corpis· ꝓpt̄ q; marie expetūt· Juuenal: Qui se eunuchū ipse facit·cupiēs euadere damna testiculi· Ipsi sunt t fibri q̄ etiā pontici canes vocātur· Vrsus ferē dict⁹· q ore suo formet fetus·q̄si ors sus· Mā aiunt eos informes generare ꝓtus·et carnē quādā nasci quā mater lambiēdo in membra ꝓponit·vñ t illō· Sic formar lingua fetuz· cū ꝓtulit vrsa· Sz h̄ imaturitas part⁹ facit· De nicz·xxx·die generat·vñ euenit· vt p̄cipitata fecūditas informis ꝓcreet· Vrsor caput mualidū·vis maxia in brachijs in t lūbis· Eñ interdū erecti insistūt· Lup⁹ greca derinatōe in lingua nr̄am trāsferē· Lupos eñ illi licos dicunt Licos aūt grece·a morsi⁹ appellat q; rabie rapacitatis q̄cz inuenerit trucidet· Alij lupos vocatos aiūt·q̄si leopos q; q̄si leoni ita sit illi xr̄⁹ in pedib⁹·vñ q̄cq̄d pede p̄sserit·nō viuit· Rapax aūt bestia t cruoris appetens· De q̄ rustici aiūt·vocē hoiem ꝓdere si eū ꝓr lupus viderit Eñ t subito tacēti dr·lupus in fabula· Certe si se q; visuz senserit·deponit feritatē audaciā· Lupi toto āno nō āplius q̄z dieb⁹·xij·coeūt·famem diu portāt·t p⁹ lōga ieiunia multū deuorant· Lupos ethiopia mittit ceruice iubatos· t tāto varios·vt nullū colorē dicāt illis abesse· Canis nomē latinū grecā etymologiā videt hr̄e· Grece eñ cinos dr·licz eū q̄dā a canore latrat⁹ appellatū estimēt·eo q; insonet·vñ t canere· Nichil aūt sagaci⁹ canib⁹· Pl⁹ eñ sensus ceteri aialib⁹ habēt· Māq; soli sua nomia recognoscūt· dños suos diligūt·dñor̄ tecta dēfendūt·ꝓ dñis suis se morti obijciūt· volūtarie cū dño suo ad p̄dā currūt·corp⁹ dñi sui etiā mortuū nō relinquūt· Quor̄ postremo natura ē ex hoies esse nō posse· In canibus duo sunt expectāda·aut fortitudo aut velocitas· Catuli abusiue dicūt q̄rūlibet bestiar̄ filij· Mā catuli ꝓpe canū sunt· p diminutōem dicti· Licisci aūt dicūt· vt ait Plini⁹ canes nati ex lupis t canib⁹ cū inter se forte miscent· Solēt t inō femias canes noctu in siluis allegatas admitti ad tigres bestias· a q̄b⁹ isiluri t nasci ex eodē fetu canes adō acerrimos t fortes:vt cōplexu leones ꝓsternāt· Vulpes dcā q̄si volupes· Est eñ volubilis pedib⁹ t nūq; rectis itineribus·ꝫ tortuosis anfractibus currit·fraudulentū aial·insidijsq; decipiēs· Mā dū nō habuerit escā fingit mortē·sicq; descēdētes q̄si ad cadauer volucres rapit t deuorat· Simie grecū est nomē·id ē ꝑsis narib⁹· Eñ et simias dicim⁹·q; suppressis naribus sint· t facie feda·rugis turpiter follicantib⁹·licet t capella rū sit ꝑsum hr̄e nasum· Alij simias latino arbitrant sermone vocatas eo q; multa in eis sili-

tudo rōnis hūane sentiꝛ. ſz falſum ē. Ihe elemē tor ſagaces noua luna exultāt. media ⁊ caua triſtanꝛ. Fetus q̄s amāt ante ſe geſtāt. neglecti circa matrē herēt. Ihor genera q̄q̄ ſunt. ex q̄ bus circopetia caudas hñt. Simia em̄ cū cau da ē quā q̄dā durā vocāt. Sfinge villoſe lūt co nus. māmis pminētib⁹. docales ad feritatē ob liuionē. Cenocephali. ⁊ ipſi ſiles ſimijſ. ſz facie ad modū canis. vñ ⁊ nuncupati. Satyri facie admodū grata. ⁊ geſticulatis motibus inden. Callitrices. toto pene aſpectu a ceteris diſtant Sūt em̄ in facie ꝓducta barba. ⁊ lata cauda. Leontofonos. beſtia modica ⁊ ex eo ita voca ta. q: capta exurit. eiuſq̄ cinere aſpſe carnes. ⁊ poſita ꝓ cōpita ſemitarū leones necāt ſi quā tulīcūq̄ ex illis ſumpſerit. Strix aial in africa herinatij ſile. vocatū a ſpinarū ſtridore q̄s ter go laxatas emittit ⁊ canes inſequentes vulne rat. Enydros beſtiola ex eo nūcupata q̄ in aq̄s verſet ⁊ maxie in nilo. Que ſi ſuenerit dor miētē crocodilū. volutat ſe in lutū p̄mū ⁊ itrat p os ei⁹ in vētrē ⁊ carpēs oſa iteriora ei⁹ exit vi ua de viſceribꝰ crocodili ipſo mortuo. Ihic neo mon grece vocat⁹ eo q̄ odore ſuo ⁊ ſalubria ci bor ⁊ venenoſa ꝓdanꝛ. De q̄ Draconti⁹ ait: Predicit ſuill⁹ vim cuiuſcūq̄ veneni. Suillus aūt a ſetis ē nūcupat⁹. Ihic etiā ſerpētes inſeq̄t q̄ cū adūſus aſpidē pugnat. caudā erigit. quā aſpis maxie obſuat. q̄ſi minātē. ad quā cū vim ſuā trāſſert decepta corrūpit. Adūſio appellat⁹ q̄ murib⁹ infeſt⁹ ſit. Ihūc vulg⁹ captū a captu ra vocat. Alij dicūt q̄ captat. i. videt. Ihā tāto acute cernit vt fulgore lumis noctis tenebras ſuper. Vñ ⁊ a grecis venit catus. i. ingenioſus απο τουκαίειν. Furo a furuo dictus. vñ et fur. Tenebroſos em̄ ⁊ occultos cuniculos effo dit. ⁊ eijcit p̄dā quā ſuenerit. Adelo vl̄ q̄ ſit ro tundiſſimo membro. vel q̄ fauos petat. ⁊ aſſi due mella captet.

¶ De minutis aiantib⁹. Ca. II.

m ꝰs puſillū aial. grecū illi nomē ē. q̄c q̄d ẋo ex eo trahit latinū ſit. Alij dicūt mures q̄ ex hūore terre naſcanꝛ. Ihā mus tra vñ ⁊ hum⁹. Ihis in pleniluio iecur creſcit. ſic q̄dā maritima augenꝛ. q̄ rurſus ꝺ creſcēte luna deficiūt. Sorex latinū ē eo q̄ rodat. ⁊ in modū ſerre p̄cidat. Antiq̄ aūt ſoricē ſauricē dicebāt. ſi cut ⁊ clodū claudū. Adūſtela dcā. q̄ſi mus lon gus. Ihā telū a lōgitudie dcū. Ihec ingenio ſꝺ dola in domib⁹ vbi nutrit catulos ſuos trāſſert mutatq̄ ſedē. Serpētes etiā ⁊ mures pſeq̄tur Duo aūt ſūt genera muſtelaꝝ. Alterꝝ em̄ ſilue ſtre ē. diſtās magnitudie. q̄ꝺ greci ictidas vo cāt. alterꝝ in domib⁹ oberrās. Falſo aūt opinā tur q̄ dicūt muſtelā ore ꝓcape. aure effundere p tū. Adūſaraneū. c⁹ morſus arance. ē i ſardinia aial periculū. aranee forma. c⁹ morſu p̄cidunt tecta. q̄ ſolifuga ꝺr. q̄ diez fugiat. In metallis argētarijs plurima ē. occulta reptās ⁊ p ipru dentiā ſupſedētib⁹ peſtē facit. Talpa dcā. q̄ ſit dānata ceatate ꝓpetua ⁊ tenebris. Eſt em̄ abſq̄ oculis. ſp terrā fodit. ⁊ humū egerit. ⁊ radi ces ſubter frugib⁹ comedit. quā greci aſſalam vocāt. Glires dicti ſūt. q: pigues eos efficit ſō nus. Ihā gliſcere dicim⁹ creſcere. Ihieme em̄ to ta dormiūt. ⁊ imobiles q̄ſi mortui iacēt. tpe eſti uo reuiuiſcūt. Herin⁹ aial ſpinis cooptū. q̄ꝺ ex ide ꝺr notatum. eo q̄ ſubrigit ſe q̄ſi ſpinis ſuis claudit. q̄ꝺ⁹ vndiq̄ ꝓtect⁹ ē ꝺ inſidias Ihā ſta tim vt aliq̄d ꝓſenſerit. primū ſe ſubrigit. atq̄ in globū ꝓſus. in ſuis ſe arma recolligit. Ihuius prudētia q̄dā ē. Ihā dū abſciderit vuā de vite ſupin⁹ ſeſe volutat ſup eā ⁊ ſic eā exhibet natis ſuis. Gillus. nomē a ſono vocis hz. Ihic retro ambulat. terrā terebrat. ſtridet noctib⁹. Venat eū formica circūligata capillo in cauernā eius p̄iecta afflata p̄us puluere. ne ſe abſcōdat. ita formice ꝓplexib⁹ trahit. Formica dcā eo q̄ fe rat micas farris. cui⁹ ſolertia multa. Prouidet em̄ in futuꝝ. ⁊ p̄parat eſtate q̄ꝺ hyeme come dat. In meſſe aūt eligit triticū. hordeū nō tāgit Dū pluit ei ſup frumētū. totū eijcat. Dicunt in ethyopia eſſe formice ad formā canis. q̄ harenas aureas pedib⁹ eruūt. q̄s cuſtodiūt ne q̄s auferat. captāteſq̄ ad necē pſequūt. Formico leon ob h̄ vocat⁹ q: ē vt formicaꝝ leo vel certe formica piter ⁊ leo. Eſt ei aial puū formici ſati iſeſtū. q̄ꝺ ſe i puluere abſcōdit. ⁊ formicas fru mēta geſtātes inficit. Proinꝺ āt leo ⁊ formica vocaꝛ. q: alijs aialib⁹ vt formica ē. formicas āt vt leo eſt. ¶ De ſerpētibus. Ca. III.

Aguis vocabulū oim ſerpentū gen⁹. a q̄ plicari ⁊ ꝓtorqueri pōt. ⁊ inde ang uis q̄ anguloſus ſit ⁊ nūq̄ rectus. An gues aūt apꝺ antiq̄s ꝓ genijs lucoꝝ erāt habi ti ſemp. vñ ⁊ Perſi⁹. Pinge duos angues pue ri ſacer ē lucus. Colubrū ꝓſtat ab eo dcū q̄ co lat vmbras. vel q̄ in lubricos tractus flexibus ſinuoſis labit. Ihā lubricū ꝺr q̄q̄ꝺ labit ꝺū te net. vt piſcis ⁊ ſerpēs. Serpēs aūt nomē accē pit. q: occultis acceſſib⁹ ſerpit. non aptis paſſi bus ſz ſquamarū minutiſſimis muſib⁹ repit. Il la aūt q̄ q̄ttuor pedib⁹ nituntꝛ. ſic lacerte ⁊ ſtel liones. nō ſerpētes ſz reptilia noiantꝛ. Serpen tes aūt reptilia ſunt. q: vētre ⁊ pectore reptāt. Quoꝝ tot venena. q̄t genera: tot pnities. quot ſpecies: tot dolores. q̄t colores habenꝛ. Draco maior cūctoꝝ ſerpentū ſiue oīm aiantiū ſuper terrā. Ihūc greci draconta vocāt. Vñ ⁊ deriua tū ē in latinū vt draco diceretꝛ. q: ſepe a ſpelun cis abſtract⁹. ferꝛ in aerē ꝓcitaq̄ ꝓpt eū aer. Eſt aūt criſtatus ore paruo. ⁊ arctis fiſtulis. p

quas trahit spñ ⁊ linguã exerat. Vim aũt nõ in dẽtib⁹. ſz in cauda hz. ⁊ verbere pon⁹ q̃ ictu nocet. Innoxi⁹ aũt est a venenis. ſz ideo huic ad mortẽ facẽdã venena nõ esse necessaria. qr si quẽ ligauerit occidit. A q̃ nec elephas tantis ẽ sui corpis magnitudie. Mã circa semitas deliteſcẽs p q̃s elephãti solito gradiunt. crura eor nodis illigat. ac suffocatos perimit. Egnit aũt in ethiopia ⁊ in india. in ipso incendio iugis estus. Basilisc⁹ grece latine interptat regulus. eo q̃ rex serpẽtũ sit. adeo vt eũ videtes fugiãt. qr olfacto suo eos necat. Mã ⁊ hoiem si aspiciat interemit. Siq̃dẽ ad ei⁹ aspectũ nulla auis volãs illesa trãsit. ſz cuius ꝑcul sit. eius ore cõbusta deuorat. A mustelis tñ vincit. q̃s illic boies inferũt cauernis. in q̃b⁹ ỏlitescũt. Itaq̃ eã visa fugit quẽ illa ꝑsequit ⁊ occidit. Nihil enĩ parẽs ille rex sine remedio ꝓstituit. Est aũt lõgitudie semipedalis albis maculis linear⁹. Reguli aũt fiũt scorpiones arẽtia q̃q̃ sectãt. ⁊ post q̃ ad aq̃s venerit ibiq̃ aliquẽ momorderit. hydrophabas ⁊ lymphaticos faciũt. Sibil⁹ idẽ ẽ q̃ ⁊ regul⁹. Sibilo enĩ occidit. asiq̃ mordeat vt exurat. Vipera dcã q̃ vi pariat. Mã cũ venter ei⁹ ad ptũ intumuerit catuli nõ expectãtes matura nature solutionẽ corrosis ei⁹ lateribꝰ vi erũpũt cũ matris iteritu. Lucan⁹: Viperi cocũt abrupto corpe nati. Ferũ aũt q̃ masculꝰ ore inpto vipere semẽ expuat. Illa aũt ex voluptate libidis in rabiẽ versa caput mar⁹ ore receptũ ꝑcidit. Ita fit vt parẽs vtq̃ pereat. masculꝰ dũ coit. femina dũ ꝑturit. Ex vipera aũt fiũt pastilli q̃ tyriaci vocãt a grecis. Aspis vocata q̃ morsu venena imittat ⁊ aspgat. Jos enĩ greci venenũ dicũt. ⁊ inõ iaspis q̃ morsu venato iterimat. Huiꝰ diũsa genera ⁊ species ⁊ dispares effect⁹ ad nocẽdũ. Ferũ aũt aspis cũ ceperit patu incãtatorẽ. q̃ eã q̃busdã carmib⁹ ꝑpũlq̃ euocat. vt eã de cauerna ꝑducat. illa cũ exire noluerit. vuã aurẽ i terrã ꝑmittat. alterã cauda obturat ⁊ opitat. atq̃ ita voces illas magicas nõ audiẽs. nõ exit ad incãtatẽ. Dispas genꝰ aspidis. q̃ latine situla dr. qr quẽ momorderit siti perit. Hypnalis genꝰ aspidis. dcã q̃ sõno necat. Hãc sibi deopatra apposuit. ⁊ ita morte q̃si sõno soluta est. Emorrois aspis nũcupat⁹. q̃ sanguinẽ sudet q̃ ab eo morsus fuerit. ita vt dissoluti venis. q̃q̃d vite ẽ p q̃guinẽ euocet. Grece ei q̃guis hema dr. Prester aspis ſp ore patẽti ⁊ vaporãti currit. Lucꝰ poeta sic meminit. Oraq̃ distẽdẽs aut idus fumãtia ꝓster. Hic quẽ praussert. distẽdit. enormiq̃ corpulẽtia necat. extuberatũ ei putredo seq̃t. Septadiũ aspis. q̃ duz momorderit hoiem statĩ eũ ꝓsumit ita vt liq̃fiat tot⁹ in ore ꝑtis. Cerastes serpẽs dict⁹ eo q̃ in capite cornua hẽat silia aretũ. κερας ei grece cornua vocãt. sũt aũt illi q̃drigemina cornicula quoꝝ ostẽtationẽ veluti escã illicies sollicitata aialia perimit. Totũ enĩ corp⁹ harenis tegit nec vllũ indicũ sui ꝓbet. nisi ea ex pte q̃ inuitatas aues vel aialia capit. Est aũt flexuosus pl⁹ q̃ alij serpẽtes. ita vt spinã hre nõ videat. Natalis serpẽs vocat⁹ est eo q̃ tãta ꝓfulget tergi varietate vt notaꝝ gra retardet aspicientes. ⁊ qr reptando pigriorẽ. q̃s asseq̃ nõ valet. miraculo sui stupẽtes capit. Tãti aũt feruoris ẽ. vt etã hyemis tpe exuuias corpis feruẽtis exponat. De q̃ Lucan⁹: Et fatale ſpsis etiã nũc sola pruinis. exuuias positura suas. Amphibena dcã eo q̃ duo capita hẽat. vnũ in loco suo. alterũ in cauda. currẽs ex vtroq̃ capite tractu corpis circulato. Hec sola ſpẽtũ frigori se ꝓmittit. ꝓma oĩm ꝓcedẽs. de qua idẽ Lucan⁹. Et grauis in geminũ vgẽs caput ãphibena. L⁹ oculi lucẽt veluti luceme. Enidris coluber in aqua viuens. Greci enĩ hydor aquã vocãt. Hydros aquatil⁹ serpẽs a q̃ ici obturgescũt. c⁹ q̃dã morbũ boaz dicũt. eo q̃ fimo bouis remedietꝰ. Hydra draco multoꝝ capitũ. qual⁹ fuit in lerna palude ꝓuincie arcadie. hec latine excedra dr. q̃ vno ceto tria capita excrescebãt. ſz hꝰ fabulosũ ẽ. Mã ꝓstat hydrã locũ fuisse euomẽtẽ aq̃s vastãtes vicinã cuitatẽ. in q̃ vno meatu clauso multi erũpebãt. Vñ hercules videns. loca ipa exussit ⁊ aq̃ clausit meatꝰ. Mã hydra ab aqua dcã ẽ. Chelydros ſpẽs quasi cherſydros dr. qr in aq̃s ⁊ in terris morat̃. Mã χερσον dicũt greci terrã. Udωρ aquã. ỹ p quã labit terrã. fumare facit. quẽ sic. Lucan⁹ facer describit. Seu terga expirãt ſpumãtia vir⁹. seu tra fumat teter qua labit anguis. Et Lucan⁹: Tractiq̃ via fumãte chelydri. Semp ei direct⁹ ãbulat. Mã si torserit se dũ currit statim crepat. Minatrix ſpẽs aquã veneno ei imiscet. de q̃ Lucan⁹. Minatrix violator aq̃. Cẽcris ſpens inflexuosa q̃ sp iter rectũ efficit. De qua Lucan⁹: Et sp recto lapsur⁹ limite cẽcris. Parias ſpẽs q̃ sp in cauda ãbulat. ⁊ sulcũ facere videt. De q̃ idẽ Lucan⁹: Quo ꝓpt⁹ iter cauda sulcare parias. Boas anguis italie imẽsa mole p seq̃t greges. armẽtoq̃ ⁊ bubalos. ⁊ plurio lacte irriguis vberib⁹ se inectit. ⁊ suggẽs iteremit atq̃ inõ a bouũ populatõe boas nomẽ accepit. Jaculꝰ ſpẽs volãs. de q̃ Lucan⁹. Jaculiq̃ volucres. Exiluũt enĩ in arboꝝ⁹ ⁊ dũ aliq̃ aial obuũ fuerit iactã se sup illud ⁊ perimũt. Vnõ ⁊ iaculi dicti sunt. In arabia aũt serpẽtes sunt cũ alis q̃ sirene vocant. q̃ pl⁹ currũt ab eq̃s. sed etã ⁊ volare dicunt. q̃q̃ tñ vir⁹ est. vt morsum aũ mors insequat q̃ dolor. Obites dcã q̃ colorẽ arene hẽat. De qua poeta. Q̃ paruis pictus maculis thebanus obites concolor exutis

atq; indiscretus harenis admotus. Seps exigua serpēs. q̄ nō solū corp⁹ sz t ossa veneno cō iumit. Cui⁹ poeta sic meminit. Ossaq; dissoluēs cū corpe tabificus seps. Dipsas serpēs tāte exiguitatis ferť. vt cū calcať nō videať. Cui⁹ venenū ita extinguit q̄ sentiať. vt facies puenta morte nec tristitiam inducat morituri. De q̄ poeta. Significrū iuuenē tyrrheni sanguis aulū. tortā caput retro dipsas calcada momordit Tlx dolor aut sensus dētis fuit. Salpinga serpēs est q̄ nō videť. Cecula dicta ppť q̄ parua sit. t nō hēat oculos. Centūpeda a multitudie pedū dcā. Brucus ē cui⁹ pene totū corpus in vētre colligiť. Lacert⁹ reptilis gen⁹ est. vocat⁹ ita q̄ brachia habeat. Genera lacertoz plura vt botrax. salamādria. saura. stellio. Botraca. dcā q̄ rane hēat faciē. Mā greci ranā botracā vocāt. Salamādria vocata. q̄ ptra incēdia valeat. cui⁹ inter oīa venenata vis maxima ē. Cetera eīm singlos ferūt. hec plurimos pariter interemit. Naz si arboz irrepserit. oīa poma inficit veneno t eos q̄ eos ederint occidit. q̄ etiā si vl in puteū cadat vis venemi ei⁹ potātes interficit Ista ptra incēdia repugnans. ignes sola aialiuz extinguit. Eluit eīm in medys flāmis sine dolore t psumptōe. t nō solū q̄ nō vriť. sed extinguit incēdiū. Saura lacert⁹ q̄ qñ senescit cecanť oculi ei⁹. q̄ intrat in foramē parietī aspiciētis ptra orientē. t orto sole intēdit t illuminať Stellio de colore inditū nomē hēt. Est eīm tergore pictus lucētib⁹ gutis in modū stellaruz. De q̄ Ouidi⁹: Aptūq; colori nomē hēt. varijs stellatus corpe gutti. Hic aūt scorpionib⁹ adeo ptrarius tradiť vt viso eo pauorē his afferat t torporē. Sūt t alia serpētū genera. vt admodice. elephantie. chamedracontes. Postremo quātus noīm tātus mortū numer⁹. Oēs autē serpētes natura sua frigidi sunt. nec pcutunt. nisi qñ calefcūt. Nam qñ sunt frigidi nullū tangūt. Elī t venena corp plus die q̄ nocte nocēt Torpent eīm noctis algore t merito. qz frigide sunt nocturno rore. In se eīm adducūt vaporē corpis gelide pestis. t natura frigide. Elī t hyeme in nodos torqueňť. estate soluunť. Inō ē q̄ dū q̄sq; serpentū veneno pcutiť. pmū obstupescit. t postea vbi in illo calefactū ipm vir⁹ exarserit. statim hoiem extinguit. Venenū aūt dictū. eo q̄ p venas vadit. Infusa eīm pestis eius p venas vegetatōe corpis aucta discurrit. t animā extinguit. Elī t pōt venenū nocere nisi hominis tetigerit sanguinē. Lucanus: Noxia serpentū est admixto sanguine pestis. Hīc autē venenū frigidū est. t ideo anima que ignea est fugit venenū frigidū. In naturalibus bonis q̄ nobis t irrationabilibus animātib⁹ videmus esse cōmunia. viuacitate quadā sensus serpēs excellit. Vnde t legiť in geniſi: Serpens autē erat sapiētioz omnib⁹ pecorib⁹ terre. Dicit autē Plini⁹ si crediť. q̄ serpentis caput. etiā si cū duob⁹ euaserit digitis nichilomin⁹ viuit. Vnde t totū corpus obiect⁹ pro capite ferentib⁹. Anguib⁹ vniūsis habes visus est. Raro in aduersū cōtuentur. nec frustra. cū oculos non in fronte habeant. sz in tēporibus adeo vt acrius audiāt q̄ aspiciāt. Nullum autē animal in tāta celeritate linguā mouet, vt serpens adeo vt triplicē linguam habere videatur cum vna sit. Serpentiuz humida sūt corpa adeo ut quaq; eunt viā humore designēt. Vestigia serpentū talia sūt. vt cū pedib⁹ carere videanť. costis tamen et squamarū nisibus repāt. quas a sūmo gutture vsq; ad imam aluū parili modo dispositas habent. Squamis enī q̄si vnguib⁹. costis quasi cruribus innituntť. Vnde si in q̄libet corporis parte ab aluo vsq; ad caput ictu aliquo collidať debilť reddita cursū habere non possit quia vbicūq; ict⁹ ille inciderit spinā soluit per quā costarū pedes t mot⁹ corporis agebantur Serpētes aūt diu viuere dicūť. adeo vt deposita vetere tunica senectutē deponere. atq; iuuentutē redire phibeanť. Tunice serpētū exuuie nūcupanť eo q̄ his quādo senescūt sese exuunt. quib⁹ exuti in iuuentutē redeunt. Dicūtur aūt exuuie et induuie. quia exuūt et induunť. Pithagoras dicat ō medulla homis mortui que in spina ē serpentē creari. quod etiam. Ouidius in metamorphoseorum libris cōmemorat dicēs: Sūt qui cū clauso putrefacta est spina sepulchro mutari credāt hūanas angue medullas. Quod si creditur merito euenit. vt sicut per serpentē mors homis. ita et p homis mortē serpens. Ferť autem q̄ serpens hominē nudum non sit ausus attingere

De vermibus Cap. V

Vermis est anial quod plerūq; de carne vel de ligno vel de quacūq; re terrena sine vllo cōcubitu gignitur. licz nōnūq; t de ouis nascanť vt scorpio. Sūt autem vermes aut terre. aut aque. aut aeris. aut carnū aut frōdiū. aut lignoz. aut vestimentoz. Aranea vermis aeris ab aeris nutrimēto cognomiata que exiguo corpore longa fila deducit. t tele semp intenta. nunq; desinit laborare. ppetuū sustinēs i suo labore suspēdiū. Sāguisuga vermis aq̄tilis: dicta q̄ sāguinem sugit. Potātib⁹. eni insidiať. cuq; illabiť haustib⁹ vl vbi vsplaz adheserit sanguinē haurit. et cū nimio cruore maduerit. cuomit id quod hausit. vt recētiorē denuo sugat. Scorpio vermis terrenus. q̄ poti⁹ vermib⁹ ascribitur nō serpentib⁹. aial armatū aculeo. et ex eo grece vocatum q̄ cauda figat. t arcuato vulnere venēa diffūdat

Proprīū est aūt scorpiōis q̄ manꝰ palmā nō se nat· Cātareda x̄mis terrenꝰ q̄ hūano corpi sta tum vt fūit applicatꝰ sui adustione vesicas efficat plenas hūore· Multipes x̄mis terrenꝰ: ex mul titudie pedū vocatus· q̄ ꝯ ictū ꝯctus in globuꝫ ꝓplicat· Nascit sub petris ex hūore t terra· Li max x̄mis limi dēus: q̄ in limo l'de limo nasca tur· vñ t sordidus sp t imūdus habet· Bōbyx frōdiū x̄mis· ex cuius textura bōbycinū ꝓficit· Appellat aūt hoc noīe· ab eo q̄ euacuet dum fi la generat· et aer solus in eo remaneat· Eruca frōdiū x̄mis oleribus vel pāpino inuoluta· ab erodēdo dicta· cuiꝰ memīt Plautꝰ· imitatꝰ ne quā bestiā t maleficā inuolutā in pāpino· Im plicat se eadē: nec aduolat vt locusta· vt huc il luc q̄ discurrēs semipasta dimittat· sed pmanet pituris frugibus t tardo lapsu pigrisq̄ morsi bus vnūsa ꝓsumit· Teredonas greci vocāt lig nox x̄mes q̄ terēdo edant· Hos nos termites dicamus· Ita em̄ apō latinos ligni x̄mes vocā tur quos tpe inopportuno cese arbores gignūt· Tinea vestimētox x̄mis dicta q̄ teneat· t eo vs q̄ insedeat quo erodat· Hīc t ptinax q̄ in eādē rem idētidē vigeat· Vermes carnū emigrsneꝰ lumbricis· ascaride· cossi· pediculi· pulices· len dex· tarmus· ricinus· vsia· cinex· Emigraneus vermis capitis vocat· Lumbricꝰ x̄mis itestino rum: dictus quasi lubricꝰ· q̄ labit· vel q̄ in lum bis sit· Ascaride· Cossi· Pediculi x̄mes cutis a pedibus· vñ t pediculosi dīr q̄bus pediculi in corpe efferuescūt· Pulices x̄o vocati sunt· q̄ ex puluere magis nutriant· Tarmus x̄mis ē lar di· Ricinus· x̄mis est canis vocatꝰ: eo q̄ heret in aurib⁹ canū· Cinos em̄ grece canis ē· Vsia vermis est porci appellata quia vrit· Nam vbi momorderit· adeo locꝰ ardet vt stari ibi vesice fiant· Cinex de similitudine cuiusdā herbe vo catus· cuiꝰ fetorē habet· Proprie aūt vermis i carne putrefacta nascit· tinea in vestimētis· eru ca in olere· teredo in ligno· tarmꝰ in lardo· ver mis nō vt serpēs aptus passibus vel squamarū nisibus repit· q̄ nō est illi spine rigor vt colubri sed in directū corpusculi sui ptes gradatim por rigēdo cōtractas ꝯtēdo porrectas motū expli cat· sicq̄ agitatus perlabitur·

¶ De piscibus Ca· VI

p Isces dī vñ t pecus a pascēdo scz Re publica ideo dīr hec q̄ natāt eo q̄ reptā dō hēant spēm t naturā q̄uis se in pfundū im mergāt: tñ in natādo repūt· Vnde t dauid ait· Hoc mare magnū t spacioſum manib⁹· illic re publica quox nō est numerus· Anfinia sunt q̄dā genera piscīū dicta· eo q̄ ābulandi in terris vsū et natādi in aq̄s officiū hēant· Anfi em̄ grece v trūq̄ dr· i· q̄ in aq̄s t in terr⁹ viuūt· vt foze cro codili· hippotami· hoc est eq̄ fluuiales· Pecori bus aūt t bestijs t volatilib⁹ añ hoīes noīa im posuerūt q̄ piscibus· q̄ pus visa sunt t ꝓgnita Piscū xo postea paulatim ꝓgnitis generibus noīa instituta sūt· aut ex silitudie terrestrū aialū aut ex spē ppa siue morib⁹ seu colore vl figu ra aut sexu· Ex similitudine terrestriū· vt rane t leones t vituli t nigri meruli et pauī diūso co lore dorso t collo picti· t turdi albovary· et ce tera que sibi iux spēs terrestriū aialū noīa ven dicarūt· Ex moribus terrestrū vt canes in ma rī a terrenis canibus nūcupati q̄ mordeāt· t lu pi q̄ improba voracitate alios psequant· A co lore vt vmbre· q̄ colore vmbre sunt· t aurate q̄ in capite auri colorē hūt· t varij a varietate· q̄s vulgo tructas vocāt· A figura vt orb· q̄ rotun dus est totusq̄ i capite ꝓstat· t solea q̄ sit instar calcamētox solijs· A sexu vt musculus q̄ sit ba lene masculus· Eius em̄ coitu ꝓcipe hec belua phibet· Hinc t musculi cochleax q̄x lacte cōci piūt ostree· Balene aūt sunt imēse magnitudi nis beste· ab emittēdo t fundēdo aq̄s vocate· Ceterijs em̄ bestijs maris altius iacūt vndas βάλλειν em̄ grece emittere dicitur· Cete dicte ΤΟΧΗΤΟΣΚΑΙ ΤΑΧΗΤΗ hoc est ob immanita tē· Sunt em̄ in gētia genera beluax t eq̄lia mō tum corpa· qualis cetus excepit ionā· cuius al uus tāte magnitudis fuit· vt instar obtineret in ferni: dicēte ꝓpheta· Exaudiuit me de vētre in ferni· Equi marini q̄ ꝓma parte eq̄ sunt postre ma soluunt in piscē· Bocas dicūt eē boues ma rinos quasi boacas· Cerulei a colore appellati Mā ceruleū est viride cū nigro vt est mare· Del phines certū hūt vocabulū q̄ voces hoīm seq̄n tur· vel q̄ ad symphoniā gregatim conueniant Mihil in mari velocius isthis· Mā plerūq̄ salien tes naues trāsuolant· Quādo aūt pludunt in fluctibus t undarū se motib⁹ saltu p̄cipiti ferūt tēpestates significare videtur· Hi ꝓpe simones noiant· Est t delphinū genus in nilo dorso ser rato· q̄ crocodilos tenera ventrū secātes interi munt· Porci marini q̄ vulgo vocant suilli· qui dum escā querūt: more suis terrā sb aquis fodi unt· Circa guttur em̄ hūt oris officiū: t nisi ro strum harenis imergāt: pastū nō colligūt· Cor ui a cordis voce dēi· q̄ grūniunt pectore· suaq̄ voce ꝓditi capiūt· Tinni grecū nom̄ hūt Hi in grediunt veris tpe· intrāt dextro late· leuo exeu nt· Hoc iñ credunt facere q̄ dexts ocul' acuti us videāt q̄ sinistri· Gladiꝰ dr· eo q̄ rostro ma iori nato sit· t ob hō naues pfossas mergit· Serra nūcupata q̄ serratā cristā hz· t subter natās nauē secat· Scorpio dēs q̄ ledit dū mānu tollit Tradūt decē cācris cū ozumi mānipulo alligatis oēs q̄ ibi sunt scorpiōes ad eū locum ꝓgregari Aranea gēꝰ pisci· eo q̄ aure feriat· hz ei stimlos de q̄bꝰ pauit· Crocodilus a crocco colore dēs

gignit in nilo·aial quadrupes in terra ⁊ i aqs
vales:lōgitudine plerūq; vigiti cubitoꝝ·dētū
et vnguiū īmanitate armatū·tātaq; cutis duri-
cia·vt q̄uis fortū ictus lapidū tergo repulsus
sit nō sentiat· Nocte in aqs·die in humo quie-
scit·Qua i terra fouet·mascꝰ ⁊ fēa vices ꝑuāt·
hūc pisces q̄dā serratā hītes cristā tenera ven
triū desecātes interimūt·Solus ex aialibꝰ supe
riorē maxillā mouere dr·Hippotamꝰ vocatꝰ: q̄
sit eq̄ simil dorso iuba ⁊ hinnitu·rostro ꝛsupia
to a ꝑmis dētib⁹·cauda tortuosa·vngul binis·
Die in aqs ꝓmoraſ·nocte segetes ꝺpascitur·et
hūc nilus gignit·Pagꝝ quē greci fagꝝ iō nū-
cupāt:q; duros dētes hēat:ita vt ostreis i mari
alaſ·Dentrix ꝑ multitudie ⁊ grāditate dentiū
dr·Lepus a silitudine capitis nūcupatꝰ·Lupū
vt dēm est auiditas apellauit piscē in captura
ingēiosum·deniq; rete circūdat ferſ harenas
arare cauda atq; ita ꝓditus trāsire rete· Mul-
lus vocatꝰ q; molſ sit atq; tenerrimꝰ·cuius cibo
tradūt libidinē inhiberi·oculoꝝ aūt acē hebe-
tari·hoies xo q: his sepe pasti sunt: piscē olent
Mullus in vino necatꝰ hi q̄ inde biberint tedi
um vini hūt·Mugilis nomē hz:q; sit multū a-
gilis·Mā vbi dispositas senserit piscatoꝝ insidi
as·cōfestim retrorsum redīs ita trāsilit rete: vt
volare piscē videas·Melanurꝰ eo q; nigrā cau
dam hēat ⁊ nigras pēnas ⁊ in corpe lineas ni-
gras·Melan eī greci nigꝝ vocāt· Glaucus a
calore dictus·eo q; albꝰ sit·Greca eī albū glau
con dicūt·Hic estate raro apparet:nisi mī in nu-
bilo·Timallus ex flore nomē accepit·Timum
q̄pe flos apellaſ·Mā dū sit specie gratus ⁊ sa-
pore iocūdus:tū sicut flos fragrat·⁊ corpe odo
res aspirat·Escarus dictus·eo q; solus escā ru-
minare phibeſ·Deniq; alij pisces nō rumināt
Tradūt aūt hūc ingeniosum esse· Manꝝ inclu
sum nassis nō frōte erumpe nec infestī viminī-
bus caput inserere·ſz adūsum caude ictibꝰ cre-
bris laxare fores·atq; ita retrorsum ꝛdire Quē
luctatū eius si forte alius escarꝰ extrinsecus vi-
deat apprehēsa mordicꝰ cauda adiuuare nisus
erūpētis·Sparus a lācea missili nomē accepit:
q; eusdē figure sit·Terrestria eī ꝑus inuenta
sunt q̄ marina·Mā sparus est telū rusticanum
missile a spargēdo dēm·Australis piscis·siū qr
aquaꝝ vndā ore suscipit·siue qr tūc hic pisci or-
tur quo tpe tēdere in occasum pliades ceperit·
Amio saxatil dextra sinistraq; laterib⁹ x̄gis pu
niceis ppetuis·aliisq; discoloꝝb⁹ designaſ·dic-
tus amio·qr nō capiſ nisi hamo·Echinꝰ puꝰ et
semipedal piscicul⁹:nom sumpsit q; nauē adhe
rēdo retineat·Ruāt licz vēti seuiāt ꝓcelle: naul
tū q̄si radicata i mari stare vidr nec moueri·nō
retinēdo sz tūmō adherēdo hunc latini mora
apellauerūt·eo q; cogat stare nauigia· Tranu-

scopꝰ vocaſ ab oc'o quē in capite hz·a q̄ sp supī
intēdit·Hillago notatꝰ·qr euolat sup aquam
Quotiēs aūt cernit ex aquā volutās:tēpestatē
mutari designat·Squatꝰ dēs·q; sit squamis a-
cutis·Elū ⁊ eiꝰ cute lignū politū·Ciuitas syrie q̄
nūc tyrus ꝺr olim sarra vocabaſ·a pisce q̄dā q̄
illic abūdat·quē lingua sua sar apellāt·ex q̄ de
riuatū est hꝰ silitudis pisciculos sardas sardias
q; vocari·Allec piscicis ad liq̄ē salsamētoꝝ ido-
neꝰ·vsū ⁊ nūcupatꝰ Affoꝰ piscicis q̄ ppt exigui
tatē hamo capi ñ pōt· Anguille silitudo angui
nomē dedit·ongo hꝰ ex lumo·Elū ⁊ qñ capitur
adeo lenis ē·vt q̄nto fortꝰ pserīs:tāto citiꝰ ela
biť·Ferūt aūt ouētis fluuiū gangen anguillas
tricenis pedibꝰ gignere·Anguille vino necate:
q̄ ex eo biberit tedū vini hūt· Draco marinus
aculeos in brāchijs hz ad caudā spectātes·qui
dū pcusserit·quaqua ferit venenū fundit·vsū et
vocatꝰ Murenā greci mirenā vocāt·eo q; ꝓpli
cet se in circulos·Hāc femini tm sexꝰ cē tradūt:
et ꝓcipe a serpēte·ob id a piscatoribꝰ tanq̄ a ser
pente sibilo euocaſ ⁊ capiť·Ictu aūt fustis diffi
culť interimiť·ferula ꝓtinus aiam in cauda ha
bere certū est·Mā capite pcusso vix eaz interimi
cauda statim exanimari·Lōgrus āguille silis:
sed grādis·moraſ in cauernis petraꝝ sb aqua
Polipꝰ·i·multipes·plurimos eni nexꝰ hz·Iste
ingeniosus hamū appetēs brachijs ꝓplectiť nō
morsu·nec ꝑus dimittit q̄ escā circūrosit·Tor-
pedo vocata·eo q; corpꝰ torpescere faciat·si eā
q̄sq; viuētē tāgat·Narrat Plinⁱ scōs ex indi-
co mari·torpedo etiā ꝑcul ⁊ e lōginq· vel si ha-
sta x̄gaq; attingaſ q̄uis ꝑualidos lacertos tor
pescere:quālibet ad cursum veloces pedes alli
gare·Tāta eī vis eiꝰ est:vt etiā aura corporis
sui efficiat mēbra Sepia ꝺr·qr sepibꝰ intercluſa
facilius capiť In cocūdo obscenū genꝰ·ore eī
ꝓcipit sic vipa·Cuius attramēti vis est vt lucer
ne additū ethiopū videri·ablato ꝑori lumie q̄
dam tradūt Lulligo tradūt in oceano maurita
nie·nō ꝑcul a lixo flumie tātā multitudinē lulli
ginū euolari ex aq̄:vt et naues dimergere pos-
sint·Conche ⁊ ꝓdee hae ex cā vocate·qr defici
ente luna cauaſ·i·euacuaſ·Oim ei clausoꝝ
maris aialiū atqz ꝓchaꝝ incremēto lūe mēbra tur
gescūt ꝺfectu euacuāt, Lūa ei cū in augmento
fuit:auget hūoꝛē·cū xo in defectū venerit:hūo
res minuunt,Hoc ei physici dicūt· Cōche aūt
ꝑme positōis nomē·conclee xo ꝑ diminutōz q̄
si concule·Cōchaꝝ mlta genera sunt·inť q̄s et
margariti fore q̄ celoe dr·in quaꝝ carne pau-
sus calculꝰ solidaſ·de q̄bꝰ tradūt hi q̄ ꝺ aiantiū
scrutari naturis·eo q; nocturno tēpe littora
apetūt·⁊ ex celesti rore margaritū ꝓcipiūt· vsū
et celoe notaſ·Murex ꝓclea ē maris·dēa ab a-
cumie ⁊ aspritate·q̄ alio noie conchiliū notatur

ꝓpter q̄ arcūcisa ferro lacrimas purpureꝰ colꝰis emittat·ex q̄b⁹ purpura tingit· ⁊ iñ ostrū apellatū·q̄ hec tinctura ex teste humoꝛe elicit·. Cancros vocari·qꝛ conche sūt crura hūtes·inimica ostreis aialia Eoꝛ eñ carnibus viuūt miro ingenio· Mā qꝛ valida testa ei⁹ apiri nō pōt explozat qñ ostrea claustra testaꝝ apiat:tūc cācer latēter lapillū injcit·atq; impedita ꝛclusiōe ostree carnes erodit· Tradūt q̄dā decē cancris cū ozimi māipulo alligatis oēs q̄ ibi sunt scoꝛpiones ad eū locū coituros·Duo sunt autē genera cancroꝝ fluuiales ⁊ marini·Ostrea dēa ē a testa q̄b⁹ mollicies interioꝛ carnis munitur· Greci eñ testū ostrea vocāt·Ostrea aūt neutro carnes ei⁹ femio dñr genere Musculi sunt vt ꝑ diꝛim⁹ conclee aquaꝝ q̄ꝝ lacte ꝓcipiūt ostree·⁊ dicti musculi quasi masculi· Pelozides a pelozo ꝓmōtorio sicilie vbi abūdāt cognoiate sunt Ysi Virgl dic·Ecce aūt boꝛeas angusta ab sede pelozi·Ungues a sīlitudine humanaruꝝ vnguū dēe Testudo dēs eo q̄ tegmīe teste sit adopert⁹ in camere modū Sūt aūt q̄tuoꝛ genera terrestres·maritime·lutarie id ē in zeno ⁊ ꝑaludibus viuētes·Quartū gen⁹ fluuiales:que indulci aqua viuūt· Tradūt aliq̄ qō incredibile est·tardi⁹ ire nauigia testudinis pedē dextrum vehētia·Janus a frestri iano nom̄ traxit·quez vulg⁹ heriūū vocat· Huiꝰ testula duplex spinis aculeata in modū castaneaꝝ:qñ adhuc operte de arboꝛib⁹ cadūt· Caro eius mollis: et minio simil·Uris trib⁹ mōis ōꝛ·vt testudo ac pelozus et cōclea· Mā ⁊ qō edim⁹ ⁊ vbi caro inest· ⁊ vtrūq; ōꝛ pelozus· Rane a garrulitate vocate:eo q̄ circa genitales strepūt paludes·⁊ sonos vocis importunis clamoꝛib⁹ reddāt· Ex his q̄dā aquatice dñr·quedā palustres·q̄dā rubete·ob id qꝛ in vep̄bus viuūt·grandioꝛes cunctarum· Vlie calamitates vocant·qñ inter harundines fruticesq; viuūt·minime oīm ⁊ viridissime mute ⁊ sine voce sunt·Agricole rane pue in sicco ꝛagris moꝛātes·vñ ⁊ nūcupāte·Negāt q̄daꝫ canes latrare q̄bus in offa rana viua fuerit data· Sfungia a fingere·i·mutidare ⁊ extergere dicta Afranius·accedo ad te vt tibi ceruicē fingā linteo·i·extergā· Cicero Et fingebat sfungijs sāguis·i·extergebat· Aial aūt eē docet cruoꝛe inherente petris·vñ et dum abscidit sanguinem emittit· Mā alia sunt viuēta in aq̄s ⁊ discurrūt vt pisces·alia que stāt fixa·vt ostree·icini sfungie·Ex his alias mares dici·eo q̄ tenues sint fistule spissioꝛesq;·alias femias que maioꝛib⁹ fistulis sunt ac ꝑpetuis·alias duriozes quas greci apellāt tragos·⁊ nos hircosas dicere possumus ob asperitatē sui· Mol'issimū genus eaꝝ penicilli vocant·eo q̄ apte sint ad ocl'oꝝ tumoꝛes ⁊ ad extergēdas lippitudines vtiles· Candide sfungie cura fiūt· Per estatē eñ ad solem sternunt·⁊ sicut cera punica cādoꝛē bibūt· Animaliū oīm in aq̄s viuētiū noia·cxliij· Plinius ait·diuisa in generib⁹ beluaꝝ·serpētiū ꝓmūiuz terre·⁊ aque cancroꝝ conchaꝝ locustaꝝ peloredū polipoꝝ soleaꝝ lacertoꝝ ⁊ lulligīnum·et his silia:ex q̄bus multa quodā nature intellēctum suoꝝ ordinē agnoscūt·q̄dā ꝺo in suis locis sine mutatōe vagant· In pisc⁹ aūt femis alie ꝓmixtōe masculi ꝓcipiūt ⁊ parūt catl'os· Alie ponūt ouа sine masculi ꝓmixtōe susceptа· que ijdē in seq̄nti sui semis iactu pfundunt·⁊ q̄ hoc munere fuerint affiata generabilia fiūt· q̄ ꝺo ꝑ fusa ñ fiūt sterilia pseuerāt aut putrescunt·

¶ De auibus La·VII

Num nomē auiū·sed genus diuersum
v Mā sicut specie sibi differūt·ita ⁊ nature diūsitate· Nam alie simplices sūt·vt columbe·alie astute vt perdix·alie ad manū se subijciūt vt accipiter·alie ffozmidāt vt garamātes·alie hoim ꝓuersatōe delectant vt hirundo·alie in desertis secretam vitā diligunt vt turtur alie solo semie ꝛperto pascūtur vt anser·alie carnes edunt ⁊ rapinis intēdūt vt miluus·alie incole que manēt in locis semp vt strutio·alie aduenticie que ꝓpꝛijs temporib⁹ reuertunt vt cyconie ⁊ hirundines·alie cōgregē·id ē gregatim volātes vt sturni ⁊ coturnices· alie soliuage·id est solitarie ꝓpter insidias depdandi·vt aquila accipiter·⁊ quecūq; ita sunt· alie vocibus strepunt vt hirūdo·alie cantus edunt dulcissimos vt cygnus ⁊ merula·alie x̄ba ⁊ voces hominū imitant vt psitacus ⁊ pica·sed ⁊ alia sīc genere ita ⁊ moꝛibus innumerabilia· Mā volucruz q̄t genera sint:inuenire quēq; nō posse· Neq; eñ ois in die ethiopie aut scythie defta q̄s penetrare potuisset·q̄ eaꝝ genus vel differētias nosset· Aues dicte eo q̄ vias certas nō hēant ſz ꝑ auia queq; discurrāt Alites q̄ alis ad alta tēdant·⁊ ad sblimia remigio alaꝝ cōscendāt· Volucres a volādo·nā vnde volare·inde ⁊ ambulare dicim⁹·Vola eñ ꝺr media ꝑs pedis siue man⁹·⁊ in auib⁹ vola ꝑs media alaꝝ quaꝝ motu pēne agitant· Inde ⁊ volucres· Pulli dñr oīm auiū nati· Sed ⁊ aīmaliū quadrupedū nati· pulli dñr·⁊ homo paruus pullus· Recētes igit nati pulli dñr·eo q̄ polluti sunt·vnde ⁊ vestis nigra pulla dicta ē· Alie sunt in q̄b⁹ pēne per ordines fire volādi exhibent vsum· Vocate aut̄ ale q̄ his aues cōplexos alant·ac foueāt pullos· Pēna a pēdendo id est a volando dicta· vñ ⁊ pendere· Volucres eñ pennaꝝ auxilio mouentur q̄si se aeri mādāt· Pluma q̄si piluma· Nam sīc puli in quadrupedū coꝛpe·ita pluma in auibus Auiū noia multa a sono vocis cōstēt eē cōposita·vt grus·coꝛuꝰ·cygnꝰ·pauo·miluus· vlula

ciculus·graculus·t cetera·varietas ei voci eo
rũ docuit hoies qd noiarent· Aqla ab ab acu-
mie oclox vocata· Tãu ei cõtuit ee ỏr· vt cum
sup maria imobili pẽna ferat· nec hũanis pate
at obtutib⁹ de tãta sblimitate pisciculos natare
videat· ac tonñn mstar descẽdẽs raptã pdã pẽ-
nis ad litt⁹ ptrahat· Mã t ꝫ radiũ solis ferk ob-
tutũ ñ flectere· vñ t pullos suos vngue suspen-
sos radys sol obijc· t qs viderit imobilẽ tene-
re aciẽ· vt dignos genere ꝓseruat· si qs vo infle
ctere obtutũ quasi degeneres abijc· Vultur a
volatu tardo noiata putat· Magnitudie qpe
corpis ppetes volat⁹ ñ hz· Hax quasdã dicunt
ꝓcubitu ñ misceri t sine copula cõcipe t gene-
rare· natosq eax pene vsq ad centũ ãnos pce
dere· vultures ãt sic t aqle etiã vltra maria ca-
dauera sentũt· Alti⁹ qpe volãtes multa q mõ
tũ obscuritate celank· ex alto ille ꝓspicũt· Gra
dipes apd grecos vocat auis apud nos tarda
eo q graui volatu detẽta· nequaq vt cete volu
eres attollẽ velocitate pẽnax· Grues vo nom
de ppa voce sumpserũt· Tali ei sono susurrant·
lhe ãt dñi pperãt· vnã sequũk ordie lkato· De q
bus Luci· Et turbata perit dispsis lra pennis·
Excelsa aũt petũt q facili⁹ videãt quas petãt ĩ-
ras· Castigat ãt voce que cogit ad agmẽ At v-
bi rauce sat succedit alia· Nocte ãt excubias di
uidũt t ordinẽ vigiliax p vices facũt· tenentes
lapillos suspẽsis digitis· qb⁹ somnos arceãt· qd
cauẽdũ erit clamor indicat· Etatẽ in ill colox p
dit· nã senectute nigrescũt· Liconie vocate a so
no q crepitãt qsi cicanie· quẽ sonũ ore ponẽ
stat ꝫ vocis· qr eũ quatiẽte rostro facũt· lhec
veris nũcie· societatis comites· serpẽtũ hostes·
maria trãsuolãt in asiã collecto agmie pergunt
Lorices duces eas pcedũt· t ipe quasi exerci
tus psequũk· Exima ill arca filios pietas· Mã
adeo nidos ipensi⁹ fouẽt· vt assiduo in cubitu
plumas exuãt· Quãtũ aũt tps impẽderint i fe-
tib⁹ educãdis· tãtũ t ipe in vicẽ a pullis suis alũ-
tur· Olor auis ẽ quã greci agnũ appellãt Olor
aũt dcs q sit tot⁹ plumis alb⁹· Null⁹ ei memit
agnũ nigx· Olõ cñ grece totũ ỏr· Lign⁹ autẽ
a canẽdo est appellat⁹· eo q carmis dulcedinez
modulatis vocib⁹ fundit· Jõ aũt suauiter eum
canere dicũt qr collũ lõgũ t inflexũ hz· t ncẽ ẽ
eluctãtẽ vocẽ p lõgũ t flexuosũ iter varias red
dere modulatões· Ferũt in hyperboreis ptib⁹ pe-
nẽtib⁹ catharedis olores plurios aduolare ap
teq ad modũ cõcanere· Olores aũt latinũ no-
mẽ est· Mã grece agni dñr· Naute vo sibi hũc
bonã pgnosim facere dicũt· sic Emili⁹ ait· Ly-
gnus in auspicijs sp letissim⁹ ales· lhũc optant
naute qr se nõ mergit in vndas· Struthio greco
noie ỏr· qd afal in similitudine auis pẽnas habe
re vidr· tamẽ de tra alti⁹ ñ eleuak· Qua sua so-
uere negligit· hz ꝓiecta tantũmõ fotu pulueris
aiank· Ardea vocata qsi ardua· i· ppter altos
volat⁹· Lucan⁹· qd q ausa volare ardea· Hor-
midat ei imbres· t supra nubes euolat vt pcel-
las nubiũ sentire ñ possit· Cũ aũt alti⁹ volatũ
significat tẽpestatẽ· lhãc multi tãtalũ nominant·
Fenix arabie auis dca q colorẽ fenniceũ hẽat· q
sit in toto orbe singularis et vnica· Mã ara-
bes singularẽ t vnicã fenicẽ vocãt· lhec ãngen
tis t vltra ãnis viuẽs· dũ se vident senuisse col
lectis aromatũ xgultis· rogũ sibi instruit· t cõ-
uersa ad radiũ sol alax plausu voluntariũ sibi
incẽdiũ nutrit· sicq itex de itinerib⁹ suis resur-
git· Cinnomolgus t ipa arabie auis pinde ita
vocata q in excelsi nemorib⁹ texit nidos ex fru-
ctib⁹ cinnami· t qñ ñ pñt ibi ꝓcẽdere hoies p
ter ramox altitudinẽ t fraglitatẽ· eosdez ni-
dos plũbatis apetũt tacuk· ac sic cinnama illa
deponũt· t pcijs ãplioꝛb⁹ vendũt· eo q cinna-
mũ illo magis ꝫ alia mercatores pbẽt· ꝓsita-
cus in indie littoꝛib⁹ gignit· colore viridi· to-
q puniceo· grãdi lingua· t ceteris auibus latore
Hñ t articulata xba exprnit· ita vt si eã ñ vide-
ris· hoiem loq putes· Ex naka aũt salutat dicẽ
aue vl chere· Cetera noia institutõe discit· hunc
est illo· ꝓsitac a vob alioꝛ noia discã· lhoc di-
dia p me dicere cesar aue· Altion pelagi volu-
cris dca qsi ales occana· eo q hieme in stagnis
occani nidos fac pulloscq educ· qua excubãte
ferk extẽto eãre pelag⁹ silẽtib⁹ vẽtis ptinua sep
tẽ diex tranqllitate mitescere· t ei⁹ fetibus edu
cãdis obsequiũ ipa rex naka pbere· Pellican⁹
auis egyptia· hitãs in solitudie nili flumis· vñ
et nomẽ sumpsit· Mã canop⁹ egypt⁹ ỏr· Ferk si
vex sit eã occidere natos suos· eosq p triduuz
lugere· deiñ seipam vulnerare t aspsiõe sui san
guinis viuificare filios· Stymphalide aues ab
stymphalib⁹ isulis apellate vbi plurimũ abũ-
dant· a dũ sus qs hercules sagitti ẽ vsus· Sũt ei
pelagi volucres in insulk hitãtes· Diomedias a-
ues a socijs diomedis apellatas· qs ferunt fa-
bule in easdẽ volucres fuisse ꝓsos· forma full-
ce siles· magnitudie cignox colore cãdido· du-
ris t grãdib⁹ rostris· Sũt aũt circa apuliã in in
sula diomedia iter scopulos littox t saxa vol-
tantes· iudicãt inc suos t aduenas· Mã si gre-
cus ẽ ppi⁹ accedũt t blãdiunk· si aliẽigena mor
su ipugnãt t vulnerãt· lacrimos quasi vocibus
dolẽtes· vl suã mutatõnẽ vl regis interitũ· Mã
diomedes ab illyrijs interẽpt⁹ ẽ· lhe aues latie
diomedie dñr· greci eas herodios dicũt· Adem
nonides aues egyptie apellate a loco vbi mẽ
non nõ perijt· Mã cateruatim aduolare dñr ex
egypto ad iluꝫ iuxt mẽnonis sepulcx· t pisi eas
illẽses mẽnõias vocãt· qnto ãno ad iliũ vẽiũt t
cũ biduo circuiolaũunt· ktia die ineũtes pugnã

vicissim se vnguib⁹ rostrisq; dilacerāt. Hercinee aues dē ab hercinio saltu germāie vbi nascūt quaꝝ pene adeo p obscuꝝ emicāt vt q̄uis noꝝ obtēta dēsis tenebr̄ sit: ad p̄sidiū itineris dirigēdi, piecte iterluceāt. cursusq; vie pateat inditio plumaꝝ fulgētiū. Onocrotalō grec⁹ vocāt rostro lōgo. Quoꝝ duo genera sunt. aliō aq̄tile. aliō solitudis. Ibis auis nili flumis. q̄ semet ipsam purgat rostro in anū aquā fundēs. Hec serpētiū ouis vescit. ex eis escā gratissimā nidis suis deportās. Adetropes eosdē t gaulos: qui pentes suos recōdere atq; alere dīr. Lozedul⁹ gen⁹ volatile q̄si coz edēs. Adonedula auis q̄si monecula. q̄ cū auꝝ iuenerit: aufert t occultat Licero p valerio flacco. Mō pl⁹ aurum tibi q̄ monedule ꝓmittēdū Uelsptilio p tpe noīa accepit. eo q lucē fugiēs crepusculo vesptino circūuolat p̄cipiti motu acta t tenuissimis brachioꝝ mēbranis suspēsa. aial muriū sile: nō tā voce resonās q̄ stridoze. specie q̄s volatil' sit' t q̄drupes q̄ in alijs auib⁹ reperiri non solet. Luscinia auis inde nomē sumpsit q cātu suo significare solet diei surgēt' exortū. q̄si lucima. Eadē t acredula. de q̄ Licero in p̄gnosticis. Et matutios exercet acredula cantus. Ulula auis απο του ολολυζειν id ē a plāctu t luctu noīata Lum eīn clamat: aut fletū imitat aut gemitū. Uīn et apō augures si lamētet tristiciaꝝ tacēs oīdere ferī p̄spitatē. Bubo a sono vocī ꝓpositū nomē hz auis feral' onusta q̄dē plumis. sed graui sp detēta pigricia. in sepulchr̄i die noctuq; vsat t sp ꝓmozās in cauernis. de q̄ Ouid. Fedaq; sic volucris venēri nūcia luct⁹. Ignau⁹ bubo diruz moztalib⁹ omē. Deniq; apō augures malum portēdere ferī. Mā cū in vbe visa fuit: solitudinē significare dicunt. Noctua dz. p eo q nocte circūuolat: t p diē ñ possit videre. Mā extorto splēdoze sol' visus illi⁹ hebetat. Hāc aūt insula cretēsis nō hz. Et si veniat aliunde: statī moꝛit. Noctua aūt ñ est bubo. Mā bubo maioz ē Myticoraꝝ ipa est noctua. q; noctē amat. Est enim auis lucifuga t solē videre ñ patī. Strix nocturna auis hīs noīa de sono vocī. Q̄si enix damat stridet. De q̄ Lucanus. Qō strepit⁹ bubo qō strix nocturna q̄rūī. Hec auis vulgo amma dz. ab amādo puulos. vñ t lac p̄bere ferī nascētib⁹. Lozu⁹ siue coraꝝ noīa a sono gutturis hz q voce coracinet. Ferī hec auis q editis pullis escā plene ñ p̄beat p̄us q̄s in eis p pēnaꝝ nigredinē sīlitudinē, ppriꝫ coloris agnoscat. Postq; vo eos tetros plumis aspexerit: in toto agnitos abūdān⁹ pascit. Hic poz in cadauerib⁹ oculoꝝ petit loca. Lozax ānosa auis apō latinos greco noīe apellat. quā aūt augures hoīm curas significatōib⁹ agere: insidiaꝝ vias mōstrare. futura p̄dicere. Magnū nefas hoc credere vt deo

ꝓsilia sua cornicib⁹ mādet. Ih⁹ iter multa auspicia tribuūt etiā pluuias portēdere vocib⁹. vñ ē illō. Tūc cornix plena pluuiā vocat umpha voce. Graculus a garrulitatate nūcupat⁹. nō vt q dā volūt. p eo q gregatim volēt. cū sit manifestū ex voce eū nūcupari. Est aūt loq̄cissimū genus t vocib⁹ importunū. Pice q̄si poetice q ꝛba in discrimīe vocī exp̄māt vt hō. Per ramos eīn arboꝝ pēdule importūa garrulitate sonantes. t si linguas ī fmōe neq̄unt explicare. sonū tñ hūane vocis imitant. De q̄ grue q̄daz ait. Pica loquax certa dīm te voce saluto. Si me nō videas eē negab auē. Pic⁹ a pico saturni filio noīm sumpsit. eo q ea in auspicijs vtebatur Mā serūt hāc auē q̄dā hr̄e dīnū illo indicio q in quacūq; arboze nidificaūit: dauuz vel q̄q̄d aliō fixū fuit: diu herere nō possit. q̄n statim excidat. vbi ea insederit: iste est pic⁹ martⁱ⁹ nam alia est pica. Pauo nomē de sono vocis hz. c⁹ caro tā dura est vt putredinē vix sentiat nec facile coquat. de q̄ q̄dā sic ait. Adiraris q̄tiēs gemmantes explicat alas. si potes hūc seuo tradere dure coco. Fasian⁹ a faside insula grecie. vñ ꝓmū asportat⁹ est apellat. Testat id vetus disticon illō. Argua ꝓmo sum transportata carina. Ante mihi notū nil nisi fasis erat. Gallus a castratōe vocat⁹. Inter ceras eīn aues huic soli testiculi adimunt. Ceteres ei abscisos gallos vocabāt. Sic aūt a leone leena t a draconе draena. ita a gallo gallina. Cui⁹ mēbra vt ferūt q̄ dā si auro liq̄scēti misceant ꝓsumi. Anas ab assiduitate natādi aptū nomē accepit. Ex q̄ genere q̄daz germane dīr. q pl⁹ ceteris nutriāt. Anser a nis noīn anas dedit p deriuatōz vt a silitudie vel q t ipa natādi freq̄ntiā hēat. Iste vigilias noctis assiduitate clāgoris testat. Nullū autez aial ita odozem hois sentit vt anser. vnde t clāgoze eius gallox ascēsus in capitoleo deꝑhensus est. Fulica dicta q caro eius lepozinam sapiat. Lagos enim lepus dz. vnde t apud grecos lagos dz. Est eīn auis stagnēsis. habēs nidū in medio aque vel in petris q̄s aque circumdant. maritimoq; sp delectat, pfundo. Que dū tempestatē persenserit: fugiens in vado ludit. Mergus ab assiduitate mergēdi nomē hz. Sepe aūt dimisso in pfunduz capite auraꝝ signa sb fluctibus colligunt. t p̄uidentes equoris tēpestatem cū clamoze ad littora tendūt. Nam in pelago iam grauissimā esse tempestatem cōstat cū ad littora mergi confugerint. Accipiter auis animo plus armata q̄ vngulis: vtutem maiorez in minori corpe gestās. Hec ab accipiēdo id est capiendo nomē sumpsit. Est eīn auis rapiēdis alijs auib⁹ auida. ideoq; vocat accipiter. hoc ē raptoz. vñ t paul⁹ apl's dicit. Sustinetis eīn si q̄s vos accipit. Et ei diceret si q̄s rapit dixit: si

sfasiana

Gallg

Anas

Anser

sfulica

Mergy

Accipiter

q̃s accipit· Ferũ ãt accipitres circa pullos suos ipsos eẽ· Mã dũ viderit eos posse tẽtare volat⁹ nllas eis p̃bẽt escas: sz ꝟberãt pẽnis ꝛ a nido p̃cipitãt· atq; a tenero ꝓpellunt ad p̃dã· ne forte adulti pgrescãt· Lap⁹ italu lingua ór a capiendo· Hũc nr̃i falconẽ vocãt· eo q; in curuis digitis sit· Milu⁹ moll⁹ ꝛ virib⁹ ꝛ volatu q̃si mollis auis· vñ ꝛ nũcupaꝝ: rapacissim⁹ tñ ꝛ sp domestici auib⁹ insidiaꝝ· Ossifrag⁹ vulgo apellaꝝ auis q̃ ossa ab alto dimittit ꝛ frãgit· Vñ ꝛ a frãgẽdo ossa nom̃ accepit· Turtur de voce vocaꝝ auis pudica· ꝛ sp in mõtũ iugis ꝛ in deftis solitudinib⁹ ꝓmorãs· Tecta ei hoiz ꝛ pũsatõz fugit ꝛ ꝓmoraꝝ in siluis· Que ẽt hyeme õpluma ta in trũci arbor̃ ꝓcauis hitare phibeꝝ· C⁹ ecõtrario colũba hospitia hũana diligit· domorũ sp blãda inhitatrix· Colũbe dẽe q; eaz colla adsingulas ꝓpsiões colores mutẽt· aues mãsuete: et in hoiz multitudine ꝓuersantes ac sine felle: quas ãtiq; venereas nũcupabãt· eo q; nidos frequentẽt· ꝛ oscło amorẽ ꝓcipiãt· Palũbes eo q; sint farte pabulo· q̃s vulg⁹ titos vocat· auis casta ex mor̃ib⁹ apellaꝝ q; comes sit castitatis· Mã ór q; amisso corpali ꝓsortõ solitaria icedat: nec carnalẽ copulã vltra reqrat· Perdix ò voce nomẽ hz· auis dolosa atq; imũda· Mã masculꝰ in masculũ insurgit· ꝛ obliuiscit sexũ libido p̃ceps Adeo aũt fraudulẽta: vt alteri ouа diripiẽs foueat· sz fraus fructũ non hz· Deniq; dũ pulli p prie vocẽ genitricẽ audierit: nakali quodã istinctu hãc q; eos fouit relinquũt: ꝛ ad eandẽ q; genuit reũtunt· Coturnices a sono vocis dẽe· q̃s greci ortygias vocãt· eo q; vise fuerit ꝑmũ in ortygia insula· Ihe adueniędi hñt tpa· Mã estate depulsa maria trãsmeãt· Ortygometra ór auis q̃ gregẽ ducẽ· eã terre ꝑpinq̃ntẽ accipiter videns rapit: ac ꝓptera cura ẽ vnusquisq; ducẽ sollicitare externi generis p quã caueãt ꝑma discrimia Cibos grauissimos hñt semia venenoz· quam ob cãm eas veteres vesci interdixerũt Solũ cñ hoc alal sic ꝛ hõ caducũ patiẽ morbũ· Upupã greci apellãt· eo q; stercora hũana ꝓsideret: ꝛ fetẽti pascaꝝ simo· aues spurcissima cristis extãtib⁹ galeata· sp in sepulcris ꝛ hũano stercore ꝓmorans· C⁹ sanguie si se q̃sq; inũxerit: dormitũ pgens· demões suffocãtes se videbit/ Tucos q̃s hispani cuculos vocãt· a ꝑa voce ꝓstat notatos· Ihi veniędi tps hñt· miluoz scapul⁹ susceptis ꝓpter breues ꝛ puos volat⁹ ne p lõga aeris spacia fatigati deficiãt: hoz saliue cicadas gignunt· Qua passeris nido repta ꝓmedit et sua obũbẽ· q̃ ille suscepta ꝛ fouet ꝛ nutrit· Passeres sunt minuta volatilia a puitate vocata· vñ ꝛ pusilli ꝛ pul· Merula antiq⁹ modula vocabatur eo q; modulet· Alii merulã vocatã aũt· q; sola volat: q̃si mera volãs. Hec cũ in oib⁹ locis nigra sit· in achaia cãdida ẽ· Hirũdo dẽa q; cibos nõ sumat fidẽs· sz in aere capiat escas ꝛ edat· garrula auis ꝛ p tortuosos orbes ꝛ flexuosos arcus⁹ puolãs· ꝛ in nidis ꝓstruẽdis educãdisq; fetib⁹ solertissima hñs: etiã q̃dã pscũ q; lapidra dekat· nec appetat culmia· alys q̃s auib⁹ nonipetiꝝ· nec vnq̃ p̃da ẽ· maria trãsuolat· ibiq; hyeme ꝓmoraꝝ· Turdi a tarditate dẽi· hyemis ei ꝓfinio se referũt· Turdela q̃si maior turd⁹· cui⁹ stercore viscũ generari putaꝝ· Vñ ꝛ pubiuz apud ãtiq̃s erat· malũ sibi auẽ cacare· Furfuro vocat⁹ q; pus farre i farinã redacto pasceretur Ficedule dẽe q; fic⁹ magis edãt· Q̃ pãdiꝝ versiculo veteri illo· Cũ me fic⁹ alat· cũ pascar dulcibus vuis· Cur pot⁹ nomẽ ñ dedit vua michi? Carduell⁹ q; spinis ꝛ carduis pascit· Vñ etiaz apõ grecos achãtis dẽa ẽ· ab achãtis· i· spinis q̃b⁹ aliꝝ· Augures aũt dicũt ꝛ in gestu ꝛ in motu ꝛ in volatu ꝛ i voce: aniũ signa esse ꝓstituta Oscines aues vocãt que ore cantuq; auspiciũ faciũt· vt corui· cornix· pic⁹· Alites q̃ volatu ostẽdere fuka videnꝝ· que si aduerse sunt: inhibẽ dñr q; inhibeãt· i· vetẽt· si pspe ꝓpetes· ꝛ iõ ꝓpetes· q; oẽs aues ꝑa petũt volãtes· Tertiã faciũt spẽm augurioz in auib⁹ q̃m cõem vocant ex vtroq; pmixtã· i· cũ aues ex ore ꝛ volatu auguria faciũt: sz fides nõ hz Oim aũt genera volucz bis nascunꝝ· Primũ eñ ouа gignunꝝ· in calore materni corpis formanꝝ ꝛ aimanꝝ· Qua aũt dẽa ab eo q; sint vuida· Vñ ꝛ vua· eo q; intrinsec⁹ hũore sit plena; Mã humidũ ẽ q̃ exteri⁹ hũorẽ hz· vuidũ q̃ intern⁹· Quidã aũt putant ouũ grecã hre originẽ nois· Illi aũt dicũt oa· u· lra ablata· Qua aũt quedã inani vento cõcipiunꝝ· sz ñ sunt generabilia nisi que fuerint cõcubitu masculino cõcepta ꝛ semiali spũ penetrata· Quoz vim tãta dicũt· vt lignũ pfusuz ex eo ñ ardeat· ac ne vestl q̃dẽ ꝓtacta aduraꝝ· admixta q̃s calce glutinare ferꝝ vitri fragmẽta·

¶ De minutis volatilib⁹ VIII

a Pes dẽe vel q; se pedib⁹ iuicẽ alligent vl̃ p eo q; sine pedib⁹ nascãꝝ· Mã p⁹es ꝛ pedes ꝛ pẽnas accipiũt Ihe solertes i generã di mell⁹ offõ assignatas incolũt sedes domicilia menarrabili arte cõponũt· ex varijs floribus⁹ fauũ cõdũt· textisq; ceris innũera· ple castra ꝛplẽt exeratũ ꝛ reges hñt· plia mouẽt· fumũ fugiunt tumultu exaspanꝝ· Ihas plerisq; expti sunt nasci de boũ cadauerib⁹· Mã p his creãdis vtilitatis occasioz carnes ꝟberanꝝ· vt ex putrefacto cruore ꝟmes creenꝝ· q̃ postea efficiũt apes· Propẽtis apes vocãt orte ò bob⁹ sic crabrones ò eqs fuci de mul· vespe ò asinis· Castros greci appellant· q̃ in extremis ptib⁹ fauoz maiores creaꝝ· q̃s aliq̃ reges putãt· dẽi q; castra ducãt· Fuc⁹ ẽ maior ape· crabrone mior· Dict⁹ aũt fuc⁹ q; alie

* Apes Crabrones fuci Vespe de Bobꝰ Equus Mulus Asinus oriũ ꝑ

nos labores edat. q̄si fagus. Depascit enī qō nō laborauit. de q̄ virgilius: Ignauū fucos pecus a p̄sepib⁹ arcet. Crabrones vocati a cabo. id est caballo q̄ ex his creent. sic aūt crabrones nascunt de equor carnib⁹ putridis. ita ex eis iterū sepe nascūt scarabei. vñ t ꝓgnati sunt. Tauri vocant scarabei terrestres. ricino siles. Buprestis aial ē puū. simillimū in italia scarabeo. lōgipedū. Fallit inter herbas bouē maxime. vnde t nomē habet. deuoratūq̄ tacto felle ita inflāmat vt rūpat. Licedela scarabeor genus est. eo q̄ gradiēs vel volās lucet. Blatte a colore nūcupate. siqdē t p̄phēse manū tingūt. vñ t blatteū colorē dicūt. Hoc aūt aial lucē videre nō patit. ꝓtrariū musce. Mā musca lucipeta. t blatta lucifuga ē. Per noctē enī tm ābulat. Papiliones auicule sunt q̄ maxie abūdant florētib⁹ maluis. q̄q̄ vermiculos stercore suo facūt nasci. Locusta q̄ pedib⁹ sit longis veluti asta. vñ t eā greci tā maritimā q̄ terrestrē astagon appellāt. Licades ex cuculor nascunt sputo. De in italia apō regimos multe sunt. nec vsq̄ alibi. Abusca ex greco venit. sic t mus. hec sic t apes necate in aq̄ aliquotiēs post vni⁹ hore spaciū reuuiscunt. Cinomia grece vocat. i. musca camina. Nam cinos grece canis vocat. Culex ab aculeo dict⁹ q̄ sanguinē sugat. Habz enī in ore fistulā in modū stimuli. q̄ carnē terebrat vt sanguinē bibat. Scnifes musce minutissime sunt. sz aculeis ꝑmoleste q̄bus tertia plaga supbus ꝑplus egyptior cesus est. Oestrus aial armētis aculeas ꝑmolestū. Oestrū aūt greci est. qō latine ē asilus vulgo tauanus vocat. Bibiones sunt q̄ in vino nascunt. quos vulgo muscliones a musto apellāt. vñ t Afran⁹: Luz ad me spectas t fabulari incipis: ex ore in oculis tuis bibiones inuolāt. Gurgulio or. q̄ pene nihil est aliud nisi guttur.

¶ Prefatiuncula in libz sequentē.

A hoc libello q̄si in q̄dā breui tabula.
i q̄sdā celi causas situsq̄ terrarū t mar| spacia annotauimus. vt in modico lector ea p̄curret. t cōpendiosa breuitate etymologias eor causasq̄ cognoscat.

¶ Incipit liber tertius decimus. De mundo. Ca. I.

Andus est celū terra. mare. t q̄ in eis sūt opa dei. de q̄ or: Et mūdus p eum factus ē. Mūdus latine a philosophis or q̄ in sempiterno motu sit: vt celuz. sol. luna. aer. maria. Nulla enī reqes eius elemētis cōcessa ē. ideoq̄ semp in motu ē. Vñ et aialia varron⁹ yidenī elemēta. qñ p semetipa inquit mouenī. Greca xo nomē mundo de ornamēto accōmodauerūt ppt diuersitatē elemētor t pulchritudinē sidez. Apellat enī apud eos cosmos qō significat ornamētū. Nihil enī mūdo pulchri⁹ oculis carnis aspicim⁹. Quattuor aūt esse cōstat climata mūdi. i. plagas oriētē t occidentē. septētrionē t meridiē. Oriens ab exortu solis est nūcupat⁹. Occidēs. q̄ diez faciat occidere atq̄ itenre. Abstōdit enī lumē mūdo t tenebras supinducit. Septētrio aūt a septē stellis axis vocat q̄ in ipso reuolute rotāt. hinc ꝑpe t vertex or. eo q̄ vertit. sic poeta ait: Vertit interea celū. Meridies vl q̄ ibi sol faciat mediū diē q̄si medidies. vl q̄ tūc puri⁹ micat ether. Aderum enī purū or. Janue celi due sūt. orīes t occasus. Mā vna porta sol p̄cedit. alia se recipit. Cardies āt mūdi duo: septētrio t meridies. In ipsis enī voluit celū.

¶ De atomis. Ca. II.

a Tomos philosophi vocāt q̄sdā in mūdo corpm ptes tā minutissimas. vt nec visui pateāt. nec tomē. i. sectionē recipiāt. vñ et atomi dī sūt. Hi p inane tot⁹ mūdi inqeti motib⁹ volitare. t huc atq̄ illuc ferri dicunt. sic t tenuissimi pulueres. q̄ infusi p fenestras radijs solis vidēt. ex his arbores t herbas t fruges oēs oriri. t ex his ignē t aquā t vniūsa gigni atq̄ ꝓstare q̄dā philosophi gentū putauerūt. Sunt aūt atomi aut in corpe aut in tpe. aut in numero. aut i lra. In corpe vt lapis. Diuides eū in ptes. t ptes ipsas diuides i grana veluti sunt arene. rursumq̄ ipsa harēe grana diuide i minutissimū puluerē donec si possis pueniās ad aliquā minutā. q̄ iā nō sit q̄ diuidi vel secari possit. hꝫ ē atom⁹ in corpib⁹. In tpe xo sic intelligit atom⁹. Annū xbi gra diuides in mēses mēses i hebdomadas. hebdomades i dies. dies i horas. adhuc ptes horaz admittūt diuisionē. quisq̄ puenias ad tm tpis punctū. t quā dā momēti stillā vt p nullā mozulā ꝓduci possit. t ideo iā diuidi nō pōt. hꝫ ē atom⁹ tpis. In numer| vtputa octo diuidūt. i q̄ttuor. rursū q̄ttuor i duo. deiī duo in vnū. Vn⁹ āt atom⁹ ē q̄ secabil ē. Sic t lra. Mā oronem diuidis i xba xba aūt in syllabas. syllabā āt in lras. Ultra ps minima. atom⁹ ē. nec diuidi pōt. Atom⁹ ergo ē qō diuidi nō pōt. vt in geometria pūct⁹. Maz tom⁹ diuisio grece or. atomus indiuisio.

¶ De elementis. Cap. III.

y Len greci rerū quādā pmā materiā dicūt nullo p̄sus mō formatā. sz oim corpaliū formaz capacē. ex q̄ visibilia hec elemēta formata sūt. vñ t ex ei⁹ deriuatōe vocabulū accepērūt. Hāc ylen latini materiā apellauerūt. ideo q̄ oē informe vñ aliq̄d faciendū ē. sp materia nūcupat. Proinde t eā poete siluā noiauerūt. Nec incōgrue. q̄ materie siluaz sūt. Gre-

ci aũt elemẽta ictoixia nũcupãt·eo q̃ sibi socie
tatis ꝓcordia ꝛ ꝓmunõe q̃dã ꝓueniãt·Mã sic
ea inᵗ se naturali q̃dã rõne nũcta dicunt·vt mõ
oꝛiginẽ ab igne repetentes vsq; ad terrã·mõ a
ẽra vsq; ad ignẽ·vt ignis q̃dẽ in aere desinat·
aer in aquã dẽsẽt·aq̃ in ẽra crassescat·rursusq;
ẽra diluat in aquã·aq̃ rarescat in aerẽ·aer in ig
nẽ extenuet·Qua ꝓpt oĩa elemẽta oĩbus ꝓstat
esse·ꝛ vnũq̃q; eoꝝ ex eo q̃ ãpliꝰ hꝫ accepis
se vocabulũ·Sũt ãt dina puidẽtia ꝑpũs aian
tib⁹ distributa·Mã celũ angel·aerẽ volucrib⁹·
mare pisib⁹·terrã hoib⁹ ceteriscq; aiantib⁹ cre
atoꝛ ipse ipleuit·

¶ De celo· La·IIII·

Elũ vocatũ eo q̃ tãq̃ celatũ vas impꝰ
c sa lumĩa hẽat stellaꝝ veluti signa· Mã
celatũ ꝺ̃ vas q̃ signis eminẽtꝰ ornatꝰ re
fulget·Distinxit enĩ eũ deꝰ clarꝭ luminib⁹ ꝛ im
pleuit solis scꝫ ꝛ lune oꝛbe fulgẽtꝫ·ꝛ astroꝝ mi
cãtũ splẽdentib⁹ signis adornauit·Aliaſ aũt a
supioꝛa celando· Hoc aũt grece vranꝰ ꝺ̃·ἀπο
τοῦ ὁραν·id est a vidẽdo·eo q̃ aer pspicuus
sit ꝛ ad speculandũ puꝛoꝛ·Celũ aũt in scꝑturꝭ
sanctis ideo firmamẽtũ vocat·q̃ sit cursu side
rũ ꝛ ratis legib⁹ fixusq; firmatũ· Interdũ ꝛ ce
lũ ꝑ aere accipit·vbi venti ꝛ nubes ꝛ ꝓcelle et
turbines fiũt· Lucretius: celũ qꝺ̃ ꝺ̃ aer·ꝛ psal
mꝰ volucres celi appellat·cũ manifestũ sit aues
in aere volare·ꝛ nos in ꝓsuetudie hũc aerẽ ce
lũ appellam⁹·Mã cũ ꝺ̃ sereno vꝭ nubilo q̃rimꝰ
aliq̃ dicim⁹: q̃lis est aer·aliq̃: q̃le est celũ·

¶ De partibus celi· La·V·

a Ether locꝰ est in q̃ sidera sunt·ꝛ signifi
cat eũ ignẽ q̃ a toto mũdo in altũ sepa
tus ẽ· Sane ether ẽ ipsuꝫ elemẽtũ ethera vero
splẽdoꝛ etheris·ꝛ ẽ ꝑmo grecꝰ·Sphera celi di
cta eo q̃ species eiꝰ in rotũdũ formata ẽ· sed ꝛ
q̃cq̃d tale ẽ a volubilitate sphera a grecis ꝺ̃ sic
ꝛ pile q̃bꝰ ludũt infantes· Mã ꝑt dicũt celũ i
sphere figurã vndiq; eẽ ꝓuexũ·oĩbꝰ ptib⁹ eq̃lẽ
ꝓcludẽtẽ terrã i media mũdi mole libratã·hũc
mouer dicũt·ꝛ cũ motu eius sidera in eo fixa
ab oꝛiẽte vsq; ad occidẽtẽ circuire·septẽtriõib⁹
breuioꝛes gyros iuxꝝ cardinẽ pagẽtib⁹·Axis ẽ
septẽtrionis linea recta· q̃ ꝑ mediã pilã sphere
tẽdit·ꝛ dictꝰ axis q̃ i eo sphera vt rota voluit·
vel qꝛ ibi plaustꝝ ẽ·Cardies extreme ptes sunt
axis·ꝛ dicti cardies eo q̃ ꝑ eos vnit celũ· Poli
sũt circuli q̃ currũt ꝑ axẽ· Hoꝝ alt ẽ septẽtrõa
lis q̃ nũq̃ occidit·appellatq; boꝛeꝰ·alter austra
lis q̃ nũq̃ videt·ꝛ austronotꝰ ꝺ̃·ꝛ dicti poli q̃
sint axiũ cycli ex vsu plaustroꝝ a poliẽdi facilꝫ
noiati·ꝫ polus boꝛeꝰ semꝑ videt·austronotus
nũq̃·qꝛ dextra celi altioꝛa sunt·ꝑssa austri·Cõ
uexa extrema celi sunt a curuitate dcã·Mã con
uexũ curuũ ẽ ꝛ inclinatũ ꝛ in modũ arcuꝭ fle
xũ·Lacteus circulꝰ est via q̃ in sphera videt a
cãdoꝛe dcã·qꝛ alba ẽ·quã aliq̃ dicũt viaꝫ esse q̃
circuit sol·ꝛ ex splẽdoꝛis ipsiꝰ trãsitu ita lucere

¶ De circulis celi· La·VI·

b Habitatio ista celi circuloꝝ distincta zo
nis q̃sdã ptes tẽperie sua incolere ꝓhi
bet·q̃sdã negauit enoꝛmitate frigoꝛis aut calo
ris·Zone aũt ipse q̃nq; sunt· Que ideo zone
vel arcuꝭ appellant eo q̃ in circũductõe sphe
re exstũt·Quoꝝ ꝑmꝰ circulꝰ ideo arcticos ap
pellat·eo q̃ intra eũ arcturi signa inclusa pspi
ciũt·q̃ a nr̃is in vsuꝫ specãẽ ficta septẽtriones
appellant·Scõus circulꝰ ex eo terminꝰ tropicus
ꝺ̃·qꝛ in eo circulo sol aq̃lonis finib⁹ estatẽ fa
ciẽs vltra eũ circulũ nõ trãsit· ꝫ statim reũtit·
ꝛ inde tropicꝰ appellat· Tercius circulꝰ bimeri
nus q̃ a latinis ideo eq̃noctialis appellat eo q̃
sol cũ ad eũ oꝛbẽ ꝓuenerit eq̃noctiũ facit·Bime
rinus enĩ grece latine dies ꝺ̃ atq; noxꝛ·q̃ circu
lo dimidia sphere pars ꝓstituta pspicat·Quar
tus circulꝰ antarcticꝰ vocat·eo q̃ ꝓtrariꝰ sit ar
culo quẽ arcticon noiam⁹· Quintus circulꝰ a
merinꝰ tropicꝰ· q̃ a latinis hyemalis siue bru
nalis appellat·ideo qꝛ sol cũ ad eũ arculũ pue
nit·hyemẽ his q̃ ad aq̃lonẽ sũt facit· estatẽ aũt
his q̃ austri ptibus cõmoꝛant· Zodiacus aũt
arculus est q̃ duodeci ꝓtinet signa· ἀπο τοῦ
ζώων·i·ab animalib⁹ dictus·

¶ De aere ꝛ nube· La·VII·

a Er ẽ inanitas plurimũ hñs admixtuꝫ
raritatis q̃ cetera elemẽta·de q̃ Virgi
liꝰ: Longũ ꝑ iane secutꝰ· Aer dictꝰ ἀπο τοῦ
ἀιρειν·ab eo q̃ ferat terrã·vel ab eo q̃ ferat·
Hic ãt ꝑtim ad celestẽ·ꝑtꝫ ad terrenã materiã
ꝑtinet· Mã ille subtilꝭ vbi vẽtosi ac ꝓcelloſi mo
riꝰ nõ pũt existere·ad celestẽ ꝑtinet ptẽ·iste vero
turbulẽtioꝝ q̃ exalatõib⁹ humidis coꝛporeꝰ cat
terre deputat·q̃q; ex se mltas spẽs reddit·Mã
ꝓmotꝰ vẽtos facit·vehementiꝰ ꝓcitatꝰ ignes ꝛ
tonitrua·ꝓtractꝰ nubila·ꝓspissatꝰ pluuiã·ꝓge
lantib⁹ nubibus niuẽ·turbulẽtꝰ ꝓgelãtib⁹ desi
oꝛibus nubib⁹ grandinẽ·distentꝰ serenũ efficit
Mã aerẽ densum nube esse cõstat· nubẽ rare
factã ꝛ solutã aerẽ· Nubes ꝺ̃ ab obnubẽdo·
id est operiẽdo celũ·vñ ꝛ nupte q̃ vultus suos
velẽt·vñ ꝛ neptunus q̃ nubat·id ẽ mare ꝛ ter
rã tegat· Nubes aũt aeris densitas facit· Ten
ti enĩ aerẽ cõglobant·nubẽq; faciũt·vñ ẽ illud
atq; in nubem cogitur aer·

¶ De tonitruo· La·VIII·

t Onitruũ ꝺ̃ q̃ sonꝰ eiꝰ terreat· Mag
tonus sonus· Qui ideo interdũ tam
grauiter ꝓcuꝭ oĩa·ita vt celũ discidisse videat
qꝛ cũ ꝓcella vehemẽtissimꝰ venti nubib⁹ se repẽ
te imiserit·turbine ualescente exitũq; querẽte
nubẽ quã excauauit impetu magno ꝑscindit·
ac sic cũ horrẽdo fragoꝛe deferꝫ ad aures· Qꝺ̃

mirari qs nō debet·cū vesicula q̄uis pua·magnū tñ sonitū displosa emittat·Cū tonitruo āt sil' t fulgura exp̄mi·sz illud celeri⁹ videt·qz clarū est·hoc aūt ad aures tardi⁹ puenire·Lux āt que apparet añ tonitruū alibi fulgetra vocāt·Que vt dixim⁹ ideo añ videt·qz clarū est lumē tonitruū aūt ad aures tardi⁹ puenit·

¶ De fulminibus· Ca·IX·

f Vlgur t fulmē ictus celestis iaculi·a feriēdo dicti· Fulgere eñ ferire ē acp̄cutere· Fulmina aūt collisa nubila faciūt· Mā olim rex collisio ignē creat·vt in lapidib⁹ cerni m⁹ vel attritu rotaꝝ·vel in siluis arboꝝ sili mō in nubib⁹ ignis·vñ t p̄us nubila sūt dcinō ignis·ex vēto aūt t igne fulmina certū ē in nubib⁹ fieri t ipulsu ventoꝝ emittu· Jōo aūt fulmis ignē vim hr̄e maiorē ad penetrandū·qz subtlioꝝ elemētis fact⁹ ē q̄ nr̄·i· q̄ nobis in vsu ē Tria sunt aūt ei⁹ noia·fulgur·fulgor·t fulmē· Fulgur qz tāgit:fulgor·qz incēdit t vrit·fulmē qz findit·ideo t cū ternis radijs pingūt·

¶ De arcu t nubiū effectib⁹· Ca·X·

a Rcus celestis dict⁹ a sillitudie curuati arc⁹· Jris huic ꝓpriū nomē ē·t dictus iris q̄si aeris·i·q p aera ad terras descēdat· Hic aūt a sole resplēdet dū caue nubes ex adūso radiū solis accipiūt t arcus spēm fingūt·cui varios colores illa dat res·qz aq̄ tenuis·aer lucid⁹· t nubes caligātes irradiata ista varios creāt colores: Pluuie dcē q flāt·q̄si fluuie· Nascūt ei de terre mar' āhelitu·q̄ cū altius eleuate fuerint·aut solis calore resolute·aut vi vētoꝝ ꝓpsse stillāt in tris· Nimb⁹ ē dēsitas nubis intēpesta t obscura· t inō nimbus q nube Sūt āt nūbi repētine t p̄cipites pluuie· Mā pluuias vocam⁹ lētas t iuges·q̄si fluuias·q̄si fluētes· Jmbres aūt t ad nubes t ad pluuias pti nēt·dicti a greco vocabulo q terrā inebriēt ad germinādū· Ex his ei cūcta creāt· vñ t Lucretius: Ex igni tra atq aia nascūt t imbri·ē āt nomē grecū· Gradō appellata q forma ei⁹ granorū sillitudinē hēat· Hec āt vētoꝝ rigore durant in nube·ac solidāt in niuē·ruptoq aere soluūt Nix a nube vñ venit·t glacies a gelu t aq̄·q̄si gelacies·i·gelata aq̄· Gelu autē q eo stringat tell⁹· Se q̄pe terra ōr· Tūc āt maiori gelu strigit terra cū fuerit nox serena· Pruina ē matutini tpis frigus·t inō pruine nomē accepit: qz sic ignis vrit· Pyr eñ ignis· Trere vō t ad frigus t ad solē pinet· Mā vno fmone duo diuersa significāt·p eo q vnū effectū hūt· Silis eñ vis ē t caloris t frigoris·vñ t vtraq̄ sata rumpūt· Mā t calor vrit·vt ē: vrit infelix dido· Jtez frigus vrit·vt ē: aut boree penetrabile frigꝰ adurat· Ros grecū est qō illi drosos t dicūt· Alij ros putāt dcñ·qz rarus ē t nō spissus·vt pluuia· Nebula inde dcā·vñ t nubila ab obnubēdo·scz·b ē operiēdo terrā· siue q nubes volās faciat· Exalēt ei valles humide nebulas t fiūt nubes· Jnō nubilū·inō nūes·nebule aūt ima petūt cū serenitas est·sūma cū nubilū· Caligo vmbra ē de spissitudie aer' effecta· Et dcā caligo q maxie aer' calore gignat· Tenebre dicūt q tenēt vmbras· Nihil aūt sūt tenebre·sz ipsa lucis absentia tenebre dicūt· sic silētiū nō aliq̄ res ē·sz vbi son⁹ nō est·silētiū ōr· sic tenebre nō aliquid sunt·sed vbi lux nō est tenebre dicunt· Vmbra ē aer carēs sole· dcā aūt q fiat cū solis obijcimur radijs· Est aūt mobil' t incerta t ex solis circuitu t ex motu locoꝝ· Mā q̄tiens mouemur in sole nobiscū moueri videt·qz vbiq̄q loco a radijs sol' obsistim⁹· pinō illi lumē auferim⁹· sic t ingredi nobiscū vmbra t gest⁹ nr̄os videt imitari· Lux ipsa sba·lumē qō a luce manat·i·cādor lucis·sz hec ꝓfundūt auctores·

¶ De ventis· Cap̄·XI·

v Entus aer cōmotus t agitat⁹· t p diuersis ptibus celi noia sortit⁹ diuersa· Dict⁹ aūt vēt⁹ q sit vehemēs t violētus· Tlis eni ei⁹ tāta est vt nō solū sata t arbores euellat sz etiā celū terrāq̄ cōturbet·maria cōmoueat· Tlētoꝝ q̄ttuor ꝑncipales spūs sūt· Quoꝝ primus ab oriente subsolan⁹·a meridie auster·ab occidente fauonius·a septētrione eiusdē nōis vēt⁹ aspirat· habētes gemios hinc inde vētoꝝ spūs· Subsolan⁹ a latere dextro vulturnū hēt· a leuo eurꝝ· Auster a dextris eurο austrꝝ·a sinistris austro africū· Fauoni⁹ a pte dex africū·a leua chorū· Porro septētrio a dextris araū a sinistr' aquilonē· Jn duodecī vēti mūdi globū flatib⁹ arcūagūt· Quoꝝ nōia ꝓprijs ex causis signata sūt· Mā subsolan⁹ vocat⁹ eo q sub ortu sol' nascit· Eurus eo q ab eo flat·id ē ab oriēte Est eni subsolano ꝓiunct⁹· Vulturn⁹ q alte tonat de q̄ Lucreci⁹: Altitonans vulturn⁹ et auster fulmie pollēs· Auster ab hauriēdo aq̄s vētus· vñ t crassū aerē facit et nubila nutrit· Hic grece not⁹ appellat ꝓpter q inrēdū corrūpat aerē· Mā pestilētiā que ex corrupto aere nascitur auster flās i reliqs regiones trāsmittit· sz sicut auster pestilentiā gignit sic aq̄lo repellit· Euro auster dicit q ex vna pte habeat eurū·ex altera austrꝝ· Austro afric⁹ q ꝓiunct⁹ sit hinc inde austro t africo Jpe t libonot⁹ q sit libs hic t ide not⁹· Cephir⁹ greco nōie appellat⁹·eo q flores t germina ei⁹ flatu viuificēt· Hic latie fauoni⁹ dicit·ppt q foueat que nascūt vnde illud· Et cephyro ruris se gleba resoluit Austro autem flores soluūt·a cephyro fiūt· Afric⁹ a ꝓpria regione vocat⁹· Jn africa eñ initiū flandi sumut Cor⁹ē q̄ ab occidēte estuo flat·t vocat⁹ cor⁹ q ipe ventoꝝ circulū claudat·t q̄si chorū facat·

hic antea caurus dict⁹ quē plerīq; argesten di cūt·nō vt ipudēs vulgus agresten·Septētrio dict⁹ eo q; a circulo septē stellarū ꝓsurgit·q; ver tēte se mūdo resupinato capite ferri videt·Circi⁹ dict⁹ eo q; choro sit ūctus·hūc hispāi galli cū vocāt·ppt q; eis a pte gallīe flat·Aqlo dict⁹ eo q; aqs strigat t nubes dissipet·Est ei gelid⁹ vēt⁹ t sicc⁹·Jdē t boreꝰ·qz ab hyperboreis mōtib⁹ flat·Jnō ei origo eiusdē vēti ē vñ t frigid⁹·Natura ei oīm septētrionaliū vētoꝝ frigida t sicca ē·australiū hūida t calida·ex oībus āt vēns duo cardinales sūt·septētrio t auster· Etesie āt flabra aqlonis sunt·qb⁹ nomē indi tū est·q; certo āni tpe flat⁹ agere inapiūt·Eni autos ei grece ānus latine ōr:Hec aūt cursum rectū a boreā in egiptū ferūt·qb⁹ auster ꝓtrarius ē·Duo sunt aūt ex hos vbiq; spūs magl q; vēti·aura t altan⁹·Aura ab aere dcā q; si aerea q; lenis sit mot⁹ aer·Agitat⁹ ei aer aurā facit· vñ t Lucret⁹:Aereas auras·Altan⁹ q; in pelago ē p deriuatōem ab alto·i·mari vocat·Naz alt ē flat⁹ in ripis quē diximꝰ aurā·Naz aura tra est·Turbo est volubilitas vētoꝝ· t turbo dict⁹ a tra·q; tiēs vent⁹ ꝓsurgit t terrā in circuitū mittit Tēpestas aūt p tpe ōr·sic vbiq; histo riographi solēt dū dicūt ea tēpestatate· aut ab statu celi·qz magnitudie sui multis diebꝰ ouat· Hierno āt t autūnali tpe q; maxie fiūt tēpestates qū nec plena est estas·nec plena hyems· vñ t medū t cōfine vtriusq; tpis ex piū ctōe aerū ꝓtrariorꝝ efficiūt tempestates·Fragor a fracta rū rez noiat⁹ est sonitu·qz sicca q; t arida facile frāgit·Procella ab eo q; pcellat·i· pcutiat t euellat·Est em vis venti cū pluuia·Procelle em aut de flumib⁹·aut de ventis fiūt· Nihil āt velociꝰ ventꝰ·vñ t ppt celeritatē tā vētos q; fulmia alata fingūt poete·vt alatis virtb⁹ austri·

De aquis. Cap·XII.

a Qua dcā q; superficies ei⁹ eqlis sit·hic t equor appellatū·qz eqliter sursum est Duo aūt sunt validissima vite hūane elemēta ignis t aq·vnō grauit dānant qb⁹ ignis t aq interdict·Aquaꝝ elemētū ceterꝰ oīb⁹ imperat Aque em celū tēperāt· terrā fecūdāt·aerē exa·tōib⁹ suis incorpāt·scādūt in sublime· t celū ornāt vēdicāt·Quid em mirabilius aqs in celo trantib⁹?:Paz sit in tantā pueniſſe altitudinē· Rapiūt t secū piscū examia· effuse oīm in tra nascētū cā fiūt· Fruges gignūt·arbores·frutices·herbasq; pducūt·sordes ōtergūt·peccata abluūt·potū cūctis aiantibus tribuūt·

De diuersitate aquarū. La·XIII.

a Quarū nature diūsitas multa ē·Alie em salis alie nitri·alie alumis·alie sulphuris·alie bituminis· alie curā morboꝝ adhibētes·Nā iuxt romā albule aq vulne rib⁹ medent·In italia fons ciceronis oculoꝝ vulnera curat·In ethiopia lac⁹ est q; pfusa corpa veluti oleo nutesaunt·Tame fons in africa canoras voces fac·Ex clitorio lacu italie q; biberint·vini tediū hūt·In chio insula fontē esse dicūt·q; hebetes fiūt·In boetia duo fontes·alt memoriā·alter obliuionē affert·Cizici fons amorē veneris tollit·Boetie lac⁹ furialis ē· o q; q; biberit ardore libidis exardescit·In cāpania sunt aq q sterilitatē feminarū t viroꝝ insaniā abolere dicūt·In ethiopia fonte rubro q; bibe rit·lymphatic⁹ fit·Lechn⁹ fons arcadie abort⁹ fieri nō patt·In sicilia fōtes sūt duo qꝝ vn⁹ sterilē fecūdat·alt fecūdā sterilē facit· In thessalia duo sunt flumia·ex vno bibētes oues nigras fieri ferūt·ex altero albas·ex vtroq; varias· Clitūnus lac⁹ in vmbria maxios boues gignit·Reatinis paludib⁹ iumētoꝝ vngulas indurari dicunt·In asphaltide lacu iudee nichil mergi pōt q; q; aiam hz·In indis sidē vocat stagnū in q nihil innatat sz oia emergunt· Apud ptra in alce lacu p porcidamū oia fluitāt·nihil mergit·Marside fōs in phrygia sxa generat· In achaia aq pfluit e saxis stix appellata q; illo potata interficit·Celonū stagnū sicilie terro odore abigit primātes·Fons ē in africa circa tēplū āmonis q; hūoris nerib⁹ humū stringit· Fauillas crā in cespitē solidat·Fōs iob i idumia āter in anno colorē mutare ōr·i·puluerulētū·sanguineū·viridē·t limpidū·ternis mēsib⁹ in anno tenēs ex his vnū colorē·In troglodytis lac⁹ ē·ter in die sit amar⁹· t deinō tonēs dulas·Fōs siloa ad radicē mōtis syō·nō iuxb⁹ aqs·sz in certi horis diebusq; ebullit· In iudea quōdā riuus sabbati oīb⁹ siccabat·In sardinia fōtes calidi oculos medent·fures arguūt Nā ceatate detegit eoꝝ facin⁹·In epiro ē ferūt fontē in q faces extinguūt accēse· t accendūt extincte·Apud garamātes fontē esse ita algentē die vt nō bibat·ita ardētē nocte vt nō tāgat·Jā vo in multis locis aq manant ppetim feruētes tāta vi vt balnea calefaciant·Quedā ei terre sūt q multū sulphuri t alumis hūt·Jtaq; cū p venas calētes aq frigida venit vicino sulphuris calore cōtacta excādescit· nec tal ab origine effluit·sed pmutat dū venit·Sulphur em alumēq; secū ferūt aq vtrāq; materiā igne plenā murisq; motibus incalescentē·

De maris noie. La·XIIII.

m Are est aquaꝝ general collectio· Dis em cōgregatio aquaꝝ·siue salsi sint siue dulces·abusiue maria nūcupant·iuxt illud: Et ꝓgregatōes aquaꝝ appellauit maria· Ꝓprie aūt mare appellatū eo q; aq ei⁹ amare sint Equor aūt vocatū:qz equaliter sursuz est·t q; uis aque fluctuātes velut mōtes erigāt·sed a-

tis rursus tepestatib⁹ adequant. Altitudo eñ maris diuisa est. indiscreta tñ dorsi ei⁹ eqlitas. Jdo aũt mare icremẽtũ nõ cape cũ oia flumia t oẽs fotes recipiat. hec cã ẽ ptim q influẽtes vndas ipsa magnitudo ei⁹ nõ sentiat. deinõ q amara aq̃ dulce fluentũ ꝓsumat. vel q ipse nubes multũ aquaꝝ ad se attrahãt. siue q illã ptim vẽti auferãt. ptiꝝ sol exsiccet. postremũ q p occulta q̃dã terre foramina pcolat et ad caput oim fontesq; reuolutũ recurrat. Maris autẽ certũ esse colorẽ. sed ꝑ q̃litate ventoꝝ mutari. Mã mõ flauũ est. modo lutulẽtũ. modo atrũ.

¶ De oceano. Cap. XV.

o Ceanũ greci t latini ideo noiant. eo q in circuli mõ ambiat orbẽ: siue a celeritate. eo q oc⁹ currat. Jtẽ q; vt celũ purpureo colore nitet. ocean⁹ q̃si ciane⁹. Jste ẽ q̃ oras terraꝝ amplectit. alteriusq; estib⁹ accedit atq; recedit. Respirantib⁹ eñ in pfundũ vẽtis aut remouet maria. aut resorbet. Quicq; a primis regiõib⁹ diuisa vocabula suꝑsit. vt gallic⁹. germanic⁹. scythic⁹. caspi⁹. hyrcan⁹. atlantic⁹. gaditan⁹. Maꝝ gaditanũ fretũ a gadib⁹ dcñ. vbi ꝓmo ab oceano mar⁹ magnꝰ lumẽ aperit. Eñ t hercules cũ gadib⁹ pueniss;. calũnas vbi posuit sperans illic esse orbis terraꝝ finẽ.

¶ De mediterraneo mari. Ca. XVI.

m Are magnũ ẽ q̃ ab occasu ex oceano fluit. t in meridiẽ vergit. deinõ ad septẽtrionẽ tẽdit. Q̃ ide magnũ appellat. q; cetera maria in ꝓpatõe eius minora sũt. Jstõ ẽ t mediterraneũ. q; p mediam tram vsq; ad orientẽ pfundit. europã t africã. asiãq; disterminãs. Cui⁹ ꝓme ptis sinus q̃ in hispãijs pfundit. hyberic⁹ t balearic⁹ appellat. Deinõ gallic⁹ q̃ narbonẽsem ꝓuinciã alluit. Mox ligustic⁹ q̃ ux ianuã vbẽ ẽ. prim⁹. Ꝑ hec tyrrhenus. q̃ italiã attingit. quẽ greci ioniũ itali inferũ vocãt. Deide sicul⁹ q̃ a sicilia vsq; ad cretaꝝ vadit. Deinde cretic⁹ q̃ in pãphiliã t egiptũ p tẽdit. Jñ hellespõt⁹ q̃ in septẽtrionẽ retorq̃ns anfractib⁹ magnus iux grecias t illiricũ in angustias septẽ stadioꝝ stringit q̃ xerxes põte na nauib⁹ facto in greciã cõmeauit. ibi ẽ abidus. Jñ diffusus ab equore patẽte rursus stringit̃ t facit ꝓpontidẽ. t q̃ mox in q̃ngẽtos passus coartat. fitq; bosphor⁹ thraci⁹ q̃ dari⁹ copias trãs portauit. inde põticus sin⁹ amplissim⁹ a tergo meotidis paludib⁹. Q̃ mare ex multitudine fluminũ dulci⁹ q̃; cetera nebulosũq; t breuius est. vñ t ponticũ vocatũ q̃ sit breui⁹ atq; eo ꝑter focas t tynnos atq; delphinos aliasq; beluas maiores nõ patit. Sic aũt terra duꝝ vna sit. p diuisis locis varijs appellat vocabulis. ita t p regionib⁹ h̃ mare magnũ diuisis noib⁹ nũcupat. Mã ibericũ t asianũ a puinciis dcñ. Ab insulis balearicũ siculũ creticũ. cypriũ. egeũ. carpaciũ. Mã inter tenedũ t chiũ saxũ ẽ in mari pot⁹ q̃ insula. q̃ visentib⁹ ꝓcul capre sile credit. quã greci ega nũcupãt. vñ t egeũ mare est dcñ. sic t carpatiũ mare int egytũ t rhodũ ab insula carpato illic posita. A gẽtib⁹ gallicũ ausoniũ. dalmaciũ libusticũ. Ab oꝑtis argolicũ. corinthiũ. tyriũ. adriaticũ. Nam adria quedã ciuitas illyrico mari ꝓxima fuit. que adriaco mari nomen dedit. A positione celi. vt superum. inferum. q; sit orientis supioꝝ occidẽs inferioꝝ. Est aũt tuscũ t adriaticũ. A memoria ducis vt ioniũ. Jones q̃pe dux fuit grecie. vñ iones athenienses. Hoc mare t tyrrhenũ dcñ siue q; tusciã alluit. i. tyrrheniam. siue a tyrrhenis nautis q̃ se in h̃ mare ꝓcipitauerũt. Et scendũ ioniũ sinũ eẽ immẽsũ ab ionia vsq; ad siciliã. t hui⁹ ptes esse adriaticũ. achaicũ. t epiroticũ. A morib⁹ accolarũ. euxiñ⁹ axenus ãtea appellatus est. A casib⁹ hominũ q̃ ceciderũt i mari. vt hellespontũ. icareũ myrtoũ. Mã myrtoũ mare dcñ a myrtili lapsu q; illic ab oenomao ꝓcipitat⁹ sit. Jcarus vo cretẽsis vt fabule ferũt altiora petẽs pẽnis sol⁹ colore solut⁹ mari in q̃ cecidit nomẽ iposuit. Frixus q̃s cũ helle sorore sua fugiẽs insidias noũcales ꝓscendit nauẽ signũ arietis habẽtẽ q̃ liberat⁹ ẽ. Helles aũt soror ei⁹ ꝑ pessa naufragũ decidit i mari. t mortua hellespõto mari nomẽ dedit Ab ordie fluẽti. ppõtidis. Mã dictũ ppõtidũ. q; põtũ ꝓuent. Jdẽ t a trãsitu vl⁹ agustis meatibus boũ bosphorus Egypti⁹ aũt pelag⁹ asie dat. gallic⁹ europe. africus libye. His vt queq; ꝓria sũt venerũt i ptes. Pelag⁹ aũt est latitudo mar⁹ sine littore t portu greco noie apotu plagia. h̃ est a lattitudine dicta. vnde t plagia. eo q; sint importuosa

¶ De sinibus maris. Ca. XVII.

s Jnus dicũt maiores recessus mar⁹. vt in mari magno ioni⁹. in oceano caspi⁹ indicus. ꝓsicus. arabic⁹. q̃ t mare rubꝝ q̃ oceano ascribit. Rubꝝ ãt mare vocatũ. eo q; sit roseis vndis infectũ. Nõ tñ talẽ naturã hz q̃lẽ videt oñdere. sz vicinis littorib⁹ vitiat gurges atq; inficit. q; ois tra q̃ circũstat pelago rubea est t sanguineo colori ꝓxia. Jdeoq; in de mininũ acutissimũ excerpit. t alij colores q̃b⁹ pictura variat. Ergo cũ terra hãc hẽat naturã. fluctib⁹ subinde diluit. t q̃q̃d adhesũ est in calorẽ cadit. Ob h̃ etiã in his littorib⁹ gẽme rubre inueniũt. Lapill⁹ eñ hmõi hũo inuolut⁹ cũ int harenas attrit⁹ est. t terre calorẽ hz t maris. Hoc mare in duos sinus scindit. Ex his q̃ ab orientẽ ꝓsicus apellat. q; ora illi⁹ ꝓse inhabitant. Alter vo arabicus or. q; sit circa arabiã.

¶ De estibus t fretis. Ca. XVIII

a Estus ad oceanũ ptinet. fretũ ad vtrũ

q3 mare. Mā est ē marī accessus vel recessus. i. incretudo. Ebb̄ t estuaria p q̄ mare vicissim taz accedit q3 recedit. Fretū aūt appellatū q ibi sp mare ferueat. Mā fretū ē angustū. t ōsi feruēs mare ab vndaz feruore nominatū. vt gaditanū vl' siculū. Mā freta dcā Varro ait: ōsi feruida. i. feruētia t motū feruoris hūtia. Fretū sicule qđ regiū ōr. Salustī' tali ex cā vocari scribit dicēs: Italie olim sicilia ꝓiūcta fuisse. t duz eēt vna tell'. mediū spaciū aut p hūiditatē abruptū ē aq̄s. aut p angustiā scissū t isi regiū nominatū. qz grece abruptū ꝺ noie nūcupat. Est āt artissimū triū miliū spacio sicilia ab italia diuidēs fabulosis infame mōstris. qb' hianō scylla t charybdis oñdit. Scylla accole saxū mari iminēs appellāt. sile celebrate forme. pcul visentib'. Ebb̄ t mōstruosa spēs fabule illi dederūt ōsi formā hois capitibus succinctā canibus. qz collisi ibi fluct' latrat' videt exprimere. Charybdis dcā q3 gurgitib' occulti naues absorbeat. Est ei mare verticosū. t inō ibi laniata naufragia. pfūdo emergūt. Ter āt in die engit fluct'. t ter obsorbet. Mā accipit aq̄s vt vomat. vomit vt rursus accipiat. Syrtes autē sunt harenosa in mari loca. Syrtes autez Salustius a tractu vocari dicat q3 oia ad se trahāt. t appinquātes vadoso mari hereāt. Ihe āt ad mare egyptum vicine sūt t pit admiscet. Vada xo sunt p q̄ in mare vl' in flumib' hoies vel aialia pedib' vadūt. q̄ Virgili' breuia appellat. greci bracia.

¶ De lacis t stagnis. La. XIX.

Sunt aūt t q̄dā maria q̄ nō miscēt oceani fluctib' aut mari magno. t dicūt lac' t stagna. Lac' ē receptaculū in q̄ aqua retinet. neq3 miscet fluctib'. vt lac' asphalti. vt lacus benac' t lari'. t ceteri q̄s greci limē. i. stagnos vocāt. Mā fōtes labūt in fluuios. flumina in freta discurrūt. Lac' stat in loco nec pfluit. t dict' lac' ōsi aq̄ loc'. Lac' asphalti idē t mare mortuū vocatū. ppt q nihil gignit viuū. nihil recipit ex genere viuētiū. Mā neq3 pisces hz neq3 assueras aq̄s t letas mergēdi vsu patit aues. sz t q̄cūq3 viuētia mergēda tētauerī q̄cūq3 arte. demersa statī ffiliūt. t q̄uis vehemēt illisa ꝓfestz excutiūt. sz neq3 vētus mouet. resistente turbinib' bitumie. q̄ aq̄ ois stagnat: neq3 nauigatōis patiēs ē. qz oia vita carētia in pfūdū mergūt. nec materiā vllā sustinet nisi q̄ bitumine illustrat. Lucernā accēsam ferūt supnatare. extincto ōmergi luie. Ihoc t mare salinaz ōr. sine lac' asphalti. i. bituis. t ē in iudea int hieriche t zoarā. Lōgitudo ei' vsq3 ad zoaras arabie dirigit stadijs septingēti octogita. Latitudo stadijs centū q̄ngita vsq3 ad vicinia sodomoz. Lac' tyberiadis ab opido tiberiade vocat. qđ quō dā herodes in honorē tiberij cesaris cōdidit. Est āt in iudea oīb' lacis salubrior. et ad sanitatē corpm q̄dāmō efficatior. Genesar lac' āplissim' in iudea lōgitudine cētū q̄draginta extēdit stadijs. latitudine q̄draginta. diffundit crispātib' aq̄s. aurā nō vētis. sz de seipso ebi excreās. Ebb̄ t genesar ōr greco vocabulo q̄si generās sibi aurā. Deniq3 p diffusiora spacia lac' freq̄ntib' auris spirātib' agitat. Ebb̄ t purior haust' ei' t ad potādū dulcis t habil. Benac' lac' italie in venetia. ō q̄ fluui' nascit minci'. q̄ lac' magnitudine sui tēpestates imitatur marinas. Lucrin' t auern' lac' cāpanie sunt. Lucrin' āt dict'. qz olim ꝓpter copiā piscū vectigalia magna pstabat. Auern' āt lac' vocat' q3 aues ibi supuolitare nō possint. Mā ātea siluaz dēsitate sic ābiebat. vt exalātes ibi p āgustias aq̄ sulpburee feror grauissim' supuolantes aues alitu suo necaret. Quā rē august' cesar intelligēs deiectis siluis. ex pestilētib' amena reddidit loca. Lac' āt idē t stagnū vbi immēsa aq̄ cōuenit. Mā dcm est stagnū ab eo q3 illic aq̄ stet. nec decurrat. De abysso. La. XX.

a Byssus pfunditas ē aquaz impenetrabil': siue spelūce aq̄z tartarī. de qb' fontes t flumia pcedūt. vel q̄ occulte subtereūt. vñ t abyssus dict': Mā oēs aq̄s siue torrētes p occultas venas ad matricē abyssum reuertūt. Fluct' dicti q3 flatib' fiāt. Ebtoz em impulsu agitate aq̄ fluctuāt. Aqua ē statuia et sine motu eq̄lis. Vnda xo eminēs liquor qui semp in motu ē. Lucreti': Aereas vndas. id ē motus t corp' illud qđ refluctuat. Mā nec vnda p se aq̄ est. sed aqua in motu quodā t agitatōe. ōsi ab eundo t redeūdo vnda vocata. Latex ꝓprie liquor fontis est. t dict' latex q3 in venis terre lateat. Gutta ē q̄ stat. stilla q̄ cadit. hinc t stillicidiū. ōsi stille cadēs. Stirna ei grecū est. i. gutta. inde fit diminutiuū vt dicamus stilla. Dū āt stat aut pēdet de tectis vel arboribus. quasi glutinosa gutta est. dū ceciderit stilla est. Spuma dcā ab eo q3 spuat. sordes enim sunt vndarū. vñ t mustū. t ea que coquūtur. spuma purgant. Ihinc et sputum.

¶ De fluminibus. La. XXI.

f Fluuius est pennis aquarū decursus a fluēdo ꝓpterim dictus. Proprie autē flumē ipsa aqua. fluuius cursus aque. Prius aūt flumē q3 fluuius. id est ꝓ aqua q3 decursus. Duo sunt fluminū genera. vnū torrēs. alterū viuū. de q̄ Virgili': Donec me flumine viuo abluero. Torrēs ē aqua venīs cū impetu. Dictus āt torrēs. qz pluuia crescat. siccitate torrescit. i. arescit. de q̄ Pacuui': Flāmeo vapore torrens torret. cui greci ab hyeme nomē dederunt. nos ab estate illi a tpe quo crescit. nos a tpe quo siccat. Amnis fluui' est nemore ac frō dib' redimit'. t ex ipsa amenitate ānis vocat'. Decursus ꝓpe finis cursus siue aquaz sit seu

quarūlibet rex. Riui dči q deriuenť ad irrigā
dum. i. ad inducēdū aq̄s i agr̄. Mā irrigare in
ducere ē. Burges ꝑpe locꝰ altus in fluie. ꝑpute
us ē locus defossus ex q̄ hauriť aq̄. a potatōne
dēs. Fōs caput est aq̄ nascēt: q̄si aq̄s fundens.
Quidā aūt fluuiorꝝ ꝑpr̄ijs ex cauť nomia acce
perūt. ex q̄bꝰ nōnulli notādi sunt: q̄ in historijs
celebres mēorant. Geon fluuiꝰ de paradiso exiēs
atq; vniūsam ethiopiā cingēs vocatꝰ hoc noie
q̄ incremēto sue inundatōis terrā egypti irriget
Ge ei grece latine terrā significat. Hic apō egy
ptios nilus vocať. ppť limū quē trahit qui effi
cit fecunditatē. Vnde ť nilus dictus est quasi
νεὸς ιλυσ. Mā antea nilus latine melo diceba
tur. Apparet āt in nilide lacu. de q̄ in meridiem
ꝓsus excipiť egypto: vbi aq̄lonis flatibꝰ repul
sus aq̄s retro luctātibꝰ intūescāt. ť inūdatōnem
egypti faē. Gāges fluuiꝰ. quē phison scā scptu
ra cognoiat: exiēs de paradiso ꝓgit ad indie ꝑgi
ones. Dictꝰ aūt phison. i. caterua. qr. x. flumib⁹
magnis sibi adiūctis ipleť ť efficať vnꝰ. Gāges
aūt vocatꝰ a ꝑge gāgaro indie. Fertur aūt nili
mō exaltari ť sup oriētis terras erumpere. Ti
gris fluuiꝰ mesopotamie de paradiso exurgēs et
ꝓgēs ꝓ assyrios. ť post multos circuitꝰ in mare
mortuū influēs. Vocať aūt hoc noie ꝓpter ve
locitatē instar bestie tigridis: numia pernicitate
currētis. Euphrates fluuiꝰ mesopotamie. de pa
radiso exurgēs copiosissimꝰ gēmis. q̄ p mediaz
babyloniā influit. hic a frugibꝰ vł ab vbertate no
mē accepit. Mā hebraice euphrata fertilitas in
terꝑtať. Mesopothamiā etei in q̄busdā locis ita
irrigat: sic ť nilus alexādriā. Salustiꝰ aūt auc
tor cerussimus asserit tigrin ť euphratē vno fō
te manare in armenia. q̄ p diūsa cūtes lōgi⁹ di
uidunť spacō medio derelicto multoꝝ miliū. q̄
tū terra q̄ ab ipis ābiť mesopotamia dr. Ex quo
hiero. aiadūnt aliter de padisi flumib⁹ itelligē
dum. Indus fluuiꝰ oriētis q̄ rubro mari accipi
tur. Ista spes fuit medoꝝ rex ānq̄ssimꝰ. ex quo
amnis oriētis nom̄ accepit. q̄ nūc idaspes dicit
De q̄ Luca. Qua medus idaspes Accedūt pe
lago phebi surgēti ab igne iā ꝓpior q̄ psis erā.
Qui dū sit fluuiꝰ psaꝝ dr. tū ꝓ oriētem decurre
re. Araris fluuiꝰ germanie. De q̄ Vir. Aut a
rarim parthꝰ bibet aut germānia tigrim. Currit
tm̄ p parthiā ť assyriā. Bactrus fluuius oriēti
a rege bactro vocatus ferť. a quo ť bactriani ť
vrbs eoꝝ. Coaspis fluuius psarū vocatus eorū
lingua q̄ mirā aq̄ dulcedinē hēat: adeo vt psi
ci reges q̄diu inť ripas psidis fuerit sibi ex eo
pocula vēdicarint. Ex hoc amne q̄dā cydnū ci
licie fluuiū ōriuari existimāt. Araxis amnis ar
menie q̄ ab vno mōte cū euphrate diūsa spē ori
tur. dēs q̄ rapacitate cūcta ꝑsternat. Vñ ť cuz
alexāder cū trāsgredi vellet pōte fabricato tāta
vi inundauit vt pōtē diruere. Hic breuiꝰ iter
uallis ab euphrate ortu caput tollit. ac deīn cas
piū ferť in mare. Fluuiꝰ syrie q̄ vocať orontes:
iuxť ātiochie muros decurrēs. q̄ a sol ortu oriēs
nō lōge ab vrbe mari condiť. quē de origis sue
tractu orientē veres latie appellaueřt. Qꝰ fluen
tis ex ipō ipetu frigidioribꝰ et cephyris assidue
ibi spirātibꝰ tota ciuitas momētis ꝓpe oibꝰ re
frigeratť. Iordanis iudee fluuiꝰ a duobus fōti
bus noiať. q̄z alter vocať ior. alt dan. Hīs igiť
ꝑcul a se distātibꝰ in vnū alueū federatis: iorda
nis deinceps appellatť. Nascit āt sō libano mō
te ť diuidit iudeā ť arabiā. q̄ p multos circuitꝰ
iuxť hiericho in mare mortuū influit. Eusis cau
caseis mōtibus fusus cū plūbus alijs in euxinū
se ꝓcipitat mare: vñ ť nūcupať. Cydnus amnis
cilicie. a tauro mōte ꝓgrediēs: mirā aq̄rū hīs
suauitatē. ť qr q̄cq̄d cādidū est: cydnū gētili li
gua syri dicūt. Vñ amni huic nomē datū. qr tu
met estate q̄ niues soluūť. reliq̄s āni tpibus te
nuis est ť q̄et. Glas fluuiꝰ asie. Pactolus flu
uius asie harenas aureas trahēs. de q̄ Virgi.
Pactoliq; irrigat auro. quez ꝑ aurato fluore
alij chrysoroā vocāt. Erinꝰ fluuiꝰ asie q̄ smyrne
os secat cāpos. ť ipe fluctibꝰ aureis et harenis
plenꝰ. a q̄ ť smyrna vocata ē. Meander amnis
asie flexuosus: q̄ currēnbꝰ ripis iter asiā ť ioni
am ꝓpitať in sinū. q̄ miletū diuidit ť ꝑnem.
Meāder aūt vocatꝰ q̄ sit flexuosus ť nūq̄ cur
rat rectꝰ. de q̄ Ouidꝰ. Quiq; fluuiorum ludit me
ander i vndis. Tanꝰ fuit rex scythaꝝ ꝓmus a q̄
tanais ferť fluuiꝰ nuncupatꝰ. q̄ ex ripheis siluis
veniēs: dirimit europā ab asia iter duas mūdi
ꝑtes medi⁹ currēs atq; i pōtuz fluēs. Inachꝰ a
chaie amnis argolicos irrigās cāpos. quez rex
inachꝰ a se noiauit. q̄ exordiū argue gēti ꝓmus
dedit. Ibi est ť erymāthꝰ: ab erymātho monte
dimissus. ꝑadus italie fluuiꝰ a iugis alpiū fu
sus ex tribꝰ fōtibus oriť. ex q̄bꝰ vnꝰ vōbulum ē
padus. q̄ diffusus i mos stagni amnē sinu dirigit. a q̄ ť padꝰ est nūcupatus. Hic a grecꝰ eridi
anus cognoiať: ab eridiano sol filio. quē phe
tōtē dicūt q̄ fulmīe pcussus i eos fluuio deiectꝰ
est ť extictꝰ. Augeť āt ex ortu canis liq̄scētibus
niuibꝰ. ť cū accessiōe. xxx. fluminū circa rauen
nā i adriaticū mare deferť. Tiberꝰ italie fluuiꝰ.
a tiberino ꝑge albanoꝝ dr appellatꝰ. q̄ i hūc flu
uiū ceciderit ť ō exitu suo nom̄ dedit. nā āte a al
bola ātiquū nom̄ a colore habuit q̄ niuibꝰ albꝰ
sit. Ꝓpe ē āt tybris q̄ et tyberꝰ. z tyberꝰ i q̄tidiano
ꝑmōe. tybris in vsu dr. Danubius germānie flu
uius vocari ferť a niuiū copia. q̄bus magis au
geť. Iste est q̄ in europa plus oibus famam hz
Idē ť ister. qr dū p innūeras vadit gentes mu
tat ť nomen. ť maiores sibi ābiendo colligit vi
res. Oriť a germanicis iugibus ť occidētalib⁹

ptib⁹ barbaroꝝ pgēs ⁊ oriētē sextagīta in se fluuios recipit· septē ostijs in pōtū influit· Rhodan⁹ gallie fluui⁹ ab oppido rodo cognoiat⁹ ē quē coloni rhodioꝝ vocauerūt: q̄ rapido cōcit⁹ cursu tyrrheni eq̄us freta scindēs· nō modicuꝫ sepe nauigātiū facit piclm: dū inter se marī fluctus ⁊ amnis fluēta decertāt· Rhen⁹ a rhodani societate ferē vocat⁹· qm̄ cū eo dē ex vna pouīncia oriē· Est āt germāie fluui⁹ int̄ tres europe maxios fluuios ꝑputat⁹· q̄ a iugo alpiū vſq̄ in oceani ꝓfunda cursus suos dirigit· Iberus amnis: q̄ q̄ndā tot⁹ hispanie nomē dedit· Abi nꝰ fluui⁹ gallicie nom̄ a colore pigmēti sumpsit qui in eo plurim⁹ iueniē· Duri⁹ a grecis q̄si doric⁹ cognoiat⁹· Tagū fluuiū carthago hispāie nūcupauit· ex qua ort⁹ ꝓcedit: fluui⁹ arenis auriferis copiosus· ⁊ ob hoc ceteris fluuijs hispāia rū plat⁹· Bethys fluui⁹· q̄ ⁊ bethyce puīcie nomē dedit· de q̄ Martial· Bethys oliuifera crinē redimite coꝛona· aurea q̄ nitidis vellera tingis aq̄s· eo q̄ ibi lane pulcro colore tingunt̄ Bethys āt dēs eo q̄ humili solo decurrat· Bethyn ei greci hūile vel mersū vocāt· Quedā āt flumia in diluuio soluta mole ꝛaꝝ ꝓdusa sunt· q̄dā vo q̄ nō erāt abissi: tūc ꝓrupti meatib⁹ eruperunt

¶ De diluuijs La·XXII

Jluuiū dēm q̄ aq̄ꝝ clade osa q̄ inūda
o uerit deleat· Primū diluuiū extitit sub Noe qñ hoiꝫ scelerib⁹ offensus oīpotens: toto oꝛbe ꝓtecto deletis cūctis: vnū spaciū celi fuit ac pelagi· C⁹ hacten⁹ indiciū videmus in lapidib⁹ q̄s in remoti mōtib⁹ cōchis ⁊ ostreis ꝓcretos: sepe etiā cauatos aq̄s videre solem⁹ Scōm diluuiū fuit in achaia· iacob pīarche et ogigi tpibus: q̄ eleusine ꝓditoꝛ ⁊ rex fuit: nom̄q̄ loco ⁊ tpi dedit· Tertiū diluuiū in thessalio moysi vl amphitiōis tpib⁹ fuit· q̄ terti⁹ post cecropē regnauit· c⁹ tpib⁹ aquaꝝ illuuies maiorē ptē ploꝛ thessalie absumpsit· paucis p refugia mōtiū liberatis: maxie in mōte parnaso in cui⁹ circuitu deucaliō tūc regno potiebat· q̄ tūc ad se ratib⁹ ꝓfugiētes suscep̄tos p gemina parnasi iuga fouit ⁊ aluit· A quo ꝓpterea gen⁹ hoīum grecoꝝ fabule ex lapidib⁹ repatū ferūt ꝓpe hominū insitā coꝛdis dnriciā· ſꝫ ⁊ flumia cū insolitis aucta imbubus vltra ꝓsuetudinē vl diuturnitatē vl magnitudinē redūdāt multaq̄ ꝓsternunt· ⁊ ipa diluuiū dñr· Sciēdū aūt flumia cū supra modū crescūt: nō tm̄ ad pīs inferre damna· sed etiā ⁊ aliqua significare futura

Jncipit liber quartusdecimus

¶ De terra La·I

Erra est in media mūdi regiōe posita oīm⁹ ptibus celi in modū cētri cūli interuallo ꝓsistēs: q̄ singulari nūero totū oꝛbē significat· plurali vo singulas ptes: c⁹ noīa diuīsa dat rō· Mā terra dca a supioꝛi pte qua teriē· hum⁹ ab inferioꝛ vl humida terra· vt ſb mari· tell⁹ autez q: fruct⁹ eius tollimus· hec ⁊ ops dca: eo q̄ opē fert frugib⁹· Eadē ⁊ arua ab arādo ⁊ colendo vocata· Propē aūt terra ad distinctōez aq̄ arida nūcupat· sic̄ scīptura ait· Qđ vocauit de⁹ terrā aridā· Natural ei ꝓpetas siccitas est terris· Mā vt humida sit hoc aquarū affinitate fontiē· Cui⁹ motū alij dicūt vētū ee in ꝓcuis ei⁹· qui motus eā mouet Salust⁹· Eēti p caua terre ꝓcipitati rupti aliq̄t mōtes tumuliq̄ sedere· Alij aquā dicūt generalē in terris moueri: ⁊ eas sic̄ ꝓcutere sic̄ vas: vt dic̄ Lucre· Alij σφοττοεδη terrā vocāt· cui⁹ plerūq̄ latentes ruine supposita cūcta ꝓcutiūt· Terre q̄ hiatus aut motu aque inferioꝛis fit· aut crebris tonitruis· aut de ꝓcuis terre erumpentibus ventis·

¶ De oꝛbe La·II·

Rbis a rotūditate circuli dēs· q: sicut rota est· Elī breuis etiā rotella oꝛbicula apellat· Eltdiq̄ eñ ocean⁹ circū fluēs eius int circulo ābit fines· Diuisus est aūt trifarie Ex q̄ bus vna ps asia· altera europa· tercia africa: q̄ et libya nuncupat· Quas tres ptes oꝛbis veteres nō equalr diuiserunt· Mā asia a meridie p oriētē vsq̄ ad septentrionē puenit: europa vo a septentriōe vsq̄ ad occidētē· atq̄ inde africa ab occidēte vsq̄ ad meridiē· Elī eu idēter oꝛbē dimidiū due tenēt: europa ⁊ africa· aluꝫ vo dimidiū sola asia· ſꝫ ideo iste due ptes facte sunt: quia inter vtrāq̄ ab oceano mare magnū ingreditur· qđ eas intersecat· Quapꝛopter si i duas ptes oꝛientis ⁊ occidentis oꝛbē diuidas· asia cerit in vna· in altera vo europa ⁊ africa

De asia ⁊ ꝑtibus eius III.

ōia ex noīe cuiusdā mīeris est appella
a· que apō ātiquos impiū tenuit onē
n tertia orb̄ ꝑte disposita ab oriente or
ieridie oceano· ab occiduo nr̄o mari
ꝑtētriōe meotide lacu ⁊ tanai fluuio ⁊
z aūt ꝓuincias mīras ⁊ regiōes quarū
ioia ⁊ sīt expediā· sumpto initō a pa
radisus ē locꝰ in orīetis ꝑtib⁹ ꝓstitutꝰ:
bulū ex greco i latinū vīt horꝰ· Por
ce eden oꝛ· qō in nr̄a lingua delicie in
ō vtrūq; iūctū facīt hortū deliciaꝝ· Est
ꝯenere ligni ⁊ pomiferaꝝ arboꝝ ꝓsitꝰ:
ignū vite· Nō ibi frigꝰ· nī estas: iz ꝓpe
tēperies· E cꝰ medio fons ꝓrūpēs: to
irrigat· Diuidīt q; in q̄ttuoꝛ nascētia
ꝰ loci post pctīm homis aditus iterdu
eptus est eīm vndiq; romphea flāmea
ro igneo accinctꝰ: ita vt eiꝰ cū celo pe
ne iungaī incēdiū· Cherubin q̄s· i· angeloꝝ ꝑsi
diū arcēdis spīrit⁹ malis sup romphee fla
grātia ordinatū est vt hoies flāme angelos ꝛo
malos angeli boni ꝛmoueāt· ne cui carni l'spi
ritui trāsgressiōis aditus paradisi pateat· Jndia
vocata ab indo flumīe q̄ ex ꝑte occidētali clau
dīt· Hec a meridiano mari ꝓrecta vsq; ad oꝛ
tum solis· ⁊ a septētriōe vsq; ad mōtem cauca
sum ꝓuenit· hās gētes multas ⁊ oppida· insulā
q̄s taprobane gēmis ⁊ elephātis ffertā· crysam
et argyre auro argētoq; fecūdas· vtīlē q̄s arbo
ribus folijs nūq; carētē· Hz ⁊ fluuios gangē et
nidan ⁊ ypanē illustrātes indos· Terra indie
fauonij spū saluberrima in āno bis mittit fru
ges· vicē hyemis ⁊ estatis ethereas patīt· Gig
nit aūt tinctī coloꝛis hoies· elephātes ingentes
monocerō bestiā· psitacū auē· hebenū q̄s lignū
et cinnamū· ⁊ pip· ⁊ calamū aromaticū· Admitt
et ebur· lapides q̄s p̄ciosos· berillos· chrysopas
sos ⁊ adamātē· carbūculos· liguites· margarī
tas· ⁊ vniões q̄b⁹ nobiliū feiaꝝ ardet ambitio·
Jbi sunt ⁊ mōtes aur̄ei q̄s adire ꝓpt̄ dracones
et gryphas· ⁊ imēsoꝝ hoīm mōstra ipossibile ē
Parthia ab indie finib⁹ vsq; ad mesopothamiā
generalr̄ noīat· Propt̄ inuictā eīm ꝛtutem par
thoꝝ ⁊ assyria ⁊ relīq; prime regiōes eiꝰ nomen
traxerūt· Sūt ei in ea aracusa· parthia· assyria·
media· ⁊ ꝑsida· que regiōes inuicē sibi ꝓuncte
initū ab indo flumīe sumūt· tigri claudunt̄ lo
cis mōtuosis ⁊ aspioꝛibus site: hūtes fluuios hi
daspen ⁊ ararim· Sūt eīm inter se finib⁹ suis di
screte· noīa a ꝓpr̄ijs auctoꝛib⁹ ita trahētes· A
racusa ab oppido suo nūcupata· Parthiā par
thi ab scythia venīētes occupauerūt: eamq; ex
suo noīe vocauerūt· Hꝰ a meridie rubꝝ mare ē
a septētrione hircanū saltū· ab occiduo sol' pla
ga media· Regna in ea decē ⁊ octo sunt ꝓrec
ta a caspio littoꝛe vsq; ad terras scythaꝝ· Assy
ria vocata ab assur filio sem· q̄ eā regionē pꝰ di
luuium p̄mus incoluit· Hec ab oꝛtu indiā· a me
ridie mediā tāgit· ab occiduo tigrim· a septētri
one mōtē caucasum: vbi ꝓrte caspie sunt· In
hac regione p̄mus inuentus est vsus purpure·
Jnde p̄mū crinū ⁊ coꝛpm vnguēta venerūt· et
odoꝛes q̄bus romanoꝝ atq; grecoꝝ effluxit lu
xuria· Adedia ⁊ ꝑsida a f̄gib⁹ medo ⁊ perso co
gnoīate· q̄ eas ꝓuincias bellādo aggressi sunt·
Ex q̄bus media ab occasu trāsuersa parthia re
gna āplectīt· a septētriōe armenia circūdat· ab
oꝛtu caspios videt· a meridie ꝑsidā· Hꝰ ⁊ra me
dicā arboꝛē gignit· q̄m alia regio mūne ꝓturit·
Sūt aūt medie due: maioꝛ ⁊ mīoꝛ· Pertīda tē
dens ab oꝛtu vsq; ad indos· ab occasu rubꝝ
mare hz· ab aq̄lone ꝛo mediā tāgit· ab austro
armeniā que ꝑsidē ānectīt· q̄bus est Susa oppi
dum nobilissimū· Jn ꝑsida p̄mū oꝛta ē ars ma
gica· ad q̄m nemroth gigas post ꝓfusionē ling
uaꝝ abūt· ibiq; ꝑsas ignē colere docuit· Mam
oēs in ill'ꝓnb⁹ solē colūt· q̄ ipoꝛ lingua el dicīt
Mesopotamia grecā etymologiā possidet: q̄
duobus fluuijs ambiaī· Hāc ab orīete tigri hēt
ab occiduo eufratē· incipit aūt a septētriōe int
mōtē tauꝝ ⁊ caucasum· cꝰ a meridie seq̄tur ba
bylonia· ōinde chaldea· nouissime arabia· Eo
demō babylonie regiōis caput· babylon vrbs
est· a quo nūcupata est· tā nobilis vt chaldea et
assyria ⁊ mesopotamia in eiꝰ nomē aliq̄n trāsie
runt· Arabia appellata· i· sacra· Hoc eīm ſignifi
care interp̄taī· eo q̄ sit regio thurifera odoꝛes
creās· Hinc eā greca eodemon: nostri beatā no
minauerūt· In cui⁹ salt⁹ ⁊ myrrha ⁊ cinamo
mum ꝓuēit· Jbi nascīt auis fenix· sardonix gē
ma· ⁊ hyris melocides ⁊ pedoꝛata ibi inuenīt·
Jpa est ⁊ saba appellata a filio chus: q̄ nūcupa
tus est saba· Hec aūt angusto terre tractu ad o
rientē ꝛsus ad ꝑsicū sinū extendīt· cui⁹ septen
trionalia chaldea claudit· occasum sin⁹ arabicꝰ
Syriam syrus q̄dam phibeī idigena a suo vo
cabulo nūcupasse· Hec ab orīete fluuio eufrate
ab occasu mari nr̄o ⁊ egipto termīatur· habēs
a septentrione armeniā ⁊ cappadociam· a meri
die sinū arabicum· Situs eiꝰ ꝓrectus in im
mensam lōgitudinē in lato angustioꝛ· Hz autē
in se ꝓuincias comagenā· phenicīā· ⁊ palestinā
cuius ꝑs est iudea absq; saracenis ⁊ nabatheis
Comagena p̄ma ꝓuincia syrie a vocabulo co
mage vbis nūcupata· q̄ quōdam ibi metropo
lis hēbatur· Hui⁹ est a septētrione cappadocia·
ab oꝛtu mesopotamia· a meridie syria· ab occa
su mare magnū· Phenix cadmi frat̄ de theb e
giptioꝝ in syriā ꝓfectus apō sidonē regnauit·
eamq; ꝓuinciā ex suo noīe phenīciā appellauit
Jpa est vbi est turꝰ ad quā Esa· loq̄t· Hz aūt ab

¶ De asia ⁊ ꝑtibus eius III.

Sia ex noie cuiusdã mlieris est appellata·que apꝺ ãtiquos impiũ tenuit oñẽtis·Hec in tertia oꝛb ꝑte disꝑsita ab oriente oꝛtu solꝭ·a meridie oceano· ab occiduo nr̃o mari finiꝯ·a septẽtriõe meotide lacu ⁊ tanai fluuio ꝯminaꝯ·Hz aũt ꝓuincias mlras ⁊ regiões quarũ breuiter noia ⁊ sit⁹ expediã· sumpto initꝺ a paradiso·Paradisus ẽ loc⁹ in oriẽtis ꝑtib⁹ ꝓstitut⁹: cui⁹ vocabulũ ex greco i latinũ ỿnꝯ hoꝛt⁹· Poꝛro hebraice eden ꝺr·qꝺ in nr̃a lingua delicie interꝑtaꝯ·qꝺ vtrũq; iũctũ facꝫ hoꝛtũ deliciaꝝ·Est eñ oñi genere ligni ⁊ pomiferaꝝ arboꝝ ꝓsit⁹: hñs etiã lignũ vite·Nõ ibi frig⁹· ñ estas: hz ꝓpetua aeris tẽperies·E c⁹ medio fons ꝓrũpẽs: totũ nemus irrigat·Diuidiꝯq; in q̃ttuoꝛ nasceñtia flumia· c⁹ loci post pctñ homis aditus iterdlusus est·Septus est eñ vndiq; romphea flãmea id est muro igneo accinct⁹: ita vt ei⁹ cũ celo pene iungaꝯ incẽdiũ·Cherubin q̃z·i·angeloꝝ ꝓsidiũ arcẽdis spiritibus malis sup romphee flagrãtia ordinatũ est vt hoies flãme angelos ỿno malos angeli boni sꝫmoueãt·ne cui carni l'spiritui trãsgressiõis aditus paꝺisi pateat· India vocata ab indo flumie ꝙ ex ꝑte occidẽtali claudiꝯ·Hec a meridiano mari poꝛrecta vsq; ad oꝛtum solis·⁊ a septẽtriõe vsq; ad mõtem caucasum ꝓuenit·hñs gẽtes multas ⁊ oꝑpida·insulã q̃z taꝓbane gẽmis ⁊ elephãtis ffertã·crysam et argyre auro argẽtoq; fecũdas·vtilẽ q̃z arboribus foliꝭ nũq̃z carẽtẽ·Hz ⁊ fluuios gangẽ et hidan ⁊ ypanẽ illustrãtes indos· Terra indie fauoniꝭ spũ saluberrima in ãno bis mittit fruges·vicẽ hyemis ⁊ estatis ethereas patiꝯ·Gignit aũt tinct⁹ coloꝛis hoies·elephãtes ingentes monocerõ bestiã·psitacũ auẽ·hebenũ q̃z lignũ et cinnamũ·⁊ pip·⁊ calamũ aromaticũ Mittit et ebur·lapides q̃z ꝓciosos·berillos·chrysopassos ⁊ adamãtẽ·carbũculos·liguites· margaritas·⁊ vniões q̃b⁹ nobiliũ feiaꝝ ardet ambitio· Ibi sunt ⁊ mõtes au⁹ei q̃s adire ꝓpꝫ dracones et gryphas·⁊ imẽsoꝝ hoim mõstra ipossibile ẽ Parthia ab indie finib⁹ vsq; ad mesopothamiã generaliꝫ noiaꝯ·Propꝫ inuictã eñ ỿtutem parthoꝝ ⁊ assyria ⁊ reliq̃ ꝓme regiões ei⁹ nomen traxerũt·Sũt ei in ea aracusa·parthia·assyria·media·⁊ psida·que regiões inuicẽ sibi ꝓuncte initũ ab indo flumie sumũt·tigri claudunꝯ locis mõtuosis ⁊ aspꝛioꝛibus site: hũtes fluuios hi daspen ⁊ ararim·Sũt eñ inter se finib⁹ suis discrete·noia a ꝓpꝛijs auctoꝛib⁹ ita trahẽtes. Aracusa ab oꝑpido suo nũcupata· Parthiã parthi ab scythia veniẽtes occupauerũt: eamq; ex suo noie vocauerũt·Hz a meridie rubꝝ mare ẽ a septẽtrione hircanũ saltũ·ab occiduo solꝭ plaga media· Regna in ea decẽ ⁊ octo sunt poꝛrecta a caspio littoꝛe vsq; ad terras scythaꝝ·Assyria vocata ab assur filio sem·ꝙ eã regionẽ p⁹ di luuium ꝓmus incoluit·Hec ab oꝛtu indiã·a meridie mediã tãgit·ab occiduo tigrim·a septẽtrione mõtẽ caucasum: vbi poꝛte caspie sunt· In hac regione ꝓmus inuentus est vsus purpure· Inde ꝓmũ crinũ ⁊ coꝛpm vnguẽta venerũt·et odoꝛes q̃bus romanoꝝ atq; grecoꝝ effluxit luxuria·Abedia ⁊ psida a ꝛ̃gib⁹ medo ⁊ perso cognoiate·ꝙ eas ꝓuincias bellãdo aggressi sunt· Ex q̃bus media ab occasu trãsuersa parthia regna ãplectiꝯ·a septẽtriõe armenia circũdaꝯ·ab oꝛtu caspios videt·a meridie ꝓsidã· ih⁹ ẽra medicã arboꝛẽ gignit·q̃m alia regio mũe ꝓtulit· Sũt aũt medie due: maioꝛ ⁊ mioꝛ· Pertida tẽdens ab oꝛtu vsq; ad indos· ab occasu rubꝝ mare hz·ab aq̃lone ỿno mediã tãgit· ab austro armenuã que ꝓside ãnectiꝯ·q̃bus est Susa oꝑpidum nobilissimũ· In ꝓsida ꝓmũ orta ẽ ars magica·ad q̃m nemroth gigas post ꝯfusionẽ linguaꝝ abũt·ibiq; ꝓsas ignẽ colere docuit· Nam oẽs in ill⁹ ꝓnb⁹ solẽ colũt·ꝙ ipoꝝ lingua el dicitꝯ Mesopotamia grecã etymologiã possidet: q̃ duobus fluuijs ambiaꝯ·Nã ab oriẽte tigri hẽt ab occiduo eufratẽ· incipit aũt a septẽtriõe inꝯ mõtẽ tauꝝ ⁊ caucasum· c⁹ a meridie seq̃tur babylonia·ỿnde chaldea·nouissime arabia·Eodemõ babylonie regiõis caput·babylon vrbs est·a quo nũcupata est·tã nobilis vt chaldea et assyria ⁊ mesopotamia in ei⁹ nomẽ aliq̃n trãsierunt·Arabia apellata·i·sacra· Hoc eñ significare interꝑtaꝯ· eo q̃ sit regio thurifera odoꝛes creãs·Hinc eã greci eodemon: nostri beatã nominauerũt·In cui⁹ saltib⁹ ⁊ myrrha ⁊ cinamomum ꝓuẽit·Ibi nascit auis fenix· sardonix gẽma·⁊ hyris melocides ⁊ pedoꝛata ibi inueniꝯ Ipa est ⁊ saba apellata a filio chus: ꝙ nũcupatus est saba·Hec aũt angusto terre tractu ad orientẽ ỿnus ad psicũ sinũ extendiꝯ· cui⁹ septentrionalia chaldea claudit·occasum sin⁹ arabic⁹ Syriam syrus q̃dam phibeꝯ idigena a suo vocabulo nũcupasse·Hec ab oriẽte fluuio eufrate ab occasu mari nr̃o ⁊ egipto terminatur· habẽs a septentrione armeniã ⁊ cappadociam· a meridie sinũ arabicum·Situs ei⁹ poꝛrectus in immensam lõgitudinẽ in lato angustioꝛ· Hz autẽ in se ꝓuincias comagenã·phenicã·⁊ palestinã cuius ps est iudea absq; saracenis ⁊ nabatheis Comagena ꝓma ꝓuincia syrie a vocabulo comage vibis nũcupata·ꝙ quõdam ibi metropolis hẽbatur·Hui⁹ est a septẽtrione cappadocia· ab oꝛtu mesopotamia·a meridie syria·ab occasu mare magnũ·Phenix cadmi frat de theb egiptioꝝ in syriã ꝓfectus apꝺ sidonẽ regnauitꝯ eamq; ꝓuinciã ex suo noie phenicia apellauit Ipa est vbi est tur⁹ ad quã Esa·loqꝯ·Hz aũt ab

oriēte arabiā·a meridie mare rubꝝ·Palestina ꝓuincia philistim vrbē metropolim habuit:q̄ nūc dr ascalō·ex qua ciuitate ois circa eā regio palestina est nūcupata·Ihui⁹ ab oriēte mare rubū occurrit·a meridiano late iudea excipit·a septētrionali plaga tyrioꝝ finib⁹ claudit·ab occasu egiptio limite termiat·Judea regio palestine ex noīe iude appellata·ex c⁹ tribu reges habuit·Hec pr⁹ chanaā dca est·a filio cham sū a decē chananeoꝝ gētib⁹·qb⁹ expulꝰ cādē terraꝝ iudei possederūt·Jnitiū lōgitudis eius a vico arfa vsq; ad vicū iuliadē porrigit·in q̄ iudeorū pariter ac tyrioꝝ cōis hitatō est·Latitudo aūt ei⁹ a mōte libani vsq; ad tiberiadis lacū extendit·In medio aūt iudee ciuitas hierosolyma ē quasi vmbilic⁹ regiōis tot⁹ terre· variarū opū diues·frugib⁹ fertil·aq̄s illustris·optima balsamis·Tū fm elemētoꝝ gr̄am estimauerūt iudei eā ꝓmissam ꝑib⁹ terrā fluentē lacte ⁊ melle·cū hinc ille dei resurrectōis ꝓgatiuā polliceretur·Samaria regio palestine·ab oppido q̄dā nom̄ accepit·qō vocabat samaria:ciuitas q̄ndā ꝓgalis in ysrl·q̄ nūc ab augusti noīe sebastia nūcupat·Hec regio int iudeā ⁊ galileā media iacet: inapiēs a vico cui nom̄ est eleas·deficiēs in tra acrabato·Sit⁹ ei⁹ natura ꝓsilis· nec vllo differēs a iudea·Galilea regio palestine vocata q̄ signat cādidiores hoies q̄s palestina·Hec aūt duplex ē·superior ⁊ inferior:sibi tam̄ ꝓnexe· sirie ⁊ phenici adherētes· Terra eaꝝ optima ⁊ feraꝝ et fructib⁹ satis fecūda·Pētapol regio i ꝓsimo arabie ⁊ palestie sita·dca a q̄nq; ciuitatib⁹ ipsorū·q̄ celesti igne ꝓsūpte sunt·tra ap̄l⁹ a hierosolimis oli vbrima·nūc aūt defecta atq; exusta Mā ꝓ scelere incolaꝝ de celo descēdit ignis·q̄ regionē illā in cineres exinos dissoluit·L⁹ vmbra q̄ dā ⁊ spēs in fauill⁹ ⁊ arboꝝ ipſ etiā adhuc vidēt·Masc̄ ei ibi poma virēta sb tāta spē maturitat⁹ vt edēdi desideriū gignāt·si carpas fatesc̄ ac resoluunt̄ in cinerē·fumūq; exalāt q̄si adhuc ardeant·Nabathea regio a nabaioth filio ismael nūcupata·Jacet aūt iter iudeā ⁊ arabiā ⁊ surgēs ab eufrate ī mare rubrū porrigit et ē ps arabie· Egypt⁹ que pr⁹ aerea dicebat ab egypto danai fratre postea ibi fignāte nomē accepit Hec ab oriēte sirie ac rubro mari ꝓiūcta ab occasu libiā hz·a septētriōe mare magnū·a meridie xo introrsus fcedit ptēdēs vsq; ad ethiopes·fgio celi imbrib⁹ insueta ⁊ pluuiaꝝ ignara·Nilus solus eā circūfluēs irrigat:⁊ inunda tōe sua fecūdat·Tū ⁊ feraꝝ frugib⁹ multā ptē terraꝝ fruīto alit·ceteroꝝ q̄s negociorū adeo copiosa:vt impleat necessarijs merab⁹ etiā orbē terraꝝ·Finis egipti canopea·a canope menelai gubnatore sepulto in ea insula q̄ libie ꝓmontiū ⁊ ostiū nili fac̄·Seres oppidū orientis a q̄ et gen⁹ sericū ⁊ fgio nūcupata est·Hec a scithico oceano ⁊ mari caspeo ad oceanū orētalem inflectit·nobilib⁹ frōdib⁹ fertil·a q̄bus vellera decerpunt·q̄ ceteraꝝ gētiū seres ad vsum vestium vēdūt·Bactrie fgiōi ꝓpus amnis bactros vocabulū dedit Partes ei⁹ q̄ plene sunt ꝓpaginis:iugis ābiunt·q̄ adūse sunt indi fluuij fontibus termiant·Reliq̄ includit occ⁹ fluui⁹·Addit bactria fortissimos camelos nūq̄ atterentes pedes·Scithia sicut ⁊ gothia a magog filio iaſeth fert cognoiata·c⁹ terra olim ingēs fuit·nā ab oriēte india·a septentriōe p paludes meotides iter danubiū ⁊ oceanū vsq; ad germanie fines porrigebat·Postea xo miora effecta a dextra oriētis pte qua ocean⁹ siric⁹ tēdit vsq; ad mare caspiū qō est ad occasū·dehinc a meridie vsq; ad caucasi iugū deducta ē:cui sbiacet hircania ab occasu hūs piter gētes multas ꝓpt terrarū infecūditatē late vagantes·Ex qb⁹ q̄dā agros incolūt·q̄dā portētuose ac truces carnib⁹ hūanis eoꝝ sanguie viuūt·Scithie ꝑtes terre sunt locupletes:inhitabiles tū ꝑtes Mā dū in plerisq; locis auro ⁊ gēmis affluāt:griphoꝝ imanitate accessus hoīm rar⁹ ē·Smaragdis aūt optimis hec patria ē·Liane⁹ q̄z lapis ⁊ cristall⁹ purissim⁹ scithie est·Hz ⁊ flumia magna oscorum phasidē atq; araxē·Hircania dca a silua hircana·q̄ scithie sbiacet·hūs ab oriēte mare caspiū· a meridie armeniā·a septētriōe albaniā·ab occasu hiberiā·Est aūt siluis aspa·copiosa imanibus feris·tigribus·pātherisq; ac pardis· De q̄ Virḡ ·Hircaneq; admorūt vba tigres·Albāia a colore ꝓpr̄ noiata·eo q̄ albo crine nascant⁹· Hec ab oriēte sb mari caspio surgēs p ora occani septētrional⁹ vsq; ad meotides paludes p ōserta ⁊ inculta extēdit·Huic terre canes ingentes sunt:tāteq; ferocitatis·vt tauros pmāt:leones perimāt·Armenia nuncupata ab armeno iasonis thessali comite·q̄ amisso rege iasone collēa multitudie ei⁹ que passim vagabat armeniā cepit·⁊ ex suo noīe nūcupauit· Sita est aūt inter tauꝝ ⁊ caucasum·a cappadocia vsq; ad caspiū mare,ptēsa·hūs a septentriōe ceraunios montes·ex c⁹ collib⁹ tigris fluui⁹ nascit·⁊ in c⁹ mōtibus archa p⁹ diluuiū resedisse phibet Duplex est aūt armēia supior ⁊ inferior:siē due pānōie· Hiberna regio asie ē,ppe pōtū armeme iuncta· In hac herbe tincture vtiles nascūt· Cappadocia vbs,ppa nolauit·Hec in capite sirie sita ab oriēte armeniā tāgit·ab occasu asiā miorē·ab aq̄lone mare cimmericū·et themiscirios cāpos: q̄s habuere amazōes·a meridie xo taurū mōtem cui subiacet cilicia ⁊ isauria vsq; ad cilicū sinum qui spectat ꝫ insulā cypꝝ· Terra ei⁹ āte alias nutrix equoꝝ·Halys amnis per eam fluit·qui quondam lydie regna disiūxit a persis·

Asia mior ab oriēte cappadocia cingit· ab alijs ꝓb⁹ vndiq; mari circūdat· Mā a septēnione pōtū euxinū hz ab occasu ꝓpontidē· a meridie egyptiū mare· hz puicias· bithmiā· phrygiam galatiā· lydiā· cariā· pāphyliā· t isauriā· lyciam atq; ciliciā· Prima asie miozis bithymia in pōtu exordio ad solis oriētis ptē: adūsa thracie iacet· multis ātea noibus appellata· Mā ꝑus bebrycia dca· deiñ mygdonia· mox a bithyno rege bithynia nūcupata· Jpa est t maior phrygia Nicomedia vrbs in ea ē· vbi hānibal fugiēs venenū haustu aiam expirauit· Galacia dcā a priscis gallox gētib⁹ a q̄b⁹ extinct occupata· Nam galli in auxiliū a rege bithynie euocati: regnū cū eo pacta victoria diuisert· sicq; deiñ greci ad mixti: ꝑmū gallogreci nūc ex ātiq̄ gallorū noie galathe dñr· t eox regio gallacia nuncupatur Phrygia dca a phrygia Cecropis filia· Hec et dardania a dardano iouis filio dca· de q̄ homer⁹ ait· Quē ꝑmū genuit celesti iupiter arce· Hic eñ ꝓfect⁹ de counthо ciuitate ꝑm⁹ venit in phrygiā· Est aūt regio troadis supiecta ab aq̄lonis ptē galacie· a meridiana vicina est lycaonie· ab oriēte lydie adheret· ab occidente hellesponto mari t̄miat· Ilⁱ⁹ regio troia est quā ex suo noie appellauit tros· troianox rex ganymedis p̄· Due sunt aūt phrygie· maior t minor· Ada ior phrygia smyrnā hz· mior ꝟo iliū lycaoniam Cariā herin⁹ fluui⁹ discernit a phrygia· Lydia sedes ātiqua regū quā pactoli vnda extulit i diuitias torrētibus aureis· Hec antea meonia dicebat· Que dū ꝓ breuitate duos fratres reges lydū t tyrrhenū ferre ñ posset· hinc ex sorte tyrrhenus cū ingēti multitudine ꝓfect⁹: loca italie occupauit· t tyrrheniā noiauit· Lydia aūt a lydo regis fratre q̄ in ꝓuicia remāserat: cognoiata est· Cōiugit aūt ob occidēte minoꝝ phrygie ab ortu smyrnā vrbē hz· quā melas fluuius cingit· L⁹ cāpos pactolus t herin⁹ arcū fluūt· harenis aureis ditissimi Isauria ex situ loci phibetur cognoiata· q̄ vndiq; apta auraꝝ flatib⁹ pateat· Metropolim vrbē seleuciā hz· Cilicia a cilice quodā noñ traxit· quē ortū fenice dicūt· antiq̄ozēq; ioue fuisse asserūt· Pluria tacet cāpis: recipiēs ab occiduo liceā· a meridie mare persicū· a tergo mōtis tauri iuga· Hāc cydn⁹ amnis intersecat: mrēm vrbiū hz tarsum· In ea t coryceus oꝑidū ē· vñ crocū plurimū t optimū vēit: spiramie flagrāt⁹· t colore pulcr⁹ auro· Lycia nūcupata q̄ ab oriēte adiūcta cilicie sit· Mā hēt ab ortu ciliciā· ab occasu t meridie mare· a septentrioñe cariā· Ibi ē mōs chimera: q̄ nocturnis estib⁹ ignē exhalat: sic in sicilia etna t vesuuius in cāpania

¶ De europa

Est asiā ad europā stilū ꝟtim⁹· Europa q̄pe agenoris regis libye filia fuit: quā iouis ab africa raptā cretā aduexit· t ttiaꝝ ptē orbis ex ei⁹ noie appellauit· Jste aūt est agenor libye fili⁹· ex qua t libya· i· africa fert cognoiata· Eñ apparet ꝑus lybyā accepisse vōbulum: postea europā· Europa autē in tertiā orbē diuisa incipit a flumie tanais descēdēs ab occasu ꝓ septētrionalē oceanū vsq; in fines hispāie: cuius ps oriētalis t meridiana a pōto consurgens tota mari magno ꝯiūgit· t in insulā gadibus finit· Prima europe regio scithia inferior· que a meotidis paludib⁹ incipiēs inf danubiū et oceanū septētrionalē vsq; ad germaniā porrigit· que terra generalr ꝓpter barbaras gētes q̄bus inhabitat: barbarica ōr· Ih⁹ ps ꝑma alamania est· q̄ ad meotidas paludes ptingit· P⁹ hāc dacia vbi t gothia· deiñ germania vbi plurimā ptē sueui incoluerūt· Germania post scythiā inferiorē a danubio inf rhenū fluuiū oceanūq; ꝯclusa: cingit a septentrioñe t occasu oceano· ab ortu ꝟo danubio· a meridie rheno fluie dirimit terra diues viriū· ac ꝑlis nūeroꝝ t immanib⁹· Eñ t ꝓpter fecūditatē gignēdox populox germania dca est· Gignit aues hyrcanias· quax pēne nocte plucēt Elisontas q̄ feras et vrsos arcq; alces ptirit· Mittit t gēmas· crystallū t sucinū· callaicū q̄ viridē· t ceraunū cāvidū· Due sunt aūt germāie· supior iuxt septētrionalē oceanū· inferior iuxt rhenū Prouicias āt quas danubi⁹ a barbarico ad mediterraneum mare seducit· ꝑma ē mysia a messiū ꝓuētu vocata· Eñ t eā veres cereris horreū nūcupabāt Hec aūt ab oriēte ostijs danubij iūgit· ab euro ꝟo thracie· a meridie macedonie· ab occasu ystrie copulat· P⁹ mysiā aūt pānonia ē· Jñ noricus ager frigidus t parti⁹ fructuosus· P⁹ quē refic⁹ ferax frugib⁹ q̄ excipit galliam belgicam· Thracie tyras iafeth fili⁹ veniēs nomē dedisse phibet· Alij a scuticia incolax thraciā appellatā dirext· Hunc ab oriēte ꝓpontis t vbs ꝓstātino pol⁹ opposita est· a septētrioñe ꝟo ister obtēdit· a meridie ꝟo egeo mari adheret· ab occasu macedonia illi ꝑiacet· L⁹ regionē olim bessox populus massagete sarmate scithe t alie plurime natōes incoluerūt· Ampla ē eñ: ideoq; plurimas ptinuit gētes· Hebrū fluuiū thracia fūdit: q̄ etiā gētes barbarox plurias tāgit· Grecia a greco rege vocata· q̄ cūctā eā regionē regno incoluit· Sūt aūt ꝓuicie grecie septē· q̄x ꝑma ab occidēte dalmacia iñ epir⁹· iñ bellas· iñ thessalia inde macedonia· inde achaia· t due in mari creta t cyclades· Illyric⁹ aūt generalr ois grecia est· Dalmacia a delmi maria eiusdē ꝓuincie ciuitate traxisse nomen existimat· Adheret aūt ab oriente macedōie· a septētrioñe mysie· ab occasu istria t̄miat· a meridie ꝟo adriatico sinu dauditur· Epir⁹ a pirrho achillis filio cognominata

cuius ps chaonia q̄ aſi molossia dc̄a ē a molos-
so filio pyrrhi quē de andromacha hūit. Sed
postq̄z occisus est pyrrh⁹ oꝛestis insidijs andro
machā helen⁹ suscepit: enuitq̄z regnū puigni q̄
successerat pſi a q̄ molossia dc̄a est ps epiri. q̄m
helen⁹ postea a fratre chaone quē in venatu p
ignoꝛātiā ꝺꝛ occidisse chaoniā noiauit q̄si ad so
latiū frīs extincti. Hellas dc̄a a fge helline deu
caliōis t pyrrhe filio. a q̄ et ꝑs greci hellines
nūcupati sunt. Jp̄a est t attica terra: atta prius
dicta. Mā gran⁹ q̄dā grecie indigena fuit. ex c⁹
filia attis noie attica terra vocata ē. Hec inf ma
cedoniā t achaiā media iacet. arcadie a septē
trionali ꝑte ꝓiūcta. Jp̄a est t ꝺa grecia vbi fuit
athenas ciuitas: inf libaliū lfax t ꝓꝺoꝛ nutrix
qua nihil habuit grecia clari⁹ atq̄z nobilius. In
ea est t marathoni⁹ cāpus: opinioē q̄dam plij
cruētissimus. Helladis aūt due sunt ꝓuicie. bo
etia t peloponesus. Boetia aūt dc̄a hac ex cā
Dū cadmus agenoꝛis filius europā soꝛoꝛem a
ioue raptā ex p̄cepto genitoꝛis q̄reret nec repe-
riret: pſis irā formidās ꝓfirmato aio elegit exi-
liū. Mā bouis forte ꝓspecte secut⁹ vestig. a ap̄le
xus est sedē vbi illa recubauit. sicq̄z locū de no
mine bouis boetiā noiauit. vbi t thebas vbez
ꝓstruxit. in q̄ olim ciuilia bella detonuerunt. et
vbi nati sunt apollo t hercules maꝛ ille the-
banus. Eadē est aonia vocata a fonte q̄dā ap
pollini et musis cōsecrato q̄ in eadē boetia est.
Peloponesus scd̄a ps helladis a pelope fgna
ta atq̄z vocata. Thessalia a thessalo rege ꝓgni
miata. q̄ ad meridianā plagā macedonie ꝓiun
cta ē. cui⁹ a tergo pieria ē. Adulta in thessalia
flumia t opida. inf q̄ p̄cipue thessalōica t the-
be. Jbi est t mōs parnasus quōdā apollini ꝓ
secrat⁹. Thessalia patria achill⁹ t origo laphita
rū fuit. de q̄b⁹ ferf q̄ hi p̄mo equos frenis do-
muerūt. vñ t cētauri dc̄i sunt. In thessalia p̄mū
solidi aurei facti sunt. domādex q̄z equoꝛū v-
sus p̄mū regnis est. Macedonie in exoꝛdio ab
emathio rege emathie nom̄ erat: ſz macedo de
ucaliōis matern⁹ nepos postq̄z ibi accepit p̄nci-
patū mutauit vocabulū. macedoniamq̄z a suo
noie dixit. Est aūt ꝓfinis ab oꝛiēte egeo mari. a
meridie achaie. ab occasu dalmacie. a septētrio
ne mysie. patria alexādri magni. t fgio aureis
venis argētiq̄z opima. Lapidē quē pcanitē vo
cant ista gignit. Mōs olymp⁹ in ea est. q̄ excel-
lentꝛ vtice tm̄ attollit vt in cacumine ei⁹ nec nu-
bes nec vēti sentiant. Achaia ab acheo rege et
vbs t puicia appellata. Hec pene insula ē. Mā
absq̄z septētrionali ꝑte qua macedonie iūgitur
vndiq̄z septa ē mari. Ab oꝛiēte ei hꝫ myrtoū ma
re. ab euro creticū. a meridie ionū. ab africo t
occasu cassiopas insulas. a sola septētrionali ꝑte
macedonie l'atthice ēre adiūgit. hui⁹ caput est
vbs corinth⁹: grecie dec⁹. Jnach⁹ ē achaie flu-
ui⁹. Arcadia ꝺo sin⁹ achaie est vt platani folū
inf ionū t egeū mare exposita. q̄m arcas iouis
et calliste fili⁹ pelagis in ditōem redactis ex suo
noie arcadiā nūcupauit Jp̄a ē t sicyonia a sicy
one rege. a q̄ t regnū sicyonioꝛ ē dc̄m. Hꝫ aūt
arcadia fluuiū magnū erymāthū. abestō c̄ꝫ la-
pidē: q̄ semf accēsus nūc̄z extīguit. Lādidissime
etiā merule ibi nascūf. Pānonia ab alpib⁹ ape
ninis ē nuncupata. q̄b⁹ ab italia secernit. regio
ꝺo fo. tl t solo leta duob⁹ satis acribus fluuijs
ꝺrauo fauoq̄z vallata. Cōiūgit aūt cū norico t
retia: hīs ab oꝛiēte mysiā. ab euro istriā. ab a-
frico ꝺo alpes apeninos. ab occasu galliā bel-
gicā. a septētriōe danubij fontē vel limitē. q̄ ger
maniā galliāq̄z secernit Jstriā ister amnis voca
uit q̄ ei⁹ terrā influit. Jp̄e est danubi⁹. Hꝫ autez
istria a septētriōe pānoniā. Italia olim a greci
ꝑtis occupata: magna grecia appellata ē. De-
inde a regis noie saturnia moꝛ et latiū dc̄a. eo
q̄ idē saturn⁹ a ioue sedib⁹ suis pulsus ibi latu-
erit. postremo ab italo siculoꝛ rege ibi regnāte
italia nūcupata est. L⁹ sit⁹ lōgitudine āpli⁹ c̄ꝫ
latitudine a circio in eurū extēdit. a meridie tyr
reno mari. ab aq̄lone adriatico claudit. ab oc
ciduo alpiū iugis finit. terra in oīb⁹ reb⁹ pulcer
rima. soli fertilitate pabuli vbertate gratissima
Hꝫ lac⁹ venacū. auernū atq̄z lucrinū: fluuios e-
ridanū t tyberim. t tepētes fōtib⁹ baias. Gig-
nit gēmas sertice liguriū t coꝛalliū. boā c̄ꝫ ser-
pentē. lince ferā. t diomedias aues. Italia āt t
hispania idcirco hesperie dc̄e q̄ greci hespo sicl
la nauigent. t in italia t in hispania due. q̄ hac
rōne discernunt. Aut ei hesperiā solā dicis t si-
gnificas italiā. aut addis vltimam t significas
hispaniā. q̄ in fine occidētis est. Tuscia ps ita-
lie: vmbria ꝺo ps tuscie. Tuscia aūt a freq̄nta
sacroꝝ t thuris vocata απο του θυειν. Vm
bria ꝺo ꝺꝛ vt historie narrant. eo q̄ tpe aq̄se di-
dis imbrib⁹ suppfuit. t ob hoc vmbria grece co-
gnoiata. Est ei in iugis apenini mōtis sita in p
te italie iux meridiē. Hetruria ps italie dicta q̄
ei⁹ fines tendebant vsq̄z ad ripā tyberis. quasi
ετερος ὁροος. Mā ateros significat alteroſ
oꝛos finis vocat. Rome ei fines ātea vna tm̄ ti
beris ripā tenebāt. Alij hetruriā dictā ab hetru
sco p̄nape putant. Jdē t tyrrhenia a tyrrheno
lydij fratre. q̄ ex sorte cū p̄pli ꝑte de meonia ve-
nit ad italiā. Hec est t tuscia. ſz tusciā dicere nō
dēmus. q̄ nusq̄z legim⁹. Tuscia aūt a freq̄nta
sacrificij t thuris dc̄a est απο του θυειν. Il-
lic t aruspicia dīr esse repta. Apulia vbi baun-
dusiū. quā t olim secuti diomedē ducē ꝓdide-
rūt. Campania hꝫ terras hyeme āni atq̄z estā
te vernātes. Sol ibi mitf. tēperies grata. aer pu
rus t blād⁹. Gallia a cādore ꝑtis nūcupata est.

Gala eñ grece lac ōr. Adontes eñ t rigor celi ab ea pte solis ardorē excludūt. q̄ fit vt candor corpor nō colereť. Hāc ab oriēte alpiū iuga tuent. ab occasu ocean⁹ includit. a meridie prupta pyrenei. a septētrione rheni fluēta atq; germania. Cui⁹ initiū belgica. finis aq̄tania ē. regio gleba vberi ac pabulosa. t ad vsū aiantū apta. flumin⁹ q̄z t fontib⁹ irrigua pfusa duob⁹. magnis rheno t rhodano fluuijs. Belgis aūt ciuitas ē gallie a q̄ belgica ꝓuintia dcā est. Cisalpina q; citra alpes. Trāsalpina. i. trās alpes. ꝓtra septētrionē. Retia ẋo q̄ sit iuxta rhenū. Aq̄tania aūt ab obliq̄s aq̄s ligeri fluminis appellata. q; ex plurima pte termin⁹ ei⁹ ē. eāq; pene in orbe cingit. Hispāia ꝑus ab ibero amne iberia nūcupata. postea ab hispalo hispāia ꝓgnoiata est. Ipsa ē t vera hesperia ab hespero stella occidētali dcā. Sita est āt int affricā t galliā. a septētrione pyreneis mōtib⁹ clausa. a reliq̄s pnbus vndiq; mari ꝓclusa. salubritate celi eq̄lis. oīm frugū generibus fecūda gēmar; metallorūq; copijs ditissima. Interfluunt eam flumia magna bethys. minc⁹. iberus t tagus aur; trahēs vt pactolus. hz ꝓuincias sex. tarraconēsem. carthaginēsem. lusitaniā. geletiā. bethycā t trās freta in regione africe tingitanā. Due sūt hispanie. citerior q̄ in septētrionali plaga a pyreneo vsq; ad carthaginē porrigit. vlterior q̄ in meridiē a celtiberis vsq; ad gaditanū fretum extēdit. Literior āt t vlterior dcā. q̄si citra t vltra. sz citra q̄si circa terras. t vltra vel q̄ sit vltima. vl q̄ nō sit post hāc vlla h̄ ē alia terra.

¶ De lybia. La. V.

Lybya dcā q̄ inde libs flat. h̄ est afric⁹. Alij aunt epaphuz iouis filium q̄ mēphin in egypto ꝓdidit ex cassiota vxore ꝑcreas sefiliā libyā. q̄ post in africa regnum possedit. Cui⁹ ex noie terra libya ē appellata. Africā aūt nominatā q̄dā inde existimant. q̄si aprica q̄ sit apta celo vt sole. t sine horrore frigoris. Alij dicūt africā appellari ab vno ex posteri⁹ abrahe ō cethura q̄ vocat⁹ ē afer. de q̄ supra meminim⁹. Incipit aūt a finib⁹ egypti pgēs iuxt meridiez p ethiopiā. vsq; ad atlantē montē. A septētrionali ẋo pte mediterraneo mari ꝓiūcta claudit. t in gaditano freto finit. hūs ꝓuincias libyā cyrenēsem. pētapolim. tripolim. bizantiū. carthaginē. numidiā. mauritaniā sitifensem. mauritaniā cesariensem. mauritaneā tingitanā. t circa sol ardorē ethiopiā. Libya cyrenēsis i pte africe ꝓma ē. a cyrene vrbe metropoli. q̄ ē in ei⁹ finib⁹. nūcupata. huic ab oriēte egypt⁹ ē. ab occasu syrtes maiores t troglodyte. a septētrionē mare libycū. a meridie etyopie t barbaror; varie natōes t solitudies iaccessibiles. q̄ etiā basiliscos serpētes creāt. Pētapolis greca ligua a q̄nq; vrbib⁹ nūcupata. i. cyrene. beronice. cely tria apollonia. ptolomais: ex q̄b⁹ ptolomais t beronice a regib⁹ noiate sūt. Est āt pētapol libye cyrenēsi adiuncta. t eius finib⁹ deputata. Tripolitanā q̄z ꝓuintiā greci ligua sua signāt de nūero triū magnarū vrbiū. ocea. tabarce. leptis magne. hec hz ab oriēte syrtes maiores et troglodytas. a septētrionē mare adriaticum ab occasu bizātiū. a meridie getulos t garamantas. vsq; ad oceanū ethiopicū ptēdētes. Bizacena regio ex duob⁹ nobilissimis oppidis nomē sortita ē. ex q̄b⁹ vnū adrumet⁹ vocat. alterq; bizātiū. Hec sub tripoli ē. patēs passuū ducēta vel āpli⁹ milia. fecūda oleis. t glebis ita ꝓpinguis vt iacta ibi semia incremēta pene cētesime frugis renascāt. Zeugis vbi carthago magna ipsa ē t vera africa int bizātiū t numidiā sita. a septētrione mari siculo iūcta. t a meridie vsq; ad getulor; regionē porrecta. cui⁹ ꝓria q̄q; frugifera sūt. vlteriora āt bestijs t serpētib⁹ plena atq; onagris magnis in dēserto vagātibus. Getulia āt africe ps mediterrānea ē. Numidia ab incol⁹ passim vagātib⁹ sic vocata. q; nullam certā hꝫ sedē. Hā lingua eor; icerte sedes t vage numidie dicūt. Incipit aūt a flumie amisiga t in zeugitanū limitē desinit. hūs ab ortu syrtes minores. a septētrione mare q̄ intendit sardiniā. ab occasu mauritaniā sitifensez. a meridie ethiopū gētes regio cāpis ꝓpinguis. Ubi āt siluestri ē. feras educat. vbi iugi ardua. eq̄s t onagros ꝑcreat. Eximio etiā marmore ꝓdicat. qđ numidicū ōr. Hz vrbes ꝓcipuas hypone. regiū t susicadā. Mauritania vocata a calore ꝓlor;. Greci eñ nigrū mauro vocāt. Sic eñ gallia a cādore ꝓlū. ita mauritania a nigre die nomē sortita ē. Cui⁹ ꝓma ꝓuincia mauritania sitifensis ē. q̄ sitifi habuit opidū a q̄ t vocabulū traxisse regio phibet. Mauritania ẋo cesariēsis colonie cesarie ciuitas fuit t nomē puitie ex ea datū. Utreq; igit sibi ꝓiūcte ab oriēte numidiā hūt. a septētrioe mare magnū. ab occasu flumē maluā. a meridie mōtē astrixim. q̄ discernit int fecūdā terrā t harenas iacētes. vsq; ad oceanū. Mauritāia tingitana. a t'gi metropolitana h⁹ ꝓuitie ciuitate vocata ē. Hec vltima africe exurgit a mōtib⁹ septē. hūs ab oriēte flumē maluā. a septētrioe fretū gaditanū. ab occiduo oceanū atlāticū. a meridie gaulalū gētes vsq; ad oceanū hesperū perrātes. regio gignēs feras simias dracones t strutōes. Olim etiam t elephātis plena fuit q̄s sola nūc india parturit. Garamātis regionis caput garama oppidū fuit. Est aūt iter cyrenēsem t ethiopiā vbi est fons qui friget calore diei t calet frigore noctis. Ethcopia dcā a calore ꝓlor; q̄ solis vicinitas torret. Deniq; vim sideris ꝓdit hoim

color est eñ ibi iugis estus. Mã q̃q̃d eius est sub meridiano cardie ẽ. Circa occiduũ ãt mõtuosa ẽ. harenosa in medio. ad ouẽtalẽ xo plagã deserta. cui⁹ siꝫ ab occiduo atlãtis montis ad orientẽ vsq; in egipti fines porrigit. a meridie oceão. a septẽtrioc nilo flumie claudit. plurimas hñs gẽtes. diuso vultu t mõstruosa specie horribiles. Feraꝫ q̃ꝫ t serpentiũ referta est multitudie. Illic q̃pe rhinocerota bestia. t camelopardus. basiliscus. draco ingẽtes: ex q̃rũ cerebro gẽme extrahũt. Hyacinct⁹ q̃ꝫ t chrysopassus ibi reptãt. Cinnamomũ ibi colligit. Due aũt sunt ethiopie. vna circa sol⁹ ortũ. altera circa occasum in mauritania. Ex tres aũt ptes orbis. q̃rta ps trãs oceanũ interior ẽ in meridie. q̃ solis ardore nob incognita ẽ. in cuius finibus antipodas fabulose habitare pdũt. Proxima ãt hispãie mauritania ẽ. deinõ numidia. inde regio carthaginẽsis. postq; getulia accipim⁹. postea ethiopia. inde loca exusta solis ardoribꝰ. Sciẽdũ sane q; q̃dã puĩtie pmũ ỏ noie auctoris appellate sũt. postea a puĩtia gẽtis nomẽ factũ. Mã ab italo italia. t rursus ab italia italꝰ t sic vtimur ipso noie gẽtis quõ fuit ipsum nomẽ auctor. vñ deriuatũ ẽ nomẽ puĩtie Ex q̃ accidit ex vno homie noiari t ciuitatẽ t regionẽ t gẽtẽ. Prouĩtie ãt ex cã vocabulũ acceperũt. Pricipat⁹ nãq; gentiũ. q̃ ad alios reges ptinebant. cũ in ius suũ romãi vincẽdo redigerẽt. pcul positas regiões. puĩtias appellauerũt. Patria aũt vocata q; cõis sit oim q̃ i ea nati sũt. Terrã ãt significari vt pdiximꝰ elemtũ tras xo singlas ptes. vt africa. italia. Eadẽ et loca. Mã loca t terre spacia in orbe terraꝫ multas in se ptinẽt puĩtias. sic in corpe locꝰ ẽ pars vna multa in se ptinẽs mẽbra. sic t domus mlta in se ptinẽs cubicula. sic terre t loca dicunt terraꝫ spacia. q̃ꝫ ptes sunt puĩtie. sic in asia phrygia. in gallia retia. in hispãia bethyca. Mã asia locꝰ ẽ. puĩtia asie phrygia. troia regio phrygie. iluũ ciuitas troie. Itẽ regiões ptes sũt puĩtiaꝫ. q̃s vulgus puentus vocat. sic in phrygia troia sic in gallitia cãtabria asturia. A rectoribus aũt regio nũcupata ẽ. cuius ptes territoria sunt. Territoriũ aũt vocatũ. q̃si tauritoriũ: tritũ bobus t aratro. Antiq; ei sulco ducto t possessionũ t territorioꝫ limites designabãt.

¶ De insulis. Cap. VI.

Insule dicẽ q; in salo sint. i. in mari. Ex his q̃q; notissime t maxie. q̃s plurimi veterũ solerti studio indagauerũt. notãde sũt. Britannia oceani insula interfuso mari toto orbe diuisa. a vocabulo sue gẽtis ꝓgnoiata. Hec adũsa galliarũ pte ad pspectum hispanie sita est. Circuitus eius q̃dragies octies. cxv. milia. multa t magna flumina in ea. fõtes calidi metallorũ larga t varia copia. gagates lapis ibi plurimꝰ t margarite. Thanatos insula oceani. freto gallico a britania ẽ varia tenuis septa. frumẽtarijs cãpis t gleba vberi. Dicã ãt thanatos. a morte serpentiũ. q̃s dũ ipsa nesciat. asportata inde terra quoq; gẽtiũ vecta sit. ãgues illico pimit. Tile vltia insula oceani int septẽtriõalẽ t occidẽtalẽ plagã vltra britanniã. a sole nomẽ hñs. q; in ea estuũ solstitiũ sol facit. t nullus vltra eã dies ẽ. vñ t pigrũ t cõcretũ est ei⁹ mare. Orchades insule oceani vltra britãniã posite nũero. xxxiij. quaꝫ. xx. deserte sunt. xiij. colunt. Scotia eadẽ t hibernia: pria britãnie insula spacio terraꝫ angustioꝫ sz situ fecũdioꝫ. Hec ab africo in boreã porrigit. Cui⁹ ptes pores hiberniã t cãtabricũ oceanũ intendũt. vñ et hibernia dicã. Scotia aũt q; ab scortoꝫ gẽtibus colluit appellata. Illic nullus anguis. aues rare apis nulla. adeo vt aductos inde pulueres seu lapillos. si q̃s alibi sparserit inter aluearia examina fauos deserãt. Gades insula in fine bethyce puĩtie sita q̃ dirimit europã ab africa. in q̃ hercul⁹ colũne visunt. t vñ tyrrheni marĩ faucib⁹ oceani estus imittit. Est aũt a cõtinẽti terra centũ. xx. passibus diuisa quã tyrij a rubro mari pfecti occupãtes. in ligua sua gades. i. septã noiauerũt. p eo q; arcũsepta sit mari. Nascit in ea arbor silis palme. cui⁹ gũmis ifectũ vitrũ ceraunũ gẽmã reddit. Fortunataꝫ insule vocabulo suo significãt. oia ferre bona q̃si felices t btẽ fructuũ vbertate. Sua ei apte natura pomaq; siluaꝫ pturũt. Fortuitis vitib⁹ iuga colluũ vestiunt. Ad herbaꝫ vicẽ messis t olus vulgo ẽ. Tlũ gẽtiliũ errorꝫ t secularium carmia poetaꝫ. ppt soli fecũditatẽ. easdã eẽ paradisũ putauerũt. Site sũt ãt in oceano ꝓtra leuaꝫ mauritanie occiduo. pxie t int se iecto mari discrete. Gorgodes insule oceani obũse. pmõtorio. qõ vocat hesperuceras. q̃s incoluerũt gorgones femine. alite pnicitate. hirsuto t aspero corpe. t ex his insule ꝓgnoiate. Distãt ãt a ptinẽti tra bidui nauigatõe. Hesperidũ insule vocate a ciuitate hesperide q̃ fuit in finib⁹ mauritanie Sũt ei vltra gorgodes site sub atlãteũ littꝰ i intimis maris finib⁹. in quaꝫ horti fingũt fabule draconẽ puigilẽ aurea mala seruantẽ. Fert ei ibi ee marĩ estuariũ adeo sinuosis laterib⁹ tortuosũ vt visẽtib⁹ pcul lapsos ãgueos imitet. Crise t argire insule in idico oceano site. adeo fecunde copia metalloꝫ vt pleriq; eas aureã supficiẽ et argẽteã hfe pdiderit. vñ t vocabula sortite sũt. Taphana insula idie subiacẽs ad eurũ. exq̃ oceanꝰ in die⁹ incipit. patẽs i lõgitudie octingẽtis septuagintaq̃nq; milib⁹ passuũ. in latitudie sexcẽta vigintiq̃nq; milia stadioꝫ. scindit amni interfluo. tota margaritis repleta t gemmis.

Pars eius bestijs ⁊ elephãtis repleta ẽ. ptẽ vero hoies tenẽt. Jn hac insula dicũt in vno ãno duas esse estates ⁊ duas hyemes ⁊ bis floꝛibꝰ vernare locũ. Tilos insula est in die ferẽs oñi tpe folia. Hucusq; oceani insule. Jtem insule q̃ ab hellesponto vsq; ad gades in mari magno ꝓstitute sunt. Cipꝛ insula a ciuitate cypꝛo q̃ in ea ẽ nomẽ accepit. ipsa ẽ ⁊ paphos veneri ꝓsecrata in carpathio mari vicina austro famosa quondã diuitijs ⁊ maxie ertis. Jbi eñ ꝓma hꝰ metalli inuẽtio ⁊ vtilitas fuit. Creta ĩsula grecie ps ẽ ingẽs ꝓtra pelopõnesum. Hec primũ a tẽperie celi macaronesos appellata ẽ. deinꝺ creta dcã a crete q̃dã indigena quẽ aũt vnũ creta rũ fuisse a qb⁹ iupiter ibi abscõdit ẽ ⁊ enutꝛit. Est ãt insula grecie inter ortũ ⁊ occasũ lõgissimo tractu pꝛrecta a sepiẽtriõe grecie estibus. ab austro egyptijs vndis pfusa. Fuit ãt quõdaꝫ centũ vrbib⁹ nobilis. vñ ⁊ hecatompolis dcã ẽ. Prima etiã remis ⁊ sagittis claruit. ꝓma litteris iura finxit. equestres turmas ꝓma docuit. Studiũ musicũ ab ideis dactylis in ea ceptũ. capꝛis copiosa. ceruis eget. lupos ⁊ vulpes. alias; ferarũ noxia nusq; gignit. serpẽs ibi null⁹. ⁊ noctua nulla. ⁊ si inueniãt statiꝫ emoꝛiũt. Larga est aũt vitib⁹ ⁊ arboꝛib⁹. Dictam⁹ herba in creta nascit ⁊ animos q̃ admorsa diurnã famẽ ꝓhibet. Sphalõgos aũt venenatos gignit. et lapidẽ q̃ ide⁹ dactylus oꝛ. Abydos insula i europa sup hellespõtũ posita. angusto ⁊ piculoso mari sepata. ⁊ abydos grece dcã q̃ sit introit⁹ hellespõti marꝭ. in q̃ xerxes pontẽ ex nauib⁹ fecit. ⁊ in greciã transijt. Coos insula adiacẽs p uintie attrice in q̃ hipocrates medic⁹ nat⁹ est. q̃ ut Varro testis ẽ arte lanificij ꝓma in ornamẽto femiaꝫ inclaruit. Cyclades insule antiq̃tus grecie fuerũt. q̃s inꝺ cyclades autumant dcãs. q̃ licet spacijs lõgioꝛib⁹ a delo ꝓiecte in oꝛbẽ. tñ circa delũ site sunt. Mã oꝛbẽ κύκλον greca loquũt. Quidã xo nõ q̃ in oꝛbẽ digeste sꝫ ppt scopulos q̃ circa eandẽ sunt dictas putãt cyclades. Hꝫ in hellespõto inter egeũ ⁊ maleũ mare cõstitute circũdant etiã pelago myrtoo. Sũt aũt oẽs numero. lij. tenẽtes a septẽtrione in meridiẽ milia q̃ngẽta. ab oꝛiẽte in occasũ milia ducẽta. metropolis earũ rhod⁹. Delos insula. in medio cycladũ sita. Et dcã delos ferũt. q̃ p⁹ diluuiũ qꝺ ogigi tpibus notak. cũ oꝛbẽ multis mẽsib⁹ ꝓtinua nox iumbrasset. ante oẽs terras radijs solis illumiata ẽ. sortitaq; ex eo nomẽ. q̃ ꝓma manifestata sit visib⁹ hũanis Mam δῆλον greci manifestũ dicũt. Jpsa est ꝛortygia. eo q̃ pmũ ibi vise sũt ꝓturnices aues q̃s greci oꝛtygias vocãt. Jn hac insula latona emixa ẽ apollinẽ ⁊ dianã. Delos aũt ⁊ ciuitas oꝛ et insula. Rhodos cycladũ ꝓma ab oriente in qua rose capitoliũ oꝛ esse iunctũ dũ ibi ciuitas cõderet. exq̃ ⁊ vrbs ⁊ insula rhodos ẽ appellata. Jn hac vrbe solꝭ colossus fuit ꝛreus. lxx. cubitoꝛ altitudie. Fuerũt ⁊ alij. c. nũero in eadẽ insula colossi minoꝛes. Tenedos vna ex cyclabꝰ ad septẽtrionẽ sita: in qua olim ciuitas atene quodã cõdita est. vñ nomẽ vrbis illi⁹. vel potius insule fuit. Nam tenes iste infamat⁹ q̃ cũ nouerca sua cõcubuisset. fugiẽs in hãc insulã. vacuã cultoꝛib⁹ obtinuit. Vñ ⁊ tenedos insula dcã est. sic Cicero: Tenen ipm cui⁹ ex noie tenedos noiat. Carpathos vna ex cycladibus a meridie posita ꝓtra egyptũ. a q̃ carpathium mare appellatũ est. vocata ꝓpter celerẽ fructuũ maturitatẽ. Est ei int egyptũ ⁊ rhodũ. Ex hac insula dicũt ⁊ carpasie naues magne ⁊ spaciose. Cyterea insula vna ex cycladib⁹ a pte occidua sita. cui⁹ porphyris antea nomẽ fuit. Cyterea aũt vocata. q̃ ibi venus oꝛta sit. Jcaria insula vna de cycladib⁹. q̃ icareo mari nomen dedit. Hec int samũ ⁊ myconiũ ꝓcurrẽtib⁹ saxis inhospitalis ẽ ⁊ nullis sinib⁹ portuosa. Dicãt ãt icarum cretẽsem ibi naufragiũ interisse ⁊ de exitu hois impositũ nomẽ loco. Naxos insula a dionysio dcã. q̃si dionaxon q̃ fertilitate vinũ vincat ceteras. ẽ aũt a delo. xviij. milia passuũ sepata. ex q̃ olim iouis ferũt aduꝛsus titanas fuisse ꝓfect⁹. Rhodos ex nũero cycladũ vna olim insularũ rotũdissima. vñ ⁊ nũcupata. Hꝫ historia dicit ex iasone natũ fuisse filomelũ ⁊ plutũ. ex filomelo pareantũ genitũ: q̃ de suo noie paron insulã ⁊ oppidũ appellauit. ꝓus aũt minoia. deinde paros dcã. de q̃ Virgili⁹: nueãq; paron. Signit cũ marmoꝛ cãdidissimũ. qꝺ pariũ dicũt. Admittit ⁊ sardiũ lapidẽ marmoꝛib⁹ q̃dẽ pstãtioꝛẽ. ⁊ int gẽmas vilissimũ. Chios insula syra lingua appellat. eo q̃ ibi mastix gignit. Syri ei masticẽ chion vocãt. Samo insula ẽ in mari egeo. vbi nata ẽ iuno. ex q̃ fuit sibylla samia. ⁊ pytagoꝛas samꝰ a q̃ phie nomẽ inuentũ est. Jn hac insula repta ꝓus fictilia vasa tradũt. vñ ⁊ vasa samia appellata sũt. Sicilia a sicano rege sicania ꝓgnoiata ẽ. deinꝺ a siculo italo ffe sicilia. Pꝛ⁹ aũt trinacria dcã. ppt tria acra. i. promõtoria: peloꝛ pachynũ ⁊ lilybeũ. Trinacria ei grecũ ẽ. qꝺ latie triq̃dra oꝛ. q̃si in tres q̃dras diuisa. Hec ab italia exiguo freto discreta. africũ mare ꝓspectãs. ẽris frugifera auro abũdãs cauernis tñ ⁊ fistulis penetrabilis. vẽtisq; ⁊ sulphure plena. Vñ ⁊ ibi etne mõtis extãt incendia. in cui⁹ freto scylla ẽ ⁊ charibdis. qb⁹ nauigia aut absoꝛbũt aut collidũt. Fuit aũt quondã patria cidopũ. ⁊ postea nutrix tirãnoꝝ frugũ fertilis. ac pmũ terris oibus cõmissis seminib⁹ aratro pscissa: Principez vrbiũ syracusas hꝫ. fontẽ aretusã. ⁊ alpheũ fluuiũ magnoꝝ ge-

neratorē equoꝝ. Jn ea ĩsula ꝑmū ē ĩuēta comedia. Achaten lapidē ipsa primū ex achate flumie edidit. Parturit t mare eiꝰ coraliū. gignit t sales agrigētinos ĩ igne solubules crepitātes in aqs. Dis ābitꝰ eiꝰ claudit stadioꝝ trium miliū. Salustiꝰ āt dicat italie ꝯiunctā fuisse siciliā. ſz mediū spaciū impetu maris diuisū t ꝑ angustiā scissū. Tapsū insula stadijs .x. a sicilia remota iacēs t planior. vñ t nūcupata. de qua Virgiliꝰ: Tapsūq; iacentē. Eolie insule sicilie apellate ab colo ipote filio. quē poete finxerūt regē fuisse ventoꝝ. ſz vt Varro dic̄: rectorē fuit istarū insulaꝝ. t q; ex eaꝝ nebulꝰ t fumo futuros ꝓdicebat flatꝰ vētoꝝ ab impitis visus ē vētos sua ptāte retinuisse. Eedē ĩsule t vulcanie vocāt. q; t ipse sic̄ etna ardeāt. Sūt aūt noue hñtes ꝑpa noia. q; ꝑmā lipar. q̄dā liparē vocauit. q̄ eā añ eolū rexit. Altera hiera vocat. q; sit colliꝰ eminētissimis. relīq; xo. i. strōgyle. didyme. eriphusa. phestias. phenicusa. euonymos. ericodes. phesicodes. q̄ qñ nocte ardēt. colie siue vulcanie dicūt. Ex his q̄dā ab initio nō fuerūt. q̄dā postea mari edite vsq; nūc permanēt. Stoechades ĩsule massiliēsiū. lx. miliuz spacio a cōtinēti in frōte narbonēsis ꝓuintie q̄ rhodanꝰ fluuiꝰ in mare exit. Dicē āt grece stoechades. q̄si ope in ordinē sint posite. Sardis hercule ꝓcreatꝰ. cū magna multitudie a libya ꝓfectꝰ sardiniā occupauit t ex suo vocabulo ĩsule nomē dedit. Hec in africo mari facie vestigij hūani in oriēte q̄s ĩ occidēte latior. ꝓminet. ferme paribꝰ lateribꝰ q̄ in meridiē t septētrionē xtūt. ex q̄ añ ꝯmertū a nauigantibꝰ grecoꝝ ichnos apellata ē. Terra patz ĩ lōgitudie milia. cxl. ĩ latitudie. xl. Jn ea neq; serpēs gignit. neq; lupꝰ. ſz solifuga tñ aīal exiguū hoibꝰ pnitiosū. Elenenū q̄s ibi nō nascit nisi herba ꝑ scriptores plurios t poetas memorata apiastro simil q̄ hoibꝰ ricꝰ ꝓtrahit. t q̄si ridētes iteremit. Fōtes hz sardinia calidos infirmis medelā pbētes. furibꝰ cecitatē. si sacramēto dato oculos aq; eiꝰ tetigerit. Lorsice ĩsule exordiū incole ligures dederūt. apellātes eā ex noie ducis. Nā q̄ dā corsa noie ligꝰ mulier. cū taur ex grege quē ppe littora regebat trāsnatare solitū. atq; p interuallū corpe aucto remeare videret: cupiēs scire icognita sibi pabula. taurū a ceteris digrediē tē vsq; ad insulā nauigio ꝑsecuta ē. cui regressu insule fertilitatē cognoscētes ligures ratibꝰ ibi pfecti sūt eāq; noie mulieris auctoris t ducis appellauerūt. Hec āt insula grece cyrne dr. a cyrno heroꝰ filio habitata. de q̄ Virgiliꝰ:. cyrneas taxos. Diuidit āt a sardinia .xx. miliū. freto cicta. ligustici eōris sinu ad ꝑspectū italie. Est āt multis ꝓmōtoriis āgulosa. gignēs letissima pabula. t lapidem quē cacoaten greci vocant. Ebussus insula hispānie dcā q; a como nō ꝑcul sit. q̄si eborꝝ. Nā. lxx. stadijs ab ea distat. Cui terrā serpētes fugiūt. Huic cōtraria ē colubraria q; referta ē āguibꝰ. Baleares insule hispānie due sūt. aphrosiades. t gymnesie. maior t minor. Vsi t eas vulgꝰ maiorica t munorica nūcupāt. Jn his ꝑmū insul inuēta est fūda q; lapides emittūt. vñ t baleares dicte. βαλλειν ei grece emittere dr. vñ t balista. q̄si missa. t fūdibulū. Virgilius Balearis verbera funde.

¶ De ꝓmōtoriis. Ca. VII.

Commune ē insulis vt ꝓmineāt. Jnde t loca eaꝝ ꝓmōtoria dicūt. sic Salustiꝰ de sardinia. Jn oriente latior ꝓminet q̄s in occidēte. Sigeū ꝓmōtoriū asie vbi hellespōtꝰ aptius dilatat. Dcīn āt sigeū ꝓpt̄ herculē taciturnitatē. q; ꝓhibitꝰ hospitio a laomedōte troianorū rege. simulauit abscessū. t inde ꝓtra troiā cursilētio venit. qđ dr. ΣΙΓΗ. Add aleū ꝓmōtorium grecie qđ intrat mare t p milia q̄nq̄gita ꝓtēditur vbi vnda ita seua ē. vt ꝑsecq; nauigātes videat. Hoc āt ꝓmōtoriū a maleo rege argiuoꝝ nomē accepit. Peloꝝ ꝓmōtoriū sicilie respiciens adq̄lonē ꝝ Salustiꝰ dcīn a gubernatore hānibal illic sepulto. Pachinū ꝓmōtoriū sicilie austrū spectās: ab aere crassitudine dcīn. Nam πάχυσ, est pīguis t crassus. Austro ei ꝑflat. Lilybeū ꝓmōtoriū sicilie. sol occasū ītēdēs. vocatū ab eiusdē nois ciuitate q; ibi ē sita. Bonū ꝓmōtoriū numidie. vocatū ita q; adq̄lonē intendat. Hoc ipone regiū postea dcīn. ꝓ eo q; sit eq; re interruptū. Calpis hispanie ꝓmōtoriū.

¶ De mōtibꝰ. ceteriscq; re vocabul. Ca. VIII.

Montes sunt tumores terraꝝ altissimi dicti q; sint eminētes. Quidā āt ꝑpijs ex causis vocati sunt. ex q̄bꝰ notādi sūt q; opinioni maxime celebrāt. Mōs caucasus. ab india vsq; ad taurū porrectꝰ ꝓ gentiū t linguaꝝ varietate quoq; xsum vadit. diuisis noibus nūcupat. Vbi āt ad oriētē in excelsiorem ꝓsurgit sublimitatē. ꝓpt̄ nimiū cādorē caucasꝰ nūcupat. Nā oriētali lingua caucasū significat cādidū. i. nuibꝰ dēsissimis candicantē. Vsi et eū scythe q; eidē mōti iūgunt croacasin vocauerūt. Casin eīn apud eos cādor siue nix dicit. Mōs taurus a pleriscq; idē vocat q; t caucasꝰ. Libanꝰ mōs phenicū altissimꝰ. cui meminerūt ꝓphete. dictꝰ a thure. q; ibi colligit. Cuiꝰ ea ps q; ē sup eū ad oriētalē plagā respiciēs. antilibanus appellat. i. ꝓtra libanū. Ararath mōs armenie in q; archā historie pdiluuiū resedisse ferunt. Vsi t vsq; hodie ibidē lignoꝝ eius videt vestigia. Acroceraunij mōtes ꝓpt̄ altitudinē t fulminū iactꝰ vocati sunt. Grece eīn fulmē cerauneos dr. Sūt āt int armeniā t hiberiā incipientes a portis caspijs vsq; ad fontē tigridis

fluuij. Hyperborei mōtes scythie dicti q supra. i. vltra eos flat boreas. Riphei mōtes in capite germāie sunt a ppetuo vētoꝝ flatu noiati. Mā ῥιφὴ grece impet⁹ t ὄρος ὄr.

Olympus mōs macedonie: numiū pcelsus: ita vt sub illo nubes eē dicant. De q virgili⁹: Nubes excessit olymp⁹. Dict⁹ āt olymp⁹ q̄si ololāpus. i. celū. Hic mōs macedoniā diuidit a thracia. Athos mōs macedonie. t ipse altior nubibus. tātoꝝ sublimis vt in lemnū vmbra ei⁹ pꝛtēdat. q̄ ab eo. lxxxvj. milib⁹ sepat. Parnasus mōs ē tessalie. iuꝝ boetiā. q̄ gemino vertice est erect⁹ in celū. Hic in duo findit iuga cirrha et nysa. vñ t nūcupat⁹. eo q in singulis iugis colebant apollo t liber. Hec iuga a duob⁹ fratrib⁹ citheron t helicon appellāt. Mā helicon dictus ab helicone fratre citheronis. Itē ceraunij sunt mōtes epiri. a crebris dē fulmib⁹. Hec ei fulmē ceraunos ὄr. Apenin⁹ mōs appellat⁹. q̄si alpes penice. q: hanibal veniēs ad italiā easdē alpes aperuit. vñ t Virgili⁹: Alpes imitat aptas. Has ei hanibal. p⁹ bella hispanie aceto rupit. Iuuenal⁹: Et montē rupit aceto. Et inde loca ipsa q̄ rupit. apenine alpes vocant. Mōs etna ex igne t sulphure dict⁹. vñ t gehēna. Cōstat āt hūc ab ea pte q̄ eurus t afric⁹ flat hre spelūcas plenas sulphuris. t vsqꝝ ad mare deductas. q̄ spelūce recipiētes in se fluct⁹ vētū creāt. q̄ agitat⁹ ignē gignit ex sulphure. vnō fit qō videt incēdiū. Pyrrhene⁹ t ipe a crebr⁹ fulminū ignib⁹ nūcupat⁹. Grece ei ignis pyro vocat. Iste ē q̄ int galliā atqꝝ hispaniā. q̄si ō industria munimētū interiacet. Solun⁹ a singularitate ὄr. q: oīb⁹ hispāie mōtib⁹ sol⁹ altior videat siue q onēte sole añ radi⁹ eius in eo q̄ ipse cernat. Calpes mōs in vltimis finib⁹ oceani. q̄ dirimit europā ab africa. quē atlāticus finē esse dicūt. de q̄ Lucan⁹: Hesperiā calpē sūnūq̄ ipleuit atlātē. Atlas pmethei frat fuit et rex africe. a q̄ astrologie artē pīmū dicūt excogitatā. Ide oqꝝ dict⁹ ē sustinuisse celū. Ob eruditionē igit ei⁹ discipline t sciam celi nomē ei⁹ in mōtē africe deriuatū ē q̄ nūc atlas ꝓgnoiat q̄ ꝓpt altitudinē suā q̄si celi machinā. atqꝝ astra sustentare videt. Alpes āt pꝛpe mōtes gallie sūt. De qb⁹ Virgili⁹: Aereas alpes. Et dicēdo aereas. verbū expssit a ῥbo. Mā galloꝝ lingua alpes. mōtes alti vocāt. Hec sūt eiusq̄ italie muroꝝ exhibēt vicē. Colles sūt pēminētiora iuga mōtiū q̄si colla. Juga āt mōtiū ex eo appellata sūt. q̄ p pinctate sui iūgant. Tumul⁹ ē mōs breuis. q̄si tumēs tell⁹. Itē tumul⁹. terra ꝓgesta. vbi nulla memoria ē. Valles sūt humilia loca. q̄si vulsa. Hic t cōualles depssa loca terraꝝ inter montes. Cāpus ē terraꝝ planities. Dict⁹ āt cāpus q̄ breuis sit pedib⁹ nec erect⁹ vt mōtes. sed patēs t spacio⁹ suo porrect⁹ t iacēs. vñ t grece pedion ὄr. Sūpsit āt nomē ex greca etymologia. Lami ei grece breue ὄr. Solū ē oē qō sustinet. a soliditate dcīm scz. vñ t de mari. Virgili⁹: ait Subtrahit q̄qꝝ solū. Salt⁹ sūt vasta t siluestria loca vbi arbores exiliūt in altū. Fauces sūt angustoꝝ locoꝝ aditⁿ inter arduos mōtes. loca angusta t breuia. dcā a fauciū similitudie. q̄si foces. Cōfrages loca in q̄ vndiq̄ vēti currūt. ac sese frāgūt. vt Nenius ait: In mōtes vbi venti frāgebāt locū. Scabra sūt loca situ aspera. vñ t scabies ὄr a corpis aspritate. Lustra obscura latibla ferar⁹ t lupoꝝ cubilia sūt. vñ t lupanaria lustra dicūt p cōtrariū vicz. q: paꝝ illustrāt. Lucus ē loc⁹ densis arboꝛib⁹ sept⁹. solo lucem detrahēs. Potest t a collucēdo crebris lumini b⁹ dici. q̄ ibi ꝓpter religionē gētiliū cultūq̄ flebāt. Deserta vocata. q: nō serūt. t ideo q̄si deserunt. vt sunt loca siluaꝝ t mōtiū. ꝓtraria vberrimaꝝ terraꝝ q̄ sūt vberrime glebe. Deuia sūt loca secreta t abdita. q̄si eē viā. Ipsa sunt t inuia. Inde t auiaria secrete loca t a via remota aut tīn adibilia auib⁹. Vsi ē illud: Inculta rubēt auiaria bacis. Amena loca Varro dcā ait eo q̄ solū amoꝛē pstent. t ad se amāda alliciāt. Veri⁹ Flacc⁹ q̄ sine munere sint. nec q̄q̄ his officia. q̄si amunia h̄ ē sine fructu. vñ null⁹ fructus exoluit. Inde etiā nihil pstantes imunes vocantur. Aprica loca que sole gaudēt. quasi ἀνεύφριχος. id ē sine frigoꝛe. siue q̄ sint apto celo. Opaca vō loca. q̄si operta. celo aprico cōtraria. Lubricū dicā cōstat locū. ab eo q̄ ibi q̄s labit. t lubricū ὄr. nō qō labit. sz in q̄ labitur. Estiua sunt loca vmbrosa. quibus p estatē vitāt pecora solis ardoꝛē. Statius: Et vmbrosi patuere estiua licei. Manalia sunt loca vbi naues fabricant. Hoc t textrinū vocat. Statio ē vbi ad tpus stant naues. Port⁹ vbi hyemant. Importunū aūt in q̄ nullū est refugiū. q̄si null⁹ port⁹. Portus aūt loc⁹ ē ab accessu vētoꝝ remotus. vbi hiberna opponere solēt. Et portus dictus a deportādis mercib⁹. Hūc veteres a balādis mercib⁹ balas vocabāt. illa declinatōe a baia baias. vt a familia familias. Litt⁹ ē terra aq̄ t mari vicina. Et dcīm litt⁹ q: fluctu elidit. vel q̄ aqua alluit. Cicero in topicis: Litt⁹ ē aqua q̄ fluct⁹ eludit. Circūluuiū loc⁹ quē aq̄ circūluit. A luuiū consumptio ripaꝝ ex aquis. Margo ē ps cuiuslibet loci: vtputa mar⁹. vnd⁹ t nomē accepit. Maritima q̄si maris intima. Ostia ab ingressu t exitu fluminis dcā in mari. Continēs ꝓpetua terra nec vllo mari discreta. quē greci pyron pocant.

¶ De inferioꝛib⁹ terre La. IX.

Specus ē fossa sub terra q̄ ꝓspici pōt. Spelea grece spelūca latine. Spiracla

appellata oīa loca pestiferi spūs. quē greci paroma appellāt. vel acherontea. Etiam Varro spiraculū dicit huiuscemōi locū. t spiracula ex eo dicūt loca. q̄ terra spm̄ edit. Hiatus p̄ruptō terre. pfunda. q̄si hitus. Prope aūt hiatus est hois oris aptio trāslata a ferīs. q̄z auiditas ori ad aptione mōstrat. Profundū. ppe q̄si c⁹ porro sit fundus. Abusiue aūt. pfundū vel sursuz vel deorsum ōr. vt mare ac terra celūq̄ pfūdū. Baratrū nūie altitudis nomē ē. t dem̄ baratrū quasi vorago atra scz a. pfūditate. Hereb⁹ inferoz. pfunditas atq̄ recessus. Styx ἀπὸ τῆς στύγος. i. a tristicia dcā. eo q̄ tristes faciat. vel q̄ tristicā gignat. Cocyt⁹ loc⁹ inferi. ō q̄ Job ita loquit: dulcī fuit glareis cocyti. Cocitus aūt nomē accepit greca interp̄tatōe. a luctu t gemitu. Tartar⁹ vel q̄ illic oīa turbata sunt. ἀπο τοῦ ταράττειν. vel q̄ verius est ἀπο τῆς τρήσεως. id est a tremore frigoris quod est algere t rigere salicz. q̄ luce solēq̄ careret. Nā neq̄ illic vapores sunt. qui ex solis luce gignūt. neq̄ flatus qui eiusdē motib⁹ incitant sed ꝑpetuus stupor. Tartarizin em̄ horrere et tremere apud grecos legit. Illic erit fletus et stridor dentū. Gehenna est locus ignis t sulphuris quē putant ita nominatū a valle idol ꝓsecrata. que est iuxta murū urb̄m. repleta olim cadaueribus mortuoz. Ibi em̄ hebrei filios suos īmolabāt demonib⁹. t appellabāt loc⁹ ipse gehēnon. Futuri ergo supplicij loc⁹ vbi peccatores crucīādi sunt hui⁹ loci vocabulo ōsignatur. Duplicē aūt esse gehēnā t ignis t frigoris in Job legim⁹. Infer⁹ appellat. eo q̄ infra sit. Sic aūt fm corp⁹ si p̄deris sui ordinē teneāt inferiora sunt omia grauiora. ita fm spiritum inferiora sunt oīa tristiora. vñ t in greca ligua origo nois q̄ appellat infer⁹ ex eo q̄ nihil suaue ab eo ꝼsonare phibet. sic aūt coraīal in medio ei⁹ est. ita t infern⁹ in medio terre esse phibet. Vñ t in euāgelio legim⁹. in corde terre. Philosophi aūt dicunt q̄ inferi ꝓ eo dicant. q̄ anime hinc ibi inferantur.

¶ Incipit liber quintusdecimus.

De ciuitatibus. Cap. I.

Eauctoribus tā

ditarū vrbiū plerūq̄ dissensio inuenit. adeo vt nec vrbis q̄dē rome origo diligenter possit agnosci. Nā Salust⁹ dicit. Urbē romā sicuti ego accepi ꝓdidere atq̄ habitauere in initio troiāi t cū his aborigenes. Alij dicūt ab Euandro fm q̄ Virgil⁹: Tūc rex euādrus romane ꝓditor arcis. Alij a romulo. vt Eminus. hui⁹ nate aurspicijs illa inclita roma. Si igit tante ciuitatis certa ratio nō apparet. nō mirū si in aliaz opinione dubitat. Vñ nec historicos. nec cōmētatores varia dicentes. impitie. cōdemnare debemus. q̄ antiquitas ipsa creauit erorem. Sane quasdā de quibus aut sancte scripture. aut historie gentiū certā originē referūt. pauca dmodū verbis retexere oportet. Primus ante diluuiū cham ciuitatē enoch ex noīe filij sui in idia cōdidit. quā vrbem sola multitudine sue posteritatis implenit. Primus post diluuium nemroth gigas babylonē vrbē mesopotamie fūdauit. hanc semiramis regina assyriozz amplianit. murumq̄ vrbis bitumine et cocto latere fecit. Vocabulū aūt sumpsit a cōfusione. eo q̄ ibi cōfuse sint atq̄ ꝓmixte lingue edificantiū turri huius turris altitudo q̄nq̄ miliū centū septuagintaquatuor passuum fuit. Judei asserunt sem filiū noe quē dicunt melchisedech. primuz post diluuium in syria condidisse vrbem salem in qua regnū fuit eiusdē melchisedech. hāc postea tenuerūt iebusei. ex quibus t sortita est vocabulū iebus. sicq̄ duob⁹ noib⁹ copulatis. iebus t salē. vocata est hierusalē. q̄ postea a salomone hierosolima. q̄si hierosalomonia dcā. Hec t corrupte a poetis solyma nūcupata est. t postea ab helio adriano helia vocitata ē. Jn ipsa ē t syō. q̄ hebraice speculatio interp̄tat. eo q̄ in sublimi ꝓstructa sit. t de lōge veniētia cōtemplet. Jrim aūt pacifica in nro sermone trāsfert. Opida aūt nobilia. q̄ vel que cōstituerūt. Dionysius qui et liber pater. cū indiā victor ꝑambulasset. nysam vrbem ex suo noīe iuxta indum fluuiū cōdidit. t. l. milib⁹ hoīm impleuit. Medus aūt egei filius mediā cōstruxit. vnō t regio ei⁹. medie nomē sortita ē. Parsinopolim vrbē caput ꝓsici regni ꝓscus a die filius cōdidit famosissimaz confertissimāq̄ opibus. a quo et ꝓsida dicta est. Hicteſifontē q̄z parthi apō parthiā cōdiderūt. in emulationē babylonie vrb̄. Susis opidū ꝓside aūt memnonis fratrē constituisse. Dictū aūt susis. q̄ imineat suse fluuio. Ibi est regia cyri. lapide candido t vario. cuz cōlumnis aureis. t lacunarib⁹ gēmisq̄ distincta. cōtinēs enā simulacrū celi. stellis micātib⁹ ꝓsignatū. t cetera humanis mēnb⁹ incredibilia. Bactrū opidū bactriani cōdiderūt ex proprio amne eū cognoiantes qui bactrus vocat. Carra ciuitas mesopotamie. transeuntiū a parthis. vbi quondā romanus est cesus exercitus t crassus dux captus. Edissam vrbez mesopotamie cōdidit nemroth fili⁹ chus postq̄ de babilone migrauit. in q̄ t regnauit. q̄ ātea iare cognoiata est. Ipse t cōstruxit t calamine que postea verso noīe. a seleuco rege dicta ē seleucia. Philadelphiā vrbē arabie. cōdidit raphaim gens antiquissima. quam interfecerūt filij loth. Seleuc⁹ vn⁹ ex pueris alexādri post

mortē eiusdē alexādri occupato regno orientis: vrbē in syria ꝓdidit·eāq; ex ātiochi pris sui nomie antiochiā nūcupauit: ⁊ syrice caput istituit Ipē q̄ laodiciā ⁊ seleuciā·ipe apamiā ⁊ edissā vrbes ꝓstruxit·Damasc⁹ vrbs syrie ꝓdita ⁊ nūcupata a damasco dispēsatore abrae filio·Hec antea in oīi syria tenuit p̄ncipatuz·Necdum eīi florebant ibi antiochia·laodicia·⁊ apamia: q̄s vrbes p⁹ alexandz cōstructas eē cognosci⁹ Hic est damascus quē abraā futuz sibi heredē dixerat: ad q̄s eēt illi, p̄missus ysaac·Gazā oppidū palestine cōdiderūt cuei·in qua habitauerūt cappadoces p̄stinis cultorib⁹ interfectis·Eloca ta aūt gaza·eo q̄ ibi cambyses rex ꝑsaz thesauros suos posuit·cū bellū egiptijs intulisset·Persaz ei lingua thesauz gaza noiat·Philistim vrbē cōdidēt allophili·ipa est ascalō·ō q̄ supius memoratum⁹·nūcupata ex noie cesloim: q̄ fuit nepos cham ⁊ fili⁹ mesraim·Dor vrbs fuit q̄ndam potētissima ⁊ x̄sa vice stratonis turris·postea ab herode rege iudee in honorē cesaris augusti cesarea nūcupata·In q̄ cornelij dom⁹ xp̄i est eccia·⁊ philippi edicule ⁊ cubiculū q̄tuor virginū ꝓphetaz·Joppe oppidū palestine maritimū ī̄dem palestini edificauerūt vbi saxū oīdit: qō vinculoz andromade adhuc vestigia retinent⁹ beluc forma emīnētio: elephātis fuit·Hiericho a iebuseis cōdita tradit·a q̄b⁹ ⁊ noīa tra xisse phibēt·hāc sbuertit ihs·post quā instruxit aliā ozam de bethel ex tribu effraim Sed ⁊ hec eo tpe quo irlm oppugnabat a romanis ꝓpter pfidiā ciuiū capta atq; destructa est·post quam tertia edificata ē vrbs que vsq; hodie pmanet·Sichē samarie vrbē que latine ⁊ grece sichima vocat edificauit emor·appellauitq; eā nomie sichem filij sui·Ipa est nūc neapol' ciuitas samaritanoz·Bethel vrbē samarie cōdiderūt iebusei que p̄us vocabat luca·ꝫ postq; dormiēs ibi iacob vidit scalā innitētē celo ⁊ dixit Vere hic est dom⁹ dei ⁊ porta celi·hac ex cā loc⁹ nomen accepit bethel·i·dom⁹ dei·Q̄ñ aūt ibi ad hieroboam vituli aurei fabcati sunt: vocata ē bethauē·id ē dom⁹ idoli: q̄ antea vocabat dom⁹ dei·Bethleem iuda ciuitas dauid·q̄ modi genuit saluatorē a iebuseis ꝓdita fert·⁊ vocata p̄mū effrata q̄ñ aūt ibi iacob pecora sua pauit: eidē loco bethleē noīa quodā vaticinio futuri imposuit·qō dom⁹ panis interp̄tat·ppt eū panē q̄ ibi de celo descēdit·Ebrō ciuitas iudee q̄ quōdā vocabat arbe: cōdita est a gigātib⁹ aī septē ānos q̄z ab eis thanis vrbs egipti ꝓdereā·Ipa est arbe: a nūero ita vocata·q̄ ibi tres p̄liarche sepulti sunt·⁊ quart⁹ adā. Ipsa est ⁊ mābre vocata·ex vno amico abrahe·Samariā a q̄ ois ꝓgio q̄ circa eā fuit noīa accepit: sennacherib rex assyriorum cōstruxit·vocauitq; samariā·i·custodiam·q; qñ isrl' trāstulit medas ibi custodes cōstituit Hanc obsidiōe captā antioch⁹ solo coequauit·Quā postea herodes a fundamētis instaurans in honorē augusti augustā·i·sebastiā greco sermōe vocauit·Ibi sepulti sunt helise⁹ et abdias pphē·⁊ q̄ maior inter natos mulieꝝ nō fuit baptista iohēs·Tiberiadē x̄o herodes alt⁹ in iudea in noie tiberij cesaris cōdidit·Tyrus vrbs phenicū cōdita a phenicib⁹ fuit Hec est ciuitas ex qua auz regi salomōi ōferebat·in q̄ optima purpura tingit·Ex ea ⁊ tyria ōr nobil' purpura·Phenices a rubro, pse ti mare sidonē vrbē opulentissimā ꝓdiderūt·quā a piscū copia sidon appellauerūt·Mā piscē phenices sidō vocant Ipi etiā tyrū in syria·ipsi vticā in africa·iponē·leptum·aliasq; vrbes in ora maritima ꝓdiderūt·Ipi thebas in boetia duce cadmo·ipi postremo in vltia orb tēdētes vrbē in oceano ꝓdiderūt·cāq; lingua sua gades noiauerūt·Mā mos erat antique phenicū gētis multis sil' mercādi causa a domo ꝓficisci·⁊ cū incolaz aimos ꝓmertio rerum his aī incognitaz sibi cōciliassent: loca q̄ cōdēdis vrbibus idonea videbāt cape·Ex his pfecta ⁊ dido in litt⁹ africe vrbē cōdidit et carthadā noiauit·qō phenicea lingua exp̄mit ciuitatē nouam mox ſmōe x̄so carthago est dicta: hāc sapio deleuit·Que aūt nūc est postea a romanis ē ꝓdita·Carthago āt ātea byrsa: postea tyr⁹ dca ē·deinde carthago·Memphin citatez egipti edificauit epaph⁹ iouis fili⁹: cū in secūda egipto regnaret·Hec est vrbs in q̄ charta nascitur·vbi etiā optimi mathematici fuerūt·Mā hāc vrbē magicis artib⁹ dedita p̄stini vsq; ad p̄sēs tps vestigia ercoas oīdunt·Thanis metropolis egipti vbi pharao fuit·⁊ moyses cūcta signa fecit: que in exodo scribunt·Hāc ꝓstruxisse perhibent tiranes·i·gigantes ex suo noie nūcupauerunt·Eliopolis vrbs egipti·que latine interp̄tat solis ciuitas: sicut·l'x·interptes arbitrant Edificata est aūt a filijs isrl'·in qua phutifares sacerdos fuit·c⁹ memīt ezechiel·Vrbē alexādriam ꝓdidit alexander magn⁹·c⁹ ⁊ nomē detinet·Hanc eīi idem in termīs regionis africe ⁊ egipti cōstituit·⁊ caput esse regionis egipti iussit·Interiacet aūt int' egiptū ⁊ mare quasi clausuz mortuosa·Hec est vrbs egipti·postea x̄sa i alexandriam: Thebas egipteas condidit cadmus que inter egiptias vrbes numero portarum nobiliores habētur·ad quas cōmertia arabes vndiq; subuehūt·Hinc regio egipti thebaica dicta est·Thebe autem ⁊ boetie sunt et egiptie: vno tñ auctore sunt ꝓdite·Ptolomais ⁊ beronice a regib⁹ egiptijs nomiate·a q̄bus ⁊ edificate fuerūt·Cesaream cappadocie philipp⁹ in honorē cesaris edificauit·Tarsum cilicie danaes ꝓles perseus edificauit·de qua citate fuit paul⁹

apls·Natus inq̄t tarso cilicie·Quidā etiā locꝰ
indie tarsus vocaꝝ·Seleuciā isaurie ꝓdidit se-
leucus·q̄ t antiochiā·Ilus aūt apollinis filiuſ
in phrygia iliū ꝓdidit·Amazones ephesum in
asia ꝓstruxerūt·Theseus ẏo smyrnā cōstrunt:
que homero poete patria extitit· t smyrna vo-
cata q eius campos herimꝰ fluuius secat·Dio
scoriā colchoꝝ vbē ambitꝰ t circꝰ aurige ca-
storis et pollucis fabricauerūt·ex eoꝝ noīe eam
cognoiantes·Nā castor t pollux grece dioſco
ri apellanꝫ·Nicomedia a nicomedo regie bi-
thynie edificata ē·Bithynia cōdita a phenice:
que p̄mū mirandina vocabaꝫ·Cōstantinopo-
lim vbē thracie ꝓstātinus ex noīe suo instituit:
solā rome meritis t potētia adequatam·Hanc
cōditā p̄mū a pausania rege spartanoꝝ t voca
tam bizantiū·vel qō tantū pateat int̄ adriaticū
mare t ꝓpontidē·vel q sit r̄ceptaclm terre ma
risq̄ copys·Vñ t eā ꝓstantinꝰ aptissimā conde
re iudicauit: vt receptaclm sibi terra mariq̄ fie
ret·Vñ t nūc romani impij sedes t totiꝰ caput
est orbis: sic̄ t roma occidētis·Epirus ciuitas
thracie ꝓdita est a pirrho t cognoiata·Athēas
in hellade cecrops cōdidit·t ex suo noīe cecro
piam noiauit·Hanc anfixō: q̄ in grecia tertius
post cecropē regnauit: minerue sacuit· t nomē
ciuitati athenas dedit· Nam minerua grece a-
thenas ōr·vñ t mineruā greci inuētricē multa
rum artiū asserūt·q: t lr̄e t artes diūsoꝝ studi
oꝝ t ipa p̄bia velut tēplū athenas habuerunt
Corinthū in achaia ꝓdidit corinthus orestis fi
lius·Hāc greca corinthea vocant·hoc ē admini
stratōem reipublice·Thebas boetie cadmꝰ ve-
niens a phenicib⁹ ꝓdidit·thebis egiptijs p̄ius
ab eo ꝓstructis·Mycenas lacedemonia ꝓdita
a lacedemone semele filio· Sparta a sparto fi-
lio foronei vocata·q̄ fuit filius inachi·Ypam āt
esse spartā quā t lacedemoniā ciuitatē· atq; in
lacedemōios spartanos dici·Achaia ab acheo
cōstructa·Pelops q̄ apō argos regnauit pelo-
ponnesum vbē cōdidit·Cecrops in isula rho-
do rhodū edificauit·Carpatus coum·Aeos ti
phonis filius paphū·Angeꝰ licurgi filiꝰ samuz
Dardanꝰ aūt ꝓdidit dardaniā·Thessalonicaz
thessalus greci filiꝰ edificauit·in q̄ etiā regnauit
Brunduſiū ꝓstruxeſt greci· Brunduſiū aūt di
ctū grece q brūda caput cerui dicaꝫ· sic est eniz
vt t cornua videanꝫ·t caput t lingua in positi
one ipsiꝰ ciuitatis·In italia aūt a iano ianiclm
a saturno saturnia·atq; latiū ꝓditū·eo q ibi fu
giens latuiſſz cognoiatū· Ab hercule in campa
nia pompeiā·q̄ victor ex hispania pompam bo
um duxerat·Eneas aūt post excidiū troie i ean
dem italiā venēs: ab vxoris noīe laviniā condi
dit·Ascaniꝰ ẏo relicto lauinie nouerce sue reg
no albā lōgā edificauit Alba aūt vocata ꝓpter
colorē suis·lōga·q: lōgū oppidū est: iuxꝝ plurima
tem coll'in quo positū est·Ex hac ēt vbe reges
albanoꝝ apellari cepunt· Capuā capis filiuꝰ
rex albanoꝝ ꝓstruxit: apellata noīe conditoris
lz sint q̄ dicāt a capacitate eā capuā dēaz: q ea
terra oēm vite fructū capiat·alij a locis campe
stribus in q̄bus sita est· Est aūt caput vbiū cā-
panie inter tres maximas romā carthaginēq;
numerata·ex qua t puincia italie cāpania dēa
est· Romulus cū interfecto apō albā amulio:
auū munitorē in regnū restituiſſz: in eum locū
vbi nūc roma est deuēit· ibiq; sedes posuit·me
nia ꝓstruxit·vbēq; ex noīe suo romā vocauit·
Hanc aūt antea euāder ōr ꝓdidisse·vt est illud
Tūc pr̄ euādrus romane cōditor arcis·Ancus
marcus ex filia nume pompilij natꝰ·hic vbem
in exitu tyberis ꝓdidit·que t pegrinas merces
exapet t hostē morarēt· quā ab ipō situ hostiā
apellauit·Galli q̄dā intestina discordia t assi-
duis dissensiōibus suoꝝ pmoti sedes nouas q̄
rentes: italiā ꝓfecti sunt·sedibusq; ꝓpr̄ijs tuſci
expulſ mediolanū atq; alias vbes cōdiderūt·
Vocatū āt mediolanū: ab eo q ibi sus medio
lanea phibēt inuēta·Historijs placet a mesapo
grece mesapie datā originē· Vsa postmodū in
nomē calabrie quā in exordio enotri frat̄ peu
ceus peuceciā noiauerat·Adanto tirestie filia
post interitū thebanoꝝ ōr delata in italiā man-
tuam ꝓdidisse·Est aūt in venetia: que gallia ci-
salpina ōr·Et dēa mātua q manes tueaꝫ·Par
tenopia a partenope virgine q̄dā illic sepulta ap
pellata· qō oppidū postea augustus neapolim
esse maluit·A ꝓmōtorio leucatē·in quo acti ap
pollinis tēplū fuit·bellū augustus ꝑ anthonīū
gessit·Quo victo vbē in acuaco sinu cōdidit·
quā a victoria nicopolim apellauit·Palantus
partheniox dux parthenios constituit·Taras
neptuni filiꝰ fuit·a q̄ tarentū ciuitas t condita
et apellata est·Cū cyrus maritimas vbes gre
cie occuparet t focēses ab eo expugnati ꝑ
angustijs p̄merenꝫ: iurauerūt vt p̄fugerēt q̄ lon
gissime ab impio p̄sa: vbi nec noīa q̄dē eoꝝ
audirēt·atq; ita in vltimos gallie sinꝰ nauibus
p̄fecti armisq; se adūsus gallicā fertatē mūtes
massyliā ꝓdiderūt·t ex noīe ducis nūcuparunt
Hos varro trilingues dic̄·q t grece loquanꝫ t
latine t gallice·Marbonā t arelatū·t pictauſ
coloni ꝓpr̄ij cōdideſt· Burdegalim apellatū
ferūt q burgos gallos p̄mū colonos habūit·q̄
bus ātea cultorib⁹ adimpleta ē· Tetraconā in
hispania scipiōes ꝓstruxeſt· tō caput ē terraco-
nenſ puicie· Cesaraugusta traconēſ hispanie
oppidū a cesare augusto t situ t noiatū· loci a-
menitate t delicijs p̄stātiꝰ citanbꝰ hispāie dicit
atq; illustri· florēs scōx martyx sepultur· Afri
sub hannibale maritima hispanie occupantes

carthaginē spartariā ꝓstruxerūt·q̄ mox a romanis capta ⁊ colonia fcā·nomē etiā ꝓuicie dedit Mūc aūt a gothis ꝺuersa atq; in desolatiōem redacta ē·Saguntū greci ex insula zacynto ꝓfecti in hispaniā ꝓdiderūt·quā afri postea bello impetitā deleuerūt·Emeritā cesar augustꝰ edificauit·post quā lusitaniā ⁊ quasdā oceani insulas cepit:dās ei nomē ab eo q̄ ibi milites veteranos ꝓstituisset·Mā emeriti dr̄ veterani: soluti q; militia·Ulyxbona ab vlixe est ꝓdita ⁊ nūcupata·quo loco sic̄ historiographi dicunt celū a terra ⁊ maria diſiūgant a terris·Hispalim cesar iuliꝰ ꝓdidit·quā ex suo noīe ⁊ rome vr̄b vocabulo iuliā romulā nūcupauit·Hispal autē a situ cognoīata est·eo q̄ i solo palustri suffixis pfundo palis locata sit:ne lubrico atq; instabili fundāmēto caderet·Gades oppidū a penis cōditū·q̄ etiā ⁊ carthaginē spartariā ꝓdiderunt· Septē oppidū a montibꝰ·vij·q; similitudine frēs vocati·gaditano iminēt freto·Tingis ciuitatis et lixis ciuitatis anteꝰ auctor ē·quē hercules ferūt luctę certamīe supatū interfecisse Lix aūt a lixo flumīe mauritanie nūcupata:vbi ātea ꝑgia fuit et sala q̄ imineat sale flumi· Cesareā mauritanie oppidū iuba rex mauroꝝ in honorē cesaris augusti ꝓdidit·quā ex eiꝰ nomīe cesareā appellauit·sic̄ herodes aliā cesareā in palestina·q̄ nūc vr̄bs est clarissima·Icosiū cesariēsis mauritāie oppidū hercule illuc trāseūte:viginti a comitatu eiꝰ discedētes ꝓstruxerūt·Hāc ne q̄s ꝑposito a se noīe ꝑuatim gloriarēt·de ꝓdētiū nūero vr̄bi icosiū nomē est datum·Cyrene ꝑgina fuit libyę que ex suo noīe ciuitatē cyrenem cōdidit· ex q̄ et libyam cyrenensem vocauit

¶ De edificijs publicis II

Ciuitas est hoim multitudo societatī vinculo adunata·dcā a cuiꝰ·i·ab ipā incolis vr̄b:ꝑ eo q̄ plīmoꝝ ꝓsciscat ⁊ ꝓtineat vitas·Mā vr̄bs ipa menia sunt·ciuitas aūt nō saxa sꝫ habitatores vocant· Tres aūt sunt societates·familiaꝝ·vr̄biū·gentiū· Urbs vocata ab orbe·q̄ ātiq̄ ciuitates in orbe fiebant· vel ab vrbo ꝑte aratri q̄ muri designabant:vñ est illud· Optauitq; locū r̄gno ⁊ ꝓcludere sulco·Locus eñ future ciuitatis sulco designabat·i·aratro· Latbo·Qui vr̄bē inq̄t nouā ꝓdit:tauro ⁊ vacca aret·vbi araūit murꝝ faciat·vbi portā vult esse aratꝝ sustollat ⁊ portet·⁊ portā vocet·Jō ātr vr̄bs aratro circūdabāt dispari sexu iuuēcoruꝝ ꝓpt̄ ꝓmixtōꝝ familiaꝝ ⁊ imaginē serentis:fructumq; reddētis·Urbs aūt aratro ꝓdit:aratro r̄tit·vñ Horati·Impmeretq; muris hostile aratꝝ·Oppidū q̄dā ab oppositōe muroꝝ dixerūt· alij ab opib·recō dēdis:eo q̄ sit munitū· alij q̄ sibi in eo ꝙuēt habitātiū opē det mutuā ꝑ hostem Mā ꝑmū homines tanq̄ nudi ⁊ inermes·nec ꝑ bella hec ꝑsidia hēbant:nec receptacla frigoris ⁊ caloris·nec ipsi inť se homes ab hoibus satis erāt tuti·Tādē naturali solertia spelūcas silūestribusq; teguñtis tuguria sibi ⁊ casas r̄gulis arūdinibusq; ꝓtexuerūt quo eēt vita tutior ne his q̄ nocere possent adit⁹ essꝫ·Hec est origo oppidoꝝ que q; opē darēt:idcirco oppida noīata dixerūt·Oppidū aūt magnitudie ⁊ membris discrepare a vico ⁊ castello et pago· Ciuitates aūt aut colonie aut mūicipia aut vici aut castella aut pagi appellanť· Ciuitas ꝓpe dr̄ q̄m non aduene sꝫ in eodē nati solo ꝓdiderūt·Jōq; vrbes a ꝓpr̄jis cinib⁹ ꝓdite ciuitates ſi colonie nūcupanť: Colonia r̄o est q̄ defectu indigenaruꝝ nouis cultoribꝰ adimpleť· vñ ⁊ colonia a cultu agri est dcā·Municipiū est q̄ manēte statu ciuitatis ius aliq̄d minoris aut maioris officij a ꝑncipe impetrať Dcñ aūt municipiū a munijs i·officijs:q; tñ munia·i·tributa debita vel mūera reddāt·Mā libales ⁊ famosissime cāe et q̄ ex ꝑncipe ꝑficiscunť ibi nō agunť· Hec eñ ad dignitatē ciuitatū ptinent· Vici ⁊ castella ⁊ pagi sunt q̄ nulla dignitate ciuitatis ornanť: sed vulgari hoim ꝙuētu incolunť·⁊ ꝓpter ꝙuitatez sui maioribꝰ ciuitatibꝰ attribuunť·Vicus aūt dictꝰ a vicinis tñ hitatōibus·vel q; vias hēat tñ sine muris·Est aūt sine munitōe muroꝝ·ſz et vici dicanť ipe hitatōes vr̄bis·Dcs aūt vicꝰ eo q; sit vice ciuitatis·vel q; vias hēat tñ sine muris· Castꝝ antiq̄ dicebāt oppidū loco altissimo situ quasi casam altā·cuius pluralis numerꝰ castra diminutiū autē castellū est·siue q; castrabať licentia inibi habitantium·ne passim vaga hosti pateret· Pagi sunt apta edificijs loca inť agros habitātibus·Hec ⁊ cōciliabula dcā a cōuētu et societate multoꝝ in vnū· Competa sunt vbi vsus est cōuētus fieri rusticoꝝ·⁊ dcā cōpeta q; loca multa in agris eodē cōpetāt·⁊ quo cōueniť a rusticis·Suburbana sunt circūiecta ciuitatis edificia quasi ſb vr̄be·Menia sunt muri ciuitatis dicti·ab eo q; muniant ciuitatē·quasi munimenta ciuitatis·id est tutamēta·Munitū autez dictū quasi manu factū·sic ⁊ muri a munitōne dicti quasi muniri·eo q; muniāt ⁊ tueanť interiora vr̄b·Menia aūt dupliciter hñt significatōez Mā interdū menia abusiue dicť solēt oia edificia publica ciuitatis·vt diuidim⁹ muros ⁊ mēia pādimus vr̄b·Prope aūt menia sunt tñ muri Murus aūt turribus ꝓpugnaculisq; ornatur· Turres vocate q; teretes sint ⁊ lōge Teres eñ est aliq̄d rotūdum cum ꝓceritate vt columna· Nam ⁊ ęquis quadrate aut late ꝓstruantur:p cul tñ videntibus rotūde existimantur· ideo q̄a omne cuiuscq; anguli simulacꝝ ꝑ longum aeris spaciū euanescat atq; cōsumiť· ⁊ rotūdum vidr̄ Propugnacula pinne muroꝝ sūt dcā· q; ex his

ppugnaꝝ· ꝓmurale ẋo·eo q̄ sit ꝑ munitiõe muri· Est enī murus primus aīa murū· Porta ỏr q: põt vl' importari vl' exportari aliq̄d· Propꝛie aũt porta· aut vrb aut castroꝝ vocaꝝ· sic̄ superius dc̄m est· Vicus vt p̄dc̄m est ipe hitationes vrb sunt· vīa ꝛ vicini dc̄i· Vie ipa spacia angusta· q̄ inter vicos sunt· Platee ppetue ac lati oꝛes ciuitatū vie sunt: iuꝝ ppetatē lingue grece a latitudine nūcupate· Platos ei greci latū dicũt· Quãtane ps platee q̄nta ē· qua carpētū ꝑgredi põt· Cloace dc̄e q̄ his ꝓcolanꝝ aq̄· Has ꝑmū rome fecisse dicũt tarq̄niū ꝑscū· vt q̄ciens pluuiaꝝ inūdatō existeret: ꝑ eas aq̄ ex ciuitatē emitterenꝝ· ne maximis ppetuisq̄ tēpestatibus planicē vl' fundamenta vrbiū strages aq̄ꝝ ꝟuerterēt· Imbuli vl' q: ꝟuolumina sunt· vl' q: ꝟb his ābulāt· Sũt ei portic' bincinde plateaꝝ· Forus est exercēdaꝝ litū loc' a fando dc̄s· siue a foroneo rege· q̄ ꝑmus grecis leges dedit· Hec loca et ꝓstra vocanꝝ· ō q̄ ex bello punico capti nauib' carthaginēsiū rostra ablata sunt· ꝛ in foro romano p̄fixa vt eēt h' insigne victorie· Curia ỏr eo q̄ ibi cura ꝑ senatū de cūctis admīstretur Prętoriū eo q̄ ibi p̄tor sedeat ad discutiendū· Gymnasiū generaꝝ est exercitioꝝ loc'· Tm̄ apō athenas locus erat vbi discebaꝝ pha ꝛ sapiētie exercebaꝝ studiū· Mā gymnasiū grece vocatur qō latine exercitiū ỏr: hoc est meditatō· Sed et balnea ꝛ loca cursoꝝ ꝛ athletaꝝ gymnasia sũt eo q̄ illic oēs in sue artis studia exercentꝝ· Capitolū rome vocatū eo q̄ fuit romane vrb ꝛ religiōis caput summū· Alij aiũt cū tarq̄nius ꝑscus capitolij fundamenta rome apiret: ī loco fūdamēti caput hois lr̄is tuscis notatū inuenit· ꝛ ꝓinde capitolū appellauit· Arces sunt ptes vrbis excelse atq̄ munite· Mā q̄cūq̄ tutissima vrbiū sunt: ab arcēdo hostē arces vocanꝝ· Tm̄ et arcus ꝛ arca· Circum romani dc̄m putāt a circuitu equoꝝ· eo q̄ ibi circum metas eq̄ currāt· Theatꝝ aũt a spectaculo noiatū ἀπὸ τοῦ θεάσθαι q̄ ī eo ꝓpls stās desup atq̄ spectās ludos scenicos ꝓtēplaretꝝ· Amphiteatꝝ ẋo vocatuꝫ q̄ ex duobus sit theatris ꝓpositū· Mā amphiteatrum rotūdū est· theatꝝ ẋo ex medio amphiteatri est semicirculi figurā hns· Labirinthus est ꝓplexis pietibus edificiū· qualꝝ est apō cretaꝫ a dedalo factus· vbi fuit minotaur' inclusus· ī q̄ si q̄s introierit sine glomere lini: exitū inuenire nō valet· Cuius edificij talis est sit'· vt apiētib' foꝛes tonitruū intus terribile audiaꝝ· Descendiꝝ cētenis vltra gradibus: intus simulaꝝ ꝛ mōstrifice effigies in partes diuersas transitus innumer ꝑ tenebras· ꝛ cetera ad terroꝛē ingredientiū fcā: ita vt de tenebris ei' ad lucē vēire impossibile videaꝝ· Quattuoꝛ sunt aũt labirinthi ꝑmus egiptius· scōs creticus· terti' i lemno· q̄rtus in italia: oēs ita cōstructi vt dissoluere eos nec vlla secꝛa q̄dē possint· Pharꝫ turris ē maxima· quā greci ꝛ latini in cōe ex ipi' rei vsu pharum appellaueꝛt· eo q̄ flāmaꝝ indicio longe videaꝝ a nauigātib'· qualē ptolomeus iuꝝ alexādriā ꝓstruxisse octingētis talentis traditꝝ· Ilius eius est nocꝛno nauiū cursui ignes oñdere: ad ꝓnūciāda vada portusq̄ ꝛ introit'· ne decepti tenebris nauigātes in scopulos incidāt· Nam alexādria fallacib' vadis insidiosos accessꝰ hꝫ· Hinc igiꝫ in portubus machinas ad plucendū misterū fabricatas pharos dicũt· Mā phos lux est· oꝛos visio ỏr· Inō ꝛ lucifer grece phosphoros appellaꝝ· Cochlee sunt alte ꝛ rotū de turres et dc̄e cochlee q̄si ciclee: q̄ in eis tāq̄ ꝑ circulus oꝛbēq̄ ascendaꝝ· qualꝝ est rome· clxxv· pedibus Therme appellate q̄ caleāt· Greci em̄ thermon calorē vocāt· Balneas ẋo nom̄ inditū a lauatione merorꝛis· Mā greci balaniō dixerūt q̄ anxietatē animi tollat· Hec ꝛ gimnasia dñr· q: ibi athlethe vncto coꝛpe ꝛ pfricato manib' exercitanꝝ· Mā gimnasiū grece latine exercitiū ỏr· gimnos ẋo nudus· Apodyteriū vbi lauātiuꝫ vestimēta ponunꝝ· ab exuēdo dc̄m ἀποδύειν em̄ grece exuere ỏr· Popina grecus ꝛmo est q̄ apud nos ꝓpina corꝛupte ỏr· Est aũt locꝰ iuꝝ balnea publica: vbi post lauacꝝ a fame ꝛ sitī reficiūꝝ Tm̄ et ꝓpina ꝛ ꝓpinare ỏr· Pina em̄ grece famē significat· eo q̄ hic locus famē tollat· Tabne olī vocabanꝝ edicule plebeioꝝ pue ꝛ simplices in vicis· atribus ꝛ tabuꝝ clause· vī ꝛ tabernarie q̄ soleāt cōsedere· Dc̄e aũt taberne q̄ ex tabuꝝ lignis erāt ꝓstructe· q̄ nūc ꝛ si nō spēm nomē ꝑstinū retinēt· Macellū dc̄m q̄ ibi macteꝝ pecora· q̄ mercātibus venūdanꝝ· Mercatū autē a ꝓmertio noiatū: ibi em̄ res vēdere vel emere solitū est sic̄ ꝛ teloneū ỏr vbi merces nauiū ꝛ nautaꝝ emolumēta reddunꝝ· Ibi em̄ vectigaꝝ exactoꝛ sedet· ꝑ cui rebus imposituꝰ· ꝛ voce a mercatoꝛb' flagitās· Carcer ē a q̄ phibemur exire et dc̄s carcer a coercēdo· Hinc frōto vt ꝓgreca ri poti' amentis loci q̄ coercent carcere videret

De habitaculꝝ La· III

Habitatō ab habēdo vocata vt habitare casas· Domus ex greca appellatōne vocata· Mā domata greca tecta dicũt· Est aut̄ domus vni' familie habitatō· sic̄ vrbs vni' populi· sic̄ oꝛbis domicilū totius generis humāni· Omne edificiū antiqui edē appellauerunt· Alij edem ab edendo q̄dē sumpsisse nom̄ existimāt· dātes exēplū de planto· Si vocassem vos ī edē ad p̄ādiū· Hinc ꝛ edificiuꝫ· eo q̄ fuerit ꝓpus ad edēdum factū· Aula domus est regia siue spaciosum habitaculꝝ· portic̄ibusq̄ quatuoꝛ ꝓclusuꝫ Atriū magna edes est siue ampliꝰ et spaciosa domus· ꝛ dc̄m est atriū: eo q̄ addantur ei tres

portic⁹ extrinsec⁹. Alij atriū q̄si ab igne ꝛ ligno atrū dixerūt. Atr̄ eñ fit ex fumo. Palatiū a palante p̄ncipe arcadū dicti. in cui⁹ honore archades palanteū opidū ꝓstruxerūt. ꝛ regiā in ipsi⁹ noie ꝓdita palatiū vocauerūt. Thalamū hac ex causa vocatum ferūt. Cū eñ rapte fuissent a romanis sabine. ex q̄b⁹ cū vna añ alias spē nobil' cū magna oim admiratōe rapet': thalamōi duci eā oraculo rñsum est dari. ꝛ q̄n he nuptie feliciter celsserāt: institutū est vt in oīnibus nuptiis thalami nom̄ iteret. Egiptij q̄s lingua sua loca in q̄bus nubētes succedūt ꝛ incūbant: thalamū noiant. Cenaclm dcm a cōione vescēdi vñ et cenobiū ꝓgregatō. Antiq̄ eñ publice ꝛ i cōi vescebant': nec vllus cōuiuū singulare erat ne in occulto delitie luxuriā gignerēt. Triclinium est cenaclm a tribus lectulis discūbentiū dictū. Apō veteres eñ in loco vbi quisq; aparat⁹ ex ponebat': tres lectuli strati erāt. in q̄bus discūbentes epulabant'. Clinon eñ grece lectul⁹ vel accubitus ōr: ex quo ꝓfectū est vt triclinū dicer'. Cella dcā q̄ nos occultet ꝛ celet. Cubiculum vo q̄ eo cubemus. ibiq; dormiētes requiescam⁹. Cubile aūt cubādi loc⁹ ē. Secessus q̄ sit loc⁹ secretus. i. sine accessu. Diuersoriū dcz. eo q̄ ex diūsis vijs ibi ꝓueniat'. Hospitiū ꝑmo grecus est: vbi q̄s ad tps hospitali iure inhabitat: et iterꝫ iñ trāsiēs migrat. Jñ ꝛ metatū. q̄ mutatur. Vsi ꝛ legit'. Et castra metati sunt: ꝓ mutauerūt. Mō eñ illic pmanet exercit⁹: sed ptransit Aeniana dca sunt q̄ maneam⁹. Aenian⁹ colega crassi in foro ,piecit materias: vt eēnt loca in q̄bus expectātes insisterēt. q̄ ex noie ei⁹ meniana apellata sunt. Hec ꝛ solaria q̄ patēt soli. post hec alij lapide. alij matia edificaūe porticib⁹ meniana ꝛ foris⁹ ꝛ domib⁹ adiecer't Tabulata olim ligne dom⁹ flebāt. Jñ nom̄ pmanet tabulator. Apogeū est ꝓstructū sb̄ tris edificiū: q̄b⁹ nos antr̄ vel spelūcā dicim⁹. Solariū q̄ soli ꝛ aure pateat. qual' fuit loc⁹ in q̄ Dauid bersabee lauāte aspexit ꝛ adamauit. Cū hierosolymā antioch⁹ obsideret: hircan⁹ p̄nceps iudeor̄ reꝑato dauid sepulcro: tria milia auri talenta iñ abstraxit. ex q̄b⁹. ccc. antiocho dedit: vt obsidionē relinq̄ret. atq; vt facti inuidiā demer'. Ferē ex reliq̄ pecūia instituisse p̄m⁹ xenodochia q̄bus aduēnum suscipet pauper ꝛ pegrinorum. vñ ꝛ vōbulū sumpsit. Nā ex greco in latinum xenodochium pegrinor̄ susceptō nuncupat'. Vbi autē egrotātes ō plateis colliguntur nosocomiū grece ōr: in q̄ ꝓsumpta lāguoribus atq; inedijs miseror̄ mēbra fouentur.

¶ De edificijs sacris Ca. IIII.

Sacra sunt loca dīnis cultib⁹ instituta: vtpote ea in q̄bus altaria litātib⁹ ō more pōtificabus ꝓsecrant'. Scā iuxt veteres exteriora tēpli sunt Scā autē scōr̄ locus tēpli secretior: ad quē nulli erat accessus nisi tm̄ sacerdotibus. Dca āt scā scōr̄. q̄ exteriora oracl'o sanctiora sunt. vel q̄ scōr̄ ꝓpatōe sanctiora sunt: sic cātica cāticor̄. q̄ cātica vnūsa p̄cellunt Scm̄ aūt a sanguīe hostie rñcupatū. Nihil ei scm̄ apō veteres dicebat' nisi qō hostie sanguīe cēt ꝓsecratū aut cōspersum. Jtē scm̄ qō extat cē sanctum. Sācire est aūt ꝓfirmare ꝛ irrogatōne pene ab iniuria defendere. sic ꝛ leges scē ꝛ mores sci eē dīr. Propitiatoriū oraculum int̄ duo cherubin. Et dcm ꝓpiciatoriū. q̄si ꝓpiciatōis oratoriū. Propiciatō ei placatō est. Oracla dca eo q̄ ide rūsa adduner't. ꝛ oracula ab ore dca. Penetralia secreta sunt oraculor̄. ꝛ penetralia dcā sunt ab eo q̄ ē penit⁹. hoc ē pene int⁹. Oratoriū oratiōi tm̄ est ꝓsecratū: in q̄ nemo alīō agere dz nisi ad qō est fcm̄. vñ ꝛ nomē accepit. Monasteriū vnius mōachi hitatō ē. Mono ei apō grecos solꝰsterium statō. i. solitarij habitatō Cenobium ex greco ꝛ latino vīdr esse cōpositū. Est enim habitaculū plurimor̄ in ꝓmune viuētiū. Ceno enīz grece cōmune ōr. Tēpli nomē generale. ꝓ locl eñ q̄buscunq; magnis antiq̄ tēpla dicebāt. Et tēpla dicta quasi tecta ampla. sz ꝛ locus designatus ad orātē. a ptemplatōe tēplū dicebatur Cuius ptes q̄tuor erāt. ātica ad ortum postica ad occasum. sinistra ad septētrionē. dextera ad meridiē spectās. Vsi ꝛ qñ tēplū ꝓstruebāt oriētem spectabāt eq̄noctialē: ita vt liec ab ortu ad occidentā misse fierēt ptes celi. dextra sinistra equales. vt q̄ ꝓsuleret ac dēpcaret': rectū aspiceret oriētē. Fana dcā a faunis q̄bus tēpla errōr gentiliū ꝓstruebat. vñ ꝛ ꝓsulētes demonū rūsa audirēt. Delubra veles dicebāt tēpla fōtes habentia q̄bus añ ingressum diluebank'. ꝛ apellari delubra a diluēdo. Ipe nunc sunt edes cū sacris fontibus in q̄bus fideles regenerati purificank'. ꝛ bñ quodā ꝑsagio delubra sunt apellata. sunt ei in ablutōr̄ pctōr̄. Fons autē in delubris loc⁹ regenerator̄ est in q̄ septē grad⁹ in spiritussci mysterio formāt'. tres in descēsu. ꝛ tres i ascēsu. Septim⁹ vō is est q̄ ꝛ q̄rtus. i. silis filio hois. extinguēs formacē ignis. stabilimētum pedum. fundamentū aq̄. in quo plenitudo dīnitatis habitat corꝑal'r. Basilice ꝑus vocabunt' regum habitacla. vñ ꝛ nomē hñt. Nam basileus rex ꝛ basilice regie habitatiōes. Nūc autem iō dīna templa basilice noiank'. quia ibi regi oīuz deo cultus ꝛ sacrificia offerunt'. Martyrium locus martyris greca deriuatōe: eo q̄ in mēoriaz martyris sit ꝓstructum. vel q̄ sepulcra scōr̄ ibi sint martyr̄. Aram q̄dā vocatā dixer't q̄ ibi incense victime ardeant. Alij aras dicunt a precationibus. id est quas greci aras vocāt. vnde ꝓtra imprecatō satura dicatur. Alij volunt ab

altitudine aras ꝙ male. Altare aũt ab altitudine ꝓstat eẽ noiatũ: q̃si alta ara. Pulpitũ q̃ i eo lectore vel psalmista posit⁹ in publico cõspicuus possit: ꝺ liberi⁹ audiat. Tribũal eo q̃ iñ a sacerdote tribuant ꝑcepta vuẽdi. Est eñ loc⁹ i sublimi ꝓstitutus. vñ vniuersa exaudiri possint. Alias tribunal a tribub⁹ denoiatũ. q̃ ad illum trib⁹ ꝓuocẽt. Analogũ dcm̃ q̃ ꝛmo iñ ꝑdicẽt. Mã logos grece ꝛmo ór. q̃ t ipm altius situ est.

¶ De repositoriis La. V

s Acrariũ ꝓpe est locus tẽpli in ꝙ sac̃ reponunt: sic̃ donariũ est in quo collocãtur oblata. sic̃ lectisternia dñr vbi hoies sedere ꝓsueuerũt. Ab inferẽdis igit̃ t deportãdis sacris sacrariũ nũcupat̃. Donaria ór eo q̃ ibi dona reponant̃ que in tẽplis offerri cõsueuerunt. Erariũ vocatũ q; ꝑius es signatũ ibi recõ debatur. Hoc eñ olim in vsu erat auro argẽtoq̃ nõdum signato. ex quoꝝ metall' q̃us postea facta fuisz pecunia: noñ tñ erary ꝓmansit: ab eo metallo vñ pecũia initiũ sumpsit. Armariũ locus est vbi quarũcũq̃ artiũ instr̃a ponunt̃. Armamẽtariũ ór vbi tñ tela armoꝝ. vñ Juuenalis. Quicq̃d hñt teloꝝ armamẽtaria celi. Dcã aũt vtraq̃ ab armis. i. brachijs q̃bus exercent̃. Bibliotheca est locus vbi reponunt̃ libri. Biblio eñ grece liber: theta repositoriũ ór. Promptuariũ dcm̃. eo q̃ inde necessaria victui ꝓmuntur. i. ꝓferunt̃. Cellariũ dcm̃. q̃ in eo colligant̃ misteria mẽsaꝝ. vel que necessaria victui supersunt. Inter ꝓmptuariũ aũt t cellariũ hoc interest. q̃ cellariũ est paucoꝝ dieꝝ. ꝓmptuariũ ór tpis lõgi. Apotheca aũt vel horrea a greco verbum ex ór̃o repositoria vl' recõditoria dici pñt eo q̃ in his homies elaboratas fruges ꝛponũt. Vnde t enthicã greco sermõe repositã rei copiosam substantiam apellamus.

¶ De operijs La. VI

e Rgasteriũ locus est vbi opus aliq̃d fit. Greco eñ sermõe erga opa. sterio statio. i. operaria statio. Ergastula q̃s t ipsa a greco vocabulo nũcupant̃: vbi deputant̃ noxij ad aliq̃d opus faciẽdũ: vt solẽt gladiatores et exules ꝺ marmora secãt: t tñ vinculorũ custodijs alligati sunt. Gyneciũ grece dcm̃ eo q̃ ibi ꝓuẽtus feminaꝝ ad opus lanificij exercẽdũ cõueniat. Mulier eñ grece γυνὴ nũcupat̃. Pistrinũ: quasi pilistrinũ. quia pilo ãtea tũdebat granũ. Vñ t apd veteres nõ molitores sz pistores dci sunt q̃si pinsores a pinsendis granis frumenti. Mole eñ vsus nõdum erat. sed granum pilo pinsebãt. vñ t Virgl. Nũc torrete igni fruges: nũc frãgite saxo. Cliban⁹ fornax a cluo dcũs. ab eo q̃ in erectõe sit collectus. Cliuũ eñ ascẽsum dicimus flexuosum. Furn⁹ ꝙ deriuatiõem a farre dictus: q̃m panis ex eo factus ibi coq̃t. Torcular dcm̃. eo q̃ ibi vue calcent̃ atq̃ extorte exꝓmant̃. Forus est locus vbi vua calcatur. dictus q̃ ibi ferat̃ vua. vl' ꝓpter q̃ vua feriatur pedibus. vñ t calcatoriũ ór. Sed hoc noñ mita significat. Prima spẽs fori locus est in ciuitate ad exercẽdas nũdinas relictus. Secũda vbi magistrat⁹ iudicare solet. Tertia quã supra dixim⁹: quã calcatoriũ noiamus. Quarta spacia plana in nauib⁹. de q̃b⁹ Virgl. Laxatq̃ foros. Lacus dictus q̃ ibi decurrit frugum liquor.

¶ De aditibus VII

a Domus ab eũdo dcũs. ꝙ quem ingredimur t admittimur. Vestibulũ est vel aditus domus ꝓuate. vel spaciũ adiacẽs edib⁹ publicis. Et vestibulũ dcm̃. eo q̃ eo vestiũt̃ fores. aut q̃ aditum tecto vestiat. aut ab standoꝛ Portic⁹ dcs q̃ trãsit⁹ sit magis q̃s ibi standum sit quasi porta. t portic⁹ eo q̃ sit apta. Janua a iano quodã apellat̃. cui gẽtiles ocm̃ introitus vel exitũ sacrauerũt. vñ Lucã⁹. Ferrea belligeri ꝓscãt limia iani. Est aũt ianua ꝓm⁹ dom⁹ ingressus. cetera inter ianuã ostia vocãt̃ generaliter. Ostiũ aũt est ꝙ qõ ab aliq̃ arcemur ingressu ab obstãdo dcm̃. siue ostiũ q; oñdit aliq̃d int⁹. Alij aiũt ostiũ apellari. q; hostẽ morat̃. Ibi eñ adũsarijs nos obijcimus. Hic t ostia tyberina q; hostib⁹ sũt opposita. Fores t value clausura sunt. Sed fores dñr que foraꝛ. value que intus reuoluunt̃. t duplices cõplicabilesq̃ sunt. sz generaliꝛ vsus vocabula ista corrumpit. Claustra ab eo q̃ claudant̃ dcã. Fenestre sunt q̃b⁹ pars exterior angusta t interior diffusa est. quales i horreis videmus. dicte eo q̃ lucẽ fenerent̃. Lux eñ grece fos ór. vel q; ꝙ eas intus positus: homo foras videt. Alij fenestrã putãt dictã. eo q̃ domui lucẽ mistret: ꝓpositũ nomẽ ex greco latinoq̃ ꝛmõe. Fos eñ grece lux est. Cardo ẽ locus in quo ostium vertit̃ t semp mouet̃. dictus ἀπὸ τῆς καρδίας. q̃ quasi cor hoiem totum. ita ille cuneus ianuam regat ac moueat. Vñ t pũbiale est: in cardine rẽ esse. Limia ostioꝝ dca. eo q̃ trãsuersa sint vt limes. t ꝙ ea sicut in agro aut introeat̃ aut foraꝛ eat̃. Postes t antes quasi post t ãte stãtes. Et antes q; añ stãt vel q; antea ad eas accedimus ꝓusq̃ domũ ingrediamur. Postes eo q̃ post ostium stent.

¶ De ꝓtibus edificioꝝ La. VIII

f Vndamẽtũ dcm̃ q̃ fundus sit domus. Idẽ t cemẽtũ a cedẽdo dcm̃. q̃ crassis lapide surgat. Paries nũcupat⁹ q; sp duo sunt pares. vel a frõte vel a latere. Siue eñ tetragonũ siue hexagonũ sit. ꝺ se ꝓspiciũt ex pari erunt. Aliter eñ structura facta deformis est. Parietinas dicimus quasi parietũ ruinas. sunt eñ parietes stãtes sine tecto t sine habitãtib⁹. Angulus q̃ duos pietes in vnũ cõiũgat. Culmia dca

sunt·q; apd antiqs tecta culmo tegebāt·vt nē rustica·Hic recti sūmitas culmē dr·Camere sūt volumia introrsū respitiētia· appellate a curuo Eamur eñ grece curuū ē: Laqarea sunt·q; camerā subtegūt t ornāt q; t lacunaria dicunt q; lacos qsdā quadratos vel rotūdos ligno vel gipso vel colorib⁹ habeāt depictos cū signis intermicātib⁹·Principalit aūt lac⁹ dr·vt Lucil⁹ Resultāt edesq; lacusq;·Cui⁹ diminutio lacunar facit·vt Horat⁹·Neq; aureū mea renidet in domo lacunar·Inde fit alia diminutio lacunariū t p anusticon laqariū facit· Absida greco sermone latine interptat lucida·eo q; lumine accepto p arcū resplēdeat· Sz vtrū absidaz an absidē dicere debeam⁹·H vbi gen⁹ ābiguū qdā doctoz existimāt·Testudo ē camera templi obliqua·Hā in modū testudis veteres temploz tecta faciebāt q; ideo sic fiebāt vt celi imagine redderet·qd cōstat eē p exū·Alij testudinē volūt esse locū in pte atrij adūsuz veniētib⁹ Arc⁹ edificioz dicti q; sint arta pclusiōe curuati·Ipsi t fornices·Pauimēta originē apd grecos hūt elaborata arte picture· Lithostrata p uulis crustis·ac tessellis tincti in varios colores vocata āt pauimēta·eo q; pauiāt·i·cedāt· Eñ t pauor q; cedit cor·Ostrac⁹ ē pauimētū testaceū·eo q; fracti testis calce admixto feriāt· Testa eñ greci ostra dicūt· Cōpluuiū dcm·q; aq ptes q circa sūt·eo pueniūt· Tesselle sūt e qb⁹ domicilia sternūt·a tesseris notata·i·quadratis lapillis p diminutōez· Bases fulture sunt colūnarū·q; a fundamēto psurgūt t superposite fabrice sustinēt pōd⁹· Bases āt nomē petre ē fortissime syro sermōe: Colūne p lōgitudine t rotūditate vocate·i qb⁹ toti⁹ fabrice pōd⁹ erigit· Antiqua rō erat colūnaz altitudis·ctia ps latitudinū·Genera rotūdaz ttuor: dorice·ionice· tuscanice· corinthee·mēsura grossitudinis t altitudis int se distātes·Quitū gen⁹ ē eaz q; vocāt attice·ttemus āgul·aut āpli⁹ parib⁹ late rū interuallis·Capitolia dcā q; sint columnaz capita·sic sup collū caput· Epistylia sūt q; sup capitella colūnaz ponūt·t ē grecū·i·supmissa Tegule q; tegāt edes t imbuces q; accipiāt·imbres·Lateres t laterculi q; lati formēt circūacti vndiq; ttuor tabul'·Canal' dcā ab eo q; cana sit in modū cāne·Sane canalē meli⁹ genere femīnio q; masculio pferim⁹·Fistule aq; sūt dicte·q; aq; fūdāt t emittāt·Hā stola grece mitterē est·Forme eaz p magnitudie aq; t capacitatī mō fiūt.

¶ De munitionib⁹· La·IX·

m Unitū vel munimētū dcm q; manu ē factū· Coors vocata·vl q; coartet cūcta q; interi⁹ sūt·i·pcludat·vel q; coerceat obiecto suo extraneos t adire phibeat·Vallū ē qd mole ēre erigit·vt custodia ptēdat·Dcm aūt vallū a vallis·Hā valli fustes sūt qb⁹ vallū munit·Et valli dci q; figāt t euellāt· Interualla spacia sūt int capita valloz·i·stipitū qb⁹ vallū fit·vñ t cetera q; spacia dicūt a stipitib⁹ scz·Agger ē cuiuslibz rei aceruatō vñ fosse aut valles pūt repleri·Agger ppe dr terra aggesta q; vallo facto ppi⁹ ponit·sz abusiue t muros t munimēta oia aggerē dicam⁹·Macerie sūt parietes lōgi qb⁹ vinee aliq; claudūt Longū eñ greci macron dicūt· Formatū siue formatiū in africa vel hispāia parietes de ra appellāt qm i forma circūdatis duab⁹ vtriq; tabul' inferunt magis q; instruunt· Eiusmōi durāt incorrupti vētis ignibusq;·oīm cemēto fortiores· Sepes munimēta satoz sunt vñ t appellate· Caulas· munimēta ouiū vel sepimēta ouiliū·Est ei greco nomē e detracta·Hā greci aulas vocāt aialiū receptacula.

¶ De tētoriis· La·X·

t Abernacula tētoria sūt militū qb⁹ i uti nere sol' ardores tēpestatesq; imbruz frigorisq; iurias vitāt·dcā āt taberna cula q; corrine distēte finib⁹ tabul' instātib⁹ appēderēt q; tētoria sustinerēt· Tētoriū vocatum eo q; tēdat funib⁹ atq; palis·vñ t hodie ptēdere dicūt·Papiliōes vocāt a similitudie puuli alialis volātis·qd maxie abūdat florētib⁹ maluis Hę sunt aurule q; luie accēso pueniunt·t circa volitātes ab igne prime interire dicunt·

¶ De sepulchris· La·XI·

s Epulchz a sepulto dcm·Pri⁹ aūt qsq; in domo sua sepeliebāt·Postea vetitū ē legib⁹ ne fetore ipso corpa viuētiū ptacta inficerēt·monumētū ideo nūcupāt eo q; mētē moneat ad defuncti memoriā·Cū eñ nō videns monumētū obliuiscer' mortuū·h ē illō qd scriptū ē: Excidi tāq; mortu⁹ a corde·Cū āt videre monet mentē t ad memoriā te reducit·vt mortuū recorder'·Monumēta itaq; t memorie·p mētis admonitōe dcē·Tumul⁹ dict⁹ q; i tumul tell⁹ Sarcophag⁹ grecū nomē ē eo q; ibi corpa assumant· Σάρξ enim grece caro· φαγεῖν comedere dr·Mausolea sūt sepulchra seu monumēta regū a mausoleo rege egiptioz dcā· Hā eo defūcto vxor ei⁹ mire magnitudis t pulchritudinis extruxit sepulchz·intātū vt vsq; hodie oia monumēta pciosa ex noīe ei⁹ mausolea nūcupāt· Pyramides ē gen⁹ sepulchroz q; dratū t fastigiatū vltra oēm celsitudinē·q; fieri manu possit·vñ t mensurā vmbraz egresse nullā hfe vmbrā dicūt· Tali āt edificio surgūt· vt a lato inapiāt t in angusto finiāt·sic ignis· Pyr eñ dr ignis·has egypt⁹ hz·Apd matores eñ·potētes aut sub mōtib⁹ aut in mōtib⁹ sepeliebant Si fi tractū est vt sup cadauera aut pyramides fierēt·aut ingentes columne collocarentur·

¶ De edificijs rusticis· La·XII·

Asa ē agreste habitaculū palis atq; vi-
c gultis arūdinibusq; pteztū qb⁹ possit
hoies tueri a vi frigoris vel caloris in
iuria. Tugurū casula ē quā faciūt sibi custo-
des vineaz ad tegumē sui. ḡsi teguriū. siue pp
ter ardorē sol' z radios declinādos: siue vt inō
vl' hoies vl' bestiolas q̄ insidiari solēt natis fru
gib⁹ abigāt. Hāc rustici capannā vocāt. q; vnū
tm̄ capiat. Tescua q̄dā putāt esse tuguria. q̄dā
loca p̄rupta z aspera. Magalia edificicia nu-
midaz agrestū. oblōga i curuis laterib⁹ tecta.
ḡsi nauiū carine sint. siue rotūda in modū fur-
noz. Et magalia dicta ḡsi magaria. q; māgar
punici nouā villā dicūt: vna ira cōmutata. l. p
r. magaria teguria. ¶ De agris. Ca. XIII

Ager latine appellari ꝺr eo q; in eo aga
a tur aliq̄d. Alij agz ex greco noiari ma
nifesti⁹ credūt: vnde z villa grece coza-
gros ꝺr. Villa a vallo. i. aggere tre nūcupata
q̄ ꝑ limite ꝓstitui solz. Possessiōes sūt agri la
te patētes publici p̄uatiq; q̄s initio nō mācipa
tōe. sed q̄sq; vt potuit occupauit atq; possedit.
vñ z nūcupati. Fūd⁹ dict⁹ eo q; fundat vel sta
biliat patrimoniū. Fūd⁹ āt z vrbanū edificiū
z rusticū itelligēdū ē. Prediū dcm̄ q; ex oibus
p̄familias maxie p̄uideꝛ. i. apparet. q̄si p̄uidi-
ciū. vl' q; antiq̄ agros q̄s bello cepant vt prede
noie hēbant. Dis āt ager vt varro docet q̄dri-
fari⁹ diuidit. Aut ei aru⁹ ē ager. i. sational'. aut
p̄sit⁹. i. apt⁹ arboꝛib⁹. aut pascu⁹ q̄ herbis tm̄ z
aialib⁹ vacat. aut floꝛe⁹. qō sunt hoꝛti apib⁹ cō-
gruētes z floꝛib⁹. qō etiā Virgili⁹ i q̄ttuoꝛ libꝛ
georgicoz secut⁹ ē. Rura veteres icultos agros
dicebāt. i. siluas z pascua. agz ꝺo q; colebatur
Nā rus ē q̄ mel. q̄ lac. q̄ pec⁹ hīi pōt. vñ z rusti
c⁹ noiat. Hec agrestū p̄ma z ociosa felicitas.
Seges ager ē in q̄ serit. vñ z Virgili⁹. Illa se-
ges demū vot' rndit auari agricole. Cōpascu⁹
ager dict⁹ q; diuisoꝛib⁹ agroz relict⁹ ē ad pas
cēdū cōiter vicinis. Alluui⁹ ager ē quē paulati
fluui⁹ in agz reddit. Arcaſiniꝰ ager dict⁹ est. q;
certi lineaz mēsuꝛ nō ꝓtinet. sz arcēt fines ei⁹
obiectu fluminū montū arboz. vñ z in his a-
gris nihil subsectuoz inuenit. Noual' ager est
p̄mū p̄scissus. siue q; alēnis ānis vacat nouan
daz sibi viriū cā. Noualia eñ semel cū fructu
erūt. z semel vacua. Squalid⁹ ager q̄si excoli-
ꝺ⁹. q; iā a cultura exierit. sic excōsul q; a p̄sula-
tu discesserit. Uliginosus ager ē sp vuid⁹. Haz
vuid⁹ ꝺr q̄ aliq̄n siccat. Uligo eñ hūoꝛ tre est
natural' ab ea nūq; recedēs. Subseciua sūt p̄
prie q̄ fuꝛoꝛ ꝺ materia p̄cidēs q̄si supuacua ab
ijcit. Jñ z subsecui agri q̄s in ptica diuisos re-
cusant q̄si steriles vl' palustres. Jtē subsciua q̄
i diuisura agri nō efficiūt cēturiā. i. iugera. cc.
Area ꝺr tabellaz eq̄litas. Dicta āt area a pla-
nitie atq; eq̄litate. vñ z ara. Alij areā vocataz
dicūt q; p̄ triturādis frugib⁹ eradat. vl' q; non
triturēt in ea nisi arida. Pratū est c⁹ feni copia
armēta tueāt. cui veteres romāi nomē indiderūt
ab eo q; ptin⁹ sit paratū. nec magnū laboꝛē cul
ture desideret. Prata āt sunt q̄ secari p̄nt. Pa-
ludes dcē a pale pastoꝛali dea q; paleas id est
pabula nutriant iumētoz.

¶ De finib⁹ agroz. Ca. XIIII.

f Fines dicti eo q; agri funicul' sint diui
si. Mēsuraz ei linee in traz ptiōe tē-
dūt vt dumēsiōis eq̄litas teneat. Limitas appel
lati ātiq̄ ꝺbo trāsuersi. Nā trāsuersa oia antiq̄
lima dicebāt. a q̄ z limia ostioz p q̄ foras z intro
itur z limites q; per eos in agros foras eatur.
Hic z lim⁹ vocabulū accepit angulū q̄ sui pb̄
lici cigebāt obliq̄ purpura. Termini dci q; ter
re mēsuras distinguūt atq; declarāt. His ei re-
stimōia finiū intelligūt. z agroz ꝓtio z cerca
mē auferē. Limites maxime in agris duo sunt.
cardo z decuman⁹. Cardo q̄ a septētriōe direc
t⁹ a cardie celi ē. Nā sine dubio celū vnde in se
ptētrōali oꝛbe. Decuman⁹ ē q̄ ab oꝛiēte in occa
dentē p trāsuersū dirigit. q̄ p eo q; formā. x. fa
ciat decuman⁹ ē appellat⁹. Ager ei bis diuisus
figurā denarij nūeri efficit. Arca ab arcēdo vo
cata. Fines ei agri custodit eosq; adire ꝓhibet.
Trifinū dcm̄ eo q; trū possessionū fines astrin
git. Hic z q̄drifinū q; q̄ttuoꝛ. Reliq̄ limites an
gustiores z int' se distāt imparib⁹ interuallis z
noib⁹ ꝺsignat'. ¶ De mēsur' agroz. Ca. XV.

Mensura ē q̄cq̄d pōdere capacitate. lōgi
m tudie. altitudie. latitudie. aliq; finit.
Maiores itaq; oꝛbē in p̄tib⁹. ptes i. p-
uintijs. puincias in regiōib⁹. regiones in locis.
loca in territorijs. territoria in agr'. agros in cē
turijs. cēturias in iugerib⁹. iugera in clmatib⁹.
deide clmata i act⁹. pticas. passus. grad⁹. cubi
tos. pedes. palmos. vncias. z digitos diuiserūt.
Tāta ei fuit eoz solertia. Digit⁹ ē ps minima
agrestū mēsuraz. Jī vncia hñs digitos tres.
Palm⁹ āt q̄ttuoꝛ digitos hz. pes sedeci digitos.
passus pedes q̄nq; ptica passus duos. i. pedes
x. Pertica aūt a portādo dcā. q̄si portica. Hīs
aūt p̄cedētes mēsure i coꝛpe sūt: vt palm⁹. pes.
passus z reliq̄. sola ptica portat. Est eñ decem
pedū instar calami in ezechiele templum men-
surantis.

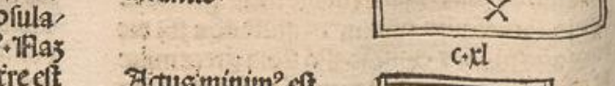

c. xl

Actus minim⁹ est latitudie pedū. iiij lōgitudie. c. xl. ita

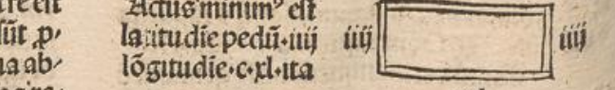

c. xl

Clmata q̄z vndiq; versum habēt pedes. lx. ita

lx

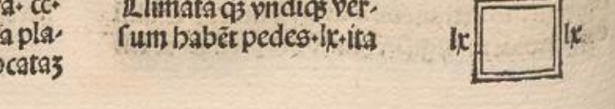

Actus quadratus vndiq; finitur pedibus c·xx·ita· hūc bethyci arapennē dicūt·ab arando scilicet·

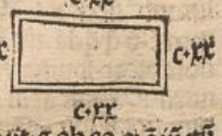

Actus duplicat⁹ iugerū facit·t ab eo q̄ ē iūctū iugeri nomē accepit·

Jugerū aūt ꝓstat lōgitudie pedū·cc·xl· latitudine·c·xx·ita

Actū ꝓuintie bethyce rustici agrū vocant·

Porcā idē bethyci xxx·pedū latitudine·t·lxxx·lōgitudine diffiniunt·ita·

Sz porca ē q̄ in arādo extat·qđ defossū ē lyra· At galli candetū appellāt in areis vrbanis spaciū·c·pedū q̄ cētecū·In agrestib⁹ āt pedū·c·l· q̄dratoꝝ iustū cādetū vocant·Porro stadialis ager hz passus·c·xxv·i·pedes·d·c·xxv·cui⁹ mē sura octies cōputata miliariū facit·q̄ cōstat·v· milia pedib⁹·Cēturia āt ager ē ducētoꝝ iugerū q̄ apđ antiq̄s a cētū iugerib⁹ vocabāt·sz p⁹ ea duplicata ē mēsura·nomēq; ꝑstinū retinuit In nūero ei cēturie multiplicate sunt·nomē tñ nō ꝓdiderūt· ¶De itinerib⁹· La·XVI·

Ensuras viarū nos miliaria dicimus m greci stadia·galli leuuas·egyptij signes·pse parasangas· Sūt āt ꝑpo q̄q; sapcio Miliariū mille passib⁹ termiāt·t dictū miliariū q̄si mille adiū·hns pedes q̄nq; milia Leuua finit passib⁹ mille q̄ngētis·Stadiū octaua ps miliarij ē·ꝓstās passib⁹·c·xxv·Hoc primū hercule statuisse dicūt·eūq; eo spacio ōterminasse qđ ipe sub vno spū ꝓfecisset·ac pinde stadiū appellassz·qñ i fine respirasset·siq; t stetisset·Via ē q̄ pōt ire vehiculū·t via dcā a vehiculoꝝ incursu·Mā duos act⁹ capit ꝓpter euntiū t venientū vehiculoꝝ occursū· Vis āt via aut publica ē·aut ꝑuata·Publica est q̄ in solo publico est q̄ inter act⁹ ꝓpio patēt·Hec aut ad mare·aut ad opida ꝓtinet·Priuata ē q̄ vicino municipio data ē·Strata dcā q̄si vulgi pedib⁹ trita·Lucre: Strataq; tā vulgi pedib⁹ detrita viaꝝ·Ipsa ē t silapidata·i·lapidibus strata· Primi āt peni dicūt lapidib⁹ vias strauisse·postea romani eas p oēm pene orbē dispositerūt· ꝓpē rectitudinē itinerū·t ne plebs esset ociosa Agger ē media strate eminētia coaceruatis lapidib⁹ strata·ab aggere·i·coaceruatiōe dicta· quā historici viā militarē dicūt·vt q̄lis sepe vie deprēsus in aggere serpēs·Iter vel itus est via q̄ iri ab hoie quaq; versū pōt·Iter aūt t itiner diuersam hnt significatōem·Iter eñ ē loc⁹ trā situ facilis·vñ t appellam⁹ aditū·Itiner aūt est itus lōge vie t ipse labor ābulādi·vt q̄ velis p uenias·Semita itinerī dimidiū ē·a semi itu dicta·Semita āt hoīm ē·callis ferarū t pecudū· Callis ē iter pecudū inter mōtes angustū t tritū·a callo pedū vocatū·siue callo pecudū pduratū·Tramites sunt trāsuersa in agris itinera siue recta via·dicti q̄ trāsmittāt·Duo ꝛtia sunt flexus viaꝝ·hoc est vie in diūsa tendētes·eadē diuerticula sunt·hoc est diūse ac diuise vie siue semite trāsuerse·q̄ sunt altere vie·Bijūi q̄ duplex ē via·Cōpeta·q̄ plures in ea cōpetūt vie·q̄si triuie·q̄druie·Ambit⁹ iter vicinoꝝ edificia loc⁹ duoꝝ pedū t semi pedis·ad circumeundi facultatē relictus·t ab ābulādo dictus·Orbita vestigiū carri ab orbe rote dcā·Porro actus q̄ pecus agi solet·Cluosū iter flexuosū· Vestigia sūt pedū signa ꝑmis plantis expssa·vocata q̄bus vie ꝑcurrentiū instigent·i·ꝓgnoscant·

¶ Incipit liber sextusdecimus·

De pulueribus t glebis tre· La·I·

Aluis dictus q̄ vi venti pellatur·Tollit eñ eius flatu nec resistit nec stare nouit·sicut ait ꝓpheta: Tāq; puluis quē ꝓiicit vētus a facie terre· Limus vocatus q̄ lenis sit·Lenū est vorago luti·Linis ex īcēdio dicit·Ab eo ei fit·fauilla q̄ p ignē effecta sit·Mā fos ignis ē·Gleba·q̄ sit glob⁹·Puluer si cñi collectiōe cōpigit t in vno glomere adunat·Terra aūt ligata gleba ē·soluta puluis·Labina eo q̄ ambulātib⁹ lapsū inferat·dicta p deriuationē a labe·Lutū vocatū q̄dā p antiphrasin putāt·q̄ nō sit mūdū·Mā oīne lotū mūdū ē·Clolutabra appellata·q̄ ibi apri volutent·Uligo sordes limi vel aque sūt· Sabulū leuissimū tre gen⁹·Argylla ab argis vocata apud q̄s ꝓmū ex ea vasa ꝓfecta sūt·Creta ab insula creta vbi melior ē·Creta cymolia cādida ē·a cymea italie īsula dcā·q̄rū altera vestimētoꝝ ꝓciosos cōlores emollit·t cōfricato sulphure·q̄dā nitore exhilarat altera gēmis nitorē ꝑstat Creta argē tarea·t ipa cādida appellata·eo q̄ nitorē argēto reddat·Terra samia a samo īsula dicta·glutiosa·t cādida t lingue lenis medicamēti t ya sculi necessaria·Puluis puteolan⁹ i puteolānis italie colligit collib⁹·opponitq; ad sustinenda maria·fluctosq; frangēdos·Mā mersus aq̄s ꝓtin⁹ lapis fit·vndisq; quotidie fortior effect⁹ in sarū mutat·sic argilla igne i lapidē vtit·Sulphur vocatū q̄ igne accēdit·Ur eñ ignis est· Mā vis ei⁹ in aq̄s feruētib⁹ sentit·nec alia res facil⁹ accēdit·Nascit in insulis colūsi·inter sicilia t italiā·q̄s ardere dicūt·Inuenit t in alijs locis effossū·Hui⁹ genera q̄ttuoꝝ·Unū qđ fo-

dik trāslucetq; t viret. q̄ solo ex omibus medici vtūk. Alterq; qđ apellāt glebā. vsib⁹ tñ fullonū familiare. Tertū liquor est. vsus ei⁹ ad lanas sufficiēdas. qm̄ cādorē mollitēq; pstat. Quartū ad lychnia ꝓficiēda maxie aptū. Sulphuris tāta vis ē vt morbos comitiales dephendat ni tore suo iposit⁹ ignib⁹ ardescēs in calice vini punaq; subdita circūferēs exardescētib⁹ repcusso pallorē dirū velut defunctoꝝ effundit.

¶ De glebis ex aqua. Ca. II.

b Itumē in iudee lacu asphaltide emergit. c⁹ gleba supnatātes naute scaphis appropiquātes colligūt. In syria āt lim⁹ ē passim a ṫra exestuās. Spissatura āt vtraq; t densitate coeūt. t vtraq; greci spissa asphalton appellāt. Natura ei⁹ ardēs. t ignīū ꝓgnata. t neq; aq̄ neq; ferro rūpik. nisi sol' muliebrib⁹ inq̄namēti. vtilis ad ꝓpages nauiū. Alumē vocatū a luie. q; lumē colorib⁹ pstat tingēdis. Est āt salsugo ṫre. efficaq; hyeme ex aq̄ t limo: t estiuis solib⁹ maturak. Hui⁹ spēs due sunt. liq̄dū t spissū. Sal q̄dā dcm̄ putāt q; i igne exiliat. Fugit ei ignē dū sit igne⁹. ꝫ naturā seq̄k. q; ignis t aq̄ sp int se inimica sūt. Alij sal a salo t sole vocatū existimāt. Mā aq̄s mari spōte gignit spuma in extremis littoribus vel scopol' derelicta t sole decocta. Sūt t lacus t flumia t putei e q̄bus haurik. dehic in salinis igestus sole siccak. sed t flumia dēsank in sale. amne reliq̄ sub gelo fluēte. Alibi q̄z detracti harenis colligit. crescēs cū lune noctib⁹. nā in cyrenica hāmoniac⁹ sub harenis iuenit. Sūt t mōtes natiui salis in q̄bus ferro cedit. vt lapis renascēs mai⁹ tāte aliquādo duritie. vt muros domosq; massis salis faciāt. sic in arabia. In natura q̄q; sal' differētie sunt. Mā alibi suauis. alibi salsissim⁹. cōe sal in igne crepitat. Tragaseū. nec crepitat in igne nec exilit. Agrigētinū sicilie flāminis patiēs. in aqua exilit. i igne fluit ꝓtra naturā. Sūt t colorꝝ differētie. Adephitic⁹ rufus ē. In pte q̄dā sicilie vbi etna mōs ē purpure⁹. Itē in eadē sicilia in pachyno aōo splēdid⁹ t lucid⁹ vt imagies reddat. In capadocia croceū⁹ effodit. Sal' natura necessaria ē ad oēs escā. Pulmēti ei saporē dat excitat auiditatē. t appetitū in oīb⁹ cibis facit. Ex eo q̄pe oīs victus delectano t sūma ilaritas. Hic t sal⁹ nomē accepisse putat. Nihil enī vtili⁹ sale t sole. Deniq; cornea videm⁹ corpa nauticoꝝ. q̄netiā pecudes. armēta t iumēta sale maxie ꝓuocāt ad pastū. multū largiores lacte. multoq; gratiores casei dote. Corpa etiā sal astringit siccat t alligat. Defuncta etiā a putrescendi labe vindicat vt durēt. Nitrū a loco sumpsit vocabulū. Nascitur enī in oppido vel regione egypti nitria. ex q̄ t medicie fiūt. t sordes corpm̄ vestiūq; lauāt. Hui⁹ natura nō mītū a sale distat. hēt ei vtutē sal' t sitr oik canescētibus littorib⁹ siccitate. Aphronitq; grece. latie spūma nitri ē. ō q̄ q̄dā ait: Rustic⁹ es nescis q̄d grece noie dicar. spuma voco: nitri. Grec⁹ est aphronitrū. Colligit āt in asia in spelūcis distillās. ō hinc siccak sole. Optimū putak si minie fuerit pōderosū t maxie friabile. colore pene purpureo. Chalcāthū dcm̄. q; chalcidis ē timū. i. flos vñ t apō latios aeris flos apellak. Fit āt nūc multis in regiōib⁹. oli in hispāia de puteis vel stagnis. id genꝰ aq̄ habētib⁹ quā decoq̄bāt. et in piscinas ligneas fundebāt apēdētes super eas restes lapillis extētas q̄b⁹ lim⁹ in siliquā die vīteis acinis adherebat. sicq; ciectū siccabat⁹ die⁹. xxx. Fit āt nūc alibi in spelūncis. qō liq̄de collectū dehic diffusū in q̄sdā botros solidat. fit t in scrobib⁹ cauatis q̄z e laterib⁹ ō cādētes gutte coalescūt. fit t salis mō ex flagrantissimo sole. Adeo aūt cōstricte vtutis est. vt in leonuꝝ t vrsoꝝ ora sparsum tantā vim hēat ad stringēdū vt nō valeant mordere.

¶ De lapidib⁹ vulgarib⁹. Ca. III

I Apis a ṫra tanq̄ dēsio: etiā vulgo discernik. Lapis āt dict⁹ q; ledat pedem. Lapis mollis ē t sparsus. Saxa herēt t a mōtib⁹ excidūk. Petra grecū ē. Silex ē lapis durꝰ eo q; exiliat ignis ab eo dict⁹. Scopul⁹ a saxo eminēti q̄si a speculādo dict⁹. siue a tegimento nauiū σκεπαζειν. Spelea grece spelūca latine. Est āt rupis cauata. Crepido ē extremitas saxi abrupti. vñ t crepido vocata q; sit abrupti saxi altitudo. sic: heret pede pes dēsusq;. vñ et vocak. Cautes aspera saxa i mari. dcē a cauendo. q̄si caute. Aduirices petre i littore. silices muricis viuis acutissime t nauib⁹ pnitiose. Iconsaxū ē q̄d hūane vocis sonū captās etiā ṽba loquētiū imitak. Icō āt grece latie imago vocat eo q; ad vocē rūdes. alicī efficit ymago. Simōis licet h̄ q̄dē t locoꝝ natura eueniat. ac plerūq; ꝓualliū. Calcul⁹ ē lapill⁹ ṫre admixt⁹. rotūdus atq; durissim⁹ t oī puritate lenissim⁹. Dict⁹ āt calcul⁹. q; sine molestia breuitate sui calcek. aut ꝓtrari⁹ ē scrup⁹. lapill⁹ minutus t asp. q̄ si inciderit i calcamentū nocet. t molestia est aio. vñ t molestiā animi scrupulū dicī⁹. hic t scrupea saxa. i. aspa. Cos nom̄ accepit q; ferꝝ ad icidēdū acuat. Cos. ei greco sermōe icisio noiak. Ex his alie aq̄ne sūt. alie oleo idigēt in acuēdo. ꝫ oleū lenē. aq̄ acīē acerrimā reddūt. Pumex vocak. eo q; spume dēsitate cōcretus fiat. t ē aridus. cādore puus. tantāq; naturā refngerādi h̄is. vt in vase missus musta deferuere desināt. Rudos artifices apellāt lapides contusos t calci admixtos. q̄s in pauimēti facīēdis supfundūt. vñ t rudera dicūk. Gypsū ꝓgnatū calci ē. t est grecū nomē. plura eius genera. Omniū aut⁹

optimū lapis specular. Est ei signis edificioꝝ
t coꝛonis gratissim⁹. Calx viua dcā. qꝛ dum sit
tactu frigida. int⁹ occultū ꝓmet ignē. Usi t ꝑ
fusa aq̄ stati latēs ignis erūpit. Natura ei⁹ mi
rū aliq̄d facē. Postq̄ ei arserit aq̄s incēdit q̄b⁹ fere
solet ignis extingui. oleo extinguit. q̄ solet ignis
accendi. Usus ei⁹ structuris fabrice necessari⁹.
Mā lapis lapidi nō pōt adherere forti⁹. nisi cal
ce coniūct⁹. Calcis e lapide albo t dure melioꝛ
structure. ex molle vtil⁹ tectoꝝijs. Arena ab ari
ditate dcā nō ab adherēdo in fabric. vt q̄dā vo
lūt. huic ꝓbatio. si manu impssa stridat. aut si
in vestē candidā sparsa nihil sordis relinq̄t.

¶ De lapidib⁹ insignioꝛib⁹. Ca. IIII

magnes Magnes lapis indic⁹ ab inuētoꝛe vocat⁹
Fuit ār in idia ꝑmū repꝛt⁹ clauis crepi
dasq̄ baculiq̄ cuspidi herēs cū armēta idē ma
gnes pascerꝝ. postea t passiꝝ iuēt⁹. Est ār colo
re ferrugine⁹. sꝝ ꝓbaī cū ferro adiūct⁹ ei⁹ fece
rit raptū. Mā adeo apphēdit ferrū vt cathenā
faciat anuloꝝ vñ t eū vulg⁹ ferꝝ viuū appellat
Uidrez q̄s viri vt ferrū trahere credit. L⁹ tāta
vis ē vt ffert beatissim⁹ augustin⁹ q̄ q̄dē cūdē
magnetē lapidē tenuerit sub vase argēteo. fer
rūq̄ sup argentū posuerit. deinō subt mouēte
manu cū lapiō. ferꝝ cursū ōsup mouebaī. Usi
fcīm ē vt i tēplo q̄dā simulacrū ex ferro pēdere
z in aere videret. Est q̄pe t ali⁹ i ethiopia magnes
q̄ ferrū nō ābit. sꝝ respuit. Dis ār magnes
Gagates tāto melioꝛ ē. quāto magis cerule⁹ ē. Gagates
lapis ꝑmū inuēt⁹ ē in sicilia gagatis flumīs flu
oꝛe reiect⁹. vñ t noīat⁹. lꝝ i britānia sit plurim⁹
Est ār niger. plan⁹. leuis. t ardēs igni admot⁹
Sicilia ex eo sepꝛta nō delēt incēsus fpētes fu
gat. demōicos ꝓdit. xꝑginitatē depphēdit. mirū
Abeston q̄ accēdit aq̄. oleo restinguit. Abeston arcadie
lapis ferrei colꝛis ab igne nomē sortit⁹. eo q̄ ac
cēsus semel nūq̄ extinguit. De q̄ lapide mecha
nicū aliq̄d hūana ars molita est. q̄ gēriles cap
ti sacrilegio mirarēt. Deniq̄ in tēplo q̄dā suis
se venerī fanū dicūt. ibiq̄ cādelabꝝ t in eo lu
cernā sub diuo sic ardentē vt eā nulla tēpestas
Pyrites null⁹ imber extingueret. Pyrites ꝓsic⁹ lapis ful
u⁹. aeꝛi similās q̄litatē. ita est dict⁹ qñ plurim⁹
illi sit ignis. siq̄dē facile scintillas emittit. hic te
nētis manū si vehemēti⁹ ꝑmaī adurit. ꝓpt qō
z ab igne nomē accepit. Est ali⁹ pyrites vulgaꝛi
q̄dē viuū lapidē appellāt. q̄ ferro vt lapiō pcus
sus. scintillas emittit. q̄ excipiūt sulphure vt alijs
fungis vel folijs. t dcō celeri⁹ ꝑbet ignē. Hunc
Selenites vulg⁹ focarē petrā vocat. Selenites latine lu
naꝛ interꝑtaī. eo q̄ interiorē ei⁹ cādoꝛē cū luna
Diomsius cresceꝛe atq̄ deficeꝛe aiūt. gignit i psida. Dio
nisi⁹ lapis fusc⁹ t rubēnb⁹ not. sparsus. Uocā
tur ār ita. qꝛ si aq̄ mixt⁹ cōteraī vinū fragrat. et
Traci⁹ q̄ in illo mirū est ebrietati resistit. Traci⁹ niger
t sonoꝛ⁹ nascit in flumie. cui⁹ nomē ē pont⁹ in
echia. Phrygi⁹ lapis ex loco traxit vocabulū. phrygig
Nascit cīm in phrigia. coloꝛe palid⁹. mediocrit
grauis. Est ār gleba pumicosa. Utit ātea vino
ꝑfusus flatusq̄ follib⁹ donec rubescat. ac rursꝰ
dulci vino intingit. tnis vicib⁹ tingēdis vestib⁹
tñ vtil. Syri⁹ lapis a syria vbi repit appellat⁹ Syrig
h iteger fluctuari tradit. cōminut⁹ mergi. Ara arabicg
bic⁹ silis ē eboꝛi sine vlla macula. Hic defricat⁹
ad cutē sucū dimittit croco silem. Judaic⁹ lapi Lapis Judaicg
alb⁹ ē atq̄ in scemate grādis scpturi subinuicē
modulat⁹. q̄s greci grāmas appellāt. Samius Samig
a samo isula vbi repit vocat⁹. t ē grauis t can
dit⁹. poliēdi aut vtil. Mephitis vocat⁹ a loco Memphitis
egypti. t ē gēmātis nature. Hic trit⁹ ātq̄ i his
q̄ vrēda sūt t secāda ex aceto illinit⁹ ita obstu
pescere faī coꝛp⁹ vt nō sentiat cruciātū. Sarco Sarcophagg
phag⁹ lapis dict⁹ eo q̄ coꝛpa defunctoꝝ ꝓdita
in eo infra. xl. dies absumūt. σάρξ ei grece ca
ro ōr. φάγειν comedere. Nascit ār in troade
fissilisq̄ vena scindit. Sūt t eiusdē generi in ori
ente saxa. q̄ etiā viuētib⁹ alligata erodūt coꝛpa
mitioꝛes ār seruādis coꝛpib⁹ nec absumendis.
Hematites appellat⁹ eo q̄ colꝛe resolut⁹ in colo Emathites
rē veniat sāguis. Est ār admodū liuid⁹. Est et
ferrugine⁹. Nascit in vltia egipto. babilonia t
hispāia. Androdamāt⁹ coloꝛe niger. pōdere t Androdamatg
duritia insignis. vñ t nomē traxit. ꝑcipu⁹ repi
tur in africa. Trahere ār in se argētū vel es ōr.
q̄s attrit⁹ vt hematites i colorē redigit sāguis
Iscistos iuenit in vltia hispāia. croco silis cuꝝ Iscistos
leu fulgoꝛe. facile fricabil. Amiāthon appellat⁹ Amianthon
a veterib⁹. eo q̄ si ex ipso vest. fuerit ꝓtecta cō
tra ignē fsistat. t igni iposita nō ardeat. sꝝ splē
doꝛe accepto nitescat. t ē scissi alumis silis. ve
neficijs resistēs oīb⁹. spēalit magoꝝ. Batrachi Batrachites
tes lapis silis ē teste lamioso scissibil. Ballácn Ballactites
tes coloꝛe cinereo. gustu suauis. sꝝ ideo vocat⁹
q̄ q̄dā de se lacteū attrit⁹ dimittat. Obsi⁹ la Obsius
pis niger ē translucid⁹. t vitri hūs silitudinē t
ponit in specul. parietū ꝓpt imaginū vmbras
reddēdas. Gēmas mlti ex eo faciūt. Nascit in
idia t in samo italie. Mitridas lapi euphrat. Mitridas
sole repcussus coloꝛib⁹ micat varijs. Ethytes Ethytes
lapides repiūt i nidis aq̄laꝝ. aiūt binos iueni
ri. marē t feminā. nec sine his pere aq̄las. Ho
rū masculi⁹ dur⁹ silis galle subrutil. femine⁹ xō
pusill⁹ ac mollis. Alligati ptus celeritatē faci
unt. etiā aliq̄b⁹ vulue excidūt nisi cito ꝑturiēti ere
b⁹ auferāt. Fingites capadocie lapis. durities Fingites
marmoꝛi. cādid⁹ atq̄ trāslucēs. exq̄ quōdā tē
plū ꝓstructū est a q̄dā rege forib⁹ aureis. q̄bus
clausis claritas itus diuturna erat. Emites la Emites
pis eboꝛi silis in q̄ dariū ꝓditū ferūt. pariōq̄ si
milis cādoꝛe t durities. minus tñ pōderosus. q̄
purus vocat. Ostracites vocatus q̄ silitudinē Ostracites

Melanites

teste hēat·vsus eius p pumice/Melanites lapis dictus eo q melleū t dulcem succū emittat

Hismiris Chrisites Amites

/Hismiris lapis asper t idomitus· t oia atterēs· ex q lapide gēme terunt/Chrysites colore silis ocree·iuenit i egypto/Amites silis nitro· sz durior·gignit in egypto t arabia·nascit in ethyopia veluti viridis·sz lacte⁹ cū ꝛsoluit· fmordēs vehemēt/Coran⁹ alb⁹ ē durioꝛq pario/Adoloti⁹ velūti viridis t grādis iuenit in egypto·

Coranq Molotq Tusculanq Catinq Cisinq

/Tusculan⁹ a loco italie dict⁹·Dissiliri igne tradit/Saun⁹ lapis fusc⁹· addito oleo ec lucere facit·Est t qdā viridis lapis vehemēt igni ꝛsistēs/Sisini⁹ moll⁹ t cādid⁹·sed calefact⁹ oleo nigrescit atq durescit·Lapides q̄ medicinaliū mortarioꝛ t pigmentoꝛ vsib⁹ apti· edesi⁹ pcipu⁹ t iñ colanc⁹·Thebaic⁹ q̄ t basanites lapites nihil ex sese ꝛmittētes/Specular⁹ lapis vocat⁹ ē q vitri more trāsluceat·rept⁹ pmū in hispānia citerioꝛe·t circa secobricā vrbē· Inuenit eñ sub terra·t effossus excidit atq findit in q̄slibet tenues crustas· ¶ De marmoꝛib⁹· Ca·V

Speculare

Sunt marmor lapis

Ost lapidū genera venic⁹ ad marp moꝛa·Nā int lapides t marmoꝛa differētia ē·Nā marmoꝛa dicūt eximij lapides q̄ macul' t coloꝛib⁹ cōmēdāt·Marmoꝛ ꝛmo grec⁹ ē·a viriditate vocat⁹·t q̄uis postea alij coloꝛes inueniāt·nomē tñ pstinū a viriditate retinuerūt·Marmoꝛ coloꝛes t genera innumerabilia sūt· Nō tñ oia erupib⁹ excidūt· sed multa sub ꝛa spsa sūt t pcipua sūt t pcipuissimi generis·sicut

Lacedemonig Ophites

/Lacedemoniū viride cunctisq̄ ilari⁹·reptū pus apd lacedemōes vñ t vocabulū traxit/Ophites serpētiū maculis sile ē· vñ t vocabulū sumpsit·Duo ei⁹ genera·molle cādidū·nigꝛ duꝛ· Augusteū t tiberiū i egypto augusti t tiberij pmū pncipatu repta sunt· Differētia eoꝛ est ab ophite·cū illō vt pdixim⁹ ꝛpētiū macul' sit sile· hec maculas diuiso mō colligūt·Nā augusteū vndati ē crispū in ꝛtices/tiberiū sparsa nō conuoluta canitie/Purpurites ex egypto ē rubēs cādidis iteruenientib⁹ pūct'·Nois ei⁹ cā· q rubeat vt purpura/Basanites ferrei coloris sine duritia·vñ t nomē ei datū ē·iuēt⁹ in egypto t ethyopia/Alabastrites lapis cādid⁹·inficta⁹ varijs coloꝛib⁹·ex q̄ euāgelici illi⁹ vnguēt' vasculū fuit·Cauāt eñ hūc ad vasa vnguētaria·qñ optie ꝛuare incoꝛrupta doꝛ·Nascit circa thebas egyptias t damascū syrie·ceter' cādidioꝛ·pbatissim⁹ ꝺo in idia/Pari⁹ cādor' eximij·lychnites ꝑgnamēto·h apd parō insulā nascit·vñ et pari⁹ nūcupat⁹·Magnitudo ei⁹ q̄ lāces craterasq̄ nō excedat·Unguētis t ipse apt⁹/Coralliticꝰ in asia rept⁹ mēsura nō vltra cubitos binos·cādoꝛe prio eboris· ad quādā similitudinē e duīso niger/Alabādic⁹ ꝛe siue nole nūcupat⁹ purpure aspectu silis· Iste in oriēte igni liqꝛ-

purpurites Bazanites Alabastrites

Parius lychnites

Coralliticq Alabandicq

atq ad vsū vitri fundit·Thebaic⁹ ittrica⁹ aureis guttis iuenit in pte egyptia· scpt⁹ coticul' ad terēda collyria q̄dā vtilitate naturali ꝓuenies·Sienites circa sienē vt thebas nascit· trabes ex eo fecisse reges phibēt· Marmoꝛa āt q̄ i officinis sūt·rupib⁹ gignūt·ex q̄b⁹ iste sienites duīsi coloꝛis macul' distinct⁹ ē· c⁹ pmū vsū insule cycades dederūt·Lesbius liuidioꝛ ē paulo huic·sz t ipse duīsi color' macias hīs· Corinthe⁹ āmoniace gutte silis cū varietate diuīsoꝝ coloꝛ coꝛintho pmū reptus·ex eo colūne ingētes limiaq̄ fiūt ac trabes·Laryscū·viride optimū nomē ab aspectu hīs· eo q gratū sit his q̄ gēmas sculpūt·ei⁹ ei viriditas reficit oculos Humidicū marmoꝛ numidia mittit ad cutem succū dimittit·croco silem·vñ t nomē accepit· nō crustis·sz in massa·t luminū vsū aptū· Luculleū marmoꝛ nascit in chio insula cui lucull⁹ ꝓsul nomē dedit·q̄ delectat⁹ illo pmū romā inuexit·solūq̄ pene h marmoꝛ ab amatoꝛe nomē accepit·Est t lunēsis·tephria appellat⁹·coloꝛe cineris·c⁹ lapidis alligatio ꝓtra serpētes laudat Ebur a barro·i·elephāto dcm·Orat⁹: Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris·

¶ De gemmis· Ca·VI·

Ost marmoꝛ genera gēme sequunt- p que multū auro decoꝛē tribuūt venustate coloꝛ·Primoꝛdia earum a rupe caucasi· Fabule ferūt ꝓmetheū pmū fragmēta saxi eiusdē inclusisse ferro ac digito circūdasse· hisq̄ initiū cepisse anulū atq̄ gēmā·Genera gēmaꝝ innumerabilia esse tradūt·e q̄b⁹ nos ea tñ q̄ pncipalia sūt siue notissima ānotabim⁹/Gēme vocate q̄ instar gūmi trāsluceāt·Preciosi lapides ideo dī sūt·q⁹ care valēt· siue vt a vilibus discerni possint·seu q̄ rari sint·Gēme cūm q̄ rarū est·magnū t pciosum vocāt·sicut t in samuelis volumine legitur: Et sermo dñi preciosus erat in israel·hoc est rarus·

¶ De viridioꝛibus gēmis· Ca·VII·

Smaragdus

Omniū gēmaꝝ virentiū smaragd⁹ ꝓncipatū hēt·Cui veteres tertiā post margaritas t vniones tribuūt dignitatē· Smaragdus a nimia viriditate dr· Dē cūm satis viride smaragdū dr· Nullis cūm gēmis vel herbis maioꝛ q̄ huic austeritas ē· Nā herbas virētes frondesq̄ exuperat·inficies circa se viriditate repcussū acrē· Sculpēt⁹ q̄ gēmas· nulla gratioꝛ oculoꝝ refectio ē·Cui⁹ corpus si extentū fuerit sic ꝛspeculū·ita imagines reddit· Quippe nero cesar gladiatoꝝ pugnas in smaragdo spectabat·Genera ei⁹·xij·sz nobiliores scytici·q̄ i scytica gēte repiūt· Scem locū tenēt bactriāi·Colligunt eñ in cōmissuris saxoꝝ flāte aq̄lone·Tūc eñ tellure deopta intermicant quia his ventis hārent maxime mouentur·

Tertium egiptij habent. Reliqui in metallis crarijs inueniunt ꝫ vicioſi. Mā aut ere aut plū bo aut lapillamētis vel ſalis ſiles notas habēt. Smaragdi āt mero ⁊ viridi pficiūt oleo ꝗuis naſa ibuant. Lalcoſmaragdus dicta ꝙ viridis ſit ⁊ turbida aereis venis. Hec in egipto vel cy pro inſula naſcit. Praſi⁹ p viridāte colore dict⁹ ꝫ vilis. L⁹ alter gen⁹ ſanguineis pūctis abhor ret. Tertiū diſtinctū virgulis trib⁹ cādidis. Be rillus in india gignit: gētis ſue lingua nomen hūs. viriditate ſilis ſmaragdo: ꝫ cum palloꝛe. Polit aūt ab indis in ſexāgulas formas. vt he betudo colorꝭ repauſſioe angulo⁹ exatet. Alit polit⁹ ñ hz fulgoꝛē. Genera eius nouē. Criſobe rillus dēs eo ꝙ pallida ei⁹ viriditas in aureū coloꝛē reſplēdeat. ⁊ hūc india mittit. Criſopaſ ſus indicus eſt coloꝛe poꝛri ſucū referēs. aureis interueniētib⁹ guttis vñ ⁊ nom accepit. quez q̄ dam berillo⁹ generi iudicaueſt. Jaſpis de greco in latinū viridis gēma iterp̄tat. Jas q̄ſpe vi ride: pinnaſum gēma oꝛ. Eſt aūt ſmaragdo ſi miliꝭ ⁊ craſſi coloꝛis. Spēs eius decē ⁊ ſeptem. Polūt aūt q̄dā iaſpidē gēmā ⁊ gre ⁊ tutele eſſe geſtātib⁹. qō credere ñ fidei ꝫ ſuꝑſtitiōis ē. Lo pazio ex virēti genere eſt oīnio⁹ coloꝛe reſplen dens. inuēta p̄mū in arabie inſula. in q̄ troglo dyte p̄dones: fame ⁊ tēpeſtate feſſi: cū herbarū radices effoderent eruerūt. Que inſula poſtea q̄ſita nebul' coopta. tādem a nauigātibus iuen ta eſt. Sz ob hoc loc⁹ ⁊ gēma nom ex cā accepit. Mā topazin troglodytaꝭ lingua ſignificatōnē hz q̄rendi. Eſt aūt ap̄liſſima gēmaꝝ eadez ſola nobilium limam ſentit. Genera ei⁹ duo. Callai ca coloꝛe viridis ꝫ pallens ⁊ nimis craſſa. nihil iocūdius. auꝝ decens: vñ ⁊ appellata. Naſcit i india vel germāia in rupib⁹ gelidis ocli modo excuberās. Molochites ſpiſſius virēs ⁊ craſſi oꝛ q̄ ſmaragdus. a coloꝛe malue nomē accepit in reddēdis laudata ſignis. naſcitur in arabia. Eliotropia viridi coloꝛe ⁊ nubilo ſtell' puniceis ſuꝑſparſa cū ſanguineis venis. Cauſa nois ỏ ef fectu lapidis eſt. Mā deiecta in labris eneis ra dios ſol' mutat ſanguineo repauſſu. Ex aq̄m aūt ſpeculi mō ſolē excipit. deꝑhēdit⁹ defectus ei⁹ ſubeūtē lunā oſtendens magoꝝ ip̄udētie. Adāife ſtiſſimū in hoc q̄ exēpluꝫ eſt: q̄ admixta herba eliotropio q̄buſdā additis p̄cantatōibus gerē tem ꝓſpici negāt. Gignit in cipro ⁊ africa ꝫ me lioꝛ in ethiopia. Sagda gēma praſini coloris a pud chaldeos. L⁹ tāta eſt vis vt p̄meantes na ues e p̄fundo petat. ⁊ carinis ita tenacit adhe reat: vt niſi abraſa pte ligni vix ſepeā. Myrrhi tes dēa eſt q̄ in eo myrrhe coloꝛ eſt. Compſſus aūt vſq̄ ad odoꝛē nardi ſpirat ſuauitatem aro matis. Repit in arabia vl' egipto. myrrhe colo ris ⁊ odoris. vñ ⁊ nomē accepit. Delectros bi coloꝛ ex vna pte viridis. ex alta melli ſilis. Lo aſpis a fluie p̄ſaꝝ dēa eſt ex viriditate fulgoris aurei.

¶ De rubris gēmis VIII.

Oralli⁹ gignit in mari rubro forma ra moſus. coloꝛe viridis. ⁊ maxie rubens. Bace ei⁹ vl' vie cādide ſb aq̄ ⁊ molles: ōtracte ꝓfestim durant ⁊ rubeſcūt: tactuq̄ pti⁹ lapide ſcūt. Itaq̄ occupari euelliq̄ retib⁹ ſolet aut a cri ferramto p̄cidi. qua de cā coꝛallius vocitat. Quātū aūt apō nos margaritū indicū p̄cioſū eſt. tātū apud indos coꝛallū. Hūc magi fulmi bus reſiſtere affirmāt ſi credit. Sardi⁹ dēa. eo q̄ p̄mū repta ſit a ſardis. hec rubꝝ hz coloꝛem: marmoꝛib⁹ p̄ſtās ꝫ mit gēmas vilisſima. Gene ra ei⁹ q̄nq̄. Onyx appellata q̄ hēat in ſe p̄mix tū cādoꝛē in ſiſtitu dinē vnguis hūane. Greci ei vnguē onycē dicūt. Hāc india vel arabia gig nit. diſtāt aūt inuicē. Mā indica igniculos hēt alb̄ cingētibus zonis. arabica aūt nigra eſt cuꝝ candidis zonis. Genera ei⁹ q̄nq̄. Sardonix ex duū nom̄ ſocietate vocata eſt. Eſt em̄ ex onyche cādoꝛe ⁊ ſardo. Cōſtat aūt tribus coloꝛib⁹ ſub tenuis nigro. medio cādido. ſuꝑius minio. Hec ſola in ſignādo nihil cere auellit. Repit āt apō indos ⁊ arabes detecta toꝛrētibus. Genera ei⁹ q̄nq̄. Hematites ruboꝛe ſanguine⁹ ac p̄pterea hematites vocat⁹. Hema q̄ſpe ſanguis eſt. Gig nit in ethiopia q̄dē: ꝫ p̄cipal' in arabia ⁊ in a frica inuenit. De qua p̄mittūt magi quiddam ad coarguēdas barbaroꝝ inſidias. Sucinus quē appellāt greci electrō fului cereiq̄ coloꝛis: ferē arboꝛis ſuc⁹ eſſe. ⁊ ob id ſucinum appellari Electꝝ aūt vocari fabuloſa argumētatō dedit. Māq̄ phetōte fulmīs ictu interēpto ſoꝛoꝛes ei⁹ luctu mutatas in arboꝛes ꝓlos lacrimis electꝝ oīnibus āmis fundere iuxta eridanū amnē et elec trū appellarū. qñ ſol vocitatus ſit electrō plu rimi poete dixeſt. Cōſtat aūt nō cē ſucū popli ſed pinee arboꝛis. Mā accēſus tede nidoꝛe fra grat. Naſcit aūt in inſul' oceani ſeptētrional' ſiē gūmi denſatq̄ vt criſtallū rigoꝛe vel tpe. Ex ea fiūt decoꝛis gra agreſtiū femiaꝝ monilia. Vocari aūt a q̄buſdā harpaga. eo q̄ attritu digito rum accepta caloꝛis aīa folia palcaſq̄ ⁊ veſtiuꝫ fimbrias rapiat. ſiē magnes ferꝝ. Quocūq̄ āt mō libeat tingit. Mā aucuſe radice cōcha ylioq̄ inficit. Liguri⁹ vocat⁹ q̄ fiat ex vna lyncis be ſtie tpe indurata. Eſt aūt ſiē ⁊ ſucinū fului: at trahens ſpū folia p̄pinquantia.

¶ De purpureis La. IX

Later purpureas gemmas p̄cipatuꝫ amethiſtus indic⁹ tenz. Amethiſt⁹ pur pureus eſt: p̄mixto violaceo coloꝛe. et quaſi ro ſe nitoꝛ ⁊ leniter q̄ſdā flāmulas fūdens. Alterꝝ eius gen⁹ deſcēdit a hiacynthis. Cauſam nois eius aſſerūt quaſi ſit quiddā in purpura illius

nō ex toto igneū ꝫ vini colorē hūs· Est ān sculpturis facil· Genera ei⁹ q̄nq· Saphir⁹ cerule⁹ est cū purpura: hūs pulueres aureos sparsos: optim⁹ apō medos· nusq̄ tū pluuidus· Hiacynthus ex nois sui flore vocat· Hic in ethiopia inuenit: ceruleū colorē hūs optim⁹· q̄ nec rar⁹ est nec dēsitate obtusus· ꝫ ex vtroq̄ tēperamēto lucens purpuraq̄ refulgēs· hic aūt nō rutilat eq̄ liter: ꝫ cū face celi mutat· Sereno ei pspicu⁹ est atq̄ grat⁹· nubilo corā oculi euanescit atq̄ marcescat: in os missus frigidus ē· in sculpturis durissim⁹· nec tū inuict⁹· Mā adamāte scribit· t signat· Hiacynthizontas indicus ē· hiacynthū p pe referēs· Quidā aūt eoz cristallis silēs capillamētis intercurrētib⁹ obscurant· ex q̄ etaz vicio nomē illoz est· Amethistizontas appellatur q: ei⁹ extrem⁹ igniculus in amethisti violā exit· Celidonia ex hirūdinū vocata colore· t duoz ū est genez· quaz vna ex altera pte purpurea· et alia purpurea nigris intuenientib⁹ macul· Cyanea scythie gēma· ceruleo coruscās nitore purpura interdū· t pūctulis intermicātib⁹ auratis puluiscul· varias· Rodinis rosea ē· t ex eo nom̄ accepit

¶ De candidis Ca·X·

Margarita pma cādidaz gēmaz· quaz
m inde margarita aiūt vocatā q: in cōcul· marinis hoc gen⁹ lapidū muētiat· Inest em̄ in carne cochlee calcul⁹ nat⁹: sic in carne ostree pciosissima margarita repiri dicat· vel sicut in cerebro pisci lapillus· Signif aūt de celesti rore· quē cerno āni tpe cōcule hauriūt· Ex q̄bus margaritis q̄dā vniones vocant: aptū nomen hūtes: q: tm̄ vnus nūq̄ duo vl plures sit repiant· Meliores aūt cādide margarite: cū q̄ flauescāt· Illas em̄ aut iuuēt⁹ aut matutini roris ꝓceptō reddit cādidas· has senect⁹ vel vespertinus aer gignit obscuras· Pedonis secunda p⁹ margaritā cādidaz gēmaz· de qua q̄rit i quo colore nūerari dēat: totiēs iactati p alienas pulcritudines nois adeo vt decoris p:ogatiua vocabulo fcā sit· Asterites gemma cādida est: ictu sam lucem ꝓmens· veluti stellā intus ābulantē redditq̄ solis cādidantes radios vñ· t nom̄ accepit· Galactites lactea est· que attrita fdit sucum albū· ad lacteū saporē femis nutrientibus illigata fecūdat vba· Infātum q̄ collo suspēsa saluā facere ferē· in ore aūt liqscere· t memoriā adunere· Admittūt eā nilus et achelous amnes· Sunt q̄ smaragdū alb⁹ venis circūligatū galactiten vocāt· Galatas grādinis· t cādorem pre fert· t figurā· duricia q̄ inuicta vt adamas etiā in igne posita manet suū frig⁹· Sol gemma cādida est· traxitq̄ nom̄ q: ad solis spēm in orbez fulgē es spargit radios· Selenites trāslucet cādido meileoq̄ fulgore ꝓximēs lune imaginem: quā iuxt cursum astri ipsi⁹ ꝓhibent in dies singulos minui· atq̄ augeri: nasci in pisida· Lymedia inuenit in cerebro pisces eiusdē nois candida· t oblōga· Presagire his ferunt magi signa tranqllitatis vel tempestatis· Beloculus albicans pupillā cingit nigrā e medio aureo fulgore lucentē· t ꝓpter spēm assyrioz regi belo dicatam· vñ· t appellata· Epimelas oz: cū in cādida gemma supne enigricat color· vñ· t nomē habz Exeben⁹ speciosa· t cādida qua aurifices aurū poliunt

¶ De nigris Ca·XI·

Thates repta ꝓmū in sicilia iuxt flumē
a eiusdē nois: postea plurimis in terris· Est aūt nigra hūs in medio circlos nigros· t albos iūctos· t variatos similis hemanti· Magi suffitu caz si credit tēpestates aūtunt flumia sistūt· Absictos nigra· t pōderosa distincta venis rubētib⁹· Hec excalefcā igni septē diebus calorem tenet· Egyptilla nigra est radice cerulea facie· ex egypto vbi iuenit vocata· Medea nigra est· a medea illa fabulosa inuēta· Hz venas aerij coloris· sudorē reddit croci· saporē vini· Veientana italica gēma est a veientib⁹ reperta nigra facie· albis intermicantibus notis· Bariptos nigra est cū sanguineis· t albis nois· Meramelas nigra vena: quēlibet colorē secās p medium· Veneris crinis nigerrimi nitoris: cōtinens in se spēm rufi crinis Tricuus ex africa nigra est· sed tres sucos reddit· ab radice nigr· e medio sanguineū· e summo ocree· Dionysia nigris mixtis rubentib⁹ notis· ex aq̄ trita vinū fragrat· t odore suo ebrietati resistere putatur· Pyrites nigra q̄dem ꝫ attritu digitos aurit·

¶ De varijs Ca·XII·

p Angrus varius ex oīmbus pene coloribus cōstans· vñ· t nōiatur Glea barbari nois ex fuluo· t nigro viridiq̄· t cādido ē· Mitridaz sole ꝓcussa colorib⁹ micat varijs gignit in pisida· Droscit⁹· varius: nois causa· q̄a si ad ignē applicet: veluti sudorē mittit· Opalus distinctus diū saz colore gēmaz· Est ei i eo carbunculi tenuior ignis: amethisti fulgēs purpura· smaragdi nitens viriditas· t cūcta piter subquadā varietate lucentia· Nomē habet ex pria sola em̄ eū ꝓtunt india· Pontice a ponto dicit genere diuerso· nūc sanguineis nūc auratis guttis micātes· alie habentes stellas· alie lōgis colorz ductibus lineate· Hexo contalubus in pua magnitudine multicolor· vñ· t hoc nomen sibi adoptauit· Tā diuerf em̄ notis sparsus est· vt sexaginta gemmaz colores in uno eius orbicu lo deprehendant· Nascit aūt in lybia apud troglodytas· Aurina apō parthos gignit: sed ꝑcipua in germania humore sub terra putat calore dēsatū· vñ· t nomē sumpsit· Varietas ei⁹ in purpurā cādoreq̄z t ignē cū q̄busdā coloū reperussiōib⁹ q̄les in celesti arcu spectant· L⁹ cō

traria cā crystallū facē gelu ꝓcreto vehemētiore.

¶ De crystallis La. XIII

c Rystallus resplēdēs ⁊ aquosus colore tradit: q̄ nix sit glacie durata p annos vñ ⁊ nomē ei greci dederūt. Gignit aūt in asia et cypro: maxime in septētrionū alpib⁹. vbi nec estate sol feruētissim⁹ inuenit. Jōq̄ ipa diutur na ⁊ ānosa duricia reddit hāc spēm q̄ crystall⁹ dr. Hic oꝑosit⁹ radijs solis adeo raput flāmam vt aridis fungis vel folijs ignem p̄beat. Usus ei⁹ etiā ad pocula destinat. Nihil aūt aliud q̄ frigidū pati pōt. Adamas indicus lapis puus et indecorus. ferrugineū hūs colorē ⁊ splēdorē crystalli. Mun q̄ aūt vltra magnitudinē nuclei auellane reptus. Hic nulli cedit materie nec fer ro q̄dē nec igni nec vnq̄ incalescit. vñ ⁊ nomen grecū interptatōe indomita vis accepit. Sz dū sit inuictus ferri ignisq̄ ꝓceptor. hircino rūpit sanguine recēti ⁊ calido macerat. sicq̄ multis ictibus ferri p̄fringit. Cui⁹ fragmentis sculpto res p gēmis insignitēdis p̄forādisq̄ vtunt. Hic aūt dissidet cū magnete lapide: intantuz vt iux positus ferz nō patiat abstrahi magneti. aut si admotus magnes p̄hēderit. rapiat atq̄ aufe rat. Ferr q̄ in electri similitudine venena dep̄hen dere. metus vanos expellere. maleficis resistere artibus. Genera ei⁹ sex. Galatias grandinū et candorē ⁊ figurā adamātine duricie hz. Etiā in ignē positus mātet suū frigus. Ceraunioꝝ duo genera sunt. Unū qd̄ germania mittit crystalli ni sile. splēdz tñ ceruleo: ⁊ si ſb dūo positū fuit fulgorē rapit sidereū. Ceraunū altez hispāia in lusitanis littorib⁹ gignit. cui color piropo ru benti ⁊ qualitas vt ignis. Hec adūsus vim ful gurum opitulari ferr si credim⁹ Dcā aūt cerau nia q̄n alibi nō inuenit q̄ in loco fulmis ictui p̄mo. Grece enī fulmē ceraunos dr. Iris apō arabiā in mari rubro nascit: colorus crystalluni sexangulata: dicta ex argumēto iris. Mā sub te cto pcussa sole spēs ⁊ colores arcus celestis i p̄ximos parietes imitat. Astrion ex india est: cry stallo p̄pinqua. in cui⁹ cētro stella lucet fulgore lune plene. Sūpsit aūt nomē q̄ astris oꝑosita fulgorē rapit ac egerit. Electria quasi electoria In vētricul enī gallinatijs inuenit. crystallina specie magnitudine fabe. Hac in certamib⁹ iūc tos fieri magi volūt si credimus. Enudros ab aqua vocata. Exundat enī aq̄ ita vt clausam i ea putes fontaneā scaturiginē. Oim ardentiuz gemmaꝝ p̄ncipatū carbūculus hz. Carbūcul⁹ aūt dictus q̄ sit ignitus vt carbo: cuius fulgor nec nocte vincit. Lucet enī in tenebris adeo vt flāmas ad oculos vibret. Genera ei⁹ duodeciz sed p̄stantiores q̄ vident fulgere. ⁊ vellut ignez effundere. Carbūculus aūt grece anthrax dici tur. Gignit in libya apō troglodytas. Anthra cites vocatus q̄ sit ⁊ ipe colous ignei vt carbū culus: sz cādida vena p̄inctus cui⁹ ppriū est q̄ iactatus in ignē velut inter mortuos extinguit ac ꝫ aq̄s p̄fusus exardescat. Sādastrus nascit in indis loco eiusdē nois. Species ei⁹ q̄ veluti intra lucido igne int⁹ fulgēte auree gutte. Cōstat int oēs quātus numer⁹ stillaꝝ accedit: tan to ⁊ p̄ciū accedere. Lychnus ex eodē genere ar dentiū est. appellata a lucernaꝝ flagrātia. gigni tur in multis locis: sed p̄batissima apō nidos. Quidā cā fmissionē carbūculū esse dixerūt. Ih⁹ duplex facies: vna que purpura radiat. alia q̄ cocci rubore a sole excalefacta. aut digitorū at tritu paleas ⁊ carthaꝝ fila ad se rapet dr. Sculpturis resistit. ac si q̄s sculpta fuit duz signa im p̄mit: quasi quodā aīmali morsu p̄t cere retent at. Genera eius quatuor. Carcedonia hoc est q̄ ⁊ lychnis facere dr. q̄ cp̄ multo vilior p̄dicti nascit apud nasamonas. imbre vt ferūt diuino inuenit ad repcussum lūe plene. Dia aūt genera sua sculpture resistūt. Alabādina dca ab ala banda asie regione. cui⁹ color ad calcedoniū va dit sed rarus. Draconticides ex cerebro dracōis eruit: que nisi viuēti abscisa fuit si ignescit. Usq̄ et eam magi dormētibus draconibus āputāt. Audaces enī viri explorāt draconū spec⁹ ⁊ spar gunt ibi gramia medicata ad incitandū draco nū sopore. atq̄ ita somno sopitis capita dr secāt et gēmas detrahūt. Sūt aūt cādore trāslucido. Usu eaꝝ orientis reges p̄apue gloriant. Chryso passus ethiopicus est quē lapidē lux celat. p̄dit obscuritas. Nocte enim igneus est die aureus. Phlogites ex p̄sida est ostētās ītra se q̄si flam mas estuātes q̄ nō exeāt. Syrtites vocata: q̄n in littore syrtū inuēta p̄mū est in pte lucāie. Co lor eius croceus intus stellas p̄tinēs elāguidas et sub nubilo renitētes. Ermiscion int gratissi mas gēmas aspicit ⁊ ex igneo colore radiās au ro: portās secū in extremitatibus cādidā lucē.

¶ De aureis La. XIIII

s Unt q̄dā gēmaꝝ genera spē metalloꝝ vel lapidum cognomiata. Chrysopis aurum tñ videtur esse. Chrysolith⁹ auro simil est: cum marini coloris simulitudine. hūc ethiopia gignit. Chrysolectr⁹ similis est auro: sed in colorē electri vergēs matutio tñ aspecu iocun dus rapacissim⁹ igniū. ⁊ si iux fuit celerrie ar descēs. Chrysolāsis ex auro ⁊ igne vōta. Aurea ē enī die ⁊ nocte ignea. Hāc ethiopia gignit. Am mochrisus harenis auro itermixt⁹. nūc brachte arū nūc pulueri hz q̄drulas: gignit i p̄sida. Leo chrisus colore aureo intuentē candida vena. Adilectris dca q̄ veluti p auxi sincez: sic hec gē ma trāslucet. Chrysocolla gignit i idia vbi for mice eruūt auxi. Est āt auro silis: ⁊ hz naturam magneti nisi q̄ augere auxi tradit. vñ ⁊ nuncupat. Argirites silis argēto: hūs stigmata aurea. Androdoma argēti nitorē hz. ⁊ pene adamas

quadrata sp tessel. Magi putāt nomē ipositū ab eo q aiox impet⁹ vt iracūdias domare t refrenare dicāt si credim⁹. Gignit̄ i mari rubro Calcitis aerij coloris ē. Calcofan⁹ nigra ē. sz lapidi illisa eris tinnitū reddit. Balanites duo sunt genera. subuiridis t corinthee eris similitudinē mediā secāte flāmea vena. Sederit̄ a contēplatōne ferri nihil dissonat. In maleficijs ꝙq mō si inferāt discordias excitat. Idē⁹ dactylus ex insula creta ē ferrei coloris cā nois ei⁹. q: pollicē humanū exprimit. Ethiopic⁹ ferrei coloris ē qui dū teritur nigr sucū emittit. Cumlianic⁹ in euphratis aluco legit: pconisio marmori simil: medio colore glauco velut oculi pupilla interni tens. Arabica ex pria dca. aspectu eburnea est Efestitis speculi naturā hz in reddēdis imaginib⁹ ꝙq rutilet: exprimētū ei⁹ si feruēti aque adita statim refrigeret. aut si soli opposita arida materiā accēdat: nascit in corico. Ostracites lapidosus colore testaceo durior. Alka achan silis nisi q achates politura pinguescit durior. tāta inest vis. vt alie gēme sculpant fragmētis eius Glossa petra silis est lingue hūane vñ t nomē sumpsit. Ferit aūt deficiente luna e celo cadere cui nō modicā magi tribuūt ptātē. Mā ex eo lunares mot⁹ excitari putāt. Sūt t ꝙdā gēmaruz genera cognolata ab aialibus. Echites vipas maculas exprimit. Larcine marini cācri coloris est. Scorpit scorpionē t colore t effigie refert. Admirmicites formice reptātis effigiē imitatur. Tao pauōi est silis. Hieracites accipitris coloris. Ethites aqle. Egoptalm⁹ capno oculo silis. Licoptalm⁹ quatuor colox ex rutilo sanguineū in medio nigr. cādidus cingit vt lupox oculus. Aconites papaueri exprimit. Sūt t ꝙdā gēme ꝗbus gētiles in superstitōibus ꝗbusdā vtunt. Li peria suffica oēs bestias euocare tradūt. Anancitide in necromātia demonū imagines euocare dīr. Sinocitide vmbras iferox euocatas tenere pagani aūt. Celonites oculus est indice testitudis: vari⁹ t purpure⁹. Per hūc magi impositū lingue futura pnūciari fingunt. Bronia a capite testudinū e tonitruis cadi putāt et restringuere fulmīs ictus. Hieria lapis in oculis hiene bestie iuenit. Qui si sb lingua hois sbditus fuit: futura eū pdere dicūt. Sed t corallū tēpestati t grādini resistere ferūt. Pōtica est gēma quedā liuore plucida: hās stellas rubeas interdū t aureas. Dicūt p eā interrogare demones t effugare. In ꝗbusdā gēmax generib⁹ veras a falsis discernere magna difficultas est. ꝙpe cū inuētū sit ex ꝺo genere alterius in alia falsa trāsducere. vt sardonices ꝙ ternis glutinantur gēmis ita vt depbēdi ñ possint. Fingūt eām eas ex diuso genere nigro candido minioq colore Mā t p lapide pciosissimo smaragdo ꝙdam vitrū arte inficiūt. t fallit oculos subdole ꝙdā falsa viriditas: ꝙaduscz ñ est ꝙ pbet simulatū t arguat. sic. t alia. atq alio mō. Necz ei ē sine fraude vita mortaliū. Oēs aūt ñ trāslucidas gēmas cecas appellari. eo q: dēsitate sua obscurēt

De vitro Ca. XV

Vitz dcm q: visui pspicuitate trāslucet

In alijs ei metall' ꝙcꝙd intrinsec⁹ cōtinetur absco dic. i vitro ꝺo ꝙlibet liq: vel spēs ꝙlis est interi⁹. tal' exteri⁹ declarāt t quodāmō clausus patet. Cuius origo hec fuit. In pte syrie q fenicis vocāt finitima iudee circa radicē mōtis carmeli palus ē. ex qua nascit belus amnis: quicz miliū passuū spacio i mare fluēs nitr̄ prolomaidem. cui harene de torrēte fluctu sordib⁹ eluunt. hic fama ē pulsa naue mercatox nitri. cū sparsim p littus epulas parēt nec eēnt pp attollēdis vasis lapides glebas nitri ex naue sbdiderūt ꝗbus accēsis pmixta harena liquoris trāslucentē nouū liq: fluxisse riuos t hāc fuisse originem vitri. Mox vt ē ingeniosa solertia ñ fuit cōtēta solo nitro sed t alijs mixturis hāc artē studuit. Deub⁹ ei arida lignis concoquit: adiecte cinere ac nitro cōtinuisq: fornacib⁹ vt es liquatur massecz fiūt. Postea ex massis rursus fūdit in officinis. t aliō flatu figurat aliō torno teritur aliō argēti mō celat. Tingit etiā multi modis ita vt hiacynthos saphiros t virides imitet. t onyces. vt alias gēmax coloresi. necz ē alia species aptior magia vel picture accommodatior. Maxim⁹ tū honor in cādido vitro. prioq i crystalli similitudie. Illi t ad potādū argēti metalla t auri repulit. Olim fiebat t in italia. res p gallias t hispaniaz harena alba t mollissima pila molaq terebat. debuit misceb⁹ tribus nitri pōdere vel mēsura. ac liquata i alias fornaces trāsfundebat. Que massa vocabatur admonitz atq hec recocta fiebat vitz purū et cādidū. In genere vitri t obsian⁹ lapis annūerat. Est aūt virēs interdū t niger aliqñ t translucidus crassiore visu t in specul' parietū p imagine vmbras reddēte: gēmas multi ex eo faciūt. hūc lapidē t in india t in italia t ad oceanuz in hispania nasci tradūt. Ferit ātē tiberio cesare ꝙdā artifice excogitasse vitri tēpamētum vt flexibile eēt t ductile. Qui dū admissus fuisset ad cesarē: porrexit phialā cesari. Quā ille indignat⁹ in pauimētum iecit. Artifex aūt sustulit phialā de pauimēto. q: pplicauat se tāq vas eneum. Deide malleū ꝺ sinu. ptulit t phialā correxit. Hoc fcō cesar dixit artifici. Nunqd aliū sciat hāc ꝑditurā vitroz? Postq ille iurās negauit alteq hoc scire: iussit eū cesar ꝺcollari. nec dū hō cognitū fieret: aux p luto hēret oim metallox pcia abstraherent. Et reuā q: si vasa vitrea nō frangerent melius eēnt q aux t argentum

¶ De metallis La·XVI·

m Etallū dēm grece ἀπο τοῦ μεταλλαη q natura ei⁹ ea sit: vt vbi vna vena apparūit: ibi spes sit alteri⁹ inq̄rēdi· Septez autē sunt genera metallo⁹· aux· argentum· es electr· stannū· plūbū· t qō donat oia ferr·

¶ De auro La·XVII

a Vrum ab aura dēm· i· a splēdore· q̄ re percusso aere pl⁹ fulgeat· vñ t Virgil· Discolor vnde auri p ramos aura refulsit· hoc est splēdor auri· Naturale ei est vt metallo⁹um splēdor pl⁹ fulgeat luce alia repercussus· Hinc et auraria dēi quor fulgor splēdidos reddit· Ob rycū aux dēm q̄ obradiet splēdore· est eñ colo⁹ optimi· qō hebrei ophaz greci cauon vocāt Brachtea ór tenuissima lamia ἀπο τοῦ βράχειν· quod est ἠχεῖν· id est a crepitādo lamina· Pecunia ꝑ⁹ de pecudib⁹: et ꝓprietatē hēbat t nomē· De corio ei pecudū nūmi incidebañ t signabañ· Postea a saturno ere⁹ nūmus inuēt⁹ est· Jpe eñ signari nummos t inscribi ꝓstituit· Propterea t erariū saturno a gētilib⁹ ꝓsecratū est· Alij vt supi⁹ pecuniā a pecudibus appellauer̄t: sic a iuuādo iumenta dicta sunt· Dñe eñ pīmoniū apō annōs peculiū dicebañ a pecudibus· in q̄bus eor constabat vniūsa substātia· Hīc t pecuari⁹ vocabañ q̄ erat diues: mō xo pecuniosus· Antiq̄ssimi nōdum auro argēto q̄ inuēto ere vtebañ· Hīc ꝑ⁹ erea pecūia in vsu fuit· p⁹ argētea· deīn aurea sbsecuta· sed ab ea qua cepit t nomē ptinuit· Hīc t erariū dēm· q· ꝑ⁹ tūn in vsu fuit· t ipz solū recōdebañ: auro argēto q̄ nondū signato ex quor metall· cuius postea fcā fuisset pecunia nomē tñ erarij pmānsit ab eo metallo vñ inituz sumpsit· Thesaux iuñ grecā ꝓpetatē ἀπο τῆς θέσεως a positōe· hoc est a reposito noiatur· Hīc thesis positō ór· t est nomē ex greco latino q̄ fīnōe ꝓpositū· Hīc thesis greci repositum dicunt· Latini aūt qō iunctū sonat repositū aux· Auraria nomē habet ab auro· Tributa xo eo q̄ antea ꝑ tribus singulas exigebañ· sicut nūc ꝑ singula territoria Sic aūt in tres ꝑtes diuisū fuisse romanū ꝑ⁹im cōstat: vt q̄ ꝑerant in singulis partib⁹ tribuni diccrenť· Vnde etiā sumpt⁹ quos dabāt ꝑū tributa noiarunt· Vectigalia sunt tributa a vehēdo dēa· Stipendiuz a stipe pendēda nomiatum· Antiq̄ eñ appēdere pecuniam soliti erāt· magis q̄ annūerare· Moneta apellata est q: monet ne qua fraus in metallo vel pōdere flat· Numisma est solidus aure⁹ vel argēteus siue ereus· q̄ ideo numisma ór· q: nominibus ꝓncipū effigiebusq̄ signabañ· Pr⁹ nūmus argirus nūcupabañ· q: q̄plurimū ex argēto ꝑcutiebañ· Nūmi aūtē a numa romano⁹uz rege vocati sunt· qui eos ꝑmū apō latinos una ginibus notauit· t titulo nomis sui ꝓscripsit· Folles dīr a sacculo quo cōdunť: a cōtinente id qō ꝓtineť apellatū· In numisma tria quer̄unť· metallū· figura· t pōdus Si ex his aliq̄d defuerit numisma nō erit· Tria sunt aūt genera argēti t auri t eris· signatū factum· infectū· Signatū est qō in nūmis est· factū est qō in vasis t signis· infectū qō in massis est: qō t graue dr· i· massa· In noticiā aūt formaz metalla ita venerť· Dum ei quacūq̄ causa ardētes siluē ex coquerēt terraz: excalefactis venis fudit riuos cuiuscūq̄ structure: siue igiť es illud fūat sū aurum cū in loca terre depssiora decurreret: sumpsit figurā in quā illō vel pfluēs riu⁹ vel excipiēs lacuna formauīat Quaz rez splēdore capti homines cū ligatas attollerēt massas: viderť i ea terre figurata vestigia: in q̄ excogitaueť liq̄factas ad oēm formam posse deduci

¶ De argento La·XVIII·

Rgentū nō lōge a greca apellatione
a distat· Hoc eñ illi argiz vocāt· Sz mirum in modū illud dū candidū sit: impressum corpi lineas nigras reddit· Argētū viuum dēm q̄ excidat materias ī q̄bus mīcitur: hoc t liq̄dum q: ꝑcurrit· Jnueniť specialr i metallis siue in argētarijs fornacibus guttaz concretōe tectis inherēs· sepe etiā t in stercore vetustissimo cloacaz vel puteoz limo· Fit etiā et ex minio impōsito ꝓcule ferree patena testea suppōsita cū circūlito vasculo circū danť carbones sicq̄ argētum viuū ex minio stillat· sine hoc neq̄ argētū neq̄ es inaurari pōt· Tāte aūt xīutis est: vt si sup sextarū argēti viui cētenarium saxū supponas: oneri stati ꝓsistat· Sin xo auri scrupulū leuitatē ei⁹ raptum sinu ꝓcipit: ex q̄ itelligiť nō pōdus ꝑ natura esse cui cedit· Seruať aūt melius in vitreis vaſ· nā cetas maīas perforat· Potui āt datū iterfīc pōderis cā· Argēti purgamēta lithargyros quā nos spumā argēti apellam⁹· Fit aūt ex argēto t plumbo mixta.

¶ De ere La·XIX

a Es a splēdore aeris vocatū: sic aurū et argētū· Apō antiq̄s aūt pōr eris q̄ ferri cognitus vsus· Ere q̄pe pīmi ꝓscindebāt terram· ere certamina belli gerebāt, eratq̄z in prēcio magis es· aux xo t argētum ꝓpter inutilitatē reiiciebañ· Hunc xīa vice iacet es· aurum summo cessit honore· sic voluēda etas cōmutat tpa rez· t qō fiunt in p̄cio: sit demq̄ nllo honore· Hīus eris postea trāsijt in simlacris in vasis in edificioz structuris: maxime t ad ꝓpetuitatem monumēntoz: etiā publice in eis cōstitutōes scpte sunt Cypriū es in cypro insula pīus reptū vsū t vocatum factum ex lapide croso· quē carmiā vocant· t est ductile· huic si addatur plumbum coloze purpureo fit· Auricalcū dēm q̄ et

splēdozē auri ⁊ duricā eris possideat Est autē nom̄ ꝓpositū ex lingua latīa ⁊ greca·Es eñ: ser mone grecoꝝ calco vocaꝝ· Fit aūt ex ere ⁊ igne multoꝝ ac medicamib⁹ ꝓducꝝ ad aureū colorez· Corintheū est oim ꝓmixtō metalloꝝ· qō casus ꝑmū miscuit corintho cū caperē incēsa· Mā dux hāc ciuitatē hānibal cepisset: oēs statuas eneas et aureas ⁊ argēteas in vnū rogū ꝓgessit· ⁊ eas incēdit· Ita ex hac ꝓmixtōe fabri sustulerunt ⁊ fecerꝝ papsides· Sic corinthea nata sunt ex oī bus in vnū· nec hoc nec illō· Ūñ ⁊ vsqꝝ in hodi ernū diē siue ex ipō siue ex imitatōe ei⁹ es corin theū vel corinthea vasa dñr ih⁹ tria genera vnū candidū ad argēti nitorē accedēs· alterꝝ in q̄ ip sius auri fulua natura ē· tertiū ī q̄ equal' cūcto rū tēperies· Coronarū ex ductili ere tenuaꝝ in lamias· tauroꝝq; pelle tinctū spēm auri in coro nis histrionū ꝑbet: vñ ⁊ appellatū· Pyropū ig neus color vocauit· Nāq; in singl'as vncias e ris addit' auri scrupul' senis pretenui brach: tea igneſcit· flāmasq; imitaꝝ· vnō ⁊ pyropū dr· Re gulare es dr qō ab alijs ductile appellaꝝ· quale oñe cipnū est· Ductile āt dr· eo q̄ malleo ꝓducꝝ· sic ꝫ fusile qō tm̄ fundiꝝ· Mā ⁊ caldareum qō tm̄ fundiꝝ· Mā malleis fragile est Siq̄dē oē es diligēti⁹ purgatis igne vicijs excoctisq; rgu lare effiaꝝ· Cāpanū q̄ inter oīa genera eris vo caꝝ a cāpania ꝓuincia que est in italie ptib⁹· vtēsi libus ⁊ vasis oñibus ꝓbatissimū, Es oē frigore magno mel⁹ fundiꝝ, Es rubiginē celeri⁹ tra hi nisi oleo pungaꝝ: fuari aūt id optīe etiā in li q̄da pice tradūt· Inter oīa metalla es vocalissi mum est ⁊ maxie ptātis· ideo ⁊ enea limia· vnō et Virgi· In foribus cardo stridebat encis Origo eris catmia ⁊ calcite⁹· Purgam̄ta eris cat mia: ⁊ origo ⁊ eris flos· Catmia gignit' in me talloꝝ eris atq; argēti fornacib⁹ insidēte nito re· Nanq; vt ipe lapis ex quo fit es catmia vo caꝝ· sic rursus in fornacib⁹ exist: ⁊ nois sui ori gine recipit, Eris flos fit seu gignit' ꝓflatōnib⁹ resoluto atq; reliquato ere supfusa frigida aq̄· Repētina eñ dēsatōe tāq; de suco repaꝝ flos· Eruginē es q̄; creat: Maz lamine eree sup vas aceti asprimi saramētis suppositi: atq; ita distil latōib⁹ qō ex eo cecidit in ipz acetū terit' et cri bratur

De ferro La·XX

Errū dēm q̄ farra·i·femia frugū terre cōdat· Idē ⁊ chalybs a chalybe flumi ne vbi ferꝝ optima acie tēperaꝝ· Ūñ ⁊ abusiue dr chalybs ipa maties· vt vulnificusq; chalybs· Ferri vsus post alia metalla rept⁹ est· cuius postea ꝛsa in obprobriū spēs· Mā vñ pri us tellus tractabaꝝ: unde mō cruor effunditur· Nullū aūt corpus tā densis inter se coherētib⁹ ⁊ implicatis elemtis q̄; ferꝝ· vñ mest illi duricia cū frigore· Ferri aūt metallū pene vbiq; repit: sed ex oīb⁹ generib⁹ palma serico ferro daꝝ· Se res eñ hoc cū vestib⁹ suis pellibusq; mittūt Se cunda parthico· neq; alia genera ferri ex mera acie tpaꝝ· Cetis eñ admiscet mollio ꝓplexus Differētia ferri plūma iuxt terre gen⁹· Mā aliud molle plūboq; vicinū· rotaꝝ ⁊ clauoꝝ vsib⁹ ap tum· Aliō fragile ⁊ erosum culture terre conue niens· Aliō sola breuitate placet· clauisq; cali garijs· Aliō rubiginē celerius sentit· Strictare vocanꝝ he oēs q; ñ in alīs metall'a stringendo apte vocabulo imposito· Aquaꝝ ꝛo sūma dif ferētia est· q̄bus ferꝝ cādēs imergiꝝ q̄ vtilior fi at sic birbilis in hispania ⁊ thiras sonacom⁹ in italia· in acuēdo ferro oleo delectatio: fit acies vñ ⁊ tenuiora ferramēta oleo restringi mos est: ne aqua in fragilitatē durenꝝ· A ferro sanguis human⁹ sese vlciscit· Cōtactū nāq; celeri⁹ rubi ginē trahit· Cū ferro magnes lapis ꝓcordiā ih⁹ Sola eñ hec matīa vim ab hoc lapide accipit: retinetq; lōgo tpe· Ex eodē lapide architect⁹ q̄ dam alexādrie tēplū cōcamerauerat: vt i eo si mulacꝝ ferro in aere pēdere videreꝝ· Ferꝝ accē sum igni nisi dureꝝ ictib⁹ corrūpiꝝ· Rubens nō est habile ad tundēdū neq; āteq; albescere inci piat, Aceto vel alumie illitū ferꝝ fit eris similе· Purgamēta ferri rubigo ⁊ scoria· Rubigo est vicīū rodēs ferꝝ vel segetes q̄si rudigo mutata vna lra· hec ⁊ erugo ab erodēdo· Mā erugo vi cū est ferri ab erodēdo dca: ñ ab crañto Sco ria ꝛo purgam̄ta ⁊ sordes sūt q̄ igne excoquūt Et dca scoria· qz de ferro excutiꝝ· Rubigie aūt caret ferꝝ si ceruſa ⁊ gypso et liq̄da pice perun giꝝ· Itē rubigo ferramētū nō viciat: si eadē me dulla ceruina vel ceruſa mixta rosaceo vngaꝝ·

De plumbo La·XXI·

Lumbū dēm: q̄ ex eo ꝑmū pilis factis maris altitudo tētata est· h⁹ ꝛo genera sunt· nigꝝ ⁊ cādidū: sed melius cāduz qō ꝑus in insul' atlantici maris inuētū est· Siq̄dē et in lusitania ⁊ in gallitia gignit' sumpta terra harenosa ⁊ coloris nigri ⁊ pōderis grauis: in teruemūt ⁊ minuti calculi maxie de torrētibus siccatis· lauāt eas harenas· ⁊ qō sōsidit coquūt in fornacib⁹· Inueniunt ⁊ in aurarijs metallis aqua missa calculi nigri ⁊ graues· ⁊ dū auꝝ col ligit cū eo remanēt· postea sepati ꝓbant ⁊ i plū bum albū resoluunt· Ūñ ⁊ eadē grauitas plū bi que auri Nigꝝ plūbū circa cātabriā abūdat cui⁹ origo duplex ē· Aut ei solū ex sua vena pro dit· aut cū argēto nascit: mixtisq; venis cōflat· h⁹ ꝑmus in fornacib⁹ liquor stannū ē· scōs ar gentū· qō remanet supaddita vena rursusq; ꝓflata fit nigꝝ plumbū· India neq; plūbū neq; es hz: gēmis tm̄ et margaritis hec ꝑmutat· Ni gro plumbo fistul' laminisq; vtimur· Laborio sius in hispania ⁊ gallia erut plumbū· Mā in

britãnia'summo terre corio.

¶ De stanno. La. XXII.

Stanni etymologia ἀπο χωρίζω. id ẽ separãs dr. t secernẽs. Mixta eñ t adulterata inter se p ignẽ. metalla dissociat. t ab auro t argẽto. es plũbũq; secernit. alia q̃ metalla ab igne ofendit. t cũ sit natura eris ferriq; durissima: si absq; stanno fuerit vnk t cremak. Stannũ illitũ ereis vasis saporẽ facit gratiorẽ. t ꝓficit virus eruginis. Specula etiaz ex eo tẽperank. Ceruſa q̃ ex eo sic ex plumbo cõficak.

¶ De electro. La. XXIII.

Electrũ vocatũ q; ad radiũ solis clarij auro argẽtoq; reluceat. Sol eñ a potis electron vocak. Defecatus est eñ hoc metallũ oĩb9 matallis. Huius tria genera. Vnũ qd ex pini arboꝛib9 fluit qd sucinũ dr. Alterũ metalluz qd naturaliter inuenik t in p̃cio habek. Tertiũ qd fit de trib9 ptibus auri t argenti vna. Quas ptes etiã si naturale soluas inuenies. Vñ t nihil interest. natũ sit an factũ vtrũq; eñ eiusdẽ nature ẽ. Electrũ qd est naturale eusmodi nature est. vt in cõuiuio t ad lumina clarius cũctis metallis fulgeat t venenũ ꝓdat. Nã si ei infundas venenũ stridorẽ edit. t colores varios in modũ arc9 celestis emittit.

¶ De ponderibus. La. XXIIII

Ponderꝝ ac mẽsuratũ uuat ꝓgnoscere modũ. Nã oĩa corpalia sic̃ scriptũ est a sũmis vsq; ad ima in mẽsura t numero t põdere dispositа sũt atq; formata. Cũctis corporeis reb9 põdus natura dedit. suũ qdq; regit oĩa põdus. Primus moyses in heremo filijs israel põdera t mẽsuras dedit. Primus sidon arguus ponderũ ratione in grecia cõstituit. t licet alij antiqores extiterit. sed iste hac arte experiẽtior fuit. Pondus dcñ eo q in statera librarũ pẽdeat. hinc t pẽsum. Abusiue aũt pondus. libra vna est. Vñ etiã deponditi dcñ ẽ. q̃. si duo põdera. qd nomẽ adhuc in vsu retinek. Trutina ẽ gemina ponderũ lãces eq̃li examie pendẽs facta ꝓpt talẽta t cẽtenaria apẽdẽda sic̃ momentana ꝓ parua modicaq; peccunia. Hec t moneta vocata. Eadẽ t statera nomen ex numero hñs q duab9 lancib9 t vno in medio stilo librata eq̃liter stet. Examẽ est filũ mediũ. q̃ trutine statera regik. t lãces equãk. Vñ t in lãceis amẽtũ dr. Campana a regione italie nomẽ accepit. vbi p̃mũ eius vsus reptus est Hec duas lances nõ hẽt. sed virga est signata. libris t vncijs t vago põdere mẽsurata. Unicuiq; aũt põderi certus est modus noĩbus ꝓprijs designatus. Calcus minima pars ponderis q̃rta ps oboli est. cõstãs lẽtis geminis granis. Apellak ãt calc9. q; sit paruul9. sic̃ t lapis calcul9. q̃ adeo minim9 est. vt sine molestia sui calcek. Siliqua vicesima q̃rta ps solidi ẽ. ab alt boris semine vocabulũ tenens. Cerates oboli ps media ẽ hñs siliquã vnã semis. Hũc latinitas semiobulũ vocat. Cerates aũt grece latie siliq̃ cognuũ interp̃tak. Obulus. siliqs trib9 ap pẽdik. hñs cerates duos. calcos q̃ttuor. Fiebat eñ olim ex ere ad instar sagitte. vñ t nomen a grecis accepit. hoc ẽ sagitta. Scrupul9 sex siliq̃ rũ põdere ꝓstat. Hic apd grecos grãma vocak Scrupul9 aũt dictus p diminutionẽ a lapillo breui q̃ scrupus vocak. Drachma octaua pars vncie ẽ t denarij põdus argẽti trib9 ꝓstãs scrupulis. i. xviij. siliqs. Denarius aũt dictus. qr p decẽ nũmis imputak. Solidus nũcupak. qr nihil illi deesse videk. Soludũ eñ antiq̃ integruz dicebãt t totũ. Ipse q̃ nomisma vocak. pro eo q noĩbus p̃napũ effigiebusq; signek. Ab initõ xo vnũ nomisma vn9 argẽteus erat. Hoc eñ ab assyrijs cepit. Dicũt eñ iudei q abrahaz in terrã chanaã p̃m9 hãc aduexerit formã. Solidus apud latinos alio noie sextula dr. q̃ ỏ his sex vncia cõpleak. Hũc vt dixim9 vulgos aureũ solidũ vocat. cui9 tertiã ptẽ ideo dixerũt tremissem. eo q solidũ faciat ter missus. Sextula bis assumpta duellã facit. ter posita staterẽ reddit. Stater aũt medietas vncie est. apendẽs aureos tres. vñ t vocak stater q tribus solidis stet. Hic t semiuncia qr semis hẽt de vncia. Hic et semissis. qr põderis semis ẽ. q̃i semi assis. Quadrantẽ hebrei silr quadrantẽ vocãt. t vocatur quadrãs. q vncie q̃rtã ptẽ apẽdat. Sicel q̃ latino sermõe sidus corrupte apellak. hebreũ nomẽ ẽ. hñs apud eos vncie põdus. Apud latinos aũt t grecos q̃rta ps vncie ẽ t stateris medietas. dragmas apendẽs duas. Vñ cũ in litteris diuinis legik sidus. vncia ẽ. cũ xo in gẽtilũ. q̃rta ps vncie ẽ. Uncia dcã q; vniũsitatem minoꝛ ponderũ sua vnitate vinciat. i. ꝓplectatur. Cõstat aũt drachmis. viij. id ẽ scrupulis. xviij. Qd ꝓinde legittimũ pondus habek. qr numer9 scrupuloꝛ ei9 horas diei noctusq; metitur. vel qr libra efficit duodecies cõputat9. Libra. xij. vncis pficik. t inde habek pfecti põderis gen9. qr tot cõstat vncijs. q̃t mẽsib9 annus. Dcã aũt libra q sit libera t cũcta intra se põdera p̃dicta ꝓducat. Mina in ponderib9 centuz drachmis apendik t ẽ nomẽ grecũ. Talentuz aũt summũ esse põdus phibek in grecis. Nam nihil ẽ calco min9 nihil talẽto maius. Cui9 variũ apd diũsas gẽtes põdus habek. Apud romanos eñ talentũ est. septuaginta duaꝛ librarũ. sic̃ Plaut9 oñdit q̃ ait duo talenta esse cẽtũ xliij. libras. Est aũt triplex. i. minus. mediũ. sũmũ. min9. l. mediũ. lxxij. libraꝛ. sũmũ. c. x. ꝓstat Cẽtenariũ numeri nomẽ est eo q. c. libraꝛ põderis sit. Qd põdus ꝓpt pfectionẽ centenarij

numeri instituerũt romani.

¶ De mensuris. La. XXV.

Mensura ē res aliq̃ mō suo vel tpe circũscripta. Hec aut corpis ē aut tpis. Corpis est vt hoim. lignoꝝ ꝛ colūnaꝝ lōgitudo vt breuitas. Sz ꝛ solē istū ꝓpriã sui orbis hfe mēsurã qđ geometrica pscrutari audent. Tpis vt mēsura horaꝝ ꝛ dierũ ꝛ annoꝝ. Vnđ ꝛ metri pedes horaꝝ dicam⁹. ℔ ē mēsurare. Prope aũt mēsura vocata. q̃ ea fruges metiũt atq; frumẽtũ. i. humida ꝛ sicca vt modios. arrabones. vrnas ꝛ amphoras. Mēsuraꝝ ps minima cochlear qđ ē dimidia ps drachme. appendẽs siliq̃s ix. Qui triplicat⁹ cōcula facit. Cōcula drachma vna ꝛ dimidia adimplet. Cyathi pōdus. x drachmis appēdit. q̃ etiã a q̃busdã causatus ỏr Ortfalus fit. si q̃nq; drachme addũt ad. x. Aci tabul⁹ q̃rta ps emine ē. xij. drachmas appēdẽs Cotula emina ē hĩs cyathos. vj. q̃ idcirco cotula vocat. quia greco sermone cote incisio dicitur. ꝛ emina sextarij in duo equa incidit ꝛ cotulã facẽ. Emina ãt appēdit libras vnã. q̃ gemiata sextariũ facẽ. Sextari⁹ duaꝝ librarũ est. q̃ bis assumpt⁹ bilibr⁹ noiat: assumpt⁹ q̃ter fit greco nomie chenix. Quiquies cōplicat⁹. q̃narẽ siue gomor facit. Adijce sextũ cōgiũ reddit. Hã cōgius. vj. metit sextarijs. a q̃ ꝛ sextarij nomẽ derũt. Congiũ aũt a congiẽdo. i. p augmentũ crescẽdo vocat. Cui postea pecunia bũficij grã dari cepta cōgiariũ appellatũ ē. Vnusq̃sq; em̃ suũ tpis impator fauorẽ ꝓpli captans adijciebat vt largior videret in donis. Cōgiariũ aũt spẽaliter mēsura ē liq̃doꝝ cui⁹ ꝛ rẽ sit ꝛ nomẽ a romanis impositũ inuenim⁹. Metreta ē mēsura liq̃doꝝ. Hec a mēsura accepit nomẽ. Metron em̃ mēsurã dicũt greci. ꝛ inde appellata metreta: licz ꝛ vna ꝛ ãphora. ꝛ reliq̃ hmõi noia mensurarũ sint. cũ ista ℔ nomẽ a denarij nũeri pfectione accepit. Metrũ ad oẽm mēsurã ptinet. Metrõ ei grece. latie mēsura ỏr. Hã ꝛ cyathũ mēsura ē. ꝛ ãphora mēsura ē. ꝛ q̃cq̃d pl⁹ minus ve capit. mēsura ē. Sz ideo ℔ nomẽ spẽaliter sibi assumpsit. q̃ sit mēsura pfecti numeri. i. denarij. Modi⁹ dict⁹ ab eo q̃ sit suo mō pfect⁹. Est aũt mēsura librarũ. xlviij. id ē sextariorũ. xxij. C⁹ numeri cã inde tracta ē. eo q̃ in ꝓncipio de⁹. xxij. opa fecerit. Hã ꝓma die septẽ opa fecit. i. materiã informẽ. angelos. lucẽ. celos supiores. ꝛ aq̃m atq; aerẽ. Secũda die firmamẽtũ solũ. Tertia die q̃tuor maria. semia. satiões atq; plantaria. Quarta die tria: solẽ ꝛ lunã ꝛ stellas. Quinta die tria: pisces ꝛ reptilia aquarũ ꝛ volatilia. Sexta die q̃tuor: bestias. pecudes. reptilia terre. ꝛ hoiem. Et facta sũt oia. xxij. genera in diebus sex. Et. xxij. generatiões sunt ab adã vsq; ad iacob. ex cui⁹ semie nascẽ ois gens isrl. Et xxij. libri veteris testamenti vsq; ad hester. Et xxij. litteraꝝ elemẽta sunt qb⁹ cõstat diuine legis doctrina. His igit exẽplis modi⁹. xxij. sextariorũ a moyse ꝓm sacre legis mēsurã effectus est. Et q̃uis diuerse gẽtes huic mēsure põdus vel adijciãt ignoranter vel detrahãt. apũd hebreos ꝓstitutiõe diuina tali rõne seruat. Modius em̃ a modo dict⁹. Hic ꝛ modica. i. moderata. Modicis em̃ modi⁹ nomẽ imposuit. Hã modica ꝓ parus abusiue nõ ꝓpe dicim⁹. Satum gen⁹ ē mēsure uxẽ more ꝓuincie palestine. vnũ ꝛ dimidiũ modiũ capiẽs. Cui⁹ nomẽ ex hebreo sermõe tractũ ē. Satũ em̃ apũd eos noiat sumptio siue leuatio. eo q̃ q̃ metit eandẽ mēsurã sumat ac leuet. Est ꝛ aliud satũ mēsura sextariorũ. xxij. capax. q̃si modi⁹. Batus vocat hebraica lingua ab olearia mola q̃ bath apũd eos vel bata noiat. capiẽs. l. sextaria: q̃ mēsura vna mole vice ꝓterit. Amphora vocata q̃ hinc ꝛ inde leuet. Hec grece a figura sui dcã ỏr.: q̃ eius anse geminate. videant aures imitari. Recipit aũt vini vel aq̃ pedẽ q̃dratũ. frumenti ẋo modios italicos tres. Cadus greca amphora ē ꝓnẽs vnas tres. Urna mēsura ē quã q̃dã q̃rtariũ dicũt. Prope aũt vna vas ē qđ ꝓ cõdẽdis de defunctoꝝ cineribꝰ adhiberi solet. de q̃ poeta. Celo tegit. q̃ nõ hz vnã. Medimna ē mēsura q̃nq; modioꝝ. Medimna aũt latina lingua vocat. id est dimidia eo q̃ q̃nq; modijs metiatur q̃ est dimidi⁹ numer⁹ a pfecto denario. Artabo mēsura est apũd egyptios sextarioꝝ. lxxij. cõposita ex numero ꝓpter. lxxij. gẽtes vel liguas q̃ orbẽ impleuerũt. Gomor. xv. modioꝝ onus apẽdit. Corus. xxx. modijs implet. Hic ex hebraico sermone descẽdit. q̃ vocat cora. a silua dine collis. Cora em̃ hebraice colles appellãt. Coacernati em̃ modij. xxx. instar collis videntur. ꝛ onus cameli efficiunt.

¶ De signis. La. XXVI.

Onderis signa pleriscq; ignota sunt ꝛ inde errorẽ legẽtibus facũt. Quaꝝ ppe formas eoꝝ ꝛ caracteres ita vt a veteribus signata sunt subijciamus.

Litera significat dimidiũ obolum.

Virgula eq̃liter iacens ꝛ porrecta simpliciter significat obolum.

Geminata virgula duo oboli sunt.

Latinum significat obolos tres.

Latinũ significat obolos quattuor.

Latinũ demõstrat obolos. v. Oboli ẋo sex. ꝓpterea characterẽ non hñt. eo q̃ in vna drachma sex veniant. qđ est põdus denarij argentei.

h.f. vt hemispecium & semispecium

HLittera significat siliquas. vij. id ē tremissem.
NLatinū significat nouissima greeum. id est solidum.
IBIota adiūcta beta significat dimidiū solidum.
NTVirgule due ex vno angulo a leua in dextrā se diuidētes. significāt drachmā quā enā olcen appellant.
IAIA latinū adiūcto gāma greco. significat semiunciam.
KUHāme aūt grece littere o latinū in fine adiunctū significat vnciam.
OLauda grecū. p mediū sui i latinū adiectum significat libram.
ZEKappa grecum circa finē cornuū adiuncto v greco significat cyathū.
ZOSi vo o latinū habuerit adiūctū. eminā demōstrat quā greci cotylē vocāt.
NIEi grecū si acceperit iunctū e latinum. significat sextariū.
ΩΩSi o latinū adiūctū habuerit. indicat acatabulū. qđ greca ozipbalō vocāt.
ΛΛgrecū suppito n latio significat mnā.
AOA latinū in fine habens lauda grecum significat talentum.
AAlpha grecū in dextro brachio suprori o littera coniuncta chenix est.

¶ Incipit liber decimusseptimus Oc auctoribus rerū rusticarū. La. I.

Erū rusticaruz

r scribēdi solertiā apō grecos p̄mus hesiodus boeti⁹ hūanis studijs p̄tulit. deide democritus magnus q̄z carthaginēsis in. xxviij. volumib⁹ studiū agriculatōis cōscripsit. Apud romanos aūt de agricultura p̄m⁹. Cato instituit. quā deide marc⁹ terenti⁹ expoliuit. mox Virgilius laude carminū extulit. Rec minus studiū habuerūt postmodū. Comelius celsus t iuli⁹ attic⁹ emilian⁹ siue collumella insignis arator. q̄ totū corp⁹ eiusdē discipline cōplex⁹ est. P̄mū ad aratrū boues iūxisse ferūt quēdā p̄uatū hoiem t fulminatū noie homo gyrū. Quidā aūt osirim dicūt esse artis h⁹ inuētorē: qdā triptolemū. Et hic q̄stio ē quō prima ceres ferro in grecia vertere terrā instituit. sz ferro q̄lcūq; nō spēalit vomere aut aratro. Stercorādi agri rōnem p̄m⁹ induxit qdā noie stercut⁹ in italia: cui⁹ ara apico dedicata est rome. Hic plura instrumēta agriculture reperit. p̄muscq; agros firmauit. Eūdē qdā saturnū putauerūt. vt maiorē illi nobilitatē facerēt h noie q̄ splēdide sonaret t dignitatē tituli p̄pararet.

¶ De cultura agroz. La. II.

Ultura est qua frumēta vel vino magc no labore q̄runt. ab incolēdo vocata Duitie aūt antiq̄z in his duob⁹ erāt. bene pascere. t bñ arare. Cultura agri cinis. aratio. intermissio. incēsio stipulaz. stercoratio occatio. runcatō. Cinis ē incēdiū p q̄ ager inutilē humorē exsudat. Aratio dcā. q: de ere p⁹ us terre culturam exercebant. añq; ferri fuisset vsus rept⁹. Duplex ē aūt aratio. vernal⁹ t autūnal⁹. Intermissio ē: q̄ alternus ānis vacu⁹ ager vires recipit. Stercoratio est letaminis aspsio. Stercus aūt vocatū vel q: sternit in agris. vel extergi opteat q̄cq̄d sordidū in cuitate redundat siue qđ veri⁹ ē ab stercen q̄ t sterc⁹ dict⁹. Idē t fim⁹ ē. q̄ p agros iacit. Et dict⁹ fim⁹ q̄ fiat im⁹. i. sterc⁹. q̄ vulgo letamē vocat eo q̄ suo nutrimēto leta faciat germia. reddatq; pigua arua t fecūda. Occatio ē cū rustica satione fcā bob⁹ dimissis grādes glebas cedūt. t ligonib⁹ frangūt. t dcā occatio. q̄si obcecatō. q̄ opiat se mina. Occare igit ē opire terrā semia. vites et arbores. Runcatio ē a tra herbas euellere. Mārus terra ē. Sulc⁹ a sole vocat⁹. q̄ p̄ssus solē capiat. Veracū dr. q̄si ve actū. i. verno aratū. Prosciss̄io ē aratio p̄ma cū adhuc dur⁹ ē ager. Satio dcā ē. q̄si semis actio: vel q̄si satoz actio serere aūt vocatū q: h sereno celo faciēdū ē. nō p imbres. Hic ē t illud virgilianū. Rudus ara sere nud⁹. Messis a metēdo. i. a recidēdo dcā. Seges āt de semie dcā q̄ iacim⁹. siue a sectiōe.

¶ De frumentis. La. III.

p Rima ceres cepit vti frugib⁹ in grecia t hȳe segetes trāslatis aliūde semib⁹. Ih⁹ memunit Ouidi⁹ dicēs. P̄rima ceres vnco glebā dimouit aratro. P̄rima dedit fruges. alimētaq; initia terre. Frumēta sūt ꝓpe q̄ aristas hūt. fruges aūt reliq. Frumēta aūt vel fruges a fruēdo h ē a vescēdo dcā. Mā frumē dr. summa ps gule. P̄rimitie ꝓpe sūt q̄ de frugib⁹ p̄cerpunt. Triticū vel a tritura dcm. q̄ purissimuz horreo ꝓdat. vel q: granū ei⁹ cōmolit t terit. Far dr. eo q̄ imitio frāgeret. Apud antiq̄s em molaz vsus nōdū erat. sz frumētū in pila missum frāgebāt. t h erat genus molēdi. Adoreū tritici gen⁹ qđ idē vulgo semē dr. Edor quōdā appellatū ab edēdo. q: p̄mo eo vsi sūt hoies. sive q: in sacrificio ipsi⁹ generi panis ad aras offerebat. Cū adorea sacrificia dicūt. Siligo genus tritici. a selecto dcm. Mā in pane spēs eius p̄cipua ē. Trimēse triticū ideo nūcupatū. q: satū p⁹ tres mēses colligit. Mā vbi ꝓpe aquā alia ve cām natura satio omissa ē. p̄sidiū ab hoc petit. Alica grecū nomē ē. Alicastrū sile ē alice pōdere t bonitate p̄cipua. Ordeū dcm q̄ p̄ ceteris generib⁹ frumēti aridū añ fiat. vel q̄ spica ei⁹ ordines hēat. Hoz tria genera. P̄mus

hexaticū vocaꝫ·eo q̄ spica eius sex ordines habeat·qđ q̄dā canterinū appellāt·qm̄ aialia melius q̄ triticū pascat ꝛ homes salubrius q̄ malū triticū·Alterū distichū·eo q̄ duos ordines hēat hoc plenq̄ calaticū vocāt· Tertiū trimense·qz dū cogit necessitas verno seminaꝫ ꝛ celeriꝫ colligiꝫ·Scādula a diuisiōe vocata·Duplex eñ ē scandiꝫ·i·diuidiꝫ·Lentenū appellatū·eo q̄ in plerisq̄ locis iactº seminis eiº incrementū frugibº centesimū renascaꝫ·Hinc ꝛ miliū a multitudine fructº vocatū·Panicū dcm̄·q̄ in multis regionibº ex eo panis vice homes sustentēꝫ·q̄si panis vicū·Pistū a pasto·Sisamū grecū nomē est·Farrago a farre dcā·Est ei herba ordeacea adhuc viridis·nec dū granis ad maturitatē turgētibº·Spicā de maturis frugibº abusiue diam·Mā ꝓpe spica ē·cū p culmi folliculū·i·extremū tumorem aristę·adhuc tenues in modū spiculi eminēt· Arista appellata· q̄ pus ipsa arescat· Culmº est ipse calamº spice q̄ a radicibº nascit·Et dictº culmº q̄si calamº· Folliculº ē theca frumēti·in q̄ granū seruaꝫ iterius· Hec sup spicā vallo instructa·munimē ptendit ne auiū minoꝝ morsibº spica suis fructibº exuaꝫ·aut vestigijs pteraꝫ · Stipule sunt folia seu vagine qbº culmº ambiꝫ atq̄ fulciꝫ·ne põdere frugis curueꝫ·q̄ ambiūt culmū· Et dcā stipula q̄si vsta ꝛ q̄si vstipula·stipula dcā ab vsto·collecta ei messe vtiꝫ ꝓpt̄ culturā agri· Item stipula vel qz ps eius vtiꝫ·ps interdū ꝓ palea ꝓdiꝫ· Palea a qbusdā vocari dz·q̄ pala ventileꝫ·vt frumēta purgēꝫ·Gētiles aūt paleā a q̄dā pale frugū inuētrice vocauerūt·quā cererē esse volūt de q̄ Virgiliº: Teq̄ magna pales: ꝛ te memoranda canemº· Item alij a pabulo nūcupatā dicūt paleā q̄ ea p̄mū sola in pascēdis aialibº ꝓbebaꝫ·Cuiº natura ex cōtrario tāto ē frigida vt obrutas niues fluere non sinat·ado calida: vt matureſcere poma compellat·

¶ De leguminibus· Ca·IIII·

Legumia a legēdo dcā· q̄si electa· Veteres eñ melioza q̄q̄ legebant·siue q̄ manu leganꝫ nec sectionē reꝗrant· Leguminū pluria genera:ex qbº faba·lens·pisa·faselū· acer·lupinū·gratioza in vsu homm videnꝫ· Faba greca etymologia a vescēdo vocabulū sūpsit· q̄si faga· Fage eñ grece comedere dz· Pamus eñ homes ꝫ legumie vsi sunt· Ihº spēs due· q̄ altera cōis·altera egyptia· Faba fresa dcā· eo q̄ cā homes frendāt·i·frangāt·ꝛ molēdo cōminuāt· Lens vocata·q̄ hūida ꝛ lēta ē·vel q̄ adhereat humi· Faselū aūt ꝛ cicer greca noia sūt ꝫ faselū vile genº legumis qz oē abūdās vile ē hoc aūt semē abūdās inueniꝫ· Lupinū greciꝫ ꝛ ipm nomē ē·de q̄ Virgiliº: Tristeq̄ lupini· qz vultū gustātis amaritudie ꝓtristāt·vñ ꝛ illō ꝫ amaritudine nec vermis nec vllū aial comedit· Medica·vitia·herbū pabuloꝝ optima sūt Medica dcā qz a medis trāslata ē i gretiā· tpe q̄ cā xerxes rex psarū inuasit·Hec semel serit·ꝛ decē ānis pmanet ita vt q̄ter vel sexies possit p annū recidi· Vitia dcā·q̄ vix ad triplicē pueniat fructū cū alia legumia ꝓuentū habeāt fertilē·vñ ꝛ Virgiliº: Et tenuis fetus vitie· Pisa· q̄ ea pēsabaꝫ aliq̄d auri minutū· Mā pis aurū dz· Erbū a greco trahit vocabulū· Hoc eñ illi orabū dicūt·qđ dū sit qbusdā pecoꝝbº infestū tauros tamen pingues efficat·

¶ De vitibus· Ca·V·

Vitis plantationē p̄mº noe instituit rudi adhuc seculo· Apud grecos aūt inuentoꝝ vitis liberū patrē appellari· Vñ ꝛ eum gētiles pº mortē deū eē voluerūt· Vitis dcā·q̄ vim hēat citº radicādi· Alij putāt vites dcās· q̄ inuicem se vittis innectāt·vicinisq̄ arboribº reptādo religent· Est ei eaꝝ natura flexibilis· qz q̄si brachijs qbusdā q̄cq̄d ꝓhenderint strigūt· Labrusca ē vitis agrestis·q̄ in terre marginibº nascit· Vñ ꝛ labrusca dcā a labris ꝛ extremitatibº terre· Codex dictº q̄si caudex· Sic eñ veteres ꝛ clodū ꝓ claudo dicebāt· Sarmētum a serēdo· Malleolus ē nouellº palmes· innatº ꝓris anni flagello· ꝓgnoiatusq̄ ob ūkitudinē rei·q̄ in ea pte q̄ decidiꝫ ex veteri sarmēto prominēs vtrūq̄ malleꝰ specie pbeat· Spadones· sunt surculi fruge carētes· ex ipsa appellatiōe q̄ sint inhabiles fructu ꝛ sterilitate affecti· Sagittā rustici vocāt nouissimā ptē surculi· siue qz lōgius recessit a matre ex q̄ ꝓsilijt· seu qz acumis tenuitate tali speciem pfert· Sūmitates vitiū ꝛ fructicū flagella nūcupaniꝫ·eo q̄ flatu agitenꝫ· Palmes vitis materia mollis q̄ p nouella brachia emissus fructū affert· Mā ido rustici ptē vitis palmitē dicūt· Palmes ei deriuatiuū nomē·qđ nomē παραπλῶτου dz· q̄ a palma deriueꝫ· Palma ei hēt nomē πρώτοτύπον qđ dz ꝓncipale ab eo q̄ ex se dr̄iuatiuū faciat· Pāpinº ē folium eº subsidio vitis a frigore vel ardore defendiꝫ·atq̄ adūsuꝫ oēm iniuriā munitur Qui tdo alicubi infelix ē·vt ꝛ solē ad maturitatē fructº admittat·ꝛ vmbrā faciat·Et dictus pāpinº q̄ de palmite pēdeat· Capoli dicti q̄ capiāt arbores·sunt eñ cincinni siue vncinoli·qbº se inectere vites ꝛ suspēdere solēt arboribº, q̄ āminiculo freti palmites ventos ac turbines ꝓtinere queāt ꝛ sine lapsu piculoꝝ fructº suos sustineāt·ac sese vaga ꝓcritate diffundāt· Corymbi sunt ānuli q̄ ꝓxima cōq̄ ligāt ꝛ ꝓhēdūt ne longiº laxati palmites vētoꝝ flatibº dissipēt Vue dcē q̄ intrinsecus hūore sunt plene sucoq̄ ꝛ pinguedinis· Mā humidū ē qđ exterius humoꝛē habet·vuidū qđ interius· Acinus botº

est. Racemus est botrionis ps. et botrio grecū est. Suburbane vue q̄dā dicūt. q: fructꝰ earuꝫ ad escā veluti pomū i vrbibꝰ vēdit. Cōmēdat ei eas t spēs t saporis iocūditas: ex qbꝰ sūt p̄coque. duracine. purpuree. dactyli. rhodie. libye. ceraunie. stephanite. tripediane. vnciarie. cidonite. Precoq̄. vocate. q: cito matureſcāt et aſi oēs sole coquāt. Has greci lagos dicunt q: currāt ad maturitatē velocit vt lepꝰ. Durabiles ſāt q: totā hyemē veniule t numeſiāie. Purpuree a colore dicūt. Dactyli a lōgitudie. Rodie t libice a regiōibꝰ nūcupate sūt. Ceraunie vo q: rubeāt velut ignis. Stephānite a rotūditate. Vnciarie a magnitudie. Genera āt vuaꝝ q̄ vino ōfuiūt pluria. Ex qbꝰ aminea dcā q̄ sine minio i. sine rubore. Albū ei vinū reddit. q̄ cū sit vnꝰ nomis nō vnā spēm reddit. Aminee due gemie ab eo dcē. q: duplices vuas mittūt. Aminea lagana. q: plꝰ oibꝰ laneſcat lanugine. Rubiliana dcā. q: eiꝰ materia rubet. Fecinia minuti acini t dure cutis vuas hz. nobilitate aminee seq̄t fecūditate p̄cedit. Quā pini fecinia vocāt. q: plꝰ q̄z cetere feces afferat. Apiāe vinū dulce facūt. q̄s nisi cito legas: pluuijs t vētis et maxie apibꝰ ifestāt. q̄z dep̄datōe apiāe ꝓgnomiate sūt. Balanite. a magnitudie nomē sumpserūt. Balani ei grece grāde vocāt. Biturica a regiōe noīa sortita ē. turbies t pluuias t calores fortissime sustinēs. nec i macra t̄ra ōficiēs hꝰ meriti t basilisca ē. Argitis grecula vitis. generis albi fertis. vastā materiā t breuē t latū folium mittēs. Cꝰ fructū nisi p̄mo tpe colligaſ. aut ad terrā ōcidit. aut hūore putreſcit. Inertis. a nigra ē quā greci amaraciō vocāt. boni vini t leuis. a q̄ ec nomē traxit. q: iers in tētādis neruis hēat. q̄uis gustu nō sit hebes. Adareotice a regiōe egypti mareotis dcē. vñ p̄us venerūt sūt ei t albe t nigre. Elbole. q̄s q̄dā variaſ appellāt. neq̄ purpuree. neq̄ nigre ab elbo colore ita dcē. subalbi tū musti. Elbū ē ei nigrū cādidūq̄ colore. Nā elbū nec albū nec nigrū est. Tertiꝰ locꝰ vitiū q̄ sola fecūditate ꝓmēdantur abūdātia copiosa. multūq̄ vini fluēs. Eliticionia. vuas grādes magis q̄z mitas hz. nomē aūt inde h̄ sumēs q: multū vini fluat. Syriaca vel q: de syria allata. vel q: nigra ē. Adulta aūt genera vitiū sunt. q̄ tū mutatōe loci t q̄litatem t nomē amittūt. Vitibꝰ int̄ cetera magis ista cōueniūt: oblaq̄atio. putatio. ꝓpaginatio. fossio. Oblaq̄are ē circa codicē terrā aperire t velut lacus efficere. Hoc aliq̄ excodicare appellāt. Putare ē virgā ex vite supuacuā reſecare. cꝰ flagellis luxuriāt. Putare ei ōr purgare. i. amputare. Traducere trāsducere. Propagiare vo flagellū vitis t̄re submersū sternere t q̄si porro pāgere. Hic ꝓpagines ac ꝓpagare t ꝓtēdere dicūt. Fodere vo est foueam facere. q̄si fouere.

¶ De arboribus. Ca. VI.

a Arboꝫ nomē siue herbaꝫ ab aruis interſerū credit. eo q: terris fixis radicibus adherēt. Utraq̄ aūt ideo sibi pene silua sūt q: ex vno altero gignit. Nā dū sementē in terrā ieceris. herba prius orit. deinde ꝓfota surgit in arborē. t infra pauū tpus. quā herbā videras. arbustā suspicas. Arbusta arbor nouella t tenera in q̄ insertio fieri p̄t. Et dcā arbusta. q̄si arboris asta. Alij arbustū locū in q̄ arbores sunt volūt accipe. sic laurū. sic t virecta vbi vgule nouelle t virētes sunt. Arbor aūt t fructifera t sterilis. arbos aūt nō nisi fructifera. Genere āt femino arboreſ dicim⁹. poma vo neutro. Frutex breuis ē apellat⁹. q: terrā fronde tegat. cui⁹ plurale nomē frutecta: arbor alta ē. Silua vo spissū nem⁹ t breue. Silua dcā q̄si xilua. q: ibi ligna cedāt. Nā greci xilon lignū dicūt. Adsita ei latina noīa grecā plerūq̄ etymologiā recipiunt. Nem⁹ a numinib⁹ nūcupatū. q: pagāi ibi idola ꝓstituebāt. Sūt ei nemora arbores maiores vmbroſe frōdibꝰ. Lucꝰ ē dēsitas arboꝫ solo lucē detrahēs. tropo antiphrasin. eo q: non luceat. siue a luce. q: in eo lucebāt funalia vl cē rei. ppē nemoꝫ tenebras. Saltꝰ ē dēsitas arborū alta: vocata h̄ noīe. eo q: exiliat in altū t in sublime ꝓsurgat. Auiaria secreta nemora: dcā q: ea aues frequētant. Recidiua arboꝫ sunt. q̄ alijs sectis repullulāt. Alij recidiua a cedendo dicūt. q: pꝰ casū nascūt. Alij a recidēdo et ꝓpullulādo diterunt. Ergo recidiuū vbi moꝛs aut casus. Insitio ōr. cū fisso trūco surculꝰ fecūde arboris sterili inserit. aut oculoꝫ impositio cum inciso cortice libro aliene arboris germē imittit. Plāte sūt rapte de arboribꝰ. Plātaria vo. q̄ ex semib⁹ nata sūt cū radicib⁹. t a t̄ra ꝓpa trālferunt. Cespites frutices sūt q̄si cuspides vel q̄si circa pedes. Frōdes dci q: ferāt vgulta vl vmbras. sūt aūt cā vmbraꝫ. Oculi nodi sūt ex qbꝰ frōdes excūt. Radix apellat q: q̄si radijs quibusdā fixa t̄ris in pfunda dimergit. Nā physici dicūt parē esse altitudinē radicū t arborum. Alij radicē a sil'itudine radioꝫ dcām putāt vl q: si eradat nō repullulat. Truncus ē statura arboris insistēs radici. Corticē veteres corucē vocabāt. Dict⁹ aūt cortex q: corio lignū tegat. Liber ē corticis ps interior. dict⁹ a liberato corticē. i. ablato. Est ei mediū q̄d dā int̄ lignū t corticē. Rami sunt q̄ de trūco manāt. sic a ramusculis cetera. Surculi a p̄cisiōe serre nūcupati. Virgultū ē. q̄ de radice pullulat. Ramꝰ q̄ de ipso robore arboris. vga q̄ de ramis. Proprie āt vgultū apellat q̄ ad radicē arboris nascāt t q̄si inutile ab agricol'ap̄putat. Et hic dcūt virgultū. q: ex vga tollit. Virga aūt a vi vl a vir-

tute ōz·q̄ vim in se multā hēat·vel a viriditate vel q̄: pacis indiciū est qō vim regat· Ulñ hac vtunt magi·ad placādos int se serpētes·t id circo in ea hos sustinēt illigatos· Hac etiā pbi t reges t mgri t nūcij t legati vtūt· Flagella dicūt vt p̄dixum⁹·sume arboz ptes ab eo q̄ crebros vētoz sustinēt flat⁹·Cimas vocat⁹ dicunt q̄si comas·Folia grece filia dicunt·inde t ad nos ꝝ noīa p derivationē trāslatū ē·Flores nominati·q̄ cito defluāt de arboīb⁹·quasi flores·q̄ cito soluāt·In his duplex gra color⁹ t odoris·Austro ei flores soluūt·zephyro fuit·Germē dicim⁹ surculū p̄gnantē a gerēdo·vñ t germinatio·Fruct⁹ nomē accepit a frumie·i·eminēte gutture⁹ pte qua vescimur·Jñ t fruges·Fructus aūt p̄p̄e dicūt agroz t arboz q̄b⁹ vtimur In aialib⁹ xo abusiue t trāslatiue vocari fructum·Poma dcā ab opimo·i·a copie vbertate·Adatura dicunt·q̄: apta sunt ad mādendū·sic t īmatura·q̄: p̄us q̄z matura fiāt·dura sunt ad mandēdū·Ligna dcā q̄: incēsa p̄uertunt in lumē·Ulñ t licnū ōz q̄ lumē det·Astula a tollēdo nūcupata q̄si abstula·Fomes ē astula q̄ ab arboīb⁹ excutit·recisiōe aut astule ābuste· aut ligno cauata a fūgis noie accepto·q̄ ita capiat ignē·De q̄ Virgili⁹: Rapuitq̄ in fomite flammā·Torris lignū adustū quē vulg⁹ ticionē appellat·extractū foco semiustū t extinctū· Quisq̄lie stipule īmixte surcul⁹ ac folijs aridis·sūt āt purgamēta terraz·Caries putredo lignoz·dictū ꝝ nomē·q̄ eueniat lignis xtute carētib⁹·

¶ Oc p̄p̄ijs noibus arboz· Ca·VII

p Alma dcā·q̄: manus victrici ornatus est vel q̄ opāsis ē ramis·in modū palme hois·Est ei arbor insigne victorie: p̄ceroq̄ ac decoro virgultu·diuturnisq̄ vestita frōdib⁹ t folia sua sine vlla successiōe p̄seruās·Hāc greci fenicē dicūt·q̄ diu duret· ex noie auis ill⁹ arabie q̄ multis ānis viuere phibet·Que dū in multis locis nascat·nō in oīb⁹ fruct⁹ p̄ficit maturitatē·Frequēter aūt in egypto t syria·Fruct⁹ aūt ei⁹ dactyli·a digitoz similitudie nūcupati sunt: q̄z etiā t noia varianē·Hā alij appellant palmule·silles mirobalani·Alij thebaici·q̄ t nicolai·Alij mucales·q̄s greci cariatos vocant· Laurus a xbo laudis dcā· Hac em̄ cū laudib⁹ victoz capita coronabant·Apud antiquos aūt laudea noiabat·postea d lra sublata t subrogata r·dcā ē laurus·vt in auriculis·q̄ initio audicule dicte sunt·t medicies q̄ nūc meridies ōz·Hāc arborē greca daphnē vocāt·q̄ nūq̄ deponat viriditatē·inde illa pot⁹ victores coronant·Sola q̄z hec arbor vulgo fulminari minime credit·Adalū a greas dcm̄ q̄ sit fructus eius pomoz oīm rotūdissim⁹·Ulñ t hec sūt vera mala: q̄ vehemēter rotūda sunt·Adalū matianū a loco vocatū vñ p̄us aduectū ē·Hā mlte arboīes noia ex p̄uintijs t ciuitatib⁹ de quibus allate sunt acceperūt·Virgili⁹: amātibus nomē sumpsit ab opido qō ē in insula creta·ō q̄ greci dicere solēt: vbiū cretensiū matrē cidonia·ex cui⁹ pomo cidonitū p̄ficit· Fit q̄z ex ea t vinū·q̄ lāguentiū desideria fallūt· Hā specie t gustu t odore cuiuslibet vini veteris imaginē rep̄sentat·Adalomellū a dulcedine appellatum q̄ fruct⁹ ei⁹ mellis sapore hēat·vt q̄ in melle f̄ueat·vñ t q̄dā·Si tibi cecropio saturata cidonia melle p̄ponant: dicas hec meli mella placēt Adalū punicū ōz·eo q̄ ex punica regiōe sit genus ei⁹ trāslatū·Idē t malo granatū·eo q̄ int corticis rotūditatē granoz p̄tineat mlitudinē Arbor aūt malogranata ē generis feminini· pomū xo ē neutri generis· Flores maloz a grecis appellati sūt q̄tinas·latini caducū vocāt·Agrestiū aūt maloz flores greci balaustion appellauerūt· Quoz alij albi·alij purpurei·alij rosei reperiunt·silles florib⁹ mali punici· Negāt medici malū punici cibo nr̄a corpa nutriri·sed eo sic opinār vtēdū·vt medicare pot⁹ nō alere videar·Adalū p̄sicū c⁹ breuis admodū vita cōcessa ē: triū generū esse ferē·duracenū·armeniacū·t p̄sicū·Duracenū nūcupat·eo q̄ pomū eius in gustu acorē referat·Armeniacū ōz·q̄ p̄mū genus ei⁹ ab armenia sit aduectū·Persicū vocatū q̄ eā arborē p̄mi⁹ in egypto seuerit pseus·a quo se oriūdos ptolomei ferebāt· Hec in persida fructū generat interfectoriū·apō nos āt iocundū ac suauē·Hoz aliud p̄cor·aliud vocat estiuū·Medica arbor·cui⁹ nomē etiā carmib⁹ mātuanis īclaruit·asportata p̄mū a medis: vñ t vocabulū sumpsit·Hāc greci cedromelā·latini citriā vocāt·q̄ ei⁹ pomū ac folia cedri odorē f̄ferat·Adalū ei⁹ inimicū venenis·t ꝝ est qō idē docta intelligi voluit·cū tradat ex illo fouēri animā·Hec arbor oīm pene tpe plena est pomis que in ea partim natura·partim acerba·partim adhuc in flore sunt posita·qō in ceteris arboīb⁹ rarz ē·Abella quā greci loton appellāt que vulgo p̄pter formā t colorē faba syrica ōz· Arbor em̄ est magna fructū ferēs comestibilē·maiorē pipere: gustu suauē·vñ et mella vocata est·Coḡmella·quā latini ob colorē p̄mū vocant·alij a mlitudine enixi fructus nixā appellāt·Cui⁹ generis damascena melior·a damasco opido·vñ p̄us asportata est dcā·cui⁹ solum pomū stomachū mederi p̄batur· Nam cetera noxia phibent·Hec sola arbor gūmi glutinosū t cōpactiuū distillat·quo t medici t scp̄tores vtunt·Oleomella nascit in palmaria syrie ciuitate ex eo ita appellata·q̄ ex trūco oleū defluat in crassitudie mellis saporis suaui· Pomelida

sorbo simil' mediocris arbor t flore cādido di cta q dulcas sit eius fruct' t acuto sapore ꝑmix tus Hec arbor etate durat exigua Adelofos ar bor in africa punica ligua vocata ex q̄ ꝓfluit lē tus suc': q̄ a loco amoniac' noiat' Adespila ar bor spinosa: fructu silis maloꝝ sz paulo breuio re vñ t apellata q pillule formā hēant ei' po ma Pyrus vocata vidr q in ignis spēz formata nā hoc genus pomi ab āplo incipit t in an gustū finit sicut ignis Pyrus añt arbor: fruct' eius pyra ē Cui' multe spēs ex qb' crustumia sunt pyra ex pte rubētia: ab opido crustumio noiata Poma pyri iumētis imposita vl si pau ca: vehemēter onerosa eē dr̄ Cerasus a ceraso vibe pōta vocata Mā lucullus cū cerasum cui tatē ponti delesset: hoc gen' pomi inde aduexit et a ciuitate cerasum apellauit Arbor añt cera sus pomū cerasum ōr Hoc etiā t añ lucullum erat in italia sed duxꝝ vñ t cornū apellatum ē Est añt arbor apta astulis' vñ t Virgi Bona bello corn' Ficus latine a fecūditate vocat Fe racior est em̄ arborū ceteris Mā vterq quater q̄ p singlos ānos generat fructū atq alio matureſcēte alter oborit Hinc t carice a copia no miate Fic' egyptia fecūdior ferr̄ c' lignū in aq̄ missum ilico mergit t cū in limo aliquādiu ta cuerit: deinde in supficiē sustollit versa vice natu re: quādo madefactū debuit hūoris pōdere residere Antea atlethe ficis alebant pus q̄z eos pythagoras exercitator ad carnis vsum q̄ forti or cib' est trāsituliſſz A senib' in cibo sepi' sump te ficus: rugas eoꝝ ferunt distēdere Tauros q̄z ferocissimos ad fici arborē colligatos repen te māsuescere dicunt Caprificus apellata eo q parietes q̄bus innascit carpit Rūpit em̄ t pro dit ex latebris q̄bus cōcepta est Alij caprificum putāt dm̄ q ficus arbor ei' remedio fecūdetur Morus a grecis vocata: quā latini rubū apel lant eo q fruct' vel ꝺgulta eius rubent Est ei morus siluestris fruct' afferēs q̄bus in deserto pastoꝝ fames ac penuria ꝓfouet Ih' folia sup posita serpēti ferunt interimere eum Sycomo rus sicut t morus greca noia sunt Dcā añt sy comorus eo q sit foliis simil' moro Hanc latini celsam apellāt ab altitudie q: nō est breuis vt morus Nux apellata q vmbra vel stillicidiuz folioꝝ ei' primis arboribus noceat Hāc alio noie latini iugsandē vocāt quasi iouis glandē Fuit em̄ hec arbor ꝓsecrata ioui Cuius pomū tantā vim habet vt missa inter suspectos herba rum vl fungoꝝ cibos: q̄cq̄d in eis virulētuz est exudet rapiat atq extinguat Nuces añt gene raliꝝ dr̄ oia poma tecta corio durioꝝ vt pinee nuces auellane glādes castanee amigdale hic et nuclei dēt: q sint duro corio tecti At ꝝ po ma oia mollia dcā: sed cū adiectōe terraꝝ in q̄

bus ātea nati sunt vt pisca punica matiana cy donia rē Amigdala grecū nomē est qđ latine nux lōga vocat Hāc alij nuclcā vocāt q̄si mio rem nucē de qua Virgi Cū se nux plurima sil uis induit in florē Cūctis em̄ arborib' prior se florē vestit t ad ferēda poma arbusta seq̄ntia ꝓuenit Auellane ab auellano cāpanie opido: vbi abūdāt cognoiate sunt Hec a grecis ponti ce apellant eo q circa pōticū mare abundent Castaneā latini a greco apellāt vōbulo Hanc em̄ greci castaneā vocant: ꝓpter q fructus eius gemini in modū testiculoꝝ intra folliculum re conditi sunt q̄ dū ejciunt quasi castrant Hec arbor semel vt excisa fuit: tāq̄ silua expullulare ꝓsueuit Vel poma ex oib' nucib' fortissima sūt Mā in cibo sumpta difficile digerunt: virides stringūt coctе añt mit' Ilex ab electo vocata Ih' ei arbor fructū boies ꝓmū ad victū sibi ele gēt vñ t poeta Adortales pini eructabāt gut ture glandē Pri' em̄ q̄z fruitu vsus eēt ātiqui boies glāde vixerūt Suberies arbor ex q̄ val idissimus cortex natatoꝝ extrahit Et ideo ap pellata suberies eo q fructus ei' sues edūt por coꝝ sunt ei aluīta ū boim Et dca suberies q̄si subedies Fagus t esculus arbores glandifere ideo vocate credunt q haꝝ fructibus olim ho mines vixerūt dbūq̄z sumpserūt escamq̄z habu erunt Nam esculus ab esca dicta Fagus vo a greco vocabulū traxit Fage em̄ grece comede re ōr Silicon quā latini corrupte siliquam vo cant: ideo a grecis tale nomē accepit eo q lig ni eius fruct' dulcis Xilo q̄pe dicūt lignum li con dulce Huius arboris pomo sucus expſſus acaria a grecis ōr Pistatia q cortex pomi eius nardipistici odorē refert Pinus arbor picea ab acumine folioꝝ vocata Pinū em̄ antiq acu tum noiabāt Pinū añt aliā pitin aliam greci peucen vocāt: quā nos piceā dicim' eo q desu det picē Nam t spē sibi differūt In germanie autem insulis huius arboris lacrima electrum gignit Gutta em̄ defluēs rigore vel tepore i so lidita rē durescit: t gemmā facit ō qualitate sua nomē accipiēs i sucanū eo q sucus sit arboris Punus credit ꝓdesse cunctis que sb ea fuātur sicut nux nocere omnibus Abies dicta q p̄ ce teris arboribus lōge eat t in excelsum pmine at Cuius natura expers est terreni humoris ac pinde habilis atq leuis habetur De qua Vir gilius Et casus abies visura marinos quia ex ea naues fiūt Hanc q̄dā gallicū vocāt ppt̄ can dorem Est autē sine nodo Cedrus quā greci cedros vocāt quasi ceomenes dnosioron id ē arboris humor ardētis: cui' folia ad cyp̄ssi sili tudinem respondēt Lignū ō iocūdi odoris ē et diu durans nec a tinea vnq̄z exterminatur De qua Persius Et cedro digna locutus scalz

ꝓpter durabilē ꝓpetuitatē· Ulm ⁊ in tēplis ꝓpt diuturnitatē ex hoc ligno lacunaria fiūt· Huius ligni resina cedria ōr· que in cōseruādis libris adeo est vtilis· vt pliniꝰ ex ea nec tineas patiebaꝝ· nec tpe ꝓsenescāt· Nascaꝝ in creta africa atq; syria· Cypressus grece ōr q caput eiꝰ a rotūditate in acumē erigiꝝ· Ulm ⁊ conon vocaꝝ id est alta rotūditas· Hinc ⁊ fructꝰ eius conus· q; rotūditas eius talis est vt cōnū imiteꝝ· Unō et conifere cyparissi dñr· Hꝰ lignū cedro pene ꝓxima hz ⁊tutē· Temploꝝ q; trabibꝰ aptū· ipenetrabili soliditate nunq; oneri cedit· ſz ea qua in ꝓncipio fuit firmitate ꝓseuerat· Antiq; cypressi ramos ꝓpe rogū ꝓstituere solebāt vt odorē cadauer dū vrerent ꝓmerēt iocūditate odoris sui· Juniperꝰ grece dcā· siue q; ab amplo in angustū finiat vt ignis· siue q; cōceptū diu teneat ignē: adeo vt si prune ex eiꝰ cinere fiūt opte: vsq; ad annū pueniāt Pyr eñ apd grecos ignis ōr· Juniperꝰ aūt alia qua· alia magna ē· Hebenus in india ⁊ ethiopia nascit· q; cesa durescit i lapidē· Lꝰ lignū nigꝝ est ⁊ cortex leuis vt lauri· ſz indicū maculosum est in quis distinctōibꝰ albis ac fuluis· Ethiopicū vo qd ꝑstantiꝰ accipitur in nullo est maculatū: sed est nigꝝ leue et corneū· Est aūt mareotica palus in india vnde hebenꝰ venit· Luca· Hebenus mareotica inqt· Hebenus aūt crepūdijs illigaꝝ· vt infantē visu nigra nō terreāt· Platanus a latitudine foliorꝝ dcā: vl q; ipa arbor patula sit ⁊ ampla· Mā platos grece latū vocāt· Exꝑsit huiꝰ arboris sc̄ptura ⁊ nom̄ ⁊ formā dicēs· quasi platanus dilatata sum in plateis Est aūt tenerrimis foliis ac mollibus ⁊ vitū simil· Quercus siue quernus dicta q; ea soliti erāt dij gētiuꝫ querētibus rūsa dare· arbor multū annosa: sicut legiꝝ de quercu mābre ſb qua habitauit abrahā· que ferꝝ vsq; ad ꝑstantini regis impiū p multa secula perdurasse· Huius fructus glādula apellaꝝ· E q̄bus vna agrestis onfaticis dca qua forma· ſz firmo corꝑe atq; nodoso· que medicamibus ⁊ incaustis adhibeꝝ· alia balanus· lenis· ac leuis· ac nimiū pforata· Lucernaꝝ tñ visibus necessaria· Fraxinus vocari ferꝝ q magis in asperis locis montanisq; fragis nascaꝝ· hinc p deriuatōnem fraxinus sicut a mōte mōtanus· de quo Ouid Et fraxinus vtilis astis· Taxus venenata arbō vnde ⁊ toxica venena exꝑmunt· Ex hac arcus parthi ⁊ alie gētes faciūt· vnde ⁊ poeta· Jtireos taxi torquent in arcus· Jtireos aūt dic parthicos· Acer coloribus impar· Robur autē generalr ōr ex oñi materia q̄d̄ est firmissimum· Alnus vocaꝝ q alatur amne ꝓxima eñ que aque nascit· nec facile ex vndas viuit· Hic ⁊ tenera ⁊ mollis· q; in humecto loco nutrit· Ulmꝰ nom̄ accepit q vliginosis locis ⁊ humidis melius pficit· Mā in mōtanis ⁊ asperis minus leta est· Larex cui hoc nom̄ a castello laricino inditum est ex qua tabule tegulis affixe flāmā repellūt· neq; ex se carbonē ambuste efficiūt· Populus dca q ex eius calce multitudo nascatur· Cuius genus duplex est· Mā alba est alba· altera nigra· Alba aūt popls dcā· q; folia eius vna pte sunt alba· altera viridia· Hec igiē bicolor: hūs quasi noctis ⁊ diei notas· que tpa ortu solꝰ occasuq; cōstant· Generat etiā resinā circa eridanū fluuiū· vel vt alij memorāt in finibꝰ syrie· Tilia dicunt vocata eo q vtilis sit ad vsum telox nitore ⁊ leuitate iaculādi· Est eñ genꝰ materie leuissime· Salix dca q celeriter saliat· hoc est velocater crescat· arbor lenta· vitibus abilis vinciēdis· Cuius semis hanc dicūt esse naturā· vt si qs illud in poculo hauserit: liberis careat· sed ⁊ femias infecūdas efficat· Populus aūt et salix ⁊ tilia mollis materie sunt ⁊ ad sculpturā apte· Ulmē vocaꝝ eo q vim hēat multā viroꝝ· Natura eñ eius taꝝ est vt etiā si arefacta abluatur virescat· deiū excisa atq; in humo fixa radicibus sese ipa dinergat· Mirice quā latini tamaricia vocāt ex amaritudie noiata· Gustꝰ eñ eius nimis amarꝰ est· Hec arbor in solitudine ⁊ saxoso humo nascit· ex qua etiā arbore maleficis artibꝰ mistra· i· odia cōcitari dñr· Myrtus a mari dca· eo q magis littorea arbor fit· Ulnō et Virgi· Littora myrtetis lentissima: ⁊ amantes littora myrte· Hinc est q ⁊ a grecis myrene ōr· Medicoꝝ aūt libri hanc arborē aptam scribūt mulieꝝ necessitatibꝰ plurimis· Lentiscus q cuspis ipsius lentus sit ⁊ mollis· Mā lentū dicimꝰ q̄d̄ flexibile est· vñ ⁊ lentū vimē ⁊ vites· Virgilius· Et lente vites p flexibiles· Hꝰ fructꝰ oleum desudat· cortex resinā· que mastyx apellaꝝ· cuius plurima ⁊ melior in chio insula gignitur Terebinthus arbor grecū nomē· generans resinam oim resinaꝝ ꝑstantiorem· Buxus grecū nomē est ex pte a latinis corruptū· Pixos enim apellatur apud eos arbor semp virēs ⁊ leuitate marie cleñtoꝝ apicibꝰ apta· Ulm et scriptura Scribe buxo· Rodādaꝝ qd corrupte vulgo lorandrū vocatur q sit foliis lauri simil· flore vt rosa· arbor venenata· Interficat eñ animalia· et medeꝝ serpentiū veratōes· Herbitū vocauerūt pastores· eo q vice herbe ꝑbeaꝝ pecoribꝰ vbi de sunt pascua· Turbiscus q de vno cespite eius mita vgulta surgūt q̄si turba· Stipa vocata ꝓpꝫ q ex ea stipendꝫ tecta· Hic ⁊ stipula p diminutionē· Arūdo dca q cito arescat· Hāc veteres cānam vocauerūt· arundinē vo postea varro dixit· Sane sciendū q latinū canna de lingua hebrea sumptū est· Apd eos ei calamꝰ canna ōr· Licuta aūt est qd est inf cannaꝝ nodos· dca q lateat· Jn indicis stagnis nasci arundines·

calamiq̃ dñr ex quor radicib⁹ expſſum ſuauiſ
ſimũ ſucũ bibũt·vñ t varro ait·Jndica nõ ma
gnũ in arbore creſcit arũdo Jlli⁹ t lẽns premẽ
radicib⁹ humor·Dulcia cui neq̃ant ſuco conde
re mella·Sambucus moll' t puia arbor·Rhã
nus gen⁹ eſt rubi·qõ vulgo ſenticẽ vſinã apel
lant·aſpeq̃ numis t ſpinoſum·Sẽtr dcã a ſitu
qõ eſt terra inculta·in q̃ ſentices ſpineq̃ naſcũ
tur·Maiores aũt noſtri oẽm arborẽ ſpinoſam
veprẽ dicebãt:q̃ vi prẽdeat·Oleaſter dictus q̃
ſit foljs oliue ſilũbus ſed latioribus·arbor icul
ta atq̃ ſilueſtris·amara atq̃ infructuoſa·Cui
inſert⁹ oliue ram⁹ vim mutat radicis·t ẏtit eaz
in ppriã qualitatẽ·Lacryma oleaſtri arbor du
plex eſt·Alia eñ gũmi ſimilat ſine vllo q̃litatis
morſu·alia amoniaci guttã ex diſtillatõne colle
ctã ac remordẽtẽ·Oliua grece oleon dr·ex q̃ in
latinũ tractũ eſt vt oliua dicak·Olea aũt ipa ar
bor eſt·fruct⁹ oliua·ſuc⁹ oleũ·Eſt aũt arbor pa
cis inſigne:cui⁹ fruct⁹ diuerſ noibus apellak·
Dryades oliue greca etymologia a ſiluis die te
ſticuloz vocate·q̃s grece oreos vocãt·Radiole
p eo q̃ oblõge ſunt in modũ radioz·Paphie
a paphо inſula dce:vnde pus allate ſunt·Licini
e eo q̃ optimũ dent lumẽ·Mã lign⁹ lumẽ eſt
vnde t lignũ nomẽ accepit·q: aptũ eſt flammiſ
et lumibus·Pauſia quã corrupte ruſtici puſiã
vocãt viridi oleo t ſuaui apta·Et dca pauſia:
q̃ pauiak·i·tundak·vnde t pauimẽtuz·Syria
dicta p eo q̃ de ſyria eſt allata·ſiue q: nigra eſt
Cruſtumia idẽ t volemis dca·eo q̃ volã pple
at magnitudine:hoc eſt mediã manũ·vñ t ſuo
lare dicimus·Quidã aũt volemũ gallica lingu
a bonũ t magnũ intelligũt·columbades apel
late·Oleũ aũt ab olea noiatur·Mã vt diximus
olea eſt arbor vñ deriuatũ fit oleũ·Sed q̃ ex al
bis fũit oliuis expſſum vocak ſpanũ·a greci on
fanon apellatũ·Qõ aũt ex fuluis t nõdũ ma
turis fũit expſſum viride apellak·Qõ vero ex
nimũ maturis pmune dr·Ex bis ad vſum vite
pmũ eſt ſpanũ·ſcõm viride·tertium commune·
Amurca olei ps aquoſa·ab emergẽdo dicta id
eſt q̃ ab oleo ſe mergat t fex eius·Hãc greci a
murcẽ vocant ex latina lingua trahentes voca
bulum·Sumẽ grecũ nomen eſt·hoc eñ illi go
mi dicũt·Reſinã greci recanã vocãt·Rhea eniz
grece dr q̃q̃d manat·Eſt eñ lachryma ſudore
exhalata lignoz·vt ceraſi·lẽtiſci·balſam·vt' re
liquaz arboz ſiue ẋgultoz que ſudare pduntur·ſicẽ t odorata oliẽtis ligna·ſicẽ gutta balſa
mi·ac ferulaz vel ſucinoz cuius lacrima dure
ſcit in gẽmã·Prima eſt reſina terebinthina om
niũ pſtãtior·Afferk aũt ex arabie pfis atq̃ iu
dea t ſyria cypro t africa·ex inſul' q̃z cy dadib⁹
Scda eſt lentiſcina q̃ maſtix vocak·hec ex chio
inſula deportak·Terna pinak·quaz alia piti
nes·alia peucine·alia liq̃da·alia arida:et affe
runk ex tyrthena colofonia·Vñ etiã nomen co
lofonia reſina ſumpſit·Pix grecũ nomẽ ẽ·quã
illi piſſam vocãt·Alij volũt ex pino picẽ vocari
Hec a grecis apellak donia·nos ramalẽ dicere poſſum⁹·c⁹ pbabik ſplẽdẽs lenis et munda·
Creãdaz arboz naturalr tria ſunt genera·aut
ei ſua ſpõte naſcunk·aut ex ſemibus fortuitu ia
centib⁹ ſurgũt·aut ex radicib⁹ pullulãt Mã cete
ra vſus inuenit ſauẽte natura·Dia poma latie
neutri generis eſſe dñr·arbores aũt femini fere
ſunt generis exceptis paucis·vt hic oleaſter hoc
ſiler·Virgi·vt molle ſiler·Jtẽ hoc buxũ·licet et
hec buxus dicak·Mã ſupfluã q̃dã volũt facere
diſcretõnem·vt hec buxus de arbore dicamus·
buxum vo de ligno cõpoſito

¶ De arboribus aromaticis VIII

a Romata ſunt·queq̃ fragrãtis odoris
que india vl' arabia mittit ſiue alie·fgi
ones·Nomẽ aũt aromata traxiſſe videnk: ſiue
q̃ aris impoſita dinis inuocatõnibus apta vi
deank·ſeu q̃ ſeſe aeri inſerere ac miſceri pbank·
Mã q̃d eſt odor niſi aer ptactus?Tus arbor a
rabie imẽſa atq̃ ramoſa leniſſimi corticis·ramis
ad aeris qualitatẽ·amigdale mõ ſucũ aromati
cum fundẽs albũ t maſticatõne velut in puluere reſolutũ·t cũ frangik intus pingue ẽ·t igni
apoſitũ facile ardeſcẽs·Et apellak apud nos
maſculus·eo q̃ ſit naka rotũdũ in modũ teſticu
loz·Reliquũ planũ t pene ſcabroſum min⁹ optumũ·Adulterak aũt admixta reſina ſiue gũmi
ſed dinoſcik ſua ppetate·Mã tus igni apoſitũ
ardeſcat·reſina fumeſcit·gũmi vo liq̃ſcit calefactũ·Tus aũt ſine aſpiratõne a tũdẽdo dr·q: dũ
gũmi gutte ex arbore cadũt in glebis miſcẽtur·
Dũ vo glebe in puluerẽ redigũk·tus carpik et
ẋgulk tũdik·t ſic iñ manib⁹ tollik·Hoc t libanũ
vocatũ a mõte arabie vbi ſabei ſunt·Mã monſ
coz liban⁹ dr: vbi tura colligũk Myrrha arabie
arbor:altitudis q̃nq̃ cubitoz ſiliis ſpine quam
achantũ dicũt·C⁹ gutta viridis atq̃ amaravñ
et nom̃ accepit myrrha·Gutta ei⁹ ſpõte manãs
ꝓioſior ẽ·elicita corticũ vulnere vilior iudicak·
Sarmẽta ei⁹ arabes ignib⁹ fouẽt· quoz fumo
ſatis noxio niſi ad odorẽ ſtoracis occurrãt plerũq̃ inſanabiles morbos ꝓbũt·Myrrha autez
tragodite ab inſula arabie dca vbi melior colligik t purior·Storax arbor arabie ſilis malo cedonũ c⁹ ẋgule ink canicule ortũ cauernatim lacrimã fluũt·Diſtillatõ ei⁹ i trã cadẽs mũda ñ ẽ
ſz cũ ppũj corticũ ſcrobe fuak·Jlla ãt q̃ virgis t
calamis inhesit mũda ẽ t alba·dehic fulua fit
ſol' cã·t ipa ſtorax calamites pinguis reſino ſa:
odoris iocũdi·hũecta t velut melloſum liq̃ez
emittẽs·Storax aũt dcã q̃ ſit gutta arboris p
fluens t ꝓgelata·Mã greci ſtiriã guttam dicũt·

Grece aũt stirax latie storax ỏr: Bdella indie ⁊ arabie arbor: cui lacrima melior arabica. Est ei lucida: subalbida: leuis: pinguis: equalr cerea et q̃ facile molliat: neq; ligno vel ere ꝓmixta amara odoris bona. Mã ex india sordida est: nigra ⁊ maiori gleba Adulterat aũt admixto gũmi: q̃ ñ ita amarificat gustu. Mastix arboris lẽtisci gutta est. Hec granomastix dca ẽ: q̃ in modũ granoꝝ ẽ. Melior aũt in chio insula gignit odoris boni: cãdoris cere punice. Tñ ⁊ splẽdorẽm cutis pulcrificat. Adulterat autem interdũ resina vel ture. Pipis arbor nascit in india et i latere mõtis caucasi: qõ soli obũsum ẽ: folia ei⁹ ad iunipi similitudinẽ. Cui⁹ siluas serpentes custodiũt: ꝛ incole regiõis illi⁹ cũ mature fuũt incendũt: ⁊ serpẽtes igne fugant: et ide ex flãma nigr pip efficit. Mã natura pipis alba est: cui⁹ q̃dẽm duplus est fruct⁹. Mã qõ imatur est piper: lõgũ vocat: qõ incorruptũ ab igne pip album. Qui ỏo cute rugosa ⁊ horrida fuit: ex calore ignis trahit ⁊ colorẽ ⁊ nom̃. Pip si leue ẽ vetustũ est: si graue est nouellũ. Vtrãda ẽ aũt mercatorum fraus. Solẽt em̃ vetustissimo pipi humecto argẽti spumã aut plũbũ aspgere vt põderosũm fiat. Aloa in india atq; arabia gignit arbõ odoris suauissimi ac summi. Deniq; lignũ ipi⁹ vice thymiamatũ altarib⁹ adolet: vñ ⁊ nomen traxisse credit. Cinnamũ dẽm q̃ cortex eius in modũ canne sit rotũdus ⁊ gratil. Gignit autẽ in indie ⁊ ethiopie regiõibus frrutice bui duorum tm̃ cubitoꝝ: colore sbnigro vel cinereo: tenuissimaꝝ ỏgulaꝝ. Mã qõ in crassitudinẽ extẽdit ỏspectui est: qõ ỏo gratiũ⁹ puenerit eximũ. Qõ cũ frãgit visibile spiramẽtũ emittit: ad imaginẽ nebule seu puluis. Amomũ vocatũ q̃ veluti odorẽ cinnamomi ferat. Nascit in syria et armenia: frutex ei⁹ botruosum semẽ reddẽs sibi ꝓnexũ: flore albo veluti viole: foliis silib⁹ bryonie: odore etiã bono somnos suauificat. Cassia nascit in arabia: ỏga robusti corticis et purpurei: foliis vt pipis. Est autẽ ỏtutis cinnamomi silis ꝛ potẽtia inferior: vñ ꝓ cinnamomi vicẽ duplex ei⁹ põdus in medicamẽtis admiscet. Calam⁹ aromatic⁹ a silitudie calami vsual vocat. Gignit in india multi nodis geniculat⁹ fluuius fragrãs spũs suauitate. Qui cũ frãgitur i multas fit ptes scissil: similãs gustu casiã cuꝝ leui acrimõia ꝛmordẽti. Balsami arbor in iudea intra termios tm̃ ex iugex erat. Postea q̃ eaꝫ regiõe romani potiti sunt etiã latissimis collib⁹ ꝓpagata ẽ stirpe silis vitis: foliis silis rute: sed albidioꝝib⁹ spq; manẽtib⁹. Arbor aũt balsamũ lignũ ei⁹ xilobalsamũ ỏr: fruct⁹ siũ semẽ carpobalsamũ: suc⁹ opobalsamũ. Qõ iõ cũ adiectiõe significat: eo q̃ pcussus ferreis vngul cortex lignũ p cauernas eximũ odoris guttã distillat. Laserna ei greco ꝛmõe oꝛpe ỏr: Cui⁹ guttã adulterant admixto cypno oleo vel melle. Sꝫ sincera ꝓbat a melle: si cũ lacte coagulaũit ab oleo si istillata aq̃ aut admixta facile fũit resoluta: ptrea ⁊ si lanee vestes ex ipa pollute ñ maculant. Adulterat q̃dem neq; cũ lacte coagulat: ⁊ vt oleũ in aq̃ supnatat ⁊ vestẽ macłat. Balsama ãt si pura fuerint tantã vim hñt: vt si sol excandurit: sustineri nõ possint in manu.

¶ De herbis aromaticis siue cõib⁹ IX

Xtãt ⁊ quarũdã herbaꝝ noia q̃ ex aliqua sui cã resonãt: hũtes noim explanatõꝛ. Mõ tñ oim herbaꝝ etymologiã inuenies. Mã ꝓ locis mutant etiã noia. Foliũ dẽm q̃ sine vlla radice innatãs in indie littoribus colligat. Qõ ligno pforatũ sicãt indi atq; reponũt. Ferũ aũt padisi eẽ herbam gustu nardũ referẽs. Nardus herba est spicosa: vñ a grecis nardostacos appellata: quaꝝ alia indica: alia syriaca vocat: ñ q̃ in syria nascat ꝛ q̃ monti q̃ inuenit: alio late indiã spectat: alio syriam. Est aũt indica multiformis: ꝛ melior syriaca leuis fulua comosa spica pua odoratissima cyperũ similãs. Qõ si multũ in ore tardaũit linguã sicat. Nardus celtica a regiõe gallie nomẽ attraxit. Nascit ei sepi⁹ in ligurie alpib⁹ ⁊ i syria: frutice puo: radicib⁹ in manipulo collectis ligamẽtis. Flos ei⁹ tñ ꝓpt odorẽ bonũ. Tyrsi ei⁹ atq; radicule vtiles ꝓbant vsib⁹ nr̃is. Costuꝛ radix herbe ẽ nascẽtis in india arabia ⁊ syria: ꝛ melior arabicũ: est ei albũ ⁊ leue suaue iocũdi odoris: indicũ colore nigro: ⁊ leue vt ferula: syriacũ ỏo põdere graue: colore buxeo: odore acro: sũmũ albũ: leue: aridũ: gustũ: incẽdẽs: ⁊ est ỏtutis ignee emictual. Crocũ dẽm ab oppido cilytie: qõ vocat coritũ: q̃q; ⁊ alibi nascat: ꝛ si tñ vel tale q̃le in cilytia. Tñ ⁊ a potiori pte nom̃ accepit. Mã mlte res noia sumpserũt a loco vbi pl⁹ ꝓueniũt ⁊ aliq̃d melꝫ. Optimũ ẽ aũt qõ fũit recens: odoris boni: albedie pua: porrecte longitudis: integr: ⁊ neq; in fragmẽta ꝓminutum inspiratiõe bõa: ⁊ cũ carpit man⁹ inficiẽs ⁊ leuit acre. Qõ si eiusmõi nõ fuit aut vetustũ aut ifusum agnosci. Adulterat ãt admixto croco magnate. Augẽdi q̃q; põderis cã spuma argẽti cõtrita adiici ⁊ pdit: si puluerulẽtũ repit atq; decoctũ ab odore ꝓpo fuit lapsuꝛ. Crocũ magnas exp̃ssis aromatib⁹ crocini vnguẽti atq; iformato sedimie i pãnusculos fit ⁊ iõ sic appellat. Asarũ nascit i vmbrosis mõtib⁹ floribus casie silib⁹ int̃ q̃ flos iuxta radicẽ purpureꝰ in q̃ scim̃ ꝓtegit vuaꝝ sile: radicib⁹ plib⁹ atq; tenuissimus ⁊ bñ fdolentib⁹. ⁊ est ỏtute silis nardo. Fũ nascit in ponto foliis oleastro silib⁹. Quiparũ a grecis vocat q̃ hẽat ỏtutẽ feruẽtẽ. Radix ẽ iunci triãguli folijs porri similib⁹: radicibus nigris siue ꝓtiguis in similitudinẽ oliuaꝝ odoratissimus atq; acerrimus. Nascit in paludibus atq; vacuis locis

Tradit etiã alia spẽs quipàri q̃ t i india nascit et apellat lingua eor zinziber. Iris illyrica a situtudine iris celestis nom̃ accepit. Cũ t a latinis argumẽ dr Iris q flos ci⁹ coloris varietate eũdẽ arcũ celestẽ imitet. Illyrica aũt dr qm in illyria pluria t violẽtissima ẽ. spẽs ei⁹ foliis gladioli silibus radice aromatica odoris boni. Acor foliis tridis silibus radicib⁹ acerrimi odoris sed tocũdi: ppter qd t aromatica ẽ. Abeu foliis pastinace silib⁹. Cardamomũ herbã quã vulgus nasturgũ vocat. Squinũ meli⁹ qd i eufrate nascit q̃ qd in arabia fuluũ multifor purpureũ tenue odoris rosei: cũ manu cõfricat. gustu multũ incẽdit linguã atq mordet. Ih⁹ flos squinoantos dr. Antos eũ grece flos nuncupatur Thimũ apellatũ q flos ei⁹ odorẽ refert. De q Virg. Redolẽtq thimo fragrãtia mella. Epithimũ grecũ nom̃: qd latine dr flos thimi. Mã flos grece thimũ vocat. Est aũt flos umbre similis. Sasucus est quẽ latini amaracũ vocant. Cui nois vsum Virgili⁹ etiã ad venerẽ referens ait. Ubi molli amarace illũ Floreb⁹ t dulci aspirans ãplectit vmbra. Apta est aũt hec herba vnguẽtis Cũ t nom̃ traxit amarac⁹ a puero cuiusdam regis. q casu lapsus dũ ferret vnguẽta nouum t gratissimũ ex ꝓfusiõe odorẽ creauit. Jacynth⁹ herba est hũs florẽ purpureũ. Traxit ãt nom̃ a puero quodã nobili. q in salnb⁹ int purpureos flores reptus ẽ interfect⁹. deditq nom̃ herbe puerilis funeris casus. Est aũt radice et flore volui silꝰ pueros a pubtate retinẽs. Narcissus herba fabulose impositũ nom̃ hz a q̃daz puero. cui⁹ mẽbra in hũc florẽ trãsiert. q t nom̃ narcissi in apellatõe custodit: t deus pulchritudinis in cãdore retinet folior. Rosa a specie floris nũcupata. q rutilãti colore rubeat. Lilia lactei floris herba. vñ t nũcupata q̃si liolia. cui⁹ dũ cãdor sit in foliis. auri tũ spẽs intus effulgz Viola ppter vim odoris nom̃ accepit. Ih⁹ genera sunt tria. purpureũ. albũ. mellinũ. Achãtus herba egyptia: sp frõdens spinis plena flexibili virgulto. In cui⁹ imitatõne arte vestis ornatur que achantina dicitur. t aliter achãtis dcã. Hedera dcã q arboribus reptãdo adhereat. de q Virgilius. Inter victrices hederã tibi serpere lauros. Alij hederã aiũt vocatã q hedis supra lactis abũdãtiã in esca a vetib⁹ ꝓbeat. Hedere frigide tre indices ſm phisicos. Mã ãtipharmacon eẽ etatis est si qs por⁹ hedrea coronet. Elleboꝛ mẽorãt greci circa elleboꝛ q̃ndã fluuium plurimũ gigni atq ide a grecl apellari. Hũc romani alio noie veratꝛ dicũt. p eo q sumptum mẽtẽ in sanitatẽ reducẽ. Duo sunt ãt genera albũ t nigꝛ. Hãc aũt perit⁹ loquũt escã eẽ et alimoniã cotturnicũ. eo q nakali q̃dã tpamẽto sui corpis vim pabuli nocẽtis euitãt. Etei si ratiõe medicine plerũq ad salubtatẽ hũani q̃z corpis tpak. cui vidr esse ꝛriũ. q̃to magis ꝓpetate nature ad cibũ. pficit: qd mediciali manu ꝓuent ad salutẽ. Acone por⁹ ẽ bithynie. q̃ puẽtu maloꝛ graminũ vsꝛ adeo celebris ẽ vt noxias herbas aconitas illinc noiem⁹. Mã toxica venena ex eo dcã q ex arboꝛib⁹ taxeis exꝑmant. maxie apd cãtabriã. Euphorbiã dcm q ei⁹ suc⁹ ocloꝛ acuat visum. Cꝛvis tãta est vt duris carnibus supadiecta citius coq ꝓpellat. Nascit in multis locis: sꝛ pluria in mauritania. Laser herba nascit in mõte oscobagi. vbi t gãges fluuius oriẽ cuius sucus dcs ꝑmũ lasir: qñ manat in mod lactis. Deide vsu deriuãte laser noiatuꝛ ẽ. Hoc et a q̃busdã opiũ cyrenaicũ apellat. qñ t apd cyrenas nascit. Aloe herba amarissimi sucus. Panace herba fragrãtis odoris: tyrso ferule simil. ex q̃ ꝓfluit sucus q opopancis dr: croce⁹ et pinguis. odore grauis t amarissim⁹ Galbanũ est genus pigmẽti albi: crescẽs i mõte amomo syrie: als suc⁹ est ferule. Dicte⁹ est mõs crete. ex quo dictamũ herba nom̃ accepit. ppt quã apd Virgi. cerua vulnerata saltus pagrat. Tãte ei potẽtie est dictamũ vt ferꝛ a corpe expellat. sagittas excutiat. vñ t eius pabulo fere ꝓcusse sagittas corpi inherẽtes eiciũt. Hãc q̃dã latinoꝛũ polegiũ martis dicũt. ppt belli tela excutienda. Adradrogora dicta q hẽat mala suauc olentia in magnitudinẽ mali mariani. vñ t eam latini malũ terre vocãt. Hãc poete anthropomorphe os apellãt. q hẽat radicẽ formã hois similãtez Antropos ei grece latine dr hõ. Cui⁹ corter vino mixtus ad bibẽdũ dat his quoꝛ corpus ppter curã secãdũ est vt sopoꝛati dolorẽ nõ sentiãt. Huius spẽs sunt due. Femia foliis lactuce simil⁹ mala generãs in situtudinẽ ꝓmoꝛ. Masculus ꝺo foliis bete silib⁹. Papauer herba somnifera. de q Virgi. Letheo ꝓfusa papauera somno. Soporẽ ei lãguẽtib⁹ facẽ. Eius alia ẽ vsual. alia agrestis. ex q̃ fluit sucus: quẽ opion vocãt. Colocintida cucurbita agrestis t vehemẽter amara. q̃ sil⁹ vt cucurbita flagella p trã tẽdit Dicta aũt colocintida q sit fructu rotũdo atq foliis vt cucumis vsual. Cẽtaureã greci vocãt qñ a chirone cẽtauro ferꝛ repta. Eadẽ t limnisios qr locis humectis nascit. Eadẽ t fel terre ppter amaritudinẽ dcm. Glycirica grece ex eo dcã q dulcẽ radicẽ hẽat γλύκυ eũ greca dulce dicũt. Eadẽ adipsos. qr sitientib⁹ sitim sedeat. Draconteа vocata q hasta ei⁹ varia sit i modũ colubri: situdinẽq draconis imitet. vl q eã herbã vipera ticat. Chelidonia iõ dr. vl q aduentu hirũdinũ vidr erũpe. vel q pull hirũdinũ si oculi auferant mres eor illi ex hac herba mederi dr. Heliotropiũ nomẽ accepit. ꝑmo q estiuo solstitio floreat. vel q solis motib⁹ folia circumacta

puertat. Ulñ t a latinis solsequa nũcupat. Mã et sole ouẽte flores suos apit. itẽsero claudit cũ sol occubuit. Ipa est quã latini incubũ situati cũ vocãt. Hec t verrucaria q extinguat vrucas ex aq potata. vl in cataplasmate posita abstergat. Petaphilõ a nũero folioz dca. Ulñ t eam latini q̃nq folũ vocãt. herba adeo munda: vt purificatõi t tẽplis abhiberi a gẽtilib9 solita esset. Isopus herba purgãdis pulmõibus apta. Ulñ t in veteri testõ p isopi fasciculos aspgebãt agni sanguie q mũdari volebãt. Nascit i petris herẽs saxo radicib9. Reubarbaz siũ reponti cũ illõ qõ trãs danubiũ in sola barbarico istud qõ circa põticũ colligit notatũ est. Reu autẽ radix oz. Reubarbarũ ergo q̃si radix barbarica. Reupõticũ quasi radix põtica. Hyosciamos a grecis a latis herba calicularis oz q calículi ei9 in figurã cãtaroz nascãt. vt est malpunici q̃rũ oza serrata sunt: hñtes intrĩsecus seia papaueri silia. Hec herba insana vocat. qz vsus eius piculosus est. Deniq si bibat vel edat insaniã facit. vl somni imaginẽ torpidã. Hãc vulg9 milimindrũ dic̃ ppter q alienatõz mẽtis inducat. Saxifraga vocata q semi eius petras in vesica frãgat atq ꝓminuat. Gẽtiana nom sumpsit: et medici mẽorãt. ab inuẽtore radicib9 aristolocie silibus. Nascit sb alpibus galatie atq asie. Saturcia calida t ppeignita. Ulñ illi t nomẽ indi tũ credũt q pnos facit in venerẽ. Satyriõ dca a satyris ppt incẽdiũ libidis. quã vulgus stincum vocat. venerẽ cñ susatat. Eadẽ t orchys: q radix ei9 in modũ testiculoz̃ sit: quos greci ορχεις vocãt. Itẽ t lepozina. ppt qõ caulez mollẽ emittat. Urtica vocata q tactus eius corpus adurat. Est enĩ ignee olo nate t tactu purit. vñ t puriginẽ facit. t vtil valde ad sanguinem stagnãdũ. Artemisia herba diane a gẽtilibus ꝓsecrata est vñ t nũcupata. Grece enĩ diana artemis oz. Est aũt apta medicis t potu sũpta aufert dolorẽ cordis. Lamimelos bba grece dca. q mali matiani odorẽ hẽat. sitq breuis terreq vicina. Lamidrios a grecis appellata: q sit breuis t p terrã strata t minuta folijs paruissimis. Peon q̃dã medic9 fuit. a q̃ peonia herba phibet inuẽta. vt homer9 dic̃. Hãc q̃dã g'e sidẽ vocãt: q dulcis saporis sit. vl penterobinã a nũero granoz. vel vt alij dactylosam: a digitoz silitudine. nascit in siluis. Boglossus a greas dca. eo q folia asprima ad modũ lingue bouis hẽat. Que mix in modũ ob sapiẽtiã nutriendã vino infundẽda a veteri9 mẽorãt. Cõuuij ergo ilaritatẽ põbere ferẽt. p olere etiã sumit. Arnoglossos. i. agni lingua. q̃ a romanis plãtago oz. q plãta eius ato adhereat terre. Hac mlti p olere vescunt. Erpillos que apõ nos serpillos vocat. p eo q radices eius lõge serpiãt. Eadem t mris animola. ppt q mẽstrua moueat. Aristolocia oz q mulierib9 fetis optia sit. Maz supsessa post ptũ matricẽ bñficio vapoz̃ expurgat. Ih9 herbe genera sunt duo. q̃z vna aristolocia rotũda oz. ppt q rotũdã radicem habeat. Altera aristolocia lõga. qz lõgã radicẽ hz cũ ramis t folijs lõgioribus. Quã etiã t dactyli vocant. q sit radice robore digitali t lõga. Erigon a grecis oz q ve pmo senescat. Ulñ t eã latini herbã senetionẽ vocant. Nascit p macerias Psillios dcã. q semẽ sile pulicis hẽat. Ulñ eam latini herbam pulicarẽ vocãt. Gerabotane ido a grecis hoc nomẽ accepit: q remedijs ac ligamẽtis hoim t purificatõibus sacerdotũ a gentilibus apta ꝓbaret. Ulñ t eã põtifices sagmẽ appellabãt quasi sancimẽ. hec t verbena. qz pura. pficit fribolicis si bibat. Paliurus herba alperrima t spinosa: pũgẽs t retinẽs. vulnerans appropinq̃ntẽ sibi t adunco dente ꝓhendens. Strunos quã q̃dã herbã lanariã vocant. eo q plerice lanã ex ea lauẽt. nascit in locis cultis. Limicia ppter silitudinẽ cimicis. Ulñ t eam greci corrionẽ vocauerũt. nascit in locis aspis atq incultis. Aharubiũ qõ greci ꝓasiũ dicũt. vocatũ ppter amaritudinẽ. nascit in cãpis. Pollegius apõ in dos pipe pciosius est. hz aũt vtutẽ tmatica. calefac t deducit. extenuat t purgat et digerit. Absinthiũ grecũ nom9. c9 pbabilius ẽ qõ in ponti regiõe nascit. vñ t absinthiũ ponticũ notat. Simpat9 grece dcs. eo q tãtam in radice vtutem hẽat vt frusta carnis aspsa in cacabo coagulet. Polipodiõ herba. c9 radix hispida at q crinita vt est polip9 ex q̃ deriuatũ est vt polipodion diceret. Nascit in teneris petraz̃ terri siue q̃rub9 vicinis. Polios herba a grecis: a latinis omnimorbia q multis morb9 subuẽiat: nascit in mõtib9 t in duris locis. ꝺ vna radice mitas t tenues fibres mittit semis plenas. i sũmitate hñs q̃sdã corymbos canescẽtes: odore gratuis t sbdulces. sucus eius aq̃ cocta a serpẽtibus passos sanat. sparsa in domo vl incẽsa omnes serpẽtes fugat. Scamonea quã latini acridiũ vocãt herba suca plẽa. q̃ colligit sbcauata radice. Deniq terrã rotũda cauitate fodiũt. tũ suppositis aut cochleis aut nucis foliis excipit sucus atq siccat9 auferẽt. Uẽit ãt sepi9 pbabiliõ ex mysia asie. Hunc ꝓrius atq falsus ex syria atq iudea. Dauc9 herba foliis feniculi silis tyrso bipalmis. Citocatia dca q vẽtrẽ cito depurgat quã vulg9 corrupte citocã vocat. Lapa dca q hẽat caulẽ ingẽtẽ p terrã dispositã. Hec herba a grecis philãtropos vocat. q vestib9 hoiz inhereat ob aspitatẽ sui. nascit iuxt muros. Capillũ veneris vocatũ siue q elapsos p9 alopiciam capillos recreat: vel q capillor fluores coerceat vel q sit vgulis nigris lenib9 cũ splẽdore quasi

Verrucaria vel Wertzel cathaplasma pflaster

Nota summe

Wegbraet

capilli. Nascit in aquosis locis. Rubia dcā q radix ei⁹ sit rubra. vñ t colerare lanas phibet. Ancusa cui⁹ radix ptrita digitos inficit. Est ei colore sanguineo. vñ etiā pictorū⁹ ad purpurā efficiendā vsui est. Camelon q̄ latine vascarago vocat eo q viscū gignat. in q̄ herēt aues q̄ ppa volūtate descēdūt ad escā. Cicuta. ppt q in tyrso geniculatos nodos hēat occultos vt cāna. sic dr fossa ceca q̄ occulta ē. Hec potu data interficiat. Hāc in carcere socrates bibit t expirauit. Persi⁹ dicit: Sorbitio quē tollit dira cicute. Hec dū hoīb⁹ venenū sit. capellas efficit pigues. Trifoliū ē qđ greci trifillū vocāt. q sit foliis trinis p singulas ānotatōes. Flomos quā latini herbā lucernarē vocāt. ab eo q ad lychnia pficiat. Eadē t lucubros q lucē pbeat vmbris. Piretron grece dcā q hēat radicē incēdi osam atq; coaceruantē. Altea malua agrestis. siue malue visc⁹. ſz altea q in altū surgat. t visc⁹ qz glutinosa ē. Origanū qđ latie colera inpīat. ppt q infusū coloret vinū. Hec ām herba calida ē. dūcit etiā flegma t mingit. Titimallū vocabulū sūpsit. q foliorū comā ad radiū solis circūacta pūtat. Mā greci solē titan vocant mallonē comā. exq̄ pfectū ē vt titimallū diceret Huius spēs septē dūsis locis nascētes. Strignos q̄ latine herba salutaris vocat. ppt q dolorē capitis t stomachi icendiū mitigat. Eadē t vua lupina. ppt semē ei⁹ vue sile. Pilogonos quā latini herbā sanguinareā vocāt. ppt q missa i narib⁹ sanguinē moueat. Ambrosia quā latini apiū siluaticū vocāt. De q̄ Virgili⁹: Ambrosie q̄ comedi vinū vertice odorē aspirauere. Apiago dcā q flores ei⁹ apes marie apetūt. Rosmarinū. quā latini ab effectu herbā salutarem vocāt. e⁹ folia feniculi sūt silia atq; aspa: t rotatim terre pstrata. Adēta agrestis quā greci calamiū nri vulgo nepeta vocauerūt. maiorī virtutis t vehemēs in calore. Genicularis herba substernit ob scorpionū vim repellendā. Gladiol⁹ q sit foliis gladij similib⁹ tyrso cubitali floribus purpureis. Agaricū radix vitl albe. Asphodilos. quā latini a colore albutiū vocāt. Scilla q nocēs sit. de q̄ superstitio gentiliū dicit. q sit integra ad limē suspēdat. oia mala fugat. Camipedos a grecis dcā q terre adhereat. t odorē pini hēat. Hāc latini cucurbitularē vocāt. q ex pte odorē cucurbite referat. Stafisagria h ē herba q̄nq; digitor⁹. h⁹ semē comasticatū. hūorē nimiū capitis deducat. gustu amarū. nascit locis amenis. Splēos dcā q splenē auferat. siue scolopendrios eo q folia ipsi⁹ scolopendro assimili sint silia. Nascit in humidis petris. Hec caulē nec florē nec semē hēt. folia ipsi⁹ superficie viridia sunt. subt rufa t dānosa. splenē curat. Volubilis appellat⁹ q radix ei⁹ volubilis sit. t rotūda. Stoecas in insul' stoecadib⁹ nascit. vñ et nuncupat. Cyclaminos grece dcā a q̄dā q cyclos vocat⁹ est. q pm⁹ vtutē h⁹ herbe inuenit. siue q hēat radicē rotūdā. Greci em̄ cyclos rotū dū vocāt. Cui⁹ radix aut sucus si vino fuerit admixtus ebriosos facit. Nascitur in siluosis locis t agrestib⁹. Ampelos leuce siue brionia. quā latini vitē albā vocāt. vel a q̄litate coloris. vel q ei⁹ radix cōtrita t corpi infricata teneriorē t cādidiorē cutē reddat. Mā t succ⁹ baccar ei⁹ lac vberib⁹ siccis reddit. Ampelos melena. id ē vitis nigra. eadēq; labrusca. folia hedere silia in oib⁹ maior q̄ vitis alba. baccas sil' habēs q̄ imaturitate nigrescūt. vñ t vocabulū sūpsit. Vliticella. herba a latinis apellata. q sic vitis q̄q̄d primū habuerit appēdat. Columbis. q̄s anulos apellam⁹. Buptalmon florē hz croceū oculo sil'em. vñ t a grecis nomē accepit. Est aūt caule molle. foliis coliādri similibus. Nascit iuxta muros ciuitatū. Flomos. quā latini verbascū vocāt. q̄z altera ē mascul⁹ albidi oris⁹ foliis atq; angustiorib⁹. altera femia foliis latioribus atq; nigris. Ferula vocata a medulla. Mā illā varro tradit esse ferule medullā quā opodelon greci vocāt. Nonulli a feriēdo ferulā dicūt: Hac em̄ pueri t puelle vapulare solēt. h⁹ succ⁹ galbanū ē. Papir dcm̄. qđ igni t cereis ē aptū. Pyrō ei greci ignē dicūt. Iūc⁹ dr eo q iūctis radicib⁹ hereat. Scyrp⁹ a q̄ segetes tegūt sine nodo. De q̄ Enni⁹: Querunt in scyrpo solitū q dicere nodū. Et in pūbio. Qui inimic⁹ ē etiā in scyrpo nodū q̄rit. Fuc⁹ genus herbe ē de q̄ tingit vestis. dcā qz mētit alienus colorē. Tūn t Virgili⁹. discet mētiri lana colores. Alga nascit in aq̄s stātib⁹. Ita denic; nomē sūpsit ab algore aq̄. vel q alliget pedes. qz crassa est. foliis aquā ex pte supantib⁹. Ellua et typus herbe circa fontes t paludes stagnisq; nascūt. Ex q̄bus vlua. i. alga mollis. t q̄dām fungus dcā ab vligine. Typus dr q̄ se ab aq̄s inflat. Tūn etiā ambitiosor t sibi placentū hominū tumor typus dr. Carix acuta herba t durissima sparto silis. De q̄ Virgilius: Et carice pastus acuta. Spart⁹ frutex virgosus sine foliis ab aspirate vocat⁹. Columina em̄ funiū q̄ ex eo fiūt aspa sunt. Gramē a situ poti⁹ dcm̄ q plurimor agror sit. Tūn illud greci agreste vocauerūt. licet ois herba gramen voceť ab eo q germinet. sic robur omis ligni cutis. t spēs ab eo q sit firmissima. Filix a singularitate folij dcā Demq; ex vna virgula altitudine cubitali vnus scissus foliū gignit res implicata velut penna. Auena p u lram herba ē. p b vo lor q̄ equi retinent. Auena herba semialis segeti silis. Virgilius: Urit em̄ lini campū segetes: vt auene penit⁹ t p chalamo aliq̄tūs. Lizania qđ poete

semp infelix lolium dicũt. q sit inutile t infecundũ. Fenũ dcm q eo flãma nutrit. Fos ei flãma ẽ. Fenũ qđ ẽ palea p e solã scribẽdũ. fenũ qđ ẽ lucrũ p o t e scribit. Manipulũ diam⁹ fascẽ feni. Et dict⁹ manipul⁹ q manu impleat.

De oleribus. La. X.

h Ortus noiat q semp ibi aliqđ oriatur nã cũ alia terra semel in anno aliquid creet. hort⁹ nũq̃ sine fructu ẽ. Olus ab alendo dcm. eo q pmũ hoies ab oleribꝰ alerent añq̃ fruges t carnes ederẽt. Tm̃ enim pomis arborũ t oleribꝰ alebãt sicut animalia herbis. Caulis est generaliter herbaꝝ t olex medi⁹ frutex. q vulgo tyrsus dicit. q a terra surs̃ cõscẽdat. ex q̃ deriuatũ est vt specialit quoddã gen⁹ olerũ caul' diceret. qz tyrsus ipsius ãpli⁹ ceteri oleribꝰ coalescat id est crescat. Est aũt generale nomẽ. Omnis enī frutex caul' dicit. Caulũ aũt sũt genera q̃nq̃ id ẽ cumanũ põpeianũ arcinũ sabellicũ. bruciũ. Cima dicit q̃si coma. Est enī sũmitas olex vl arbox i q̃ vigẽs virt⁹ naturalit ẽ.

papel krautt Malua gen⁹ herbe hortulãe q̃ ex pte greco vocabulo appellat ἀπὸ τοῦ μαλαχίζεσθαι. eo q molliẽdi aluũ soluẽdiq̃ naturã habeat. Cui⁹ suco si q̃s se oleo mixto punxerit ab apibus negat ferir. Folia ei⁹ ex oleo trita t ipposita scorpionib⁹ credunt auferre torporẽ. Pastinaca vocata q̃ radix ei⁹ p̃cipuus past⁹ sit hõis. Est enī odoratu iocũda. cibo delectabilis. Rapa dicta a rapiẽdo. id ẽ cõphendẽdo. Est aũt radice ãplior napesapore dulcior t folio tenui ox. Nap⁹ a similitudie rape võtus. nisi q folijs latior t radici gustu subacrior est. Nomñis aũt affinitas i vtrisq̃ ide pene cõmunis. qz vtrũq̃ semẽ i alterũ vicissim mutat. Nã rapa i alio solo vt Emilian⁹ ait p biẽniũ mutat i napũ i alio xo nap⁹ trãsit i rapã. Napocaul ex ducbus oleribꝰ cõpositũ nomen habet. qz dũ sit sapore napo simil nõ in radice sed in tyrso cõscẽdit vt caul'. Sinapis appellat q̃ folijs sit simil napis

Attende hoc et sinapim qđ nõ scripsit

hec vt auctores aiũt calidã virtutẽ hz t egerit hz stringit vrinã crudũ in cibo sũptũ stomacho cõtrariũ. coctũ xo in olere iuuat stomachum. semẽ aũt ei⁹ tritũ cũ aceto serpẽtũ vulnera curat. Raphanũ greci nos radicẽ vocam⁹. eo q totus deorsũ nitit dũ reliq̃ olera in sũma magl psiliat. Cui⁹ semie macerato quisq̃s suas matus infecerit. serpẽtes impune tractabit. Siq̃dẽ ex ipsius radice etiã cibũ albescat. In cibo quoq̃ veneno obsistit. Nã cõtra venena radices. nuces. lupini. citria ãpiũ ruta p̃sunt. hz cõtra futurũ non cõtra acceptũ venenũ. Unde t apũd veteres ante alias epulas hec solebãt mẽsis apponi. Lactuca dicta est q abũdãcia lactis exuberet seu qz lacte nutrientes feminas iplet. Hec et in viris veneris vsum coercet. Lactuca

agrestis est quã sarraliã nominam⁹. eo q dorsũ eius in modũ serre est. Intubus grecum nomen est. Et intub⁹ q int⁹ sit tofus. Cepa vocat qz nõ aliud ẽ nisi tm̃ caput. Ascalonia nũcupata ex vna vbiũ palestine q̃ ascalon ox. vñ pus aduecta ẽ. Alliũ dcm q oleat. Ulpicum appellatũ q alij odorẽ hẽat. Faselos vocari aiũt a faselo ĩsula grece. vbi nõ ꝓcul mõs olympus est. Porrũ. cui⁹ duo genera sũt. capitatũ t sectile. Capitatũ mai⁹. sectile puulũ. Beta apud nos oleri gen⁹. apõ grecos lka est. Bilutũ gen⁹ oleris sapori euanidi. q̃si vilis beta. Cucumeres q sint interdũ amari. q dulces nasci phibẽt si lacte melito eox semẽ infundat. Cucurbita apopores. Sene pepo. melipepo. ozimũ. greca nomia sũt t ongo eox latinis icerta. Olus molle atriplex. brassica. olisatrũ. Masturtiũ sapor appellant. q acrimonia sui nasũ torq̃at. Fugi q aridi ignẽ acceptũ cõcipiãt. Fos ei ignis ẽ. vñ t esca vulgo dr. q sit fomes ignis t nutrimẽtũ. Alij dicũt fugos vocatos. q sint ex eox genere q̃dã interẽptorij. vñ t ỏfuncti. Tubera tumore ꝓdit. eaq̃ cã illi nomẽ ỏdit. Volui appellati. q sint volubiles t rotũdi. Aspagus q sit spinosa t aspa. t frutex ei⁹. ex q̃ gignit. Caparis a grecis nomẽ sũpsisse videt q hẽat rotũda in sũmitatib⁹ seminũ capitella. Armoracea h ẽ lapsana. Lapistr. Lapatia. hec in cibo sũpta stomachũ ꝓfortat. venerẽ repmit. Cardũ⁹ genus herbe spinose. h⁹ natura mordax t austera ẽ t mollis. frigid⁹ t indigest⁹. suc⁹ ei⁹ alopicas curat. Eruca q̃si vruca q ignite sit vtutis. t in cibo sepe sũpta veneri incẽdiũ moueat. h⁹ species due q̃z altera vsualis. altera agrestis acrior vtutis. vtraq̃ tñ veneris cõmouẽs vsum.

De odoratis oleribꝰ. La. XI.

a Piũ dcm q ex eo apex. i. caput annuũ triũphantiũ coronabat. Hercules aũt hãc herbã pm⁹ capiti circũtulit. Maz nũc p̃ simplice p̃ferebat. nũc oleastrũ. nũc apiũ. Cuius radices efficaciꝰ pugnãt contra insidias venenox. Eius generis sũt petrosilenon. iposilenon t oleosilenon. Petrosilenon vocatũ q sit simile apio t nascat in petris mõtibusq̃ preruptis. qđ nos petrapiũ dicere possum⁹. Silenon enī grece apiũ ox. hz ẽ summũ ac ꝓbabile macedonicũ gustu suaue t odore aromatico. Iposilenon dcm q sit durũ t austerũ. Oleosilenon. q mollior folio t caule tenerũ. Feniculum latini vocãt. q ei⁹ tyrsi seu radicis suc⁹ acuat visum. cui⁹ vtus tradit vt serpẽtes annuã senectutem ei⁹ gustu ỏponãt. Hoc ol⁹ greci maratrõ vocãt. Ligusticũ a regiõe nom̃ accepit. Nascit ei plurimũ in liguria odore aromatico t gustu acre. Anesum greci dicũt. siue vt latini anesum. herbis oibus cognita. acerrime feruens. Coriandrũ

ex greco noie sumptū·qđ illi cōiō vocāt· Cui⁹ femē in dulci vino datū· pniores reddit in venerē·si supra modū dederis amentiam nutrit· Canos etiā ex conādro infica traditū est·Ruta dcā q sit ferucntissima·Cui⁹ altera agrestis atq; vtute acrior·sed vtraq; ferucntissima cōpcatur· Hanc venenis repugnare mustele docet·q duz cū serpēte dimicauerint cibo ei⁹ armant· Inula quā rustici alā vocāt·radice aromatica·odoris summi cuz leni acrimonia· Menta genus herbe odoriferc·huius genera sex·

¶ Incipit liber decimus octauus.

De bellis· Cap·I·

Multi bella in

p tulit ninus assyrior rex· Ipse eñ finibus suis neq; cōtent⁹ hūanc societatis fedus irrumpens exercitus ducere· alicna vastare·liberos ꝓlos aut trucidare aut subijcere cepit·vniuersamq; asiā vsq; ad libyc fines noua seruitute ꝓdomuit·Hinc taz studuit orbi in mutuo sanguie grassari alterna cede·Quatuor aūt sunt genera bellor·i·iustū·iniustū·ciuile t plus q; ciuile·Justū bellū est qđ ex pdcō genē de rebus repentis·aut ꝓpulsandor hostiū causa·Jniustū bellū est qđ de furore nō de legittima rōne initur·De quo in republica Licero dicit: Illa iniusta bella sunt que sunt sine causa suscepta·Nā extra vlasccdi aut ꝓpulsandor hostiū cā·bellū iustū geri nullū pōt·Et h idē Tulli⁹ paruis interiectis subdidit: Nullū bellū iustū haberi videt·r·nisi denūciatū·nisi dictū·nisi de repentis reb⁹·Ciuile bellū est interciues orta sedino·t cōciatī tumultus·sic inter syllā t mariū·q bellū ciuile inuicē in vna gēte gesserūt·Plusquā ciuile bellū est vbi nō solū ciues cōcertāt·sz et cognati·qle actū est inter cesarē t pompeiū·qñ gener t socer inuicē dimicauerunt·Sicđē in hac pugna frater cū fratre dimicauit·t pater adūsus filiū arma portauit· Lucan⁹: Jn fratrū ceciderūt pīnia fratris·Itē Cui ceruix cesa pntī cederet·Bella itaq; dicūt iterna·extna·seruilia·socialia·piratica·Nā piratica bella sunt sparsa latronū man⁹ p maria myoparonib⁹ leuib⁹ t fugacibus·nō solū nauiū comeat⁹·sz etiā insulas,puntiasq; vastātibus·Quos ꝓmū Cneus pompei⁹ post multā vastationē quā terra mariq; diu egerat·mira celeritate ꝓpsit ac supauit·Sic aūt bellū vocatur qđ ꝓtra hostes agit·ita tumultus q ciuili sedītione cōcidat·Nā seditio est dissensio ciuiū· dcā q seorsum alij ad alios eāt·Alij estimāt dissensionē animor seditionem vocari·quā greci diastasin vocāt·Quō aūt differat vtrumq; cicero docet·Potest eñ inqt esse bellū vt tumult⁹ nō sit·Tumultus aūt esse sine bello nō potest· Quid ē aūt aliud tumult⁹ nisi ꝓturbatio tāta vt maior timor oriat? Hñ etiā dicī tumult⁹·qi timor mult⁹·Grauior aūt ē tumult⁹ q̄ bellum· Nā in bello vacatōes valēt·in tumultu nō valēt·Differt aūt bellū·pugna·t plīū· Nā bellū vniuersū ōr·vt punicū·Hui⁹ ꝓles sunt pugne vt cannēsis·trimēsis·Rursū in vna pugna multa sunt plia·Aliud eñ in cornib⁹·aliud in media·aliud in extrema acie geri·Bellū igit ē totū·pugna vni⁹ diei·plīū pars pugne est·Bellū antea duellū vocatū·eo q due sunt ꝓtes dimicantū·vel q alterū faciat victorē·alterū victū· Postea detracta lfa d·t mutata v in b·dcīm ē bellū·Alij p antiphrasin putāt bellū q sit horridū·vñ est illud: Bella horrida bella·cū bellum cōtra sit pessimū·Prelia dicūt a pmēdo hostis hostē·Hñ t plia ligna qb⁹ vua pmit·Pugna vocata eo q initio vsus fuisset in bello pugnis ꝓtēdere·vel q ꝓmo bellū pugnis incipiebant· Hñ t pugna etiaz duor est aliqñ t sine ferro· Quattuor aūt in bello agūt: pugna·fuga·victoria·pax·Pacis vocabulū videt a pacto sumptū·Posteri⁹ aūt pax accipit·fedus pmū init· Fedus ē pax q̄ fit int dimicātes·vel a fide·vt a fecialib⁹·i·sacerdotib⁹ dcīm· Per ipsos eñ fiebāt federa sic ꝓ seculares bella· Alij federa dicta putāt a porca fede t crudelit occisa· cuius mors optabat ei q a pace resilisset· Virgilius: Et cesa iūgebāt federa porca· Federis ptes in ducie·Et dcē inducie q̄si in dies ocia·

De triumphis· La·II·

o Mne regnū seculi hui⁹ bellis q̄rit·victorijs ꝓpagat·Victoria dcā q vi·id ē vtute adipiscat·h est eñ ius gentiū: vim vi expellere· Nā turpis ē dolo q̄sita victoria· Certa aūt victoria ē·vel occisio hostis·vel expoliatio vel vtriq; Nō est aūt locūda victoria q̄ p ímēsa detrimēta cōtingit·Et h ē qđ laudat Salustius duces victoriā in cruēto exercitu deporta sse· Pompa dcā est greca significatōne ἀπὸ τοῦ πομπεύσθαι h ē publice ostētari· Precedit aūt victoria pompā·ideo q iturus ad hoc certamē pmū ē victorie votū· Tropheū dictuz ἀπο τῆς τροπῆς id ē a ꝙuersione hostis et fuga· Nā ab eo q hostē qs fugasset merebat tropheū·q occidisset triumphū qui dictus est· ἀπο τῆς θριάμβης id ē ab exultatiōe· Plene eñ victorie triūphus debet· semiplene tropheū·q; nō dū plenā ē ꝓsecut⁹ victoriā· Nō ei obtinuit·sed fugauit exercitū· Hec tñ noia scptores ꝓfundūt· Trāquill⁹ āt triūphū latine dicit pot⁹ appellatū·q his q̄ triūphās vbē ingrederet·triplito iudicio honorarct· Nā pmū de triūpho duci ꝓcedēdo exeratū iudicare solitū erat·scdo senatū·tertio ꝓpīm·Erat aūt apō ro-

manos mos vt triūphantes q̄drigis vehereñ ex illo q̄ soliti sint p̄ores duces h̄ habitu bella inire. Quicūq; aūt in conflictu vicisset. palma aurea coronabañ. q̄ palma stimulos hz. Qui v̄o sine cōflictu fugientē p̄strasset. laurea. eo q̄ hec arbor sine spinis est. Mancq; t purpureā t palmatā togā triūphātes induebañ. t scipionē cū sceptro in manu gerebāt. ad imitationez victorie scipionis. licet t scipio baculū sit q̄ homies innituñ. vñ t ille p̄mus comeli⁹ scipio appellat⁹ ē. q̄ in foro pater ei⁹ cec⁹ innix⁹ eo ambulabat. Sup scipionē āt aq̄la supsedebat ob idciū q̄ p victoriā q̄si ad supnā magnitudinē accederēt. Jnō t colore rufo pliniebāt. q̄si imitarenť diuini ignis effugiē. Nō v̄o a carnifice cōtingebañ. id erat indicio vt ad tñ fastigiū euecti. mediocritatis hūane p̄monerēť. Duob⁹ aūt generib⁹ delet exercit⁹. aut internitione aut dipsiōe. Salusti⁹: Hostes inq̄t oppressi. aut dilapsi forēt. Sic t vtrūq; Virgili⁹: Interniti one. vt submersasq; obrue puppes. Dipsiōe. vt age t disijce corpa ponto. Spolia hostiū p̄da manubie. exuuie ptes. Preda a p̄dādo vocata Manubie eo q̄ manib⁹ detrahūtur. Hec t exuuie ab exeūdo dcē. q̄ exuūť. Hec t ptes. a parti diuisione. p p̄sonaz q̄litate t laboz iusta decisione. Spolia aūt a pallijs q̄si expallia. victi eñ detrahunť.

¶ De signis. Ca. III.

I Gna belloz dicunť q̄ ex his exercit⁹ t pugnādi t victorie receptui accipit symbolū. Nā aut p vocē tube. aut per symbolū admoneť exercit⁹ legionū. Principalia signa aq̄le. dracones t pile. Aquile ideo q̄ eadē auis Iouis in armis auspicio fuerit. Raz dū idē Iouis adūsus titanas p̄ficiscereť. aq̄laz ei in auspicio apparuisse ferūt quā ille p̄ idicio victorie acceptā tutele sue auspicat⁹ cā legioni signū dedit. q̄ factū est ut deinceps militū signis cōmitteret. Cui⁹ lucanus meminit dicēs: Signa pares aq̄las t pila minātia pilis. Draconū signa ab apolline morte phitonis serpētis inchoata sunt. Dehinc a grecis t romanis in bello gestari ceperūt. Pilā in signo p̄stituisse ferť august⁹. ppť natōes sibi in cūcto orbe subiectas vt magis figurā orb̄ oſideret. Vexillū et ipsum signū bellicū tractū. nomē hūs a veli diminutiōe q̄si velillū. Sub romulo aūt fasciculos feni p vexillis milites habuerūt. Hic t manipuli appellēť. Manipulos eñ dicim⁹ fasces feni q̄ manū impleāt. Cetera signa d'ūsis p̄lata agminib⁹ p̄m militarē p̄suetudine existunt. p q̄ exercitus p̄mixtione p̄lioz agnoscit.

¶ De bucanis. Ca. IIII.

B Uccana est q̄ signū dať in hoste. dicta a voce q̄si vocana. Nā pagani agrestes q̄ ad oēm vsum buccana ad cōpeta cōuocabā tur. p̄pe ergo h̄ agrestib⁹ signū fuit. de q̄ Properti⁹: Buccana cogebat puscos ad arma q̄rites. h⁹ clāgor buccinū oz. Tubā tyrrhēi p̄mū iuenerť. vñ Virgi: Tyrrhenusq; tube mugire p ethera clāgor. Hāc eñ a tyrrhenis p̄domit⁹ excogitatā dicūt. cū dispsi circa maritimas oras nō facile ad q̄q; p̄de occasionē voce aut buccana cōuocarenť vēto plerūq; obstrepēte. Hinc postea bellicis certamib⁹ adhibita ē. ad denūciāda signa belloz. vt vbi exaudiri p̄co pre tumultu nō poterat. sonit⁹ tube clāgētis attingeret. Tuba aūt dcā. q̄si tosa. i. caua. Jtē tuba q̄si tibia. Jnť tubā āt t buccanā veteres discernebāt. Nā buccina insonās sollicitudinē ad bella denūciabat. Virgili⁹: Qua buccina signus dira dedit. Tuba āt p̄liū idicabat. vt Ad tuba terribili sonitu. Cui⁹ sonus vari⁹ est. Nā interdū canit vt bella cōmitanť. interdū vt insequātur cos q̄ fugiūt. interdū receptui. Nā recept⁹ oz q̄ se exercit⁹ recipit. vñ t signa receptui canere dicunť. Classica sunt cornua q̄ cōuocādi cā erāt facta. t a calādo classica dicebañ. De quib⁹ Virgili⁹: Classica iāq; sonāt. Apō amazonas aūt nō tuba sic a regib⁹. sed a regina sistro vocabañ feminarū exercitus.

¶ De armis. Ca. V.

A Rma generaliter olim rez instrumēta sunt. vñ t vbi reponūť. armaria dicta sunt. Jtē arma t tela olim generū. sz arma sunt q̄bus ipsi tuemur. tela q̄ emittim⁹. Nam arma duplicia. i. q̄b⁹ pcutimur. vl' q̄b⁹ tegimur. Arma aūt p̄pe dcā sūt. eo q̄ armos tegūt. Nā arma vl' ab armis dicūť. i. hūeri. vt lat⁹ hic asta q̄ armos acta tremit. vl' ἀπὸ τοῦ ἄρηος id est a marte. ¶ De gladijs. Ca. VI.

G Ladius generaliť oz ensis in plio. sed ensis ferrū tñ. gladi⁹ vo tot⁹. Prope autē appellať gladi⁹ q̄ gulā diuidit. i. ceruicē secat. Ad h̄ eñ p̄mū ē fact⁹. Nā cetera mēbra securib⁹ magis cedūť. collū gladio tñ. Acies aūt gladij ab acumie dcā ē. Capul⁹ vocať. vel q̄ caput ē gladij. vl' q̄ ibi capiť vt teneať. Nā alibi acies ferri nō sunt. Mucro nō nñ gladij ē. sz t cuiuslibet teli acumē. dict⁹ a lōgitudine. Nā macron greci logū dicūt. hic t machere. Machera aūt ē gladi⁹ long⁹ ex vna pte acut⁹. Framea vo gladi⁹ ex vtraq; pte acutus quā vulgo spatā vocāt. Framea aūt dcā q̄si ferrea ē. Nā sic ferramētū. sic framea oz. ac p̄inde gladi⁹ romphea. Spata a passiōe oz greco vbo. q̄m patin grece oz pati. vñ t patior. t patitur dicim⁹. Alij spatā latine autumāt dcā eo q̄ spaciosa sit. i. lata t ampla. Vñ t spatula in pecoꝛib⁹. Semispatiū gladius ē a media longitudine spate appellat⁹. nō vt imprudēs vulg⁹ dicē sine spatio. dū sagitta velocior sit. Pugio a pū

gendo ⁊ trāſſugēdo vocaſ. Eſt eñ gladi⁹ paruus ⁊ bis acut⁹ lateri adherens. Jdē ⁊ clunabulū dicñ q religet ad clunē. Celidoniac⁹ gladi⁹. ferrū eſt latū c⁹ duplex mucro ac bifurc⁹ in modū caudē hirūdinē formaſ. vñ ⁊ celidoniacus dr. Sica a ſecādo dcā ē. Eſt eñ gladi⁹ breuis q̄ maxīe vtunt q apud italos latrocinia exercēt. a q̄ ⁊ ſiccarij dicti ſunt. Trāq̄llinus autē dicit. dū cuiuſdā gladiatoris i ludū emiſſi gladius curuat⁹ fuiſſet. ex acie recta p̄currit vnus ad eū corrigendū. tūc̄ a pugnāte rūſuz ē. ſica pugnabo. inō ſice nomen datū eſt. Secures ſigna ſunt. q̄ añ ꝓſules ferebāt. ne aut vſuz p̄derent belli. aut vacantes ocio aſpectū amitterēt gladioꝝ. Quas ⁊ hiſpani ab vſu francoꝝ per deriuationem franciſcas vocant.

¶ De aſtis. La. VII.

a Sta ē cōtus cū ferro c⁹ diminitiuū facaſtile. Nomē aūt aſta ab aſtu ſumpſit. vñ ⁊ aſtutia. Cōtus ferrū nō hēt. ſed tñ cuſpide acuta ē. Virgili⁹: Ferrataſq̄ trudes ⁊ acuta cuſpide cōtos. Cōtus āt q̄ſi conu⁹. Eſt ei conu⁹ acuta rotūditas. Trudes amites ſunt. cū limato ferro. q̄ greci aplaſtra dicunt. Trudes āt dicūt ab eo q trudūt ⁊ detrudūt. Virgili⁹: Ferrateſq̄ trudes. Clenabula dcā q̄ſi venatui habilia. Excapia qr veniētē excipiūt. q̄ſi excapialia. Excipiūt ei apros. expectāt ſuſcapiūtq̄ leones. intrāt vſos. ſit tñ firma man⁹. Lancea eſt aſta amētū hñs in medio. Dcā aūt lācea q eā lāce. i. eā li amēto p̄derata vibraſ. Amentū vinculū eſt iaculoꝝ aſtiliū qō medijs aſtis aptaſ. Et inde amētū. q̄ media aſta religaſ vt iaculet. Claua ē q̄lis fuit hercul. dcā q ſit clauis ferreis inuicē religata. ⁊ ē cubito ſemis facta in lōgitudie. Hec ⁊ cateia quā Grati⁹: caiā dic. Eſt ei gen⁹ gallici teli ex materia q̄ maxīe lenta. q̄ iactu nō q̄dē lōge. ꝑp̄ grauitatē euolat. ſz q̄ puenit vi nimia pfringit. q ſi ab artifice mittaſ. rurſum redit ad eū q̄ miſit. Hū meminit Virgili⁹: dicēs: Teutoni co ritu ſoliti torq̄re cateias. Eſt ⁊ eos hiſpani ⁊ galli teutones vocāt. Falarica ē telū ingēs torno fact̄ hñs ferrū cubitale ⁊ rotunditatē ō plūbo in modū ſphere in ipa ſūmitate. dr etiā ⁊ ignē hr̄e aſſixū. Hoc aūt telo pugnaſ de turrib⁹ q̄s falas dici manifeſtū ē. Juuenal: Cōſulis añ falas delphinoꝝq̄ ⁊ colūnas. A falis igit̄ dcā ē falarica. ſic a muro muralis. Sane falaricā. Lucan⁹ dic neruis mitti tormēt⁹ ⁊ q̄dā machina. vt nūc vibrata falarica neruis. Virgili⁹ ꝯo ait turnū manu falarica iaculaſſe. Pila ſunt arma iaculoꝝ atq̄ telorū a torq̄ndo vt emittēdo vocata. De q̄b⁹ Lucan⁹: Signa pareſq̄ aq̄las ⁊ pila minātia pil. C⁹ ſingl'are pilū dr. Telū vocaſ ꝑm grecā etymologiā ἀπὸ τοῦ τηλοθεν q̄ q̄d lōge iacapōt. q̄ ꝑ abuſiue dicaſ ⁊ gladi⁹. vt ē illud. At nō ꝫ telū mea q vi dextera vſat. Prope āt telū a lōgitudie dr. Vſi ⁊ muſtela dr q lōgior ſit q̄ mus. Cuſpis aſtile amētatū. a ceſpite dcā q̄ ō virgultū. Virgili⁹. Et paſtoralē p̄fixa cuſpide myrtū. Prope aūt cuſpis poſterior ps aſte eſt.

¶ De ſagittis. La. VIII.

ſ Agitta a ſagaci iactu. i. veloci ictu vocata. Pēnis eñ ferit q̄ſi auis. vt celeriter mors p̄currat ad hoiem. His p̄mū cretēſes vſi ſunt. Quib⁹ penne ideo vt dixim⁹ aggluti-naſ vt leues ſint ⁊ p̄uolēt ſcutatos. Spicula. ſunt ſagitte vel lācee breues. ab ſpicaz ſpē nuncupate. Scorpio ē ſagitta venenata arcu vltor mētis excuſſa. Que dū ad hoiez venerit. vir⁹ q̄ figit infundit. vñ ⁊ ſcorpio nomē accepit.

¶ De pharetris. La. IX.

p Pharetra ſagittaz theca. a ferēdo iacula dicta: ſic ⁊ pheretrū vbi fun⁹ deferūt q̄ ideo etymologiā cōmunē habēt qr pharetra mortē. pheretrū mortuū portat. Coniti p̄pe ſūt arcuū thece. ſic ſagittaz pharetre. Vagina appellaſ eo q in ea mucro vel gladi⁹ bauletur. Theca ab eo q aliq̄d receptū tegat. c. lfa. p. g. poſita. Alij greco noie thecā vocari aſſerūt q ibi reponaſ aliq̄d. Inō bibliotheca libroz ꝓpoſitio dr. Dolones ſunt vagine lignee. int̄ q̄s latet pugio ſub baculi ſpecie. Dolones aūt a dolo dicti ſunt q fallāt ⁊ decipiāt ferro cū ſpeciez p̄ferāt ligni. Hos vulg⁹ greco noie oxos vocāt id ē acutos. Vſi ⁊ apud medicos acut⁹ morb⁹ oxea vocaſ. Arc⁹ vocaſ eo q arceat adū ſarū. Jnde ⁊ arces dicūt a q̄b⁹ arcēt hoſtes. Jtē arcus ob ſpēm. q ſint curuati artus.

¶ De fundis. La. X.

. Vnda dcā eo q ex ea fundāt lapides id ē emittāt. Hanc vſus p̄mū in inſulis q̄ baleares dicūt inuētus ē. Virgi. balear⁹ ꝯbera funde. Baliſta gen⁹ tormēti. ab emittēdo iacula dcā. Bali eñ grece mittere dr. Torq̄t eñ ꝯbere neruoꝝ ⁊ magna vi iacit aut aſtas aut ſaxa. Jſi ⁊ fundibal⁹ q̄ſi fundēs ⁊ emittēs. Cōtra baliſtā teſtudo valet. Series eñ fit armoꝝ vmbonib⁹ int̄ ſe colligatis.

¶ De ariete. La. XI.

a Aricti nomē ſpecies dedit. eo q cū impetu ipingit murū in modū arietū pugnantiū. Valide eñ ac nodoſe arboris caput ferro veſtit. eaq̄ ſuſpēſa funib⁹ multoꝝ manu ad murū impellit. deinde retroꝛſū ducta. impetu maioze deſtinaſ. ſicq̄ ictib⁹ crebris cōcuſſuz muri lat⁹ cedit. cauatiq̄ irrūpit ac feneſtrā facCōtra impulſū arietis remediū eſt. ſacc⁹ paleis plen⁹ ⁊ in euz locū dimiſſus q̄ aries p̄cutit. Laxo eñ ſaccoꝝ ſinu ict⁹ arietis illiſus mollit. Duriora eñ molliorib⁹ facilius cedūt. Plutei

sunt cretes corio crudo intexte. q̄ in ope facien
do hosti obij cāt. Musculus cuniculo silis sit
q̄ mur⁹ pfodit. ex q̄ t appellat. q̄i murusaul⁹.

¶ De clypeis. La. XII.

c Clypeus ē scutū maius. dictus ab eo
q̄ clepet id ē celet corp⁹. periculisq; sb
ducat. ἀπὸ τοῦ κλέπτειν. Oppositus enī
sua defensione ab astis t iaculis corp⁹ munit.
Clypeus aūt peditū ē. scutū equitū. Scutū ap
pellatū eo q̄ a se excutiat teloꝝ ictū. Elt enī te
lis resistat. clype⁹ anteferī. Umbo scuti ps me
dia ē. q̄si umbilicus. Ancile vocat scutū breue
t rotūdū. De q̄ Virgili⁹: Lcuaq; ancile gere
bat. Et ancile dcm̄ ab ancisione q̄ sit ab oi pte
veluti ancisū ac rotundū. Ouidi⁹: Idq; ancile
vocāt. q̄ ab oīm pte recisū. Quaq; notes ocul⁹
angul⁹ omis abest. Pelta scutū breuissimū in
modū lune medie. L⁹ meminit liber regū: Fe
cit rex salomō ducēta scuta de auro puro. t tre
cētas peltas ex auro pbato. Letra scutū loreū
sine ligno. q̄ vtūt afri t mauri. De q̄ poeta. Le
uiq; cetra tegit. Parma leuia arma q̄si paruus
clype⁹: Dicāt āt t testudo scutū. Nā in moduz
testudinis fit clype⁹. Est t testudo scutoꝝ pne
xio curuata i testudis modū. Nāq; in armoꝝ
generib⁹ milites etiā ab alijs noia sumūt. vt
aries. Et Salusti⁹: in modū inq̄t hericij milita
ris.

¶ De loricis. La. XIII.

l Orica vocat eo q̄ loris careat. solis ei
culis ferreis cōtexta est. Squama ē
lorica ferrea ex laminis ferreis aut ere
is cōcatenata. in modū squame piscis. t ex ip
so splēdore squamaꝝ t similitudine nūcupata ē.
De cilicijs aūt t polunt t tegunt lorice.

¶ De galeis. La. XIIII.

c Assis de lamina ē. galea de corio. Nā
galeros coreū dr. Lassidē aūt a tuscis
nominatū dicūt. Illi enī galeā cassim nominat
credo a capite. Apex ē qđ in summa galea emi
net. quo figit crista. quā greci conū vocāt. Nā
conus est curuatura que in galea pminet t su
pra quam criste sunt.

¶ De foro. La. XV.

f Orus exercendarū litiū locus. a fādo
dictus. vl a phoroneo rege qui pmus
grecis legē dedit. Qui locus t rostra vocatur.
ab eo q̄ ex bello punico captis nauib⁹ cartha
ginēsiū. rostra ablata sunt. t in foro romano p
fixa vt esset huius insigne victorie. Cōstat autē
for⁹ cā. lege t iudice. Causa vocat a casu q̄ eue
nit. Est ei materia t origo negocij. necdū dis
cussiōis examine patefacta. q̄ dū pponit causa
est. dū discutit iudiciū ē. dū finit iusticia. voca
tū aūt iudiciū q̄si iurisdictio. t iusticia q̄i iuris
stat⁹. Judiciū aūt pus inq̄sitio vocabat. Usi t
actores iudicioꝝ. t ppositos q̄stores. vel quesi
tores vocam⁹. Negociū multa significat: modo
actū rei alicuius. cui ptrariū est ociū. modo ac
tionē cause. qđ est iurgū litis. Et dcm̄ negociū
q̄si nec ociū. id est sine ocio. Negociū aūt i cau
sis: negociatio in cōmertijs dicat. vbi aliq̄d da
tur vt maiora lucrent. Jurgiū dcm̄. q̄si iuri gā
riū. eo q̄ hi q̄ causam dicūt iure disceptēt. Lis
a cōtentione limitis pus nomē sumpsit. De q̄
Virgilius: Limes erat positus litem vt discer
neret agri. Causa aut argumēto. aut pbatione
cōstat. Argumentū nunq; testib⁹. nūq; tabulis
dat pbationē. sed sola inuestigatione inuenit
veritatē. vnde t dictū argumentū. id est argu
tū inuentū. Probatio aūt testibus t fide tabu
larū cōstat. In oīm aūt iudicio sex psone requi
runt. iudex. accusator. reus. t tres testes. Ju
dex dictus. q̄si ius dicēs pl'o. sive q̄ iure dise
pter. Jure aūt disceptare est iuste iudicare. Nō
est aūt iudex si nō est in eo iusticia. Accusator
vocatus. q̄si adcausator. quia ad causaz vocat
eū quē appellat. Reus a re q̄ petit nūcupat. q̄
q̄uis sceleris cōsci⁹ nō sit. reus tñ dr. ēq; du in
iudicio p re aliq̄ petit. Testes antiq̄tus supsti
tes dicebant. eo q̄ sup statuz cause pferebant.
Nūc pte ablata nois testes vocant. Testis aūt
cōsiderat: conditōe. natura t vita. Cōditione
si liber. nō seruus. Nā sepe seruus metu dñan
tis testimoniuz supprimit veritatis. Natura. si
vir nō femina. Nā varium t mutabile semp fe
mina. Vita. si innocens et integer actu. Nam
si vita bona defuerit. fide carebit. Non enī pōt
iusticia cum sceleratō habere societatem. Duo
sunt āt genera testiū. aut dicendo id qđ videt
aut pferendo id quod audierūt. Duobus aūt
modis testes delinquūt. cum aut falsa, pmunt.
aut vera silentio obtegunt.

¶ De spectaculis. La. XVI.

s Pectacula vt opinioꝝ generalit̄ noian
tur voluptates. q̄ nō p semetipsa inq̄
nant. sed p ea q̄ illic gerunt. Dicta aūt spectā
cula eo q̄ hoibus publica ibi pbeat inspectio.
Hec t ludicra nūcupata. q̄ in ludis gerāt. aut
i scenis. Ludoꝝ origo sic tradit. Lydij ex asia
trāseūtes in hetruria pseder̄t. duce tyrrheno.
q̄ fratri suo successerat in regno. Cōtentōe igit̄
in hetruria int̄ ceteros ritus supstitionū suaꝝ
spectacula q̄s religiōis noie instituer̄t. Jīi ro
mani arcessitos artifices mutuati sūt. t inō lu
di a lydijs vocati sunt. Uarro aūt dic: ludos a
lusu vocatos. q̄ iuuenes p dies festos solebāt
ludi exultatōe delectare pl'm. Uñ et eū lusū iu
uenū t dieb⁹ festis t tēplis t religionib⁹ depu
tant. Nihil iam de causa vocabuli. dū rei cau
sa idolatria sit. Unde t pmiscue ludi liberalis
vocabant ob honorem liberi patris. Ob hs de
spiciēda ē originis macla. ne bonū estimes qđ

initiū a malo accepit· Ludus aūt aut gymnic⁹ est·aut circēsis·aut gladiatoꝝ·aut scenicus

¶ De ludo gymnico La·XVII·

G Ymnicus ludus ē velocitatis ac virtutꝫ gloria· Cuius locꝰ gymnasiū dr: vbi exercent athlete ꝛ cursoꝝ velocitas ꝓbat·Hic accidit vt oīꝫ ꝓpe artiū exercitia gimnasia dicā tur· Antea eñ in locis certātes cincti erant ne nuderētur·post relaxato angulo repente ꝓstratus ꝛ examinatus ē quidā cursor·quare ex cōsiliȝ decreto tūc arcon ipomenes·vt nudi de inceps oēs exercitarent ꝓmisit·Ex illo gymnasium dēm est ꝙ iuuenes nudi exercent in cāpo vbi sola tñ pudenda opiuntur

¶ De generibus gymnicoꝝ XVIII

Enera gymnicoꝝ ꝺnq̄·i·salt⁹·cursus· G iactus·ȳtus·atq̄ luctatō· Eñ fert quē dam regē tot filios adolescētes hñtem totidē generib⁹ de regno iussisse ꝓtēdere

¶ De saltu La·XIX·

S Altus dēs ąñ exilire in altū·Est enī saltus altius exilire vel longius

¶ De cursu La·XX

C Vrsus a velocitate crurū vocat·Est ei cursus celeritas pedum·

¶ De iactu La·XXI·

I Actus dēs a iaciēdo·vñ et piscatoriꝫ rete iaculū dr·Huic arti vsus est arreptos lapides paul ferire·astas pōdere librato iacere·sagittas arcu emittere

¶ De ȳtute La·XXII·

V Irtus est imnēsitas virium in laborē et pondere corpis

¶ De luctatōe La·XXIII·

L Uctatio a laterum complexu vocata· ąbus commus certātes innitēt· ꝙ greca appellatōe athlete vocantur· Locus autē luctatōnis palestra dr·

¶ De palestra La·XXIIII

P Alestram autē vel ἀπο τῆς πάλης: id ē a luctatōe· ἀπο τοῦ παλλαλείν id est a motu ruine fortis noiatam dicunt·scilꝫ ꝙ in luctādo cum medios arripiāt fere quatiūt idq̄ apud grecos παλλειν vocat·Quidam opinant artē luctādi vlozum ꝓtētōe mōstratā Ranq̄ inter ceteras feras eos solos ꝛ erigi cōgressos ꝛ subsidere celeriter ac reuerti·ꝛ modo manibus tētare inuicē·mō ꝓplexu abigere sese more luctātium dicunt

¶ De agone La·XXV

Q Uelatini certamina·greci agones vocant:a freq̄ntia qua celebrabāt·Sic̄dē et oēm cetū atq̄ ꝙētum agona dici·Alij ꝙ in circulis ꝛ quasi ἀνευ τῶν ἀγῶν id ē sine angulo locis ederent nūcupatos agones putant

¶ De generib⁹ agonum XXVI

Gonū genera fuisse imēsitas virtū cursus celeritas·sagittādi pitia·stādi patiēa tia:ad cytharā c̄q̄ vel tibias incedēdi gestus·de moribus c̄q̄·de forma·de cātādi modulatōe·terrestris c̄q̄ belli·ꝛ naual⁹ plij ꝓpiatōꝝq̄ supplicioꝝ certamina

¶ De ludis circēsibus La·XXVII·

Ldi circēses sacroꝝ cā deoꝝ ac gētiliū celebratōibus instituti sunt·vñ ꝛ ꝙ eos spectāt demonū cultib⁹ infuire vident·Nā res cāstris antea simplex agebatur ꝛ vtq̄ cōis vsus huiꝰ reatꝰ nō erat·Sꝫ cū ad ludos coactꝰ est natural⁹ vsus:ad demōioꝝ cultū trāslatus ē·Itaq̄ castori ꝛ polluci deputant hespēs·ąbus eās a mercurio distributos historie docēt·sꝫ ꝛ neptunꝰ eāstris ludus ē quem greci ipon vocāt·sꝫ ꝛ marti ꝛ ioui in ludis eą sūt cōsecrati·ꝛ ipsi quadrigis ꝓsunt· Circēses aūt ludi ideo dēi vel a circueūdo vl' ꝙ vbi nunc mete sunt·olim gladij ponebant·quos quadrige circumibāt·ꝛ inde dēi circēses ab ensib⁹ circa ąs currebāt·Sic̄dē in littore circa ripas fluminiꝫ cursus agitātes gladios in ordine in ripe littore ponebāt·ꝛ erat artis equū circa picta toq̄re Inde ꝛ circēses dēi putant:quasi circū enses

¶ De arco XXVIII

C Ircus soli ꝑncipli ꝓsecratus est a paganis·cuius edes medio spacio ꝛ effigies de fastigio edis emicat·qđ nōnlli putauerunt sb tecto ꝓsecrādū:quē in apto hñt· Est autē circus oīne illō spaciū qđ circumire eą solēt· hūc romani dēm putāt a circuitate eąꝝ:eo ꝙ ibi circū metas equi currūt·Greci ȳo a circe filia solis que pri suo hoc genus certamis istituit asserit nūcupatū·ꝛ ab ea circi appellatōꝝ argumentant·Fuit aūt maga ꝛ venefica·ꝛ sacerdos demonū·In cui⁹ habitu ꝛ ope magice artis et cultus idolatrie recognoscāt

¶ De ornamentis XXIX

O Rnamēta circi·ova·meta·obelisc⁹ carcer·Qua honori castoris ꝛ pollucis ascribunt·ꝙ illos ouo editos credēdo de cygno et ioue nō erubescūt·Fingūt aūt circēsia romani ad causas mōi referre· vt sub hac specie superstitiones vanitatum suarum excusent·

¶ De metis La XXX

M Etaꝝ quippe appellatōe ꝓpe terminum ac finē mūdi designare volūt· ab eo ꝙ aliqs emēsus finis est·siue ad testimoniū orientis occidentisq̄ solis

¶ De obelisco La·XXXI·

O Beliscū messeres rex egypti ꝓmus fecisse fert tali ex causa· Cū quodam tpe nilus violenti inundatōe egyptum nocuisset indignatus rex tanq̄ penas a flumine exigeret sagutam in vndas misit· Non muto ꝓ⁹ graui

valitudine correptꝰ lumẽ amisit·q̃ post cecitatẽ visu recepto duos obeliscos soli ꝓsecuit· Obeliscus cñ sagitta dr·qui ideo in medio circo ponit·qꝛ ꝑ mediũ mõm sol currit·A medio autem spacio ab vtraq; meta ꝓstitutus obeliscus: fastigiũ summitatẽq; celi significat: cũ sol ab vtroq; spacio medio horaꝝ discrimie trãsecẽdit· Sũmo obelisco suppositum est quoddã auratũ in modũ flãme formatũ·qñ sol plurimuꝫ calorꝭ atq; ignis habet

¶ De carceribꝰ La·XXXII·

i Circo vñ emittunt equi carceres dixerunt ab eare qua t ille carcer q̃ ẽ in ciuitate q; ibi homies damnati atq; includ·ita hic equi coercentur ne exeant anteq; signum emittant·

¶ De aurigis La·XXXIII

a Rs arci auriga t currus·eq̃tes vl pedites·Auriga ꝓpe dcs q; currũ agat et regat siue q; feriat iũctos eq̃s·Maz aurit ferit dicimus·vt latꝰ aurit aptũ· Ipe ẽ t agitator id est verberator ab agẽdo dictus· Aurige aũt duobus coloribus sunt·quibus speciem idolatrie vestiunt·Mã prasinus terre veneriꝰ celo t mari a paganis dedicatus est

¶ De quadrigis La·XXXIIII

e Richtoniꝰ aũt qui regnauit athenis ꝑmus quatuor equos iunxisse fertur: sic Virgilius auctor est dicẽs Punꝰ erichtonius currus t quatuor ausus· Jungere eq̃s rapidisq; rotis insistere victor· Fuit aũt minerue t vulcani filius de caduca in terrã libidine: vt fabule ferunt ꝓcreatus portẽtum demoniacum: imo diabolus qui ꝑmo iunoni currũ dedicauit·Tali auctore quadrige ꝓducte sunt

¶ De curru La·XXXV

c Currus autẽ a cursu dictus·vl qꝛ rotas habere videt·vñ t carrũ quasi curruꝫ Quadrigaꝝ vero currus duplici temone olim erant ꝓpetuoq; t qui oñibus equis iuñcereꝫ: Jugo ꝑmus aristenes sicyoniꝰ tñ medios iugauit·eosq; singulos ex vtraq; pte simplici vinculo aplicuit: q̃s greci sirafoꝛos latini funariosꝭ vocãt·a genere vinculi quo ꝑus alligabant

¶ De eq̃s q̃bus currũt XXXVI·

q Quadrige t bige trige t seiuge a nũo equoꝝ t iugo dcẽ·Ex q̃bus quadrigas soli·bigas lune·trigas inferis·seiugas iouí·desultoꝛes lucifero t hespero sacrauerꝫ·Quadrigas ideo soli iũgũt·qꝛ ꝑ quatuor tpa annꝰ xtit ver t estatẽ·autumnũ t hyemẽ Bigas lũe·qñ gemino cursu cũ sole ꝓtẽdit· siue quia et nocte videt t die·Jungũt cñ vnum equũ nigruꝫ altex candidũ· Trigas dijs inferis· quia hi per tres etates hoies ad se rapiũt·i·ꝑ infantiam·iuuentutẽ·atq; senectutẽ·Seiuga maximusꝭ currꝰ iouí·ꝓpter q; maximũ deoꝝ suoꝝ eũ eẽ credũt· Jdeo aũt rotis quadrigas currere dicũt·siũ qꝛ mõs iste circuli sui celeritate trãscurrit·siue ꝓpter solẽ·qꝛ volubili ambitu rotat: sic ait Ennꝰ·

Jnde patefecit radijs rota cãdida celum

¶ De septem spacijs XXXVII

s Eptẽ spacia quadrige currũt referẽtes hoc ad cursum·vij·stellaꝝ·q̃bus mõm regi dicũt siue ad cursum·vij·dieꝝ ꝓfectum quibus pactis vite terminꝰ ꝓsummat·quoꝝ finis est arctus id est iudicium·

¶ De equitibus XXXVIII

p Ozro equites singulares ideo currere dicũt·qꝛ singulariter vnusquisq; cursũ vite huius pagit atq; transit·alius alio tempore seq̃ns aliũ· per vnã tamẽ viam mortalitatis vsq; ad ꝓpam metam mortis·

¶ De desultoꝛibus XXXIX

d Esultoꝛes noiati q; olim ꝓut q̃sq; ad finem cursus venerat·desiliebat t currebat·siue q; de equo in equũ itex trãsiliebat

¶ De peditibus XL·

p Edites aũt aũt ꝓpterea pede currere quia pedibꝰ currit mortalitas Ob hoc a supioꝛe ꝓte currũt ad inferioꝛa·i·ab oriẽte ad occidẽtẽ·qꝛ mortales oriũtur t occidũt· Nudi currũt·qꝛ t homi in seculo nulle reliquie sunt· Recto spacio currũt·qꝛ inter vitã t mortẽ nihil distat· Sed hec igit ꝓpterea fingũt· vt vanitates suas t sacrilegia excusare conentur·

¶ De coloribus equoꝝ XLI·

c Jrca causas q̃s eleñtoꝝ ijdẽ gẽtiles etiã colores equoꝝ iũxerũt: roseos ei soli id est igni·albos aeri·prasinos terre·venetos mari assimilãtes· Jtẽ roseos estati currere voluerũt q; ignei coloꝛ sint t cũcta tunc flaueſcãt Albos hyemi q; sit glatialis t frigoꝛibꝰ vniuſs caneſcãt·Veneꝛ prasinos viridi coloꝛe·qꝛ tũc pãpinus densat· Jtẽ roseos currere marti sacuerunt·a q̃ romani exoꝛiunt·t qꝛ vexilla romanoꝝ cocco decoꝛant·siue q; mars gaudeat sanguine· Albos cephyris t serenis tẽpestatibus prasinos floꝛi t terre·venetos aq̃s vl aeri·qꝛ ceruleo sunt coloꝛe·luteos·i·croceos igni et soli· purpureos iri sacrificaueꝛt· quẽ arcũ dicam ꝓ q; is plurimos coloꝛes hẽat· Sicq; dũ hac specta tiõe deoꝝ cultibꝰ atq; eleñtis mũdialibꝰ ꝓphanant· eosdẽ deos atq; eadẽ eleñta ꝓcul dubio colere noscunt·Tñ aiadũtere debes xp̃iane q; circũ numia imũda possideãt· Quappe alienerit tibi locꝰ quẽ plurimi sathane spũs occupauerũt·Totũ ei illũ diabolꝰ t ãgeli eiꝰ repleueꝛt

¶ De theatro La·XLII

t Heatꝝ est quo scena includit: semicirculi figurã habens·in quo stãtes omẽs inspiciunt·Cuius forma ꝑmum rotunda erat:

sicut ꝛ amphitheatri. Postea ex medio ãphiteatro theatꝝ factũ est. Theatꝝ aũt a spectaculo noiatũ ἀπο τοῦ θεασθάι q̃ in eo pl's stans desup atq; spectãs ludos ꝓtẽplaret. Idẽ vero theatꝝ idẽ ꝛ pstibuluꝫ: eo q̃ p̃ ludos exactos meretrices ibi psternerent. Idẽ et lupanar vocatũ ab eisdẽ meretricib⁹. q̃ ppẽ vulgati corpis leuitatẽ lupe nũcupabant. Mã lupe meretrices sũt vocate: a rapacitate q̃ ad se miseros rapiãt et aprehẽdãt. Lupanaria aũt a paganis cõstituta sunt. vt pudor infeliciũ mulierꝫ ibi publica ret ꝛ ludibrio haberent. tã hi q̃ facerẽt q̃ q̃ paterent.

¶ De scena La. XLIII.

s Scena aũt erat loc⁹ infra theatꝝ in modum dom⁹ instructa cum pulpito. qui pulpit⁹ orchestra vocabat vbi cãtabãt comici. tragici: atq; saltabant histriones ꝛ mimi. Dicta autẽ scena greca appellatiõe. eo q̃ in speciem domus erat instructa. vnde ꝛ apõ hebreos tabernaculoꝫ dedicatõ a similitudine domiciliorꝫ scenophegia appellabatur

¶ De orchestra La. XLIIII.

o Orchestra autẽ pulpit⁹ erat scene: vbi saltator agere posset: aut duo inter se disputare. Ibi eñ poete. comedi. ꝛ tragedi ad certamen cõscendebãt. hisq; canẽtibus alij gestus edebant. Officia scenica. tragedi. comedi. themelici. histriones. mimi. ꝛ saltatores

¶ De tragedis La. XLV.

t Tragedi sunt qui antiqua gesta atq; facinora sceleratoꝝ regũ luctuoso carmine spectante populo concinnebant

¶ De comedis La. XLVI

c Comedi sunt qui ꝓuatorum hominum acta dictis aut gestis canebãt. atq; stupra virginum ꝛ amores meretricum in suis fabulis exꝑmebant

¶ De themelicis La. XLVII

t Themelici aũt erãt musici scenici qui in organis ꝛ lyris ꝛ citharis ꝓcinnebant. Et dicti themelici q̃ olim in orchestra stantes cantabãt sup pulpitũ. qõ themele vocabatur

¶ De histrionibus XLVIII

h Histriones sunt qui muliebri indumẽto gestus impudicaꝫ femiaꝫ exꝑmebant ibi autẽ saltando etiã historias ꝛ res gestas demõstrabant. Dicti aũt histriones siue q̃ ab histria id genꝰ sit adductũ. siue q̃ plexas historiis fabulas exꝑmerent quasi histriones

¶ De mimis La. XLIX

m Mimi sunt dicti greca appellatõne q̃ rez humanaꝫ sint imitatores. Mã hẽbant suum auctorẽ: qui anteq̃ mimũ agerent fabulam ꝓnunciaret. Mã fabule ita ꝓponebãtur a poetis vt aptissime essent motui corpis

¶ De saltatoribus La. L.

s Saltatores aũt noiatos Varro dicẽ ab arcade salio: quẽ eneas in italiã secum adduxit. qui q̃ p̃mò docuit romanos adolescentes nobiles saltare

¶ Quid ꝓ patrono agat LI

e Si plane in artib⁹ scenicis liberi et veneris patrocinij. que priuata ꝛ propria sunt scene de gestu ꝛ fluxu corpis. Nam mollitiẽ libero ꝛ veneri imolauerẽt. illi p sexũ. illi per luxũ dissoluti. Que ẽo ibi vocib⁹ ꝛ modis ꝛ organis ꝛ lyris trãsigũt apollines ꝛ musas ꝛ mineruas ꝛ mercurios pronos hñt. Nõ spectaculũ odire debes xpiane: q̃z odisti auctores

¶ De amphiteatro La. LII

a Amphitheatꝝ loc⁹ est spectaculi vbi pugnãt gladiatores. Et iñ ludus gladiatorius dẽs q̃ in eo iuuenes vsuꝫ armoꝝ diuerso motu ꝓdiscãt. ꝛ mõ inẽ se aut gladijs aut pugnis certãtes. mõ ꝓ bestias incedẽtes: vbi non odio sed p̃mio illecti subeũt ferale certam̃. Amphiteatꝝ dcñ q̃ ex duob⁹ theatris sit factũ Mã amphiteatꝝ rotũdũ est. theatꝝ vo ex medio ãphiteatro est: semicirculi figurã habens

¶ De ludo equestri La. LIII

g Genera gladiatoꝝ plura. Quoꝝ p̃mũ ludus eq̃striũ. Duo eñ eq̃tes p̃cedẽtibus pus signis militaribus vnus a porta orientis alter ab occidẽtis p̃cedebãt in equis alb cũ aureis galeis minoꝛib⁹ ꝛ babilioꝛib⁹ armis. sic q̃ atroci pseuerãtia ꝓ vtute sua inhiebãt pugnã dimicantes: quoꝝ alter in alteri⁹ morte. psiliret vt hẽret q̃ caderet casum. gl'am qui p̃meret Que armatura pugnabat marti duelli causa.

¶ De retiarijs La. LIIII

r Retiarius ab armature genere i gladiatorio ludo ꝓ alterꝝ pugnãtẽ occulte ferebat rete. quod iaculũ appellãt vt aduersariuꝫ cuspide insequente operiret. implicatũq; viribꝰ superaret. Que armatura pugnabat neptũo tridentis causa

¶ De secutoribus La. LV.

s Secutor est ab insequẽdo retiariũ dictus Gestabat eñ cuspidẽ ꝛ massam plũbeam que adũsarij iaculũ impediret. vt antequã ille ferret rete: iste superaret Hec armatura sacrata erat vulcano. Ignis eñ aquam sp insequitur. ideoq; cũ retiario cõponebãt. q̃ ignis et aqua semp inter se inimica sunt

¶ De laqueatoribꝰ La. LVI

l Aq̃atoꝝ pugna erat fugientes in ludo hoies iniecto laqueo impeditos cõsecutosq; pstrare: amictos vmbone pelliceo

¶ De velitibus La. LVII.

Velitum pugna erat. vt vltro citroq; tela obiectarẽt. Erat autẽ eoꝝ varia pugna ꝛ spectantibus gratioꝛ q̃ reliqua.

Velites aũt vocati sunt siue a volitatõe: siue a ciuitate hetruscoꝝ que veletes vocabatur

¶ De ferali certamie La·LVIII·

Eraꝝ pugna erat mínas bestias iuuenes excipere ꝛ pugnare adũsus eas·vl
f tro neo fũere certare· ñ crimie ſꝫ furoꝛe

¶ De hoꝝ execratõe ludoꝝ LIX

Ec q̃ꝑe spectacula crudelitatꝭ ꝛ inſpectio vanitatũ: nõ solũ hoim vicijs sed ꝛ
b demonũ iussis instituta sunt· ꝓinde nihil esse dꝫ xp̃iano cũ circẽsi insania· cũ ipudicicia theatri·cũ ap̃hitheatri crudelitate·cũ atrocitate harene·cũ luxuria ludi·Deũ eñ negat q̃ talia p̃sumit·fidei xp̃iane p̃uaricatoꝛ effectus q̃ id denuo apetit qõ in lauacro iã p̃dẽ renunciauit·i·diabolo pompis ꝛ opibus eius

¶ De alea La·LX·

a Lea id est ludus tabule inuẽta a grecꝭ in ocio troiani belli a quodã milite nomine alea·a quo et ars nomẽ accepit· Tabula ludiꝫ pirgo·calculis tesseriſq̃

¶ De pirgis La·LXI

Jrgus dictus q̃ p eum tessere pergant
p siue q̃ turris speciem habeat·Mã greci turrim pirgum vocant

¶ De calculis La·LXII

c Alculi vocati q̃ leues sint ꝛ rotũdi·vnde ꝛ calculus ðꝛ lapis breuis: qui sine molestia sui breuitate calcetur· Jtem calculi q̃ per vias ordinales eant quasi p calles

¶ De tesseris La·LXIII·

t Essere vocate·q̃ quadre sunt ex partibus oĩbus·Has alij lepusculos vocãteo q̃ exiliendo discurrunt· Olim autem tessere iacula apellabantur a iaciendo

¶ De figuris alee LXIIII·

q Elidã aũt aleatoꝛes sibi videnꝫ philosophice p allegoriã hanc artẽ exercere et ſb quadã rez similitudine fingere· Nam tribus tesseris ludere perhibent ꝓpter tria seculi tẽpa· p̃terita·p̃ntia·ꝛ futura·quia ñ stant sed decurrunt· Sed ꝛ ipsas vias senarijs locis distictas ꝓpter etates hoim ternarijs lineis ꝓpter tpa argumẽtantur· Jnde ꝛ tabulam ternis descꝫptaꝫ dicunt lineis

¶ De vocabulis tesseraꝝ LXV·

Actus q̃sq̃ apud lusoꝛes vetes a nu-
i mero vocabaꝫ vt vno·binio·trinio·q̃trio·quinio·senio· Postea apellatio singuloꝝ mutata est ꝛ vnionẽ canẽ trionẽ suppum quatrionem planum vocabant

¶ De iactibus tesseraꝝ LXVI·

Actus tesseraꝝ ita a peritis aleatoꝛibꝰ
i ꝓponiꝫ: vt afferat qõ volũt·vtputa senionẽ q̃ eis in iactu bonũ affert· Vltãt aũt canẽ·q̃ dãnosus est·vnũ eñ significat·

¶ De calculoꝝ motu LXVII

Alculi partim oꝛdine mouenꝫ·partim
c vage·ideo alios oꝛdinarios alios vagos apellãt· At ðo q̃ moueri oino nõ p̃ũt: incitos dicũt· Vlã ꝛ egẽtes holes inciti vocantur: q̃bus spes vltra ꝓcedendi nulla est

¶ De interdictõe alee LXVIII

B hac arte fraus ꝛ mẽdacũ atq̃ piu-
a rũ nunq̃ abest·postremo ꝛ odiũ ꝛ dãna reꝛ·vnde ꝛ aliquãdo ꝓpter hec scelera interdicta legibus fuit

¶ De pila La·LXIX

p Jla ꝓpue ðꝛ q̃ sit pilis plẽa·Hec ꝛ spera a ferẽdo vel feriẽdo dẽa· De quarũ genere ꝛ pondere Dꝛcatius sic tradidit· Meu tu parce pilos viuaces cõdere cerui· Vncia do nec erit gemina supaddita libꝛe· Jnter spẽs pilaꝝ sunt: trigonaria ꝛ arenata· Trigonaria est qua inter tres ludiꝫ Arenata q̃ in grege dum ex circulo astãtiũ spectãtiũq̃ emissa: vltra iustum spaciũ pilã excipe lusumq̃ inire ꝓsueuerit· Lubitalẽ lusum apellãt cũ duo comuñ ex ꝓtio accipene cõiunctis cubitis pilã feriũt· Surã ðꝛ dare q̃ pilã crure plato feriẽdã colluſoꝛibꝰ p̃bet

Jncipit liber nonusdecimꝰ

¶ De nauibus La·I·

Rtiũ quarũdã

a vocabula: quibus aliquid fabricaꝫ vel instrumenta artificũ vel que ministeriũ exhibent: at q̃ aliq̃d huiuscemõi: deinceps exꝑte notanda studui Artifex generale nomẽ vocaꝫ q̃ artem faciat: sicut aurifex qui aux· Faxo eñ antiq̃ ꝓ facio dicebant· Nauclerus dñs nauis est· apellatus ita q̃ nauis in sorte eius sit· Cleros eñ grece sors dicaꝫ Ceteri aũt in naui in ꝓtributõe sunt Gubernio qui ꝛ gubernatoꝛ: q̃si cohibernatoꝛ: q̃ cohibeat prudẽtia sua hiberna· id est tempestates maris Nauta a naue dẽs p deriuatiõem· Nauita aũt ꝓ nauta poetice ðꝛ sicut mauors ꝓ mars· Naꝛ rectũ est nauta· Remex vocatꝰ q̃ remũ gerit: sic aũt remex qũo tubex ðꝛ noiatiuo casu· Epipta greco ꝓmõe apellaꝫ·qui latine ðꝛ supuenies Hic nihil habet negocij· sed naulo dato i alias terras trãsire disponit· Nauẽ q̃dã phibent dictam·eo q̃ gnarũ rectorẽ querat·i· peritum sapiẽtẽ strenuũ: qui ꝓtinere ꝛ gubernare nouit: ꝓter maritima pericula ꝛ casus· vnde ẽ illõ Salomonis· Jntelligens gubernacula possidebit Lydij aũt ꝓmũ nauẽ fabricauerũt: pelagiq̃ incerta petẽtes·peruiũ mare vsibus hũanis fecerũt Rates ꝓmũ ꝛ antiquissimũ genꝰ nauigij est e rudibuꝰ tignis assenbusq̃ cõsertũ· ad cuꝰ similitudinẽ fabricate naues ratarie dicte· nunc iã

rates abusiue naues. Mā ꝑpe rates sunt ꝓnexe inuicē trabes. Trieris nauis magna quā greci durconē vocāt. de qua in Esaia dr. Mō trāsibit p eā trieris magna. Carpasia nauis a carpado insula noiata. sic a rhodo rhodia. sic ab alexādria alexādrina. Liburne naues dcē a libyi. naues eñ sunt negociatoꝝ. de qb⁹ Oratius. Ibis liburnis inter alta nauiū Rostrate naues dicte ab eo q ī frōte rostra erea hēant ꝓpt scopulos ne ferianꝫ t collidanꝫ Lōge naues sunt qs dro mones vocam⁹. dēe eo q lōgiores sint ceteris. cui⁹ ꝓrius muscul⁹ curtū nauigiū. Dromo aūt a decurrēdo dr. Cursium eñ greci dromum vocant. Classis dcā a greco vocabulo ἀπό τῶν κάλων id ē lignis. vñ t calones nauicle que ligna militib⁹ portant. Anquiromagus dictus p eo q celeritate sui anchoris t instrumentis reliquis nauiū vehendis sit aptus. Phaselus est nauigiū. qđ nos corrupte baselū dicim⁹. ꝺ quo Virgi. Pictisq phasel. Scapha que t catascopus nauigiū. qđ latine speculatoriū dicit. Scopos eñ latine intrēdere dr. Barca est q cuncta nauis cōmertia ad littus portat. Hāc nauis in pelago ꝓpt nimias vndas suo suscipit gremio vbi autē appropinq̄uit portui reddit vicē barca naui quā accepit in pelago. Paro nauigiū piratax aptū. t ex his ita vocatū. Licero. Lūc se fluctigero tradit mādatq paroni. t alibi. Paruncul' ad litt⁹ ludit celerib⁹. Adyoparo quasi minum⁹ paro. idē t carob⁹. Est eñ pua scapha ex vimine fcā. q ꝓtexta crudo corio gen⁹ nauigij pbet. qualib⁹ vtunt germanoꝝ pirate ī oceani littorib⁹ vl' paludib⁹ ob agilitatē. De qualibus historia gēs inq̄t saxonū myoparonib⁹ nō virib⁹ nituntꝫ. fuge port⁹ q̄s bello pati. Celones quas greci celecras vocāt. i. veloces biremes l' triremes agiles: et ad ministerium classis apte. Enni⁹. Labit vncta carina p eq̄ra cana celonis. Biremes aūt naues sunt hñtes remoꝝ ordinē geminū. Triremes t quatriremes triū et quatuor ordinū. sic t pēteremes t hexeremos q̄nos vel senes ordines hñtes Actuarie naues sunt q velis sil' t remis agunt. Hippogau⁹ in q eqs trāsuehere solitū est. Potoniū nauigiū fluminale tardū t graue. qđ ñ nisi remigio ꝓgredi pōt. Hinc t traiect⁹. i. extēt⁹ Est ei funis lat⁹ vñ t trāsenna dr extētus funis. Lemb⁹ nauicula breuis. q alia appellatōne dr t cymba t caupillus: sic t lintris. i. carab⁹. qua in pado paludibusq vtunt. Carab⁹ pua scapha ex vimine facta. que ꝓtexta crudo corio gen⁹ nauigij pbet Portemia nauicla syriaci generis lata t sine carina. a portādo vocata. Vtūt his in pannonia Trabarie amnice naues: q ex singulis trabib⁹ cauant. que alio noie littorarie dñr. Hē et caudice ex vno ligno cauate facte. t ñ caudice. qa a quatuor vsq ad decē hoies capiunt.

¶ De ꝓnbus nauiū t armamētis II.

Upis posterior ps nauis ē quasi posti
p Proza ānterior q̄si ꝓra. Lumba locus imus nauis q aqs incūbat. Carina a currēdo dcā quasi currina. Fori nauiū lata cōcaua a ferēdo onera dcā. siue tabulata nauiū que sternunt: dcā ab eo q incessus ferāt vel foris emineāt. de qb⁹ Virgi. Laxātq foros. Columbaria in summis laterib⁹ nauiū loca ꝓcaua p que eminēt remi dcā credo q sint sil'ia latibulis colūbax in qbus nidificāt. Agea vie sunt vl' loca in naui. p que ad remiges hortatoꝝ accedit de qua Enni⁹. Adulta foro ponet t agea lōga replet. Trāstra sunt tabule vbi sedent remiges dicta q in trāsuerso sint. que Virgi. iuga appellat. Remi a remouēdis t decutiēdis fluctibus dicti: sicut tōsores a tōdendis t decutiēdis capillis. Palmula ē extrema latitudo remi a palma dcā qua mare impellit. Antemne aūt dicte q añ amnē sint posite. Preterfluit ei eas ānis. Cornua extreme ptes antemnax sunt: dcā per tropū ab ālali ad mālale. Adalus est arbor nauis qua vela sustinent. Adalus aūt dcs. q hēt instar mali in summitate. vl' q quasi q̄busdam malleolis ligneis cingit. quox volubilitate vela facili⁹ eluant. Adodi⁹ ē cui arbor nauis insistit ob sitū dinē mēsural' vas dictus. Carceria sunt in cacumie arboꝝ. Trochee q̄si flexa. p que funes trahūt. Cinna. Lucida ꝓfulgēt altu carceria mali. Trochee ät vocate q rotulas hēant trocos ei grece rota dr. Parastate stipites sunt pares stātes: qbus arbor nauis sustinet. Cato Adalū deligatū parastate iūcte. Clau⁹ est q regit gubernaculū. de quo Enni⁹. Et clauū fortū teneā nauimq gubernē. Porticul⁹ malle⁹ ī manu portat⁹ q̄ modus signūq dat remigātibus. de quo Plaut⁹. Ad loq̄ndū atq tacēdum tute hēs porticulū. a portādo igit porticul⁹. Consilla vncin⁹ ferre⁹ vel ligne⁹ ad quē in littore defixū funes nauiū illigant. de q Enni⁹. Cōsillas rapiūt ꝓfigūt littus ad vncas. Ancora dens ferre⁹ ex greca etymologia noñ ducē. q q̄si hominan⁹ ꝓhēdat vel scopulos vel harenas. Mā man⁹ grece cira dr. Apō grecos aūt aspiratōnē nō hz. Mā ancirā dr vñ t apud maiores sine aspiratōe pferebat. Pluuimi sunt machie qb⁹ naues deducūt t sbducūt in portū. Pōs scala nauiū ¶ De velis La. III.

V Ela greci armena dicūt. pinde q aere mouent. Apō latios aūt vela a volatu dicta. Vnde est illud. Veloꝝ pandimus alas. Genera veloꝝ acateon. epidromos. dalū. artemeon. sipax. mēdicū. Ex qbus acateon velum maximū t in media naui ꝓtutū Epidromos velū scōe āplitudis: hz ad puppim Dalum enim

minimũ velũ ꝛ ad ꝓrã defixũ·Artemõ dirigẽ de poꝛ nauis cã ꝓmẽdatũ q̃ celeritaſ·Siparũ genus veli vnũ pedẽ hñs quo iuuari nauigia ſolẽt in nauigatõe quotiẽs vis vẽti langueſcit·De quo Luca·Summaq̃ tẽdẽs ſipara velo ꝛ picturas colligit auras·qõ ex ſepatõe exiſtimãt noiatũ·Pes extremꝰ angulus veli qñ ſic naute loquunt ¶ De funibꝰ Ca·IIII

f Vnes dicti q̃ ãtea in vſum lumis fuerunt circũdati cera: Vñ ꝛ funalia·Reſtes ſiue q̃ rates ꝓtineãt·ſeu q̃ in hijs retia tẽdant·Rudentes ſunt funes nauiũ ex nimio ſtridore ita dicti Spire aũt funes ſunt quibus in tẽpeſtatibus vtunt·q̃s nautica ſuo more curuabas vocãt·Spire aũt a ſparto võte·Pro pes funis q̃ pes veli alligaſ quaſi ꝓpe pedes·de quo Turpiliꝰ·Quaſi cũ vẽtus fert nauẽ in mare ſecũdus·ſi q̃s ꝓpedon miſit ſi veli ſiniſtr̃ Tormẽtũ funis in nauibꝰ longus quo ꝓra ad puppim extẽdit quo magis ꝓſtringant·Tormẽta aũt a torqura dẽa ſunt reſtes funeſq̃ Saphõ funis in ꝓra poſitꝰ·ꝺ q̃ Ceciliꝰ·Venerio curſu veni ꝓlato pede vſq̃ ad ſaphonẽ·Opiffera funis quo corniꝰ antemne dextra ſiniſtraq̃ tẽdunt retroũ ſo·Proſineſiũ funis q̃ nauis in littore religaſ ad palũ·Adritra funis q̃ nauis media vincit·Anq̃na funis nauis eſt quo ad malum antemna ꝓſtringit·De qua Linna·Atq̃ anq̃na regit ſtabilẽ fortiſſima curſum·Remulcum funis quo deligata nauis trahit vice rhemi·De q̃ Valgius·Hic mea me lõgo ſuccedẽs ꝓra remulco·Letãtẽ gratis ſiſtit in hoſpitijs·Struppi vincta loro vel lino facta·q̃bus rhemi ad ſcalmos alligant·de q̃bus Libius·Tumq̃ rhemos iuſſit religare ſtruppis·Catapoꝛates linea cũ maſſa plũbea qua maris altitudo tenetur·Lucilius·Hãc catapoꝛatẽ puer eodẽ deferet·vnctũ plũbi pauxillũ rudis luniq̃ mataxam

¶ De retibus Ca·V·

r Etia vocata ſiue a retinẽdis piſcibꝰ ſiue a reſtib⁹ q̃bus tẽdunt·Adinꝰ autem rete ſimplagiũ ꝺr a plagis·Nã ꝓpe plagas dici funes illos q̃bus retia tẽdunt circa imam et ſummã ptẽ·Funda genus eſt piſcatorij retꝫ: dicta ab eo q̃ in fundũ mittaſ·Eadẽ etiã a iactando iaculũ ꝺr·Plautus·Probus q̃dẽ antea iaculator eras·Tragũ genus retis ab eo q̃ trahatur nũcupatũ·ipm eſt ꝛ verriculũ Verrere enim trahere eſt·Maſſa ex viminibus tanq̃ rete cõtextũ·Caſſis genus venatorij retis q̃ capiat·Hic eſt q̃ incaſſum dicimus·id eſt ſine cauſa·quaſi ſine caſſib⁹ ſine q̃bus venatõ inanis eſt·Conopeum eſt rete in ſimilitudinẽ tentorij ꝓtextũ ꝓpter muſcas ꝛ culices excludẽdos·quo magis alexandrini vtunt q̃ ibi ex nilo culices copioſi naſcũt·vñ ꝛ conopea ꝺr·Nã conopea egiptꝰ ẽ

¶ De fabricis ſiue fornacibus VI·

f Aber a faciẽdo ferꝝ impoſitũ nom̃ hẽt Hinc deriuatũ eſt nomẽ ad alias artũ materias·fabros vel fabricas dicere: ſꝫ cũ adiectõe·vt faber lignariꝰ ꝛ reliqua ꝓpt operis ſcz firmitatẽ·In fabroꝝ aũt fornace gentiles vulcanũ auctorẽ dicũt: figuraliꝫ p vulcanum ignẽ ſignificãtes·ſine quo nullũ metalli genus fundi extẽdiq̃ põt·Nihil eſt ei pene qõ igne ſi efficiaſ·Alibi eñ vitꝝ·alibi argẽtũ·alibi plũbũ alibi minũ·alibi pigmẽta·alibi medicamenta efficit·Igne lapides in era ſoluunt·igne ferruꝫ gignit ac domaſ·igne auꝝ pfiaſ·igne cremato lapide cemẽta ꝛ pictes liganſ·Lapides nigroſ ignis coquẽdo cãdificat·ligna cãdida vrendo obfuſcat·carbones ex pruna fulgida nigros facit·de lignis duris fragiles·de putribilibus iputribiles reddit·ſtricta ſoluit·ſoluta reſtringit·dura mollit·mollia dura reddit·Habet ꝛ medicaminis vſum·Nã ſepe vꝝ pdeſt·Peſtilẽtie q̃ obſcuratõe ſolis ꝓhũt auxiliari certũ ẽ·In opẽ q̃ aliõ gignit ꝑmis ignibus·aliõ ſecũdiſ·aliud tertijs·Hꝫ q̃ ꝛ alia in ſe diuſitatẽ ignis·Nã alius eſt q̃ vſui hũano·alius q̃ iudicõ paret diuino ſiue q̃ de celo fulmẽ aſtringit·ſiue q̃ de terra p vertices mõtiũ eructuat·Ignis aũt dẽus q̃ nihil gigni poteſt ex eo·Eſt eñ iuiolabile eleñtũ aſſumẽs cũcta que rapit·Fabrica duabus rebꝰ cõſtat·vẽtis ꝛ flãmis·Flãma ẋo ꝓpe fornacẽ dicta q̃ flatu folliũ excitet·Fornax ẋo ab igne vocata·Fos eñ ignis eſt·Caminus eſt fornax et eſt grecũ nomẽ deriuatũ a caumate·i· a calore·Faucilla eſt deſerta igne ſcintilla·Pruna eſt q̃diu ardet: cũ aũt extincta fuit carbo noiatur·Pruna aũt a purẽdo dẽa eſt·carbo ẋo q̃ flamma caret·Qui dũ inteſſe creditꝰ maiorꝫ fit ẋtus·Nã utꝝ incẽſus fortiore luce caleſcat·Lꝰ tãta eſt etiã ꝛ ſine igne firmitas vt nllo hũore corrumpaſ·nlla vetuſtate vincaſ·extinctꝰ eñ tãtũ in corruptibiliꝫ durat·vt hi q̃ limites figũt: eos infoſſos terra ſbſternãt ꝛ lapides deſup figãt: ad quincẽdũ litigatorẽ·vt fixũ lapidẽ poſt quãtalibet ſecula limitẽ eſſe agnoſcant

¶ De inſtrumẽtis fabroꝝ VII

i Mus eſt in q̃ ferꝝ tũditꝰ·a cedẽdo dictus·eo q̃ illic aliq̃d cudamꝰ·i·feriẽdo ꝓducamꝰ·Cudere eñ cedere ꝛ ferire eſt·Vtere res aũt nõ incudẽ vocabãt·ſed intudẽ·eo q̃ in ea metallũ tũdaſ·i·tendaſ·vñ ꝛ tudis malleus a tũdendo·i·tẽdẽdo dẽs Malleus vocatur q̃dum q̃d calet ꝛ molle eſt cedit ꝛ ꝓducit·Marcus malleus maior·ꝛ dẽs marcus q̃ maior ſit ad cedẽdum ꝛ fortior·Marcellus mediocris·Marculus malleus puſillus·Lucilꝰ·Et velut in fabricã ferũs cũ marculus ferꝝ mitꝝ magnis ictibus tundit·Forcipes quaſi fercipes·

eo q ferrū candēs capiāt teneantq; siue q ab his aliqd forui capiū & tenemus. q̄si forui capes. Mā forui ē calidū. vñ & feruidū. vñ & formosos diam⁹ q̄bus calor sanguinis ex rubore pulchritudinē creat. Lima dcā eo q lene faciat. Mā limū lene est. Liliū est vñ opank argentarij. a quo & celata vasa dicunk.

¶ De fabricis parietū. La. VIII

i Fabricis parietum atq; tectoꝝ greci inuētorē dedalū asserūt. Iste eñ pm⁹ didicisse fabricā a minerua dr. Fabros aūt siue artifices greci tectones vocāt. i. instructores Architecti aūt cemētarij sunt. q̄ disponūt in fūdamētis. Vñ & aplus de semetipso q̄si sapiens inqt architect⁹ fundamentū posui. Machinationes dicti a machinis in q̄bus insistūt ppt altitudinē parietū. ¶ De dispositione. La. IX.

Edificioꝝ ptes sunt tres: dispositio. cōstructio. venustas. Dispositio est arce vel solij & fundamentoꝝ descriptio.

a

¶ De cōstructione. La. X.

c Onstructio est laterū & altitudis edificatio. Cōstructio āt vel instructio vocata eo q instrigat & coherere faciat. vt lapides luto. & ligna & lapides inuicē sibi. Mā & intinctio ferri in aqua instructa est. Nisi eñ candēs tingak. stringi & coherere nō pōt ferrū. Ītē cōstructio a multitudie lapidū & lignoꝝ dcā. vnō & strues. Aliud est eñ edificatio. aliud instauratio. Mā edificatio noua ꝓstructio ē. Instauratio vo qō reparak ad instar ꝓtis Mā instar veteres p similitudine ponebāt. Inde & instaurare dicebāt. Cōstructio aūt constat fundamēto lapidibus arena calce & lignis. Fundamentū dcīm. q fundus sit edificij. Ītē & cementū a cedēdo dcm q crasso lapide surgat. Lapides instructuris apti: albus. tiburtin⁹. colūbinus. fluuiatilis. spongia. rubrus & reliq. Albus lapis. alius durus. alius mollis. Mollis dētata serra secak. tractabilis in opere est. ita vt in eo q̄si in ligno littere scribank. Tiburtinus a loco italie dict⁹. q dū sit ad fabricā fortis. vapore tñ dissilit. Tophus edificijs utilis est. fundamētis aptus mortalitate & mollitia. Ex estu ei & halitu maris fricak & verberak imbrib⁹. Arenati⁹. lapis concretus maris arenis. hic & bibul⁹ dr. Seruat eñ humorē acceptū. Ītē & in bethica Gaditanus ab insula oceani vbi plurim⁹ excidit. Piperin⁹ subalbid⁹ cū pūctis nigris dur⁹ atq; fortissim⁹. Cōcretius cōcleis lapillisq; et arena cōcretus asperrim⁹ & interdū fistulosus Colūbinus a colore auiū nūcupatus. natura vicin⁹ gypso & mollitie simillim⁹. Molaris in parietib⁹ vtilis. q est q̄dā natura ei⁹ pinguior duraq; & aspa. ex q etiā & mole fiūt. vñ & nomē traxit. huius q̄ttuor genera: albus. niger. pumex tus ac fistulosus. Spunga lapis creat⁹ ex aq̄ leuis ac fistulosus & cameris aptus. Silex durus lapis ex cui⁹ genere nigri silices optimi q̄busdā in locis & rubētes. Albi silices cōtra vetustatē. icorrupti pmanēt. Ītē & in monumētis sculpti. & icorrupti pmanēt. q̄bus nec ignis q̄dem nocet. Mā ex his etiā formē fiūt in q̄bus era fundunk. Viridis silex vehemēter & ipse igni resistēs. ꝛ nusq; copiosus. & vbi inuenik lapi nō satum est. Pallidus in cemēto raro vtilis. Silbus cōtra iniurias fortis & in structuris infidus. nisi fuerit multa suffrenatione deuictus Fluuiatilis silex semp veluti madēs ē. Hic estate exhiberi oportet nec añ biennū inserere in structuris domoꝝ. Fictilū operū ad parietes & fundamēta. coctis lateculis ad tecta imbriculis teguliseq; aptank. Tegule vocate q tegāt edes. & imbrices q accapiāt imbres. Tegule āt ꝑme positiōis nomē. cui⁹ diminutiuū tigillus. Lateculi vo vocati. q lati formenk circūactis vndiq; q̄ttuor tabulis. Lateres aūt crudi sunt q & ipsi inde noiati q lati ligneis formis efficiunk: quoꝝ crates dicunk. in q̄bus lutū ꝓ ijsdeꝝ laterib⁹ crudis portare solent. Sūt eñ cōnexiones cannarū dicti. ἀπὸ τοῦ χρᾶσιν id ē q seinuicē teneāt. Lutū aūt vocatū q̄dā p antiphrasin putāt. q nō sit mundū. Mā oñe lotuꝝ mundū est. Calx viua dcā qz duꝝ sit tactu frigida. intus occultū continet ignē vñ pfusa aqua statim latēs ignis erūpit. Natura ei⁹ inirū aliq̄d facit. Postq; eñ arserit. aqs incendik q̄b⁹ solet ignis extingui. oleo extiguik q̄ solet ignis accendi. Vsus eius in structuri fabrice necessarius. Mā lapis lapidi nō pōt adherere fortius nisi calce cōiunct⁹. Gypsū cognatū calci ē. & est grecū nomē. Plura ei⁹ genera. Sim aūt optimū lapis est specular. Est eñ insignis edificiorū & coronis gratissim⁹. Arena ab arenditate dicta. nō ab adherēdo in fabricis vt q̄dā volūtab⁹ ꝓbatio. si manu impssa stridet. aut si in veste candidā sparsa nihil sordis relinquat. Colūne ꝓ lōgitudie & rotūditate vocate i q̄b⁹ totius fabrice pond⁹ erigit. Antiq ratio erat colūnarū altitudis tertia pars latitudinū. Genera rotūdaꝝ q̄ttuor: dorice. ionice. tuscanice. corithce. mēsura grossitudis & altitudis int se distātes. Quintū gen⁹ ē eaꝝ q̄ vocāt attice. q̄ternis angulis aut ampli⁹ parib⁹ laterū interuallis. Bases fulture sunt columnaꝝ q̄ a fundamēto ꝓsurgūt. & supposite fabrice sustinēt pōdus Bases aūt nomē petre ē fortissime syro sermōe Capitella dcā q sint columnaꝝ capita q̄si sup collū caput. Epistylia sunt q̄ sup capitella colūnarū ponunk. et est grecū. id est supmissa. Pauimēta originē opis a grecis hsit. Vocata aūt pauimēta. eo q pauiank id est cedank. vnde &

Gypsū

Bases

R i

pauor qr cedit cor. Ostracꝰ est pauimētū testaceū eo qꝫ fractis testis calce admixto feriaꝫ. Testa cū greci ostra dicūt. Rudos artifices appellāt lapides cōtusos ꝫ calce admixtos. qs in pauimētis faciendis supfundūt. vñ ꝫ rudera dicunt. Canalis ab eo qꝫ caua sit in modū cānc. Sane canalē melius genere femenino q̄ masculino pferim⁹. Fistule aquaꝝ sūt dcē. qꝫ aquas fundāt ꝫ mittāt. Stola grece stola mittere ē. Forme earū p magnitudine aq̄ ꝫ capacitate fiunt p q̄s aq̄ p modulos certos duciduntꝫ. E q̄bus est vnca ꝫ q̄naria. digitꝰ q̄drat⁹. digitꝰ rotundus. ꝫ cereri modi cuiꝫ cause.

¶ De venustate. Ca. XI.

h Ecusꝫ ptes cōstructois. sequit de venustate edificioꝝ. Venustas est q̄q̄d ornamēti ꝫ decor cā edificijs addit. vt tectoꝝ auro distincta laq̄aria. ꝫ p̄cosi marmoris cruste. ꝫ colorum pictura.

¶ De laquearijs. Ca. XII.

l Aquearia sunt q̄ camerā subtegunt et ornāt. q̄ lacunaria dicunt. qꝫ lacꝰ quos dā q̄dratos vel rotūdos ligno vel gypso. vt coloribus hēat pictos cū signis intermicātibus. Principaliꝫ aūt lacus ꝺr. vt lucilius. Resultāt edesꝫ lacusꝫ. Luiꝰ diminutio lacunar facit. vt Horatiꝰ: Necꝫ aureū mea renidet in domo lacunar. Inde fit alia diminutio lacunariū. et p antisticon laquearū facit.

¶ De crustis. Ca. XIII.

c Ruste aūt sunt tabule marmoris. Vñ ꝫ marmorati parietes ꝫ crustati dicūt. Qui aūt marmora secādi in crustas excogitauerūt nō cōstat. Fuit aūt arena ꝫ ferro serraꝫ in p̄tenui linea p̄mente arenas tractuꝫ ipso secante. sed crassior arena plus erodit marmor. Mā tenuis fabricis ꝫ polituri accomodata ē.

¶ De lithostratis. Ca. XIIII.

l Ithostrataꝫ sunt elaborata arte picture puulis crustis. ac tessellis tinctis in varios colores. Tessellū aūt a tesseris noiati id ē quadratis lapillis p diminutionē.

¶ De plastis. Ca. XV.

p Lasticen est parietū ex gypso effigies signaꝫ exp̄mere. pigiꝫ coloribꝰ. Plasticen aūt dcū grece qꝫ latine est fingere ꝫra vel gypso similitudines. Mā imp̄ssa argilla formā alicuā facere plastis est. Vñ ꝫ ptoplastus est dictus homo. q̄ ex limo p̄mus est conditus.

¶ De pictura. Ca. XVI.

p Ictura aūt est imago exp̄mens speciē alicuius rei. Que dū visa fuerit. ad recordationē mentē reducit. Pictura aūt dcā q̄si fictura. Est em̄ imago ficta nō vitas. Hinc et fucata. id ē ficto quodā colore illita. nihil fidei ꝫ vitatis habētia. Vñ ꝫ sunt quedā picture q̄ corpa vitatis studio coloris excedūt ꝫ fidē dū augere cōtendūt. ad mendaciū p̄uehunt. sicut q̄ chimerā tricipitē pingūt: vel scyllā hominem sursum. caninis aūt capitibꝰ cinctā deorsū. Picturā aūt egyptij excogitauerūt primū. vmbra hois lineis circūducta. Itaꝫ unino talis. scōa singulis coloribꝰ. postea diuersis. sicꝫ paulatim sese ars ipsa distinxit ꝫ inuenit lumen. atꝫ vmbras differētiasꝫ colorꝝ. Vñ ꝫ nūc pictores p̄us vmbras quasdā ꝫ lineas future imaginis dicūt. deinde coloribus cōplent. tenentes ordinem inuente artis.

¶ De coloribus. Ca. XVII.

c Olores aūt dicti sūt qꝫ calore ignis vt sole pficiunt. siue qꝫ in initio colabant vt summe subtilitatis existerēt. Colores āt aut nascunt aut fiunt. Nascunt vt sinopis. rubrica paritonij. melinū fretia. aurip̄gmentū. Ceteri fingunt aut arte aut p̄mixtione. Sinopis p̄mū inuēta in ponto ē. Inde nomē a sinope orbe accepit. Species eius tres: rubra. ꝫ minus rubens ꝫ inter has media. Rubrica vocata qꝫ sit rubra ꝫ sanguinea. prima. Hec plurimis locis gignit. sed optima ponto. vñ ꝫ pōtica dicit. Syricū rubri coloris pigmentū. ex q̄ ꝫ librorū capita scribunt. Ipsum ē ꝫ pheniceū. appellatū ita eo qꝫ in syria colligat. in littoribus rubri maris vbi phenices inhabitāt. Aliud ē sericū. aliō syricū. Mā sericū p e. lana ē quā seres mittūt. syricū ꝺo p y. pigmētū qꝺ syri phenices in rubri mari littoribꝰ colligūt. Est āt ꝫ inf factitios. Mā sepe fit aut sinopide aut sandice mixt⁹. Minium p̄mi greci in epheso primo solo iuenisse traduntꝫ. Luiꝰ pigmēti hispania ceteris regionibꝰ plus abūdat. vñ etiā nomē p̄po flumini ꝺdit. Huiꝰ distillatio argētū liquidū gignit. Minium aūt h̄ q̄dā dicūt esse cinnabarin. Cinnabarin a dracone ꝫ barro. i. elephāto cognoiatū. aūt eē draconū esse sanguinē dū implicāt elephātes. Ruunt em̄ belue ꝫ dracones obruunt. q̄s fusus cruor terrā inficit. sicꝫ pigmentū q̄q̄d solo tinxerit. Est aūt puluis coloris rubri. Sinopa sin id est creta viridis. ꝫ si in aliq̄bus terris p̄misceat genereꝫ. optima tñ in libya cyrenensi. Chalcocolla colore p̄asina est dcā qꝫ vena eius hfe aurū traditꝫ. Hec ꝫ in armenia nascit. hꝫ et macedonia. p̄babilis venit. Fodit ei ex metallis eris. Luiꝰ inuētio argentū atꝫ īdicū p̄dit. Mā vene eiꝰ cū his hfit nature societatē. Cypa ab insula cypro. vbi plurima repit. Sandaraca in insula rubri maris topazon nascit colore cinnabari. odore sulphureo. Inueniꝫ āt in aureis ꝫ argētarijs metallis. melior q̄ magis rufa. q̄ magio virus redolet q̄ꝫ ꝫ ceruſa si torreatur in fornace sandaracū fac. vñ ꝫ colore ē flāme⁹. Qui si torreaꝫ. eq̄ p̄te rubrica admixta san-

dycē reddit. Arsenicū qđ latini ob colorē auri auripigmētū vocāt. colligit in pōto ex auraria materia. vbi etiā sandaraca. Optimū est qđ in aureū colorē trāsit pux. t fissile: graculi venarū discursu. Qđ xo pallidi⁹ aut sandarace sile ē. deteri⁹ iudicāt. Est t tertiū gen⁹ squamosū. q̄ miscēt aure⁹ color. Uis eox ut sandarace sed acrior. Ocra t ipsa in insula maris rubri topazon gignit. vbi t sandaraca. Fit q̄z t ocra exusta rubrica in ollis nouis luto circūlitis. q̄ quāto magis in camino arserit. tāto melior fit. Cle netū. ceruleū tēperare pmū alexādria reperit. In italia ex arēe puluere t nitri flore idē faciūt Sed si cypriū in fornace adustū huic pmixtū addes. vestoriani similitudo erit. Purpurissū ex creta argētaria cū purpurl piter tingit. bibetq; eū colorē celeri⁹. Canis pcipuū est tū aliud qđ adhuc vase rudib⁹ medicamētis inebriatū. pri mū ē. egesto eo addita creta in vas idē. t q̄tēs id fieri est. eleuat bonitas pciosissime purpure cā est qđ iscino maxie inficit rubeaq; Indicuz in indicis inuenit calamis spuma adherēte limo. Est aūt coloris cianei mixturā purpure ceruleiq; mirabilē reddēs. Est alterū gen⁹ i purpurarijs officinis spume. in ereis cortinis inatans. quā infectores ōtrahētes siccāt. Attramē tū dcm q̄ sit attrū. cui⁹ species t picture. t q̄tidiano vsui necessaria est. istud int facticios est. Fit em ex fuligine plurib⁹ modis. supardētes tedas resina adicca lacusculo edificata q̄ fumū retineat. Huic pictores cū aq̄ admiscēt gluten. vt illustri⁹ resplēdeat. Ad festinationē aūt opis etiā sarmētox vetex carbones cū glutino trit inducēdis parietib⁹ attramēti speciē reddūt Sūt t q̄ vini fecē siccatā excoq̄nt. affirmēt q̄z: si ex bono vino fex fuerit. indici spēm attramētū id pbere. Sz t sarmentū vue nigre vino optimo tinctū postea q̄z siccitate aruerit si exuras t cēteras. adiecto glute nitorē indici reddet vastaq; plurimū necessaria est. nullo negocio pueniet. Mā t si glebā silicis bene igne exco quas. t aceto acerrimo supfusam extinguas ma defacta fungia colorē purpureā fūdit. Eā vbi triueris vsta erit. Dē āt attramētū sole pficiūt Dēs colores calcis admixtiōe corrūpūt. Melinū dcm q̄ ei⁹ metalli ferax sit vna ex cycladib⁹ insula. melos noie. Est em cādidū. nec vtūtur eo pictores ppt nimiā piguedinē. Annularē qđ vocāt candidū. ē q̄ mulierbres picture luminant. Fit t ipm ex creta admixtl vitreis gēmis. Ceruſa fit hō mō. In vase em aceto acerrimo impleta sarmēta aminea in eodē vasculo ei⁹ collocabis ac sup sarmēta tabulas plūbi tenuissimas pones. ōinde vas diligētissime claudis illinisq; ne aliq̄d spiramis exeat. Post dies aūt. xxx. vas apit. t ex distillatiōe tabulax ina-

tā ceruſa iuenit. Qđ ablatū t arefactū terit. at q̄z iterū aceto admixtū in pastill diuidit t in sole siccat. Hac obseruātia si laminas ereas sarmētis supponas. eruginē creāt. Calcātū dictū q̄ calcis ē thimū. i. flos. vti t apd latinos eris flos appellatur.

¶ De instrumētis ēdificioz. Ca. XVIII

i Structura aūt parietū ad normā fieri t ad ppēdiculū rūdere oportz. Norma dcā greco vocabulo. ex quā nihil rectū fieri pōt. Cōponit aūt ex trib⁹ regul ita. vt due sint binū pedū. tertia hēat pedes duos vncias. x. q̄s eāli crassitudie politas extremis acuminib⁹ sibi iūgut ut scemā trigoni facāt. id erit norma. Regula dcā q̄ sit recta. q̄si rectula t ipedimētū nō hēat. Perpēdiculū ē qđ semp appēdit. Deniq; in fabrica nisi dia ad ppēdiculū t regulā certā fiāt. necesse ē t cūcta mēdosa instruant. vt aliq̄ prauā sint. aliq̄ cubātia. pna nōnulla. alia supina. t ppe ib vniūsa sunt constructa Linea a genere suo appellata. q̄ ex lino fit. Trulle nomē factū. eo q̄ trudit t detrudit. id ē includit calce vel luto lapides. Adarcell⁹. mediocris malle⁹ dict⁹ p diminutōez. Adachines dicti a machinis in qb⁹ insistūt ppt altitudinē parietū. Scale a scādēdo. i. ascēdēdo vocate. herēt em parietib⁹. Scale āt dicunt. q̄ aut vne sūt aut plures. q̄ numeri tm plural est nomē. vt lre q̄ epistolā significāt.

¶ De lignarijs. Ca. XIX.

l Lignari⁹ generalit ligni opifex appellat. Carpētari⁹ spēale nomē ē. Carpē tū em solū facit. sicut nauicular⁹. q̄ tm nauiū est fabricator t artifex. Sarcitector dictus q̄ ex multis hincinō pūctis tabul vnū tecti sartiat cor⁹. Idē t tignari⁹ q̄ tectoria lignis inducit Lignū vocat greca etymologia. q̄ incēsum in lumen querit t in flāmā. Em t lychinū ōr q̄ lumē det. Materia inde ōr oīe lignū. q̄ ex ea aliq̄d efficiat. vel si ad ianuā referas vt ad statuā. materia erit. Ad aliq̄d em sp materia accipiēda ē. sic elemēta materiā rex esse dicim⁹. q̄ inde ea q̄ sunt fcā videm⁹. t materia q̄si mater dcā. Trabes vocate q̄ i trāsuerso posite vtroq; parietes cōtineāt. Aliud aūt sunt tigna. aliud trabes. Tigna ei iūcta trabē faciūt. Trabes āt sūt. cū sunt dolate. Tol⁹ ppe est veluti scutū breue. qđ i medio tecto ē. in q̄ trabes coeūt. Cuple vocate. q̄ copulēt in se luctātes. Luctantes dicūt q̄ erecti muicē se teneāt more luctantiū. Agrātes. q̄. Asseres ab asse dicti. q̄ soli ponūtur neq; cōiūcti. Scindule eo q̄ scindāt. i. diuidant. Epigri t claui sūt qb⁹ lignū ligno adheret. Claui aūt dicti q̄si chalybi. q̄ ex chalybe fiunt. i. ferro. Chalybs ei ferrū ē. Tabule a vetē trib⁹ tagule vocabant. a tegēdo scz. vti t tegule

Cōmissura ꝺr tabularū cōiūctio. Sectio autē ꝺcā a sequēdo ea q̄ ceperit. Mā secare sectari ꝛ seq̄ ē. Serre aūt nomē de sono factū est. i. a strꝺore. Serre circinuq̄ vsum ꝑdices q̄dā adolescēs iuenit. quē puerū dedal⁹ frater matr̄ sue studijs ꝑdocēdū acceperat. Cui⁹ pueri tñ ingenū ferē. vt dū materie diuidēde cōpendiū q̄reret. spinā piscis imitat⁹ de ferro laminā exaspe rās dentū mordacitate armauit. quā serrā artifices nūcupāt. Pro cui⁹ artī iuuentōe dedalus mḡr ei⁹ iuidie liuore ꝓmotus ꝑcipitē puerū ex arce deiecit. Debic exulat⁹ cretā abiit ibiq̄ aliquādiu fuit vt fabule ferūt. ex creta pēnis volauit ꝛ in cilicīam venit. Circin⁹ dict⁹ q̄ vergēdo efficiat circulū. Ih⁹ mod⁹ duplicata linea fit q̄ simplex ꝑ latitudinē extēsa fuerat. Pūct⁹ aūt in medio circini cētrū a greca ꝺr. in cui⁹ medio cūcta ꝓuergūt. Securī vocāt. eo q̄ ea arbores sucadantur. quasi sucuris. Item securis quasi semicuris. Ex vna enim parte acuta est. ex altera fossura. Hec apud veteres penna vocabāt vtrāq̄ aūt hās aciē bipēnis. Mā bipēnis ꝺr. q̄ ex vtraq̄ ꝑte hēat acutā aciē q̄si duas pēnas. Pennū aūt antiq̄ acutū dicebāt. vñ ꝛ autū pēne q̄ acute. Et ecce nomē q̄ reseruauit antiq̄tatē. q̄ veteres dicebāt pēnas nō pinnas. Hec ꝛ dolabra. q̄ hēat duo labra. nā securī simplex est. Dextralis. dextere habilis. Ascia ab astulꝰ ꝺcā. q̄s a ligno eximit. c⁹ diminutiuū ē asciola. Est aūt manubrio breui ex adūsa ꝑte referens vel simplicē malleū aut cauatū vel bicorne rastrū. Scalpr⁹ dict⁹ q̄ scalpturī ꝛ foramīb⁹ sit aptus q̄si scalphor⁹. c⁹ diminutiuū scalpell⁹. Terebra vocata a verme ligni q̄ vocāt terebra. quē greci teredonā vocāt. Hic terebra ꝺcā q̄ vt vermis terēdo forat. q̄si terephora. vel q̄si transforās. Taratrū q̄si teratrū. Scophina ꝺcā q̄ herēdo scophē faciat. Cāterū. Gallia. Guuia.

¶ De inuentōe laneficij. Ca. XX

m Ineruā quandā gentiles multis ingenijs ꝑdicāt. Hāc em̄ ꝑmā laneficij vsū mōstrasse. Hanc etiā telā ordisse. ꝛ colorasse lanas phibēt. Oliue q̄q̄ hāc dicūt inuētricē. ꝛ fabrice multarūq̄ artū reptricē. Idcoq̄ illi vulgo opifices supplicāt. Sz h⁹ poetice fingit. Non ei minerua istarū artū ꝓnceps ē. Iz q̄ sapiētia in capite esse ꝺr hois ꝛ minerua de capite iouis nata fingit. h⁹ ē ingenū. idcoq̄ sensus sapiētis q̄ iuenit hec oīa in capite ē. Jōo ꝛ dea artium minerua ꝺr. q̄ nihil excellēti⁹ ē igenio q̄ regūt vniūsa.

¶ De veste sacerdotali. Ca. XXI.

Ero sunt in lege genera sacerdotaliū
o vestimētoꝝ. Poderis ē tunica sacerdotal̄ linea. corpi astricta. ꝛ vsq̄ ad pedes descēdēs. vñ ꝛ nūcupāt. Podas em̄ greci pedes dicūt. Hec vulgo camisia vocatur. Abaneth cingulū sacerdotale rotūdū polymita arte ex cocco purpura hiacynthoq̄ ꝓtextū. ita vt flores atq̄ gemme in eo videant esse distincte. Pilleū ē ex byssо rotūdū q̄ spera media caput tegēs sacerdotale ꝛ in occipitio vitta ꝓstrictū. Hoc greci ꝛ nr̄i tiarā vel galeā vocāt. Abachil q̄ ē tunica talar̄ tota hiacynthina hās ad pedes. lxxij. tintinabula. totidē intermixta ac depēdētia punica mala. Ephot q̄ latie interptāt supumdumētū. Erat em̄ pallū suphumerale ex q̄tuor coloꝛib⁹ ꝛ auro ꝓtextū hās i vtroq̄ humero lapides duos smaragdinos auro cōclusos in q̄b⁹ sculpta erāt noīa patriarchaꝝ. Logiū q̄ latine ꝺr rōnale. pann⁹ duplex. auro et q̄tuor text⁹ coloꝛib⁹ hās magnitudinē palmi ꝑ q̄drū. cui intexti erāt. xij. ꝑciosissimi lapides. Hic pann⁹ sup humerali ꝓtra pect⁹ pōtific⁹ annectebāt. Petalū. aurea lamina in frōte pōtificis. q̄ nomē dei illud ineffabile tetragrāmaton hebraicis lr̄is hēbat scriptū. Batin. siue femialia. i. brache linee vsq̄ ad genua ptingētes q̄b⁹ verecunda sacerdotis velabāt. Bat em̄ hebraice linum dicitur.

¶ De nominib⁹ vestium. Ca. XXII.

Iuersitas vestimētoꝝ tegmē. tegumē.
o mdumētū. vestimētū ꝛ reliq̄. Tegmēdam̄ eo q̄ tegat mēbra. sic tegumē. tecta q̄ tegūt corpa. Jndumētū q̄ intus ad corp⁹ induīt. q̄si intumētū. Amict⁹. Vestimētū ꝺo ē q̄ vsq̄ ad vestigiū ꝓtendīt. q̄si vestigimentū. vt ē tunica talaris. Sz ꝛ hec cōsuetudo sermones auctoꝝ ꝓfūdit. Discernīt aūt vestit⁹ a cultu. q̄m lauti⁹ intelligīt cult⁹. Jtē cult⁹ ab habitu. nā habit⁹ ad naturā ptinet. cult⁹ ad hoies. Pleraq̄ aūt vestiū aut a tpe q̄ maxie in vsu sūt appellant. aut a locis vbi vl̄ ꝑmū cōfecte vl̄ maxime vendicāt. aut a genere coloris. aut a noīe reptoꝝ. Vestis antiq̄ssima hoīm fuit pizomatū. i. succinctoriū. q̄ m̄ gentalia cōtegunt. Hoc ꝑmū ꝑmi mortales e folijs arboꝝ sibi fecerūt. q̄m p⁹ ꝓuaricatiōnē erubescētes pudēda velabāt. Cⁱ⁹ vsū q̄dā barbare gētes dum sint nude vsq̄ hodie tenēt. Hec ꝛ cāpestria nūcupāt. propter q̄ eisdē iuuenes q̄ nudi exercēt in cāpo pudēda opiūt. Tunica vestis antiq̄ssima apellata q̄ m motu incedēt̄ sonū facit. Ton⁹ em̄ son⁹ est. Primū āt fuere pellicee tunice. q̄b⁹ p⁹ offensam ꝛ deiectionē de paradiso adam ꝛ eua induti sunt. Talar̄ tunica ꝺcā eo q̄ ad talos vsq̄ descēdat ꝛ ad pedes defluat. sic pectoral̄ q̄ apud antiq̄s breuis erat vt tñ pect⁹ opiret. Iz nūc ꝓfusior sit. Manicleata tunica. i. manicata. eo q̄ hēat manicas. quā cyroditā greci vocāt. Dalmatica vestis ꝑmū in dalmacia ꝓuincia grecie tecta ē. Tunica sacerdotalis cādida cū clauis ex purpura. Russata quā greci phenicēā vocant.

nos coccineā repta ē a lacedemonijs ad celan
dū coloris silitudinē sanguinē q̄nēs q̄s in acie
vulneraret ne ꝓtēplanti adū sario animꝰ auge
sceret. Hac sub cōsulibꝰ romani sūt milites. vñ
etiā russati vocabant. Solebāt enī p̄die q̄z di
micandū esset ante p̄ncipia ꝓponi. q̄si admo
nitio ⁊ indiciū future pugne. Laculata vesti ē.
q̄ lacꝰ q̄dratos q̄sdā cū pictura hz ītextos. aut
additos acu. Hiacynthina vestis ē aereo colo
re resplēdēs. Holocinia q̄ maluaz stamine cō
ficiūt. quā alij melocinā. alij maluellā vocēt Bō
bycina ē q̄ a bombyce vermiculo. q̄ lōgissima
ex se fila generat. q̄z textura bombycinū oꝛ. cō
ficiūq̄z in insula coo. Apocalama. Serica a seri
co dcā. vel q̄ eā seres p̄mi miserūt. Holoserica
tota serica. Holo enī totū. Tramoserica stamī
lieo. trama ex serico. Holoꝓphira tota ex pur
pura. Bissina cādida ꝓfecta ex q̄dā genere lini
grossioris. Sunt ⁊ qui genus quoddam lini
byssū esse existimēt Fabrina tramā a fabri lana
hūs. Caprina. Hdena q̄ sit colore nigro. Greci
enī melā nigrū vocāt. Hdastricina q̄ colorē ma
stricis hēat. Linea q̄ ex solo lino fit. Linostema
vestis ē ex lana linoq̄z ꝓtexta. Et dcā linostema
q̄z in stamine linū. in trama lanā hēt. Recta oꝛ
vestis. quā sursū versū stātesq̄z texūt. Segmē
tata. zonis q̄busdā ⁊ quasi pasamētis ornata.
Mā ⁊ pticulas cuicūq̄z materie abscisas. p̄segmina vocāt. Leuidensis q̄z raro filo sit leuiq̄z
dēsata. Paulētēsis. ꝓtraria leuidēsi. dcā q̄z grau
ut p̄ssa atq̄z calcata sit. Citrosa q̄si ꝓcrispa ad
similitudinē citri. Heui. Pulchrāq̄z ex auro ve
stēq̄z citrosā. Helenēsis tunica ē q̄ afferē ex insu
la Exotica vestis ē pegrina de forīs venies. vt ī hi
spāia a grecis. Polymita multi coloris polymi
tꝰ ei textꝰ multoꝝ coloꝝ ē. Acupicta vestis acu
textilis vl̄ acu ornata. Hadē ⁊ phrygia. Hꝰ enī
artis pīn phrygiōes dicūt. siue q̄z iphygia iuēta
est. Hīn ⁊ artifices q̄ id faciūt phrygiōes dicūt
Virgilius: Phrygiāq̄z chlamidē. Trilicis a tri
bus licijs. q̄z est simplex ⁊ biplex. Halla q̄ vulgo
rasilis oꝛ. Interpola vestis illa vocat. q̄ dū sit
vetus ad nouā spēm recurrat. Pānutia nūcupata q̄z sit diuīsis pānis obsita. Colobiū dictuz
q̄z longū ē ⁊ sine manicis. Antiq̄ enī magis ū
vtebant. Libitonariū ē colobiū sine manicis.
q̄le mōachi egyptij vtūt. Lūbare vocat q̄z lum
bis religet. vl̄ q̄z lūbis hereat. Hoc in egypto ⁊
in syria nō tīn femie sz ⁊ viri vtūt. Hīn ⁊ hiere
mias trās euphraten tulit lūbare suū. ibiq̄z illō
in foramie petre absco dit. ⁊ postea sassū reperit. Hoc a q̄busdā ⁊ renale oꝛ. q̄z renibꝰ alligat
Limus ē vestis. q̄ ab vmbilico vsq̄z ad pedes p
ducit. Hec āt vestis hz in extremo sui purpurā
limā. i. flexuosā. inde ⁊ nomē accepit. Nam li
mū obliquū dicim⁹. Licinū fuit. q̄ textura eiꝰ
ligata sit in totū. q̄si diceret liginū c ꝓ g lra cō
mutata. Armelausa vulgo vocata q̄z ante ⁊ rē
tro diuisa atq̄z apta ē. in armos tīn clausa. q̄si
armiclausa c lra ablata. Camisias vocamꝰ. q̄z
in his dormimꝰ in camis. i. in stratis nris. Fe
moralia appellata. eo q̄z femora tegant. Ipsa et
brache q̄z sunt breues. ⁊ verecunda corpis his
velēt. Tubrucos vocatos dicūt. q̄z tibias bra
chiasq̄z tegant. Tubraci q̄z a brachis ad tibias
vsq̄z perueniant.

¶ De vestibꝰ quarundā gentiū. Ca. XXIII.

Quibusdā aūt nationibꝰ sua cuiq̄z ꝓpa
q̄ vestis ē. vt parthis sarabare. gallis lin
ne germanis rhenones. hispānis strin
ges. sardis mastruce. Sarabare sūt fluxa ac si
nuosa vestimēta. De q̄bꝰ legit in daniele: Et sa
rabare eoꝝ nō sūt imutate. Et Publi⁹: Ut q̄d
ergo in vētre tuo parthi sarabara suspēderūt.
Apō q̄sdā āt sarabara q̄dā capitū tegmina nū
cupant. qualia videmꝰ in capite imagoꝝ picta.
Linne saga q̄dra ⁊ mollia sūt. De q̄bꝰ plautꝰ:
Linna coopta ē textrina gallia. Rhenōes sūt
velamia hūeroꝝ ⁊ pectoris. vsq̄z vmbilicū. atq̄z ī
tortis villis adō hispida. vt imbres respuāt. q̄s
vulgo reptos vocāt. eo q̄z lōgitudo villoꝝ q̄si
reptat. De q̄bꝰ Salustiꝰ: Germāi intectū rhe
nonibꝰ corpꝰ tegūt. Dicti āt rhenones a rheno
germāie flumie. vbi his frequēt vtūt. Hdastruca vestis germanica ex pellicul feraꝝ. De q̄ Ci
cero ꝓ scauro. Nunē purpura regalis nō ꝓmō
uit eū sardoꝝ mastruca mutauit. Hdastruca āt
dcā q̄si mōstruosa. eo q̄z ea induūt q̄si in ferā
rū habitū trāsformāt. Dinoscūt ⁊ gētes ita ha
bitu. sic ⁊ lingua discordes. Perse brachia ⁊ cru
ra lineamētis. caput tiara tegūt. eminēt apicibꝰ fastigiatis alani. horēt ⁊ malis tecti cū latrā
tibꝰ liguis scoti. sagati sunt alamāi. linteati idi
gēmati perse. sericati seres. pharetrati armeni.
Nōnulle etiā gētes nō solū in vestibꝰ sz ⁊ ī corpore aliq̄ sibi ꝓpa q̄si insignia vēdicāt. vt videmꝰ cirros germanoꝝ. granos ⁊ cinnabar gothoꝝ. stigmata britonū. Circūcidūt q̄z iudei p
putia. ptūdūt arabes aures. flauēt capitibꝰ intextis gete. nitēt albāi albētibꝰ crinibꝰ. maurosz hz ītra nor corpoꝝ. gallis cādida cutis. siue eq̄s
iertes extāt alani. nec abest gēs pictoꝝ. nomen
a corpe. q̄ minuti opifex acꝰ pūctis ⁊ expressos
natiui gramis succos iclūdit. vt has ad sui spe
cimē cicatrices ferat. pictis artubꝰ inaculosa nobilitas. Hīz ⁊ sexꝰ istitutā spēm habuit. vt ī viris
tōsi capilli. in mulieribꝰ redundātia criniū. q̄
maxie ꝙginibꝰ isigne ē. q̄z ⁊ ornat ipe. ꝓpe sic
ē. vt ꝓcumulatꝰ ī vncē ipam capiti sui arcē am
bitu criniū contegat.

¶ De palliis viroꝝ. Ca. XXIIII.

Pallū ē in q̄ ministrātiū scapule cōtē-

gunt·vt dñi miniſtrāt expediti diſcurāt·Plautus: Si qd factur⁹ es apēde in hūeri pallū·t pergat quātū valet tuoꝝ pedū pmetas· Dicñ aūt palliū a pellib⁹·qz pus ſupindumēta pellicea veteres inducbāt·q̄ſi pellea·ſiue palla perueniatōez·Chlamys ē que ex vna pte induit neqꝫ cōſuit·ſz fibula infrenat· Hic t grece nomē accepit·Toga dicta q velamēto ſui corpus tegat atqꝫ operiat·Eſt āt palliū purū forma rotūda t fuſiore t q̄ſi iundāte ſinu· t ſub dextro veniēs·ſupra hūeꝫ ſiniſtrū ponit· cui⁹ ſilitudinē in operimētis ſimulacroꝝ vel picturaꝝ aſpicim⁹·easqꝫ ſtatuas togatas vocam⁹· Toga āt romani in pace vtebāt·belli āt tpe paludamētiſ·Medīa toge iuſte·ſi fex vlnas hēat·Toga aūt palmata dicebāt·quā merebāt hi q reportabāt de hoſtib⁹ palmas· Ipſa vocabāt t toga picta·eo q victorias cū palmis intextas haberet·Toga cādida eadēqꝫ cretata·in q̄ cādidati·i·magiſtratuū potētes ambiebāt·addita creta q̄ cādidiores inſignioresqꝫ eſſet· Cicero in ofone quā habuit ptra ppentores·in toga cādida ſcpſit·Cinct⁹ gabin⁹ ē cū ita imponit toga· vt toge lacinia·q̄ p⁹ ſec⁹ reijcit· adtrahit ad pect⁹ ita vt ex vtroqꝫ latere ex hūeris picture pēdeāt vt ſacerdotes gētiliū faciebāt· aut cingebāt p̄tores· Trabea erat toge ſpecies ex purpura et cocco q̄ opti romanoꝝ reges initio ꝓcedebāt· Hāc p̄mā romul⁹ adiuenisse phibet ad diſcretionē regij habit⁹·Trabea aūt dcā q in meiori glīa hoiez trāſueberet·h ē vltra·t i poſtez amplioꝝ dignitate honor⁹ btñ faceret· Paludamētū erat inſigne palliū impatoꝝ coco purpuraqꝫ t auro diſtinctū·De q̄ Saluſt⁹: Togā in qt paludamēto mutauit·Erat eñ palliū bellicū·dcñ vt qbuſdā videt q eo indut⁹ palā faceret impator bellū futuꝝ·Circūtextū ē qō grece cyclas dr·De q̄ Virgili⁹: Et circūtextū croceo velamē achāto·Circūtextū āt dcñ·qz ē totū dū palliū·Diplois grecū nom̄·ab eo q ſit duplex amict⁹·Horati⁹: Lōtra quē duplici pāno patiētia velat·Eſt aūt veſtis militar⁹·c⁹ vſus gallicis p̄mū expeditōib⁹ cepit e p̄da hoſtili·De qua ē vox illa ſenatuꝫ· Togis depoſit⁹ q̄rites ad ſaga p̄uſi fuerūt·Sagū aūt gallicū nomē ē· Dictū āt ſagū q̄drū eo q apō cos p̄mū q̄drat⁹ vl q̄druplex eſſet·Penula ē palliū cū fimbrijs lōgis· Lacerna palliū fimbriatū q olim ſoli milites vtebant·vñ t in diſtinguēda caſtrēſi vbanaqꝫ turba hos togatos· illos lacernatos vocabāt·Inde āt lacerne quaſi amputat⁹ capitibus fimbriaꝝ·neqꝫ ita laxis vt ſunt penulaꝝ· Adantū hiſpani vocāt q man⁹ tergat tñ· Eſt ei breue amictū· Preterea puerile palliū eſt·q uſqꝫ ad xvj·ānos pueri nobiles ſub diſcipline cultu vtebāt·vñ t p̄textati pueri appellati ſunt· Dcā aūt p̄texta·qz p̄texebāt ei latioꝝ purpura· Caſula ē veſt⁹ cucullata· dcā p diminutionē a caſa q totū hoiem tegat·q̄ſi minor caſa·Tūn et cuculla q̄ſi minor cella·ſic t greci·Planetas dictas volūt·qz ons errātib⁹ euagāt·Tūn t ſtelle planete·i·page·eo q vage ſuo errore motuqꝫ diſcurrūt·Birr⁹ a greco vocabulū trahit·illi ei birrū bibꝫ dicunt·Melotes q̄ etiā pera vocat pellis ē caprina·a collo pēdēs p̄ancta vſqꝫ ad lūbos·Eſt ei habit⁹ ꝑ̄e neceſſar⁹ ad opis exercitiū· Fiebat āt p̄us vt q̄dā eſtimāt· de pelliculis melonū·vñ t melotes vocate ſunt· Fimbrie vocate ora veſtimētoꝝ· h ē fines· ex greco vocabulū trahit·Greci ei fminū opov vocāt·

¶ De pallijs femineis· Ca·XXV·

Egillū ē plautū reginaꝝ amiculū· vñ t appellatū·Peplū matronale palliū· ex purpura ſignatū·c⁹ fimbrie aureis ſtaminis ſūmitate reſplēdēt· Palla ē q̄drū palliū mulieb⁹ veſt⁹ deductū vſqꝫ ad veſtigia·affixis in ordinē gēmis·Et palla dcā απὸ τοῦ παλλειν id ē a mobilitate q̄ ē circa finē hmōi in dumētiſue q rugis vibrātibus ſinuata criſpet·Stola matronale operimētū· q cooꝑto capite t ſcapula a dxtro latere in leuū hūeꝫ mittit· Stola aūt grece vocata q ſupmittat· Eadē t ricinū latio noie appellatū· eo q dimidia ei⁹ ꝑs retro eijcit·qđ vulgo mauortē dicūt·Vocatā aūt dicūt mauortē q̄ſi martē· Signū ei maritalis dignitat⁹ t poteſtat⁹ in eo ē· Caput ei mulier⁹ vir eſt·inde t ſupcaput mulier⁹ ē· Amiculū ē meretricū palliū lineū· Hoc apō veteres matrone i adulterio depḧēſe induebāt·vt in tali amiculo poti⁹ q̄z in ſtola polluerent pudicitiā·Erat cñ hoc apō veteres ſignū meretricie veſtis·nūc in hiſpania honeſtat·Theriſtrū palliū muliebre dcñ·q i theri·i·in eſtu t caumate corpa mulierū ꝓtegat·q̄ vſqꝫ hodie arabie t meſopotamie mulieres velant·qb⁹ in eſtu tutiſſimo tegūtur vmbraculo·De q in Iſaia legit: Anabola diū amictoruū lineū feminaꝝ q̄ humeri operiūtur· qđ greci t latini ſyndonē vocant·

¶ De ſtratu t reliquis veſtibus q̄ in vſu habent· Ca·XXVI·

Tragulū veſt⁹ ē diſculoꝝ· qđ manu artificis diūſa varietate diſtinguit·Dcñ aūt q in ſtratu t in amictu aptū ſit· De q̄ Salomon: Stragulatā veſtē fecit ſibi· Ludices a ludis·i·theatris vocatas q̄dā exiſtimāt· Cū ei egrediebāt de ludi ꝓſtibulo iuuenes hoꝝ velamēto tegebāt caput t faciē· qz ſolebāt erubeſcere q̄ lupanar introiſſent· Fulcra ſūt ornamēta lectoꝝ dcā q in his fulcimur·i·ſuſtinemur· vl q thoros fulcant·ſiue caput· q̄ reclinatoria vulg⁹ appellat·Ceruicalia aūt eo q ponāt ſub ceruice vl cubito· Pulull⁹ dict⁹ a pullulari q

est diuitū lectus. Culcitre vocate q calcēt. i. farciāt plūba siue tomēto q molliores et calidiores sint. Tapeta dcā q pedib⁹ p̄mū sternerent. q̄si tapedia. Tapeta āt aut simpla sunt. aut āphitapa. Simpla tapeta ex vna pte villosa q̄si simpla. Amphipata. ex vtraq; pte villosa tapeta. Lucili⁹: Atq; amphitapa villis ingentib⁹ molles. Mātelia nūc p̄ operiendis mensis sunt. q̄ vt nomē ipm̄ idicat olim tergēdis manib⁹ p̄bebātur. siue mādelia a mādēdo. Adaque cōuiuij t epulaq; apositarū sunt q̄si manupe. atq; ob id noiate. cui⁹ diminutuū mappella est. Toralia. lōge ppetueq; mappe a toro dcē. Sabanū grecū nomē ē. Facitergiū t manutergiū a tergendo faciē vel man⁹ vocata. Vela dcā. q obiectu suo interiora domoq; velent. Aulea. vela picta t grādia. q̄ ideo aulea dcā sunt. q p̄mū in aula attali regis asie. cui successit p̄lus roman⁹ inuēta sunt. Cortine sunt aulea. i. vela de pellib⁹ q̄lia in exodo legūt. a q̄b⁹ tabernaculū extrinsecus tegebat. Dcē aūt cortine a corijs. eo q p̄us ex pellib⁹ fuissent facte. Vsū t in eodē tabernaculo legis iubet cortinas fieri ex pellib⁹ arietū rubris. t ex pellib⁹ hyacinctinis. Cilicia arabes nūcupāt velamēta pilis caprarū ptexta. ex q̄bus sibi tentoria faciunt.

¶ De lanis. Ca. XXVII.

l Ana a laniēdo. i. a vellēdo dcā. Hic et vellus dcm̄ q p̄us lane vellerēt. nō tōderēt. Linū ex terra specie intēti ouāt deflexūq; nomē ei⁹ ex greco. Mā linū greci linarin dicūt. siue q sit molle t lene. Stupa vo canabi est siue līnū. Hec fm antiquā orthographiā stupa ōr q ex ea rime nauiū stipent. Vsū t stupatores dicunt q̄ in vallib⁹ eā p̄ponūt. Tomētū appellatū. q aut in filo aut in telis timeat. nec subtilitatē hēat. Canabū a siliqua die canne vocatū. siue a greca etymologia. Mā illi canabū canabi vocāt. Bissū gen⁹ ē q̄ddā līni nimiū cādidi et mollissimi. q̄ō greci papatē vocāt. Fibrinū lana ē aialiū q̄s fibros vocāt. ipsos t castores existimāt. q̄s dū venatores sequunt: ipsi sibi testiculos adimūt. Aranea vocata eo q aeris infusiōe in frōdib⁹ nutriat. Sericū dcm̄ q; id sereſ p̄mi miserūt. Vermiculi ei ibi nasci p̄hibent. a q̄b⁹ hec circū arbores fila ducunt. Vermes āt ipsi grece bombices noiant. Placū est stupa t q̄si crassedo serici. t est grecū nomē.

¶ De colorib⁹ vestiū. Ca. XXVIII

t Inctura vocata. q; tingit t in aliā sucatā spēm nitoris gra colorat. Coccū greci nos rubq; vel vermiculū dicim⁹. Est em̄ vermicul⁹ ex siluestrib⁹ frōdib⁹. Cōchilīū dictū eo q ex cōculis marinis color ei⁹ colligit. Idē t ostrū vocat. Ostrū q̄ō p̄ colore purpure temperat. plurimus q̄dē in loci. fz optimū in insula cypro gignit. siue in his q̄s p̄pe sol cursus illuminat. Cōchylia āt sūt marī. q circūcisa ferro lacrimas purpurei coloris emittūt. His collecti color purpure⁹ tract. Et ostrū exide appellatū dicūt. q ex teste hūore eliciat. Purpura apud latinos a puritate lucis vocat. Apō grecos āt purphyra ōr cū aspiratōe. apud nos purpura sine aspiratōe. Ferrugo est color purpure subnigre q̄ fit in hispāia. vt ferrugie claro hibera. Dcā āt ferrugo q ois purpura p̄ma tinctura eiusmōi coloris existat. Glauc⁹ color ē ferrugine⁹ subniger. Elbidū ab elbo colore vocatū. Elbū ē em̄ medi⁹ color inter nigrū t albū. ab albo ōriuatū. Lute⁹ color rubicūdus q̄ō ē croce⁹. Mā crocus lutei coloris est. vt croceo mutata vellera luto. Adenū q̄ō sit colore nigro. Greci ei melā nigq; dicūt. Adasticinū q; colore mastichis hēat. Blatteū Blauū. Adesticiū. Ostriū. q; ex vsto ē. Fit em̄ ex dependēti fuligie tectoq; egesta assiduis ignib⁹. Vsū t color eiusdē tincture flām⁹ est.

¶ De instrumentis vestū. Ca. XXIX.

t Ela p longitudie staminū dcā. cui⁹ deriuatiuū ē relaria. Insubuli dicti. q; infra t supra sunt. vl q; insubulant. Radij dicti. q; radēdo fiunt. Pectines q; pexa fila reddāt t imp̄māt. Colū q; sit in lōgitudie t rotūditate q̄si colūna. Fusū q; p eū fundat q̄ō netū est. Alibq; q in eo librāt fila. i. soluāt. Calathū. leue gestamē ex ligno vel cāna aut ex iūco factū. in q̄ vel pēsa ponūtur vel legunt flores. Cale em̄ grece lignū ē. a q̄ deriuatū ē calathū. Mā latine q̄silla ōr. Cicero in philipicis. Aut ōo int̄ q̄silla pendat aur. Pensum mulierū a pēdēdo dcm̄. Vsū pēsa t impēsa. Netū fila dcā vel q; ex pilis aialiū sūt. vel q; lanificiū filis tenuib⁹ cōstat. in modū piloq; i. q̄si filoq;. Adata pa q̄si metapa a circuitu fcz filoq;. Mā meta circuit⁹ ōr. vl q; trāsferat. Bubellū corrupte a globo dcm̄ p diminutionē. q̄si globellū. Panulie vl panucle q; ex eis pāni texāt. Ipsi em̄ discurrūt p telā. Stamē dcm̄ q; rectū stat. Trama q; via recta trāsmittat p telā. Est em̄ filū inter stamē currēs. Licia sunt q̄bus stamina ligant. q̄si ligia. Ordire est texere.

¶ De ornamentis. Ca. XXX.

h Actenus ō veste. dehic ad cetez cultū veniam⁹. Ornamēta dcā eo q eoz cultu ora vultusq; decorēt. Primū ornamentū corona isigne victorie. siue regij honoris signum. Que ideo in capite regū ponit. ad significandos circūfusos in orbe p̄los. q̄bus accinct⁹ q̄si caput suū coronat. Hec a lucilio corolla. ab homero stephāe dcā ē. Ih⁹ p̄ncipiū a libero q̄daz gētiles existimāt. q; is in potādo mota vino capita vinare fasciolis istituerit. id circo olim linei ac lanei generis coronas fuisse. sic erat in sacer-

dotib⁹ gētiliū. Nomē corone hāc ex cā vocatū eo q̄ in initio circū aras curreret. atq; ad imaginē circuit⁹ vel chori. t formatā t notatā coronāi. Impatores romani t reges q̄dā gētiū aures coronis vtūt. Perse tiaras gerūt. sz reges iretas. satrape icuruas. Repta āt tiara a semiramide assyrioꝝ regina. Q̄ gen⁹ ornamēti exinde vsq; hodie gēs ipsa retiet. Atheniēses em̄ cycladas aureas gerebāt. ptiz in vtice. nōnulli in frōte. Nō ei eadē sūt insignia oim regnoꝝ Gētiliū vates infula apice pileo siue galerio vtebāt. Insula ē fasciola sacerdotalis capit⁹ alba in modū diademat⁹ a q̄ vitte ab vtraq; pte dependēt. q̄ infulā vinciūt. vñ t vitte dicē sūt q̄ vinciāt Infula āt plerūq; lata erat. plerūq; tortilis ex albo t cocco. Apex ē pilleū subtile. q̄ sacerdotes gētiles vtebāt. appellat⁹ ab apiēdo. i. alligādo. Mā virgula q̄ in pilleo erat cōnectebāt filo. q̄ fiebat ex lana hostie. Galeriū pilleum ex pelle cese hostie faī. Pilleū āt dicī a pelle hostie vñ fiebat. Lydarum t ipm sacerdotuz erat. q̄ a plerisq; mitra vocāt. Ornamēta capit⁹ feminaꝝ diadema. nimbū. capitulū. t mitra. Diadema ē ornamētū capit⁹ matronaꝝ ex auro t gēmis ꝓtextū. q̄ i se circūact⁹ extremitati b⁹ retro astringit. t exide dicī greece q̄ pligeī. Nimb⁹ ē fasciola trāsuersa ex auro assuta i lunteo q̄ ē in frōte feminaꝝ. Plaut⁹: Quo magis eā aspicio. tā magis nimbata ē. Mā t lumē q̄ circa angeloꝝ capita pingit nimb⁹ vocāt. sz et nimb⁹ sit dēsitas nubis. Capitulū ē q̄ vulgo capitlare dicūt. Idē t cappa. vl q̄ duos apices vt cappa littera hēat. vl q̄ capitis ornamētū ē. Mitra ē pilleū phrygiū caput ptegēs. q̄le ē ornamētū capit⁹ deotarū. Sz pilleū viroꝝ ē. mitre āt feminaꝝ. Redimicula āt sūt q̄b⁹ mitre alligāt. Pilleū āt vt p̄dixim⁹ a pelle erat. Mā mitra ex lana ē. Rigula ē mitra vginalis capitis. Vitte āt sūt q̄ crinib⁹ inectūt q̄bus fluētes religant capilli. t vitte dicē q̄ vinciāt. Tenia āt est vittarū extremitas dependēs diuersoꝝ colorū. Itē vitta est q̄ corona vincit. tenia vo extrema ps vitte q̄ dependet corone. Reticulū ē q̄ colligit comas: dicī ab eo q̄ retinet crines ne effundant. Discrimialia capit⁹ mulieꝝ sūt. vocata ex eo q̄ caput auro discernāt. Mā discrimiare dicere ꝛc. Ancie sunt cincinni dependētes ppe auriculas. greco vocabulo ab auri⁹ dicē. Ac sūt q̄b⁹ i femis ornādoꝝ crinū ꝓpago retinet. ne laxi⁹ fluāt t sparsi dissipēt capilli. Inaures ab auriū foramīb⁹ nūcupate q̄b⁹ p̄ciosa grana lapidū dependent. Haꝝ vsus in grecia puelle vtraq; aure. pueri tm̄ ꝛtra gerebāt. Torques sūt circuli aurei a collo ad pect⁹ vsq; dependentes. Torques āt t bulle a viris gerūt. a femis vo monilia t catella. Dicē autē torques q̄ sint torte. t bulle q̄ sint silles rotūditate bullis. q̄ in aq̄ vēto inflāt. Adornle. ornamētū ex gēmis est q̄ solet ex feminaꝝ pēdere collo. dicī a munere. Hoc etiā t serpētū ꝛ. q̄ ꝓstat ex āphorolis q̄busdā aureis gēmisq; varijs in modū facture serpētis. Nōnulli h⁹ t segmēta. t lōgos habit⁹ sz t segmētatas vestes dicam⁹. vt ipsa segmētatis dormisset paruula annis. Plerūq; aūt t p̄ mōile oia ornamēta matronaꝝ significāt q̄cq̄d illis mūere dant. Adurena vulgo vocāt. q̄ sz auri metallo in vgulis lēteiscēte. q̄dā ordis flexuosi cathena ꝓtexit in silitudinē murene serpētis. q̄ ad collū ornādū aptāt. Hec interdū auri atq; argēti texit vgulis. Elī t in cāticis ꝛ canticoꝝ. Adurenulas aureas faciem⁹ tibi vermiculatas argēto. Catelle sūt catenule colli iuicē se ꝓphēdētes in modū catene. vñ t appellate. Dextras cōes sūt viroꝝ ac feminaꝝ. q̄ vtriusq; sex⁹ dextre sūt. ampla t añ manicā portāt. t pñt ibi iūgi dauo vno. Armille aūt ꝓpe viroꝝ sūt. collate victorie cā militib⁹ ob armoꝝ vsurē. Elī t q̄ndā vulgo virilie dicebāt. Ab itellectu āt circuli armille nomē discrepat. q̄ ipsa q̄s vbi ponit ābiendo ꝓstringit. sz armilla latiꝰ extēditur. circul⁹ rotūdus fit. Fibule sūt q̄b⁹ pect⁹ feminaꝝ ornāt. vl pallū tenet a viri⁹ in humeris seu cingulū in lūbis. Lunule sūt ornamēta mulieꝝ i lune silitudinē bullule auree dependētes. Specula dicūt in q̄b⁹ femie vult⁹ suos ituent. Dicī āt speculū. vel q̄ ex splēdore reddat. vel q̄ ibi femie ituētes ꝓsiderēt spēz sui vult⁹. t q̄d q̄d ornamēti deesse viderint adūciāt. Periscelides sūt ornamēta crurū mulieꝝ siue armille pedū: q̄b⁹ gressus eaꝝ ornāt: Olfactoriola vascula sūt muliebria in q̄b⁹ odoramēta gestant.

De anulis. Ca. XXXI.

P Rim⁹ pmethe⁹ fert circulū ferreū incluso lapide digito circū dedisse. Qua ꝓsuetudie homes vsi anulos hīe ceperūt. Anuli āt p diminutionē dicti a circulis t anis q̄ sūt circū brachia t circa crura. Elī t signa eoꝝ p diminutōem sigilla. Mā signa maiora sūt. sigilla vo q̄si minora signa. Anulos homes pmū gestare ceperūt q̄rto a pollice digito. q̄ eo vena q̄ dā ad cor vsq; ptingat. quā notādā ornādāq; alīq̄ isigni veteres putauerūt. Apud romanos anuli de pblico dabāt. t nō sine discrimie. Mā dignitate p̄cipuis viri⁹ gēmati dabāt. ceteri⁹ soli di. Anulū aureū neq; seruus neq; libertin⁹ gestabat in pblico. sz anulo aureo liberi vtebāt. libertini argēteo. serui ferreo. Apō veteres vltra vnū anulū vti infame habitū viro. Grace in meuiū. Cōsiderate q̄rites sinistrā ei⁹. en c⁹ auctoritatē seqnnni q̄. ppter mulierū cupiditatez vt mulier ē ornat⁹. Crassus q̄ apō parthos perīt in senectute duos habuit anulos. cauſam

ꝓferẽs quo pecũia ei in mẽsa creuissz. Adulti eẽ romãoꝝ ꝑ grauitate anulũ gestare i digito abstinuerũt. Feie ñ vse sunt anul: nisi ꝙs vxini spõsus miserat. neqꝫ ãplꝰ ꝙ binos anulos aureos in digitis hre solebãt. At nũc ꝑ auro nl'im femisleue est atqꝫ imunte mẽbꝝ. Int genera anulorũ sunt vngul'. samotracꝰ. tyniꝰ. Vngulꝰ est gemmatus vocatusqꝫ hoc noie. qz sic vngula carni: ita gẽma anuli auro accingit. Samotracꝰ aureus est q̃dẽ: sz capꝛo ferreo. a loco ita vocatus Tynius purꝰ ẽ ꝓmũ in bithynia fabcatꝰ. quaz olim tynã võbãt. Flaccꝰ. Lugẽte mea vita nec smaragdus berrilluſqꝫ mihi flacce nec nitẽtes ꝑ cãdidã margaritã q̃ro. nec ꝙs tynica lima poliuit anellos nec iaspios lapillos

¶ De cingulis XXXII.

c Inctus est lata zona. t mínꝰ lata semicinctũ. t vtrisqꝫ mima cingulũ. Maz a cincto ꝑ diminutõz cingulũ notãt. Cincto aũt iuuenes in exercitatõe cãpestri verecunda velabant. vñ t cãpestris dicebãt. Baltꝰ cingulum militare ẽ dcs. ppt qđ ex eo signa depẽdẽt ad demõstrãdã legiõis militari ſummã. i. sex milũ sexcẽtoꝝ ex q̃ nũero t ipsi ꝓsistũt. Ẽñ et baltꝰ dr nõ tñ q̃ cingit. sz etiã a q̃ arma depẽdẽt. Zona grecũ ẽ. quã illi zonariũ nos cingulũ nũcupamꝰ. Strophiũ ẽ cingulũ aureũ cũ gẽmis. de quo ait Linna. Strophio lactãtes cincta papillas. Et pudẽtiꝰ. Momẽ hoc gẽme strophio illigata ẽ. Limꝰ est cinctꝰ quẽ publice hẽnt fui. Et dcũs limus q: trãſuersas hz purpuras id est limas. Caltulũ cinguli genꝰ a coacto loco dicũt Fibula grecũ est. quam illi fiblin dicũt q ligat. Subñbulũ subligaculũ Redimiculũ est qđ suc cinctoriũ siue bracile nũcupamꝰ. qđ descẽdens p ceruicẽ t a lateribꝰ colli diuisuz: vtrarũqꝫ alarũ sinũ ãbit atqꝫ hinciñ succingit vt ꝓstrigẽs latitudinẽ vestiat corpꝰ atqꝫ ꝓtigẽdo componat. hoc vulgo bracile q̃si brachiale vocãt q̃uſ nũc nõ brachioꝝ sz renũ sit cingulũ. Succinctoriuz aũt vocatũ q vt dcñ ẽ sb brachijs ductũ. alarũ sinũ ambit: atqꝫ hinciñ succingit. Fascia ẽ qua tegit pectꝰ t papille ꝓmunt. atqꝫ crispãte cingulo ãgustiꝰ pectꝰ artat. Et dcã fascia q in modũ fasciculi corpꝰ alliget. Hinc t fascade qbꝰ vulnera colligãt. Titta dca q ea pectꝰ vincit instar vittis ligãtis. Limbus quã nos ornaturã dicꝰ. Fasciola est q̃ ãbit extimitatẽ vestiũ. aut ex filis aut ex auro ꝓtexta. assutaqꝫ extrinsecꝰ in extrẽa ꝑte vestiñti vl' chlamydis. de qua Clirgil. dicit. Sidonia picto chlamyde circũdata limbo

¶ De calciamentis XXXIII.

s Vltores nũcupati sũt: q insert' filo porcoꝝ setis suãt. i. cõsuãt: q̃si serores. Caligariꝰ vo nõ a callo pedũ sz a calo. i. ligno vocatꝰ. siue q cõsui calciamẽta ñ pñt. qđ greci calopodiõ dicũt. Fiebãt aũt ꝑus ex salice tñ. Hinc et calciamẽta dca q in calo. i. in ligno fiãt: vel q calcent. Crepitas greci añ reptas vsi sunt. Est aũt genꝰ singl'ari forma. t idẽ vtrisqꝫ aptũ pedi vel dextro vl' sinistro. Crepitas aũt dcãs q cuz sono stringãt suũ a pedũ crepitu i ãbulãdo. Calceis kges vtebãt. t cesares forma eoꝝ. Patricios calceos romulꝰ reppit q̃uoꝝ corrigiaruz assutaqꝫ luna. His soli patricij vtebãt. Lũa aũt i eis ñ sideris formã sz notã cẽtenarij nũeri signi ficabat. q mitõ patricij senatores ccntũ fuerint. Ocree tibialia calciamẽta sũt. dcã q crura tegãt. Coturni sunt qbꝰ calcabãt tragedi q̃ i theatro dicturi erãt. t alta intonãtiqꝫ voce carmia cãturi. Est ei calciamẽtũ in modũ crepidaꝝ q̃ heroes vtebãt. sz tlc est vt i dextro. t leuo ꝓdiat pede. Baxea calciamẽtũ comedoꝝ erat. sic tragedoꝝ coturnꝰ. Quos q̃dã etiã calones appellãt. eo q ex salice fierẽt. Mã greci vt ditũꝰ lignuz calo vocabãt. Talares calcei socci sunt. q inde noiati videnꝫ q ea figura sint. vt ꝓtingãt talũ. sic subtalares q sb talo sunt q̃si sbcalares. Obstrigilli sunt q̃ p plantas ꝓsuti sunt. t ex supiore ꝑte corrigia trahit vt ꝓstringãt. vñ t noiant. Osas puto ab oso ꝓmũ fcãs. t q̃uis nunc ex alio genere: tñ noñ ꝓstinũ ftinent. Adullei sic'es sunt coturnoꝝ solo alto. supioze aũt ꝑte cuz osseis vl' eneis malleol'. ad q̃s lora deligabantur. Dci aũt sunt a colore rubro: qual' ẽ mulli pisas. Solee sunt qbꝰ tñ pedũ plãte tegunt. dce a solo pedũ. Itẽ solee matiales ex matia corio itexta. Socci cꝰ diminutñ soccelli appellati iñ q̃ soc cũ hẽant. in q̃ ps plãte inuoluãt. Caligule calige vel a collo pedũ dce vl' qz ligẽt. Mã socci nõ liguñt sz tñ itromittũt. Cernui socci sunt sine solo singulati. q̃s nos foliatos vocã. Clauati q̃si calliuati. eo q minutis clauis. i. acutis sola calcis vincianꝫ. Perones t culponie rustica calciamẽta sunt. Baxee calciamẽta mulierũ sũt. Corrigie a corijs vocãt vl' a colligatõe q̃si colligie

¶ Incipit liber viceſimus

¶ De mensis Caplm. I

Rimus dedalus

p mẽsas t sellas fecẽ. Coꝛne apparatũ apitiꝰ q̃dã ꝓmꝰ ꝓposuit. q in eo absumptis bonis morte voluntaria perijt. t merito. quia is qui gule atqꝫ edacitati seruit. t aiam t corpus interficit. Ab esu t comesu mẽse factũ dicit vocabulum. Nullũ em̃ aliũ hz vsum. Thorus dr a torris herbis que accũbẽtiũ humeris supponũtur. Stiphadiũ a stipinbꝰ dcz quasi stipia diũ. sic ei ꝑus ceptũ ẽ. Accubitũ a cubo vocatũ quasi accibitũ epulaꝝ. Cõuiuiũ apũd grecos a ꝓpotatõe συμποσιον apũd nos vero a cõuictu recti-

appellaꝝ·vel qꝛ vite collocutōz hz·Itē cōuiuiuz ꝺꝛa multitudine ꝓuescētū·Mā ꝓuata mēsa victus ē:ꝓuiuiū ſi eſt·Cōuiuiū triplex eſt modus diſcūbēdi edēdi ⁊ bibēdi·Diſcūbēdi vt thorus iuſſi diſcūbere pictis·Edēdi ⁊ bibēdi vt poſtꝯ ꝓma·ꝺes epulꝝ mēſecꝫ remote·Crateras magnos ſtatuūt ⁊ vina coꝛonāt ¶ De eſcis II·

c Ibus ꝺcs qꝛ capiꝝ oꝛe ſicuti eſca·qꝛ eā os capit·Eſcaꝝ ꝓpe vocaꝝ·qꝛ vitā retinet·vñ ⁊ ad cibū vocare ſuaꝝ ꝺꝛ·Alimonia ꝺꝛ eo qꝛ eiꝰ ſumptu coꝛpꝰ alaꝝ Hāc iuuenes accipiūt ad incremētū·ſenes ad ꝓſeuerātiā Necꝫ eñ ſubſiſtere potent caro niſi cōfoꝛꝛeꝝ alimētis·Alimētū eñ eſt quo alimur·alimonium alēdi cura·Affluētia nūcupata quaſi rei numiū exuberātis effuſio vltra qꝫ ſatis ē·moduſcꝫ ſi ē· Opulētia ab ope ꝺcā eſt·quā ſi diſcutias inuēies eā tenere modū·Mā quō opitulaꝝ qꝺ numium eſt cū incōmoꝺiꝰ ſit ſepe qꝫ paꝛ·Epule ab opulētia reꝛ ꝺcē·Epule aūt ſimplices i duo ne ceſſaria ꝺiuiꝺūꝝ·panē ⁊ vinū·⁊ in duo ſupflua que ſra ⁊ mari veſcēꝺi cā exq̄runꝝ·Dapes aūt regum ſunt·epule ꝓuatoꝝ·Delicie nūcupate q his delectēꝝ hoies easꝫ ſuauiꝝ apetāt·Pulmētū vocaꝝ a pulte·ſiue ei ſola pultis ſiue qꝺ aliꝺ eius ꝓmixtōe ſumaꝝ:pulmētū ꝓpe ꝺꝛ·Satietas aūt ⁊ ſaturitas ſibi differūt·Mā ſatietas ex vno cibo ꝺia pōt:ꝓ eo qꝛ ſatis ſit·Saturitas autē a ſaturo nomē accepit·qꝺ eſt vario alimētoꝝū apparatu ꝓpoſitū·Crapula ē imoderata voracitas q̄ſi cruda epula·cuiꝰ cruꝺitate grauaꝝ coꝛ ⁊ ſtomachꝰ indigeſtꝰ efficaꝝ·Immoderata eñ voracitas viciū ē·ſz tm̄ id ſaluꝝ ē q̄ntū ſuſtētatōni nature ſufficiat·Janticulū eſt ꝓmꝰ cibꝰ q̄ ieuniū ſoluiꝝ vñ ⁊ nūcupatū·Rigidꝰ·Moſipſi ieiunia ianticulꝝ leuibꝰ ſoluim·Prādiū ab apparatu edēꝺi ꝺcm̄·Prope aūt veteres prādiū vocabant oim militū cibū añ pugnā·vñ eſt illꝺ ducis alloqum·Prādeamꝰ tanꝯ ad inferos cenaturi·Aderēda eſt cibus q̄ declināte ꝺie ſumiꝝ q̄ ſi poſt meriꝺiē edēda ⁊ primo cene·Vñ ⁊ ātecenia a q̄buſꝺā vocanꝝ·Itē merēdare q̄ſi meri ꝺie edere· Annona tractū ē a tpe q̄ romani veteres ad cibos aduocabanꝝ·ſic martiaꝝ·Jmperat excelſos frāgere nona thoꝛos·qꝺ ⁊ vſq̄ hoꝺie perſe facūt·Lenā vocari a cōione veſcētiū Lenon q̄pe greci ꝓmūe ꝺicūt·Vñ ⁊ cōicantes q cōiter iꝺ ē pariꝝ ꝓueniāt·Apꝺ veteꝛ ei ſolitū erat in ꝓpatulo veſci ⁊ cōiter epulari ne ſingulantas luxuriā gigneret·Eſt aūt cena veſpertinus cibus·quā veſpinā ātiq̄ ꝺicebāt Jn vſu ei nō erāt prādia·Panis ꝺcs q cū oi cibo appōatur vel q oē aial eū apetat·Pan ei grece oē ꝺꝛ Libariꝰ eſt q̄ ad cibū ſeruis ꝺaꝝ· nec ꝺelicatus· Fermētatiꝰ fermēt⁹ ꝓfectꝰ·Azimꝰ ſi fermētatꝰ Mā azimꝰ eſt ſine fermēto ſincerꝰ Acricimꝰ leuiter fermētatꝰ quaſi acroazimꝰ·Siligineꝰ panis a frumēti genere nūcupaꝝ· Siligo eñ genus eſt tritici·Rubidus recoctꝰ ⁊ rubefactꝰ·Subcinericius cinere coctꝰ ⁊ reūſatꝰ· Jpe eſt ⁊ focatius Libaniꝰ in teſta coctꝰ·Sfungia panis aq̄ diutiſſime laxatꝰ:ſimilā modicā accipit ⁊ fermēti modicū ⁊ hz humectatōes plus qꝫ ois pāis·vñ et ſfungie nomē accepit· Placēte ſunt q̄ fiūt de farre quas aliꝫ liba ꝺicūt·eo qꝛ libeāt ⁊ placeāt· Lagenū eſt latꝰ ⁊ tenuis panis q̄ ꝓmū i aq̄ poſtea in oleo frigiꝝ Dulcia ſunt genera piſtoꝝ o peris a ſapoꝛe ꝺcā·Adelle ei aſpſo ſumūꝝ·Cruſtula ꝺiminutiū eſt a cruſta·panis oleo ꝓſpſus in medio cōcauꝰ ⁊ toꝛtꝰ·Hec ⁊ torta pāis·Cruſta aūt eſt ſupficies pāis·Jpa eſt ⁊ fragmēta·q̄a diuiꝺūꝝ vt fracta· Simila ſubtiliſſima ē farina· Amolū flos farine tenuiſſimꝰ p̄ leuitate de mola egeſtū:vñ ⁊ apellatum q̄ſi a mola·Farina ⁊ furfures a farre ꝺcē·cꝫ ſunt purgamēta·Pollen genꝰ eſt farine cādiꝺiſſime·Fermētuz a feruoꝛe nūcupatū qꝛ plus vna hoꝛa ñ pōt ꝓtineri·Creſcēdo ei excedit· Carnes ꝺce qꝛ care ſunt·ſiū a creādo·vñ ⁊ a grecis creas vocāꝝ·Crudum qꝛ ſit cruētū·eſt ei cū ſanguie coctū· Sed et multis aliq̄ꝺ coctū vocaꝝ·Aſſum qꝛ ardeat q̄ſi aſſum·Elixū eo qꝛ in aq̄ ſola decoquiꝝ·Lixa eniꝫ aqua ꝺꝛ·ab eo qꝛ ſit ſoluta·vñ et ſoꝛo ꝺcm q̄ſi ardeꝛ in oleo·Salſum q̄ſi ſale aſpſum: ꝺcpt̄ e meꝺio ſyllabꝰ tribꝰ·Raucidū ex vicō nūcupatū qꝛ raucos efficiat· Succidia carnes i vſum ꝓpoſite a ſuccidēꝺo ꝺce·Lardus ꝺꝛ eo qꝛ i domo ꝓpoſitꝰ ꝓfuaꝝ· Mā ātiq̄ domos lares ꝺicebāt·Taxea lardus ē gallice ꝺcz·vñ ꝺicē Afranius i roſa·Gallū ſagiatū pingui paſtū taxea·Arungia ab vnctōe vōta· Sebū a ſue ꝺcm: quaſi ſuebū qꝺ plꝰ pinguedis hoc aial hēat·Offa eſt ꝓpe fruſtū ꝺētiū cꝰ ꝺiminutiū offella faceꝝ·Vñ ⁊ offarij coci·qꝛ pticulatim·i·offatim excoquunt· Hūc offa eſt latrātiū·qꝛ ſi i os canis iaciꝝ:ſatiatus illico ꝓpeſciꝝ ⁊ ſileſcit·Fruſtū vocatū qꝛ capiaꝝ a frumēte·Eſt ei frumē ſūma ps gule·Pulpa ꝺcā qꝛ cū pulte olim ꝓmixta veſcebaꝝ·Vñ et pulmētū ⁊ pulmentariū ꝺꝛ·Pulpa aūt ē caro ſine pinguedine ꝺcā qꝛ palpitet·reſilit eni ſepe· Hāc plericꝫ viſcū vocāt·eo qꝛ glutinoſa ſit· Lucanice ꝺce qꝛ ꝓus in lucania fcē ſunt·Farcimen caro concaſa ⁊ minuta·ꝺcm̄ qꝛ eo inteſtinū farciatur·hoc eſt ipleaꝝ cū aliaꝫ reꝛ ꝓmixtōne·Aprunutal vocatū qꝛ fiat ꝺe piſcibꝰ ⁊ iſicijs olenbuſ qꝫ minutatim cōciſis·Afratū qꝺ latine ſpumeū vocaꝝ·Afro enim grece ſpuma ꝺꝛ·Abartiſia in mortario ex piſce fiūt·vnde ⁊ noiata· Jſocē piſce quēꝺā ꝺicūt·ex quo ꝓmū iſicia facta ſunt·et q̄uis ex alio genere piſcū fiāt·initiū tū piſci vocabulum ꝺedit·Galatice a coloꝛe lacteo noiate

Greci ei gala lac dicũt· Speras a rotunditate greco vocabulo appellatas·q̃cq̃d ei in rotũditz formak̃ spera a grecis dr· Jus coq̃ne mgr̃i a iure nũcupauer̃t·qr ea est lex ꝓdimñu ei⁹·Hãc greci zemã vocãt·Case⁹ vocak̃ q̃ careat sero: quasi careũ·Mã serũ ei oẽ deducik̃ vt põderib⁹ arguatur·Colostz lac nouũ qõ neutri generis est· Lac a greco ꝓmõe deriuatũ est ꝓ cãdore· Grecia eñ albũ gleucõ dicũt· Lac xo et sanguis qõ nutrit ꝛ qõ nutrik̃·Mã lacte nutrimur: viuimus sanguie·Quaccũ q̃si coactũ ꝛ quasi coagulatũ·Accepta ei secũ alia spẽ coagulak̃·Abel grece appellatõis ẽ·qõ ab apib⁹ nomen hz ꝓbatur Mã apis grece mellese dr· Antea aũt mella de rore erãt·inueniebank̃ꝫ in arũdinũ foliis· vñ et Virgi·Ihacten⁹ aerij mellis celestia dona·Sicdem hucusq̃ in india ꝛ arabia colligatũ repik̃: ramis inherẽs in sillitudine salis·Oẽ autẽ mel dulce dr·Sardũ amarz est absinthij causa·cui⁹ copia eius regiõis apes nutriũk̃· Fauũ vocari qr comedik̃ magis q̃ bibik̃·Fagere eni greci comedere appellãt·Aliũt aũt medici ꝛ q̃ de hũano rum corꝑm scꝑsere naturis ꝑcipueq̃ galien⁹ in libris quoꝝ titls est in q̃ puero rum ꝛ iuuenũ ac ꝓfecte etatis viroꝝ mulierũq̃ corꝑa insito calore feruere ꝛ noxios eẽ his etatibus cibos q̃ calorẽ augeãt· sanitatẽq̃ ꝓducere frigida queq̃ in esum sumere sic ecõtrario senibus q̃ pituita laborãt et frigore· calidos cibos et vina vetera ꝓdesse ¶ De potu III

Potio a greco deriuatõe vocata·Hanc ei illi potos dicũt· Aq̃ generalr vocata q̃ superficies ei⁹ equal̃ sit·hinc ꝛ edra Hãc q̃dã recẽtẽ vocãt·qr reiicik̃ noua a fonte vl̃a flumie· Mã vet⁹ putrescit·qr ñ est vtilis vetusta vt vinũ sed statim sblata de fluie fonte vl̃ puteo· fetescat eñ vetusta·Vinũ iñ dcñ q̃ ei⁹ pot⁹ venas sanguine cito repleat·Hoc alij qõ nos cura soluat licũ appellãt·Vetes vinũ venenũ vocabãt· Sz postq̃ inuẽtũ est virus letiferi suci: hoc vinũ vocatũ est: illõ venenũ·Vñ ꝛ Hiero·in libro quez de ỹginitate ꝓseruãda sc̃pserit adolescentulas dixit ita vinũ debere fugere vt venenũ·ne ꝓ etatl caloze feruẽti bibãt ꝛ peant·Jñ est q̃ apõ veteres romanos feie nõ vtebank̃ vino nisi sacrorũ causa certis diebꝰ·Aderũ dicim⁹ cũ vinũ purũ significam⁹·Mã mex dicim⁹ q̃cq̃d puꝝ atz sincerũ est sic ꝛ aquã merã nulli vtiq̃ rei mixtam· Hinc ꝛ merẽda qõ ãtiq̃⁹ id tpis pueris operarijs q̃bus panis mer⁹ dabak̃· aut q̃ meridient eodẽ tpe·i·soli ac sepatim·nõ vt ĩ prãdio aut in cena ad vnã mẽsam·Jñ credim⁹ etiã illud tps quod post mediũ diẽ est meridiem appellari q̃ purum sit·Mustũ est vinũ e lacu statim sublatum·Dcñ aũt credik̃ mustũ q̃ in se limũ ꝛ fraz habeat mixtã·Mã mus terra est·vnde ꝛ humus Cuius ꝛ tãta vis seruoris ẽ·vt vasa q̃uis grãdia ex eo plẽa absq̃ spiramie repleta illico disrumpat·Roseũ vinũ·i·cũ ruboze· Rosa eñ rubet· Aminũ xo quasi sine minio·i·sine ruboze nã albũ est· Sucinatũ sucine gẽme silis est·id est fului coloꝛ·Limpidũ vinũ·i·pspicuũ ab aq̃ spẽ dcñ quasi lymphidũ·Lympha ei aqua est Turbidũ quasi terbidũ·i·terra ꝓmixtũ·qõ est fece·Phalernũ vinũ vocatũ a phalerna regiõe cãpanie: vbi optima vina nascunk̃ Colatũ vas ꝓpium nũcupauit in q̃ oportak̃·Gazatũ xo a regiõe vñ deferk̃·Gaza ei opidũ est palestie·Infertũ vinũ dr qõ altario libak̃ atq̃ offerk̃·Spurcum qõ offerri nõ licet·aut cui aqua admixta ẽ quasi spuriũ: hoc ẽ imõm· Honorariũ vinũ qõ regib⁹ ꝛ potẽtib⁹ honoris gr̃a offerk̃·Cato de innocẽtia sua· Cũ eẽm in ꝓuincia legat⁹ q̃plures ad ꝓtores ꝛ cõsules·vinũ honorariũ dabãt nunq̃ accepi nec ꝓuat⁹ q̃dẽ· Crudũ vinum est insuaue qõ serui potãt·Acidũ vel qr acutũ: vel quia aq̃ mixtũ· Tinũ eñ aqua mixtũ cito i hũc sopore redigik̃· Vñ ꝛ acutum quasi aquidũ·qr aqua lauank̃ vue in torculari p⁹ exꝑssum vinuz Est vilis potus seruis aptus· Cõditũ vocatuz q̃ nõ sit simplex ꝫ cõmixtõe pigmentoꝝ cõpositum· Lactatũ est potõ e lacte· Adulsum ex melle mixtum· Est eñ potõ ex aqua ꝛ melle· quod greci mellicratũ vocãt· Jn omellũ mustũ melle admixtũ vehemẽter agitatũ atq̃ ꝓmotũ Hidromellũ q̃ fiat ex aqua ꝛ mal̃ matianis· Saccatũ liquor est aq̃ feci vini admixt⁹· sacco expressus· Luria·ꝛ· Oximellũ appellatũ q̃ aceti ꝛ mel̃ p mixta ꝓficik̃ materia·vnde ꝛ dulcedinẽ retinet ꝛ acorẽ· Rodomellus dr eo q̃ i suco rose mel ad misceak̃· Abellicratũ vinũ melle mixtũ· Abedus quasi melus·qr ex melle fit· sic calamitas ꝓ cadamitas· Fecula vua pinguis decocta vsq̃ ad crassitudinẽ mel̃ ac refrigerata vtil stomacho· Passum q̃cq̃d ex vua passa ꝓssum efluxerit· Dr aũt passum a patiẽdo·nã patik̃ vua fictior et decoquik̃·ꝛ inde fit passum Defrutũ dcm est q̃ defrudek̃ ꝛ quasi fraudẽ patiak̃· Carenũ eo q̃ feruẽdo pte careat· Terna ei pte musti amissa·qõ remãserit carenũ ẽ· Cui ꝓria sapa ẽ q̃ feruẽdo ad ter̃tiã redacta descẽderit· Sicera est oĩs potõ q̃ ex vinũ inebare põt· Lꝰ hz nomẽ hebreũ sit: tũ latinũ sonat·ꝓ eo q̃ ex suco frumẽti vl̃ pomoꝝ cõficiak̃·aut palmaꝝ fructi⁹ in liquorẽ exꝑmank̃·coctisq̃ frugibus aqua pĩguior quasi sucus colak̃·ꝛ ipa potõ sicera nũcupak̃· Ceruisia a cerere id est fruge vocata· Est eñ potio ex seminib⁹ frumenti vario mõ cõfecta· Celia a calefactẽdo appellata· Est eñ potõ ex suco tritici ꝑ artẽ cõfecta· Suscitak̃ eñ igne illa vis germis madefacte frugis·ac deinde sicak̃·ꝛ post in farinam redacta molli suco admiscetur· Quo salz

fermẽtato sapor austeritatẽ ⁊ calor ebetatẽ adũ cit·q̃ fit in his ptib⁹ hispanie·c⁹ ferax vini loc⁹ nõ est·Fex dcã q̃ sese vasis emergendo affigat Gax est liq̃r piscũ salsus·q̃ olim ꝓficiebat ex pisce·quẽ greci garõ vocabãt·⁊ q̃uis nũc ex infinito genere piscũ fiat·non tñ ꝑtinũ retinet a q̃ initiũ sumpsit·Liquamẽ dcm̃·eo q̃ soluti in sal samẽto piscaculi cũdẽ hũorẽ liquãt·L⁹ liq̃r appellat salsugo vel muria·Prope aũt muria ỏr aq̃ sale ꝓmixta effectaq̃ gustu in modũ maris·Sucus dicit q̃ sacco expmant vt tisane·Tisane zema apozima greca vocabula sunt·

¶ De vasis escarijs La·IIII

v Vas dcm̃ a vescẽdo q̃ in eo esce apponãtur·L⁹ diminutñ vasculũ q̃si vesculus Fictilia dca q̃ fiant ⁊ fingant ex terra Fingere em̃ est facere formare ⁊ plasmare·vñ ⁊ figuli dicunt·Et vas fictile ỏr nõ fictũ in illud qđ mendaciũ est:sed qđ format vt sit ⁊ hẽat aliquã formam·vñ ⁊ apls ait·Munđ dicit figmẽtum ei qui se finxit quare sic me fecisti? Fictilia vasa insamo insula pus inuẽta tradũtur facta ex creta et indurata igni vnde ⁊ samia vasa·Postea inuentũ ⁊ rubricã addere·⁊ ex rubra creta fingere·Antiqozẽ aũt fuisse dicũt vsum fictilũ vasorum q̃ fundẽdi eris aut argẽti·Apd veteres ei nec aurea nec argẽtea sed fictilia vasa hẽbant: sicut ad vina dolijs excogitatis·ad quas ãphoris hydrijs ad balneas ac reliquis q̃ in vsibus hoim aut rota fiũt aut mãu aptant·Argilla autem a terra excocta teste vocabulũ suscepit·qa dum molle esset efficit testa·nec cõicat cũ võbulo ꝑstini generis·qz qd fuit ñ est·Aretina vasa ex aretio municipio italie dr vbi fiũt·sunt em̃ rubra·De q̃bus sedulius·Rubra qd appositz testa mistrat olus·Samia vasa q̃dã putant ab oppido samo grecie hre nomẽ·Alij dicũt cretaz esse italie·q̃ nõ lõge a roma nascat: q̃ samia appellat·Celata vasa argẽtea vl aurea sunt signa eminẽtioꝝ int⁹ ex ve expssa a celo vocata·qd est genus ferramẽti·qd vulgi cilionem vocant· Chrysen dcã vasa deaurata grecũ est·Anaglypha q̃ sup⁹ sint sculpta·Greci ei ana sursũ glyphe sculpturã dicũt·i·sursum sculpta·Disc⁹ antea scut⁹ vocabat a spẽ scuti·vñ ⁊ scutella ꝑ diminutõem·Est ei eusdẽ silis·Postea disc⁹ vocatus est q̃ det escas·i·aponat·A q̃ ⁊ discũbentes dcĩ·siue απο τοῦ δοιχειν·id ẽ q̃ lacẽt Abissoriũ vocatũ a mẽsa ꝑ derivatõem q̃si mensoriũ·Parapsis q̃drãgulũ ⁊ q̃drilatez vas·id est parib⁹ absidis·Patena q̃ dispãsis patentibusq̃ sit oris·Lances·Cauata q̃si cauata·g·p c·lra posita ibine ⁊ concha sz illa cauata ista cõcaua·sic ⁊ greci hec nuncupant·Apophereta a grecis·a ferẽdo poma k aliq̃d noiata·ẽ em̃ plana·Salinũ vas aptũ salibus·Idẽ ⁊ sulzica q̃si salzica·Acetabulũ quasi acetaferũ·q̃ acetuz ferat·Cochlear ab vsu ꝑs cochleaz dcm̃·Ibine est illd vetez discũ·Sũ cochleis habil⁹ et nec min⁹ vtil ouis·Munđ scis poti⁹ cur cochlearе vocor·Trisilles grece latie tripedes·Qui ãt quatuor pedib⁹ insistũt abusiue dr·In vasculis aũt tria querunt que placeãt·man⁹ artifices pondus argẽti·splendor metalli·

¶ De vasis potatorijs V·

p Paulũ a potãdo noiatũ·Est ei oẽ vas in q̃ bibẽdi est ꝓsuetudo· Phiale dicte q̃ ex vitro fiãt·Tuncz ei grece hyalin ỏr·Patere phiale sunt dcẽ vl q̃ in ipa potare solem⁹ vel q̃ patẽtes sunt: dispãsisq̃ labris·Cratera calix ẽ duas hns ansas·⁊ est grecũ nom̃·Declinat ãt apd eos: hic crater·Mã latie hec cratera ỏr· vñ Pers⁹·Si tibi crateras argẽti·Virgi·Crateras magnos statuũt ⁊ vina coronãt·Hebãt aũt ꝑmũ a ꝓnexionib⁹ vngulaz·Tñ ⁊ dcẽ cratere a po tu cratin·i·q̃ inuicẽ se teneãt·Cyathi q̃z q̃phi·cymbia ⁊ ipa poculoz sunt genera Ex quibus cymbia pocla sunt ex similitudine cymbe nauis·Emistes spẽs poculi q̃ ductum·i·vno spiritu bibit·Bachia ꝑmũ a bacho qđ est vinũ nõmiata·postea i vsib⁹ aq̃rijs trãsijt·Calices ⁊ calati ⁊ scale poculoz genera ãtea ex ligno fca·et inde vocata·Greci ei omẽ lignũ cala dicebant Ampulla q̃si ãpla bulla·silis est ei rotunditate bull q̃ ex spumis aquaz fiũt·atq̃ ita iñiãt vẽto·

¶ De vasis vinarijs ⁊ aquarijs VI

o Enophoz vas ferẽs vinũ οἶνος em̃ vinũ est·de q̃ est illd· Tertt enophori fundus sentẽtia noh· Flasce a greco vocabulo dcẽ·Ibe p vehẽdis ac recõdẽdis phialis ꝑmuz facte sunt·inde ⁊ nũcupate· Postea in vsum vini trãsierũt·manẽte greco vocabulo vñ sũpserũt initiũ·Lagena ⁊ situla greca noia sunt: inflexa ex pte vt fierẽt latina·Illi em̃ laginos: nos lagena·illi situle: nos situlum dicamus· Cantarus· Hydria genus vasis aquatilis p deriuatõnem vocata·Ydoz em̃ greci aquã dicũt·Situla q̃ sitientibus apta sit ad bibẽdũ· Qđ vas greci cadum vocãt·Latinũ vas fictile·qđ melius neutro genere ỏr q̃z masculino·sicut ⁊ salinũ dicit vas aptũ salibus·Orca est amphore spẽs·cuius minore vocabulo viceus·diminutuo viceolus ẽ· Cyphus in quo man⁹ lauamus·Seriola ẽ oz caz ordo direct⁹·vel fas fictile vini·apd syriam ꝑmũ excogitatũ·sic calicules a calicia nũcupate· vñ ꝑmũ aduecte sunt·Doleũ·q̃·Lupos ⁊ cupas a capiẽdo·i·accipiendo aq̃s vl vinũ võtas volũt·vñ ⁊ caupões·Ultres ab vtero Aulgariũ vas in qđ mulgent pecora· Idẽ ⁊ mulcrũ: ab eo q̃ in eo mulgeat lac·Labz vocatũ eo q̃ i eo lauatõz solitũ ẽ fieri infantũ·c⁹ diminutiuũ labellum·Idẽ ⁊ alueũ·q̃ in eo lauatõnem fieri

solitū sit· Pelues vocate q pedes ibi lauentur· Siphon vas appellatū q aquas sufflādo fundat· Vtunt eī hoc oīētales· Mā vbi senserit domū ardere currūt cū siphonibus plenis aqs: et extinguūt incēdia· sed t cū eis aras exp̄ssis ad supiora aquis emundant

¶ De vasis olearijs La· VII

e Adicadiū vas olearū· Scortia vas olearū dcm· eo q sit ex corio· Alabastrū vas vnguētarū· a lapide sui generis cognoiatum· quē alabastritē vocāt· q̄ icorrupta vnguēta cōseruat· Pixides vascula vnguētaria ex buxo fcā· Mā qđ nos buxū greci pixū vocāt· Lēticula modicū vas eneū vl argētcū· quadrangulū in late aptū: qđ t lechitū· Est eī vas olei q̄ reges t sacerdotes vngebanť· a liniēdo dcm

¶ De vasis coq̄narijs VIII

o Adnia vasa coq̄ndi causa pata cocula dr· Plautus· Eneis locul' mihi exocta est omnis mia· Olla dcā p eo q ebullat i ea aqua igne ībiecto: vt altius vapor emittať· vñ et bulla dr que in aqua vēti int' spū sustētatur· Patella quasi patula· Olla est eīm oris patentibus· Lacabus t cucuma a sono feruoris cognoianť· Hec in grecis t latinis cōia noia hēnt· Sed vtr latini a grecis: an greci a latinis hec vocabula mutuassent incertū est Lebetes enec sunt greco fmīne vocate· sunt eīm olle mīores in vsum coq̄ndi pate· Sartago a strepitu soni vocata q̄n in ea ardet oleū Tripedes appellate q trib' pedib' cōstēt· has greci tripodas vocant· Abola a rotūditate sui vocata· vt mala pomorū· sic t greci· Cribr dēm q ibi currat fruīmtū quasi currifrugū· Rotabulū dcr a p̄uēdo stercora siue ignē: panis coquēdi gratia

¶ De vasis repositorijs IX

c Azophilatiū arca ē vbi colligunť in tēplo ea que ad indigētiā paupm mittūtur· Cōpositū est aūt nomē de lingua persa et greca· Gaza eīm lingua persar thesaurus· phylation grece custodia interp̄tať· Arca dcā q arceat visum atq; ꝓhibeat· Ihinc t arciuū· hinc et arcanum· i· secretū vñ ceteri arcēť· Cibutū grecum nom̄ est: qđ nos arcā dicim'· Loculus ad aliq̄d ponēdū in terra fcūs loc' seu ad vestes l' pecuniā custodiēdā· vñ t p diminutōr dr· Abozicia quasi modicia· vñ t modicū· c· p· d· sic̄ solent itali dicere ocie p hodie· Scruma· r· Saccus a sago dcs q eo ꝓsuto efficiať quasi sagus Adarsupiū saccul' nūmor: quē greci marsipa appellāt· Quedā ei greca noia in latinū paululū inflectūť ppr romanū eloq̄uz· Sitarcie nautar sunt· ab eo q sute sunt· Inuolucr dcr q aliq̄d in se teneat inuolutū· Fisc' saccul' ē publicus vñ t fiscelle t fiscine dīr· hūc būt exactores· et i eo mittūt debitū publicū qđ reddiť regib'· Fiscus aūt p̄me positōnis est· deriuatm fiscina· diminutm fiscella· Canistr fissis cānis ꝓtexiť· vñ et nuncupatū· alij grecū asserť· Cistella a costis ex cāna vl ligno q̄bus ꝓtexiť notata· Cophin' est vas ex vgultis aptū mūdare stercora t traz portare· de q̄ dicit psalmista p isrl· Adan' ei' in cophino fuierť· Dictus aūt cophin' quasi cou' vel cau'· Corbes dcī qr curuatis vgis ꝓtexūť· Sportula diminutm a sporta· Sporta āt dicta qr exportet aliq̄d vel qr ex sparto sit Spart' vo est frutex vgosus sine foliis· ab aspitate vocat' silis carici herbe· t funes de eo ꝓficiunť

¶ De vasis luminarium X

a Colendo ignē t ligna antiq̄ appellauerunt focū· Fos eīm grece latīe ignis est vñ t iuf̄ pbos quosdā cuncta ꝓcerant· Et reuera sine calore nihil nascať· adeo vt de septētrioe dicať· sterili ñ q̄cq̄z frigore gigni· Varro autem focos ait dcos q foueāt ignes· Mā ignis ipsa flāma est· q̄cq̄d autē ignem fouet focus vocať· seu ara sit siue quid aliud in quo ignis fouetur Lucerna a lychno dicta est· vnde t brcuis ē lucerne· Si eīm a luce diceret: nō staret versus· Lychnus autē quasi lucim'· Est eīm cicēdela lucerne· Cādelabr a cādelis dcm quasi candelafer q cādelā ferat· Cer' p deriuatōem a cera nomē hz ex qua formať· de quo q̄daz· Ihic tibi nocturnos p̄stabo cereus ignes· Subducta luce altera lux tibi sum Cādela a cādēdo dr eo q cādendo deleať· Lacunaria pēdētia sunt lumīna· quasi lucanaria· i· in aere lucētia· Funalia sunt q̄ intra cerā sunt: dcā a funib' q̄s aū vsum papyri cera circūdatos habuere maiores· vñ t funera dīr· Funalia aūt greci scolaces dicunt q sint scolie· i· intorti· Ihos romani funes et funalia notabāt· Funalia cādelabra apd veteres extātes stimlos habueť abuncos· q̄b' suniculi cera vel huiuscemōi alimto lumis oblīti figebanť· Idē itaq; t stimuli pacuti funalia dicebanť· Lāpas flamma est in vtice lucēs: dicta q lambentis motū oīdere videať· Fax dcā q focos faciat· cuī' diminutm facula· Laterna dcā q lucē interius habeat clausam· Fit eīm ex vitro fcluso int' lue· vt vēti flat' adire ñ possit· et ad p̄bēdū lumē facile vbiq; circūferať Lucubrū vocatū q luceat in umbra· Est ei modic' ignis q̄ solet ex tenui stupa ceraq; formari· Pyra est q̄ in modū are ex lignis ꝓstrui solz vt ardeat· Pyro eīm ignis dr· sz pyra est ipa lignorū cōgeries· cū nōdū ardet· rog' ē cū ardere cepit bustū vo iā exustū vocať· Phar ē turri maxia quā greca ac latini in cōe ex ipsi' rei vsu pharu appellauerūt· eo q flammar indicio longe videať a nauigātibus sicut supra diximus qualē ptolome' iuf̄ alexādriā ꝓstruxisse octingentis

ralentis tradit Ulixes ei⁹ ē nocturno nauiū cursui ignes oīdere ad ꝓnūciāda vada portusq; introit⁹ ne decepti tenebris nauigātes: in scopulos incidāt. Mā alexādria fallacib⁹ vadis insidiosos accessus hz. Hinc igit in porticib⁹ machinas ad ꝓlucendi ministerū fabricatas pharos dicunt. Mā phos lux est. oros visio ōr. Ūñ t lucifer grece phosphorus appellatur

¶ De lecticis t sellis La. XI

l Ectice a lectis herb vocate. Stratus a sternēdo dict⁹ quasi stonat⁹. In his solis antiq ad dormiēdū accubabāt: nōdū lineis stramētis reptis. Storia q sit tra strata. Lama est breuis t arca terrā. Greci ei cami breue dicūt. Cubile est cubādi loc⁹. Grabatū grecum est. Baronula ē lectus q i itinere baiulat⁹ a baiulādo. i. deportādo. Puluinar lect⁹ diurnū est. inde t puluill⁹. Spinge sunt lectice in qb⁹ sunt spingate effigies. quos nos grifos dicim⁹. Punicani lecti pui t hūiles ꝑmū a carthagie aduecti t inde noīati. Lectice siue plutei lecti. ō qb⁹ satili⁹ rufus ō vita sua ꝑma inqt ꝯ ꝓsuetudinē imperator ipe ꝑ lectis lectici vtebat. Spōda aūt exterior ps lecti. plute⁹ interior. Genialis lecti ꝑpe sunt q sternunt puellis nubētib⁹: dēi a generādis libis. Cunabula sunt lectuli in qb⁹ infantes iacere ꝓsueuerūt. dcā q partui adhibeāt: quasi cinabula. Mā cine est grece eniti. Pheretrū ōr. eo q in eo mortui deferant. t est grecus nomē. Mā pheretron ōr apo tu phereśin. i. a ferēdo. nā latine capulus ōr q sup capita hoīum ferat. sic Plaut⁹ ait. Capularis senex. i. vicinus capulo. Scamna sunt q altioib⁹ lectis apponūtur. dcā a scādēdo. i. ascēdendo. Hinc t scabelli q lectis puis vel sellis ob ascēsum apponūtur. Scabellū autē t suppedaneū ōr. Mā qō dicunt greci upodion dixerūt latini scabellū. t alij dixerūt suppedaneū q sb pedib⁹ sit. Scāsilia grad⁹ sunt vbi honorati i sedib⁹ herēt. Sedes dcē qm apō veteres romanos si erat vsus accumbēdi. vñ t ꝓsedere dicebant. Postea vt varro ait de vita ꝓli romani viri discūbere cepunt. mlieres sedere. qz turpis visus ē in muliere accubit⁹. Sedes singulari nūo ꝑpe regni ē. qō grece thron⁹ ōr. Itē thronū greci dicūt. nos solū. Subsellia vo ceteroꝝ cathedre doctoꝝ. Solū in quo reges sedēt ꝑpter tutelā corpis sui. fm q̄sdā a soliditate dcm q̄si soludū. fm alios ꝑ ātīsticon q̄si sediū a sedēdo. Ūñ t sella q̄si sedda dicta est. t subsellia q̄si sbsedia. Selle curules erāt in qbus magistrat⁹ sedētes iura reddebāt. Dcē aūt curules. qz apō veres ptores t ꝓsules ꝑpter itineris longinq̄tatē curru foꝝ ꝓuehebant. selle ātque p⁹ eos vehebant qbus sedētes dicere iura solebāt. a curru curules selle sūt noīate. Tripodes scabelli sunt hūtes tres pedes. fz t cādelabra tripoda sunt. qz sīr tres hūt pedes

¶ De vehiculis La. XII

c Arrū a cardine rotaꝝ dcm Ūñ t curr⁹ dēi q rotas hre vident. Rota aūt dēa q ruat. t rotundū a rota vocatū. Reda genus vehiculi quattuor rotaꝝ: has antiq retas dicebant: ꝑpter q hērent rotas. Carpentū pōpaticum vehiculi gen⁹ est: q̄si carrū pōpaticū. Plaustrum vehiclm duaꝝ rotaꝝ qbus onera deferūtur. Et dcm plaustꝝ. qz voluit. q̄si diceret pilastrū. Caracuciū vehiclm altissimaꝝ rotarū: q̄si carrū acutū. Caspus carruca vndiq ꝓtexta q̄si capsa. Pilētū vel ptorū ꝓtextū qtuor rotarum vehiculū. qb⁹ matrone olim vtebant. Virgili⁹. Pilētis mrēs mollib⁹. Horati⁹. Pdes calones atq caballi pascēdi ducēda ptoria. Erāt autē antea pilēta veneti coloris. sī vt nūc sunt rossana: qb⁹ nisi caste matrone vti nō poterāt sic nec vitā. Basterna vehiclm itineris q̄si vasterna mollib⁹ stramētis ꝓposita. a duobus aialib⁹ deportat.

¶ De reliqs q̄ in vsu hūr XIII

b Aculus a bacho reptore vitis ferr iuētus. in q̄ hoies moti vino inniterēt: sic aūt a bacho baculus. ita a baculo baall⁹ ꝑ diminutōz. Fustes dēi q ꝑfixi in terrā stēt. qs pali rustici vocāt. qbus iuuenes ꝑ crimib⁹ feriunt. Electes dēi q manib⁹ vectent. vnō hostia saxaq cuellunt. Forfices fm etymologiā si a filo dūr. f. ponit vt forfices q̄ sunt sartoꝝ. Si a pilo. p. vt forpices que sunt tōsoꝝ. Si ab accipitē do. c. vt forcipes. eo q formū capiāt: q̄ sunt fabroꝝ. Formū cūi dixerūt antiq calidū. vñ et formosus. Nouacula ferꝝ sbtile satisq acutū. Dcā aūt nouacula eo q innouet facie. Pecten dict⁹ eo q pexos capillos faciat atq cōpositos. Lamistꝝ est acus q̄ calefcā t adhibita: calefac t intorquet capillos. Ūñ t calamistrati appellāt q̄ comā torquēt. Clauis dcā q claudat t aperiat. Catenatū q capiēdo teneat. Horologiuꝝ q ibi horas legamus. i. colligam⁹. Est cūi in solariis positū vbi a clauo ꝑ lineas currit vmbra vt quācunq diei horam ostendat

¶ De instrīs rusticis La. XIIII

v Omer ē dēs q vi humū eruat. seu a cuomēdo terrā. ō q Lucreti⁹. Unc⁹ aratri: ferreus occulta decrescit vomer in aruis: sumpsitq ꝑ detrimēta fulgorē. Aratꝝ ab arando terrā vocatū. quasi araterium. Buris ē curuamentum aratri. dictum quasi βουσουρά q sit in silitudine caude bouis. Dentale ē aratri pars ꝑma in qua vomer inducit quasi dens. Cultelli a cultura dicti. eo q ex ipsis putatione veres in arbore vtebant: t vite pusq falces essent repte. Falx ē q̄ arbores putāt t vites. Dcā aūt falx q hac ꝑmū mulites herbā filicē solebāt abscidere. vnde est illud. Pax me certa ducis

placidos curuauit in vsus. Agricole nūc sum: militis aū fui. Falcastr a sillitudine falcis vocatū. Est aūt ferramētū curuū cū manubrio longo ad densitatē vepriū succidendā. Ibi et rūcones dicti q̄bus vepres secanť a rūcando dicti. Serrula est p̄tenuis lamia ferri dentiū mordacitate resecās arbores seu ramos. Rastra q̄z aut a radendo terrā aut a raritate dētiū dicta. Ligones q̄ terrā leuēt quasi leuones. Scudicia dcā. eo q̄ circa caudicē terrā apiat. Et q̄uis ei⁹ vsus in reliq̄s op̄ibus hēatur: nomē tū ex caudice retinet. Hāc alij generaliť fossoriū vocāt q̄ foueam faciat quasi fouessoriū. Sarculū ferr̄ fossoriū ē hās duos dētes a sarriēdo. i. fodiēdo dictum. Sūt aūt vel simplices vel bicornes. Pastinatū vocāt agricole ferramētū bifurcū q̄ femia spargunť. Vsi etiā repastinari dcē sunt vinee vcles que refodiunť. Cylindrus lapis est teres i modū colūne. q̄ a volubilitate nomē accepit. de q̄ Virgil⁹. Area tū p̄mū ingēti equāda cylindro et vertēda manu. Tribula gen⁹ vehiculi vnde terunť frumēta. t ob hoc ita vocať. Pala q̄ vētilabrū vulgo dr̄ a vētilādis paleis nominata. Furcille dcē eo q̄ his frumēta alleuť. i. mouentur. Vsi t oscilla dcā ab eo q̄ alleanť. hoc ē moueanť ora. Hā cillere ē mouere. Tessere sunt q̄ bus frumētor̄ numer⁹ designať. Trapetū mola oliuaria. Prelū trabes quo vua calcata premiť. a p̄mēdo vocatū quasi p̄ssoriū. Lac⁹ prelū quo p̄miť oleū q̄ liquar⁹ p̄fluat. t q̄ ab vuis vl olius torquēdo oleū vinūq̄z exigiť. Clerennes a vehere. i. portare noiate. Qual⁹ corbes colaq̄s p̄lor̄ p quē mustū fluit. a colādo dcēs. Fiscū q̄si fisculū: a colādo oleū dcā vel q̄si fiscella olei

¶ De instrumētis hortor̄ XV

r Orta dcā q̄ quasi ruat. Est ei machia ō qua a flumīe aq̄ exhiť. Lucretius. In fluuio x̄sare rotas atq̄z austra videm⁹ Austra aūt. i. rota: ab hauriēdo aq̄s dcā. Gyrgillus dcēs q̄ in gyro vertať. Est eñ lignum in trāsuersa pertica mobile ex quo funis cū situla vel vtre in puteū dimittiť hauriende aq̄ causa. Telonē hortulani vocāt lignū longū quo hauriūt aquas. Et dcēs telon a lōgitudine. Telō ei dr̄ iuxť grecos q̄q̄d lōgū est. Vsi t mustela vocata quasi mus lōgus. Hoc instrm hispani ciconiā vocāt: ppter q̄ uniteť eiusdē nois auē. leuātis ac deponētis rostr̄ dū clangit. Lupus q̄ e canicula ferre⁹ arpax. q̄si q̄d in puteū decidit: rapit t exhit. vsi t nomē accepit. Arpax aūt dictus q̄ arripit. Arpe eñ grece rape est

¶ De instrumētis equor̄ La. XVI

p Halere ornamēta equor̄ sunt. t ē grec⁹ mo. Frena dcā q̄ eq̄s fremere cogāt. vel q̄ hec eq̄ frēdāt. i. imp̄māt dētib⁹ et obmordeāt. Vsi t nefrēdes dicti adhuc lactentes porculi q̄ nō dū aliq̄d frēdāt. i. p̄minuāt dētibus. Hinc t faba fresa que molita est. Lupati sunt freni asperrimi. Dicti aūt lupati: a lupinis dētibus q̄ inequales sunt. vsi etiā eor̄ morsus vehemēter obest. Chamus gen⁹ asperi freni quo caballi superbi coerceri solēt. dictus a curuitate. Chamos ei greci curuū dicūt. Habene ab habēdo dcē q̄ his equos hēamus hoc ē teneamus. vsi t eq̄ habiles dicti. Hec t retinacula: a retinēdo lora. Capistr a capite iumētorū dcā. Sella a sedēdo quasi sedda. Antella q̄si ātesella sic t postella quasi postsella. Lingulū hoim generis neutri est. nā aialiū genere femino dicimus has cingulas. Sagma q̄ corrupte vulgo salma dr̄. a stratu sagor̄ vocať. vsi t caball⁹ sagmarius. mula sagmaria. Capulū funis a capiendo. q̄ eo indomita iumēta p̄hendantur. Calcaria dcā quia in calce hois liganť. i. in pedis posteriora pte ad stimulādos eq̄s. q̄bus aut pugnādū est aut currēdū. ppter pigriciā aialiū aut timorē. Hā ex timore stumuli nūcupati: licz sint t libidis stimuli. Strigiles nūcupati a tergendo q̄ his eq̄ terganť. Character est ferr̄ coloratū quo note pecudib⁹ inuruntť. Character aūt grece latine forma dr̄. Cauteriū dcā quasi cautiriū. q̄ vrat t, puida sit in eū seueraq̄z cautio. vt dū videť c⁹ sit auaricia refreneť. Qō interdum p signo interdū p cura adhibeť. vt vis morbi ignis ardore siccetur

Liber etymologiar̄ Isidori hispalēsis epi exactissima diligētia impssus Basilee Anno incarnatōis dñice. Ad. cccc. lxxxix. Sexto ydus Augusti Finit foeliciter